

WIMBP
Opole

35 st.

Akc VI 311/34 62 C

REPERVM RO
NICARVM
LIBRI QVINQUE

PRÆTER REGIONIS

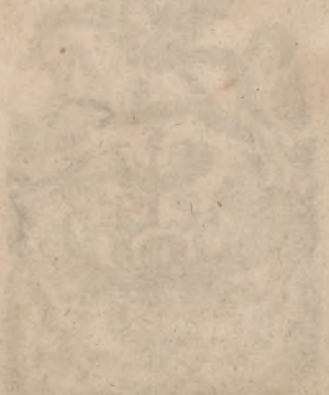
ITVM QUALITATEM ET TAVM

has Gensitani P... ..
S... ..
... ..
... ..
... ..

ALOMON NEVGENAYERO

... ..

... ..

... ..
... ..
... ..

HISTORIÆ
RERVM PO-
LONICARVM,
LIBRI QVINQVE.

Quibus

PRÆTER REGIONIS
SITVM, QUALITATEM ET TERMI-
nos; Gentisitem Polonicae originem, linguam, mores, con-
suetudines, cæteraque quæ eo pertinent, ea quæ à Primis Regni
incunabulis, obseruato legitimo Ducum, Principum & Regum
ordine, huc vsque in Regno isto gesta sunt, diluci-
de & fuscè describuntur.

AVCTORE
SALOMONE NEVGEBAUERO
de Codano Boruffo.

Additus est in fine Index rerum & historiarum copiosus.

FRANCOFVRTI

Typis Wecheliani, sumptibus heredum Ioannis Aubrii.
M. DCXI.

Ac. 1520 hat sich an gebanten Drücktag in Pösten zu Wapfen befündt
1. daß die grüßte, an Nates Nethen, sechs und Lönf. 137000. befunden.
2. die Wapfen aber saubt daß König in allen Nates 64000.

LECTORI BE- NEVOLO S.

*Q*UAM necessarium & utile, le-
ctor benevole, veteres putarint, ut
quis in se descendens, & natura & a-
ctionum suarum cognitionem sibi
compareret, vel ex eo animadverti po-
test facile, quod è cælo descendisse il-
lud dixerunt: Nosce te ipsum. Quod si quis autem res
omnes paulo altius considerare & introspicere vo-
luerit, non magis sapientissimum illud, Nosce te
ipsum, quam hoc, Nosce quæ circa te sunt, necessa-
rium hominibus & omnibus modis amplectendum
deprehendet facile. Præterquam enim quod turpe
est homini, quæ Deus nobis inhabitanda concessit,
regionum nempe & prouinciarum fines, urbium,
oppidorum, fluuiorum, fontium, lacuum, nemo-
rum, montium, vallium, insularum, scopulorum,
promontoriorum mari imminentium, situs & ma-
gnitudines, marium motus, amplitudines, & pro-
funditates, portuum commoditates, sinuum flexu-
ras, & alia id genus multa ignorare; Historiarum
certe cognitione nihil iucundius, nihil fructuosius,
nihil ad vitam omnem, tum in primis ad Rempub.

AD LECTOREM.

regendam magis necessarium esse, summo semper consensu sapientissimi quique iudicarunt, ita quidem, ut cum omnes alia artes, quin imo ipsa etiam princeps & regina artium Philosophia, osores atque obrectatores habuerint plurimos, qui ab historiarum lectione abhorreret, inuentus nemo fuerit, aut si fuerit, ab omni humanitatis sensu alienus habitus sit.

Fons profecto historiarum cognitio est limpidissimus, ex quo omnis pene civilis prudentia vis promanat. Non enim ex pecudum fibris, non ex avium volatu, non ex Hariolorum carminibus, futura praeoscitur, sed animus in historiarum lectione diligenter & assidue versatus, quid ex quo eventurum sit, si non semper, sapet tamen vere praedicet. Tamen si enim magna est rerum humanarum varietas atque inconstantia, ita ut hoc ipsum maxime verisimile sit, multa praeter id quod verisimile est, euenire, habent tamen plerumque similia incepta similes exitus, & quo unumquodque evasurum sit, optime dicet is, qui in magna exemplorum copia, circumstantias omnes accurate pensitando, initium, progressum, & euentum uniuscuiusque rei notarit probe, atque observarit, ut non immerito inde Cicero, historiam inter alia, vitae magistram verissimo encomio appellarit.

Tamen si vero ad prudentiam comparandam nihil maius aut magis necessarium sit historia, idque propter humanos casus, qui velut in orbem sui similes

AD LECTOREM.

miles plerumque recurrunt, diligenter tamen in historiis legendis eius meminisse debemus, quod ab Aristotele sapienter dictum est, in historia legenda neque nimis credulum, neque plane incredulum esse oportere. Nam si omnia omnibus assentiamur, futurum est saepe, ut falsa pro veris habeamus, & turpiter in Repub. gerenda labamur. Quod si autem fidem historiis omnem detrahamus, futurum omnino est, ut nullos ab eis fructus consequamur. Quemadmodum igitur peccatum ab illis est, qui fabulis omnia vetustatis monumenta compleverunt, sic nec illi laudandi sunt, qui curam antiquitatis omnem abiiciunt, quod putant historias ab iis scribi non posse, qui alienam fidem sequuntur, multo minus vero ab illis, qui rebus gerendis ipsimet vel adfuerunt vel praefuerunt, cum vel de seipsis multa eos metiri, vel certe principum metu, premiis vel odio distractos, à vero deflectere verisimile sit.

Scythas legimus eam maxime ob causam literas omnes ac monumenta veterum à stirpe conuelleré conatos esse, quod acerbe ferrent Gracorum ac Latinorum Bibliothecas & parietes, rerum à se gestarum magnitudine repleti, reliquos vero omnes tametsi res quoque magnas ac memorabiles gessissent, turpiter omissos, vel etiam atroci verborum contumelia notatos esse. Fuerunt enim Graci & Latini suarum laudum semper pracones, ceteri vero, praeter Hebraeos, nihil fere de seipsis memoria prodiderunt. Et fit, nescio quomodo, ut qui bellis &

AD LECTOREM.

rebus gerendis occupantur à scriptione semper alieni sint, qui vero plus aliquantoliteris sese dediderunt, earum illecebris & dulcedine capti, non modo à cede & sanguine abhorreant, sed etiam barbariem & feritatem omnino deponant. Itaque Phocion Imperator Atheniensis, ciues suos belli magis cupidos quam peritos hortabatur, ut verborum copia quam prestabant, cum hostibus certarent, non armis, quibus inferiores eis esset: & Asiaticos, à quib. orationis quidē ubertas fluxit, molliores se per fuisse videmus, contra vero Lacedamonii disciplinarum ac literarum omnino imperiti, res praeclaras domi forisque gesserunt, non ab ipsis, sed ab hostibus decantatas.

Tamet si igitur hac ita se habeant, non tamen ab historiarum cognitione abstinendum, multo minus vero Scythico & cyclopico more bellū literis mouendum, sed ut rerū veritas, qua ad veram prudentiam comparandam efficax & utilis sola est, ex historiis percipiatur, delectus maxime & auctorum & historiarum, ut rerum omnium, adhibendus est, quod alia sint aliis digniores, magisque cognitu necessariae, in quo quidem genere ponendam & hanc Polonicarum rerum quam modo tibi exhibemus, sumptibus nostris in lucem productam historiam, omnino iudicamus. Eam cum clarissimus & doctissimus vir, Dn. Salomon Neugebauer Borussus, ante annos aliquot, hac in Poloniam transiens, clarissimo & spectatissimo, pia memoria viro, Claudio de Marne, atque ita nobis etiam, societatem cum eo communem

AD LECTOREM.

nem tum colentibus, excudendam tradidisset, & vero continuationem eius breui post missurum recepisset, pro eo quo erga rem librariam, commodumque tuum ducimur studio, non lubentes solum operam ei nostram obtulimus, sed & prae lo statim subiectam, omnibus numeris perfecimus & absoluimus. Ceterum ab Auctore tanto iam tempore, non solum historiae supplementum, sed & quod ei dedicatoria nomine praefigeretur, ne iota quidem ad nos mittitur. Viri igitur doctis qui historiam hanc in officina nostra libraria viderant, nos magno numero, ut tandem publici iuris fieret, urgentibus, cum ignoraremus, aliquidne humani forsitan Auctor (quod factū nolumus) passus esset, priuandam non esse Rempub. literariae fructu ex historia hac largiter percipiendo, nec nos commodum & emolumento habita impressionis & factorum sumptuum spoliandos putauimus. Accipitur lector beneuole hanc quam modo tibi damus historiam, eaque ad commodum & utilitatem tuam felix utere fruiere, supplementum eius quam primum ab Auctore transmissum fuerit, à nobis

itidem expectans. Vale, Francofurti

VI. Id. Mart. Anno

1611.

A D

NOBILISSIMUM
ET CLARISSIMUM VIRVM

DN. SALOMONEM NEVGEBAVE-
rum de Codano, Boruf-
sum, &c.

*Facta Polonorum priscis abscondita seclis,
Digna tamen memori posteritate coli,
Quod tua, NEVBAVERE, decus Prutenidos ora
In clarum profert cura laborque diem;
Na quod te dignum est, tua quod doctrina decusq;
Te virtusq; iubent, sedulus omne facis!
Et tibi, victurum, post tristia funera nomen,
Quodq; abolere queant tempora nulla, paras.
Perge precor, felixq; pios pertexe labores,
Et fac, quae restant, cernere posse bonos.
Inde omnes grato te dignabuntur honore,
Et tribuent curis pramia digna tuis.*

M. Gotardus Arthusius
Dantiscanus.

HISTORIAE
RERVM POLO-
NICARVM

Liber Primus.

OLONORVM origo est Slauica & Sarmatica, quæ olim Polonorum
è Sarmatia transmissa Vistula flumine in ea Germaniæ lo- origo.
ca, quæ prius Vendi siue Vandali inhabitauerant, commi-
grauit, sedesque suas & imperium versus Occasum ac Se-
ptentrionem longe lateq; protulit, ita vt à Sarmaticis mō-
tibus in Septentrionē quidem secundū vtrāq; fere eius flu-
minis ripam, in occasum vero secundum dorsum Herci-
niæ syluæ, quo Bohemia clauditur, atq; inde porro secundum Albim fluiuium
vsq; ad eius ac Visurgis ostia, & sinum Balthicum, quicquid terrarum est, eius
gentis ditio fuerit complexa. Qui populi omnes Slauī seu Slauini dici voluere:
à finitimis vero cum Venedi siue Vindæ tum Vandali crebrius & vsitatius no-
minibus gentium, quæ prius ea loca tenuerant, nominati sunt. Suis vero inte-
rim nominibus peculiaribus, qui versus occasum Germanis erant viciniore,
vsi sunt, & partim Sorabi, partim Obotriti, Lutitii, Vinuli, Rani, Vilzi, Rugii,
Vetalabi, Retarii, Licicauici, Heueldi, Vuloini etiam, quod nomen cum
Polonorum nomine cognationem habet, dicti sunt. Hos omnes Slauicæ na-
tionis ac linguæ fuisse, & partim domesticis Satraparum & Ducum defectio-
nibus & pactionibus, partim armis in finitimorum Saxonum ac Germano-
rum ditionem nomenq; postea transisse memoriæ proditum est.

De Slauorum autem origine variant Historici. Alii enim eam à Iapeto Slauorum origo.
Noe filio repetunt per Æneam, Alanum, quem primum ex Asia in Europam
commigrasse ferunt, & ex eius filio inter quatuor natu maximo Vandalo Vi-
stulæ flumini & Polonis nomen inditum esse, indeq; Vandalos dictos: multos
etiam liberos genuisse, qui quarta parte Europæ occupata, Polonorum, Rus-
sorum, Cassubiorum, Bohemorum, Morauorum, Slauorum, Dalmatarum,
Pannonum, Bosnensium, Croatarum, Bulgarorumq; regna condidisse perhi-
bentur. Alii vero ab eodem Iapeto per Helisam filium harum gentium genus
deriuant, illa ratione moti, quod Slauos, Dalmaras, & Illyrios esse opinantur,
qui retineant etiamnum fere ea loca, in quibus hæ gentes ab initio post ex-
structionem turris Babylonicæ in orbem vniuersum coloniis deductis, in Gre-
cia consedisæ à Iosepho & Beroso memorantur. Alii forte probabilius, cum
animaduertent, nationem Slauorum Vindos seu Vendos à Germanis ap-
pellari, & antiquitus hæc loca, quæ nunc Poloni, Silesii, Brandenburgici, Cas-
subii, & Pomerani tenent, ad Cheronesum vsq; Cymbricam tenuisse ex vere-
ribus Historicis ac Geographis recognoscerent, eosdem Slauos ac Vandalos
esse

esse existimarunt. Sed horum nil veritati consentaneum esse videtur. Nam primam illam genealogiam fabulosam esse nemo non videt. Reliquæ duæ opiniones eo refelluntur, quod non sit necesse, Slaus eosdem esse, siue cum Dalmatis & Illyriis, siue cum Vandalis, quod eorum loca incoluerunt, atque etiamnum incolunt. Nam non semper eadem gentes easdem sedes tenuere: verum aliæ subinde ab aliis pelluntur suis sedibus, aut etiam delentur: nonnunquam etiam vltro in alias regiones commigrant, aliqua vel commoditate inuitatæ, vel necessitate adactæ. Vera autem Slausorum origo putatur esse à Russia, quæ complexa est, quicquid terrarum est inter sinum Venedicum, Liouoniam, Sueciam, Oceanum glaciale, Rha siue Volgam, Mæotim, mare Ponticum, Sarmaticos montes, Poloniam, Lithuaniam, & Samogitiam. Cuius populi Ottone Imperante Mæsiam finitimam infestare cœperant, ita vt verisimile sit, ab iisdem posterius debilitatis partim Gothorum, Hunnorum, Vandalorum, Longobardorum, partim Parthorum, Persarum, & Saracenorum incurfionibus atque bellis Romani Imperii viribus, non solum eam ipsam Mæsiam, sed & Daciam, Pannoniam, Dardaniam, Liburniam, Illyricum, Dalmatiam, & Istriam subactas & habitatas: Thraciam, Macedoniam, & Græciam diuexatas, & ad extremum Græcam linguam penitus corruptam esse, rebusque tam feliciter gestis eas Slausorum siue Slauinorum nomen à gloria sibi sumpsisse. Eadem autem facilitate alia ipsorum quasi examina ad occidentem solem progredi, & omnem eam Germaniæ partem, quæ à Vistula ad Salam & Albim seu Visurgim vsque inter Carpathum montem, Danubium, & Oceanum Germanicum protenditur, occupare, & in ditionem suam redigere potuisse, cum ea populis exhausta & vacua esset, Gothorum, Vandalorum, Alanorum, Burgundionum, & Longobardorum continentibus bellis, & in alias sedes migrationibus: easque gentes mox imperiis distinctas, diuersis etiam nominibus appellatas esse, ita vt partim à Ducibus, partim à situ locorum, partim à prioribus incolis, denique à studiis, habitu, vel euentu aliquo noua nominasumerent. Solos autem eos, qui in natali suo remanserunt, antiquum Roxanorum siue Russorum nomen retinuisse.

Russorum
origo &
nomen.

Quando vero Russi Sarmatiam habitare cœperint, & vnde venerint, nomenque acceperint, nil certi scitur. Nam quod quibusdam ex Ezechiele deduci posse videtur, vbi mentio fit Ros Principis, Mosoch atque Tubal, quia ambigitur, propriumne gentis sit Ros, an caput ibi significet, infirmum id est. Verisimilius Sigismundus Herberstenius vir illustris in sua Moscouia Russos dici vult à Russia oppido vetusto ditionis Nouogrodensis: non enim inusitatum est, ab ignobilibus etiam oppidis populos denominari, qui cum obscuri fuissent initio, postea virtute & armis nomen suum vna cum imperio propagarunt. Cui opinioni adstipulari videtur id, quod in annalibus Russorum legitur, dominatum Russorum apud Nouogrodiam magnam Bialoiezorum siue album lacum, & Isborcum initium sumpsisse à Rurico, Sineo, ac Trubore Varais fratribus. Quod si cui displicet, vel altiore etiam gentis originem requirit, nihil prohibet credere, Polonos ac ceteros omnes Slausos Sarmatas esse: præsertim cum constet iam, Bulgaros, Serbos, & Roxanos Sarmatiæ gētes esse, indeque egressos populos quodā tempore, nouas sedes occupasse in Germania & Romano Imperio, & Slausos siue Slauinos sese dixisse. Demonstrari autem non possit, vnde & quo tempore populi illi in Sarmatiam

adue-

aduenerint, & priscos illos Sarmatas (si qui modo alii fuerint) inde pepulerint, vel deleuerint: sicut de Gothis atque Tartaris potest, quorum illi quidem tenuerunt aliquando, hi vero etiam nunc tenent partem aliquantam Sarmatiæ. Atque huius opinionis est Martinus Cromerus, Historicus Polonorum grauissimus, quæ tantisper retinenda est, donec ab aliis solidioris aliquid afferatur.

Cæterum vnde & quando Poloni in has oras venerint, non minus, quam eorum origo, incertum est. Qui enim Slausos Vandalos & Germanos esse volunt, non habent necesse affirmare, Polonos cum suo Duce aliunde in has oras, quas nunc incolunt, post vetustam illā Tuiskonis migrationē venisse. Itaque asserunt, Slausos regionem suam ab omni memoria ad campos Sarmaticos tenuisse, & cū angustæ eis essent sedes in Polonia, Morauia, Bohemia, & Russia, nouas in Pannonia à Constantino Magno Imperatore eos impetrasse, indeque imperante Mauritio in Dalmatiam & Illyricum profectos esse. Verū hanc opinionem refellere non est operæ precium, cū ante dictum sit, Polonos & Slausos Vandalis successisse in his locis, vbi nunc est Polonia. Alii aliunde omnino Polonos & Bohemos, & quidem à Croatia, profectos esse sentiunt. Lechum enim & Czechum fratres Principes viros apud Crapinā & Piaros degētes perterritosque diffidorum ac bellorum ciuiliū, coadunata suorum hominum & aliorum voluntariorum manu, ad quærendas nouas sedes à patria versus occidentem solem per sylvas montesque iter habuisse: donec ad Albim fluuium & Bohemiam venerint. Ibi Czechum soli bonitate delectatum cum parte multitudinis in incultis locis confedis: Lechum vero cum cæteris ad Aquilonem ire perterritosque tractum, qui Silesiam & maiorem Poloniam complectitur, habitatoribus vacuum occupasse. In hac sententia fuit Aeneas Syluius, & fere Bohemi, Poloni; Chronographi. Adiecit præter ceteros Syluius, Czechum cædis perpetratæ iudicium fugisse, eique fratrem Lechum fugæ comitem adhæsisse. Quod tamen minus vero consonum apparet: nulla enim causa erat, quare Lechus frater infons Czechum homicidii reum, ideoque pœnam fugientem sequeretur, cum ex fratris fuga totius gentis principatū sperare potuerit. Quin, quod ineptum est, tantam multitudinem, quæ amplissimis duabus prouinciis occupandis sufficeret, Principes suos pœnam homicidii fugientes fuisse secutam, quæ nullo negotio eos supplicii reatu potuerit absolvere.

Porro quo tempore id factum sit, non satis conuenit inter omnes. Poloni non multo post diluuiū opinantur, quippe qui fratres illos partim filios, partim nepotes, partim pronepotes, aut non remotam certe posteritatem Iauani & Noe fuisse memorent. Aeneas Syluius nullum tempus huic migrationi adscribit. Venceslaus Hagecus imperante Constantino tertio post Christum natum anno sexcentesimo quadagesimo quinto fundamenta regni Bohemici à Czechis iacta esse scriptum reliquit. Sed Lechum & Czechū nepotes Iauani, aut certe à propinqua eius posteritate progenitos fuisse, ac non multo post diluuiū à Croatia siue Pannonia in Bohemiam & Poloniam cōmigrasse, eo falsum esse demonstratur, quod de prosapia eorum à veteribus Græcis & Latinis, ac ne quidem ab ipsis Slaus quicquam memoriæ proditum est. Neque etiā quicquam historicorum Græcorum & Latinorum res gestas Polonorum aut Bohemorum, siue Slausorum aut Vandalorum contra Alexandrum Magnum, & priscos illos Gallos res gestas attrigit, quamuis pleraque omnia accurate descripta sint. Deinde ante Iustiniani tempora Slauica gens Croatia, aut Dalmatiam, aut Slauoniam, imo ne Pannoniam vel Germaniæ partem, qua nunc

Poloni vnde
de qua
do in Sar-
matiam
venerunt.

Polonia fere, Silesia, Morauia, Bohemia, Lusatia, & Pomerania continetur, tenuit. Nam quod dici posset, habitasse iam inde à diluuiò in his locis eas gentes post Lechum & Czechum conditores, sed aliis nominibus appellatas fuisse, eadem facilitate, qua dicitur, negari potest. Cur enim tam fero priscorum conditorum nomina, quorum memoriam interim longo isto temporis effluxu obliterandam fuisse probabile est, acceperè. Non magis vero etiam consentaneum est, eas gentes antiquitus quidem eas sedes tenuisse, verum longe post Lechum & Czechum eadem lingua vtentes, aliunde cum aduenissent, principatum adeptos, nouum nomen tum imposuisse. Non enim credibile est, externos Duces exules præsertim ab his gentibus in eo honore habitos fuisse, vt abiectis prioribus nominibus ab iis se denominari paterentur. Verum siue Czechus & Lechus ob cædem commissam siue intestina dissidia è patria migrauerint, siue vt commodiores atq; patientiores sedes quærerent, certe nulla videtur fuisse ratio tam longinquæ & incertæ peregrinationis per auios montes ac syluas, ab extrema vsq; Croatia suscipiendæ. Nam videntur potius petitori fuisse Macedoniam, aut Epirum & Acarnaniam, aut Italiam, finitimas ac non incognitas sibi tum cæli clementia & vbertate soli, & omni cultu agrorum vrbiumq; præstantes regiones, cum vltatius sit, gentes à Septentrione ad Meridiem velut è frigidis atq; incultis ad temperatiora ac cultiora loca migrare, quod exemplis migrationum gentium abunde probatur: quin substitutos potius in Pannonia vel Morauia, quæ & ipsa cultæ ac fertiles terræ sunt, per quas iter ipsis necessario fuit faciendum, verisimile est. Cæterum grauib; autoribus demonstrare licet, ante sexcentimum Christi annum, atq; adeo ante Mauritium Imperatorem Slaus hæc loca tenuisse, quæ nunc Poloni. Iordanes certe, qui ante Mauriti tempore sui temporis historiam contexuit, Slauium & Slauium mentionem faciens, ad sinistram latus montium Sarmaticorum, & ad Vistulam fluuium, qui nunc Poloniam interluit, habitasse eos autor est. Per quæ tempora Dalmatiam, Illyricum, & Istriam, infestatas quidem, sed nondum habitatas fuisse à Slaus, idem testatur.

Probabilius igitur est, circa Attilæ tempora, videlicet anno Christi quadringentesimo trigésimo eos populos, qui nunc Poloni & Bohemi dicuntur, progressos è Russia & Sarmatia, itidem atq; alios Slaus vacuas, aut certe infrequentes Vandalorum sedes occupasse, indeq; porro in interiorem Germaniam & Bohemiam arma protulisse. Nam facilius citiusque hac secundum dextrum latus Carpathi montis ad interiorem Germaniam aliquo modo vacuum tum penetrare potuerunt, è Russia profecti, quam in Slauiam aut Dalmatiam longius à se distantes, & Romanorum Imperatorum armis defensas. In quas prouincias, vt & in Dalmatiam, Macedoniam, Thraciam, & Illyricum longe post Iustiniani tempora se infuderunt, vt ex Krantzio & Blondo constat.

Polonorum
nomen.

Polonorum autem nomen vernaculum an fuerit commune Slauium, an peculiare vnius cuiusdam populi, & quam vetustum, non satis constat. Ante septingentos quidem annos nusquam in annalibus vllis externis inuenitur. Nec vnum eius etymon memoratur. Vel enim à pole, quod & planitiem, & venationem Slaus significat, Polacos siue Polanos mutataq; vna litera Polonos appellari volunt, propterea quod & planam fere, apertamque regionem tenent, & apprime venandi studio tenentur: vel à conditore ac primo Duce gentis Lecho siue Lacho Polacos quasi Polachos, hoc est, posteritatem Lechi dici autumant.

Eius

Eius autem non iidem semper fines fuere. Nam Russia permagnam partem cum Podolia subactam, & Prussia nonnullam, & Polessensem tractum barbaris Iazigibus ademptum quodam tempore, Poloni suo adiecerunt imperio. Missis autem veteribus Polonia limitibus, qui non semper iidem fuere, siquidem nonnullæ prouinciæ olim iuris Polonorum post detractæ sunt, vt iam sunt circumscripti, breuiter delineandi fuerint. Igitur nunc Polonia, quæ quidem vno regno & iure hodie continetur, secundum longitudinem terræ habitabilis è sententia Geographorum, à tricesimo octauo gradu, ad quinquagesimum secundum, vel tertium (incerti sunt enim in illa solitudine Scythica fines eius) ab occasu æstiuo versus ortum hybernium obliqua protenditur, amplius quam per ducenta milliaria Polonica, quorum vnumquodque quatuor Italica continet: tametsi Russica & Podolica sunt aliquanto longiora. Latitudo autem Poloniæ siue poli arctici eleuatio quam proxime est, vt loquuntur Astronomi, à quadragesimo nono vsque ad quinquagesimum quintum gradum. Pocuensis tamen Russia tractus à quadragesimo octauo incipit: quamuis non totus ille tractus, qui vtraque commemorata poli eleuatione continetur, ad Poloniam, vt hodie est, pertineat. Nam orientalis & occidentalis non excedit spatium plus minus triginta milliarium. In medio autem versus meridiem & septentrionem ad mare Balticum, vbi latissima est centum milliarium eius intercapedo, inde patet, figuram eius intensi arcus speciem præ se ferre: cuius neruus paululum reductus, ad meridiem & occasum hybernium quadamtenus spectat, exterior vero curuatura in septentrionem, & ortum æstiuum obuersa sit. Quod si Podlattia, & ei confinis Russia, Volynia, Podolia, & Liuania, Prussiaq; ducalis, & Lithuania cum sua Samogitia, & Russia Alba, (quæ recens regno Poloniæ accessere) annumeretur, multo longius & latius versus orientem solem & septentrionem ea patebit. Sicque longitudo regni Poloniæ à finibus Marchiæ Brandenburgensis ad Nieprum ducta recta linea, non minus ducenta quadraginta milliaria complectitur. Latitudo vero ab ora Pocuensi ad Pernauam Liuniæ ducenta plus minus. Cingitur itaq; Polonia ab occidente sole Marchia Brandenburgensi & Pomerania vltiore: à septentrione mari Venedico & Sarmatico, cuius aduersa littora tenent Sueci: inde Prussia ducali, eiq; continente Lithuania in ortum æstiuum fere vergente. Hinc porro campestribus Scytharum siue Tartarorum solitudinibus prorsus orientalibus, & inde in septentrionem inclinante Bielogrodenfi Turcarum ora. Postea vero plane Australi Valachia siue Moldauia: deinceps Vngaria, & in Africum & occasum hybernium obuersa Silesia Bohemica ditionis ad Marchiam pertinente.

Partes insigniores Poloniæ sunt, maior & minor Polonia, Lithuania, Russia, Prussia, Podolia, Masouia, & Cuiavia: quæ & ipsæ deinde satrapiis siue Palatinatibus, ac territoriis fere distinctæ sunt. Maior Polonia duas satrapias, nimirum Posnaniensem & Califfensem complexa, occidentalis est, Silesiam, Marchiam, Pomeraniamq; vltiorem meridionali, occiduo, & arctoo latere attingens. Magis autem ad occidentem vergit Posnaniensis satrapia, Califfensis contra ad ortum & septentrionem: qua parte sunt Paluci, Craina, & Cassubia. Minor Polonia orientalis est, Cracouiensi, Sendomiriensi, & Lublinski satrapiis definita, versus Aquilonem & ortum æstiuum sitis. Quæ à septentrione Massouia & Podlattia tractui, qui dudum Lithuanicæ ditionis erat, ab ortu Russia, à meridie Vngariæ ac Silesiæ finitima est. Sunt autem sa-

Polonia finis.

Polonia finis geographicus.

Finis Poloniæ populi.

Partes Poloniæ, satrapia, limites.

trapiæ Cracouiensis partes, tractus Siricius & submontanus, vterq; Scepusio & Vngariæ finitimus. Ac Siricius quidem ad Occidentē vergens Cracouiæ vicinior est: Submontanus vero Russiæ & Sendomiriensi satrapiæ iungitur. Lublinensis item satrapiæ pars est Polesse reliquum, quod à Lithuanis detractum nō fuit. Silesiæ pars ea, quæ adhuc est ditionis Polonicæ, sic implicata est Cracouiensi satrapiæ, vt ab ea magna ex parte ambiatur. satrapiam ea nullam habet: sed in Cracouiensi fere censetur. Habet autem tria territoria: Osuici-mense, Zatorienſe, & Seuerienſe, quorum duo priora superiori tempore suos habuerunt duces: nunc præfecturæ regiæ sunt. Seuerienſe est in ditione Episcopi Cracouiensis. Ab ortu vero hyberno Scepusiensem tractum vix & modice ea attingit. Inter minorem vero & maiorem Poloniam primarias totius Poloniæ partes intermediae sunt satrapiæ, Siradiensis, Lenciciensis, & Rauensis, nullum commune nomen habentes. Quarum prima ad Meridiem & Silesiam, Lenciciensis & Rauensis ad Septentrionem vergunt, Masouiamq; attingunt. Harum autem occidentalior est Lenciciensis. Nonnunquam ea tres vna cum Cuiaua, imo & Masouia maiori Poloniæ, sicut Russiæ & Podolia minori, accensentur. Cuiaua vero ab ortu Masouia & Rauensi satrapiæ, à Meridie Lenciciensi & Calissiensis iungitur. Continet autē inter se duas satrapias, Brestensem, quæ magis ad ortum ac meridiem vergit, atque Inouladislauensem, quæ magis est occidua & septentrionalis. Cuius non exigua pars est Dobrinum vltra Vistulam, ab oppido sic dictum, latere orientali confine Masouia, septentrionali vero Prussiae. Masouia quoque eodem latere Prussiam, orientali Lithuaniam & Polessem tractum, & versus ortum hybernum Poloniam minorem, eiusque satrapiam Sendomiriensem, meridionali vero Rauensem attingit: duabus satrapiis distincta, Plocensi nimirum, quæ occidentalis est, & ea, quæ peculiariter Masouia nomen retinet, propterea quod diutius ducum suorum de Polonorum Principum stirpe oriundorum dominatu segregata, postrema omnium nostra memoria destituta Ducibus, ex pactis & iure feudi Poloniæ postliminio sit restituta, quæ quidem orientalis est. Rauensis quoq; satrapiæ quondam pars Masouia fuit, suosque Duces habuit, sicut & Plocensis, & pleræque omnes. Prussia regia præter meridionale latus, ab occasu vltiorem Pomeraniam confinem habet: à septentrione sinu Balthico seu Venedico: ab ortu Prussia ducali cingitur. Tribus autem satrapiis distincta est, Culmensis, Mariæburgensi, & Pomeranica. Quarum hæc occidentalis est: reliquæ duæ, Vistula fluuio ab illa diremptæ, orientales. Ex his autem Culmensis ad meridiem spectat, Mariæburgensis vero ad septentrionem. Varmia & ipsa pars est Prussiae regiæ, ad Aquilonem vergens, ducali fere vndique cincta, & ab ea quodam tempore maiorem in modum accisa: Mariæburgensem quoque satrapiam contingit: nec in vlla satrapiæ censetur, subiecta Episcopo suo & eius collegio, Regis Poloniæ maiestatem agnoscentibus. Michalouienſe autem territorium est in satrapiæ Culmensis, Masouia ac Dobrino finitimu: olim pars Masouia. Ducalis vero Prussiae, præter regiam Prussiam, limes est à septentrione mare Sarmaticum cum lacu Curonienſi, & ora Liuoniæ: ab ortu Samogitia, cæteraq; Lithuania: à meridie vero Masouia. Satrapiam ea nullam habet, præfecturas plurimas. Russiæ, quam rubram nonnulli vocant, latere occidentali minori Poloniæ iungitur: à septentrione Russiam albam & Volyniam habet: ab austro Vngariam, & nonnullam Moldauie partem attingit eo tractu terræ, qui Pocuce appellatur. Nam cætera Moldauia

siue

siue Valachia, qua Podolia quoq; iungitur, magis est orientalis Russiæ. Continet Russiæ duas satrapias, nempe Belzensensem, quæ ad Volyniam & Lithuaniam vergit, & eam, quæ peculiariter Russica & Leopoliensis dicitur, australem magis & orientalem: nisi quod Chelmenſis tractus eius non exiguus ad septentrionem, etiam vltra Belsensem prominet, & Podlassiæ finitimus est. Reliquum autem orientale latus eiusdem Russiæ, ac totius regni Poloniæ claudit Podolia, ab aquilone & euro albæ Russiæ, à cætero ortu vastis campis Tartaricis ac Turcicis, à meridie vero Moldauia continens: totaque vna satrapiæ censetur, quam Podolicam vocant. Hi nunc sunt Poloniæ fines, hæ partes.

Est autē regio tota fere plana & aprica, maxime qua ad occidentem solem ac septentrionem vergit, & quæ penitus orientalis est, Podolia, ac vel nomine ipso decliuitate præ se fert vicinorum Moldauia, Russiæ, & Vngariæ montanorum intuitu. Minor Polonia itidē atq; Russiæ, quo propius accedit ad fines Vngariæ, hoc magis montana est & syluestris. Quo longius autē inde recedit, eo lenius decliuus est, magisq; culta & meliore gleba. Tamen in medietate quoq; Sendomiriensis satrapiæ aliqua ex parte leniter cliuosa est. Prussia pleræq; omnis excepta Mariæburgensi satrapiæ, qua ad Habū & mare vergit, collib. molliter, & ad fertilitatem amœnitatemq; comode distincta est: itemq; pars nonnulla Cuiauiæ.

Montes Sarmatici, qui Poloniā & Russiā ab Vngaria dirimunt, ardui & syluestres, nō ignoti et sunt veteribus. Geographis & Historicis: & in his celebris est in primis Carpathus. In medietate vero minoris Poloniæ Lysceus est siue caluus, in quo monasteriū est S. Crucis, & Vaelus arce Cracouiensi, quæ suo ipsius nomine nobilior, & is, in quo sitū est, Czenstochouiense monasteriū, quæ clarū latine Monachi incolæ appellauere. Syluestris sane fuit superioribus temporibus pleræq; omnis Polonia: sed nunc vbiq; diligenter excolitur, frugū leguminumq; ferax, & pratis abundas. Nec tamē deest et nunc sylvarū copia: nō enim ea penitus exciditur & extirpatur, partim propter pascua & mellificia, partim propter ædificiorū materiā, & ligna mitigando frigori necessaria. Tanta enim est vis frigoris interdū, vt radicitus areſcāt arbores, & aqua ex editiori loco effusa, priusquam terrā contigerit, in glaciē concreſcat. Lacus quidē, & paludes, & flumina duobus tribusue mensibus hybernis, nonnunquā autē vel in quintū ac sextum vsq; glaciē concreta, nō modo peditibus, verum etiam equitibus, & curribus, ac plaustris quamuis oneratis, multis simul longo spacio peruia & secura præbent itinera. In tanta autē cœli intemperie pomaria tamē sunt nō infrequētia & fructuosa, ad Vistulā præsertim, & in suburbanis Cracouiensibus, Sendomiriensibus, Varſauiensibus, Toruniensibus, Gedanensibus, Elbingensibus, itē Vieliscensibus & Bochnensibus, licet remotioribus, à Vistula, totoq; tractu submontano ac Sciriciensi, quibus pyrorū, pomorū, prunorū, persicorū, ceraforū, ac nucū bonitas varietaſq; certat cū Vngaricis & Italicis. Sunt & vites, quarū vuæ in minori Polonia esu quidē nō insuaues sunt, præsertim, si æstas & autumnus temperiē suā seruent: sed vinū inde expressum acerbius, vbi defecatu est. Nec metalla fossiliaq; defunt in montanis: plūbi quidē intermixto argēto apud Ilcussum, Sclauicouia, Chranouia, & Nouagorā oppida satrapiæ Cracouiensis, & in finibus Silesiæ: argēti vini apud Tustanū in Russiæ: æris & lazurii, & plumbi itē apud Chencinos: ferri in plurimis locis syluestribus: nitri apud Visliciam, & alibi: salis apud Bochnam & Vieliscam in satrapiæ Cracouiensi, & apud Haliciā, Colomeiam, Solum & aliis compluribus in locis Russiæ. Ac in Russiæ quidē id ex aqua ē profundis puteis hausta decoquitur, & partim in modū farinæ vel niuis minutum

relin-

Polonia siue
lum quale.

Montes Po-
lonici.

Vbertas.

relinquitur, partim in frustula conformatur: in tractu vero Cracouiensi, partim lapidea duritie solidum instar ingentium saxorum & rupium in subterraneis specubus alte lateq; excavatis, & villas, templa, oppidaq; superædificata sustinentibus, ferro excinditur, comminutumq; deinde & mola tritum, ad usus hominum accommodatur, partim & ipsum ex aqua iniectis lapidei salis frustulis & quisquiliis, quæ secantibus id abraduntur, decoquitur. In maiore quoq; Polonia apud Pinscum salinæ sunt, verum tenuiores. Sunt etiam in confinio Osuicimensis territorii & Scepusii aquæ salæ, vnde sal coctus Regi exhibetur, salinæ tamen nullæ sunt. Porro in desertis Podoliæ & Borystheni vicinis locis lacus est, cuius aqua sereno & ardente sole in solidum salem concrevit, ita ut homines cum iumentis & curribus in eo, tanquam in glacie versentur, sectumq; in frusta arbitrato suo auellant: quamprimum autem pluit, soluitur illa glacies non sine periculo insistentium. Apud Bieczum vero in submontana regione vitreolum effodi, ac in viridem lapideamq; duritiem decoqui nuper cepit. Marmor quoq; & Alabaster quibusdam in locis effodiuntur. Est in maiore Polonia prope Sremum oppidum collis, ubi ollæ, amphoræ, cacabi, & aliarum figurarum vasa fictilia sponte nascuntur, & sub terra effodiuntur mollia, in aerem autem prolata durefcunt. Porro in mari Sarmatico Prussiam alluente colligitur succinum, quod fluctibus appulsum ad littora homines nudi obuiam euntes paruis retibus excipiunt, & extrahunt, molle primum, sed mox in aere durefcit, tornoq; ac scalprio varie conformatur. In lacubus quoq; nonnullis à mari remotioribus id reperitur: ut in Pissia Episcopæ Varmiensis, modicum tamen.

Flumini.

Aquis irrigua est pleraq; omnis Polonia, sed fluuios nauigabiles non multos habet: Præcipui sunt Vistula, Donaiecius, Sanus, Veprus, Varta, Noteuius, Nester, Prutus, Bugus, Bohus, Pripetius, Narua, Dreuantia. Vistula in Tschinensi tractu è Sarmaticis montibus exoritur, & per minorem Poloniam decurrit, Masouiam interluit, Dobrinum à reliqua Ciciauia dirimit, ac Prussiam mediam diuidit. Supra Marienburgum autem in duos alueos sectus, insulam insignem & fertilem, quæ Zulaua maior dicitur, efficit, nomineq; amisso, sinister quidem alueus Leniuca, dexter vero Nogatus vocatur: quorum hic in Habum lacum tribus ostiis, ille vero duobus, partim in eundem Habum, partim in mare Balthicum se exonerat. Nieper, Borysthenes antiquis scriptoribus, in Moscouia ortus Albam Russiam, eiq; confinem Podoliam alluit, & in pontum Euxinum apud Ociacouiam munitionem Tartaricam exoneratur. Donaiecii fontes in iisdem Sarmaticis montibus sunt, non longe à Vistulæ: hic per Scepusium & submontanum tractum decurrit, & Popruto auctus non longe ab Opatouecio vico Vistulæ miscetur. Sanus è Biesciade monte oritur, ac versus septentrionem & occasum æstiuum profluens, exceptis Liesco, Sobeno, Sanoco, Brozouia, Præmisia, Radimno, Iaroslauia, Lezeisco, aliisq; torrentibus quam pluribus apud Sendomiriam in Vistulam se exonerat. Varta apud Cromolouiam originem habet, & per Siradiensem tractum ac maiorem Poloniam versus occasum æstiuum labitur, multa oppida præterfluens, aliquot fluuios minores excipiens, apud Costrinum in Oderam influit. Noteuius è Goplo lacu apud Crusuiciam scaturiens, per maiorem Poloniam versus occasum currit, Pacossum & alia quædam oppida atq; arces alluit. Nester in Russia è Sarmaticis montibus oritur, & Bistricia, Lipa, Sereto Russico, Sbrucio, Smotricio, & aliis quibusdam fluuiis auctus, multa oppida præterlapsus infra Po-

cuce

cuce à Valachia diuidit, & super Bialogrodum urbem Turcicam in Pontum Euxinum influit. Bugus in Russia non longe ab Olesco oritur, receptus Rata & Muchauecio fluuiis, Naruæ è Lithuania profluente miscetur, qui apud oppidum Nouiduorum in Vistulam infunditur. Naruæ hoc est peculiare, quod venenata animalia auerferetur, adeo, ut serpentes, qui nauibus Bugo delatis adhæserint, edito sibilo refugiant, quamprimum flumen illud attigerint. Priperius in Chelmenensi tractu de palude quadam principium fluxus habens, postquam Styru, Turum, Slucium, Suisslocium fluuios admisit, in Nieprum siue Borysthenem supra Kiouiam se præcipitat. Bohus in finibus Podoliæ è palude oritur, & per Russiam albam ortum versus longo fluxu in Borysthenem non longe ab ostiis eius decurrit. Prutus in montibus Sarmaticis fluens per Valachiam siue Moldauiam in Danubium effunditur. Dreuantia non longe ab Alba & Passaria oriens supra Toruniam Vistulam subit.

Lacubus piscosis abundat inprimis Prussia, in his nominatissimus est *Lacus*. Habus, quem etiam recens mare vulgò vocant: ad quindecim miliaria in longitudinem inter Gedanum & Regiomontum secundum mare patens, & ab eo angusta insula, quæ Neringa appellatur, distinctus: in latitudinem vero duo miliaria plus minus. Hoc aliquanto amplior lacus alter est eodem nomine, cognomento Curonienfis, in Prussia ducali, in quo sunt ostia Nemenis fluuii siue Memelæ per Lithuaniam defluentis. Inter hos duos Habos & mare peninsula est, quæ & ipsa Neringa sed Curonienfis appellatur, arces & oppida continens. Secundum hos est Drausenius lacus in Mariæburgensi satrapia, vnde Elbinga flumen profluit: Partecinus, Lubnus, Reufina & Vicininus in Culmenfi: in Pomeranica vero Sturzonagaci (quod stratum vel factum aggerem significat) inter Choiniciam, Slochouiam, ac Tucholiam septem miliarium spacio longus, quinque latus: vnde Berda fluuius profluens, per Crempscum, Lubonum, & Charfscouum minores lacus in Vistulam influit infra Bydgostiam. Necignobiliores his sunt, Vsdice, Lubscus, & Ossiecinius in eodem tractu. Sunt & in Varniensi ditione non pauci, præcipue vero Dadaius, Zainus, Vadangus, Pissia, Blanke, Sinfer, Lingenaus, Lemanglus, Elbingus, & alii complures. Sunt & in ducali Prussia multi & grandes. Habet & maior Polonia & Cuiavia nonnullos piscoscosq; in quibus Goplus princeps, quinque miliaria patens in longum, semis in latum: post hunc sunt Blendnus, Pouizus, Slesinus, Sanus, & reliqui non pauci. In Cuiavia vero Tur, Lancus, Bielscus, Lubotinus, Orlie, Berdquus, Borimouus, Creuianta: & in Dobrinenfi tractu Gorznus, Mocouus, & Scamscus, minores aliquanto superioribus. Pro lacubus minor Polonia, Silesia, Russia, *Piscina*, ac Podolia piscinas habent arte manuq; factas permultas & grandes. Non carent tamen & lacubus, Lublinensis maxime & Chelmenensis tractus, è quibus Biale, hoc est, Albus, per antiphrasin dictus, cum aqua eius sit nigerrima, qua Aprili & Maio mense lauantes redduntur fusci, pisces profert pinguiissimos, qui brasmi siue clescii vocantur. De Krinice Belzensis tractus lacu mirabile illud est, quod narratur, eum certis temporibus altero vel tertio quoque anno exhauriri, cum mugitu quodam fluctuans ad fundum vsque, in vicinorum montium cauernas aqua, quæ aliquot diebus post refluit, se insinuante: atque ibi facilis tum est piscatio. Sunt autem eadem genera piscium in lacubus & piscinis. Vtrobique enim sunt lupi siue lucii, prafmi, perca, rhombi siue carassii sumi, sendacii, certæ, tineæ, anguilla, ruboculi, carpiones.

B

Ferunt

Pisces.

Ferunt etiam lacus nonnulli eos, quos suluizas siue Marenas vocant. Fluviales vero sunt cum iisdem fere omnes, tum delicati imprimis, truta, barbo siue mullus, fundulus, oculata siue lampræta, alosa siue borbocha, Polonis Mientus, cuius iecur potissimum est in deliciis, itemq; alii complures, qui latinis nominibus carent. Cancris & anguillis abundat imprimis Nida fluvius Pinczouiam, Visliciam & novam civitatem præterfluens: Anguillis etiam & Stintis Habus, & alii nonnulli lacus Prussici. Marinis piscibus non admodum abundat ea regio: nobiles præcipue sunt haleces, quorū sale conditorum maximus est vulgo usus in tota Polonia, Lithuania, Silesia, Boemia, Moravia, & Hungaria. Non desunt pomochla, neq; passeris, salmones siue esoces, & sturiones vtrobiq; præhenduntur: sed è mari sursum fluminum certis temporibus enatant, transilientes obstacula, in quibus etiam insidiosis capsis collocatis capiuntur. Tanto autem sunt suaviore, quanto longius à mari & Habo recesserint.

Fera.

E ferarum animantium genere fert hæc regio copiam leporum, dorcæ, sciurorum, cuniculorum quoque alicubi: ceruorum etiam & aprorum, vrsorum, & luporum. Imprimis vero Nepolomicensis & Radomienensis saltus nobiles sunt ceruorū venationibus. Horum autem & onagrorum ac bisontiū Prussia ducalis, eiq; finitima Massovia ferax est, & imprimis Podolia: vbi agminatim in campis non modo hæc fere, sed etiam feri equi pascuntur. Ferunt etiā capreas montana loca Vngariæ finitima. Caterum vti, hoc est, boues sylvestres in solis Masoviticis sylvis apud Vyskitcos extant, & harum quidem ferarum carnes aptæ sunt humano esui. Cultui vero pelles subministrant panthera, martes, vulpes, lupi, Rosomaci, lutra, & castores, quorum caudæ etiam inter delicatos cibos, & pro piscibus habentur, reliqua carne inutili propemodum. Vrsorum quoq; volæ cum digitis comeduntur: pelles etiam stragula vestis usum præbent. Cuniculi, lepores, & sciuri cultui iuxta & esui apti sunt. Sunt etiam in Podolia animalia sciurorum vel cuniculorum magnitudine in cavernis degentia, varias & maculosas pelles habentia, quæ ipsa ad vestitum & pallia fœminarum expetuntur, Crzecicos vulgo vocant. Omni autem genere ferarum magis abundat Lithuania propter vastitatem sylvestrem. De iumentorum genere, bobus & equis abundat Polonia: camelis, asinis, & mulis caret: aliunde ii nonnunquam adducuntur, sed non diu durant. Ovium item & caprarum ferax est. Avium quoq; magnam habet copiam. Præter altilis autem, nempe gallos gallinaceos, domesticos iuxta ac Indicos, (qui nuper adeo inuecti sunt) anseres, anates, & columbas: in deliciis hæc sunt, Pygargus siue bistarda, pavo, grus, cygnus, perdix, bonosa, coturnix, sturus siue starnus. Et missis rapacibus aquilis, falconibus, accipitribus, miluiis, vulturibus, nisis, ardeis, & multis aliis, minorum quoq; auicularum aptarum esui ingens est copia. In his nobilis imprimis ea, quæ in solis fere Louiciensibus campis cum niue existit ac disparer, auicula passere non multo maior, quæ à niue Sniegula dicitur. Turdus rarior est, itemq; Pardua avis sylvestris, gallina non multo minor in campis Russicis ac Podolicis, in quibus etiam reperiuntur coturnices virentibus pedibus, quarum usus spasmodum inducit.

Polonica lingua.

Genti Polonæ sicut origo, ita & lingua communis est cum Bohemis, Russis, Moscis, Moravis, Silesiis, Cassubis, Croatis, Bulgaris, Rasciis, Serbis, Illyriis, & vniuerso nomine Slauico: tamen dialectis ea tam varia est, ut nonnulli ex his populis egre & vix se inuicem intelligant. Caterum ab omnibus aliis

linguis

linguis ea prorsus diuersa est: nisi quod multa instrumentorum, operum, & aliarum rerum ad opificia & communem vitam pertinentium vocabula à finitimis & priscis incolis Germanis mutuata est. Suntque hodie non modo mercatores & opifices Germani multi, sparsim in vrbibus habitantes, verum oppida pene tota & pagi pleni vrentium lingua Germanica in submontana regione, eiq; finitimis Russiæ & Scephusio, iteq; in extrema ora maioris Poloniæ, deductis eo, sicut & in Silesiam, & in Prussiam quodam tempore Germanorū coloniis, ac multis de plebe compedi sui causa subinde immigrantibus. Quin & equestres quædam familiæ antiquitus è Germania ducunt originem. Cui rei argumento sunt stemmata siue insignia, & eorum nomina. Sed iam ii, atq; etiam oppidani & pagani diuturnitate temporis ac domicili, & connubiis magna ex parte in Polonos transierunt. Libenter autem & Poloni propter multum usum ac commercia cū Germanis discunt linguam Germanicā: libentius etiā Latinam propter sacrorum ritus & sacerdotia, scribendiq; usum, qui vulgatissimus fuit antiquitus, hæc lingua cum in priuatis scripturis & epistolis, tum in actis publicis, ac diplomatibus, mādatis, edictis, decretisq; Principū, & omnium iudicum ac magistratuum. Polonica enim lingua neq; tam copiosa est, quam aliæ, neq; scriptu lectuq; facilis. Sed Pruteni cum maxima ex parte Germani, aut è Germanis oriundi sint, in conscribendis actis iudiciorum Germanica lingua magis vtuntur vulgo, mixtim Polonica & Germanica loquentes. In Russia meridionali præsertim iam fere vsitatio est Polonica dialectus, quam vernacula, ex quo gens ea Polonorum cessit imperio, Polonis propter vbertatē soli & militiam aduersus Tartaros libenter ibi figentibus domicilia. Sunt etiā in Russia Podoliaq; Armeni, mercaturæ exercetis: Iudæi vero longe frequentiores, etiā in cætera Polonia, præter Prussiam, sparsim oppida ac vicos incolentes. Vtriq; sua lingua vtitur, sed & Polonica & Russica: Iudæi vero passim & Germanica.

Habitant autem Poloni pagis & vicis potissimum, atque etiam oppidis, quibus fere castella & arces adiunctæ sunt, dominorū ac præfectorū domicilia. Vrbes munitas nō multas habet & cultas, princeps est Cracouia in minore Polonia, Regum & Regni domiciliū, quæ habet Academiam omnium disciplinarū ac doctrinæ studiis & professione florentem. Secundum hanc sunt haud ignobilia oppida in eadem minore Polonia, Lublinum externarum gentium Christianarum iuxta ac barbarorum emporio nobile: deinde Sandomiria, Sandecia, Tarnouia, Bieczum, Vislicia, Ilcussum, & Osuicium in Silesia. In maiore Polonia Posnania est æmula Cracouia, commercii itidē, & emporio Germanorum exulta. Post hæc sunt Calissia, Gnesna vetustate & Archiepiscopi sede basilicaq; nobilis, Vschoua siue Fraustadia, Costenum & Slupcia. In Russia Leopoldis vrbs satis munita, duas arces adiunctas habens, emporio, ciuiumq; elegantia ac humanitate florens, ac sede alterius Archiepiscopi non ignobilis. Præmissa quoq; arce munita, & duob. Episcopis, Romano & Russico, cohonestata est. Chelma quoq; itidem duos habet Episcopos, sed propter oppidi immuniti infrequentiam, Tartaricaq; excursions, Romani Episcopi cathedra Crasnostauia translata est. In Podolia Camenecia est vrbs arte naturaq; loci permunita, quæ & ipsa suū habet Episcopū. In Masouia Varsovia, sedes olim & colonia Auariorū populorū: deinde Ploscū basilica nobile & Episcopo, eiusq; Episcopi oppidū Pultauia cū arce, & Lōza. In Cuiavia sunt Brestia & Vladislauia sedes & oppidū Episcopi cū arce. In Prussia Gedanū vrbs trib. oppidis coagmetata, portu, naualib. ac horreis nobilis: copia & varietate mercimoniorū

*Habitandi ratio in Polonia.**Vrbes & oppida.*

partim maritimorum ex toto occidente & septentrione, partim terrestriū ex diuersis mundi partibus, & fluuiatiliū maxime Vistulæ præterlabentis opportunitate abundans: munitione firma, ciuium, & conuenarum industria ac diligentia culta. Gedano proxima dignitate est Torunia olim emporio & rebus omnibus florentior: sed Gedani incrementa eā non paruis detrimētis affecere, & infrequentem reddidere. Quod ipsum itidē Culmæ prius vsu venerat. Quæ ciuitas ea dignatione fuit antiquitus, vt ab ea cætera omnis Prussia, atq; etiam Masouia, pleraq; ius peteret, quod inde etiam nū Culmen se dicitur: Nunc parer Episcopo, qui inde nomen habet. Elbinga etiam Prussiæ est vrbs gemina, permunita ac copiosa, nisi quod ei officit ab altera parte Gedanū, ab altera Regiomontū. Regiomontū ducalis Prussiæ caput, tribus oppidis & arce magnifica, quam Pregola fluuius interfecat, & vno ferme milliario infra ea in Habū influit. Minoribus item oppidis frequens est admodum vtrq; Prussia, & quidem nec incultis, nec immunitis. In regia primum est Mariæburgum, cum ipsum per se mœnibus turribusq; permunitum, tum arce amplissima & munitissima clarum, situm ad Nogatum brachium Vistulæ. Mariæburgo non multum cedit Heilsberga Episcopi Varmienfis domicilium. Brunsberga quoq; oppidum geminum, permunitum, frequens & copiosum. Habet & alia plurima oppida mœnibus cinctæ, & arces validas beneq; ædificatas, quæ hic singula enumerare non necesse est. In cætera quoq; Polonia nō infrequentia sunt oppida pleraq; sine mœnibus, nec nisi ligneis ædificiis præter templa & castella siue arces adiunctas. Sunt itē arces in editioribus locis ac rupibus extructæ, nullis adiunctis oppidis. Sunt & monasteria ad munitionem pariter & cōmoditatem habitatorum exedificata, & vicis pagisq; non longe distantib. frequēta. Pagi pleriq; omnes, ad lacus, riuos, & flumina siti sunt, sparsim duplici vt plurimū ordine dissectis agrestium domiciliis. In his casæ sunt ligneæ vel luteæ, humiles pleraq; omnes stramētis, nonnullæ asserculis intectæ, præter prædia domosq; dominorum, quæ ampliores sunt & cultiores. In Prussia tamen agrestes minus inculte habitant: oppidani vero cultius & lateritiis fere domibus interiectu trabiū firmatis, & ad omnē cōmoditatem instructis. Vrbes longe sunt cultiores, nisi quod habēt domos angustiores: cæteræ vero Poloniæ vrbes primariae laxioribus domibus, nec minus cultis habitantur. In quib. cū Germani mercatores superiori ætate lateribus ac lapidibus elegantius ædificare cœpissent, nunc Poloni quoq; eodem studio tenentur. Hypocaustorum maximus vsus est in tota Polonia maiore anni parte, sicut & balnearum excalefactorum. Vestitum genus neq; vnum est, neq; certum, aut suum cuiq; ordini, conditioni, ætati, & generi hominum: sed exoticis delectantur plurimi.

Pagi.

Vestitus.

Victus gentis vulgo agrestis, præsertim succidia, lactariis, pisciculis, oleribusq; potissimū constat. Urbanis ac Nobilitati victus est lautior, mensæ cum altilibus tum feris animalibus, auibusq; & piscibus lautis instructæ: in quibus permagnus est aromatum vsus. Nec desunt bellaria, aliæq; lautitiæ, cum domi natæ, tum exoticæ. Triticeï panis viniq; vsus non ita pridem inoleuit apud lautiores. Nunc quidem utroque multum vitur etiam vulgus in conuiuio: nec obstat precium. Cæterum siliginei panis & cereuiisæ promiscuus vsus est in tota Polonia. Fit autem cereuisia, in Prussia quidē ex hordeo, in cætera vero Polonia etiam è tritico minutatim molito, & aqua decocta cū lupulo. Admiscetur nonnunquā tritico siligo, vel spelta, vel auena. Mel quoq; itidē cū lupulo aqua decoctum in frequenti vsu est, Russis præsertim & Podoliis, apud quos

quos

quos permagna est apum & mellis optimi ex dictamo & aliis bene olentibus herbis ac florib. collecti copia. Nec Lithuanis, Prutenis & Masouis mel deest, qui & ipsi itidem id decoquunt, medonem vulgo vocantes. Color hominum fere candidus est, capillus flauus, vel magis albicans: statura mediocris, aut mediocrem paulo excedens, habitudo corporum succulenta, nisi quod fœminis, & maxime puellis nobilioribus, vrbansque studium est, vt se iunceas reddant. Est in viris iuxta ac fœminis naturalis quædam formæ bonitas ingenuo rubore tinctæ.

Corporum habitudo.

Ingenia Polonorum sunt aperta & candida, & falli, quam fallere magis apta: non tam irritabilia quam placabilia, imo tractabilia, si placide tractentur. Exemplis autē inprimis ii cōmouentur, & sunt principibus ac magnatibus suis satis morigeri. Ad comitatē, ciuilitatē, benignitatē ac hospitalitatem prompti, ita vt ignotos & externos non modo libenter suscipiant hospitio, sed & inuident, & omni officio prosequantur: & non modo ad conuiuium ac familiaritatem quorumlibet faciles, sed etiam ad mores & imitationem eorum, cum quibus viuunt, externorum præsertim flexibiles. Iuuentutis laxior est educatio: sed ea naturæ bonitate compensatur: ad scholas quidem mittere mares liberos, & Latinis literis teneram ætatem imbueri, omnibus pauperibus iuxta ac diuitibus, Nobilitati ac plebi studium est. Puellæ quoque nobiles & vrbane vel domi vel in monasteriis vernacula, imo & latina lingua legere & scribere discunt: adultiores puellæ quidem rei familiaris culinariæ præsertim & pecuariæ curandæ, lanificioque seu linificio potius atque texturæ, & acu pingendi arti manus admovent: mares vel agriculturæ, vel opificio cuiuspiam, vel mercaturæ, vel magistratuum & procerum, sacerdotumq; opulentiorum ministeriis sese addicunt. Multi domi cum parentibus vitam degunt, eosque in re familiari curanda subleuant, ac decedētib. iis, patres familias facti, rem suam agunt. Complures libenter peregrinantur, dispendiorum rei familiaris negligentes, egestatisque & omnium, quæ peregrinantes consequuntur, incommodorum tolerant. Externa enim magis quam domestica admirantur. Itaque linguas earum gentium, ad quas peruenerint, cupide & facile discunt: quinetiam in victu cultuq; corporis & moribus noui aliquid peregre afferre student, indeque laudem elegantiae quærunt. Sunt autem docilia hominum ingenia, & valent, quocunque intenduntur, sed alienis inuentis perdiscendis ea magis accommodant, quam vt noui aliquid ipsi excogitent, & excellere magnopere vlla re studeant. Non tam autem ad artes mechanicas tractandas Poloni apti esse videntur, quam ad studia doctrinæ: nisi forte illas contempnere potius quam assequi nequiuerit. Externis quidem plerisque opificibus antiquitus vsi sunt, & vtuntur etiam nunc non paucis. Bonarum literarum ac doctrinæ studia accuratius consuectantur, inprimis ii, qui his præfidiis ex humilitate sordibusque domesticis emergere cupiunt, aut qui sua vel parentum voluntate ad sacerdotium animos adiciunt. Rem porro familiarem diligentius curare non ita pridem, & eodem prope tempore, quo bellorum incommodis vacui, luxum splendoremque consuetari cœperunt. Sed in ea minor est vulgo partituendi ac dispensandi, quam acquirendi diligentia. Ad conuiuia & festas epulas conueniunt plerique vicini & amici inter se, ad vnum aliquem viri soli, vel pariter cum fœminis. Nec turpe habetur, puellas quoque interesse, & earum colloquia, conuiuia, choreasque à iuuenibus frequentari, parentibus earum cognatisque præsentibus: atque ita plurima contrahuntur matrimonia. Nec

Ingenia & mores Polonorum.

Educatio.

Studia.

Doctrina.

Rei familiaris cura.

Conuiuia & compositiones.

raro in eiusmodi conuiujs simultates & inimicitia abolentur, & vel dissolutæ, vel nutantes amicitia reintegrantur: quanquam intemperantioribus computationibus interdum cruentæ quoque pugnae inter conuiuas & amicos accenduntur, iurgijs plerumque inter viliores seruos coortis. Potantibus enim dominis, nec illi à poculis arcentur: quin illiberalis cõuiuator habetur, cui curæ non est, ut seruitia cõuiuarum bene pasta ac pota sint. Quo fertiliores enim hæ sunt regiones, eo magis indulgent homines vulgo crapulæ, prolixioribusque conuiujs ac computationibus, ita ut multi eum solum ducant fructum laborum ac diuitiarum suarum. Vigent autem passim inter mares computationes ad æquales haustus non solum in cõuiuijs, sed etiam in cauponis, ad quas vulgus computandi causa conuenire solet: eoque prouecta est hæc licentia, ut, quod profectis partu diebus est, festo die potando fere prodigatur. Atque inde fit, serpente potandi et profectis diebus & otii consuetudine & inertia, ut angustiore re familiari vtantur multi, præsertim cum nemini curæ sit, quid priuatus quisque gerat negotii, unde & quomodo se sustentet: & fructuosa etiam sit dominis & magistratibus illa potandi licentia. Etenim non exigua & tributorum & vectigalium publicorum ac priuatorum portio è cauponis corrogatur. Exolescit tamen sensim apud honoratiores illa ad æquales haustus potandi consuetudo, eorum studio, qui apud gentes politiores peregrinati sunt. In victu & potu, atque cultu corporis, vestiumque numero, varietate ac pretio maior luxuries indies inualescit, inferioribus quibusque illustrium & nobiliorum exempla cupide amplectentibus, nullis autem legibus sumptuariis modum in victu cultuque corporis cuiquam ordini aut homini præscribentibus.

Statum & ordines Polonorum. Distinguitur autem populus Polonus partim genere, partim ex religione sumpto vitæ instituto. Ac genere quidem in Nobilitatem ac plebem distribuitur: religione autem in sacrum & profanum, vel spiritualement & secularem statum & ordinem. Nobilitas Polona ad regimen ac defensionem ceteræ multitudinis regionisque segregata est, atque inde, qui sunt huius ordinis, antiquitus milites, nunc equites ab equestri militia, cui sunt obnoxii, appellantur. Habet autem Nobilitas multas ac magnas prærogatiuas, quæ partim Regum ac Principum munificentia firmatæ sunt, partim moribus & institutis inualuere. Regi quidem ea soli fere subiecta est: iudicatur tamen ad præscriptum legum, & à magistratibus regni & regijs. E cæteris, priuatis præsertim, nemo Nobilitatem cum agris & pagis subiectam habet. Habet etiam Cracouiensis Episcopus in Seueriensis ditione: habet & Varmiensis, eiusque ipsius Ecclesiæ collegium, & alii fortasse. Licet tamen homini nobili scultetiam siue aduocatiam in bonis alienis, paganis & oppidanis voluntate domini obtinere. Licet etiam priuati conditione in urbem vel oppidum cuiuslibet commigrare, saluis personæ suæ prærogatiuis, nisi is decus nobilitatis amittat. Nobilitas porro æstimatur genere & meritis, adiuncto vitæ instituto. Habentur enim Nobiles, quorum maiores aut parentes virtutis ergo in eum ordinem lecti, militiaeque adscripti, ac gentilicio signo donati sunt, quique ipsi hæc meruere virtute sua. Sed præstabilius habetur, Nobilem natum esse, quam factum. Nasci autem Nobilem patre simul ac matre Nobilibus oportet legitimo coniunctis matrimonio: quanquam nec plebeia mater liberorum Nobilitatem minuit, dummodo pater sit Nobilis. Conferendi porro Nobilitatis potestatem solus Princeps habet: idque vel suo ipsius iudicio ac beneficio facit, vel interueniente testimonio, & quasi adoptione Principum

pum alicuius familiæ virorum, stemma & gentem suam cum eo, qui ita creatur Nobilis, communicantium. Eiusmodi tamen creatis Nobilibus obtinere & possidere bona terrestria statuto quodam nouo non licet: sed posteritas eorum pari cum alijs natis nobilibus iure esse incipit. Amittitur porro nobilitas decreto Principis ob admissum dedecus & atrox aliquod facinus. Contaminatur etiam & abdicatur quodammodo, si quis desertis militiae & agriculturæ studiis, sordidum quæstum faciat arte mechanica, vel tenuiore ac minoribus mensuris ac ponderibus vtente mercatura & cauponatione. Est autem pari dignatione Polonica omnis Nobilitas: nec est vllum in ea Principum, Marchionum, Baronum, Comitumque discrimen, ex æquata quodam tempore omnium conditione. Ducum, qui peculiare haberent dominatus vel territoria, nunquam aliud genus fuit apud Polonos, quam id, quod à Boleslao Criuousto Principe propagatum fuit, cum is principatum inter liberos diuideret. Verum id iam defecit. Russi habuerunt antiquitus suos Duces, habent etiamnum Lithuani & Volynii. Neque enim subactis, vel in deditionem acceptis ea prærogatiua adempta fuit.

Multæ sunt autem Nobilitatis Polonæ gentes, & quasi tribus, non locis & regionibus, verum signis quibusdam gentilitijs, eorumque appellationibus distinctæ, quæ singulæ rursus multas stirpes ac familias cognominibus & agnationibus distinctas complectuntur. Signa vero gentilitia siue insignia partim à rebus, quarum sunt notæ, partim ab euentu appellationem habent. Plurimorum ratio obscura est: nisi forte à primis conditoribus gentium ea sumpta sunt. Neque enim olim, ut nunc, ab arcibus, villis, & pagis, quibus dominabantur, denominabantur Nobiles, sed vndelibet sumpta aut indita nomina, ad longam posteritatem, amisso etiam vel commutato patrimonio, recte trans mittebant. Qualia supersunt etiam nunc multa, cum alibi, tum in submontano & Sciricensi tractu, & in Russia. Nunc malunt plerique de arcium, oppidorum, & pagorum nominibus deflexa paululum per denominationem in ski vel ki voce appellari. Interdum autem sine hac deflexione vel adiectione arcis, vel oppidi, vel pagi nomen, unde quisque ortus, vel cuius dominus est, cum præpositione, de, vel, à, vel in cognominis loco vsurpatur, à magnatibus præsertim, & Nobilioribus.

Habitat veto Nobilitas antiquitus sparsim in agris, in sua quisque villa, vel arce, rem familiarem operis ac laboribus adscriptorum suorum vel mercenariorum curans, & agricultura, gregum, armentorum, & apiariorum fructu, itemque venatione atque aucupio non modo sustentans sese cum domesticis suis familijs, sed et honestas diuitias comparans, vendendis iis, quæ supersunt vsui domestico, quæque defunt, inde vicissim comparandis. Matres familias autem & puellæ Nobiles lanificium & linum, cannabimque & rem pecuariam tractantes, non dedecet vendere ea, quæ ex huiusmodi re familiari & fructibus eius supersunt vsui domestico. Quin & culinæ curam exgerunt, exceptis illustribus, ac senatorijs, quæ hæc pleraque dedignantur, aut pedissequarum opera peragunt. Iter facientes, scemina quidem vehiculis aut curribus vehuntur: mares vero vel iisdem, vel equis potius: pedestrem incedere per viam longiorem præsertim, minus honorificum vulgo habetur, nisi paupertas necessitatem imponat. Prodeuntem in publicum nobilem virum iuxta ac sceminam affeclis maribus, sceminam vero etiam puellis pedisse quis stipari honorificum habetur. Et in eum vsus alit quisque, domi suæ famulitiu pro modo facultatum, idque simili

Nobilitas amissio.

Nobilitas aequalis.

Gentes & familiae nobiles unde appellatae.

Nobilium habitandi & viuendi ratio.

figura

figura & colore vestium, non sine sumptu & luxu vestiri vſitatum est. Aluntur & equi complures. Equitantes enim aut vehementes dominum famuli honoratioribus non nisi per urbem, vel ad suburbana pedestres affectantur. Ac Senatores quidem pedestres iuxta ac equestres, medii fere inter affectas mares incedunt, honoratioribus antecedentibus, cætera vero turba cum pueris subsequente. In cætera nobilitate affectæ omnes sequuntur heros. Matronas autem & puellas nobiles mares quidem antecedunt, fœminæ subsequuntur, præter filias, & quæ in filiarum loco habentur, ac sorores puellas, quæ secundum antambulones proxime matrem vel sororem præcedunt. Nec desunt nobiles iuvenes, qui vel studio ciuilitatis prudentiæque vſu rerum comparandæ incitati, vel tenuitate fortunarum adacti, vel prælidii contra vim potentiorum sibi suisque comparandi causa, non modo in magnatum & Episcoporum, sed etiam in parium ac inferiorum nonnunquam, eorum præsertim, qui magistratum gerunt, aut aliquo sunt numero in aula Regis, aut opibus, industria, eruditione, gratiaue populari valent, ministerium parua vel nulla mercede à parentibus & propinquis traduntur, vel ipsi sese addicunt: duratque ea ministeriorum præstatio, quoad utrique hero siue patrono, & ministro siue clienti placet. Multi etiam de ditioribus necessariorum & amicorum liberos pio quodam ac honesto iuuentutis educandæ studio vltro sibi in familiaritatem ac ministerium adſciscunt. Ad eundem modum & fœminæ fœminis famulantur. Nec ignominiosum est hoc genus ministerii, sed liberale & sociabile: nec rara est in eo vicissitudo, ita ut eum quis habeat in ministerio, cuius parentibus ipse seruiuerit, honestaque habetur hæc iuuentutis nobilis educandæ ratio, æquabilitatem quandam etiam in æqualibus fortunis continens. Ac multos ex humili loco actenui fortuna non modo ad mediocres, sed etiam ad summos nonnunquam honores, amplissimasque opes ipsorum virtus, dominorumque beneficentia prouehit, idque maxime conciliandis luculentis coniugiis, vel sacerdotiis. Honestatis magna semper à Nobilitate ratio habita est: fraudem facere, promissum fallere, peierare, mentiri, probrosum & infame semper habitum est, atque etiam nunc habetur. Quod si quid eiusmodi in probri loco cuiquam obiciatur, præsertim ab eiusdem ordinis viro, non tam legibus & magistratuum iudicio & autoritate, quam ferro manuque vindicatur. Dissimulare quidem probrosum habetur: loci tamen ratio ducitur.

Nobilitatis studia. Plebeis minor est cura dignitatis ac pomposæ ambitionis, exceptis urbanis fœminis, quæ & ipsæ bene cultæ, ac pedissequis comitatæ incedere student. Vita autem laboriosior tam mulierum quam virorum, nullo fere sexus discrimine, nisi quod fœminæ opificia non exercent, neque vecturam, neque negotiandi gratia peregrinantur: vicina tamen oppida intra fines Regni adeunt, domique negotiantur. In plebe autem numerantur, quicumque nobiles non sunt, siue sint agricolæ, olitores, apiarii, & pecuarii, siue opifices & operarii, siue popolæ, vectores, ac mercatores, & siue in agris, pagis ac vicis vitam degant, siue in oppidis ac urbibus. Ac vrbes quidem & oppida à mercatoribus, opificibus, ac propolis habitantur: vici autem, & pagi, & suburbana prædia ab aratoribus, olitoribus, pecuariis, & apiariis. Caupones vero, molitores, operarii, vectores, iumentorumque locatores, vtrouique sunt. Sunt autem aliquanto meliore conditione urbani & oppidani, quam agrestes. Ac censum quidem annum vtrique dominis suis pensitant, verum agrestes & vicani plerique omnes, operas præterea gratuitas ad colendos eorum agros, & alios vſus domesticos, non solum

Nobilitatis studia.

Plebs.

Plebei qui.

Urbanorum & agrestium discrimen.

solum manuiarias, verum etiam cum iumentis ipsi, per se, vel per mercenarios & operarios suos præstant. Nec alio cuiquam commigrare inconsulto domino licet: ita ut videantur esse glebæ adscriptitii, nec multum à seruis siue mancipiis differant, præsertim ut nunc sunt tempora. Cmetones vulgo vocantur. His autem deteriore conditione sunt hortulani, qui hortos colunt. Vtrique Chlophi appellantur. Habent sane in eos domini vitæ necisque potestatem, prætereos, qui ab ineunte ætate literarum studiis, sacrisque se addixerunt. In plebe urbana non desunt, qui rem lautiorē per famulos ac vicarios administrantes, ipsi otio, honestioribus studiis, vel delitiis vacant. Multi lautius & sumptuosius viciant: atque inde crescunt rerum pretia, & non pauci ex iis ad egestatem rediguntur. Et hæc de Nobilitate ac plebe suffecerint. Sequitur ecclesiasticus ordo.

Est autem certus ordo eorum hominum, qui religioni sacrisque peculiariter vacant, & inseruiunt, non genere, sed eorum, penes quos eius rei potestas est antiquitas, Episcoporum scilicet, autoritate, segregatione, & consecratione à reliqua omni multitudo distinctus. In quo non modo Episcopi ac sacerdotes, sed etiam cæteri sacrorum administrati, & Monachi Monachæque censentur, è plebeio iuxta ac equestri ordine allekti. Vtrisque enim antiquitus iam inde ab initio patuit aditus ad hunc ordinem. Patrum demum aut aorum nostrorum memoria ab episcopalibus non tam functionibus quam sedibus, & primariis quarundam opulentiorum basilicarum honoribus, quæ prælaturæ & canonicatus dicuntur, plebei (Theologis, Iureconsultis, ac Medicis aliquot exceptis) excludi cœpere. Quod iam ad Abbatis quoque ac monasteria, vbi ex professo mundana omnia abdicantur, inducitur. Secernitur etiam ecclesiasticus ordo vestitu ac cultu corporis à cætera multitudo: sed inter se non modo à cæteris sacerdotibus Episcopi, & ab vtrisque Monachi, verum etiam ipsæ inter se Monachorum & Monacharum sectæ partim figura, partim colore vestium, partim toto vitæ instituto distinguuntur. Quæ, quoniam communia sunt Polonis cum cæteris Christianis populis, persequi hic prolixius necesse non est.

Ecclesiasticus ordo.

Ecclesiastici ordinis distinctio.

Distinctis ordinibus, reliqua rei familiaris Polonicæ ratio paucis proponenda. In magna rerum omnium copia, ut fit, maior aliquanto fuit superioribus temporibus, quam nunc est, argenti & auri, reique nummarie penuria, præsertim cum auri & argenti metalla nulla extarent, & minus nota essent Polonis transmarina mercimonia. Neque proprium habebant nummum Poloni, sed externis & maxime Bohemicis vſi sunt aliquandiu. Cœpit deinde ante ducentos annos à Casimiro Magno Rege Poloniæ æs & argentum signari ad Bohemorum exemplum. Aureos vero nummos primus omnium Sigismundus Rex nostra memoria signauit, bonitate & pondere Vngaricorum: tametsi Alexandri Regis quoque fratris eius aureus nummus vſus est. Sic autem creuit iam auri pretium, ut duplo nunc carior sit aureus nummus, quam fuit aorum nostrorum memoria. Id adeo partim propter luxum ac crebriorem auri vſum, exportationemque ad exteros, partim quia deterior nunc esse fertur reliqua moneta, cum ponderis diminutione, tum æris admixtione. Est autem ea multiplex. Ac grossus quidem argenteum numisma est cum admixto ære, olim vicesimo octaua, nunc sexagesima pars Vngarici: sexagenæ sexagesima, marcæ quadragesimo octaua, floreni tricesima. Sunt & minores grosso nummi. Medians quidem grossi dimidium, nona fere parte superans

Res nummaria.

perans crucigerum Germanicum, sed iam exæquatus. Solidus tertia pars grossi, ternarius sexta, obulus vero decima octava. Atq; hi quidem nunc ærei sunt in albi: superiori tempore habuerunt admixtum argentum, ut etiam nunc habent grossi & mediantes. Argentei vero sunt trigrossi ac segrossi, hic quidem sex, ille vero tribus grossis æstimatione par. Vtrumque primus signavit Rex Sigismundus primus. Sed iam pauci extant: exportantur enim & conflantur ab auaritis Iudæis, mercatoribus, & argentariis apud gentes finitimas. Per magnus est autem etiam nunc apud nos usus externæ monetæ, quæ pro mercibus vndelibet importatur. Magna sunt enim nunc, si vnquam alias, Polonis varietum rerum cum cæteris gentibus commercia: quanquam commutatione mercium permulta peraguntur. Exportantur autem imprimis siligo, triticum, hordeum, auena, & alia legumina, linum, lupulus, coria bouum, sebum, alutæ, mel, cera, succinum, pix, cinis, mali, assæres, cæteraque materies fabricandis nauibus, & ornandis domibus apta. Cernisia quoque & herba quædam tingendis lanæ ac serico idonea. Iam vero bouum & equorum magna vis non modo finitimis, sed etiam remotioribus populis suppeditatur. Ac equi partim propter pernecitatem, & laboris tolerantiam, partim propter molliorem incessum à remotioribus etiam populis expetuntur. Importantur autem vicissim aliunde panni non modo sericei & aurei, sed etiam lanei lineique subtiliores, aulæ, tapetes, & alia parietum, equorum, & hominum ornamenta, quorum opificia minus exquisita sunt apud Polonos, licet non desit materia, & aliis gentibus suppeditetur. Margaritæ item & gemmæ, & pelles zobelinæ, pantherinæ, hermellinæ, mardurinæ, murium ponticorum, vulpinæ, lupinæ, vrsinæ, & aliarum ferarum, quarum maiorem copiam producunt interiores Septentrionis Orientisque sylvæ: haleces quoque, & alia fâsamenta, ac vento vel sole durati pisces marini. Ad hæc argentum, æs, orichalcum, & chalybs cum facta tum infecta. Bouum etiam copiam augeat vber pascuis Valachia siue Moldavia, sicut equorum Vngaria. Vina plurima ex eadem Vngaria, ac Moravia: ex Austria, Rhetia, Slauonia, Italia, Creta & Græcia importantur etiam, sed pauciora. Gedanum autem Rhenense, Gallicum & Hispanicum, Canariense quoque & Creticum nauibus aduehitur. Porro aromata, & varia eduliorum condimenta, ac cupediæ, quæ vna cum vino & pannis aureis ac sericeis gentem hanc & Regnum vehementer exhauriunt, ab Oriente & Occidente importantur. Harum autem rerum atque mercium exportandarum, vel importandarum commercia sunt Polonis, maritima quidem cum accolis sinus Venedici, & Oceani Germanici, Pomeranis, Mechelburgensibus, Holsatis, Danis, Frisiis, Hollandis, Brabandis, & aliis Belgis, Gallis, Liouonibus, Moscicis, Suecis, Noruegiis, Anglis, Scotis, Hispanis etiam & Lusitanis: itemque per pontum Euxinum cum gentibus Turcicæ ditionis: terrestria vero cum Germanis, Morauis, Silesiis, Bohemis, Vngaris, Italis, Moldauis, Moicis, Armenis, & Turcis.

Descripta Polonica gentis origine, terræ situ, populi lingua, moribus, & statibus hominum: iam Reipublicæ forma, & magistratuum ac munerum publicorum, quæ tam bello quam pace obeuntur, ratio breuibus est delineanda. Ex tribus primis & simplicibus Rerum publ. formis, monarchiam siue vnius principatû Poloni semper amplexi sunt, præter duo quædã tempora, quorû vnû posteritate Lechi extincta: alterum itidem post Vendam in impe-

Mercimonia.

Monarchia apud Polonos.

rium duodecim Palatinorum incidit, bonis plerumq; ac moderatis, & à tyrannide alienis vsi Principibus. Fuitq; contenta Polonia Principis siue Ducis nomine & imperio, donec Otto tertius Imperator Boleslaui cognomento Chrobustum, paulo post susceptâ religionē Christianam: hoc est, anno post Christum natum 1001. regio diademate ac honore dignatus est. Nec tamen ultra quartum Regem tunc is honos mansit apud hanc gentem. Nam post alterum Boleslaum prioris illius pronepotem, qui diuum Stanislau interfecerat, ducentis amplius annis Principes Polonorum regio nomine abstinerunt. Deinde vero anno Christi 1295. reuocatum, ac renouatum id in Præmissio, manet in hanc diem. Fuit autem initio liberior dominatus Principis, ac nullis propemodum legibus adstrictus, infinitam non modo omnium rerum, sed etiam vitæ necisque omnium potestatem habens. Post susceptam vero religionem Christianam, temporaria cœpit primum piis monitis Episcoporum ac cæterorum Christianorum populorum imitatione & moribus. Deinde bellicosæ Nobilitatis meritis atque obsequiis, & forte etiam contentionibus multa de suo iure remittentibus & indulgentibus Nobilitati Regibus ac Principibus. Nunc sane angustis finibus regia potestas in ecclesiasticum & equestrem ordinem, & vtrique subiectos homines ac bona circumscripta est. Ac in sacerdotes quidem iam inde ab initio susceptæ religionis Christianæ Rex nil prorsus iuris habet: de Nobilibus vero capite ac fama non nisi in comitiis cum Senatu iudicat, certis aliquot causis exceptis: Senatu autem inconsulto neq; bellum cuiq; facit, neq; fœdus publice cum quoquam icit, neq; tributa, vectigalia, ac telonia noua instituit, neq; alienat quidquam de bonis regni, neq; rem vllam maiorem ad Rempubliacam pertinentem statuit, aut facit. Porro leges nonas rogare, pecuniam extra ordinem publice imperare, monetam signare, successorem sibi designare, ne cum Senatu quidem potest, absq; consensu cæteræ Nobilitatis.

Ius creandi Regis penes Senatum est, quod etiam Nobilitas sibi vindicare cœpit, ita ut demum tum in eo ratum sit Senatus iudicium, si assentiat cætera Nobilitas. Non temere tamen disceditur à stirpe regia mascula, si qua extat. A nouo Rege iusiurandum exigitur in hanc sententiam: quod secundum leges & instituta maiorum regnaturus sit, & suū cuiq; ordini ius priuilegiumq; ac beneficium à prioribus Regibus collatum integrum conseruaturus, neq; de regni finibus quicquid diminuturus, quin amissa & ab aliis pro virili sua recuperaturus. Vicissim autem Senatus omnis in verba eius iurat. Inauguratur autem olim quidē in Gnesnensi, nunc vero in Cracouiensi basilica ritu solenni Christianorū ab Archiepiscopo Gnesnensi sacris operante, ac duob. proximis Episcopis: vinctusq; inter scapulas sacro oleo ante aram maximam, vbi etiā sacrosanctam Eucharistiam accipit, & corona aurea redimitus, accepto in dextram sceptro, & in læuam pomo, aureis, in editiore folio ex tempore preparato collocatur, omnibusq; rite peractis coronatus in regiam reducitur. Postridie pompa itidem solenni coronatus in forum equo vehitur, Senatoribus regni, Episcopis quidem pone sequentibus, secularibus vero antecedentibus longo ordine: è quibus tres primores pomum, sceptrum, ac strictum gladium ei præferunt. Ibi erectum ex tempore tabulatum sublime cum iis conscendit, & in editiori folio collocatur. Sedentem Senatus paulo inferior ordine circumfidet. Deinde assurgens Rex, versus quatuor mundi partes gladium vibrat, rursusq; residens, eius contactu siue leni ictu inter scapulas cuiusq; Nobiles & equites auratos creat. Urbani aut magistratus in verba noui Regis iurāt.

Principis potestas olim.

Regia potestatis fines.

Regis electio.

Coronatio.

Regina coronatio.

Inde rite peractis omnibus, in arcem cum eadem pompa reditur, ac solē ibi epulis indulgetur. Nec multo diuersa est Regina inaugurationis, quæ fit præsentē, deducēte, ac postulante pro ea Rege. Deducit autem eam coronatam etiam ad forum Rex ipse quoque coronatus cum simili pompa, sed non iuratur in verba Regina, nec ei defertur vlla potestas, aut iurisdictio.

Vectigalia Principis.

Vectigalia Principis aliquanto luculentiora & ampliora olim fuere, quam nunc sunt. Conferebant enim ei omnes agrestes & adscriptitii quotannis tributum rastrale siue regale in iugerum seu mansum duodenos grossos, & quidem Pragenses. Soluebāt & alias quasdam cum nummarias tum pecuarias, frumentarias, auenarias, & aliarum rerum pensiones: nec modo agricolæ, sed & oppidani, quin & Nobiles non penitus immunes erant, iumenta q; ei, quacunque iter faciebat, alii secundum alios suppeditabant, & canes cum venatoribus eius alere necesse habebant. Ne monastica quidem & alia ecclesiastica bona initio prorsus erant libera ab huiusmodi oneribus ac tributis: quorum appellationes videre licet in vetustis Principum diplomatis. Liberae autem Principi erant vbique piscationes ac venationes: aliis non item, ne in suo quidem cuiquam fundo, absque peculiari Principis indulgentia. Multæ quoque malefactorum Principi dependebantur. Exinde cum permagna esset rerum omnium ad victum pertinentium vilitas, & nec dum maritima cum externis populis commercia extitissent, non distrahebantur fruges & alii fructus prædiorum Principis, quæque ex pensionibus in cellam eius comportata erant, neq; ad vnum aliquem totius regni locum (quod non sine graui agrestium pressura futurum erat) cōuehebantur, sed in præfecturis asseruabantur. Cumq; ad officium Principis pertinere existimaretur, non desidem & vni alicui loco affixum hære, sed obire omne regnū, ac fines eius tueri, & omnium vlibus sese exponere, querimonias afflictorum audire, ius dicere, tenuiores à potētiorem iniuriis vindicare, quoquo is venerat cū equitatu ac comitatu suo aulico, eius præfecturæ fructibus ac prouentibus alebatur, quoad ei manere ibi libuisset, opusue esset, siue quoad horrea cellaq; sufficerent, seu deniq; descriptis cuiq; præfecto, p ratione præfecturæ, & prouentuū certis temporū spaciis. Cæterum postea cum Principes vel certo se loco cōtinere, vel bellis distenti peregre diutius abesse cœpissent, distrahi cœpere fructus prædiorū, qui præfectorum cum sua cuiusq; familia moderatis vlibus superessent. Remissæ sunt deinde Principum beneficētia sacro & equestri ordini, & vtriusq; adscriptitiis ac subditis plebæq; omnes pensiones atq; onera. Nunc sane equestres & ecclesiastici ordinis homines nil Regi pensitare necesse habent. Ac ne oppidani quidem eorū, aut agrestes adscriptitii, præter binos grossos vernaculos de manso pagano, & eo quidē solo, quē adscriptitius ipse sibi colit. Nam qui sacerdotib. & equitib. coluntur, itemq; suburbani & scultetorum agri ab ea quoq; pensione immunes sunt: ne subseruiūt quidē Principi sacerdotū & equitū homines agrestes & oppidani, præterquā ad arces tempore belli perficiendas, atq; etiā nouas, si id ē senatus consulto fiat, condendas. Non ita pridem Abbates & Præpositi monasteriorū certas pensiones, quæ stationes vulgo dicuntur, Regi denuo pendere cœperunt. Adscriptitii quoq; ipsorū ad colendos Principi agros, subuectiones ac pensiones quasdam frumētarias reuocātur, quo præfectorū regiorū præsidio tutiores sint ab iniuriis improborū. His autē exceptis, soli præfecturā adscriptitii in suis quib; præfecturis agros colendo, & vectigalia pensitādo rem familiarem Principis sustinent: quæ nunc tamen aliquanto exquisitius curatur, quam olim.

olim. Habet is etiam ē metallis mediocri vectigal. In iis autem conductitiarū operarū vsus est: quarum impenſa deducta, reliquum cedit Principi. Omnium vero metallorum in Polonia fructuosissima sunt salinae. Sed habet in illis Nobilitas hanc prærogatiuam, vt in vsu suum domesticum statis anni temporibus aliquanto minoris emat sale, quam cæteri homines. E teloniis quoque mercium & vectorum prouenit vectigal Principi. Cæterorum hominum nemo ius vllum habet instituendi & exigendi telonii, præter peculiarem Regis indulgentiam, idque ob necessariam extra ordinem refectionem viarum, pontium & aggerum. Cæterum naulum à traiectu fluminum in suo cuiq; solo instituere licet.

Telonia.

Duplex autem est telonium, vetus & nouum. Ac vetus quidem exile est, quod ab iis soluitur, qui intra fines regni negotiantur. Nouum autem maius aliquanto, quod bouum, equorum, coriorum, frumenti, lanae, ceræ, sebi, & aliarum mercium, quæ ad exterarum oras exportantur, & earum, quæ aliunde importantur, nomine pensitatur. Vtriusque immunitatem habent ecclesiasticus & equester ordo, modo ne mercaturam quis exerceat, hoc est, venum ea exportet, quæ ipse abunde emerit, ac non de suo pararit. Si quis tamen boues emptos suo pabulo ac frumento per hyemem aluerit, perinde habetur, ac si domi eius nati essent. Publice quoq; ciuitates nonnullæ habent immunitatem veteris telonii. Hæc igitur nunc sunt perpetua Principis vectigalia: quæ distrahere, aut addicere cuiquam hæreditario iure Rex Alexandri Regis lege prohibetur. extra ordinem nihil à quoquam, nisi forte à Iudæis Regi pensitatur. Ex his autem vectigalibus Rex cum domestica familia sua sese sustentat: inde comitatu suo aulico stipendia præbet: inde in legationes, dotes & elocationes filiarum, arcium præsidia, & sarta tecta, viarum publicarum refectiones, machinas & apparatus bellorum, præmia bene merentium de se, ac de Republica, & in alios vsus impendit: inde & Senatoribus fere, ac magistratibus publicis, ac nonnullis sacerdotibus certi ac perpetui redditus antiquitus constituti sunt, partim pietate ac beneficentia Principum attributi, partim accepto in vsus necessariis precio venditi. Et hæc de Rege & vectigalibus eius.

Impensa Principis.

Legum scriptarum nullus fuit vsus apud Polonos vetustioribus temporibus: nec vllæ extant antiquiores iis, quas Casimirus Magnus Rex condidit: quæ sanæ pauculae sunt, nec multæ iis à successoribus eius adiectæ sunt. Extremis demum fere temporibus Sigismundi primi, & regnante filio eius Sigismundo Augusto magis ac magis nouæ leges fuerunt conditæ, & antiquiores mutatae. Potestas autem condendarum legum, quæ statuta regni vocantur, est simul penes Regem, Senatum, & Nobilitatis nuncios, nec nisi in comitiis. Priscis temporibus viua lex erat Rex siue Princeps: qui cum vnus in tam amplo regno omnia neque præstare, neq; prouidere, ac ne iudiciorum quidē difficultates recte explicare posse videretur, & lubricus procliuiq; ad tyrannidem gradus in summa potestate esse soleat, adhibiti sunt ei Senatores siue cōsiliarii, qui & cōsilia actionesq; eius ad salutem Reipublicæ & iudicia ad iustitiæ & æquitatis trutinam dirigerent, & monitis cōsiliisque salubribus, quasi viuis quibusdam legibus pro re nata cum animi eius informarent, tum potestatem moderarentur. Hic est Senatus regius, multo amplior nunc quam olim, certo hominum numero constans, qui Senatores regni appellantur, & non nisi iurati ad hoc collegium & ad cōsiliū admittuntur. Et perpetuum est hoc:

Leges Polonorum.

est hoc munus, quoad viuit quisq; certis annexum honoribus ac magistratibus, partim ecclesiasticis, partim secularibus.

*Senatorum
genera &
numerus.*

*Archiepi-
scopi.*

Episcopi.

Palatini.

Castellani.

*Mareschal-
ci.*

*Cancellari-
ii.*

Theaurarii.

Sunt autē in Senatu regni Archiepiscopi duo, Episcopi quatuordecim, Palatini cū quibusdā Castellanis ac Capitaneis inter eos insertis triginta octo. Castellani maiores triginta & vnus, Castellani minores quinquaginta duo. Officiales regni decē. Archiepiscopi sunt Gnesnensis & Leopoliensis, Episcopi vero Cracouiensis, Posnaniensis, Vilnensis, Vladislauensis, Plocensis, Varmienensis, Lucaoriensis, Præmislensis, Samogitiæ, Culmenensis, Chelmenensis, Kiouienensis, Camenecensis, Vendenensis. Episcopos subsequuntur Castellanus ac Palatinus Cracouiensis, Posnaniensis, Vilnensis, Sandomiriensis, deinde Castellanus Vilnensis, Palatini rursus, Calissiensis, Trocensis, ac Siradiensis, Castellanus Trocensis, Palatinus Lenciciensis, Capitaneus Samogitiæ, post Brestensis, Kiouienensis, Inouladislauensis, Russiæ, Volhyniæ, Podoliæ, Smolenscensis, Lublinensis, Polocensis, Belsensis, Nouogrodienensis, Plocensis, Vitepscensis, Massoniæ, Podlassiæ, Rauensis, Bresciensis, Culmenensis, Mscislauensis, Mariæburgensis, Braslauenensis, Pomeraniæ, Minscensis, Vendenensis, Derpatensis, Parnauensis. Castellani vero sunt Posnaniensis, Sandomiriensis, Calissiensis, Voinicensis, Gnesnensis, Siradiensis, Lenciciensis, Samogitiæ, Brestensis, Kiouienensis, Inouladislauensis, Leopoliensis, Volynensis, Camenecensis, Smolenscensis, Lublinensis, Polocensis, Belsensis, Nouogrodienensis, Plocensis, Vitepscensis, Czernensis, Podlassensis, Rauensis, Bresciensis, Culmenensis, Mscislauensis, Elbingensis, Braslauenensis, Gedanensis, Minscensis, Sandecensis, Medirecensis, Vislicensis, Biēcensis, Rogosnensis, Radomienensis, Zauichostenensis, Landensis, Sremenensis, Zarnouienensis, Malogostenensis, Vielunensis, Præmislensis, Haliciensis, Sanocensis, Chelmensis, Dobrinenensis, Polanecensis, Præmentensis, Criuinensis, Czechouienensis, Naclensis, Rospiresensis, Biechouienensis, Bydgostienensis, Brezinensis, Cruiciensis, Osuicimensis, Camenensis, Spicimiriensis, Inoulodensis, Coualiensis, Santocensis, Sochaczouienensis, Varfauienensis, Gostinensis, Vifnensis, Racianzensis, Siępcensis, Vissogrodienensis, Ripinensis, Zaktroczimensis, Ciechanouienensis, Liučensis, Slonenensis, Lubaczouienensis, Conariensis in Siradiensi, Conariensis in Lenciciensi, Conariensis in Inouladislauensi Palatinatibus, Vendenensis, Derpatensis, Parnauensis in Liutonia. Postremo loco sunt in senatu magistratus quidā & administri Principis, qui officiales regni vocātur, nempe regni Mareschallus magnus, Mareschallus Lithuanicæ, Cancellarius regni magnus, Cancellarius Lithuanicæ, Vicecancellarius regni, & Vicecancellarius Lithuanicæ, Thesaurarius regni, & Thesaurarius Lithuanicæ, & duo de magistratibus aulicis, Mareschalcus curiæ Polonicæ, & Mareschalcus curiæ Lithuanicæ. Putantur etiā duo Præfecti, nempe maioris Poloniæ, ac Cracouiensis ad consiliū pertinere: sed raro accidit, ut ii nō aliquo alio honore Senatorio præditi sint. Hoc igitur est consiliū publicū apud Polonos, & Senatus regni cū coniunctis ei ditionibus 147. Senatoribus constans: quorū alii vocantur maiores, alii minores. Sunt autē maiores, Archiepiscopi, Episcopi, Palatini, & primarii aliquot satrapiarū Castellani vsq; ad Sandecensem: ceteri omnes minores, qui posterius in consiliū adhiberi cœperunt, & excluduntur nōnunquā a consiliis secretioribus. Porro Secretarii admittuntur quidem & ipsi iurati in Senatū, sed ut auditores modo, & quasi seminarium quoddam Senatus. Duo Referendarii siue supplicum libellorū magistri. Putantur & succammerarii aditum habere ad locum habendi senatus, claudendi & aperiendi ostii causa, idq; in suo tātum quisq; territorio. Iam & Senatorum filios adolescentes admitti in Senatū non inusitatum est. Con-

Conuocantur autē Senatores à Rege ad cōsiliū, præsentēs quidem, quoties opus est: qui vero longius absunt, nō nisi arduis de causis, utpote ad comitia, vel celebritatis alicui gratia, nimirum ad nuptias Regis seu liberorum eius, aut si quis socius aut obnoxius Regno Dux in verba Regis iuraturus sit. Cum iis vero, qui adsunt. Princeps pro re nata consultat. Nisi forte res grauior incidat, quæ plurium consilio & consensu sit explicanda, velut de indicendis comitiis: tunc enim absentes singuli per epistolas regias consuluntur. Subseruiunt quoq; Senatores Regi ac Reipublicæ, quoties opus est, domi quidē in iudiciis cum aliis, tum recuperatoriis, quæ cōmissiones vulgo vocantur, foris autem in legationibus obeundis, aut si quid aliud publice cum dignitate peragendum est. Cum autē ii certis magistratibus ac honoribus præditi sint, habent etiā præter cōmune senatorium munus, curamq; totius Reipublicæ peculiaria officia pro diuersitate magistratuum siue honorum attributa. Ac Archiepiscopi quidē & Episcopi officia cuiuslibet nota sunt: nec vllum ii peculiare habēt in Polonia præ ceteris nationibus: nisi qd Archiepiscopus Gnesnensis sit legatus natus sedis Apostolicæ, primas regni, ac princeps senatus: penes quē est potestas indicendi comitia, conuocandi senatū, senatusq; consulta definiendi & edicendi absente Rege, & regno vacante. Palatini munera sunt, esse ducem copiarum suæ satrapie in expeditionibus bellicis, indeq; nomen habet lingua vernacula: in pace vero cōuentus Nobilitatis instituit, iisq; & iudiciis præsidet: precia rebus venalibus imponit, ponderum & mensurarum curam gerit. Iudæorū quoq; patrociniū ac iudicia ad Palatinum pertinent. Castellani vero sunt quasi legati Palatinorum, ductoresq; ac præsides Nobilitatis sub suo quisq; Palatino, & in suo quisq; territorio: vbi nullā alioquin iurisdictionē, dominiū, aut curationē præter hanc legationem bellicam habent: Habent & pleriq; certos redditus annuifarios. Appellāntur autē Castellani etiam vernacula lingua mutuato à Latinis vocabulo, à castellis siue oppidis, eorumq; territoriis, quæ singulis singula sunt attributa. Solus autem Cracouiensis Castellanus, præter nomen & redditus, nihil habet commune cum aliis: sed liberum is honorem habet, absq; vlllo prorsus munere, præter cōmune Senatorium. Tam Palatinum autem, quam Castellani lege esse non licet quenquam in eā satrapia, in qua nullum propriū habet fundum seu bona terrestria. Vocanturq; ii vtriq; vulgo communi vocabulo Dignitarii, addito fere satrapie nomine.

Officiales vero regni ab officiis & functionibus quibusdā publicis, quibus funguntur, ad vniuersam Rempublicam pertinentibus. hanc sumunt communem appellationem. Quorum officia sunt hæc: Mareschalcus est magister aulæ regie, & administrator consilii publici, penes quem ius est conuocandi senatū iussu Regis, vel primaris, præstandi silentium & audientiam, faciendi potestatem dicendæ sententiæ, legatos externos introducendi, eiiciendi ē consilio eos, qui ad id non pertinent, pronuntiandi decreta regia in causis infamiæ & capitalibus, promulgandi ad populum senatusconsulta, moderandi pompis publicis, hospites illustres suscipiendi, compescendi motus inquietorum, non modo circum senatū & in publico, sed etiam in priuatis Principis æcenaculis & habitaculis, animaduertendi in delicta, quæ in loco & oppido domicilii siue hospitii regii, vel comitiorum admittuntur, deniq; in comitiis, & in comitatu regio diuersoria distribuendi, & imponendi rebus venalibus precia: vnde etiam vectigal seu tributum forale ipsi prouenit. Ipsas etiam est in aulicū Regis comitatum & administratos mensæ regie, aliorumq; munerum aulicorū

*Conuocandi
Senatus
ratio.*

*Senatorum
officia com-
munia.*

*Archiep-
scopi Gnes-
nen. officia.*

*Palatini
officium.*

*Castellani
munera.*

*Officiales
regni.
Mareschal-
ci regni of-
ficia.*

(pro-

*Cancellarii
& Vicecancellarii
officia.*

(profanorum præsertim) iurisdicção, censura, & animaduersio: eoq; gestat in publicis conuentibus, & Regi in proparulum prodeunti præfert erectum sceptrum ligneum. Cancellarius & Vicecancellarius nominibus & loco distincti, sed potestate & munere exæquati, diplomatis, edictis, mandatis, epistolis, & aliis scripturis regis conscribendis ac signandis, quæq; ad eum mittuntur, accipiendis, & legendis præfunt. Itaq; in potestate sua habent signa regia, Cancellarius quidem maius, Vicecancellarius vero minus. Autoritas eorû eo vsque patet, vt multa inconsulto Principe signare: quæ vero contra leges esse videntur, iubenti illi negare possint. Dant etiam responsa regio nomine, & quibus de rebus consilium haberi debet in senatu, proponunt: deniq; senatus consulta, regiaq; & comitialia placita ac decreta literis mandant, ac in publicum edunt. Sunt & ii cognitores priuarum querimoniarum, & prouocationum ab vrbani & oppidani, præfectorumq; iudiciis, ad regium tribunal deuolutarum. Secretariis, scribis, sacerdotibus, concionatoribus, & cantoribus aulicis, ceremoniisq; ecclesiasticis moderantur, is præsertim, qui est de ecclesiastico ordine. Lege enim quamuis non antiqua, alterutrum ex iis ecclesiastici, alterum secularis ordinis esse oportet, cum antiquitus soli fere sacerdotes eo munere fungerentur. Thesaurarius ipso nomine indicat munus suum, est enim promus & condus thesauri regii, symbolorum siue insignium Regni, quæ sunt corona, pomum, sceptrum, & gladius, supellectilis & reddituum regionum scripturarumq; ac monumentorum publicorum: autor & moderator quorumuis quæstorum, curatorum, ac dispensatorum Principis, & rationum reddendarum exactor, monetariæ officinæ magister, stipendiorum tam militariû quam aulicorum solutor: reddendæ Principi rationi obnoxius. Numerantur autem inter magistratus & officiales Regni duo duces exercitus, quorum alter generalis & supremus exercituum Regni præfectus, alter Campiductor seu Campestris præfectus dicitur. Ac ille quidem dux est ac moderator belli secundum Principem, & vicarius Principis. Ducit exercitum, capit locum castris, acies instruit, dat signum pugnæ ac receptus, commeatus & annonæ curam in bello gerit, precia rebus venalibus imponit, ponderibusq; & mensuris earum modum statuit, & in delinquentes animaduertit. Campestris vero huius est quasi vicarius à Principe datus, excubiarum potissimum explorationiq; curam gerit, & mercenariis militibus, illo præsertim altero absente, præest. Neuter tamen in senatu locum habet: quin temporarii esse perhibentur, neq; inter magistratus Regni habiti ante.

*Officiales
seu magistratus
terrestres.*

Longe minus autem alii quidam, qui & ipsi nostra fere memoria pro magistratibus regni haberi & appellari cœpere: neq; tamen in Senatu locum habent, neq; functionem vllam ad vniuersum regnum pertinentem: ii vero sunt gladifer, pocillator, structor mensæ siue incisor, dapifer, subdapifer, magister culinæ. Quorum officia inter terrestres honores ac magistratus referuntur. Dicuntur autem terrestres honores ac magistratus, qui non vniuersi regni, sed terrarum & satrapiarum sunt peculiæres. Officia terrestria vulgo appellantur, & his qui præditi sunt, officiales terrestres. Sunt autem ii succamerarius, capitaneus, gladifer, vexillifer, pincerna, subpincerna, incisor, dapifer, subdapifer, tribunus, iudex, subiudex, notarius, thesaurarius, venator, magister stabuli. Habentq; certas suas functiones antiquitus in sua quisq; satrapia siue terra: quarum qualibet olim, discripto in multos dominatus regno, suum Ducem habuit. Eius autem hi fuerunt administri peculiæres. Nunc magna pars solum

nomen

nomen nudumq; honorem retinet, nisi quod in extraordinariis iudiciis, quas commissiones vocant, regis mandatis subseruiunt, & in colloquiis assident. Tamen etiam nunc ii peculiaribus suis muneribus fungi recte posse existimantur in suo quisque tractu, à quo denominationem habet, quoties eum Princeps adit: nempe, vt gladifer Posnaniensis in satrapia Posnaniensi gladium, ipsi præferat in solenni pompa: pincerna poculum administret: incisor siue structor mensam apponat: dapifer dapes inferat: subdapifer dapiferum cû baculo præcedat, subpincerna potus curâ gerat: thesaurarius cõdus ac promus pecuniæ sit ac supellectilis eius. Ceteri sane funguntur etiam nunc fere suis muneribus. Ac vexillifer quidem in bello vexillum præfert exercitui suæ satrapie. Tribunus custos est arcis in suo quisq; tractu, durâte bello: Venator venationibus ac syluis præest. Magister stabuli equitio siue armento equorum. Iudex causis & controuersis priuatis Nobilitatis disceptandis & iudicandis præsidet vna cum subiudice, qui eius est socius, non vicarius, loco tamen inferior. Notarius scriba est & actuarius iudicii: sed habet is quoq; in iudiciis ius dicendæ sententiæ, consuetudine magis quam legum præscripto. Succamerarius olim fortassis præfuit cubiculo & cubiculariis Principis in sua quisq; terra: nunc regendis modo finibus agrorum ac bonorum terrestriû præest: quem itidè atq; iudicem, subiudicem, & notariû iuratum esse oportet. Habetq; is ad id munus obeundum vicarios, & ipsos iuratos in singulis territoriis singulos, qui Camerarii vocantur, siue cubicularii, propterea fortassis, quod antiquitus ministri cubuli Principis ad id munus legebantur à Succamerario. Nunc is eos sibi legit arbitrato suo ex equestri ordine eiusdem territorii, & iureiurando adigit, mutatq; quoties vult. Cracouiensis Succamerarius præ cæteris ea prærogatiua est præditus vt salinarû eius ipsius tractus arbiter sit & inspector. Cæterum hi non omnes in omnibus satrapiis sunt, neq; in singulis singuli.

Capitaneus siue præfectus arcis, cui præest, custos est ac defensor non solum arcis regie, sed etiâ pacis ac tranquillitatis publicæ in sua quisq; præfectura, quâ a vi tutâ debet præstare & vindicare, ac furibus latronibusq; repurgare. Ideoq; iurisdictionem & coercionem late patentem habet, non modo in agrestes & oppidanos, sed etiam in equestris ordinis homines. Adhæc omnium aliorum iudicum, ecclesiasticorum iuxta ac secularium sententias ad extremum executioni mandat, si executores alii nolint, vel non proficiant. Gerit etiam curâ commodorum & reddituum Principis, qui ex re familiari, ac censibus & pensionibus oppidanorum & agrestium proueniunt. Et omnino arces ac villæ, seu rustica prædia cum suis sartis tectis, & oppida pagiq; principis in ditione præfectorum sunt. Solus omnium Cracouiensis Præfectus licet amplissimam iurisdictionem habeat, tamen sartorum tectorum arcis & reddituum Principis curam non habet. Est enim magnus procurator arcis eius, qui vtrumq; hoc onus sustinet. Oportet autem præfectum esse equestris ordinis, agros & fundos proprios in ea ipsa præfectura, cui præficitur, habentem. Neq; externo autem, neq; regio vel ducali genere orto conferri præfecturam fas est: nec duas cuiquam habere licet: ac ne vnam quidem primariam duntaxat & iurisdictione præditam cum primaria Castellania vel Palatinatu eiusdem satrapie, Posnaniensi & Cracouiensi exceptis, in quibus non idem ius est. Ne Silesiacæ quidem cadunt sub hanc legem. Capitanei vices gerit Vicecapitaneus, Burggrabijs vulgo dictus, penes quem est vicaria præfecturæ totius potestas, & rerum iudicarum executio. Habet & alterum administrum statorû ac certis temporibus peragi solitorum

*Capitanei
siue præfecti.*

Vicecapitaneus.

D

iudicio-

*Index Ca-
strensis.*

*Notarius
Castrensis.*

*Præfetu-
rum re-
ditus &
administra-
tio.*

*Burggravi-
arum Cra-
conienfis.*

*Salinato-
res.*

*Tributorū
exactores.*

*Officia cu-
ria.*

*Secretario-
rum munera.*

iudiciorum, quem iudicem castrensem vocant. Sed utrumque iuratum, & ex-
questri ordine esse, certa; bona terrestria in ea ipsa præfectura habere oportet.
Nec eundem iudicem & Vicecapitaneum, terrestremque & castrensem iudicem
esse fas est. Habet item præfectura quæque actuariam iuratum, quem notarium
castrensem nominat. Non sunt autem satrapis, sed arcibus ac territoriis fere di-
stinctæ præfecturæ: nonnullæ etiam complura territoria in se complectuntur.
Sunt autem præfecturæ in regno Poloniæ innumera, quæ nulla successione, sed
ex Regis gratia in bene meritos de Republica conferuntur. Omnium autem præ-
fecturarum redditus partim ex agricultura, & re pecuaria, partim è molis fru-
mentariis ac sylvis, partim è censibus, ac pensionibus, agrestium & oppidanorum
proveniunt, & vel certo pacto præfectis locantur à Principe, vel eorum fidei co-
mittuntur, ita ut rationibus reddendis obnoxii sint. Condonantur etiā interdū
ob eximia merita. Oppignorari quoque præfecturas non inusitatum est, eas præ-
sertim, quæ iurisdictione carent, quæque non sunt primaria cuiusque satrapie. Sed
ita demum id legitimum est, si rata reddituum portio quotannis de capite deduca-
tur. Quod cum in consuetudinem abiisset superiori tempore, comitiorum decreto
nunc reuocatum est. In iis vero præfecturis, quæ iurisdictionem habent, si usus
Reipublicæ oppignoratione requiratur, etiā assensu Senatus comitali opus est.
Sola Sandomiriensis privilegio quodam neque oppignorari, neque locari perpetua
locatione potest. Habet arx Cracoviensis peculiariter decem custodes, qui Burg-
gravi sumpto à Germanis vocabulo appellantur, sine ulla potestate, præfecti
autoritati obnoxios: qui pacis iuxta ac belli tempore nocturnas atque etiā diur-
nas, quando opus est, excubias per se, vel per ministros suos servant: habentque
milicie vacationem, & eo nomine ambitur id munus à multis. Salinae & alia
metalla habent suos curatores & ministros iuratos, & rationibus reddendis
obnoxios. Præest autem salinis Bochnensibus & Vieliscensibus, earumque ad-
ministris & operis unus salinator, quem Zupparium Cracoviensem vocant.
Russicis item unus, quem Russicum appellant. Et est honorata hæc utraq; cu-
ratio: sed neque in regni, neque in curiæ, neque in terrestribus magistratibus nume-
ratur: quemadmodum neque telonæ siue questores teloniorum, neque tributorum
atque exactorum publicarum exactores: & ii vero utriusque rationibus reddendis
obnoxii sunt, telonæ quidem, si non redemerint telonia: quod faciunt plerique.
Huc etiam scriba siue notarius thesauri regii, quem Rex ipse edit, ac thesaura-
rio vicarium adiungit, scriba item castrensis siue campestris, mercenariorum
militum conscriptor, & solutor stipendiorum referendi sunt.

Sunt etiam à terrestribus magistratibus non multum diversa quædam mini-
steria in aula Principis, quæ officia curiæ dicuntur. Quorum administrum terre-
strium plerorumque & regni officialium (quorum sunt cognomines) quotidianis
ministeriis in aula Principis funguntur, fideque suam Principi ad suum quisque mi-
nisterium iureiurando obstringunt. Sunt autem ii: Mareschalcus, Thesaurarius
seu Vicethesaurarius, Succamerarius, Referendarius duo, pincerna, structor mæ-
sæ, subdapifer, dapifer, magister culinæ, & præfectus curium, vexillifer, ac du-
ctor aulicæ militiæ. Qui omnes addito nomine curiæ, à superioribus magistrati-
bus & officialibus cognominibus suis distinguuntur: forte & Secretarii huc re-
ferri debent, licet nullum peculiare certumque munus attributum habeant, sed ad
nutum Principis præsto sint in obeundis eius nomine legationibus, in scriptionibus
& lectionibus publicarum ac regiarum scripturarum, in acciendis ac deducen-
dis ad Regem, vel in Senatum illustribus hospitibus ac legatis Principum in-
exqui-

exquirendis vel referendis sententiis agrotorum, & à consilio absentium prima-
riorum Senatorum, in recognoscendis pro Principe locis, factis, & causis con-
trouersis, regionum præsertim hominum & administratorum inter ipsos, vel cum ma-
gistratibus suis. Numerus eorum certus non est. In his eminent unus, qui appellatur
magnus secretarius. Is absentium Cancellariæ præsidium vicem supplet in aula &
comitatu Principis: nec tamen, ut illi, gestat signum regium, sed quoties opus est,
petito ab ipso annulo signatorio tam diplomata publica, quam epistolas ipso præ-
sente signat. Quod si is quoque absit, peragit ea quispiam de cæteris secretariis, quæ
Princeps iusserit. Habet autem magnus quoque secretarius secundum Cancellarium
& Vicecancellarium prærogatiuam capessendi honores publicos & magistratus,
qui vacauerint, in arbitrio tamen regio positæ. Habet & locum honoratum supra
omnes officiales terrestres & aulicos excepto Mareschalco. Mareschalcus cu-
ria absente Mareschalco regni agit omnia, quæ illius muneris sunt: à præsente
etiā socius adhiberi solet ac debet ad ea, quæ sunt maioris momenti peragenda,
præsertimque cum eo pariter Principi sceptrum erectum. Thesaurarius ite Thesaurarii
regni absentis vices gerit, adhibeturque & ipse à præsente ad pleraque omnia. Suc-
camerarius est magister cubiculi atque puerorum cubiculatorum, aliorumque do-
mesticorum Principis administratorum: sub cuius potestate est supellex ad lectum
& cubiculum Principis, cultumque corporis pertinet. Referendarii supplicum li-
bellorum magistri sunt, & querimoniis hominum audiendis, Cancellariæque re-
ferendis præstant: quin etiam in litibus vrbanis disceptandis præsto sunt eidem
Cancellariæ, eiusque permissu exponunt Regi cum consilio causas & contro-
uersias litigantium. Nuper adeo sententias quoque rogari coeperunt in regis iu-
diciis. Sunt autem duo pari potestate, alter ecclesiastici, alter secularis ordinis.
Ductores copiarum, magistri stabuli, magistri culinæ, & præfecti curium quæ
sunt officia, ipsa eorum nomina ostendunt. Cæterorum munera iam explicata
sunt in terrestribus officiis & curationibus, eadem enim sunt horum, atque illo-
rum. Sed cedunt hi illis præsentibus in sua cuique satrapia.

Cæterum stipendiarii & aulici Principis equites, concionatores & sacrifici,
quauis honorato sint loco, tamen inter officiales non censentur: multo minus
stipatores siue satellites, cubiculariique & pueri: sed perpetui sunt administrum
Principis, & præsto sunt ipsi iter facienti, aut quouis loco manenti. Aulici vero e-
quites equis stipendia merent, præsidii honorisque regi causa, & equestre eum vel
curriculum equestres fere comitantur. His vero Mareschalci moderantur. Cæteri
ministri non habent necesse equos alere. Itaque pedestres prodeunt in publicum
Principem deducunt. In longioribus autem itineribus ii, qui equis non merent, vel
regis vel oppidatim suppeditatis, vel conductitiis equis aut curribus vehuntur.
Ex his stipatores præsidii causa sunt circa Principem. Cubicularii & pueri præsto
sunt ad quauis domestica ministeria: sed cubiculatorum peculiaris usus est in
acciendis in Senatum & ad Regem consiliariis, & perferendis quoquo versus
litteris, mandatis, edictisque regis. Quæ ad rem oppidatim & vicatim eis mandato
Principis equi subministrantur: quæ subuectiones siue cursus publici vocantur.
Incidentem in publico Principem aulici quidem antecedunt, stipatores cor-
poris prelongis bipennibus more peditum Germanorum armati latera eius cingunt,
cubicularii vero cum pueris subsequuntur: sed ita, ut & aulici Proceribus ac Sena-
toribus secularibus, & cubicularii puerique Episcopis ac Secretariis ecclesiasticis
ordinis proxima Principi loca honoris causa concedant: nisi forte Regem Regi-
na sequatur. Tunc enim Episcopi quoque & Secretarii cum proceribus antecedunt.

*Secretarii
magni offi-
cium.*

*Mareschal-
ci curia.*

*Thesaura-
rii curia.
Succame-
rarii.*

*Referenda-
riorum.*

*Alia mini-
steria auli-
ca.*

*Aulici e-
quites.*

*Satellites.
Cubicula-
rii & pueri*

*Regina comitatus.
Magister curia.
Magistra curia.
Secretarius Administri Regina.*

Reginam vero longus ordo sequitur nobilium matronarum ac puellarum quæ etiâ suum habet comitatû, nec modo puellarum & matronarû, quæ in gynæceo sunt, sed etiam puerorû cubiculariorum & aulicorû, & in his peculiâres ministros siue officiales. In primis magistrum curiæ, qui omnib. præest, Reginamq; prodeuntem cû sceptro antecedit: & magistram curiæ, matronâ gynæceo moderantem: deinde Secretarium vel Cancellarium, cuius sunt munera, literas nomine Reginæ conscribere, & signare, & legere, & compellantib. eam responsa dare, quod fere commune habet cum magistro curiæ. Habet Regina etiam thesaurarium suum, & pocillatorem, & structorem mensæ, & subdapiferû, & dapiferû, & culinæ ac stabuli præfectos singulos, & alios inferioris conditionis: quib. omnibus victus, vestitus, & mercedes à Rege præbentur. Indidē ipsius quoq; Reginæ mensa instruitur, res vestiaria, mundus muliebris, & iumenta comparantur. Quod si ea Regi superstes sit, vidua de suo, ac de fructibus & redditibus eorum bonorum, quæ rex ipsi dotis ac donationis propter nuptias nomine de amplissimi consilii sententia attribuerit, sese cum vniuerso comitatu suo deinceps sustentat. Atq; hæc de magistratibus regni terrestribus & aulicis breuiter de cursa sunt.

Ecclesiastici magistratus & honores. De ecclesiasticis magistratibus, honoribus, ministeriis, & curationib. quales sunt secundû Archiepiscopos & Episcopos, Suffraganeorum, Abbatû, Prepositorum, Decanorû, Archidiaconorû, Scholasticorû, Cantorû, Custodû, Cancellariorum, Vicariorum in spiritualibus, Officialium, Cômmissariorum, ministrorum, priorum, custodû siue guardianorum, pœnitentiariorû, & paræcorum siue Plebanorum, non est operæ precii hic persequi: ne de collegiis quidem Canoniorû, Monachorum & Monacharum, fratrum conuentualium, Vicariorum, & si quæ sunt alia. Neq; enim peculiare habent apud Polonos præ cæteris gentibus & nationibus Christianis neq; ad Rempublicam pertinent exceptis Archiepiscopis & Episcopis, & si quibus forte præterea peculiariter quædam Reipublicæ munera mandantur. Omnes autem ii Episcoporum & Archiepiscoporum potestati ac iurisdictioni subiecti sunt, præter, si qui Pontificis Maximi autoritate exempti sunt.

Plebs Polona.

Plebes vrbana, oppidana, vicana, & agrestes partim Principi paræt, partim procerib. & equitibus, partim certis sacerdotiis attributæ sunt. Reguntur aut à suis quæq; dominis, eorûq; præfectis ac procuratorib. ex equo & bono, siue ex arbitrio magis quam certis legibus: quanquā nō carent tamen suo quæq; iure. Præter dominos autē, eorumq; præfectos & procuratores habet plebs quæq; oppidatim, vicatim, & pagatim suos magistratus. Ac in pagis quidē scultetum, qui est quasi deductor ac defensor coloniæ: qui vel ipse per se, vel per vicarium suû, cû adiunctis aliquot ex aratorû numero scabinis ius dicit. In ciuitatib. aut, & oppidis, & vicis præter hos, sunt etiâ cōsules, penes quos est ciuitatis cuiusq; gubernatio & custodia: in delinquentes animaduersio: publicorum cōmodorû administratio, curaq; ædificiorû & sartorum tectorû publicorû. Inter eos autē vnus præsidet magister ciuiû seu proconsul, qui eos, quoties opus est, cōuocat, & in consiliû adhibet. Nam leuiores sine illis ipse gerit. Habent itē singula opificum contubernia in qualibet ciuitate & oppido suos magistros, & his adiunctos aliquot seniores. In maiorib. vrbibus sunt etiâ ædiles, vnus & alter, de numero decurionû delecti, pecuniæ publicæ quæsttores, & sartorû tectores curatores. In oppidis vero & vicis hæc à consulib. curatur. Hos magistratus in oppidis præsertim, iuratos esse oportet, præter scultetos siue aduocatos hereditarios.

rios. Nullos autem communes magistratus pagi inter se, neq; ciuitates habent. Hæc de plebeis magistratibus.

Creandorum magistratum, & honorum mandandorum in Polonia non vna est ratio. Olim Episcopi ex præscripto sacrorum canonum à collegiis primariorum sacerdotum legebantur: nunc Princeps vmbatili quadam electione illis relicta solus arbitrato suo edit Episcopum, & Pontifici Romano commendat (quod fiebat etiam à collegiis) vt eius autoritate approbetur, præficiatur, & ab aliis Episcopis consecratur. Abbatum & Præpositorum eligendorum ius collegia Monachorum hætenus retinuerunt: sed iam vix retinent, ab Episcopis primum, deinde à Regibus etiam violatum. Palatinos, & Castellanos, & reliquum omnem Senatum regni Princeps legit, ac iureiurando obstringit sibi & Reipublicæ. Item confert præfecturas, cæterosque omnes magistratus, honores, & ministeria publica. Sed in magistratibus regni illud receptum est, vt non nisi in comitiis renuntientur. In iudice vero, & subiudice, & notario terrestribus ita est adstricta legibus potestas Principis, vt Nobilitas eius satrapia seu territorii, cuius iudex, vel subiudex, vel notarius decessit, conuentu instituto authore & præside Palatino, quatuor patresfamilias equites eligat, de quibus Princeps vnum, quem vult, in locum vacantem surrogat. Abrogari vero magistratus aut honor vllus nemini potest, nisi per maximam vel minimam capitis diminutionem, hoc est, libertatis, ciuitatisue, siue nobilitatis & bonæ famæ amissionem: aut si quis alium magistratum honoremue adeptus sit, quem cum priori retinere iure non possit: ipse se quisque abdicare arbitrato suo potest. Præfectura & metallorum teloniorumque curatione Princeps amouere quemlibet, quando vult, potest, nisi cui ipse promiserit, ac diplomate cauerit, vt ad certum tempus, vel, quoad vixerit, amoueri nequeat. Aulico item magistratu & ministerio amouere quemq; Regi licet: non temere tamen id facit, nec fere sine nota ignominia, nisi lex iubeat. Exactores tributorum annui fere creantur à Rege, vel comitali placito.

Plebeios magistratus partim domini, vel præfecti creant, partim ipsi sibi ciues legunt, præter Cracouiam, vbi Palatinus ius legendi Senatus habet, abrogandi non habet: nec nisi morte, aut maxima mediaue capitis diminutione honoris amittitur. Ex omni etiam numero vigintiquatuor consulum quotannis octo, quos vult, Palatinus rebus gerendis præficit, quos præsidentes vocant: de quibus certo ordine singuli fiunt magistri ciuium in sex hebdomadas. Nec multum diuersa est ratio consulum in aliis quibusdam ciuitatibus & oppidis: nisi quod præfecti in suâ quisque ditionis oppido vnum aut alterum legendi facultatem habent. Casimiræ, Clepariæ, & Prossouiæ magnus Procurator arcis Cracouiensis cum in legendis consulibus, tum in aliis rebus Præfecti vicem obtinet. Idem aduocatum & scabinos iuris supremi Magdeburgensis legit. Cæteros autem scabinos ipsi consules in suâ quisque ciuitate & oppido legunt, & sacramento adigunt. Cæterum scultetus siue aduocatus hereditarius in quouis oppido, vico, atque pago semel à domino constitutus magistratum hunc, obnoxium ipsi domino ad equestre ministerium, Reiq; publicæ, ad expeditionem bellicam, etiam ad hæredes transmittit: quin & in externum transferre assentiente domino potest. Est tamen ius fasq; domino amouere scultetum contumacem aut inutilem, persoluto ipsi pretio, quod habet inscriptum in diplomate, vel secundum æstimationem emolumentorum atque ædificiorum: nisi quid enorme & priuatione dignum is commiserit.

*Reditus
magistra-
tuum.*

Quo quidem iure multi sic abuti cœpere ad augenda commoda sua, ut scultetis sine vlla culpa eiectis profus, vel in ordinem redactis, agros eorū prædiis suis adiunxerint, iudiciis vero iudiciales aduocatos arbitratu suo præficiant. Reditus magistratuum Regni exigui, terrestrium vero & aulicorum nulli fere sunt. Honorem Poloni satis amplum & luculentum virtutis & honestorum laborum præmium esse duxerunt, etiam sine compendio. Sunt tamen certæ mercedes, & quasi sportulæ, quæ iudicib. iudiciorūq; administris penduntur à litigantib. Primores aliquot Palatini & Castellani mediocres tamen habent reditus, partim ex agris & prædiis, partim è salinis vel teloniis, siue aliis quibusdā pensionibus à Principe antiquitus in omne tempus attributis. Episcopi nonnulli per amplios habent, unde non modo ipsi commode & cum dignitate vivere, ac senatoria munera laute sustinere, sed etiam inferioris ordinis sacerdotes & administratos suos recte alere ac tueri, & omnem cultum diuinum cum dignitate administrare, & egenis deniq; liberaliter subuenire queāt. Habent etiam decimas omnium segetum publico Principum ac totius Poloniae consensu iam inde ab initio susceptæ religionis Christianæ attributas, & aliis quibusdā pensionibus postea vel cumularas, vel commutatas. Habent & luculentos fundos, prædia, pagos, oppida, arces, & territoria, partim Regum & Principum, partim priuatorum munificentia adiecta.

Iudicia.

*Ecclesiasti-
ca iudicia.*

*Ecclesiasti-
ci fori cau-
sa.*

*Iudices ec-
clesiastici.*

*Terrestria
iudicia.*

Iudiciorum ratio varia & perplexa est. Habet ordo ecclesiasticus, quemadmodum & apud alios Christianos populos sua, quibus cæteri quoq; homines nobiles pariter ac plebei obnoxii sunt aliquatenus, in iis præsertim causis, quæ cum religionis, aut personarū, rerumue sacrarū ratione aliqua ex parte cōnexæ sunt: quales sunt de institutis & ritib. religionis, de impietate, heresi, schismate, magia, incantationibus, scœnore, sacerdotiorū cauponatione: itē de decimis & fundis, & quibusvis censib. ac rebus ecclesiasticis, de cæde, vi, & iniuria sacris initiato homini, reiue aut loco sacro, seu sacerdotii fundo illata. Ad hæc de iure patronatus, & de sacerdotiorū iure quævis controuersia; item q̄ de iure matrimonii & nataliū, & de miserabiliū egentiumq; personarū iniuriis, quæq; ex obligatione in foro ecclesiastico facta oriuntur. Testamentariæ causæ profanorum hominū in hoc æque ac profanis foris disceptantur, dummodo extra iudicium testamenta sint condita. Aliter enim in eo foro disceptantur, in quo sunt condita. Nisi quid forte legatum sit pietatis ergo, & ad piam causam, hoc est, templis, ecclesiisq; ministris, aut egenis: q̄ causa propria est ecclesiastici iudicii. Est aut iudiciorū ecclesiasticorū summa penes Episcopos, quorum vices gerunt ii, quos vocant vicarios in spiritualib. cancellarii & officiales: inter quos vnus, qui est primarius, generalis appellatur, cæteri foranei. Ab Episcopis, eorumq; vices gerentibus, prouocatio est ad Archiepiscopos: & ad Gnesnensem quidem ab ipso etiam Leopoliensi Archiepiscopo, idq; eo nomine, q̄ ille est legatus perpetuus, siue, ut vulgo loquuntur, natus sedis Apostolicæ. Extrema tandem prouocatio est ad Pontificem Romanum. Omnes autem iudices ecclesiastici iudicant è præscripto ecclesiasticorum & Pontificiorum canonum: & præter diras siue censuras & interdicta ecclesiastica, habent ius quoddam coercēdi fontes, in sui quidem ordinis homines laxius, in profanos autem restrictius, ita ut contra hos ad executionem rerum iudicarum, vrbanoꝝ, ac terrestrium magistratuum opem ad extremum implorare necesse habeant. Habēt & profani inter se, Nobiles iuxta ac plebei sua iudicia, quibus sacris initiatū ac sacerdotio præditum præesse non licet. Ac Nobilitas quidem terrestribus iudiciis peculia-

riter

riter subest, quæ à iudice, subiudice, & notario terrestribus exercentur, alibi quidem quater, alibi sexies quotannis, alibi vero singulis mensibus: nisi forte iudex, subiudex, aut notarius desit, aut bellica expeditio, vel comitia, colloquiaue interueniant. Tunc enim silent iudicia Nobilitatis, non terrestria modo, sed & alia. Sunt autem in quolibet Palatinatu certa oppida, in quibus ius hoc dicitur Nobilitati, in eo ipso territorio bona agrosque habenti. Nec euocari quenquam è suo territorio licet, nisi ipse certa obligatione nominatum ab hac prærogatiua recesserit. Cæterum, qui nulla habet bona terrestria, conueniri hoc iure nō potest. Ne sacerdos quidem, exceptis causis finium regundorum, & adscriptitij alieni profugi, cæsi, vel vulnerati: aut si vllō alio, quam sacerdotij nomine, bona terrestria possideat. His iudicijs disceptantur pleræq; omnes causæ Nobilitatis priuatæ ac ciuiles, ac ciuilitè institutæ. Regundorum finium cōtrouersia hoc ipso quidem iudicio primum disceptatur: inter equites, vel inter equitem & sacerdotem: sed ad extremum ad Succamerarium terrestrem remittitur: qui in re præsentem veniens, ipse per se, vel per vicarium suū camerarium illius territorij eam definit, certisq; metis ac signis fines controuersos designat. Atq; hæc est vnica Succamerariorum iurisdictio.

Cæterum si cum regijs bonis equiti sit controuersia, non apud terrestre & Succamerarij iudicium ea disceptatur, sed Princeps equite postulante edit commissarios aliquot de senatu ac terrestribus magistratibus siue officialibus eius satrapia, in qua est controuersia: inter quos etiam Succamerarius esse solet: qui in re præsentem venientes iudicium id peragunt. Idem fit, si sacerdotalis fundus & ager cum regio cōtrouersos fines habeat: nisi quod Episcopus quoq; eius diocesanos editis à Principe recuperatorib. vnū aut alterū de suis adiungit. Eademq; ratio est petēdi recuperatores à Principe in causis heriscundæ familiæ, siue diuidendæ hereditatis inter fratres & propinquos. Quanquam hoc iudicium et præfectus exercere potest. Criminales vero causæ de stupro, incendio, latrocinio, & vi armata alienis adib. illata ad præfectum in sua cuiusq; præfectura iudicium pertinet. Ciuiles itō quæcunq; aduersus eos Nobiles instituuntur, qui certos agros ac bona terrestria nulla habēt, & qui licet habeant, obligatione tamē sua ei foro obnoxios sese fecerūt, aut merēt publica stipendia, aut sacris initiato homini damnum vel iniuriā intulerunt, aut alienū adscriptitium detinēt, aut obstaculis deniq; liberā fluij nauigationē impediuerunt, aut si quis executionē rei iudicatæ prohibeat. Dicit aut præfectus ius in arce, aut alio loco publico suæ quisq; præfecturæ sexta quaq; septimana per se ipse, vel per vicariū suū iudicē castræsem. Atq; hæc sunt iudicij castræsis causæ. Officij vero sunt, rerū iudicarum executio: viduarū de bonis dotalib. eiectionum, & aliorum spoliatorū restitutio: itemq; deprehensos in scelere, & recēti crimine, aut si q̄ rem alienā apud se deprehensam nō reddat domino repentini: adhuc in turbatores cōuentuum ac iudiciorū, & q̄ vetitis armis vtuntur: in tolerantes censuras ecclesiasticas vltra annū, in iniustos teloniorū exactores, & in sacerdotes, qui iuri patronatus secularium hominum derogant, aut seculares p̄ter ius ad forū ecclesiasticū euocant, animaduersio. In quib. causis quouis tēpore cuius querenti præfatus esse debet præfatus autoritas per seipsum, vel per subpræfectum suū: cuius iurisdictio ad causas officij pertinet, si præfectus ipse ius non dicat. Deniq; furti suspectos præhendendi, reosq; iudicandi ac supplicio afficiendi ius habet præfectus, ac subpræfectus eius. Nobiles tamen non nisi eos, qui ter ab eodem crimine damnatis editi & in album furum relati sunt.

Porro

*Terrestria
iudicia ca-
sa.
Succame-
rarij iudi-
cium.*

*Iudicia
commissa-
ria.*

*Præfectori
iurisdictio.*

*Castræsi
iudicium
& officium.*

Regii iudi-
cii causa.

Porro status controuersia, hoc est, cum de genere cuiusquam ambigitur, & ea causa, quæ infamia, confiscationis bonorum, vel capitis pœnam (præter eas, quas dudum præfectis attributas esse dictum est) annexam habent, atq; etiam de cæde Nobilis, ad solius Principis iudicium pertinent. De quibus is in comitiis demum cum Senatu cognoscit: præter, si maleficium in loco domicilii Principis ipsius, & sub aspectu eius patratum sit. Tunc enim, si autor recenti facinore comprehendatur, absque citatione Princeps eum ipse per se, vel per Mareschalcum iudicat. De personalibus vero causis ciuilibus, aut ciuilitè institutis, quæ alioquin ad forum terrestre vel castrense pertinent, Princeps itidem quouis loco ac tempore cum iis, quos ad manum habet, consiliariis citatum iudicat. Quæ citatio curialis, & post curiam vocatur. Sed eius usus ita restrictus est, ut ea in minore Polonia contra eum, qui in maiore tantum agros ac domicilium habet, non valeat: neque contra. Id autem iudicium regionum terminorum nomen habet. Vbi etiam in præfectos & administratos suorum bonorum & reddituum, quod ad munera eorum attinet, quicumque & vndeunque ii sint, Princeps ipse sibi, instigatore officii petente, & cuius postulanti ius dicit: ac de prouocationibus quoque ab officio castrensi ad se delatis cognoscit. Iniustus tributis publicis exactor etiam apud Episcopum, Palatinum, vel Castellatum loci recte conuenitur. Belli autem & expeditionis publicæ tempore, cum silent omnia supra memorata fora, penes Principem est ius omne, ac iudicium eorum, quæ in caltris, & in ipsa expeditione flagitiose aut scelerate admittuntur. De iniuriis quidem damnisque datis in expeditione bellica Palatini vel Castellani cuius quærenti contra suæ quisque satrapie, vel territorii homines ius dicunt. Si quis autem non pareat, Principi deferunt.

Iurisdictio
bellica.

Prouocatio
ad Principem.
Colloquia
& genera-
les termini.

Ab omnibus porro iudiciis Nobilitatis prouocatio est ad Principem: nisi quod ea, quæ fiunt à terrestribus iudiciis, in colloquiis fere prius disceptantur. Appellatur autem colloquium, peculiare Palatini cum dignitariis, ac terrestribus magistratibus iudicium: quod semel quotannis autumni tempore in qualibet satrapia siue Palatinatu exerceri debet, prouocationum à terrestribus & castrensis eiusdem satrapie iudiciis disceptandarum causa. Quod etiam terminos generales vocant, ubi & alienationes & obligationes bonorum terrestrium recte fiunt. Ab hoc itidem ad Regem est prouocatio, cuius duplex est ratio: est enim appellatio, qua inter litigantes solos disceptatur, iustene an iniuste iudicatum sit. Motio vero est, in qua iudex, à quo prouocatum est, necesse habet tueri sententiam suam, ut si iniqua & legibus aduersa fuerit, ipse pudeat, ac mulctetur, quod tamen iam ferme exoleuit. Vtrobique autem regio vel colloquiorum iudicio iniustum decretum rescinditur, vel corrigitur, vniuersaq; causa disceptatur ac diiudicatur, etiam si ab interlocutoria sententia prouocatum sit. Tamen non temere admittitur eiusmodi prouocatio. Cognitionum quoque Principis de prouocationibus non est vna ratio: nam de iis, quæ fiunt à colloquiis, non nisi in comitiis cum frequenti Senatu cognoscit. Ad eundem modum de iis etiam, quæ fiunt à terrestribus iudiciis. Nam de iis quoque recte à Rege cognoscitur in comitiis, si prius ea instituantur, quam colloquia. Itaque indiscriminatim prouocari solet ad colloquia, vel ad comitia. De cæteris vero prouocationibus, quæ fiunt ab aliis iudiciis, etiam extra comitia cognoscit cum iis consiliariis, quos ad manum habet, quouis tempore & loco: sed tamen intra fines regni modo. Foris enim nemo Nobilium sistere se Principi necesse habet vlla ex causa, exceptis fiscalibus. Tam in comitiis

comitiis autem, quam extra ea in iudiciis regiis adhibentur in consilium etiam supplicum libellorum magistri, siue Referendarii: itemque iudex, subiudex & notarius eius territorii, in quo iudicium exercetur, præter, cum de prouocatione ab ipsorum iudicio facta cognoscitur: habentque ii postremi omnium dictionem sententia. Atque his fere foris ac rationibus. Nobilitatis iudicia peraguntur. Nam barbaricus ille mos prouocandi aduersarium ad singulare certamen, & ferro usque ad necem vel deditionem de iure & iniuria, veroque & falso decernendi, nihil habet commune cum iudicio. Cæterum iudiciorum ratio in comitiis Varfauiensibus anno millesimo quingentesimo septuagesimo octauo, habitis à Stephano Rege alia instituta est, quæ tribunalia vocantur: ut Respublica ex suo corpore in singulis Palatinatibus, maioribus binos, minoribus vero quibusdam singulos à Nobilitate quotannis sibi deligeret, qui primū à D. Martini usque ad Paschatos Poloniae maioris Nobilitati Petricouia, minoris autem à Paschatos usque ad messem Lublini ius dicerent, ac causas appellationis siue vltimæ, ut vocant, instantia iudicarent. Atque sic omnia priuatarum rerum iudicia penes Nobilitatem deinceps essent: publica, iuris item regii ac fisci iudicia in eo, quo antea statu fuerant, penes Reges manerent: quemadmodum & earum terrarum, quæ suis legibus, ac diuerso à cæteris iure vterentur.

Iudicia tri-
bunalia.

Iudicatur autem Nobilitas suis legibus, quæ paucae sunt, & constitutiones regni vocantur (tamen Masouii peculiare habent) vel moribus, vel ex æquo & bono, siue adeo iudicium opinione. Magna autem in iis iudiciis vim habet exemplum, & res in simili causa à Principe iudicata: per magnam item iusiurandum. Magnus etiam est usus præconum, quos ministeriales terrestres appellant, magnaque eis fides adhibetur, itidem actabellionibus in iure ciuili Romano & Pontificio. Sed sunt ii fere illiterati ac plebei homines, Palatini vel delegati cuiuspiam regii arbitrio, nec semper exquisito delectu creati. Verum in omni fere functione sua vnum aut alterum equitem testem adhibeant oportet. Actori nulla est pœna, si causa cadat, vel eam non persequatur: ac ne litis quidē impensas reus soluit. Reus condemnatus si iudicatum non soluat, mulctatur & pignatur. Condemnatur autem actori in ciuili causa, quanticumque is litem iureiurando interposito aestimauerit. Licet tamen iudici ante iusiurandum eius aestimationem moderari. Si non paruerit rei iudicata, reus condemnatur in duplum, quod perlucrum appellant: prior enim condemnatio lucrum dicitur. Si duplum ad certam diem non exoluerit, Præfecti regii eius territorii, in quo reus bona vel domicilium habet, opem actor implorat. Ex decreto autem Præfecti bona rei possidenda ei traduntur, adiecta certa multa, quod vadium vocant, si is prohibuerit. Sin iterum id fecerit, duplicatur multa: sin tertium, triplicatur, quæ vadia duplicata & triplicata appellantur. Quæ tamen sublata iam sunt, & post interpositum vnum vadium, reus si pergat esse contumax, proscribitur. Proscriptus vero, si vi se nihilominus suaque tueatur, cuncta illius Præfecturæ Nobilitas contra eum armatur. Ac ipse quidem præhenditur, bona vero eius à Præfecto possidentur, donec de rebus eorum non modo iudicatum, sed multa etiam & vadia soluantur. Indicta vero causa, hoc est, non citatum, neque conuictum Nobilem, qui modo agri aliquid habeat, præhendere nulli magistratui, ac ne Principi quidem licet, præter furem à seruis pœnæ inter conscios & complices ter editum, aut in maleficio quouis deprehensum, aut qui satisfacere nolit, vel non possit. Præfecto remissiori in executione rei iudicatae pœna est, abrogatio præfecturæ: nisi

Statuta re-
gni.

Executio
rerum iudicatarum.

Nobilium
præhenso.

E forte

forte eam oppignoratam teneat, tunc enim centum marcarum ^{multa} ipsa Princeps irrogatur, detrahenda de summa eius capitali, quoties officium suum non fecerit. Oppidanis vero & plebeis magistratibus, Nobilem etiam in scelere deprehensum sine Præfecti autoritate iudicare omnino fas non est. Hæc de iudiis Nobilitatis.

Plebs iudicia rusticana.

Urbana.

Iudicia consilii & magistrorum contuberniorum.

Scabinorum iudicia.

Iuratum iudicium.

Prouocatio à iurato iudicio.

Iudicium iuris supremi Magdeburgici.

Iudicium sex ciuitatum.

Plebs habet peculiaria iudicia, in pagis quidem simplicissima, quæ vel ab aduocatis iudiciariis, vel scabinis, vel à scultetis, vel à præfectis siue dominis, eorumque procuratoribus & administris, sine strepitu & figura iudicii exercentur. In urbibus autem & oppidis exactiora sunt: quibus Nobiles quoque, qui in iis domicilia & ius ciuitatis habent, sunt obnoxii in causis civilibus duntaxat. Ea vero partim penes aduocatum & scabinos, partim penes consules sunt: partim etiam penes magistros contuberniorum. Consules ac magistri contuberniorum sine strepitu & figura iudicii iudicant, hi quidem singuli cum adiunctis sibi senioribus de leuioribus causis sui quisque generis officum. Consules vero de quibusvis, proprietatis modo & possessionis rerum soli & hæreditatis, itemque capitalibus ac sanguinariis exceptis: quæ ad scabinorum & aduocati iudicium peculiariter pertinent. Parui momenti causas etiam consul solus agnoscit: à quo itidem, atque à magistris contuberniorum, ad consilium consilium est prouocatio. Ab his porro ad Regem. Inoleuit tamē multis in locis mos, ut prius Præfectus appelleretur, atque inde domum ad Regem prouocetur, idque de regiis modo oppidis intelligendum est. Nam quæ alii cuipiam subsunt, in iis prouocationes fiunt ad eorum dominos, ab iisque sine prouocatione iudicantur. Sed si quis aduersus eum, qui ipsi non subest, iniuste iudicauerit, siue per se, siue per vicarium & procuratorem suum, vocari potest eo nomine in ius, cui est obnoxius. Porro Episcoporum & aliorum ecclesiasticorum hominum subditis opem superioris, nempe Episcopi vel Archiepiscopi, contra vim & iniuriam dominorum suorum implorare licet. In iurato autem iudicio (sic enim vocatur id, cui scabini cum aduocato iurati præsident) accuratior seruatur processus iudiciarius, exerceturque id fere inter cōciues quintodecimo quoque die, nisi is festus sit: externis vero & hospitibus postulantibus, quoties opus est, exponitur. Atque hoc quidem emptum dicitur, illud expositum. Est & tertium genus iudicii huius, quod magnum vocant, ac ter statis anni temporibus ob grauiores causas consule præsidente exercetur. A iurato autem iudicio legitima est prouocatio ad aliud quoddam iudicium primum urbium, quod quidē duplex est, itidem ac leges, quibus oppidani & agrestes fere vtuntur. Neque enim iisdem iis cum Nobilitate legibus tenentur. Ac in Masouia quidem, ubi ius Culmense viget, nunc ad Toruniensem magistratū, atque inde demum ad Regem prouocatur. In cæteris vero Polonia partibus, ubi ius Magdeburgensis vsus est, olim ad Magdeburgensem ciuitatem prouocabatur. Sed Casimirus Magnus Rex aliud quoddam iudicium in arce Cracouiensi instituit, quod iuris supremi Teutonici siue Magdeburgensis appellauit: in quo aduocatus cum septem scabinis magno procuratore eiusdem arcis præsidente, nō tamen iudicante, iudicant de prouocationibus, quæ fiunt à iuratis quarumvis ciuitatum & oppidorum iudiis. Inde vero prouocatio est ad aliud iudicium, quod sex ciuitatum dicitur. In quo eiusdem Casimiri instituto bini certorum oppidorum consules Cracouiā conuenientes in arce ius dicunt sine prouocatione. Cognoscit autē Princeps de prouocationibus iis, quæ ab urbanis & rusticis iudiis veniunt, & omnino de controuersis plebeiorum

beiorum suæ ditionis, atque etiā de querimoniis aduersus Præfectos suos, ubi libet, etiam extra Regnum, & cum quibus vult, consiliariis. Sæpe etiam Consiliariis & Referendariis, Secretariis earum cognitionem delegat, sed ita, ut ipse tamen ad extremum iis referentibus statum controuersiae decernat, præsertim si causa ad Nobilem pertineat. Soli Cracouienses ciues hoc præditi sunt privilegio, quod à Senatu urbano non nisi ad Principem est prouocatio, & quod eius, itemque Casimiræ & Clepariæ ciuitatum causæ ab eo non nisi Cracouiæ iudicantur. Habent & sculteti siue aduocati hæreditarii pagorum & oppidorum nonnullis in locis inter se peculiaria iudicia, à quibus item ad ius supremum Teutonicum, & inde ad sex ciuitates, vel ad Principem prouocatur. Iure autem suo quisque iudicatur, præter, quod causæ cædis & vulnere Polonico tantum iure iudicantur, quo reus actoris iure iurando peragitur. Ac in recenti quidem crimine comprehensus, eadem capitis supplicio luit. Post interpositam vero vigintiquatuor horarum moram ad certam & lege constitutam capitis æstimationem damnatur, quæ diuersa est, Nobilis & plebeii. Pro plebeio capite partim domino eius, partim liberis ac hæredibus cæsi cædit multa: pro Nobili vero solis liberis ac hæredibus exoluitur. Nobili tamen pro Nobilis cæde ultra multam pœna est etiam carcer annuus, & sex hebdomadæ. Cæterum Masouiorum legibus carceris pœna soluitur is, qui profugus annum totū exlauerit. Verum plebeio Nobilem interfecisse capitale est, nisi transigat cum actore. Vulnere certæ sunt æstimationes. Fit autem contemptu harum pœnarum, & capiendæ ex multa pecuniæ, ut crebrescant magis indies iurgia atque cædes. Executio rerum iudicarum contra oppidanos penes magistratum est in sua quemque ciuitate, aut si is negligat, domini vel præfecti auxilium imploratur. Atque hæc iudiciorum Nobilitatis & plebis ratio.

Comitia duabus de causis habentur, propter consultationes de Republ. & propter iudicia. Cum enim Polonis ea potissimum forma Reip. placuisset, in qua penes vnum quidē esset iudiciorū, ac rerū omnium in bello & in pace summa, sed, ut is rerum agendarum ac iudicandarum consilia cum pluribus consiliariis communicaret: hi porro cum propter alias functiones publicas, tum etiam propter curam rei suæ familiaris, ad latus Principis assidui esse nō possent, placuit, ut ii ad certum locum ac diem conuocarentur à Principe, ad exercenda cum ipso iudicia, consiliaque de Republ. capienda. Hæc sunt comitia publica, quæ etiam generales Regni conuentus vocantur: qui olim simplicioribus ac melioribus seculis bidui vel tridui spacio peragebantur. Augescētibz deinde iudiciis & rebus agendis, extrahi cœpere in longius tempus comitia: sic tamen, ut pro re noua & insolita annotarit Dlugossus, in nonum diem ea extracta esse. Atque hæc fuit vetustorum comitiorum ratio. Posteriori tempore, cum vniuersa Nobilitate, & vna de omnibus ciuitate Cracouiensi communicata sunt comitia: cœperuntque adhiberi nuntii Nobilitatis siue terrarū, & ciuitatis Cracouiensis, principio quidē vnā ob rem, nempe sciendū in bellum tributū causa. Deinde vero, cum siue incuria Principū, siue Senatorum conuiuentia, multa, quæ ad salutē & amplitudinem Reipubl. pertinebant, negligi, ac Nobilitatis prærogatiuæ minui viderentur, ad alias etiam consultationes de Republ. accedere cœperunt, non ut consiliarii, sed ut monitores Principis ac cōsiliatorum, & custodes libertatis, & prærogatiuarum Nobilitatis, ac legum publicarum. Nunc igitur sine nuntiis terrarum non habentur legitima comitia.

Atque eam ob rem quoties ea debet institui, indicitur prius à Rege Nobilitati

E 2 conuen-

Scultetorum iudicia.

Homicidii iudicium & pœna.

Executio urbanorum iudiciorum.

Comitiorum ratio.

Nuntii Nobilitatis.

Conuentus
particul-
res.

conuentus, quos vocant particulares, ad certos dies, certaq; oppida. Quibus (nisi iusta causa obstat) Nobilitas cum Senatorib. ac magistratibus terrestribus eiusdem satrapie ad templum conuenit, & implorata ope diuini numinis legationem regiam audit, ubi, quando, & quibus de causis opus sit haberi comitia. Deinde præeuntibus Senatoribus nuntios suos deligit, eisq; vel pecuniaria dat mandata ad comitia, vel vniuersæ potestatem facit curandi ea, quæcunque in commune à Republica fore videbuntur. Lege autem ab hoc munere legationis excluditur, qui priuatum habet negotium ac litem in comitiis. Finitur nuntiorum potestas vnicis comitiis. Nec idem est in omnibus satrapiis eorum numerus: sed pro numero territoriorum esse debere existimatur.

Conuentus
generales.

Nuntiis ita creatis in particularibus conuentibus, mox instituuntur alii conuentus, quos generales vocant. In maiore quidem Polonia Coli, in minore autem Corcini. Et ad hunc quidem Cracouiensis, Sendomiriensis, Russicæ, Podolicæ, Belsensis, & Lublinensis satrapiarum: ad illum vero reliquarum proceres ac nuntii recens creati, ac de Nobilitate qui volunt, constituta itidem à Principe die conueniunt, auditisque iterum mandatis regis, mandata Nobilitatis, & quæ postulat vsus Reipublicæ, inter se conferunt. Atque inde itur ad maiora comitia. Quo ubi conuentum est, re sacra solenni itidem in templo publice peracta, itur ad aulam. Ibi Rege & Senatoribus in corona cõsidentibus, adstantibusq; pone secretariis ac nuntiis, Cancellarius vel Procancellarius Regis nomine proponit in mediũ, quibus de rebus in commune consuli operæ pretiũ sit. Deinde Senatores ab Archiepiscopis & Episcopis orsi, ordine dicunt sententias. Hinc nuntii petita à Rege venia secedunt in aliud conclauem, iisdem de rebus inter se consultaturi reuerſiq; siue eadem, siue alia die per vnum aliquem expenunt id, quod ipsis in commune visum est, quid probent, quidue requirant. Nonnunquam pluribus mandant, si plura sint negotia proponenda, vt suum quisque edisserat. Non modo enim iis de rebus, quæ Regis nomine propositæ fuere, sed etiam, si quid aliud ipsis in mentem venit de Republica, postulant, vel admonent. Id vero si est eiusmodi, vt consultationem requirant, & ab eorum functione non alienum esse videatur, dicuntur etiam de eo sententiæ à Senatoribus, exclusis nuntiis, interdum etiam non exclusis. In omnibus autem consiliis postremus omnium dicit Rex, & quod ei placuit, decreti comitalis & legis habet vigorem, dummodo prioribus legibus, Nobilitatisque aut sacri ordinis prerogatiuis ne aduerſetur. Tunc enim refragari placito Principis non solum Senatui, sed etiam nuntiis fas est. Itaque in eiusmodi consultationibus suspendit fere sententiam suam Rex, donec inter nuntios & Senatores, maioremque eorum partem conueniat. Sed hoc iam aliter constitutum est. Cætera autem consilia de Republica, quæ legibus diserte excepta nõ sunt, nec prerogatiuis Nobilitatis præiudicant, cum Senatu solo Rex communicat. Quemadmodum iudicia quoq; cum eo solo exercet, minimũ biduo vel triduo singulis hebdomadis per tempus comitiorum. Sed interdum ea delectis aliquot à Senatu delegat. Atq; ii quotidie fere, festis dieb. exceptis, iudicant. Verum ab his quoque assessoribus

Iudicia co-
mitialia.

Controuer-
siarũ inter
ecclesiastic.
& equestre
ordinẽ ar-
biter Rex.

(sic enim vocantur ii iudices) ad Regẽ prouocatur. Atq; ii statum cõtrouersie cuiusq; decretumq; suũ in confessu reliqui Senatus exponũt. Sententias tamen denũ non dicunt. Publicarum inter ecclesiasticum & equestrem ordinẽ cõtrouersiarum arbitrium atq; transactio penes Regem est. Comitìa quotannis, nisi quid forte impediatur, institui vsitatu est. Nihil tamẽ phibet, quo minus v-

rarius,

rarius, vel crebrius instituantur. Crebrius quidem vt id fiat requirit iudiciorum & prouocationum disceptandarum multitudo, quæ cũ antea nonnunquam in quartum & quintum, ac sextum fere mensem extraherentur, nunc lege sex septimanarũ spaciũ præfinitum est. Locus certus comitiis habendis olim nullus erat, sed ubi Regi collibuerat, etiam sub dio, & in territoriis ea peragebantur. Postea lege in vnum conclusa sunt oppidum, in vmbilico & meditullio totius Poloniae situm Petricouiam. Sed iam ea inde noua lege in gratiã Lithuanorum Varſauiam translata sunt. Potest tamen Rex assentiente Senatu iusta aliqua de causa alibi quoq; ea instituere. Nec illud prætermittendum est, quod initio comitiorum nuntiis Nobilitatis singulis certa pecunia in victum de publico numeratur. Senatoribus non item. Cæterum non venienti ad comitia Senatori sine iusta causa, lege multa interrogatur: sed ea vix vnquam à Rege exigitur. Habet ecclesiasticus quoque ordo in Polonia suos conuentus siue

Comitio-
rum locus.

Synodi sa-
cerdotum.

let. Atq; hæc etiam de comitiis. Superest belli gerendi ratio. Bellum autem in hac gente à Nobilitate geri vsitatum & legitimum est antiquitus: quæ cuncta equestris militat, idq; pro modo bonorum & redditũ facere debet. Sed cum nulla publice instituta sit bonorum æstimatio, modus hic fidei cuiusq; creditus, labente in deterius disciplina & fide, arbitrarius factus est, non sine Reipublicæ totius incommodo atq; iniuria. Arbitrarium est & genus armorum. Tenuiores, & qui equum alere non possunt, pedestres militant. Sculteti quoq; siue aduocati hæreditarii, & quicunq; fundos terrestres hæreditarios habent, non sunt immunes à militia. Multatur autem agris & bonis omnibus, si quis paterfamilias à bello abſuerit, aut filium adultum, fratremue, qui ipse separata bona, & militandi necessitatem non habeat, pro se non miserit. Cæterum pupillis impuberibus, ægrotis, senio confectis, & viduis per necessarios & famulos militiã obire licet. Habent autem vacationem militiæ tribuni terrestres, præfecti arcium in finibus Regni sitarum, vicarii cæterorum præſectorum iurisdictionem habentium, vice capitanei, & burgrabii, & qui Reipublicæ causa abſunt: habet item ordo cunctus ecclesiasticus præter eos sacerdotes, qui bona terrestria hæreditario seu alio quouis, quam sacerdotiorum iure ac nomine obtinent. Euocatur ad bellum Nobilitas antiquo more, dimissis quoque versus per præſecturas literis signo regio consignatis: quæ deinde in pertica resti alligatæ (vnde restium nomen acceperunt) à præconibus siue ministerialibus terrestribus ad dignitarios & officiales siue magistratus: primoresq; Nobilitatis cuiusq; præſecturæ sublimes & conspicuæ circumferuntur, & in foris vrbium ac oppidorum alta voce publicantur. Ter autem id fieri oportet interpolatis quaternis septimanis: nisi decreto comitali tempus id accidatur, binæq; restes coniungantur. Post tertias demum restes domo se quisq; mouet ad suæ satrapie conuentum, ad certum locum certumq; diem indictum. Inde porro autore ac ductore Palatino cum sui quisq; territorii Castellano ad constitutum à Rege prope fines Regni locum pacati profiscuntur. Verum hoc quoq;, vt alia nonnulla recte à maioribus instituta, augescente indies equitum licentia conniuentiaque magistratuum in desuetudinem abiit, magno non modo sacerdotalium, sed etiam regionum, & ipsius Nobilitatis prædiorum & adscriptitiorum incommodo atq; damno. Necesse autem habet Princeps equestris ordinis homines ab hostibus in bello captos

Belli geren-
di ratio.

Pœna non
militantiũ.

Immunes
à militia
qui.

Restium
litera.

Bellica le-
ges.

E 3

exol-

exoluere. Captum vero hostem, nobilem præsertim, is qui cepit, Principi tradere debet, acceptis pro eo duobus florenis. Vñ venit nonnunquam, vt hæ copiarum diuidantur à Principe de sententia amplissimi consilii: ac cæteris quidem aduersus hostem proficiscentibus, vñius aut alterius satrapia Nobilitas, vel plurium, si opus sit, ad præsidium eius orat, vnde item belli aliqua est suspicio, relinquatur. Hæc est apud Polonos belli gerendi ratio: hoc robur militiæ in equitatu situm. Hæ sunt opes & vires gentis: hæ copiarum externis pene incredibiles, & cum quibusuis maximarum gentium opibus ac diuitiis comparandæ: quibus olim Principes Poloniae res magnas gesserunt, non domo illata bella propulsando, sed foris etiam hostes vlciscendo, fines imperii longe lateque proferendo, & amicis ac sociis succurrendo. Sed cum abuterentur ii nonnunquam obsequio Nobilitatis, eamque crebrorum ac diuturnorum, minimeque necessariorum bellorum incommodis exercerent, lege cautum est intra ducentos annos & amplius, vt ne liceat Regi bellum facere sine comitiis & assensu Senatus: & vt Nobilitas fines quidem Regni, quoties & vbi opus est, absq; vlllo stipendio tueri necesse habeat, non sine Principe tamen, præterquam in interregno. Cæterum extra fines ne ad vllam militiam educi possit inuita, nisi acceptis à Rege in quemlibet hastatum equitem quinque marcis.

Bellica expeditio sine comitiis non indicitur. Nobilitatis officium.

Peditatus nullus est fere apud Polonos, præter mercenarium, si quem Princeps conduxerit. Mittunt quidem ei oppidani currus commeatu onustos cum peditibus: sed is peditatus non multus est, & sternendis muniendisq; viis, quam armis tractandis, accommodatior. In extrema tamen necessitate & grauiori bello, euocata ad expeditionem Nobilitate, oppidani quoque & agrestes decimum quemque peditem decreto comitali armant & expediunt. Cum autem lentior sit expeditio hæc vniuersa, & nonnunquam ciuibus & amicis magis quam hostibus incommodare soleat, excogitata est ratio conducendi militis mercenarii pedestris & equestris ad subitarias Tartarorum & aliorum hostium excursiones reprimendas, expugnandas munitiones, & alios militares labores subeundos aptior & promptior. Quæ copiarum pariter cum decurionibus, centurionibus, turmarum & cohortium ductoribus tribunisq; militaribus ab alterutro exercitus longe laxiori potestate, & seueriore disciplina, quam in expeditione publica reguntur. Est autem stipendium trimestre, in equitem quidem senum, in peditem vero quaternorum florenorum antiquitus constitutum. Perexiguum id sane est, nisi in magna alioqui rerum omnium ad victum pastumque pertinentium copia & vilitate, longe leuius etiam precium rebus venalibus bellica lex imponeret, & charitas patriæ, studiumque bellicæ virtutis ac gloriæ, & spes adipiscendorum publicorum honorum magis, quam vlla merces iuuentutem multitudine & ocio abundantem ad faciendâ stipendia excitaret. In hoc vero stipendium publice confertur pecunia, tributo, quam exactionem vulgo vocant, agrestibus ac oppidanis, Regi iuxta ac Nobilitati subiectis, imperato. Quo illi non inuiti agrorum domorumque suarum vexationem redimunt: si modo redimunt, mercenariorum etiam militum, non contentorum stipendiis suis, licentia & rapacitate indies magis ac magis progrediente, & nec sacerdotum, nec Nobilitatis, atque adeo neque Regis ipsius bonis abstinente. Id autem tributum ex agris quidem in mansum, ex oppidis vero ostiatim penditur. Quinetiam venalis cuiuslibet potus nomine in oppidis iuxta ac pagis pensatur.

*Tributa sine exactio-
ne.*

Stipendia regum & peditum.

*Oppidano-
rum munia
in bello.*

Pendant

Pendant & molitores de moletrinis quiddam, & sculteri siue aduocati de suis agris, itemq; nobiles ii, qui nullos habent adscriptitios, & plebei, qui neq; domos, neq; agros habent, & arte aliqua, vel opera sua victitant. Doctores, Magistri, Scholastici, & qui literarum studiis vacant, immunes sunt. Est & aliud quoddam tributum, in magna necessitate aliquando plebi vniuersæ, exceptis scholasticis imperatum: quod quia de singulis capitibus pendebatur, capitale dictum est. Imponit nonnunquam & ipsa sibi Nobilitas cum Rege & proce-
Cap. tale.
ribus tributum de agris, vel de censibus suis pensandum, si vsus & necessitas postulet. Non nisi in comitiis autem hæc tributa sciuntur ac decernuntur, & quidem consentientibus Senatoribus pariter ac nunciis terrestribus.

Cæterum ecclesiasticus ordo vna cum bonis & hominibus suis, iam inde ab initio susceptæ religionis Christianæ, non modo militiæ perpetuam vacationem, sed tributorum etiam publicorum immunitatem habet in Polonia: verum ipse superiori tempore oppidanos & agrestes suos tributis, quæ cæteris imperantur, vltro Reipublicæ gratia subiecit. Nunc iam pro lege habetur, vt quoties regiis & equitum subditis tributum imperatur, ne hi exortes sint. Pensant ipsi etiam nonnunquam sacerdotes cum Episcopis rogati, vrgente necessitate, & charitate patriæ suadente, de suis sacerdotiis certam redituum suorum portionem, quam pensionem contributionem appellant. Eius vero decernendæ ius est penes synodum prouincialem: Exigendæ vero penes eos, quibus Episcopi cum primario suo collegio in sua quisq; diocesi mandauerit. Superiorum autem illorum tributorum, quæ plebi atq; etiam Nobilitati imperantur, exactio plerunq; Regis arbitratu, nonnunquam de Senatus ac nunciorum sententia per satrapias compluribus imponitur. Nec diutius id munus durat, quam ipsum tributum. Dispensatio penes Regem fere & Thesaurarium Regni manet. Nonnunquam tamen & ipsa aliis comitiorum decreto mandatur. Non adeo pridem excogitata est noua ratio comparandæ in defensionem Regni militemq; mercenarium pecuniæ. Rex enim Sigismundus Augustus quartam partem redituum regionum in eum vsu perpetuo Reipublicæ concessit, quæ pacis tempore in fiscum, in arce Rauensi constitutum, depo-
Quarta redituum regionum.
nitur.

Atque hæc de origine gentis Polonicæ, situ terræ, soli vbertate, populis, lingua & moribus, ordinibus ac statibus, magistratibus & vniuersa Reipublicæ forma, belli pacisq; tempore. Nunc Principum siue Regum, & ipsius populi res gestæ strictim percurrendæ.

HISTO-

HISTORIAE PO- LONICAE Liber Secundus.

LECHVS.

An. Ch.
550.

Aquila al-
ba in signo
Poloniae.

Principis
reditus.

DIVT VNO cunctae Slauicae nationis consensu celebratur, Le-
chum & Czechum Polonis atq; Bohemis (qui etiam Czechii
lingua Slaui ca vocantur) Principes praefuisse: ideoq; alterum
Polonis, alterum Bohemis nomen dedisse, dubitandum non
est. Bernhardus quidem Vapouius etiam certum tempus edi-
dit, quo Polonis Lechus praefuit, nempe circa annum Christi quingentesimum
quinquagesimum, a quo quidem sumendum est initium rerum Polonicarum,
propterea quod de verustioribus gentis Polonicae temporibus nil comperti
habetur. Lechus itaq; primus gentis Polonicae auctor hac regionem latissimam,
qua regnum Poloniae complectitur & colendum & habitandum multitudi-
ni suorum distribuit: arces & castella opportunis locis munivit: ipse in vna ex his
domicilium fixit, quam sexto a Varta flumine milliario, versus Septentrionem
in patentissima planicie, ex rudi & non dolata materia extruxit, eique oppidum
adiunxit, quo esset tamen aliqua hominum circum Principem frequentia, &
Gnesno seu Gnesna ipsi nomen imposuit, a nido, quem Gniazdo Poloni vo-
cant, paululum deflexo vocabulo: siue quod eo loco, quo nidus auibus, arx
illa sibi futura esset: siue quod aquilarum ibi nidum reperisset, indeq; in signe
boni auspicii adeptum mansisse, & manere successoribus eius Principibus Po-
lonorum existimatur alba aquila, erecta expansis alis. Sicigitur fundato prin-
cipatu, Lechus partim Gnesna manendo, partim obeundo regnum ius dabat
populo aequabile, non ex praescripto legum, quae nullae erant, sed ex arbitrio
suo, hoc est, ex aequo & bono: vsus moderato imperio, magis pater quam do-
minus factus illorum, qui fidem ductumq; suum secuti essent. Nec enim faci-
le liber ferorq; populus asperum & iniquum tyrannum aut initio secutus es-
set, aut postea pertulisset. Reditus tunc & agros peculiares nullos habebat
Princeps: sed ei cuncti seminabant & merebant, deq; omnium rerum prouen-
tu ac fructibus ipsi vectigal pendebant. Nam nummus tunc incognitus erat
apud Polonos: sed, quo indigebant, permutatione rerum sibi comparabant.
Quamdiu vero Lechus regnauerit, quid praecleari bello paceque gesserit, quos-
ue liberos post se reliquerit, in incerto habetur. Vapouius inter alia scribit,
centum quinquaginta ferme annis posteritatem eius regnasse in Polonia, ad
annum fere a Christo nato septingentesimum. Caeterum quod Vapouius me-
morat, maris quoque fortunam Polonos tunc feliciter tentasse, & instructa
classe traiectoq; sinu Balthico Rugiam, Faeniam, & alias quasdam insulas de
Danis

Danis cepisse, & cum ea gente vario Marte terrestribus & naualibus praeliis
dimicasse, actandem Duce Vissimiro vno ex Lechi posteris, Syuardum Re-
gem Danorum nauali pugna ab iis profligatum, & pulsum precario regni par-
tem sub annuo tributo recepit, concessa Polonis Iutia, Scaniaque: filias vero
eius duas captiuas, alteram Noruegis, alteram Germanis venditas: filium au-
tem Iarmericum in obsidis loco asseruatum esse: inde Vissimirum Principem
captiuus abundantem, duas vrbes maritimas circa mare condidisse: & ex his
alteram Vissimiriā de suo nomine, alteram Dantiscum siue Gedanum a
deuictis Danis, eoque deductis, appellasse: tandemque Siuardum postea serui-
tutis impatientem Vissimiro rebellasse, & in pugna occubuisse: filium vero
Iarmericum aliquanto post e custodia elapsū nouos motus in Dania concitasse:
verum eos a Polonis tunc sedatos esse, vero non videtur esse consentaneum.
Nam vt ex Crantzio & Saxone satis constat, Vissimirus hic non Dux
Polonorum fuit, sed Vandalorum, qui ea aetate totam Pomeraniam cum hoc,
totoq; Megapolitano tractu longeque aliquid amplius tenuere, & fertur sub an-
num Christi trecentesimo quadagesimo vixisse. Vnde colligere facile est, Ge-
danum eo tempore nondum extitisse, vix enim verisimile est, tot retro seculis
urbem tam celebrem & maritimam ab omnibus Historicis, qui orbem Arcto-
um, ipsiusq; vrbes accurate descripserunt, istam alto praeteritam fuisse silentio.
Quin Vissimaria non adeo vetusta est, vt a Vissimiro illo condita fuisse putan-
da sit, sed potius, vt ex aliis & praesertim annalibus ipsius ciuitatis liquet, a
Gunshelmo Comite Suerinensi & Megapolitano, rerum potiente Valdema-
ro secundo Rege Danorum, circiter annum Christi millesimum ducentesi-
mum quadagesimum. Krantzius hanc historiam ex Saxone sic narrat. Siuar-
dum istum Regem Daniae primum a Gotharo Rege Sueciae profligatum fuisse,
ideo quod Gotharo sororem suam in matrimonium promissam mutata post
sententia elocare recusarit. Qua iniuria permotum Gotharum sponsam armis
petiisse, tota regione occupata. Vandali, quorum tunc Rex erat Ismarus, ani-
maduertentes, Siuardum a Gotharo in maximas angustias redactum, irruptione
in Dania facta praelioq; commisso Siuardum ceciderunt, filius Iarmericus
cum duabus sororibus paruulis praeda hostibus fuit, quarum altera Noruegis,
altera Germanis, quod venalia quondam solebant esse connubia, prece ven-
dita est, sicq; tota ea a Vandalis subacta fuit. Errori vero huic occasionem pra-
buisse nominum Ismari & Vismari.

DVODECIM DVGES SEV
Palatini.

Cum autem stirps Lechi defecisset, ab vnus imperio ad paucorum domi-
natum traducta fuit Respublica. Nam duodecim Palatini, ex omni procerum
numero viri in primis spectati, diuisa in totidem regiones Polonia, in principes
eliguntur, quo suae quisq; regioni praesesset: & Voievoda, hoc est, duces belli &
copiarum vernacula dicti sunt lingua. Et recte quidem illi, atq; e Republica i-
nitio initum magistratum gessere: legesq; paucissimas & simplicissimas, vt ru-
de illud ferebat seculum, non in libris, neq; in tabulis, sed in animis hominum
atq; in vsu incidere. Sed post aliquanto ad ambitionem versi, dum suo quisq;
nutu omnia geri vult, & rem priuatam potentiamque suam augere studet, as-
sentari multitudini, eiusq; licentiam alere, suos quisque per fas & nefas defen-
dere & euehere, terrori esse iis, quos beneuolentia sibi adiungere non posset.

F

Inde

Palatinorum
dignitas.

Inde tandem contentiones, simultates, & factiones à studiis partium sunt exortæ, quæ Rempubliam funditus euertere cœperant. Pertæsi igitur malorum Poloni, quæ sub duodecim Palatinorum imperio ipsis incubuerant, ad vnius Principatû respexere, & aliquid de gustata libertate ipsi sibi detrahere, quam perire prorsus volebant. Quamdiu vero horum Palatinorum durauerit imperium, in incerto habetur. Mansit quidem deinceps sub Principibus, manetq; in hanc vsq; diem is apud Polonos magistratus, aliquantum restricta potestate ac iurisdictione ipsorum, habentq; ii principem secundum Episcopos in Senatu regio locum. Cæterum duodecim tunc Palatini fuerunt, vel nouo populi placito, vel vsitato etiam sub Principibus instituto: finibus vero Poloniæ non iisdem perpetuo manentibus, sed accisis aliquando prolatifq; rursus, ne regionum quidem eadem distinctio, nec idem Palatinorum numerus mansit.

C R A C V S.

An. Ch.
700.

Cracus
Poloniæ.

Abrogato Palatinorum imperio post longam in conuentu Gnesnensi cōsultationem vna omnium sententia ad Cracum Principatus deferretur, quod factum esse circa annum Domini septingentesimum Vapouius vult: ideoque quando Lechi posteritas ad eum quoq; annum fere (vt ante dictum est) manserit, non diuturnus fuisset ille Palatinorum dominatus. Siue autem Cracus vnus fuit de Voieuo dis illis, siue non: vero propius est, ipsum fuisse Polonum, quam externum. Habebat enim & domicilium apud Istulam tredecim miliaribus à fontibus eius fluminis: vir cum amicitiiis, copiis, & facultatibus potens, tum prudentia, animi magnitudine, & iustitiæ, atque integritatis opinione apud omnes ita gratus, vt solus dilabentem Rempubliam recte sustinere & recreare posse videretur. Reluctabatur ille quidem diu & multum Reipublicæ curam & administrationem suscipere, præsertim quod & licentia hominum intestinisq; dissidiis perturbata, & externis bellis non leuiter quassata fuit: precibus tamen & contentione multitudinis, amoreq; patriæ victus assensit. Neq; vero sefellit Polonos hoc ipsorum de Craco iudiciû, prudentiæ ac virtuti ipsius datum. Nam hostes patriæ alios fœderibus sibi adiunxit, alios armis repressit, pacatis vero foris rebus, domi licentiam & audaciam perditorum coercuit: iudices priuatarum controuersiarum per loca constituit: urbem in læua Vistulæ ripa, in loco domicilii sui condidit, ac de nomine suo Cracouiam appellauit, eiq; arcem in colle Vauelo, Vistula eum ab oppido tunc dirimente, felicibus auspiciis superedificauit, quam regni caput Gnesna relicta fecit. In eo scopulo, cui arx Cracouiensis superimposita est, fertur immanem beluam, quam holophagum siue draconem vocant, cubile suû habentem, viciniam omnem deuorandis pecudibus, iumentis, & hominibus intentam Cracus astu interemisse, cum corpora illi obicienda pice, sulphure, & fomite succenso infarciri iussisset, & ignis conceptus viscera beluæ torruisset. Celebri Craci fama permoti Bohemi consanguinei Polonorum, ipsi quoq; sibi eum principem adscuerunt, vti Dlugosso & Vapouio placet. Sic Cracus cû per multum tempus bene ac feliciter regnasset, obiit tandem, & è conspectu Cracouiæ ultra Vistulam in monte Lassotino, aggesto instar montis tumulo, quemadmodum ipse mandauerat, sepultus est: extatq; in hunc vsq; diem is tumulus, haud procul à delubro, quod diui Benedicti nomine vocatur.

LECHVS SECVNDVS.

Curato patris Craci funere, filius eius natus minor Lechus, maiorem (cui Cracus

Craco nomen erat) per speciem venationis in syluas eductum, incautum occulte interemit, ac fortuito casu eum periisse mentitus, simulatis lachrymis ac luctu honorifice sepelit: principatumque scelerate appetitum, qui maiori natu debebatur, sublato illo suscipit. Verum aliquanto post patefacto scelere, Principatu deturbatus, & in exilium missus est. Alii dolore & conscientia patratî paricidii, cum Diis hominibusque exosus esset, domi eum contabuisse, nullis relictis liberis, aiunt. Vincentius Cadlubus viuente adhuc patre paricidium ab eo patratum, sed mortuo demum patre, & iam ipso regnante, scelus patefactum esse memorat.

V E N D A.

Tam gratam vero sui memoriam Cracus Princeps apud Polonos reliquerat, vt vtroque eius filio orbat, ad Vendam filiam, quæ vnica superstes erat, Principatum deferrent. Sperabant enim, habituros se esse præstantem aliquem de externis Principem, venustissimæ & prudentissimæ virginis Vendæ coniugio inuitatum. Nec fane sefellisset Polonos opinio, nisi per Vendam sterisset. Nam Ritigerus illustris & potens ea tempestate in Germania finitima Princeps, per oratores suos coniugem eam sibi petiuit: verum illa excelsi & minime muliebris animi virago, negare se alicui esse nupturam: Principem, quam Principis vxorem, esse malle. Orare iterû atque iterum Ritigerus, minasq; adicere. Vbi frustra se omnia tentare videt, coacto exercitu, armis negatum coniugium atq; principatum contemptu muliebris imperii persequi statuit. Nec segnius Venda cum expeditis suorum copiis aduenienti hosti ad fines regni sui occurrit. Miscere rursus Ritigerus preces cum minis: illa vero exprobrare importunam libidinem armato. Oratores reuersi, eximiam puellæ pulchritudinē & sapientiam, animumq; ad bellum quam ad nuptias paratiorem, renunciant suo Principi. Orant itaque ne se exercitumque suum propter intempestiuum amorem ac cupiditatem suam turpiter coniciat in periculum, inglorium esse viro cum fœmina certamen, etiam si exploratam habeat victoriam: ni desinat, relicturos se eum, domumque signis conuersis reuersuros. Ille omnibus tentatis, vbi obstinatos suorum animos, & à prælii dimicatione alienos esse videt, mortem sibi consciuit, cum propter amoris impatientiam, tum quod à muliere sine vilo prælio victus esse videretur. Germani vero ictis cum Venda fœderibus, finibus Poloniæ decesserunt. Lætata hoc successu Venda, ouans Cracouiam ingreditur, mactatisque quamplurimis victimis, ad extremum ipsa Diis patriis solenni ritu se deuouet, ac de ponte in profluentem Vistulæ, ne quis aduersus casus eius felicitatem contaminaret, se se præcipitavit. Inuentum est postea Vendæ ipsius cadauer: quod vno ab urbe milliaro, editiore loco è conspectu urbis supra amnem Dlubniam Proceres sepeliuerunt, aggesto itidem, vt patri, tumulo: indeq; subiacens pagus Mogilæ, hoc est, tumuli nomen sortitus adhuc retinet.

DVODECIM PALATINI ITERVM.

Vanda fati erepta, cum nemo regiæ stirpis superesset, commutata est rursus Reipublicæ forma, à duodecimq; iterum Palatinis Polonia cuncta militiæ domiq; aliquandiu administrata esse fertur: donec rursus ad vnum delatus est Principatus, ex mirabili quodam euentu ac stratagemate. Nam cum

*Praemissus
aurifex.*

Poloni à Pannonibus & Morauis aliquoties profligati, animum à defensione finium suorum desponderent, homo quidam plebeius & aurifex Praemissus nomine coadunata aliquanta voluntariorum militum manu, arte & dolo hostem fudit. Galeas enim & clypeos è tenerioribus arborum corticibus, & quauis alia materia magno numero fabricari curauit, eaq; partim felle, partim lithargyrio extrinsecus illita, noctu è conspectu hostilium castrorum, in extrema sylua in truncis arborum, & in arbutis, terraq; infixis ramis ita appendit, vt ad exorientem solem obuersa armati exercitus speciem eminus inspectantibus exhiberent. Quod conspicati Pannonες contemptu victi saepe fugatiq; à se hostis, pauci tumultuarie correptis armis, quasi ad certam praedam procurrerunt: Poloni vero interea galeis atque clypeis submotis siue combustis fugā simulauerunt. Siue ergo praecipitato illo tumultuario exercitu in insidias atque concisos, & mox indutis armis ipsorum, reliquos imparatos ceciderunt: siue, dum credunt fugisse Polonos, in securos illos, & crapula somnoque sopitos Poloni repente irruerunt: Praemissi certe industria singulari illo stratagemate singulariter tunc enituit, opemque patriae tulit: hostis vero casus, & castris omni rerum copia refertis exutus inglorius Polonia excessit.

*Pannonες
& Moraui à Poloniis fusi.*

PRAEMISLVS SIVE LESCVS PRIMVS.

*An. Ch.
760.*

Ob tam praclarum igitur facinus atque meritum in Rempubliam Praemissus omnium acclamationibus princeps renunciatur, & blandum Lesci nomen, gratiosum apud Polonos, ob Lechi conditoris memoriam, oblatum accepit. Quanquam Vincentius Lesticum ab astu vult appellatum fuisse. Videtur autem Principatus ipsius incidisse in annum Christi septingentesimum quinquagesimum aut septingentesimum sexagesimum, post quem susceptum, in pace moderatum eum in suos gessit. Nec ausus est quisquam eo viuente Poloniae fines infestare. Quamdiu vero regnauerit, vbi, & qua morte absumptus sit, non satis constat: liberos quidem post se nullos reliquisse fertur.

LESCVS SECVNDVS.

*An. Ch.
804.*

Cursus equorum de Principatu.

Praemisso siue Lescō eius nominis primo vita defuncto, exoritur noua de Principatu contentio: cumque nullus appareret ambiendi modus atque finis, placuit rem fortunae & sorti committere. Indictus est itaque ad certam diem maculosorum equorum cursus, qui primus ad metam peruenisset, eius dominus Princeps vt esset Poloniae. Figitur meta ad Prandnicum amnem in aperta planicie ad septentrionalem plagam Cracouiae. Status curriculo dies adest: effunditur ad spectaculum ingens hominum multitudo, sollicita omnium, quem det fortuna euentum, expectatio. Confident delecti iudices, & munerarii, dant signum certaminis. Ibi Lescus quispiam, competitorum vnus, cum stadium vasso consilio stratis clam in sabulo ferreis acutis stylis, quibus currentium equorum pedes laederentur, impediuiisset, primus ad metam obliquo & minime impedito tramite, ceterorum equis in cursu offendentibus, peruenit. Munerat autem is & equi sui calces ferreis soleis, vt si forte cum impetu currens in eos incidisset, non offenderet in stylis: cum omnes omnium aliorum equi de more illius temporis soleas nullas haberent. Illius itaque rei prorsus ignaris omnibus, & miraculo attonitis, iamq; victorem & Prin-

Lescus dolo victor.

Principem, quasi diuinitus sibi oblatum, Lescum acclamantibus, dolus deprehenditur. Protrahitur Lescus in medium, conuincitur, damnatur, concerpitur. Notarant autem commentum illud impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obscuri: cum enim, nemine etiam dum praesente, pedestri cursu in stadio illo forte certarent, ioco principatum inter se pacti, offendunt in stylis, subsistunt, inuestigant rem curiosius, notant tramitem stylis vacuum. Eorum alter, equitibus à carceribus procurrentibus, procurrerat & ipse pedester noto iam sibi tramite, omnibus effuso risu eum prosequentibus: omnium vero equis, posteaquam ad stylos ventum erat, cespitantibus, iuuenis ille pedester primus post doli fabricatorem ad metam peruenerat. Eum igitur, Lescō interfecto, Principem populus omnis salutat: &, ne quid ad auctoritatem ac maiestatem ipsi desit, Lescus commutato nomine appellatur. Atque is Princeps factus tam insperato rei euentu, dedit operam sedulo, ne tanto munere indignus iudicaretur: nec modo finitimorum vim & incursiones repressit, sed quibusdam etiam populis ultro bellum intulit. Quantum vero ipsi dabatur otii à bellis & feriis Reipublicae negotiis, in exercenda virtute ac disciplina militari illud fere consumere: varios ludos & certamina equitibus pariter ac pedibus indicere: certantibus honorifica praemia proponere: ipse arbiter ac iudex praesidere, & pro meritis quēque collaudare. Fuit autem in hospites splendidus ac munificus: in suos cum virtute aliqua praestantes, tum egestate pressos liberalis: adeuntibus quoque facilis & comis, acerque vindex iniuriis pressorum. In victu cultuque corporis singularis erat parsimonia: rudibus & crassis pannis aulaeorum loco passim utebatur: nisi si quando in publico dare aliquid splendori & maiestati Principatus, propter externos homines maxime, cogebarur: quin ibi quoque crassos illos suos pannos, quibus ante adeptum Principatum vsus esset, ob oculos sibi poni iubebat, quibus admoneretur fortunae suae pristinae, & vnde ad tantum honoris fastigium esset euectus. Ab ebrietate vero ita abhorrebat, vt pecudi quam homini similiorem esse ebrium hominem iudicaret. His moribus & hac moderatione animi quandiu, quibusue rerum successibus regnauerit, & quomodo vita defunctus sit, itidem atque alia illius temporis, non liquet. Non desunt, qui hunc Lescum interfectum esse scribant in praelio, quod ipse vicinis suis Vngaris ac Slaus ferens auxilium, contra Carolum Magnum Imperatorem, siue ipsius Imperatoris filium nothum eiusdem nominis gessit circiter annum Christi octingentesimum quintum.

Deprehensa fraude concerpitur.

Obscurus quidā principatū casu adipsē.
Lesci studia in pace & bello.

Lesci mors.

LESCVS TERTIVS.

Lescō huic è rebus humanis sublato, vnici eiusdem nominis filius successit, non degener à paternis virtutibus: Nam ita se gessit in principatu bello paceque, vt patrem non adaequare modo, sed superare etiam videretur. Multa hic cum finitimis, qui nouitate & humilitate eius generis despecta, nouos ciebant motus, bella gessit: eosque vel perdomuit, vel reuocauit ad officium. Quod si verum est illud, quod de patre ipsius in praelio interfecto dictum est: hic filius interfecti fortasse (vt quidam commemorant) legationem de pace ad Carolum miserat. Suscepit autem Lescus hic liberos complures mares, ex legitima quidem vxore Popelum: è concubinis vero Boleslaum, Barnimum, Bogdalum, Casimirum, Vladislaum, Vradsiaum, Otam, Pribislaum, Ciesimirum, Iaxam, Semianū, Praemissum, Ziemouitū, Ziemomyslū, Sbigneum,

*An. Ch.
810.*

Lesci liberi.

Spicimirum, Spicigneum, Sobeslaum, Vissimirū, & Vislaum. Ex his Popielum in spem principatus liberaliter educatum, successorem sibi viuentis designauit: ceteris vero nō prius possessiones attribuit, donec sacramento adacti promiserint ea omnia, quæ pater de Popielo & vniuersa herciscūda sua familia statuisset, rata & firma se habituros, nec nouis dissidijs eius regnum turbaturos aut interpellaturos. Quod vbi illi fecerunt, ad hunc modum inter eos partitus est prouincias. Boleslao quidem natu maximo, Barnimo, atq; Bogdalo Pomerania cecit. Casimiro ac Vladislao Cassubia. Iaxa & Zieniano Serbia siue Sorabia. Vratislao Rania siue Rugia. Pribislao, Ciesimiro & Otā obtigit Ditiuonia. quæ nunc Lusatia dicitur. Præmislo, Ziemouito, & Ziemomislao Marchia Brandeburgensis, quæ à Polonis Sgorolecia vocata fuit. Reliquis reliqua eius oræ: in quibus Vislaus Miedzibozum arcem, quæ nunc Magdeburga, Sobeslaus Dalen, quod Daleburgum, Vissimirus in littore Oceani Vissimiriam ædificarunt.

POPIELVS SENIOR.

An. Ch.
815.

Leſco itaq; vita pariter atq; principatu defuncto, destinatum à patre Principatum Popielus suscepit, patris auiq; dissimilis, ignauus ac timidus. Qui cum nihil præclari in Principatu gessisset, regiam tantum & domicilium suum Cracouia Gnesnam primum retulit, indeque non multo post Crusuiciam tranſtulit (cum eam arcem in planicie ad lacum Goplum condidisset) Cuius instituti causa hæc potissimum fuisse creditur, quod homo meticulosi & diffidis animi quæsiuit antrum, vbi remotior ab Vngaris & Germanis, & fratribus, à quib. sibi cum primis metuebat, securius viueret, & à negotijs reipublicæ alienatus indulgeret ventri, & ijs, quæ sub ventre sunt. Sed non diu animi proposito frui concessum ei fuit. Iuuenili enim adhuc ætate, cum aliquot annis regnasset, in morbum incidit, ac paulo post obiit. Fertur autem subinde solitus esse murium deuorationem sibi suisq; imprecari: quo quidem malo filius eius absumptus est.

Mos Popieli
execrandi
se.

POPIELVS IUNIOR.

An. Ch.
830.

Popieli atq;
iuuenilis.

Peracto solenni ritu Popieli funere, filius eius eiusdē nominis patruorum procerumq; voluntate, etiam tum impuber, Principatui inauguratur, omnibus subiectionem ipsi interposito iureiurando promittentibus. Cum pubertatem attigit, suo arbitratu viuere: patruorum monita, quibus eius tutela, utpote adhuc impuberis & pupilli, demandata fuit, aspernari: cum æqualibus consilia capere: conuiuia comotationesq; largiores cum iisdem frequentare: in lustris, choreis, lusibus & amplexibus puellarum pernoctare: dein crapulæ stupriq; plenus multam in diem stertere: Rempublicam, iudicia, & querimonias hominum negligere: ad res agendas ineptus, ingenio nullo, ac inde omnibus erat despicabilis, ut vulgo Chostek despectus per contemptum appellaretur, cum dissolutos & perditos mores eius facies deformis, rarus in capite & barba pilus magis etiam deformaret. Patruum cum alijs proceribus, dissolutam illam Principis vitam refrenare cupientes, vxorem illi dant elegantem forma puellam, Germani cuiusdam Principis filiam. Sed ne sic quidem de flagitijs & nequitia sua remisit quidquam: imo vero noua crudelitatis & auaritiæ scelera vxoris consuetudine sibi adiunxit. Nam & auarior factus, decreta, honores, ac magistratus vendebat, & cum virtute ac dignitate non posset, fastu & crudelitate principatū sibi stabilire: & metui à suis volebat, cum amari non

mere.

mereretur. Atq; hæc omnia vxore impellente faciebat: quæ degustata semel dominatus, atq; lucri dulcedine, despectaq; viri inertia, muliebri astu imperiū omne ad se tranſtulerat, maxime cum duobus filiis Lecho & Popielo aucta, mollem viri animum amore sui penitus adstrictum teneret, & perpetuū apud Polonos dominatum suum fore persuaderet. Vnus obſtabat scrupulus, patruorum mariti sui gratia & authoritas apud multitudinem, integritate vitæ, morumq; grauitate, ac prudentia comparata. Itaque eos quam maxime potest suspectos, criminibus etiam confictis, apud ipsum maritum reddit: persuadet, illis viuis principatum ipsi certum firmumq; esse non posse. Quem si retinere ipse vellet, & liberis suis relinquere, tolleretur e medio patruos. Quibus dictis, facile ægrum atq; timidum viri animum in deterioerem impulit partem: talisq; nefandæ mulieris instinctu necandorum illorum ratio inuitur. Grauem & periculosum morbum Princeps simulat: patruos neci destinatos accersi eius nomine vxor iubet. Conueniunt sine mora: morbi magnitudinem Princeps gemitu assimulat: finem adesse vitæ suæ diuinitus indicatum assueuerat: vxorem, paruosq; filios ipsorum fidei ac tutelæ etiam atq; etiam commendat. Itaque in eiulatibus, planctibus, & lamentis abſumpto die, cum iam ad occasum sol tenderet, Princeps patruos quasi moribundus iam dimissurus, nomine quemque blande compellat, ac in signum amoris circumferri medicatum poculum, paratum ad eam rem, iubet: prægustare se simulat, cæterum spumam tantum, à medio extantem, halitu diffilat, potum ne extremis quidem labijs attigit. Cum omnes bibissent ordine, fingit somno se premi, & velle quiescere. Vbi discesserunt, reuerenter salutato Principe, conceptum præcordijs venenum vitalia membra occupat, & subito, de statu mentis dimoti, & furentes maximo cum cruciatu exanimantur. Ibi mulier re statim per exploratores nuntiata, cadauera insepulta proici mandata. Insidiosos eos vitæ mariti sui, iusta & euidēti Deorum vindicta percussos, repente periisse diuulgat. At non finit inulta esse diuini numen scelera. Nam ex cadaueribus putrefactis enati mures, inusitata magnitudinis, impium patricidam cum scelerata vxore atque liberis fugientem, quoquo versus per aquam flammamque persequuntur: nec claustra profunt, aut abigentium satellitum vlla præsidia. Ad extremum diffugientibus omnibus, absumptis prius filiis, Lecho & Popielo, deinde vxore, postremus ipse infelix miserabiliter lenta morte ab eisdem depastus est in arce Crusuicia, circa annum Christi octingentesimum vigesimum tertium. Ita non irritæ ceciderunt patris eius imprecationes, qui subinde solitus esset murium deuorationem sibi suisque imprecari.

Popielus patruos veneno tollit.

Mors Popieli, vxoris & liberorum miserabilis.

HISTORIÆ POLONICÆ

Liber Tertius.

INTERREGNUM.

An. Ch.
840.

Comitia de
Principe no-
uo Crusphici-
cia.

Piaſti ge-
nus & con-
ditio.

EX TINCTO Popelo cum vxore & liberis, conuenit magna Procerum multitudo Crusuiciam, ad creandum nouum Principem. Agitata re aliquandiu, eo quod varia essent hominum studia, & ambiciosi quidam magnas post se traherent factiones, infecto tandem negotio disceditur. Ac dum nemo alteri pareret, neque cedit, in summa omnium licentia cædes & latrocinia passim exercebantur, & iustis interdum præliis inter dissidentes cõcurrebatur. Nec finitimæ gentes, Germani præsertim, occasionem impune vel proferendorum finium suorum, vel prædas agendi prætermittunt: diuexatur misere Polonia. Indicta iterum sunt à primoribus comitia: sed frustra ibi consultatur, ubi non modo non remittuntur, sed intenduntur etiam partium studia. Non desunt sibi interfectorum Popeli senioris filiorum filii, quasi hæreditarium principatum poscentes: sed ii, tanquam nothi, repelluntur. Iam tanta multitudo, quæ eo confluxerat, caritate annonæ penuriaque vehementer premebatur, neque tamen apparebat, quorsum tanta contentio euaderet, quique comitiorum exitus futurus esset: cum ecce insperata salus afflictæ Poloniæ diuinitus oblata est. Erat Crusphicia oppidanus, Piaſtus nomine, Cossiconis filius, statura infra mediocrem, crassis atque robustis artubus, mediam ætatem supergressus, agello modico colendo & mellificio vitam sustentans, homo simplex & iustus, ac beneficus in egenos, atque hospitalis pro modo facultatum suarum. Is ex vxore à moribus suis nõ aliena, cui Repichæ nomen erat, vnicum filium suscepit, eique viuente adhuc Popelo primam comam gentili ritu tonsurus, & nomen impositurus, amicos ad eam ceremoniam atque conuiuium, porco mactato, & vase aquæ mulsæ infuso, inuitauerat. Priusquam stata dies adesset, forte obtulerunt ei sese ignoti duo homines habitu peregrino: quos ille, cum regia excluderentur, comiter inuitatos, hilare domum suam introduxit, mensam instruxit, apposuit affatim ex his, quæ ad futurum conuiuium appaue-
rat. Ibi res mira & stupenda accidit. Accreuit caro porcina, redundauit ex vase mulsa, ita ut non ciues modo, verum etiam Principem ipsum (ut tunc minime fastuosi ac delicati erant Principes) cum omni comitatu destinato conuiuium acceperit. Eisdem igitur hospitibus sub tempus comitiorum reuenientibus, & iubentibus, Piaſtus ex tenui penu cellaq; sua conuentum illum omnem penuria laborantem, augescere rerum earum, quæ premebantur, copia refecit. Quo miraculo animaduerso, vulgatoque, vna voce omnes Piaſtum non hu-
manis

manis suffragiis, sed diuino iudicio Principem sibi dari conclamant. Fir-
dum eius concursus, obsecrantium, labenti ut Reipublicæ succurrat. Recusat
ille: tandem hospitibus illis suis auctoribus assensus, ita ut erat veste & pero-
nibus ex tilia cortice textis indutus, in regiam à primoribus deducitur. Ho-
spites illi, persuncti officio suo, disparuerunt. Existimantur autem ii fuisse
Angeli Dei, beneficentiam & hospitalitatem etiam in alieno à vera religione
remunerantis.

PIASTVS.

Piaſtus inauguratus principatui, non mutauit cum statu vitæ animum. An. Ch.
Quin auctus copiis, multum ad pristinam suam beneficentiam ac benigni-
tatem adiecit: vxore non modo non dehortante, verum etiam adiuuan-
te. Conquieunt autem sub eius principatu hostium incursiones, cessarunt
& intestina dissidia, cædes ac latrocinia, reuerentia magis boni & vigilantis
Principis, quam armis, seueritate, & suppliciis: præsertim quod eum Diis cu-
ræ esse, & ipsorum non obscuro iudicio in illa Reipublicæ specula colloca-
tum certo sibi persuaderent. Nihil enim æque valet ad religandos atq; deuin-
ciendos hominum animos, & ad moderandas stabiliendasque Respublicas,
quam religio: quæ pietate atq; integritate Principis maxime excitatur & con-
tinetur. His prædiis Piaſtus & bonis charus, & malis reuerendus, & finitimis
venerabilis, longam etiam Principum Regumque Poloniæ posteritatem per
multa secula, usque ad Casimirum secundum, qui Magni cognomen adeptus
est, propagauit. Porro abominatus Crusphiciam, nefario scelere diroq; interitu
Popeli contaminatam, Gæſnam præfci Lechi regiam domicilium suum
transtulit: cumq; per multos annos sapienter clementerq; regnasset, senex ad-
modum, annum agens centesimum & vicesimum mortuus est, anno Christi
octingentesimo sexagesimo primo. *Posteritas Piaſti. Piaſti mors & ætas.*

ZIEMOUITVS PRIMVS.

Piaſto successit vnicus filius Ziemouitus ex Repichâ natus, cuius opera An. Ch.
vicaria viuens adhuc, & senio confectus pater in bellis & grauissimis quibus-
que negotiis magno omnium fauore & beneuolentia vsus erat: vir impiger, *Ziemouiti virtutes.*
& ad rem militarem factus, æstus iuxta ac frigoris, laboris & inediae pa-
tiens, somni parcissimus, victu cultuque corporis non multum à gregariis
militibus differens, alieni abstinens, de suo munificus, facilitate & liberali-
tate militum procerumque studia tenere solitus: in animaduertendo, si
quando necesse erat, lenis: noctu excubias ipse per se crebro obibat. His
artibus atque studiis summam sibi hominum suorum charitatem compara-
uerat. Principatum post patrem adeptus, constituta primum disciplina mili-
tari, creatoque magistro militiæ, & ordinum ductoribus, ad recuperanda ea,
quæ Vngari, Morauî & Germani sub Popeli principatu atq; interregno inua-
serant, neque ad eam diem recepta erant, totum se conuertit: easq; res ex ani-
mi sui sententia cõfecit, eo quidem minori negotio, quod ea tunc gentes bel-
lis implicite essent. Sic igitur prospere ab ea parte rebus gestis Ziemouitus à
Prussis quoque, quæ ii superiori tempore de Polonis occupauerant, bello re-
perit. Tandem Pomeranorum & Cassubiorum Ducibus, Popeli senioris ne-
potibus & posteris, qui à patre suo defecerant, bellum intulit: quod quidem il-
li, locorum difficultatibus magis quam viribus freti, diutius extraxerunt: do-
mitique

Ziemomiti
mors.

mitique ad extremum essent, nisi Ziemomitus rebus humanis Gnesnæ exemptus esset, altero & tricesimo sui principatus anno, circa annum Christi octingentesimum nonagesimum secundum.

LESCVS QVARTVS.

An Ch.
892.

Magno tam boni tamque bene de Republica merentis Principis desiderio ducti Proceres filium eius vnicum, cui Lescō nomē erat, in principatu ipsi surrogant adolescentulum, eique custodes ac moderatores consiliorum primores aliquot adiungunt. Hic cum adoleuisset, quietis potius & otii, quam bellicæ gloriæ fuit amantior, contentus eo, quem à patre per manus acceperat, principatu: quo iuste, continenter, & clementer magna suorum beneuolentia, perfuncto, tandem vita defunctus est anno Christi nongentesimo decimotertio, relicto filio Ziemomisso.

Mors Lesci.

ZIEMOMISLV S.

An Ch.
913.

Successit Lescō patri Ziemomissus, probus & ipse, lenis, beneficus, hospitalis, & quietis amans, quas virtutes quasi hæreditarias à maioribus suis habebat. Sed non alia re nobilior, quam filio. Nam cum aliquot annis nullos ex vxore susciperet liberos: nascitur tandem ei filius, sed cæcus, quæ res ipsi, breui gaudio delibuto, maioris mœstitiæ causa fuit: præsertim cum vxor vno illo partu edito parere desiisset. Septimum annum puer attigerat, quo prima coma pueris gentili ritu attonderi, & nomen imponi solebat. Ad sunt ad celebritatem frequentes Proceres, epulantur cum Principe mæsto, & sortem suam, orbitatis non ita multum dissimilem deplorante, Principis & ipsi vicem dolentes: cum ecce insperata cunctis affulit lætitia. Puer enim absque vlla medicorum, aut cuiusquam omnino ope subito lucem aspexit, quem mater videntem protinus exultans ad patrem in conuiuium adducit. Conuiuæ miraculo attoniti, effuso gaudio sibi & Reipublicæ tantum bonum diuinitus oblatum certatim gratulantur, festum diem largioribus inuitationibus, plausibus, choreis, concentibus, & acclamationibus instaurant. Puer Mieczislao, quasi qui gladio sibi gloriā acquisiturus sit, nomen est inditum: sed is postea à matre & pedissequis blandius, vt fit, Miesco vocatus est. Ziemomissus peracto conuiuium diuinos & ariolos de filii successibus, & quid hoc portenderet, quod is cæcus natus, tanto interuallo videre cœpisset, sciscitatur. Respondent illi, Poloniam eius Principatu illustratum iri. Accurate igitur puer, & vt Principe dignum est, iussu patris educatus, ipsi Ziemomisso patri circa annum Christi nongentesimum sexagesimum quartum Gnesnæ mortuo & sepulto successit.

Miesco nascitur cæcus.

Ziemomissus mortuus.

MIECZISLAVS PRIMVS PRINCEPS
Christianus.An Ch.
964.

Peracto Gnesnæ solenni ceremonia Ziemomissi funere, Mieczislaus filius Principatum suscepit, & iuste quidem administrabat, sed tamen infra spem omnium, diuinorumque vaticinia: ex quibus præclarum quiddam & eximium de ipso sibi Poloni vulgo pollicebantur. Vxores septem more barbarico duxit: iisque & libidini suæ liberius indulgens, nullos suscepit liberos. Eas tamen postea, cum de religionis Christianæ veritate, & castitate aliquid audiisset, dimisit: Dambroucamque Christianam Boleslai primi Boemorum Ducis filiam virginem de consilii sententia nouo matrimonio sibi iunxit. Quæ posteaquam

Christiani
religionis
apud Polo
nos occasio.

splen-

splendido comitatu Gnesnam aduecta est, Mieczislaus Princeps baptismo, vt conuenerat, ritu Christianorum initiatur, & subsequentibus diebus nuptias magna celebritate peragit, anno Christi nongentesimo sexagesimo quinto. Deinde Boemos, qui nouam nuptam deduxerant, honorifice habitos, & splendide donatos remisit: mox totum sese ad propagandam per omnem principatum suum religionem, hortante & adiuuante vxore, conuertit. Basilicas nouem diuersis locis ædificat, easque suppellectili omnis generis pretiosa ornat, censibus & possessionibus locupletat: & in dioceses distributas, duas quidem ex his Archiepiscopis, nempe Gnesnensem & Cracouiensem: reliquas vero, hoc est, Posnaniensem, Smorogouiensem (quæ postea Bicenensis, ac demum Vradislauensis dicta est) Crusiensem (quæ Vladislauiam post translata est) Plocensem, Culmensensem, Lubusensem, & Camenensem, singulis episcopis attribuit, eisque decimas omnis generis frugum, de suis iuxta ac Nobilitatis, plebisque agris edicto perpetuo adscribit. Inde inferioris ordinis sacerdotibus ac ministris ecclesiasticis, in sua cuiusque diocesi certæ portiones Episcoporum arbitrio iure semperiterno attribuit. Quibus etiam pagi prædia, & possessiones à Principe & locupletioribus quibusque adiunctæ sunt. Templâ etiam in oppidis & pagis per multa, studio pietatis certantibus inter se omnibus, extructa. His autem rebus perficiendis Egidius Cardinalis, Episcopus Tusculanus, Ioannis decimotertii Pontificis Maximi, qui per illud ipsum tempus Leoni octauo successerat, legatus præfuit: qui primus Archiepiscopos & Episcopos Italici, ac quosdam Gallici & Germanici generis fecit: cum Poloni rudes adhuc essent, ac nouitii. Additi sunt & inferiores sacerdotes, qui partim focii & consiliarii, partim administræ essent Episcoporum: quorum opera, studio atque diligentia religio Christiana celeriter magna cepit incrementa in Polonia: præsertim cum alii muneribus & honoribus à pio Principe, ditionem suam omnem eius rei gratia circumeunte allicerentur, alii minis adigerentur. Dum vero totus est in his Mieczislaus, nascitur ei filius à Dambrouca vxore anno Christi nongentesimo sexagesimo septimo: cui apud sacrum fontem aui materni Boleslai nomen imponitur: adulto deinde, pater viuens adhuc vxorem accepit Iuditham Geisæ Vngarorum Principis affinis sui filiam, ex priore vxore susceptam. Nam ea mortua, sororem ei suam Adleidam Mieczislaus in matrimonium collocauerat: à qua persuasus Geisæ, & ipse cum Vngaris suis Christianam religionem, quinto post Polonos anno, suscepit. Pius autem & quietis consiliis fere principatum suum Mieczislaus, annis triginta quinque administravit: præter, quod cum Vulodimiro Russorum Duce, ditiones suas inuadente, anno Christi nongentesimo octuagesimo quinto, necessarium bellum gessit, successu quidem vario, euentu vero non satis prospero. Nam Præmisliam, Ceruenū, & aliquot præterea arces & oppida à Vulodimiro capta amisit. Caterum quo augustiorem principatū posteris suis relinqueret Mieczislaus: hortante Senatu, Lambertum Cracouiensem Episcopū, virum doctum & eloquentem, oratorem mittit ad Benedictum eius nominis septimum Pontificem Maximum, vt regium diadema sibi mitteret, Regemque Polonorum se & posteros suos esse iuberet: verum ea res propter certas & iustas causas in aliud tempus dilata fuit. Hoc Principe mos inoleuit apud Polonos, vt homines equestris ordinis in templis, dum sacerdos apud altare pronuntiat, vnde recitaturus sit Euangelium, gladios mediotenus stringerent, quasi profutentes, in ortem prius sibi oppetendam, quam à suscepto semel Euangelio &

Mieczislaus baptizatur.
An. Ch.
965.Nascitur filius Mieczislaus ex Dambrouca Boleslai.
An. Ch.
967.

Mos stringendi gladium in Polonia circa Euangelij recitationē.

G 2

reli-

*Mieczislaus
mors.*

religionis professione discedendum: choro autem respondente, Gloria tibi domine, rursus recondere. Fuerunt etiam hoc tempore in solitudine apud Dunaiecium fluvium duo Monachi, sanctimonia vitæ celebres: quorum Benedictus ab Vngaris, quod Christum profiteretur, cæsus: Suiradus post vitam durissime exactam, in monasterio montis ferrei in Vngaria, quo ambo commigrarant, sancte decessit. Mortuus est anno Christi nongentesimo nonagesimonono, post uxorem vero vicesimosecundo, Posnaniæ sepultus. Regnavit trigintaquinque fere annis prospere & feliciter.

BOLESLAUS PRIMVS COGNOMEN-
to Chrobri.

*An. Ch.
999. vel
sec. alios
1000.
Boleslaus
virtutes.*

Suscepit paternum principatum Boleslaus summa Polonorum omnium voluntate: quippe quos non indoles tantum eius egregia, nec vulgaris animi magnitudo, summo Principe digna, spe optima implerent: sed rara etiam, quæ elucebat in eo modestia, verecundia, comitas, suauitas morum grauitate temperata, & reliquæ adolescentiæ magnopere commendantes virtutes, spem & opinionem de illo conceptam minime fefellerunt. Hic enim Princeps Polonorum nomen regia dignitate, externorum Principum necessitudinibus, & clarissimis rebus gestis vehementer illustravit: militarem disciplinam auxit: regni fines longe lateque propagavit: religionem stabilivit & ampliauit: denique feros & agrestes homines ad ciuiliorem aliquanto vitæ cultum redegit. Erat sub id tempus apud Boemos Pragensis Episcopus Voicechus (qui Adalbertus ab externis appellatus est) vir nobilis, & sanctimonia vitæ, pietatisque studio clarus. Is cum nihil apud Boemos, in retinendo impio cultu pertinaces, crebris admonitionibus, acerbisque obiurgationibus proficeret: Romam primum, ac deinde impetrato à Pontifice Maximo comite: tentatis tamen iterum, an resipiscerent, Boemis, in Vngariam profectus erat: ibique annum & amplius commoratus, Geisa Principe cum uxore fauentibus, Vngaros religionem Christiana per interpretem accuratius imbuere: postremo in Poloniam ire perrexit: ubi à primoribus, & cætera multitudo honorifice exceptus, eandem Polonis, quam Vngaris, nauauit operam: ubi etiam mortuo illis diebus Roberto primo Gnesnensi Archiepiscopo, magnis Principis precibus exoratus, in archiepiscopatu successit: sed non multo interiecto tempore, visu nocturno diuinitus admonitus, peregrinationem (aggre dimittentibus eum Principibus) in Prussiam persequitur: Gaudenzio fratre relicto pro se Archiepiscopo. Ibi dum religionem Christianam magna cum difficultate & patientia disseminat, à gente barbara & immani, demonum & idolorum sacrificiis cum antistite instigantibus, sacrum celebrans, prope oppidum, quod Fisshausum Germani postea dixerunt, sinus Sarmatici, à barbaris confossus interficitur die vicesimatertia Aprilis, anno Christi nongentesimo nonagesimoseptimo. Cuius corpus postea Boleslaus Rex, dilata in aliud

*Adalberti
in Poloniã
aduentus.*

*Adalbertus
in Prus-
siam ve-
nit.*

*A Prutenis
trucidatur.*

tempus ultione, à Prutenis redemit: & minimo quidem, eo quod appenso in statera corpori, diuina, ut creditum est, virtute id efficiente, pondus sane perexiguum inesset. Tantum enim argenti siue auri, ut alii volunt, barbari pacti erant, quantum corporis pondus adæquaret. Deductum solenni pompa primò in Tremesnensi monasterio collocavit, post ad Gnesensem basilicam transtulit: diciturque locus ac monumentum ipsius plurimis claruisse miraculis. Qua fama permotus Otto Ruffus, tertius eius nomi-

nis

nis Imperator, ab Italica expeditione reuertens cum magno & splendido comitatu, pacatis in Poloniam ad sepulchrum noui martyris venit: quem Boleslaus ut patrum amicum, plus quam regali magnificentia ac liberalitate excepit: ac cum aliis amplissimis donis, tum abaco & instrumento mensæ omni auro & argenteo, quod triduo nouum semper promebatur, aulæque & vestibus preciosis donauit. Volens autem, tam splendido hospiti & amico pacem referre gratiam, Regem eum appellat, sociumque & amicum Romani imperii, à tributo & omni iurisdictione Imperatorum immunem: ac diadema suum, Gaudenzio Archiepiscopo solennes ceremonias peragente, ipsi imponit: eumque honorem sempiternum ipsi ac posteris eius in Polonia regnaturis esse iubet. His adiungit hospitale munus: vnum de clauis, quibus Christus dominus & Deus noster cruci affixus esse dicitur, & lanceam diui Mauriti: quæ in basilica Cracouiensi, ubi sedes est Episcopi, adhuc visuntur. Vicissim autem brachium diui Adalberti à nouo Rege accepit: quod Romæ in insula ad diui Bartholomæi ædem ab eo postea depositum esse fertur. Et quo arctior firmitorque inter ipsos & posteros ipsorum esset necessitudo, Rixam siue Richsam, Erenfridi Comitis Palatini Rheni filiam, è sorore sua Mechtildi susceptam, Mieczislaus Regis filio, puero duodecimum annum agenti, despondet Imperator. Quæ paruula aduecta in Poloniam, & à socru educata, duodecimo demum anno post adulta Mieczislaus nupsit. Annus quo hæc acta sunt, & Boleslaus Rex appellatus est, millesimus primus à Christo nato fuit.

Boleslaus nouus Rex Duci Boemorum Boleslao propter crebras eius incursiones bellum intulit: eiusque oppida & arces partim vi expugnauit, partim in deditioem accepit. Morauos tributarios regno suo fecit: Iaroslauum Ducem Rufforum anno Christi millesimo octauo fudit: Kiouiam insignem ea tempestate urbem per deditioem accepit, intactamque thesauro duntaxat Principis in donatium militum, & in sumptus belli ablato, Stoppelco Duci exuli, Iaroslai fratri restituit. Discedentem iam inde Boleslao Iaroslauus iterum cum valido exercitu apud Nouogrodiam comparato, ad Bugum amnem consequitur, ubi commisso graui prælio, virgentibus Polonis, Regeque & Imperatoris & militis officium faciente, pulsi sunt Russi, tanta suorum cæde, ut Bugus sanguine casorum rubuisse dicatur. Victor autem in regnum reuersus vota Deo persoluit: templa complura, sed imprimis Gnesnæ, dotauit ornauitque: Procures & milites eos, quorum virtus maxime præclaro aliquo facto perspecta erat, pro meritis collaudatos honoribus & præmiis affecit: Chrobri, hoc est, acris appellationem, propter excellentem virtutem & animi magnitudinem, à Russis tributam accepit. Monasterium Secechouiense in Sendomiriensi tractu condidit, conferente patrimonio sui partem Sececho Palatino Cracouiensi, & magistro militiæ, à quo monasterium id nomen accepit. Construxerat etiam idem Rex iisdem monachis aliud monasterium paulo ante Russicū bellum, in monte Lyscio siue caluo, orante & hortante Emerico Regis Vngariæ filio, viro sancto & casto, qui lubens cum Boleslao propinquo suo vitam degebat in Polonia. Atque is portionem crucis Christi, quam Constantinopolitanus Imperator patri eius Stephano magni muneris loco miserat, quaque ipse pro amuleto utebatur, in eo loco reposuit: ubi in hanc usque diem salutaria hominibus edi perhibentur miracula. Hoc etiam tempore, atque adeo ante ipsum Russicum bellum, sex viri religionem & sanctimonia vitæ insignes, duram & incultam vitam degebant in illa solitudine maioris Poloniæ, ubi nunc est Castimiria oppidum.

*Ottonis III.
Imp. in Po-
loniam ad-
uentus.*

*Boleslaus
primus
Rex Pol.
renuncia-
tus.*

*Rixa Mie-
czislaus de-
sponsata.*

1001.

*Bellum Bo-
hemicum.*

*Russicum
bellum.*

Saxonicum
bellum.Prussicum
bellum.Russicum
bellum ire-
rum.Boleslai
studia in
pace.

Confecto bello Russo, Rex Boleslaus, ne sui diuturno ocio torpescerent, utq; ea, quæ Polonia maiorum suorum negligentia adempta erant, recuperaret, Saxonibus eo ipso anno bellum intulit. Non multo tempore post hoc bellum quieti dato, aliam rursus expeditionem in Prutenos suscepit, indignâ diui Adalberti necem ulturus, & illam quoq; gentem suo adiecturus imperio. Quare per Culmensē tractum (qui Polonicæ ditionis erat) hostiles terras ingressus, agros vastat: Radzinum, Romoue, & Balam arces nullo negotio capit ac incendit, vicosque & pagos diripit. Pacem postea à Rege petunt & impetrant Pruteni, tributum pendunt, & pensuros se deinceps quotannis promittunt. Dimittit ibi Rex viros, qui barbaram gentem rationem atq; ritus Christianæ religionis docerent. Victor ipse inde recedens, in Ossa flumine ferream columnam ponit, mille passibus à Rogosno oppido: vnde vicina villa Slupi, hoc est columnæ nomen accepit. Biennium ab eo bello quieuit Boleslaus, quo tēpore multa, quæ ad religionis maiestatem, & ad Rempubicā bello domiq; administrandam pertinere videbantur, sapienter constituit. Interim vero optatā pacē Iaroslauus Dux Russorum turbabat, & aduersus Boleslaum Regem magno apparatu belli renouabat. Rex igitur non rumoribus modo, sed crebris etiā suorum præfectorum nunciis excitus, contra hostem cum exercitu proficiscitur. Ducebat autem & Iaroslauus ingentes copias Poloniā, si liceret, inuasurus. Veniunt ergo in conspectum apud Bugum amnem exercitus: decreueratq; Boleslaus eo die prælio non dimicare, ob reuerentiam diei dominici: sed magnā in bellis fortuna vim habet, paruisq; interdum momentis permagna fit rerum atq; consiliorum mutatio, ut tunc accidit. Nam pugna inter paucos primum lixas & aurigas, dum adaquant equos, apud flumen, quod castra dirimebat, orta, mox pluribus utrinque concurrentibus inualuit. Eminus sagittis & iaculis, cominus vero ab audacioribus nonnullis in flumine etiam res gerebatur: cum ecce Polonicus exercitus omnis celeriter armatus fluvium tranat. Committitur itaq; acre prælium: cedere loco hostes, Poloni magis instare: ibiq; dux hostium à suis impulsus, fuga salutis suæ consuluit, & reliqui omnes effuso cursu passim ex acie diffugiunt. Sic autem tum in prælio, tum in fuga concisis ac debilitatis magna strage hostibus Rex pacem dedit supplicibus, tributum modicum imposuit, & captiuos omnes, quos etiam superiori bello ceperat, liberaliter dimisit. Hoc bellum anno post Christum natum millesimum decimum octauum confectum est.

Pace per circuitum parta, auctoq; & propagato in omnes partes cum laude atq; gloria imperio, Boleslaus Rex reliquum vitæ tempus instituendæ domi Reipublicæ dabat, duodecim vtens consiliariis, quos è tota Polonia probatissimos, & annis iudicioq; graues delegerat: iudicia exercebat: tenuiores, dum litis finem expectant, suo sumptu mensaque sua sustentabat: egenis subueniebat vndique: & pauperibus causam suam agere nescientibus, causidicum de suo data mercede, attribuebat. Nulla autem in re pius hic Rex erat seuerior, quam in contemptu religionis, templorum profanatione, & sacerdotum iniuriis vindicandis: hominibus ecclesiasticis omnium onerum, laborum, & pensionum, Regi & Reipublicæ præstandarum, immunitatem sempiterno iure concessit. Episcopos & sacerdotes ipse colebat, & ab omnibus coli volebat. Arces etiam & præfecturas, atq; omne pene regnum crebro ipse obibat, dicere subinde solitus: malle se gallina vascem, salutem & tranquillitatem suorum tueri, quam deliciis indulgentem pati, ut quisquam vexaretur aut opprimeretur.

tur. Pecuniam contemnebat, omniaq; ad decus religionis, salutem Reipubl. ornamentum templorum, atque ad præmia bene merentium de Republica conferebat. Annis deniq; pariter ac laboribus confectus Miecziſlaus filium suum successorem sibi omnium consensu designauit: eique, ut pietatem erga Deum, virtutem, iustitiam, benignitatemque in omnibus colat, Senatoribus suis honorem habeat, ab omnibus amari magis, quam metui studeat, ocium & voluptates tanquam pestem fugiat, moriturus præcepit. Tandem non multo post in morbum incidit, quem ubi inualescere, mortemq; appropinquare sensit, sacris mysteriis ritu Christianorum procuratus summo omnium dolore atque mœrore moritur, & Posnaniæ moderata pompa, quemadmodum viuus præceperat, sepelitur, cum annos viginti quinque regnasset, vixisset quinquaginta octo. Fuit is annus post Christum natum millesimus vigesimus quintus, tertia Aprilis. Fuit autem Boleslaus statura mediocrem non excedente, oris & corporis totius habitu eleganti, & ad modestiam composito: capillo denso, crispo, nigroque: victu cultuque corporis non neglecto, neq; nimis tamen exquisito. Eius morte vniuersa Polonia, optime de se merito Rege orbatâ, annum totum in luctu ita fuit, ut neq; conuiuia vlla celebrarentur, neque choreæ vsq; agerentur, neq; vestibus cultioribus quisquam nobilium virorum aut fœminarum sese vestiret.

MIECZISLAUS REX SECVNDVS.

Curato Boleslai Regis funere Miecziſlaus filius ex Iuditha Vngara, tricesimum quintum annum agens destinatum iam prius regnum iniuit. Diademata regum ipsi, & Rixæ vxori eius Archiepiscopus Gnesnensis cum aliis Episcopis solenni ceremonia imposuit die Pentecostes. Inde dies aliquot festis epulis & conuiuiis dantur, spargunturq; in vulgus missilia. Æstate sequenti in Russos, qui morte Boleslai nunciata Iaroslao & Mescislao ducibus rebellauerant, expeditionem fecit, & hos primo aduentu repressit. E Russia reuersus Miecziſlaus plerasq; Poloniæ regiones obit, cum iuris dicendi, tum visendi gratia, filiumq; Calmirum septennem literas doceri curat. Bellum deinde contra Boemos mouit, propterea, quod tributum Regi Boleslao quotannis pensum Miecziſlao negarât: regia præsidia vndiq; deturbauerant, interfecerâtq; Morauiam, quæ tunc in ditione Polonorum erat, inuasérant, ac in potestatem suam redegerant. In Morauiam autem ducto exercitu, Rex Miecziſlaus oppidum nullum oppugnatione tentauit: agris tantum & suburbanis vastatis, magna; hominum & pecudum præda abacta, domum reuersus exercitum dimisit. Pomeranis etiam rebellantibus bellum intulit, habens secum in exercitu Andream, Belam, & Leuentam Vngaros, Ladislai Calui filios, Stephani Regis fratres patrueles: qui, cum Petrus eiusdem Regis sororis filius Stephano moriente regnum Vngarorum inuasisset, in Poloniam confugerant. Concurritur itaq; infestis armis: funduntur Pomerani, & in potestatem Regis veniunt: autores vero defectionis capitali pœna afficiuntur. Nam Dux in prælio occubuit. Præclara eo prælio virtus atq; opera Belæ enituit: itaq; generum eum sibi Rex filiarum matrimonio adoptauit, Pomeraniamq; ipsi in dotem dedit.

Cætera autem, quæ regni fuerunt, Miecziſlaus neglexit, nec vnquam ad ea recuperanda, quæ amiserat, animum adiecit: verum torpori ac desidie se dedit, ac voluptatibus, quæ tactu gustuq; percipiuntur. Aliarum etiam, præter vxorē, mulierum consuetudine vltus esse dicitur: vxori tamen mulieri auaræ & import-

Mieczi-
slaus filius
à patre suc-
cessor desig-
natus.Boleslai
mors: C. 1025.An. Ch.
1025.Bellum
RussicumBohemici
bellum.Pomerani-
cum bellum.Mieczi-
slaus
vitiis.

Mulicbra
imperium.

Mieczislai
mors.

importunæ ita fuit obnoxius, ut eius maxime nutu & arbitrio regnum administraret. Quæ quidem deinceps, cum Rex amentia correptus, sui compos non esset, dominatum omnem regium ad se transtulit: quo maius etiam hominum in se & Regem odium concitavit. Moritur haud ita multo post ex morbo illo Mieczislaus anno Christi millesimo trigesimo quarto, decima quinta Martii, Polnaniæque sepelitur: homo tardus & hebes, leuitate iuuenili, & iuuenum atque vxoris consilia plerumque secutus. Quibus rebus factum est, ut suis atque externis, hostibus pariter ac locis esset contemptui. Regnavit annis fere novem, vixit quadraginta, quatuor. Sunt qui eum in colloquio quodam insidiis exceptum à Boemis, gignendo inutilem redditum, & mox mente captum, non diu patri mortuo superstitem fuisse volunt.

INTERREGNUM.

An. Ch.
1034.
Terra motus
in Polonia.

Rixæ regni
admini-
strat, sed eo
abutitur.

Rixa fugit
ex Polonia.

Casimirus
fit mona-
chus.

Vnicum reliquit post se Mieczislaus Rex superstitem filium Casimirum: sub cuius ortu tremor terræ acciderat. Quod ita rarum & insolens est in Polonia, regione mediterranea, ut magni prodigii loco habeatur, quoties accidit: & tunc quoque habitum sit. Is igitur Casimirus impuber nondum ob ætatem regiam dignitatem & Reipublicæ curam sustinere posse videbatur. Itaque ex vniuersi conuentus, qui Gnesnam ea de re conuocatus erat, sententia differtur noui Regis coronatio. Interim penes Rixam Reginam pueri matrem regia potestas relinquatur: qua abusa mulier, variis & grauibus exactionibus rusticanos homines, tam regios quam Nobilitatis magis ac magis premebat: nouas rationes cogendæ pecuniæ exquirebat: Polonos despiciatui habebat: Germanos suos in consilium adhibebat, hos ad honores ac magistratus euehebat: hos diuitiis & possessionibus augebat. Indigne hæc ferebant Poloni, orabantque Reginam ut, quorum armis ac sanguine regnum defenderetur, eorum maiorem quam externorum, quamque suæ cupiditatis rationem duceret. Multa Polonos Principibus suis ultro concedere & indulgere, asperioris dominatus insuetos esse: externis hominibus, in quibus aliquid modo ingenii virtutisque sit, maiorem quam gens vlla habeat, honorem habere: sed posthaberi se in patria sua, dignisque indignos præferri non oportere. Cæterum ubi vident, orando apud Reginam se nil proficere, fremebant inter se vulgo: atque adeo palam etiam loquebantur, non ferendum esse viris tam graue ac contumeliosum externæ mulieris imperium. Contemnebant vicissim iussa Reginæ, & regias possessiones ac creditus nonnulli inuadebant: comparabantur factiones, & omnia diffidiis ac seditionibus plena erant. Regina ergo verita, ne in tanta licentia, & irritatis in se hominum animis, maius aliquod in se malum redundaret, consilium fugæ cum filio ac Teutonibus suis clam init: regium fiscum, in quo cum preciosæ res multæ, tum duo diademata Regis & Reginæ erant, compilat. Regno excedens, in Saxoniam se contulit: ab Imperatore Conrado, oblati ei magnis muneribus, & inter ea duabus coronis à Polonia asportatis, Salsfeldum, vti vult Vapouius, seu Magdeburgum & Brunsvicum oppida cum suis territoriis vel emit, vel dono accepit. Casimirus quoque, ubi pullam matrem videt, in Vngariam ad Stephanum Regem propinquum profugit, dein post Stephani mortem in Saxoniam ad matrem peruenit: cuius voluntate Lutetiam, ut ingenium honestis disciplinis excoleret, profectus est: inde post aliquot annos visa obiter Italia, & Romualdo Abbate sancto, Cluniaci in Benedictinorum monachorum sodalitatem se dedit, monasticam vitam professus. Discessu Re-

gina

Status Po-
lonia tur-
bulentissi-
mus.

gina & Regij filij, quasi lymphatico furore Polonia cuncta exagitatur: miscentur omnia cædibus mutuis: latrociniiis viæ publicæ instantur: incenduntur pagi atque oppida: tumultuatur: collatisque signis inter ciues ac proceres concurrunt: & ut quisque audacissimus est, ita grauiora quoque non veretur patrare flagitia ac scelera: ita maximam perditorum hominum manum cogit, aliena inuadit, veteres possessores possessionibus deturbat: trucidantur passim diuites & locupletes patresfamilias, liberi eorum eliduntur. cæcorum coniugiis atque bonis interfectores per vim potiuntur: stuprantur honestæ virgines ac matresfamilias. In tanta vastitate & confusione, agrestes quoque à laboribus & agricultura feriat, in patronos ac dominos suos insurgunt: in Nobilitatis excidium conspirant: veteres nonnullorum iniurias & oppressiones, concepto in illos odio, omni crudelitate summaque acerbitate vlciscuntur. Neque sacrorum ministris, ac ne ipsis quidem templis, aris, ac sacris paritur: & in pristinam barbariem atque impietatem Polonia, abiecto veri Dei cultu relapsura esse videbatur. In latebras sese abdebant Proceres & Episcopi, eratque miserabilis vndique rerum facies. Nihil usque tutum: nihil cuiquam proprium: nemo mali exors erat.

Per hoc etiam tempus Maslaus, siue Masos, qui pocillator Regis Mieczislai fuerat, vir potens & audax, dominatum inter suos in tractu Plocensi arripuit: confluenteque ad eum vndique magna hominum multitudine, permagna potentia auctus, ei ora, quam dominatu complexus est, Masossia: siue Masouia nomen dedit. Ad hæc mala domestica accedebant hostiles incursiones à Iaroslao Duce Russia, & Prædislao Boemorum Principe. Istis igitur tam sauis tempestatibus totos pene sex annos iactati & fatigati Poloni, acerbiora etiam, extremumque tam florentis dudum regni naufragium metuentes, remittunt nonnihil de intestinis diffidiis: condonant sibi mutuo priuatas offensas: cogitationem de Republica suscipiunt: comitia Gnesnam indicunt. Ibi de summa Reipublicæ consultatur. Et inter omnes quidem conueniebat, Rempublicam, nisi ad vnum rursus deferatur Principatus, saluam esse non posse. Quemnam vero potissimum deligant, variabant sententiæ: nonnulli reuocandum esse Casimirum, optime de ipsis meriti Boleslai Regis nepotem, censebant: alij negabant, quod metuendum esse dicerent, ne is paternam ignauiam ac maternam auaritiam imitatus, vniuersa perderet: neue memor iniuriæ, crudelis ultor & acerbis tyrannus in ipsos existeret. Sed cum de Proceribus ac ciuibus neminem deligi placeret, externi vero Principes ij, qui erant finitimi, partim hostes essent, partim impares tanto oneri iudicarentur, partim etiam domesticis malis atque dissensionibus laborarent: vicit tandem ea sententia, quæ Casimirum, ubi ubi sit, quærendum, placandum, & reducendum esse censebat. Iuuenem esse, & facie liberali, nec sane crudelis patris filium: facile veniam daturum culpam deprecantibus: indolem vero eius omnia meliora, quam de patre matreque polliceri: adhuc autem calamitate & exilio, non ad ocium & nequitiam, sed ad industriam & modestiam eruditum esse.

Oratores igitur electi primores viri ad reuocandum eum, luculento viatico & amplis muneribus publice contributis instructi, ad Rixam in Saxoniam proficiscuntur: ei dona dant: in quo statu sit res Polona, ad quidue ipsi veniant, supplici & miserabili oratione exponunt. Illa implacabilis mulier, aspernari preces: exprobrare electionem suam: insultare malis misero-

H

rum:

Oratores
missi ad re-
uocandum
Casimirum.

Casimirus
reuocatur.

Comitia
consultatio
de Republica.

Maslai po-
cillatoris
regij cona-
tus.

rum: negare filium postulata ipsorum facturum esse, ipsorum scelere eo redactum, ut calamitatis tadio, exiliique pudore in Gallias secederet, Cluniaciq; monasticæ vitæ sese addiceret. Hoc accepto à Regina responso, oratores Cluniacū recta contendunt: inueniunt Casimirum mutato nomine Carolum, nō modo professum religionem, sed iam Diaconum: deprecantur culpam exilij eius, quæ tamen penes Reginam fere fuerit: orant, respiciat afflictam, & pene euersam patriam: suscipiat paternum & auitum regnum, ab extremo interitu vindicandum: in eo solo spem Polonorum sitam esse: quasi decidat, funditus se periisse. Respondet ille modeste obortis lachrymis: exilium suum non ipsis, verum arcano Dei iudicio, & nonnulli fortassis parentum suorum culpæ se imputare: casum dulcissimæ patriæ, quam sui maiores florentissimam reliquissent, miserari: sed alieni iam se iuris factum esse: datam semel Deo atque iis, quorum potestati se subiecisset, fidem fallere non posse. Mœsti hoc responso legati Abbatē monasterij adeunt, eadē illa orant: muneribus animū eius mollire conantur. Ab eo ad Pontificē Maximū reiciuntur. Sed ne eum quidē itineris laborē atq; molestiam defugientes, Romam pfecti, magna diligentia importunisque precibus tandem à Pōtifice Maximo Benedicto eius nominis nono impetrant, ut Casimirus monachus & diaconus, professionis & sacramenti religione solutus, ad regnum maiorum suorum redeat, ac vxorē ducat. Pro hoc Polonis, quo beneficium sedis Apostolicæ agnoscant, iniunctum, primū vt de singulis capitibus, exceptis Nobilibus siue equitibus, & qui sacris addicti sunt, quotannis obulus vnus in lucernam perpetuo in æde diui Petri Romæ arsuram pendatur: qui etiam num sancti Petri nummus dicitur. Deinde præscriptum est, vt omnes Poloni rotunda in morem monachorum tonsura capillorum vtantur, nec vltra auriculas ritu barbarico quisquā omnino comam promittat: festis solennibus, dum sacra peraguntur, vt singuli equites fasciam lineam candidā in modū stolæ, qua in sacris vtuntur sacerdotes ac diaconi, è collo suspensam ferant. Suscipiunt nō grauatim leges Pōtificis oratores, & Poloniam oēm ad seruanda hæc obstringunt.

His rebus ex sententia confectis, curriculo Cluniacum repetunt cum mādatis pontificiis: atq; inde porro læti Casimirum reducentes ad Rixam matrē, ita volēte ipso, diuertūt. Ea cū frustra reditū filio dissuadere conata esset, ad Henricum deinde Imperatorem adeunt, orant, vt diademata, quæ Rixa è Polonia sublata Conrado patri ipsius donarat, propinquo Regi reddat, eūq; auitum socium & amicum Romani Imperij tuendum ac defendēdum suscipiat: Bohemum Ducem ab inferendo Polonis bello cohibeat: & ad reddēda, quæ superiori tempore abstulerat, cogat. Non difficilem se in iis, quæ petebantur, Henricus præbuit. Nam & coronas reddidit, & sexcentorum equitū præsidium Casimiro deducendo addidit: & de Bohemo, cum quo bellū tunc gerebat, curæ sibi fore promisit. Igitur auctus comitatu Casimirus, & plenus bonæ spei, salutato Imperatore, in Poloniam pergit. Cum autem Poloniæ fines attigisset, effusa obuiam hominum omnis generis, ætatis, atque sexus ingens multitudo officij gratia, læta ac tripudians Regem suum tantopere expetitum excipit, ac reduci gratulatur: certatim omnes præteritorum veniam & obliuionem supplices petunt. Ille lachrymans & ipse, comiter eos consolatus, suspicione culpæ metuq; supplicij liberat. Quicquid factum sit, non sine diuino nutu factum, pro suis & maiorum suorum meritis. Adesse iam se, quem alio vitæ generi deditum, & in eo acquiescentem, tanto studio expetissent

Oratores
Poloni Ro-
mam pro-
fecti.

Polonia à
Pp. iniun-
cta onera.

Casimiri
reditus in
Poloniam.

sens ac deuocassent, salutem omnibus, & non perniciem cuiquam adferentē. Confidere autem se vicissim, ipsos omni fide ac beneuolentia cōplexuros se esse, boni ac vigilantis Principis officio fungentem. Ita denissimis, lætitiæque exultantibus hominum cateruis præcedentibus & subsequētibz Gnesnam honorificentissime deducitur, septimo, posteaquam regno excefferat, anno.

CASIMIRVS PRIMVS, REX POLO-
niae Tertius.

Restitutus igitur in paternum regnū Casimirus, vicesimum sextū annum agens, & summa omnium ordinum gratulatione lætitiæq; Gnesnæ de more inunctus & coronatus, legatis externorum Principum gratulātibus, celebratēq; eam cohonestantibus, benigne & sapienter respōdit, eosq; liberaliter donatos dimisit. Mox ad Reipublicæ vulnera sananda animū adiecit: pacē publicam inter ciues grauibz edictis sanxit, & quoniam ex tāta rerum perturbatione, obducendam potius afflictæ Reipublicæ cicatricem, quam acerbis quæstionibus & iudiciis vulnus refricādum esse existimabat, vetus Atheniensium exemplum imitatus, præteritorum quidem obliuionem edicit, restitutis modo in suas possessiones iis, quibus per vim ablatas esse constabat: in posterum vero eis, qui se vi, cæde, latrocinio non abstinuissent, oēm spem veniæ præcidit: in paucos contumaciores, qui à consuetis rapinis ægre rece debāt, ad terrorem cæterorum, nō sine moderatione tamen, animaduertit. Rebus domi maxima ex parte bene cōstitutis, ad externa circumspicit: & vt debilitas regni vires externis auxiliis confirmaret, simulque vt posteritati suæ consuleret, amplissimi Senatus suauis & rogatu cum Iaroslao Russorum Prin-
eipe foedus & affinitatem init, sorore eius Maria filia Vlodimiri, ex matre Anna Basilij & Constantini Imperatorum Constantinopolitanorum sorore, vxore cum ampla dote ducta: quam ingēti pompa Cracouiam aduectam iuxta ac exceptam, Gnesnam deduxit: Græcorum schisma abdicantem, ecclesiæ catholicæ reconciliauit. Reginam solenni ceremonia fecit: & pro Maria Dobrogueniam appellauit. Iaroslauum affinem iure omni, q; pater auusq; suus in Russia habuere, donauit: societatem tantū, & auxilia cōtra quosuis hostes pactus. Quibus auxiliis, itemq; sexcentis Germanis equitibus, quos praefidij sui causa ex Germania secū adduxerat, fretus, insequenti æstate Masouios infesto exercitu adortur. Nec segnius Maslaus, non parua suorum manu raptim coacta, aduenienti Regi occurrit, protinusq; pugna copiam facit: Prussorū quos in societatem belli asciuerat, auxiliis nō expectatis. Fit acre plium, hinc iusta ira, illinc veniæ desperatione pugnāte. Franguntur tādē, fundunturq; Masouiorum acies: dant manus victori Regi. Dux ipse & autor belli Maslaus nihil sibi tutum fore inter suos ratus, ad Prutenos fugit: ab his simul & à vicinis Slonēsis & Iazygibus facile nō modo auxilia, sed validos exercitus cōtra Regem impetrat, quod ipsorum rem agi diceret. Nō qui turum enim esse Regem se victo, quin ipsis quoque arma inferret: & nō tantum tributum, quod pendere desissent, exacturum, verum etiam graues pœnas rebellionis ab ipsis sumpturū esse. Tuerētur libertatē, in quam se afferuissent: cogitaret, nō eas iam Polonorū vires esse, quæ Boleslai regno floruissent, quibusq; ipsi debellati essent: magnā vim hominum partim externis bellis, partim intestinis cædibus exhaustam esse; qui super sint, quiue maxime bellicosi sint, eos se se cum sentire: & partim aperte id profiteri, partim clam consilia cōmunicare:

An. Chr.
1041.

Amnestia
sancta.

Fœdus &
affinitas
cum Russis.

Vxor Casi-
miri Regi-
na corona-
tur.

Masouicū
bellum.

nicare in Regem non optime animatos esse, quippe qui ocio & superstitioni in monasterio imbibitæ deditus, militariibus hominibus minus indulgeret. Se quidem cum paucis non tam iusto prælio superatum, quam inopinantem oppressum, non incruentam tamen hosti victoriam reliquisse: ipsos tantis pollere copiis, ut Poloniam omnē nullo negotio possent subigere, afflictam præsertim atque laceram, ut tunc esset. Ad hæc ipse etiam de suo ingentibus pollicitis eos onerat: nec difficulter homines barbaros ad societatem prædæ magis, quam belli, quemadmodū videri volebat, allicit. Erant autē lazyges siue Slonenfes populi inter Poloniam, & Russiam, atque Prussiam medijs, in extrema Lithuanix ora habitantes, acerrimi & bellicosissimi fuisse memorantur, donec à vicinis attriti, & ad extremum deleri sunt. Per id tempus Casimiro Regi Boleslaus filius natus est anno Christi millesimo quadagesimo tercio.

Casimiro
natus filius
Boleslaus.

Prussicum
bellum.

Æstate insequenti Maslaus cum ingentibus barbarorum copiis in fines Masouix ingressus, facile eam recepit: carebat enim præfidiis & munitionibus. Nec multo post Casimirus de aduentu hostium certior factus, adest & ipse, auctis numero & robore militum superioris anni copiis. Venientem apud Vistulam Maslaus spei & animorum plenus operitur: conferuntur propemodum castra castris. Rex ubi copias hostium suis longe maiores videt, concidere animo: poenitere præsentis fortunæ ac regni: pristinam monasticæ vitæ quietem ac tranquillitatem animo requirere. His curis atque cogitationibus fatigatum sopor opprimit. Ibi per visum diuinitus recreatus & confirmatus, postero die pro concione militibus visum exponit, & repletos fiducia diuini auxilij, alacres in aciem educit. Nec hostes pugnam detrectarunt. Canunt signa: clamor vtrinque attollitur: nusquam deest suis Regis providentia & adhortatio, ut duce Deo certam victoriam amplectantur. Ferunt conspectum esse in aere iuuenem augusta specie corporis, veste candida, candido equo insidentem, & in hostiles turmas vexillum inferentem. Nec mora, terga vertunt barbari: instant acrius regij fugientibus: fit strages maxima. In eo prælio cæsa feruntur hostium quindecim millia, capta duo: ex regijs pauci saucij, pauciores desiderati sunt. Rex inter primos hostem fugientem persequens, vociferando cædendoque lassus, & cruore respersus, semianimis propemodū à gregario quodam milite in castra relatus est: quem postea militariibus affecit præmiis, & in equestrem ordinem retulit. Cæterum Maslaus ex fuga perpetuo cursu in Prussiam contendit: ubi ab ipsis cognito euentu prælij excarnificatus, in crucē actus est: insultantibus, ut alta teneret, qui alta petiisset. Sic mali consilij autormale periit. Ab hoc prælio Masouia penitus in ditionem Regis reuenit: quæ & nomen semel acceptum in hanc usque diem retinet, quamuis mutatis deinceps finibus. Prussi clade suorum permoti, & veriti, ne statim sibi Casimirus victricia signa inferret, missis legatis culpam rebellionis deprecantur: Regi se & sua subiiciunt: tributa debita persolunt, ac deinceps quotannis soluturos se esse recipiunt. Ita pax eis data est, & captiui dimissi. Rex altero filio Vladislao auctus est.

Casimiro
nascitur
alter filius
Vladislau.

Pacato per circuitum regno, Casimirus memor pristinae conditionis, & vitæ monasticæ, victoriamque contra Maslaum atq; barbaros diuino beneficio acceptam referens, Cluniacum, ubi monachus fuerat, legationem cum amplis muneribus mittit, benignitatem erga se Dei prædicat: sodalitati vniuersæ se suosque commendat: aliquot monachos ad se mitti postulat, qui se-

æ il-

Et illius quasi colonias quasdam in Poloniam deducant. Mittuntur itaque duodecim monachi, quibus partim Tineciam arcem vno à Cracouia milliaro supra Vistulam, cum centum amplius pagis, partim Lubensum oppidum ad Oderam situm, cum compluribus itidem pagis & prouentibus aliis attribuit: domicilia monachis extruxit, atque templa, eaq; per ampla supellectili ad cultum diuinum apta ornauit. Fuit autem primus Abbas Tinecensis Aaron Gallus, cuius integritas & pietas Cluniaci adhuc Casimiro perspecta erat. Atque is deinde Rachelino sexto Archiepiscopo Cracouienfi mortuo, à sacro eius basilicæ collegio postulatus, septimus successit Regis favore adiutus. Multa item alia Casimirus Rex fecit & instituit, quæ ad religionis & reipublicæ instaurationem pertinere existimabat: pace perpetua post Maslaicum bellum fatigatam superioris temporis malis Poloniam, mirum in modum recreauit, eoque instauratoris pacifici cognomen meruit. Suscepit autē Casimirus ex Dobrogneua vxore liberos, mares quidē quatuor, Boleslaum, Vladislauum, Miesconem & Ottonem: foeminam vero vnam Suentochnam. Ex his Otho puer admodum, viuo patre: Miesco adultior iam, octauo post patrem anno, rebus humanis exempti sunt. Cum autem decimum octauum Casimirus regnasset annum, incidit in grauem morbum: quo mensem vnum afflictus, ubi finem vitæ suæ adesse sensit, Proceribus liberos commendat, & sacramentis rite procuratis religiose & tranquille quarto Calendas Decembris extremum vitæ clausit diem, & magno omnium mœnore Posuanix sepultus est, anno post Christum natum millesimo quinquagesimo octauo. Mortem eius cometes portenderat. Fuit autem Casimirus procera statura, formæ liberali, bona & vegeta corporis habitudine, capillo denso, promissa barba, comptus & elegans: literis mediocriter eruditus, primus quidem inter Reges Poloniæ: in pupillos & viduas clemens & beneficus: in ecclesiasticos homines in primis propenso animo: erga omnes comis, lenis, & benignus: denique in omnibus rebus agendis Dei timorem maxime ob oculos habere solitus.

Monachi
Benedictini
Cluniaco
acciti in
Poloniam.

Casimiri
Regis liberi.

Casimirus
Rex mori-
tur.

BOLESLAUS SECVNDVS COGNOMENTO

Audax, Rex Polonia Quartus.

Conuentu apud Gnesnam acto, summa omnium voluntate & applausu ad Boleslaum Casimiri filium natum maximum, solenni ceremonia regnum & diadema defertur, cum quod ætati is honor habendus esse existimaretur: tum quod is adolescentulus etiam tum singulari industria, liberalitate, animi magnitudine, laudis ac gloriæ studio præditus, ad res maximas gerendas factus, & regno dignissimus esse videretur. Ad eum primis tribus annis tres illustres exules cum confugissent, magnam ei materiam sequentium bellorum præbuerunt. Ij vero fuerunt: Izaslaus Princeps Kiouiensium, Iaroslai Dabrognaux Reginae fratris filius: Bela Dux Vngariæ, Andreæ Regis frater, & Iaromirus Præmisilæ Bohemorum Principis filius: quos omnes Boleslaus auxiliis iuuat. Vratislaus ergo Boemorum Princeps permoleste ferens, receptum ex fuga fratri suo Iaromiro in Polonia patere, veritusque, ne quid ille noui contra se Polonorum favore & auxiliis fretus moliretur, cū infesto exercitu in fines Poloniæ ingressus est: Silesiam fere omnem populat, igni ferroque vastauit. Quo nuncio ad se perlato, celeriter Boleslaus tumultuaria manu hosti occurrit, & inopinantem in sylua quadam affecutus,

An. Chr.
1059.

Bohemici
bellum.

H 3

refice-

reficere corpora & iumenta suos festinatione defatigatos iubet, postera die hostem aggressurus. Bohemus Regis aduentu cognito, neque dimicare cum Polonis, quorum vires non nosset, quosque locorū peritia adiunaret, tutum sibi esse ducebat: & manere eum diutius in loco, penuria rerum omnium nō sinebat: tum autem verebatur, ne succisione arborum, vel ab agrestibus receptu prohiberetur. Itaque fugæ consilium cepit: à Rege fallendi causa colloquium in posterā diem petiit, quasi de admissis satisfactorius, & secunda noctis vigilia relictis impedimentis, & paucis infirmis, maioribusque ignibus, quo facilius excubias Polonorum frustraretur, accensis, silentio suos eduxit, & festinus fugam arripuit. Postero die Boleslaus, ubi hostem effugisse animaduertit, dolore atque ira percitus, aliquot dies eum persecutus est, nec tamen assequi potuit: sed extremos tantum agminis, debiliores ac lassos excepit. Inde protinus in Morauorum fines diuertens, villas, vicos, & oppida incendit, multosq; mortales nil eiusmodi metuentes in agris oppressit, & magnam prædam abegit. In sequentem vero annum maius bellum parabat. Quod ubi Vratislaus cōperit, cum hostiles vires, tum suorum proditorem & fratrum insidias metuens, de pace per communes amicos agit: & quod alio spectabat Boleslaus, facile impetrat, his quidem legibus, ut damna Polonis illata farciat, & sororem Boleslai Suentochinam tertiam uxorem ducat: alteram enim anno superiori defunctam amiserat. Suentochina ad sponsum non multo post à primoribus Bohemis accita ac deducta, & nuptiæ magno splendore celebratæ. Iaromirus autem Poloni Regis & reliquorum fratrum opera in gratiam cum Vratislao rediit, & Pragensis, deinde vero Otmucensis Episcopus non sine iniuria alterius factus est. Per id tempus Aaroni Archiepiscopo vita defuncto, cū episcopa ob discordiam sacri collegij toto biennio vacua fuisset, tandem Lampertus cognomento Zula Polonus successor electus est. Nec tamen is pallium de more à Pontifice petiuit. Inde igitur in posterum Cracouia Archiepiscopum habere desit.

*Pax inter
Bohemos
& Polonos
affinitate
sanctatur.*

Sub idem tempus Pruteni continententes Boleslai Regis adolescentiam, & quod eum Bohemico bello distineri sciebant, rebellarunt. Pomeraniam finitimam transmissis flumine Vistula excursionem repentina populantur: arcem Grodecum, quo se cum prædâ recipiant, muniunt, inde crebro in adiacentes oras Poloniae nemine prohibente grassantur. In eos igitur Boleslaus, pax cum Bohemis facta, exercitum duxit: Grodecum oppugnare adoritur, verum difficultate expugnandi eius deteritus, eo quod natura munitus esset locus, egregieque à Prussis defenderetur, soluit obsidionem, in qua plussculum temporis frustra consumpserat: fremensque, quod syluis & paludibus, & munitione illa sese tenerent hostes, nec ullam pugnandi copiam facerent, & se alio festinantem distinerent, arte sibi domandos esse, quos aperto Marte non posset existimauit. Reducere se exercitum simulat: ceterum in insidiis latebat. Pruteni abiisse hostem rati, è latebris prodeunt & in Poloniae excursionem facere parant. Quod cum Boleslaus ab exploratoribus cognouisset, exercitum ducit in hostem alacer. Priusquam ad hostem veniretur, transmittendus erat Off. Huuius, qui Poloniae Prussiae dirimit. Hunc primi armati incunctanter ingressi, pondere armorum, & altitudine aquarum, quæ imbribus tunc forte excreuerant, absorpti sunt. Ceteri exuti armis & loriceis, quæ magni ponderis fiebant antiquitus, minori periculo errarunt: hostesque securos & mitale suspicantes oppri-

*Prussicum
bellum.*

primunt: & ingenti strage concisos in potestatem suam redigunt.

Prussicum bellum excepit Vngarica expeditio: nam Boleslaus Rex Belæ *Vngaricum bellum.* exulis, & vxoris eius amittæ suæ precibus fatigatus, & profugientium ad eos Vngarorum multitudine, clandestinisque nonnullorum procerum, fidem & studia sua Belæ deferentium, legationibus motus, neque prætermittendam sibi esse tam præclaram gloriæ comparandæ occasionem iudicans, reducere propinquos instituit: ac tribus agminibus, Belam in suo comitatu ducens (vxor enim & liberi in Polonia manserant) Vngariam ingreditur. Venientibus adiungunt se complures Vngari, ira ut quartum ex ipsis agmen conficeretur. Nec cunctantius Andreas Rex hosti aduentanti ad Tibiscum siue Tissam amnem, qui è Sarmaticis montibus ortus in Danubium influit, occurrit: magnas Vngarorum copias, maioraque Germanorum & Bohemorum auxilia ducens. Cum enim bellum cōtra se à Belâ & Polonis parari intelligeret, miserat Salomonem filium in Germaniam ad Henricū tertium Imperatorem, & ad matrem ipsius Agnetem: quæ siue socrus, siue auia Salomonis erat: à quibus Salomon nō contemnenda auxilia, ducibus Guilhelmo & Botho, acceperat: à Bohemis item alia, quibus Vratislaus ipse Princeps præerat. His ergo viribus fretus, trāsmissis Tibiscum acies instituit: neq; Poloni pugnam detrectarunt. Cōcurritur infestis armis, & aliquot horis dubio Marte, & incerto euentu pugnatur. Ad extremū cedunt loco Andree copiae. Ibi Vngari, qui cum Andrea Rege erant, premi suos, & Polonos v. gere conspicati, ad Belâ partes trāsseunt: nec diutius Germani & Boemi, deserti & proditi ab Vngaris, impetum Polonorum pariter & Vngarorum sustinuerunt. In f. ga oppressi sunt multi, capti item non pauci, & in his Vratislaus Princeps, & Germanorum duces. Rex vero Andreas longius fugiens, tandem ad portas Mosonienfes comprehensus ab Vngaris, & male tractatus in sylua Boconienfi vitam finiuit. Magna eo prælio virtus & solertia Boleslai extitit. Post hæc victoriam Boleslaus Belâ Albæ regiæ in sede regia collocauit: ac victorem exercitū præmiis ab eo & Vngaris affectum domū reduxit. Procerū deinde suorū suau, vxorē duxit, præstanti forma virginem, Visselauam Russorum Principis cuiusdam filiam vnicam, ad quam hæreditas paterna pertinebat. Tantisper autem quieuit à bello Vngarico, & à nuptiis, quantum sat erat ad apparatus belli Russici, ad quod summo studio & omni cogitatione incumbēbat.

*Boleslaus
Rex ducit
alteram
uxorem.
Bellū Rus-
sicum.*

Paratis omnibus, coadunatoque ad constitutum locum omni exercitu, in hæc sententiam apud milites in cōcione verba fecisse memoratur. Nō ignoratis milites, complussculos iam annos Izislaum cognatū nostrum, principatu suo paterno iniuste pulsum, apud nos exulare: eiq; restituendo nos hæc operam dare existimatis. Nec sine fallimini. Debemus hoc propinquitati debemus humanitati. Quin ita hoc natura comparatum est, ut afflictæ Principū fortunæ, Principes quamuis alienos maxime ad misericordiam moueant. Sed nobis hic nos etiam serimus, milites. Scitis, quantum nobis imperium, quam amplam gloriam maiores nostri reliquerunt, & ut alios præteream, Boleslaus quidem proauus meus imperium hoc nostrum Boiysthene, Albi, & Sala fluuiis, Sarmaticis montibus, & Germanico Oceano: gloriam vero nominis Poloni iisdem pene, quibus orbis terrarum clauditur, finibus terminauit. Nunc quanto nostro cum dedecore & imperium hoc accisum, & gloria obnubilata sit, quis nescit? Equidem vix teneo lachrymas, quod ad patrem auumque meum hæc infamia inprimis attinet. Tametsi patrem ve-

stra

stra excusat iniuria, & affl. & nimium interregno vires: auro veniam, nisi sim
 ipse ignauissimus, dare non possum. Verum enimvero eam labem à genere
 nostro detergere, Russiam regno huic rursus adicere, columnisque Boles-
 lai (quem ego vt nomine refero, ita & factis referre cupio) imperium no-
 strum terminare, mihi in animo est. Quod vobis placere debet, milites,
 nisi forte à virtute maiorum vestrorum degenerastis. Atque maiores qui-
 dem nostri gentem hanc, sibi prius incognitam, adierunt, vexarunt, de-
 bellarunt. Nos iugum excutientem, & quidem domesticorum nostrorum
 malorum, non suarum virium fiducia non vlscemur? non ad officium re-
 uocabimur? nisi forte vbertas soli illius admiranda, hominum ingens opu-
 lentia, & ex rerum copia ortus luxus ac mollicies, ab hoc bello vos deterrent
 milites. At ego, nobiscum hæc omnia, contra ipsos facere iudico. Quin ista
 ipsa in primis ad spem opimæ, & luculentæ prædæ nos inuitant. Plura dicere
 parantem, clamore interpellant vniuersi: duceret quo vellet, bono omine:
 se impigre secuturos, & imperata facturos esse. Hinc magnam pecuniæ vim
 inter milites, vt quemque superioribus bellis meritum esse mouerat, aut v-
 sui sibi deinceps fore sperabat, distribuit. Sic animatis & optima spe impletis
 militibus, instructa acie triplici, Russiam ingreditur: propterea quod cre-
 debat, hostes mox ad prælii dimicationem venturos esse. Et aderat quidem
 ad Bialogrodum Visslaus Dux cum non contemnendis Russorum copiis:
 verum explorata Polonorum multitudine atque apparatu, Poloscum pau-
 cis conscis fuga contendit. Exercitus quoque, cognita sui Ducis fuga, nul-
 la interposita mora diffugit. Trepidare tota Russiam, Kiouienes deditionem
 facere velle, ni metuant iratum Izaslaum, quem principatu eiecissent: im-
 plorare Stoslai & Vusseuolodi opem; ni adsint, exusturos se esse urbem, & in
 Græciam cum coniugibus ac liberis migraturos. Bono eos animo Stoslaus
 & Vusseuolodus esse iubent. Ipsi legatos ad Izaslaum fratrem mittunt, o-
 rant, vt parcat ciuibz atque patriæ, dimittat exercitum, Kiouiam recipiat
 supplicem: Visslaum Polosco sese continentem, non iam de victoria, aut
 Kiouia, verum de sua salute esse sollicitum. Neminem præterea ipsi aduerfa-
 turum. Quod si dolore exilij ex animo delere non posset, ipse de fontibus
 supplicium arbitrato suo sumeret: Polonis patriam, vt cunque de se meritam,
 in seruitutem atque prædam nedaret. Cogitaret quam male olim Stopolco
 successisset, quod exul per eosilem Polonos restitutus esset. Ad hæc Izaslaus
 de Boleslai sententia nihil aliud, quam periculum se facturum esse, quam ve-
 re illa de Kiouiensibus dicerentur, quaque illi voluntate in se essent, respon-
 dit. Mouet Boleslaus exercitum propius Kiouiam, & Mescislaum filium Izaslai
 cum expeditis aliquot turmis ad urbem præmittit. Is intro missus, cum oppor-
 tuna loca præsidio occupasset, auctores seditionis paternique exilij septua-
 ginta comprehesos partim necat, partim excæcat. Patri & Boleslao Regi pa-
 catas esse res Kiouia renunciat: contenderunt ij tamē eo pacato agmine. Ve-
 nientibus tota ciuitas ad septimum milliarium obuam effusa esse dicitur. Dies
 ea fuit secunda Maij. Rex restituto in paternum principatum Izaslao, partem
 exercitus cum eo contra Visslaum misit. Atq; is fuga elapso Visslao, nul-
 la mora Polosco potitus est, filiumq; Mescislaum, & non multo post eo mor-
 tuo, alterum Suentopolcum, siue, vt Russi habent, Stopolicum Michaelē
 cum præsidio ibi reliquit: ipse cum Polonis Kiouiam reuertitur. Rex distri-
 buto in æstiuā, ac deinde in hyberna exercitu, ipse cum delictis æstatem at-
 que

que hyemem illam Kiouia peregit, amœnitatē loci ac deliciis vr̄bis, & mulie-
 rum venustate, teneritudine, ac lepore admirando captus. Præbuit autē Izas-
 laus vniuerso exercitui per omne id tempus alimēta & vestes, insuper & Re-
 gem perquam honorifice, & exercitum pro meritis remuneratus est.

Exacta hyeme mature Boleslaus ex hybernis mouit, & in Præmisliensem
 tractū, iniuriæ prouocatus, an quod ea paterna esset vxoris suæ hæreditas,
 an vero sola proferendi regni cupiditate ductus, non constat. Ac minoribus
 quidem oppidis, quæ erant in itinere, primo aduentu potitus est: cæterum
 Præmislia à septentrionali quidem latere, qua ipse veniebat, Sano fluuio, qui
 è Sarmaticis montibus haud ita lōge à Tibisci fontibus oritur, à reliquis ve-
 ro fossis & aggeribus munita erat, & à magna præterea multitudine hominū
 vrbānorum simul & agrestium atque nobilium, qui ex agris eo se cum fami-
 liis ac facultatibus suis receperant, defendebatur. Adhæc, ab vno latere arx
 oppido imminēbat, in edito loco sita, & validis mœnibus turribusq; expu-
 gnata, vt illa ferebant tempora, perdifficilis. Rex igitur cū fluuium, nequic-
 quam prohibentibus Russis, vado satis alto trāssisset, oppidum summa vi op-
 pugnat: nec segnius defendūt Russi, & crebris eruptionibus, abundante mul-
 tudine, Polonos oppugnationi intentos adoriuntur: sed reprimuntur, ma-
 gnaq; cæde in oppidum repelluntur. Postremo vim Polonorum diutius su-
 stinere se posse diffisi, deserto oppido, in arcem se receperunt. Rex oppidum
 summa rerum omnium copia, diuitiisq; refertum, quarto, posteaquam op-
 pugnare cœpit, die captum, in prædam dat militibus: arcem, quia difficilis
 esse videbatur eius expugnatio, propter multitudinem defensorum, neq; cō-
 trucidari suos volebat, corona obsedit, sperans, fame sitiq; breui se eam sedē-
 do in potestatem suam redacturum esse: equites peditesq; quoquo versus pa-
 bulatū mittit; commeatū quamplurimum in castra cōportare, villarū
 incendiis abstinere iubet. Ipse dispositis custodiis obseruabat, ne quid ad ob-
 sessos importaretur, neue ij libera è flumine aquatione vterētur. Nullas enim
 arx intus perennes habebat aquas. In magna difficultate, obstinatis tamen a-
 nimis, obsessi obsidionem sustinebant: donec fame sitique eneatis iumentis,
 & peste in homines grassante, deditionem extremo æstatis tempore fecerunt,
 vitam, & quæ singuli vno onere se cum efferre possent, pacti. Rex arcem dedi-
 tam, quantum potest, reficit & adornat, in eaq; hyemem sequentem cōmo-
 ratus est, exercitu in hyberna distributo. Fuit hic annus à Christo nato mil-
 lesimus sexagesimus nonus.

Eo tempore, cum Bela Rex Vngariæ tertio regni sui anno camerę ruinā in
 villa quadam afflictus, paulo post obiisset: Salomon Andræ filius ab Hærico
 quarto Imperatore affine suo in Vngariam validis copiis reducebatur: quo
 cognito, Geisā, Vladislaus, & Lāpertus Belę filij, nil præsidij sibi in fluxa Vn-
 garorum suorū fide fore rati, ex Vngaria in Poloniam excefferant: & Craco-
 uiam recta cōtendentes, à Vladislao Regis fratre & Regina comiter ac be-
 nigne accepti sunt, Rege tunc apud Præmisliam cū exercitu moram trahē-
 te. Cumque hybernaturus is esse in Russiam referretur, Geisā relictis Cracouia
 fratribus, illuc ad eum venit, opem eius implorans. Quem Boleslaus comiter
 consolatus, cogitare ipse secum, ac deinde cum consilio castrensi consultare,
 quid faceret: ppinquo sine exules atq; supplices, intermisso Russico bello re-
 duceret, an hoc prius cōficeret. Ac consilium quidem in eam fere inclinabat
 sententiam, vt Russiam prius pacandam demandaret, & alienam rem

Præmisli-
ense bellū.

Bela Regis
Vngar filij
fugit in
Poloniam.

*Expedi-
tio
Vngarica.*

posthabendam esse censeret. Ceterum Regi placuit, non esse differenda expeditione in Vngariam, donec Salomon regnum suum stabiliret, Germanorumque auxilia accideret. Igitur aestate proxima, cum iam maturescerent segetes, Boleslaus Rex relicto Præmislæ, quantum satis esset, præsidio, in Vngariam cum reliquo exercitu & Belæ filiis, superatis montibus, qui Poloniam & Russiam ab Vngaria diuidunt, contendit. Confluxit statim ad ipsos non paruus Vngarorum numerus. Salomon Rex, ubi de aduentu hostium cognouit, Buda regia vrbe relicta, Mosonum arcem munitissimam se recepit, eo quod inops ab externis auxilijs, parum præsidij sibi contra patruels in Vngarorum suorum viribus atque fide esse existimaret. Ibi Episcopi medios sese interponunt: Belæ filios orant, ne se patriæ parricidio contaminent: pacem deinde inter eos & Salomonem, non abnuente Boleslao, qui ad intermissum Russicum bellum festinabat, componunt his conditionibus: ut Belæ filij regium honorem cum duabus partibus regni Salomoni permittant, ipsi tertia, Ducumque nomine contenti sint. His rebus magna omnium lætitia confectis, Boleslaum cum exercitu, datis de publico amplissimis muneribus, dimittunt.

*Russicum
bellum in-
stauratum.*

Reuertens autem Præmislæ Boleslaus, reperit Izaslaum principatu Kiouien si iterum à fratribus prætextu cōtrouerforum finium illato bello eiec- tum. Itaque aestate, quæ consecuta est, in Volyniensium fines infestum dedit exerci- tum. Ad Lusum primum castra ponit, arcem vi capere nititur: ubi sapius res- tentata non successit, animi dubius deliberat, quid faciat. Et ad Kiouiam qui- dem prono ferebatur animo: itaque iudicabat, ea recepta facile ceteras eius o- ræ munitiones deditionem facturum esse: verum relinquere post se hostem in- tegrum, & ceteris Russis horum exemplo animos ad resistendum addere, nec consultum, nec tutum fore arbitrabatur. Itaque obsidendo ad deditionem ad- ligere, quos expugnare non poterat, statuit. Obsessi sex propemodum menses, vim & obsidionem cum sustinissent, ad extremum freti benignitate Regis pa- cique liberum cum rebus suis discessum, arcem dedunt. Ibi Gregorius siue Igorus Dux, qui oram illam ditione tenebat, diffusis munitioni reliquarum arcium, missis primum ad Regem legatis, deinde ipse veniens impetrata se facturum promissit, obsides dedit, pacem impetravit. Anno sequenti ad Kiouiam mouit ca- stra Boleslaus: obuium sese ipsi offert Vasseuolodus cum valido exercitu, è suis iuxta ac fraternis ditionibus collecto. Nam Stoslaos fratre mortuo, principatum eius sibi adiunxerat: & iug. Lusci, Vuladimiræ, & Cholmæ in pñdiis fuerat, di- missi, ad eum fere sese receperant: eoque inuitum multa suadente & oratio impu- lerat, ut prælio cum Polonis de summa rei decerneret. Rex qui in primis cupie- bat adeptus, acies contra instruit: milites paucis cohortatur, ut optatam confi- ciendi illius belli occasionem, ab hoste præter spem sibi oblatam, elabiè mani-

*Oratio Re-
gis ad mili-
tes.*

bus ne sinerent: & extremum illum eius conatum desperatione magis, quam spe vincendi susceptum, fortiter retunderent: eundem esse qui prius ad manus ve- nire nunquam ausus esset: & ex iis militibus fere collectum, qui victi prius, ac vel fuga elapsi, vel deditione facta dimissi à se essent. Si ipsi viri esse pergerent, pe- nitus de bellatum iri ea victoria, nec nisi præmia belli, & ea quidem amplissima ipsis reliqua fore. Quod si quid eos paululum sefellisset, cogitaret, in hostico se esse: ne eos quidem quieturos, quos pacatos à tergo reliquissent, ut sunt Rus- sorum ingenia mobilia. Adnitetur, ne fortuito, sed sua virtute ac fortitudine superiores victorias adepti esse videretur. His dictis & clamore, crepitumque ar- morum alacritate significante coniuncto exercitu, canere signa iubet. Cohortatur & Vasse-

& Vasseuolodus suos, fortiter ut pro patria, pro liberis, pro coniugibus, pro pa- rētib; pro aris & focis, pro libertate denique dimicaret: ex eius plij euētu vel lætiora omnia deinceps, si vicissent: vel si, quod absit, victi essent, durā seruitutē, summamque miseriam expectarent. Cōgrediuntur infestis armis & animis in- struxæ acies: incalescit pugna, & magis quisque ut hostem feriat, quam ut ipsum ipse declinet, dat operā. Adsunt ubique suis Duces: iamque premi & cōturbari Po- loni cōperāt in dextro cornu hostium clamore, fugere nostros vociferanti- um, magis etiā consternati: cum Boleslaus laborantibus subsidium submisit, & non modo pugnam restituit, sed etiam hostilem aciem perfregit & cōuertit. Pertur- batis ordinibus fugiunt Russi: Vasseuolodus, ubi aliquādiu suos nequicquam reuocauit, in fugam se & ipse cōiecit. Ita plena, nec incruenta tamen victoria Polonis obtigit. Multa namque faucij in castra relati, mille propemodum desiderati sunt. Boleslaus aliquantū recreato ab ea pugna exercitu ad Kiouiam cōtendit: quā cum primo impetu capere non potuisset, opportuno loco castrametatus, oppu- gnauit urbem iterum atque iterum, sed nullo operæ precio, imo vero non minimo suo detrimento. Nam et si locus neque situs, neque opere admodum munitus erat, sed tamen acriter cum ab urbana multitudo, tum ab iis, qui è prælio dudum fuga elapsi eo se receperant, defendebatur: nec à viris modo, sed à mulieribus etiam atque pueris, Poloni mœnia subeuntes eminens, atque è superiori loco iaculis omnis generis vulnerabatur. Omissa igitur oppugnatione, obsidione urbem, mul- titudine hominum abundantem premere statuit, dispositisque in omnes partes custodiis, commeatu oppidanis prohibet. Quod quidem facile fuit, longum prospectum quoque versus præbente planicie, in qua Kiouia sita est. Nec mul- to post cum angustiore annonā uti cōpere obsessi: veritique, ne extrema pati- cogerentur, & ad extremum in potestate hostium venirent, culpā & necessita- tem deprecari, urbem dedunt. Boleslaus ingrediens in portam urbis ferro in- tactam, gladium vibrauit, quod proauum item suum fecisse acceperat: oppida- norum autem facultates atque corpora capitali edicto à militum vi, iniuriis, atque rapinis tutatus est. Quæ clementia eius atque animi moderatione moti oppidani, ingentia dona vitro ipsi accumularunt: ea Rex pleraque omnia in- ter milites virtutis ergo collaudatos pro meritis cuiusque distribuit.

*Victoria
Boleslai de
Russis.*

Pacata Russia, vectigalia magna non solum pecuniæ, sed & omnium rerum ad victum cultumque corporis pertinentium instituit. Izaslaum summæ rerum præposuit. Is porro filios suos, Stopolcum quidem Polocensem & Nouogrodi- ensibus: Vuladimirum Smolenscensibus: Iaropolcum vero Vissegradensibus præfecit. Rex quoque magis imperium suum in Russia stabiliret, & quo diutius notis iam sibi antea Kiouia deliciis ac voluptatibus perfrueret, hyemem illam ibi mansit. Ibi robur exercitus Polonici illecebris opulentiæ, luxuriosæ, & Græcorum commerciis corruptæ ciuitatis elanguit, disciplinam militaris licentia dissoluta, & ille victor multarum gentium exercitus, deuictæ urbis lasciuia, libidinibus, & flagitiis victus est: ita, ut ei vincere magis propemodum, quam vincere expediuerit. Et enim plurimorum, maximorumque malorum, quæ Poloniam postea implicarunt, hæc victoria causa & origo fuit. Nam dum illi Kiouia nulla senectutis & libi- dine abstinent, uxores eorum & filiarum domi relictarum, non ferentes tam diuturnam virorum absentiam (iam enim septimum forte annum in Russia & Vngaria mi- litantes domibus aberant) tum aut libidinibus eorum, quæ crebris nuntiis ad ipsas perferebant, & iniuriis irritatæ, flagitiis vicissim viros & propinquos suos ple- raque viciscunt: nonnullarum etiam pudor & cōstantia partim bladiis, & falsa-

*Russia Pa-
loni facta
vectigalis.*

extinctionum virorum persuasione corrumpitur, partim vi expugnata, iusta diuini numinis vindicta atque permixta. Præclarum tunc muliebris pudicitia exemplum in Margaretha Nicolai Zembocij Comitissæ uxore extitit: quæ grauantem passim impune flagitiorum iuuenum licentiam metuens in turri templi Zembociensis, vno à Prossouia milliario, cum duabus sororibus per multum tempus latuit, familia per funem alimenta ipsi subministrante. Hæc ubi viris in hyberna renunciata sunt, fremere multi, ad quos illa pertinebat, & indignari, commeatumque domos visendi à Rege petere. Sed vel non admissi ad Regem, vel superbius repulsam passi, clam pauci primum sese subdudere, deinde plures paucorum exemplum secuti, ipsi quoque discesserunt, ita ut pauci cum Rege remanerent. Quos etiam Rex raptim cum reliquis cōsequitur, veritus, ne Russi mutatis animis, despectaque Polonorum paucitate, opprimendi sui consilium inirent. Posteaquam vero peruenit Cracouiam, conceptam animo in desertores iram, in apertum profert: à quibus fugæ initium ortum erat, eos capitali pœna afficit: in cæteros autem bonorum confiscatione, aut diuturno carcere animaduertit. Sæuit & in mulieres, quæ culpæ affines esse videbantur, quibusque misericordia & indulgentia virorum pepercerat, & quidem inaudito modo. Abstractis enim & abiectis infantibus, quos è stupris & adulteriis enixæ erant, catulos ad earum vbera admouisse dicitur. Adhæc vulgus atque plebem nouis & grauibus exactionibus premebat: ius non dicebat, nec iniurias tenuiorum vindicabat: impeditus consuetis voluptatibus, scædisque & abominandis libidinibus, de quibus nil remittebat. Quin Christina nobili scemina, à Mscislao marito abducta, palam per adulterium abutebatur.

Boleslai sceleris.

His commotus (ut de cetero) Stanislaus Cracouiensis Episcopus, vir pius & nobilis cognomento Szczipanovius, vidensque iniurias & exempla regionum flagitiorum ad multos pertinere, Regem adit, & semoris arbitris blande admonet, orat & obsecrat, ut illis moribus & corruptelis finem statuatur, ne quod grande malum sibi, suisque, & vniuersæ Poloniæ accersat. Peccata per se esse maxima, longe tamen maiora in Rege, quam in priuato homine: cum ea quoque, quæ in aliis leuia sint, in eo qui loco & honore eminent, grauissima esse videantur: propterea quod vltro hominum sese oculis ingerant, & plurimos secum malo exemplo in præcepta detrahant. Quo sublimior & fortunatior sit, hoc maiore vitæ puritate & innocentia eum niti, Deique beneficentiam agnoscere oportere. Ni faceret, metueret, ne diuina ultione de summo gradu in imum deturbaretur, neu denique falsas ac momentaneas voluptates diris sempiternisque cruciatibus commutaret. Hæc dicta Rex iniquiori animo pati, & ira odioque inflammatus conuiciis & maledictis optimum antistitem incensere: querere, quo pacto auctoritatem eius eleuaret, libertatemque linguæ comprimeret: neque tamen quicquam eiusmodi in vita ac moribus Stanislai, quod opportunum esset crimini aut reprehensioni, comperiebat. Emiserat forte Stanislaus pagum Petrauinum in tractu Lublinensi à Petrico quodā Nobili, qui accepto precio iam obierat: priusquam Stanislaus de iure suo sibi ecclesiæque suæ, cui pagum illum adiungebat, cauisset. Ea de re Boleslaus Rex monitus, Petrici agnatos iubet de hæreditate interuersa Stanislaum in ius vocare. Quod illi in sperati commodi spe adducti faciunt. Forte tunc iudicia, quæ vulgo colloquia & genera termini vocantur, in pratis inter Soleciam & illud ipsum Petrauinum in papilionibus, ut mos erat antiquitus,

quitus, à Rege exercebantur. Compareret Stanislaus citatus: emisse se pagum, & soluite precium bona fide affirmat, testibus eius rei nonnullis citatis. Qui cum à Rege deterriti, testimonij dictionem subterfugerent, ibi Stanislaus non tam de pago retinendo, quàm crimine depellendo anxius, tridui dilatione à Rege impetrata, Petrauinum contendit: ubi peracto cum sacerdotibus piis ieiunio, Deique ope inuocata, fama est detectum Petrici putre cadauer pedotactum, magna fiducia exsurgere eum à mortuis in nomine Dei patris, filij, & Spiritus sancti iussisse. Surrexit ille, ad eam vocem quasi è somno expurgatus, & à Stanislaio manu deducitur ad tribunal regium. Coram quo & reliquis adstantibus Petricus, venditi pagi precium omne se accepisse falsus fertur, Regem ac propinquos, quod innocentem viro litem mouissent, increpans. Ita inuito Rege causam vincit Stanislaus. Nulla Regis emendatione subsecuta, iterum atque iterum monitus est, acriusque obiurgatus ab eodem Stanislaio, adhibitis etiam secundum præceptum Christi grauibus aliquot viris, furere, eademque minari ipsi cepit. Nec remissius Stanislaus, ubi non respicere Regem animaduertit, graui anathemate eum percellit: ut tota sacra fieri tota vrbe, quo ille detestatione & conuicio populi, qui sacris arcebat, ad saniorē mentem reuocaretur. Ipse per pontē Vistulæ ad D. Michaelis ædem in rupe prærupta supra Vistulam è conspectu arcis sitam, ad faciendā rem diuinam clam cum paucis sacerdotibus commeabat. Quod ubi Boleslaus, à suis certior factus, cognouit, quadā die correptis armis cum compluribus satellitibus eo contendit. Præmittit, qui Stanislaum sacris vacante ad destinatam necem ab ipsis altaribus abstrahant. Quos ferunt introgressos, subito & insolito fulgore percussos, supinos cecidisse: inde manibus pedibusque reptantes se proripuisse. Idē aliis à Rege submissis accidisse. Ille moræ impatiens, & furore percitus, increpita satellitum ignauia & formidine, ipse stricto ense in templum irrumpit, lethaliq; ictu sancti viri verticem ferit, ita ut cadens, cerebro parietem proximum aspergeret. Ibi satellites cohortati se mutuo, corpus humi procumbens templo extractum minutatim concidunt, morem gerentes furori regio, & in subiectis pratis, canibus, & volucris laniandum disiciunt. Dies quo hæc patrata sunt, fuit octauus Maij, Anno Christi 1079.

Rex Boleslaus diris deuotus à Stanislaio Episcopo Crac.

Stanislaus cades.

Hæc ubi Romæ nunciata sunt, Pōtifex Maximus Gregorius eius nominis septimus, atrocitate rei commotus, toti Poloniæ sacris interdixit, Boleslaum diris deuotus, regnumque ipsi solenni ritu abrogauit. In posterū quoque ne quæ Episcopi Regem iniussu suo vngerent & coronarent, edixit. Qui vero socij sceleris Regi fuissent, eos simul & posteros eorū vsque ad quartam propagationem, à sacerdotum & omnium magistratuum ecclesiastico ū functionibus alienos esse iussit. Erant autem satellites ij nobilibus & honestis familiis orti. Regnavit tamen postea Boleslaus annum & amplius, sed inuisus omnibus, & externis etiam contemptibilis: ita ut iam Russi ab eo subacti, imperium eius detrectarent. Conspirarunt deinde in necē eius nobiles & proceres nonnulli: qua conspiratione detecta, veritus, ne ad plures ea etiam pertineret, in Vngariam cum filio Miescone, & paucis comitibus fugit: à Ladislao Rege Geisa fratrem, qui cum fratre à Boleslaio in Vngariam reductus erat, comiter & honorifice acceptus est: mansitque apud eum aliquandiu. Verū exagitante eum indies magis ac magis patrati sceleris conscientia, acerbo & infatigabili seclorum carnisce, acientia correptus, mortem sibi ipse conficiuit, anno post Christū natum millesimo octuagesimo primo: qui quidem æstu & siccitate insignis fuit.

Polonie sacris & regis nomine interdictum à Pp.

Boleslai fuga in Vngariam.

Boleslai interitum.

Sunt qui volunt, eum in venatione concito equo efferatiore, in auias sylvas delatū esse, canibus consequentibus: excussamq; ab iis dissepitū ac deuoratum. Alij cum clam omnib; errabundum inter Alpes ad monasterium quoddam, siue id ad Onipontem, siue ad Villacum situm sit, peruenisse, ibique latentem, quisnam esset, post multos labores in coquina ministerio vltro & poenitentia commissi parricidij susceptos & exhaustos, vitā finisse produnt. Sarmcius in suis annalibus commemorat, sepulchrū eius inueniri in Carinthia quodā cenobio Offiz non procul à Feldkirchen oppido, vbi post ante dictos exantlatos labores monachus vixit; nec prius à sodalicio agnitum, quā post mortem inter supellestilem ipsius repperint literas quasdā, quibus maximae res continebantur, & alia insignia regalia: tunc velut stupefacti vehementer mirari coeperunt, eiusque corpus summa reuerentia sepelierunt, superque caput statuam marmoream instar equi ephippii gestatis collocarunt, addito hoc epitaphio seu inscriptione: **BOLESŁAVS REX POLONIAE, OCCISOR SANCTI STANISŁAI EPISCOPI CRACOVENSIS.** Fuerat autem futurus hic Rex clarissimus ac felicissimus: si fortunam perpetuo coeptis suis adspirantem ferre didicisset. Verum secundis rebus elatus & insolens, animo suo minus, quam oportuit, moderatus est. Construxit autem Boleslaus viuens, & dotauit Mogilniense monasterium, in eoque Benedictinos collocavit. Audacis & liberalis cognomen viuo inditum, mortuus etiam retinuit. Regnavit annos ferme duos & viginti, cum decimum sextum annum nondum egressus regnare coepisset.

VLADISŁAVS PRIMVS, COGNOMINE HERMANNVS, Ethnarcha siue Princeps Poloniae.

An. Chr.
1082.

Vladislaus
Hermannus
regnum de-
fertur.

Interdicti
relaxatio.

Vladislaus
duxit uxorem.

Miesco Bo-
leslai filius
exul reuo-
catus.

EXacto Rege Boleslao, priusquam ex motu illo Respublica sese colligeret, Russi incunctanter arripuerunt eam nouandarum rerum occasione, & coacto exercitu, Polonas ditiones Duce Basilio Roscislai filio, ferro & igne depopulati sunt, cumq; magna praedā ad sua incolumes se recepere. Quo incōmodo p̄moti Proceres, veriti, ne quo grauiore etiā casu rursus inter regnum illud Respublicam affligeret, comitiis habitis, ad Vladislaum fratrem Boleslai, quē Hermannum etiam vocarunt, qui vnus supererat, regnum deferunt. Is itaq; suscepit quidem principatum: sed tñ se Regē appellari passus non est, vel q̄ inunctus & coronatus solenni Regum ritu, Pontificis Maximi interdicto, non esset: vel quod reuersurum aliquando Boleslaum, regnumq; repetiturum existimaret. Principis & haeredis regni Poloniae nomen sibi sumpsit: vir prudēs quidem & virtute praeditus: verum ad quietem & ocium propensior, quam ad bellum, & humanitatis ac religionis amantior, quam gloria. Initio statim principatus sui Poloniam commotam non nihil magna dexteritate pacavit, latrociniisq; purgavit: ad Pontificem Maximum de tollendo interdicto, quo Polonia vniuersa ob necem Stanislai Episcopi obnoxia erat, oratorem misit Lampertum equestri ortu familia, Canonicum Cracouiensem, quem Pontifex dno Stanislao successorem dedit, & sublato interdicto Episcopum remisit. Uxorem deinde Vladislaus duxit de amplissimae consilij sententia Iuditham Vratislai Boemorum Principis filiam, ex Adleida Andreae Vngarorum Regis filia susceptam. Miesconem Boleslai fratris filium cum ceteris exulibus ex Vngaria reuocauit, fortunae eius misertus: aut veritus fortasse, ne qñ is ope Vngarorum, apud quos ob indolem graciosus esse dicebatur, paternam regnum repeteret, nā pater eius iam perierat. Reuersum in si-

lij lo-

lij loco dilexit: atq; is, cum egregia indole & comitate sua paruo tēpore animos multitudinis mirum in modū sibi deuinxisset, & optima spe oēs imple-
ret, sexto, postquam rediit, anno immaturam mortē obiit, nullis relictis li-
beris, & magnū sui apud oēs desiderium reliquit. Creditumq; est vulgo, ve-
neno sublatum à paternae eius fugae autoribus, veritis, ne quando eos iniuriarū
memor, vlcisceretur: Vladislao Principe & patruo si non iubente, connuente
quidem certe: ne se aut liberos suos, populari gratia fretus, regno eiceret.
Habebat Vladislaus iā liberos, cū Mieczislaus hic mortu⁹ est, Sbigneum mo-
thum, ante initum principatum ē concubina susceptum: & Boleslaum legi-
timum in principatu ex Iuditha vxore, cū aliquot annis sterilis ea fuisset, di-
uinitus, quē admodum creditum est, in gratiam sancti Abbatis Aegidij datū.
Cum enim orbitate sua principes coniuges maiore in modum angeretur, &
Iuditha religiosissima foemina assiduis precibus, ieiuniis, eleemosynis in ege-
nos liberaliter erogandis de prole Deum assiduo fatigaret, omniaq; tentaret
eius rei gratia: aduonita à Lamperto Episcopo Cracouiensi mittit oratores
in Narbonensem provinciam ad monasterium diui Aegidij, vbi corpus eius
conditum erat, amplissimis aureis & argēteis donariis, quae secum attulerat,
& tēplo, & Abbati, & monachis dedicatis. Exponunt quid veniant, aut quid
postulent. Indicitur monachis tridui ieiunium: oratur Deus, vt intuitu gra-
ti serui sui Aegidij, masculam prolem concedat piis Principibus. Triduo illo
reuelatur per visum senī cuidam & pio monacho, impetratum esse, q̄ tanto
studio petatum esset. Dimissis autem & reuersis oratoribus, natus est tandē ex
Iuditha Boleslaus quē post quartum à partu mēsem, extremum clausit diem,
foemina pietati in primis ac beneficentiae dedita: quae & ipsa facultates suas,
mundumq; muliebrē pene oēm in vsus pauperū, & ad cultum tēplorum viua
elargita est, & à marito impetrauit, vt Croppesem siue Pabianicensem comi-
tatū collegio sacerdotū Cracouiensis Basilicae, Lagouienſe territorium Vla-
dislaienti Episcopo, Xiansnicēſia vero bona Tinecēſi monasterio sempiter-
no iure donaret. Nō multo post etiā Dobrogneua Vladislai Principis mater,
senex fatis concessit. Duxit deinde anno Christi 1088, alteram uxorem Vla-
dislaus, suauis Ladislai Regis Vngarorum, Sophiam viduam Salomonis regis
Vngariae, Hēiei quarti Imperatoris sororē honeste & honorifice post mor-
tem viri à Ladislao Rege pio habitam, ex eaq; tres filias, quarum nomina i-
gnorantur, suscepit, quamuis ex ea Salomon nullos suscepisset liberos.

Per haec tempora Russi cognita morte Miesconis & vxoris eius morte, in
libertatem sese rursus asseruerunt: munitiones, quae Polonorum praesidiis tene-
bantur, recipere: militibus Polonis partim pecunia & largitione corruptis,
partim vi eiectis, partim longa obsidione ac desperatione nequicquam petiti
& expectati à Principe suo auxilij ditionē facere coactis. Descendere & Pru-
teni & Pomerani. Hos Vladislaus, dilatis in aliud tempus Russis, bello perfe-
cutus, & Pomeranorum fines depopulatus est, arcēque & munitiones ali-
quot primo aduentu recepit. Nec sibi desuere Pomerani: sed cum Prutenis
pariter coniunctis viribus, magno impetu Polonorum castra die quindecimo
mensis Augusti adoriuntur. Nolebat eo die Vladislaus cū hoste manus cōse-
rere: habebat eum honorem Virgini matri, cuius assumptioni dies ille dica-
t⁹ erat. Verū lacessitus, & iusta pene necessitate adduct⁹, educit suos in aciem.
Atrox praelium in magnā diei partē, vtriusq; dubio euentu, p̄ victoria conten-
dentibus committitur. Incipiunt deinde pedē referre hostes: nostri cohortati
se in-

Miesco im-
maturam
mortem
obit.

Sbigneum
notus Vla-
dislai filius.

Boleslaus
ex Iuditha
nascitur
Vladislaus.

Vladislaus
ducit alteram
uxorem.

Russi se in
libertatem
asserunt.

Prussicum
& Pome-
ranicum
bellum.

Prutenorū
& Pome-
ranorum
rebellio.

Pomerani-
cū bellum
alterum.

se inuicem, instare cedentibus. Nec mora, illi effuso cursu diuersi diffugiunt: quos Poloni ira elati longius persequuntur, magnamque in fugientibus stragem faciunt: qua fusi fractique principis potestati & clementiæ se suamque omnia permiserunt. Facile ille dedit veniam victis & supplicibus, arces tamen & munitiones oportunas, quæ illis rebellandi ansam dare possent, in potestatem suam redactas, partim præfidiis firmavit, partim demolitus est. Nec diu quiescere Pruteni & Pomerani, sed præfatis à Vladislao sibi datis, partim dolo necatis, partim pulsus, rebellant iterum. Quam rebellionem Vladislaus, ut in primo statim ortu opprimeret, tamultuariis copiis coactis, media hyeme magnis itineribus ad fines eorum peruenit. Quos ubi munitionibus se tuentes, aut in sylvas ac paludes abditos, pugnandi copiam non facere animaduertit, partitus exercitum cum Sececho Palatino Cracouiensi & magistro militiæ, hostiles terras crudeliter in modum vastauit ac depopulatus est. Reuertenti apud Drenum, quam arcem Naclus amnis circumfluit, nunciatur, hostes subsequi, nec longius quinque milliariis abesse: statuerunt enim ipsi Polonos nec opinantes, animaduersa ac despecta eorum paucitate, magna vi adoriri & magna celeritate sese undique conuolantes collegerant. Debilitabat Principis animum hostium multitudo: sed cedere non tam iustis hostibus, quam fugitiuis & contumacibus seruis, turpe sibi Poloni milites & infame ducebant, occumbendum potius honeste, si ita fors ferat, quam per summam turpitudinem concedendam esse ultro sapientius à se victis victoriam. Concurrunt utrinque infestis & obstinatis ad vincendum aut moriendum animis. Poloni rei militaris peritia hostium vim sustinebant: illi contra abundante multitudine integros in faciorum ac defigationum locum submittebant. Pugnatum est à mane usque ad vespertinam pridie dominicæ, quæ Christianis palmarum nomine celebris est, neutro inclinante victoria nisi quod nocte prælium dirimente, aduersarii, pro victis, neminem tamen persequente, discessere. Postero die dilapsis hostibus, consultatur, quid porro faciant, insistentne perterritis, nec vllum dent respirandi & colligendi sese spacium: an potius abacta & ablata præda satis opima, domi sese prius exonerent, & mox aucto mercenariis milibus, qui à Bohemia & Vngaria expectabantur, commodiore anni tempore, maiore vi hostem adoriantur: neque pauci multos in solo ipsorum inuadentes, sæpius fortunam periclitentur. Huic sententiæ facile omnes assensu sunt, & mouebat illud quoque plurimos, quod sacrum Paschæ tempus præforibus aderat, quo Christianos impensius cultui diuino vacare oporteret. Itaque diuersi ex hostico discedunt. Nec ita multo post recreatis ab illa hyberna expeditione iumentis, auctisque tum domestico, tum externo milite copiis, Vladislaus Princeps Pomeraniam ingressus hostem quaerit: quo nusquam in apertum prodeunte, vastat iterum agros, pagosque, & oppida quam acerbissime. Deinde Naclum arcem in primis munitam, quæ receptaculum erat Pomeranis, ad excursions in Poloniam faciendas valde opportunum, cum primo impetu capere non potuisset, eo quod valido teneretur præsidio, operibus circumvallare instituit, ut obsessorum eruptiones reprimeret. Discesserunt itaque Poloni infecta ab oppugnatione Nacli, tum quod hyemis asperitate premebantur, tum quod terrores illos nocturnos in religionem verterant.

Expeditio
in Pomeraniam
quarta.

Insequenti æstate rursus in eosdem Pomeranos, & mox in Prutenos infestis armis impetum faciunt: regionesque eorum, quæ quidem cultæ erant, quoquo uersus quam crudelissime vastant, nulli neque sexui, neque ætati hominum parcunt. His igitur fatigati fractique, malis hostes, publico consilio deditionem fecerunt,

runt; misericordiam Principis supplices implorarunt. Ita perdomiti Pruteni & Pomerani ad tempus quiescerunt. Secutum est Bohemicum bellum, quod Bohemicum bellum. ut temere excitatum, ita cito, nec graui admodum exitu confopitum est. Vratislaum Bohemorum Principem Henricus quartus Imperator Moguntia Regem appellauerat, anno post Christum natum 1087. eique & posteris eius Poloniam omnem, in qua uterque, ne tantillam quidem habebat, quantum pedis vestigio calcare posset, attribuerat. Vratislao ac Conrado item Vratislai fratre, qui post fratrem regnum susceperat, intra paucos menses vita defunctis, Prædisla? Vratislai filius ex Vngaria, ubi iustam patris iram fugiens exulabat, reuocatus successerat, qui immemor necessitudinum, quæ ipsi cum Vladislao intercedebant, siue persequendi imaginarij illius iuris causa, & spe occupandi aliquid de Polonis, siue prædæ cupiditate Polonia fines cum infesto exercitu inuaserat, incendiisque & populatione diuexauerat, Vladislao Pomeranico & Prussico bello implicato. Hanc iniuriam ulturus Vladislaus, quoniam tunc per anni tempus commode bellum gerere non poterat, proxime consecuta æstate, qui fuit annus à nato Christo millesimus nonagesimus quartus, exercitum in Morauiam, Conradi Principatu in vnus Principis ditionem cum Bohemia redactam, mittit, eique Secechum Palatinum Cracouiensem, præstatem in re militari virum præficit. Ipse enim aduersa valetudine, & pedum dolore proficisci ad eam expeditionem prohibebatur: nec tamen volebat institutum bellum deferre. Mandata cum dabat Sececho proficiscenti Vladislaus, aderat forte filius Boleslaus, nonum tunc agens annum, attentoque animo omnia hauriebat, & in leonini catuli morem, qui teneris etiam dum vnguibus, laniatu tamen iam gaudet, generosum pueri pectus belli gloriæque cupiditate impendio exardescere: neque diutius animo conceptam flammam ferens, genua patris amplexus, & collo eius implicatus, vix magnis precibus, osculis, & blanditiis eum exorat, ut cum Sececho ad id bellum mittatur. Sececho itaque pueri cura mandatur. Vbi ad exercitum ventum est, puer singula, quæ fiebant, curiosius obseruare, versari inter ordines, omnibus arridere, æstui imbremque pati, vigilare, humi cubare, vigilas cum Sececho obequitare, aliaque multa præter ætatem facere ferreque: ita ut indoles illa studiumque pueri, futuram eius magnitudinem non obscure portenderet. Vastata igni ferroque aliquotusque Morauia, & paucis hostium turmis, quæ sese Polonis tulerant obuias, aliquot præliis profligatis (munitionum enim oppugnatione abstinere Vladislaus iusserat) reduxit cum Boleslao copias Secechus, præda onustas.

Reuertente è Morauia Sececho & Boleslao, magna fuit inter patrem & filium gratulatio: nec diu tamen à bello feriatum sunt. Arcem namque Medireczum à Pomeranis quibusdam priuato consilio interceptam esse, ex eaque latrocinia in subiectas oras exerceri nunciatum est. Difficulter quidem, sed tamen impetrat rursus à patre Boleslaus, ut sibi cum exercitu ad recuperandum Medireczum, & coercendos prædones ire liceat. Summa tamen rerum & administratio belli, ipseque adeo tyrunculus Boleslaus Secechi curæ fideique committitur. Nec mora, operibus à castris ad arcem ductis, quatit murum aries, cuius non exigua ruina cum paucos defensores partim oppressisset, partim debilitasset mutilassetque, ceteri diffusi rebus suis, & liberam cum singulis equis & sarcinis abitionem pacti, arcem dederunt. Recepta & refecta arce, dimissoque exercitu, Secechus & Boleslaus intra dies non ita multos, ad Vladislaum ouantes reuertuntur. Felix admodum sibi esse Vladislaus tali filio videbatur.

Expeditio
iterum in
Pomeranos.

debat: sed fortuna, quæ nihil ex omni parte beatū, nihilq; in rebus humanis esse finit, felicitatem eius nonnulla ex parte contaminauit. Valēbat plurimum apud eum gratia & autoritate Secechus, idque nonnullo suo merito, magnamque potentiam sibi compararat, ita vt ex eius fere nutu Respublica omnis & princeps ipse pendere videretur. Quæ res ipsi magnam apud Nobilitatem Poloniam inuidiam conciliauerat, maiusque ipse sibi indies odium intolerabili fastu suo ac immoderato dominatu constabat. Itaque complures ab eo bonis exuti, multi proscripti, aut aliqua insigni iniuria vel contumelia affecti: multi item potentiam & importunitatem eius reformidantes, aut necessarios afflictos secuti, solum verterant. Quibus omnibus apud Bohemos tutus erat receptus, Prædislaus Principe comiter ac benigne eos recolligente. Horū crebris sermonibus & querelis permotus Prædislaus Dux Bohemorum, damna à Polonis accepta alieno periculo vltum ire cupiens, facile ægros animos eo, quo ferebantur ipsi sua sponte, impellit: nepe, vt armis patriam repetant: auxilia pollicetur: ducē quoq; satis, vt videbatur, opportunū ad eā rē ipsis edit, Sbigneum Vladislai filium nothum: quē pater literis à puero vtcunq; imbutum, propter nouercale odium, & veritus, ne quid is postea negocij Boleslao, quem ex legitima vxore susceptum in spem principatus alebat, faceretur, in Saxoniam relegarat, ac monasticæ vitæ addixerat. Eū igitur ex monasterio extractū, ducem sibi exules Poloni adsciscunt, & Vratislauiam cū eo, & cum auxiliis Bohemorū, ac voluntariis Saxonibus contendūt. Obtinebat præfecturā Vladislaiensem. Magnus Comes illustri & spectatæ probitatis, cui simultas etiam nonnulla cū Sececho intercesserat. Ad eum præmittit exules legationē, recipi se, & Sbigneum Principis filium postulant: nolle se patriæ bellū facere, neq; principi optimo. Parentū, coniugum, liberorū, ac domorum suarū, ipsius deniq; patriæ diutius carere non posse: vnde nō ob aliquod scelus suum, neq; iusta principis indignatione, sed per summā Secechi iniuriam & superbiam eieci essent. Ipsum quoq; Magnū multo digniorē præstantiorēq; Sececho virū, scire se tamen, haud penitus expertē esse illius iniuriæ. Ne pateretur se in exilio consensescere: neque ipse deterioris dominatū ferret, suaq; patientia aleret. Miseraretur vel Sbigneum Principis filium, qui Secechi opera & suasu in monasterium, quasi in carcerem quendā ærumnosum reclusus esset. Cauendū esse, ne homo ambitiosus eadē audacia alterum quoq; Principis filium circumueniat, dominatumq; Poloniæ, non expectata etiam Vladislai morte, inuadat. Frangendis Secechi conatibus atque potentia neminem aptiorem fore, quam Principis filium, iuuenem magni animi & consilij, Secechoq; infensum. Eum igitur Magnus necessario illo ipsi tēpore beneficio suo sibi deuinciret, per quē eum locū adipisci posset, quē tunc Secechus obtineret. Quieturos se cū illo esse Vratislauiæ, quo facilius ē propinquo reuocationē à Principe clemēti impetrare possent, & reuocati accederent. Hæc legatorū postulatione, iusta in speciem & honesta, aliquantū permotus Magnus, tamē ne quid imprudens contra fidē & officium suum faceret, cōuentu Vratislauiensis territorij ciuitatisq; celeriter cōuocato, rogat ea de re sentētiās. Exosum erat vulgo Secechi nomen: miserabatur exulum gētilium pleriq; & necessariorum suorū: miserabantur Sbignei: audierant magna esse Principē erga suos indulgentia: non oportere sese inter patrem & filium medios interponere: alioqui hunc offensuros, ab illo autem paruum, vel nullam gratiam inituros. Tum autem vercebantur, ne hostes eos

in agris

Sbigneum
monachus
in Saxonia.

Sbigneus
ex mona-
sterio ex-
tractus dux
exulum.

in agris experirentur, quos hospites & amicos recusarent. Ita de conuentus sententia, Magnus exulibus aduenientibus portas vrbis aperit: Sbigneum honorifice in arcem deducit, omniaq; ad victum abunde suppeditat. Quæ cum ad Vladislau principem perlata essent, commotus animo maiorem in modum, mittit certos homines, qui Magnum & Vratislauienses suis verbis castigent, fideiq; & officij admoneant, eoq; prætextu ociose & accurate rem oēm & consilia exulum cognoscant. Responsum est à Vratislauiensibus: eos non hostem, sed Principis filium recepisse, putasseq; id fore gratum Principi, à cuius fide non recessissent, neq; auelli se à quoquam omnino passuri essent. De exulibus autem orare, vt princeps calamitosos homines clemētia sua, reddituque in patriam dignaretur, neue desperatione salutis ad duriora consilia capeffenda eos cogeret. De Secechi crudelitate eos queri: eū ne plus pateretur posse, quam ipse sibi sumat Princeps; ne omnium volūtates propter vnū hominem, qui dominatum omnem ad se transtulisset, pergat offendere.

Hæc missi Principi referunt. Non cessandum sibi ratus Vladislau, nec patientia sua confirmandum vires & ausa exulum, raptim, quantas potest, copias cogit: cum iis ipse, quamuis infirmus, proficiscitur. Sececho, ne plus in cōmodi eius odio & inuidia acciperet, & Boleslao filio, ne is à fratre ambitioso atq; audaci insidiis appeteretur, Cracouiæ relicto cum Voislao, quē puero custodem, & quasi magistrum dederat. Vbi de Principis aduentu Vratislauienses certiores facti sunt, vsiuersa multitudo nobilium pariter & oppidanorum, obuiam sese ipsi effudit, veniam errati petens. Qua comiter resalutata princeps patentem urbem & arcem ingreditur. Deinde aduocata cōcone, clementer obiurgatis omnibus, culpam remisit: ceterum Magnū à præfectura amouit, & pro eo Voislau Boleslai paedagogū absentē illis præfecit. Prædie quam Vratislauiam adueniret Vladislau, Sbigneus cū suis inde profugerat, & Crusuiciam cōtendit, frequentem adhuc eo tēpore & copiosam urbē. Eum igitur Vladislau, paucis diebus cōmoratus Vratislauiæ, persecutus est: veritus, ne ille vicinorū Pomeranorū ad nouandas res procliuium auxiliis sese confirmaret. Nec cum opinio si fellit. Cognito enim aduentu & consilio Sbignei magna mox vis Pomeranorū ad eum confluit: quorū ille suasu atq; fiducia hostilem prorsus animum aduersus patrem induit. Venienti cum septem aciebus instructis ad lacum Gopli, qui Crusuiciam in insulæ modū ambit, occurrit. Nec mora, expedit & Vladislau ordines: canunt vtrinq; signa, concurrunt infestæ acies: acrius multo pugnabant ipsi exules, vtpote in suo periculo, quam auxiliarij. Ibi fors gentiles etiam, necessarios, agnatos, & fratres inter se commisit, vt manus inter se confererent. Ad extremum acrius instantibus iis, qui cum Vladislao sentiebant, fusi aduersarij, maxima pars in lacum compelluntur, ibique vel à persequentibus trucidantur, vel aquis merguntur. Magna ea strages fuisse memoratur, ita vt aqua lacus illius cruore & cadaueribus infecta, vltibus hominum & iumentorum aliquandiu post-apta non esset. Sbigneus fuga in urbem relapsus viuis in patris potestate inuenit: vrbe, quod receptum ei præbisset, militi in prædam concessa, & ex eo tempore in eam, quæ etiam nunc cernitur, solitudinem redacta est. Dimisit deinde Vladislau exercitum, Sbigneumque in custodiam Sececho dedit: ipse in Masouiam inde diuertit. Vnde cum Gnesnam ad Basilicæ dedicationē à Martino Archiepiscopo inuitatus cū multis proceribus venisset, eorū precibus expugnatus, veniam Sbigneo dedit, filiū agnouit, & liberaliter apud se

Vladislai
expeditio
citra exu-
les.

Sbignei fu-
ga.

Prælium
inter patrē
& filiū.

Sbigneus
captus.

In gratiam
à patre re-
ceptus.

*Bohemii Si-
lesiam in-
uadunt.*

deinceps postea habuit. Nec ita multo post cum Boleslao legitimo filio, pef-
fimo exemplo, & magno Reipublicæ malo, honore eum exaquaui, & qui-
bus finibus vterque post se Principatum obtineret, designauit. Cæterum in-
terea dum Vladislaus Sbigneum Crusuiciam persecutus erat, Præmislaus
Bohemorum Dux ad omnem occasionem, qua Polonis noceret, attentus, si-
mul, vt exulibus promissum præstaret, cū tumultuaria suorum manu raptim
in eam oram, quæ ad Nissam fluuium est, prædabundus excursionem facit:
Bardum arcem defensoribus vacuum nullo negotio cepit, & exussit. Aliam
ipse in rupe quadam eminenti & vndique prærupta celeriter construxit, &
Cameneciam appellauit: relictoque ibi aliquanto præsidio cum reliquis co-
piis domum se recepit. Tertio post anno fama vulgatur, Bohemum clam co-
parare exercitum, vt ex improviso Poloniam inuadat. Contendit statim Bo-
leslaus voluntate patris cum expedita suorum manu ad tutandos fines, & vim
Bohemi propulsandam. Adueniens nullum tumultum, nullum metum re-
perit apud suos, qui Bohemis & Morauis erant finitimi. Missi exploratores,
pacata esse omnia apud Bohemos referunt. Ibi rumor à quibusdam fictus tota
peruasit castra, famam illam de motu Bohemorum à Sececho sparsam esse, vt
conflato adolescentis temeritate bello periculo ipsum obiceret, aut à patre
duntaxat sciungeret: ipse interim liberius potentiam suam stabiliret, omnia-
que ad inuadendum principatum, & ad exitium absentis Boleslai compara-
ret. Extollunt apud Boleslaum in immensum omnia ij, quorum animos vel
iniuria aliqua, vel nimia potentia Secechi offenderat; quique crescere i-
psi aliena inuidia volebant. Et facile ambitiosi adolescentis in eum iram exa-
cuunt. Fremitur totis castris: indignum esse facinus, ab vno sic omnes ludi-
ficari. Non ferendum esse diutius impotentem eius dominatum, & intentas
in capita Principum suorum insidias. Placet acciri Sbigneum, quem sciebant
Sececho ob relegationem & custodiam infensum esse. Aduolat ille in iur
societas inter adolescentes aduersus Secechum, dato & accepto iniucem iure-
iurando: patrem aut exorandum sibi esse statuunt, aut terrore exercitus co-
gendum, vt Secechum à se, & ab administratione Reipublicæ penitus amo-
ueat. Missis legatis constantem fidem & pietatem suam erga patrem pluribus
verbis asseuerant: intolerabilem omnibus Secechi potentiam maximo cum
contemptu & dedecore principis coniunctam, & ad Principatum iam adspi-
rantem exaggerant: insidias sibi ab eo comparatas, & manifeste à se depre-
hensas esse. Orant ne inultū scel⁹ illud, & læsam maiestatem suam esse patiatur.
Per omnia se patrē meritissimū debitorum honore & obseruatiā psecuturos esse,
eiusq; dicto obediētes fore. Cæterum salutem suam, dignitatemque ipsius
minime neglecturos, & sceleratum Secechum vel inuito patre persecuturos.
Aderant Episcopi aliquot & proceres, qui ad primū noui illius motus nun-
cium ad principem accurrerant: ab iis persuasum est Principi, vt filiorum po-
stulata faceret potius, quam vim & furorem multitudinis vna cum Sececho
experiretur. Restitui postea Secechum, & inuenibus reconciliari posse, vbi
iræ eorum paulum resedissent. Itaque dat fidem Princeps filiis, facturum se de
Sececho, quod postulassent. Adeunt ipsi patrem adolescentes inermes, & læ-
ti euentu illo consilij sui venerabundi patrem salutant, & veniam cœpti sui
non temerarij quam necessarij, vt ipsis videbatur, supplices petunt. Secechus
conspectum eorum fugiens discessit ad arcem suam Secechouiam fossis ac
propugnaculis bene munitam. Id vbi adolescentes cognouerunt, statuunt
eum

*Conspira-
tio contra
Secechum.*

*Legatio fi-
liorum ad
patrē Vla-
dislaum.*

eum persequi: nequē quieturi esse, nisi aut sublato illo, aut Polonia pulso,
videbantur. Non poterat id pati Vladislaus, itaque nocte intempesta clam
traiecta nauigio Vistula, tribus tantum ministris comitatus, ad Secechum
contendit, præsentia sua periculum à capite ipsius, quemadmodum crede-
bat, depulsurus. Nec eum spes fefellit. Cognito namque patris consilio, ado-
lescentes mutant consilium: partitque inter se copias, ad ditiones à patre si-
bi destinatas vterque proficiscitur: arces primarias eiectis Secechi partium
præfectis in potestatem suam redacturi. Et Boleslaus quidem nemine repu-
gnante Cracouia, Sendomiria, Siradia, & aliis quibusdam suæ ditionis mu-
nitionibus potitus est: Sbigneus vero à Plosco repulsus, Boleslai opem im-
plorat. Nec moratur ille: iunctis viribus Ploscum obsidetur. Interea Marti-
no Archiepiscopo Gnesnensi interueniente, pax iterum inter patrem & fi-
lios exilio Secechi sancita est qui in Russiam exulatum abiit, & quamuis lon-
go post tempore placato Boleslao ab exilio redierit, nunquam tamen ad pri-
stinum dignitatis ac potentia gradum peruenit.

*Ploscum à
Sbigneo ob-
sessum.*

Pertæsi quietis Pomerani, & commodam rerum nouandarum occasio-
nem ciuili Polonorum bello oblatam sibi esse rati, Santocum arcem Polo-
nis ad reprimendos ipsorum motus valde oportunam per fraudem interc-
pere conati sunt: vbi dolus non processit, ac ne aperta quidem vis, alteram &
ipsi arcem è regione illius, quæ à Polonis defendebatur, magna celeritate ex-
citarunt: vnde Polonos commeatu, & pabulatione prohiberent, & ipsi libe-
rius in Poloniam incursiones facerent. In eos mittit Sbigneum Vladislaus
cū iusto exercitu: sed is d. difficultate expugnandæ hostilis munitionis deterri-
tus, re infecta recessit. Indigne id tulit Boleslaus excelsi animi adolescens,
& mox cum expeditis copiis profectus ad hostem peruenit. Pomerani supe-
rioris temporis successu feroces impetum in Polonos ex arce faciunt. Quos
fufos Boleslaus in arcem compellit: parumque absuit, quin cum fugientibus
simul irrumperet. Repressi Pomerani, & qui dudum nostros obsidebant, vi-
cissim obsessi, desperatis rebus, incensaque munitione sua, subobscuræ no-
ctis silentio diffugere. His peractis ad patrem reuertit, qui alendam sibi esse
laude & honore præcocem adolescentis virtutem existimans, Baltheo mili-
tari quatuordecim annos natum cingere statuit. Conuocati Proceres vtrius-
que ordinis, Ploscum ad præstitutam diem conueniunt. Interim nunciatur,
Pomeranos iterum, summa vi Santocum oppugnare: nec diutius Poloni, qui
erant in præsidio, hostiles impetus sustinere posse dicebantur. Ibi Boleslaus
cum equitibus, quos ad manum tunc habere poterat, nequicquam retinen-
tibus patre & proceribus celeriter ad ferendam Santoco opem excurrit. Et
facto tota nocte itinere, primo diluculo in hostes, securos ab ea parre, irruit:
inermes ac dormientes vel contrucidat, vel capit: pauci ex magno exercitu
fuga elapsi sunt. Ita celeriter confecto bello, victor cum longo captiuorum
agmine, magnisque spoliis, Ploscum ad intermissam celebritatem reuertens,
ingenti læticia patrem, omnesque perfudit. Et mox solenni ceremonia ipse
primum, deinde complures nobiles iuuenes, qui virtutis aliquod specimen
ediderant, Baltheis militaribus à Vladislao donati sunt.

*Pomerani
à Boleslao
victi.*

Insequenti anno Russi ducibus Vladimiro Nouogrodensium, Dauide O-
lecho Pereaslaiensium, Volodoro Præmisliensium Principibus, & Iaroslao
Iaropelci filio, cum valido exercitu Polonia fines inuasere, & ad Vistulam
vsque excursionibus longe lateque factis, ingentem prædam & magnam ca-
ptiuo-

*Russorum
excursio in
Poloniam.*

Russi su-
perantur à
Boleslao.

Vladislai
mors.

ptiuorum numerum abigebant. Hos Boleslaus tantisper, dum raptim copias cogit, moratus, iam extra Poloniae fines vno agmine euntes, & nihil hostile à tergo metuentes consecutus, nocte intempesta, dum fessi potiq; dormiunt, sublato ad terrorem hostium clamore adoritur. Ad fugam spectabāt omnes, resistebat nemo: nec tamen fugae consilium explicabant, veriti, ne subducētib; aspectū hostium tenebris, in insidias sese precipitarent. Impeditos cadunt Poloni neque captiui cessant, sed ruptis vinculis obuios quosq; vel obtruncant vel iisdem, quae ipsi dudum gestarant, vinculis constringunt. Ita longe maiore, quam pro numero Polonorum, strage fusi sunt Russi, temeritatis & perfidiae suae poenas dedere: duces tamen noctis praesidio cum paucis effugere. Sequenti anno, qui fuit à Christo nato millesimus centesimus & secundus, Vladislau morbo & angore confectus, sacrisq; mysteriis ante mortem à Martino Archiepiscopo ritu Christiano procuratus, obiit pridie nonis Iunij, cum viginti regnasset annos, vixit propemodum quinquaginta nouem: solenni; popa ab ambobus filiis, & magna procerū ac nobilitatis frequentia in Basilica Plocensi sepultus est. Dlugossus prodit, opinari nonnullos, qui ante se scripserint, eum à Sbigneo filio dolo interemptum esse.

BOLESLAUS TERTIVS, COGNOMENTO

Criouustus, Princeps Polonia.

An. Chr.
1103.

Boleslaus
ducit uxorem.

Bohemorum
contra Po-
lonos expe-
ditio.

PERsolutis Vladislao Principi iustis, nihil eorum mutatum est, quae is uiuens de principatu constituerat. Cōcessit enim Boleslaus Sbigneo fratri Masouiam, Cuiuiam, & Lenciciensem tractum: cetera ipse cū iummo imperio obtinuit. Tanto autem patris desiderio tenebatur Boleslaus, ut diu fanelachymis & fletibus nō temperaret; gestabatq; de collo suspensam in petus auream laminam, in qua nomen & imago patris insculpta erat, qua subinde memoriam ei sibi refricaret, & quicquid vel faceret, vel loqueretur, sic ageret, quasi inspiciente omnia & exaudiente patre: ita ut summa in iuvene existeret modestia ac verecūdia. Exaeto luctu annuo, suadente & orate Senatu vxorē duxit, Sbislauiam Suētopolci siue Sopolci Michaelis (sic eum Rusforum annales vocant) Kiouiensium Principis filiam: non sine indulgentia tñ Pontificis maximi, ne propter intercedentem cognationem incestus essent nuptiae. Eas nuptias Sbigneus nō modo nō cohonestauit, sed pene defaudauit & inturbauit, si euentus conatui respondisset. Etenim mala mens, malus animus, si fraternae gloriae inuideret, atq; ad vniuersum Principatum aspiraret, moliebatur fratri exitium, seque ad Boriuuium Bohemorum Ducem Vratislai filium, qui tunc apud Bohemos post Prædislaum fratrem fraude suorum occisum principatum tenebat, contulit, persuasitque precibus & pecunia ut sub nuptiarum tempus in Boleslai ditionem inuaderet. Ad Graecum iam Bohemi peruenerāt, cum subito murmure & fremitu castra complentur, ad iniustum se bellum contra cognatos & confederatos duci: minime necessaria expeditione, nec minoribus propemodū, quam in quos eant, Polonos, incommodis se ab auaro Principe suo confici. Boriuuius ubi videt, alienos esse ab illo bello Bohemorum suorum animos, reduxit exercitum. Ita conatus ille primus, sumptusq; Sbignei tunc incassum cecidit, nisi quod in sequentem annum bellum tamen constatum est. Nam Boleslaus incursionē illa Bohemorum superiori anno facta prouocatus, primo vere coegit exercitum, cumque mox duce Zelislao misit in Morauiam. Iamque Zelislaus per-

uastata

vastata tripartito agmine Morauia, ingenti praeda onustum reducebat exercitum, cum certior sit, Suentopolcum Morauorum Ducem magnis cū copiis à tergo venientē, non longius duobus milliariis à se abesse. Itaq; praemissis impedimentis & captiuis, signa conuertit, & instructa acie manus cū hoste conferit. Pugnatum aequo Marte aliquandiu, plurimumque humani sanguinis vtrinq; fusum est, ducibus ubiq; praedium instaurantibus. Ad extremū neutro inclinante victoria, vtriq; caesi & pro victis se gerentes: illi quidem retrocessere, Poloni vero cum praeda incolumes in Poloniam se recepere. In eo praelio Zelislaus, dū ducis pariter ac militis officio fungitur, dextrā amisit: quem Boleslaus princeps collaudatum pro meritis & virtute aurea manu donauit. Nec longa quiete data militibus, iterum eadē astate Boleslaus ipse transmissis montibus ac syluis, quibus Morauia à Polonia versus Occidentē disiungitur, incursionem in Morauiam fecit: exustisq; nemine resistēte plurimis vicis ac pagis, aliquanto tamen minorem praedam, quam Zelislaus, reuexit.

Reuertēti & ouanti ex Morauis Boleslao, geminata est ipsi victoria huius *Nascitur* laetitia nato filio Vladislao: quanquam contaminabant eam laetitiam Sbignei *Boleslao* nō obscurae machinationes, à quo exciti esse Bohemi, sollicitati Pomerani dicebantur. Dissimulabat tñ Boleslaus, & patientia sanare fratrem volebat. Ceterum Pomeranos à Polonia praedas agētes coercere, & insigniter vlcisci cupiens, astate sequenti in Bohemos expeditionē simulat. Ad Glogouiam cō- *In Pome-* uenire equites iubet. Inde conuerso itinere, per densas sylvas septimis castris *ranos ex-* ad Colbergam frequens & opulētum tunc oppidum peruenit: & nocte qui- *peditio.* dem in syluis quieti data, insequentis diei diluculo, vadato amne, qui oppidum praeterfluit, & maiore copiarū parte ad subitos hostium impetus, si forte eos aduentus suus non fefellisset, sustinendos relicta, cum reliquis oppidū improuiso adortus est. Iamq; portas oppidi effregerat, cum facto ab oppidanis concursu, recipere se coact⁹ est, veritus, ne sui, pauci à multis, in quibus & pueri & mulieres bonā de domibus ac tectis operā nauare possent, opprimerentur. Plurimiq; enim à Polonis praedae cupidiores ad suburbana diripienda discurrerant. Boleslaus castigatis iis, quorum importuna praedae cupiditate factū erat, ne oppidum primo impetu caperetur, maiore deinde vi & omnibus copiis oppugnationem aggressus: ubi casto labore & vulneribus confici suos ab oppidanis strenue moenia defendentibus animaduertit, direptis & incensis suburbanis, in Poloniam cum praeda reuersus est: paucisq; diebus quieti datis, cum iisdē copiis inexpectatus in Pomeraniam rursus inuadit: Suatoborū maritimae orae Ducē socium & cōsanguineum suum liberaturus. Nā is, propter crudelē dominatum captus à suis, in vincula coniectus erat. Itaq; praemissis, qui Suatoborum repeterent, ipse non magno interiecto spacio cum exercitu subsequitur. Pomerani repentino hostium aduētū terri, Suatoborū dimitunt, & ad Boleslai castra perducunt. Boleslaus Suatoboro admonito officij sui, & nō optimae erga se ante eū diem fidei, statim reduxit exercitū. Insequenti anno rursus, missa cum Scarbimiro magistro militum aliquanta manu, Pomeraniam nemine prohibente depopulatus est. Nam ipse cum praedatoriibus illis profectus non est: haud longe tamē à Pomeranorum finibus aberat. Reuertens à Pomerania Scarbimirus ad Principem cōtendit, ab equite quodam familiari suo ad nuptias pariter atq; dedicationē templi inuitatum. Adueniens maiore laetitia explet conuiuium. Inde Princeps hilarior, venatum

fecit

se in syluam cum centum non amplius equitibus è conuiuio proripuit. Ibi in Pomeranos, qui tunc forte raptim in Poloniam incursionem fecerant, sua damna compensaturi, cum incidisset: fugere turpe ratus, manus cum hoste, quamuis longe impar, conferuit: magnaue in eis strage edita, dum iterum atque iterum perrumpit hostile agmen, deficiente ex vulneribus equo ipsius, & vno de comitibus alium equum ipsi suppeditante, vix cum triginta, inter quos & Scarbimirus erat, saluus euasit, Pomeranis in stuporē versis, & persequi abeuntes non ausis. Sic temeritas Principis prosperum tamen euentū habuit. In ea pugna Scarbimirus valde confauciatus, dextrum etiam oculum amisit. Implet mox fama huius prælij atque periculi Principis omnem Poloniam, multa (vt fit) veris affingens. Concurrent ad visendum primores: oburgant Principem periculosæ temeritatis: orant, in posterum ne sese, remque publicam in tantum discrimen præcipiter. Ille contra, reprehensionem facti sui, quod iam infectum fieri nequeat, in aliud tempus differendam esse censet. hostem vero, si vicem suam, casorumque fratrum doleant, secum statim vlcescantur, hortatur. Annuunt omnes, & mox domos ad arma capienda dilapsi, quantum quisque copiarum ex tempore contrahere poterat, contrahunt. Acciuntur ex foedere Russorum auxilia: conducuntur etiam ex Vngaris mercenarij milites. Nunciatur interim Boleslao Suetopolcum Bohemorum Principem, qui pulso Boriuoio patruale, Bohemorum principatum illis diebus inuaserat, cum valida equitum peditumque manu expeditionem parare in Poloniam. Is siue suopte ingenio, siue obreceptum è fuga Boriuoium Polonis infensus, siue adeo à Sbigneo subornatus, incursionem in Boleslai ditionem, dum illi Pomeranico bello distinetur, facturum esse dicebatur. Distrahebatur ancipiti consilio Boleslaus, Pomeranosne prius vlcesceretur, an Bohemorum excursionem reprimeret. Tandè aduenientibus Russis & Vngaris, verumque bellum persequi statuit, & Scarbimirum quidem cum parte copiarum in Pomeranos mittit: ipse cum reliquis ad saltum Hercinium, qui Bohemiam terminat, Bohemis obuiam ire pergit. Verum ij cognito Boleslai occursum quieuerunt: nec eos tunc sibi laceffendos Boleslaus existimauit. Scarbimirus vastatis, vt mandatum erat, Pomeranorum finibus, nemine obuiam prodeunte, exercitum præda onustum reduxit. Hoc etiam anno Boleslaus filia Suentoslaua auctus est: & cum Sbigneo fratre opera Suetopolci siue Stopolci Kiouiensium Principis, ad quem Sbigneus profugerat, in gratiam rediit.

Nascitur
filia Boles-
lao Suen-
toslaua.

Pomerani-
um bellum.

Sequenti anno maiore vi Pomeranis bellum fecit. Iam ij malorum pertæsi, & assiduus agrorum suorum vastationibus fracti, ad deditionem animis inclinabant, soli Dialogrodenfes (ciuitas ea fuit Pomeranorum in primis diues & populosa) ferociore, ceteros quoque à proposito auerterunt. Itaque in eos omnem belli molem confert: sed prius tamen missis cum legato duobus scutis, animos eorum tentat, albumne, quo PAX, an rubrum, quo BELLUM excidiumque significabatur, mallet. Superbius illi responsum dedere, ambobus scutis acceptis: sanguine Polonorum se sibi candidam victoriam pacemque paraturos. Itaque Boleslaus ad motis ad moenia Bialogrodi castris, actis vineis, & turribus celeriter excitatis, summa ope urbem expugnare nititur: quatit murum aries: ipse Princeps periculi immemor, inter primos versari, nec deterreri multitudine telorum hostium, aut suorum circa se cadentium miserabili interitu, quin ad portam urbis excindendam suis præiret.

Depel-

Depellunt tandem summa Polonorum vi è propugnaculis hostes, Polonice libèrius effraetis portis, caesisque vel summotis, qui in introitu urbis repugnabant, in urbem signa inferunt. Tunc demum Bialogrodenfes abiectis armis clementiam victoris supplices implorant. Parci iubet inermibus Boleslaus, & receptui signo dato, ab excidio ac direptione urbis abstinere milites iubet: euocatoque & obiurgato magistratu urbis & omni multitudine, dat veniam victis. Hac victoria & victoriæ moderatione accepta, Colberga, Camenum, Velenum, Cosminum, & aliquot præterea oppida Pomeranorum in potestatem Boleslai venere. Hoc etiam tempore Pomeranorum manus, siue ea prædabunda forte incursionem fecerat, siue intentis in vnum insidiis ad rem certam venerat, Spicimirum vicum improviso inuasit. Secefferat eo tunc cum paruo comitatu Martinus Archiepiscopus Gnesnensis, pius & venerandus senex: atque is ad primum tumultum & aduentum hostilem, timore subministrante consilium ac vires, inter contignationem templi abscondus latuit: ministri vero & comites eius dilapsi partim euaserunt, partim in fuga ab hostibus capti sunt, inter quos erat Archidiaconus Gnesnensis. Eum Pomerani, quæ & sacerdos, & splendide vestitus, & magna oris dignitate præditus esset, Archiepiscopum esse rati, spoliato raptim templo, secum abduxerunt. Ferunt, Pomeranos omnes, quicumque Archidiaconum & sacra templi vasa attigissent, domum reuersos, cum liberis, coniugibus, propinquis, atque domesticis familiis, vel comitali morbo correptos, ad parietes & saxa sese allisisse, vel in amentiam versos partim mutuis cædibus coccidisse, partim dentibus & ungibus in seipsos sæuissè. Quo malo perculsi, causaque malignotata, Archidiaconum cum sacris vasis & omni instrumento templi Spicimiriensis conquisito, domum remiserunt: Addunt Dlugossus & Vincen-
tius, ex eo tempore Pomeranos religionem Christianam suscepisse: quibus ad stipulatur Albertus Krantzzius, qui & ipse Pomeranos Boleslai huius Principis opera Christianos factos esse scribit, tamen paulo posterius.

Pomerani
Christiani
facti.

Posthæc Bohemicum, & ex eo Germanicum exarsit bellum in Polonia, ex huiusmodi causa. Henrico quarto Imperatore capto, & in carcerem coniecto, ac deinde angore animi confecto libere iam Henricus filius eius tenebat habenas imperij: inferebatque is bellum Vngaris, ob violatos milites, qui ex vniuerso orbe Christiano ad Asiaticam contra Saracenos & Turcas expeditionem, & recuperandam Hierosolymam per Vngariam proficiscebantur, & Almus Colomanni Regis fratrem exulem reducebat. Ad quod bellum Bohemos etiam utpote tributarios Romani Imperij secum in exercitu ducebat. Hac tanta belli mole territus Vngarorum Rex Colomannus Geisæ filius à Boleslao colloquium petiit. Loco dicque constituto conueniunt Principes in Scepusiensi territorio: societatem inter se ineunt: communes amicos, communes hostes sibi fore promittunt: fœdus, quo firmum perenneque sit, noua affinitate sanciunt: Colomannus enim Iuditham Boleslai filiam Stephano filio suo natu maiori despōdit: Scepusiense territorium, quod Polonica ditionis erat, in dotem datum, ex eo tempore in potestatem Vngarorum venit. Veniebat iam Henricus Imperator cum valido exercitu contra Vngaros, Almus Colomanni Regis fratrem natu minorem secum ducens. Ibi Boleslaus Vngaris, quemadmodum conuenerat, auxilia mittit: ipse cum non contemnendis aliis copiis in Bohemiam inuadit, Boriuoium & Sobeslaum Suatopolci Bohemorum Principis fratres patruales, Colomanni Regis

Bohemicum
bellum.

L

fororis

Tororis filios, exules in comitatu suo habens. Suatopelcus Henricum Imperatorem ad Vngaricum bellum cum auxiliariis copiis sequens, Váscóni & Mutinæ proceribus summam rerum Bohemicarum commendauerat. Hi igitur Boleslao fines Bohemiæ ingredienti cum aliquanta suorum manu occurrunt: initoque prælio profligati Pragam se receperunt. Boleslaus vastata magna parte Bohemiæ, oppidisque aliquot captis ac direptis, incolumem ingentique præda ditatum reduxit exercitum. Suatopelcus de domestico periculo certior factus, egre impetrato ab Imperatore fremente, & Polonis iam tunc minante, commeatu, raptim cum suis in Bohemiam reuertit: cumque Polonos tum vlscisci prælium ipsi non esset, in suos iram conuertit, quasi eorum conniuentia ac prodicione Bohemia vastata esset. In Vngaria nihil præclari gestum est à Polonis: sed rebus cum Cæsare & Almo fratre amice cõpositis, dimisit Colomannus auxilia.

Reuersum autem à Bohemica expeditione, Boleslaus duæ res aduersæ & molestæ excepere. Nam Sbislaui coniunx eius vitam cum morte commutauit: Pomerani autem Vscæ arcem Gneuomiro Czarnicouienfi domino vel autore, vel adiutore, per deditiõnem interceperant, deceptis, qui in præsidio fuerant, cum falsum de Boleslai morte rumorem confinxissent, quasi is victus à Bohemis, captusque, & Henrico Cæsari traditus esset. Itaq; omnibus rebus posthabitis Boleslaus, à Bohemica expeditione maximis itineribus recta in Pomeraniam cum paucis expeditis militibus contendit, reliquo exercitu dimisso, vt præda Bohemica exoneratus ad Pomeranorum fines sibi occurreret. Nectamen expectauit, quoad is exercitus cõueniret: sed cum paucis illis, ita vt venerat rapida excursione, cædibus hominum & incendiis villarum hostium fines vastauit: non quo sic vlsceretur eorum iniurias, sed magis vt incolumem se esse, & mox iustas pœnas de perfidis exacturum, ipsis ostenderet. Posteaquam vniuersus conuenit exercitus, Velenum oppugnat, nam id quoque recepto Gneuomiro defecerat, nec ita magno, vt Vscæ, præsidio tenebatur. Erat in exercitu cum fratre Sbigneus: sed cum hostibus, qui aliquanta manu coacta, opportunitatem inuadendorum Polonorum obseruabant, eosque clam per internuncios de omnibus rebus & consiliis fratris certiores faciebat, & prodendi perendique eius occasionem quærebat. Noctæ quadam castris clam egressus persuadet Pomeranis, vt se duce castra Polonorum adoriantur: per facile esse quamuis paucis multos inopinantes opprimere. Sequuntur Pomerani. Agebat forte in statione & excubiis Boleslaus, quod quidem crebro facere solebat, is re animaduersa, hostes cum tumultu & strepitu in castra irrumpentes, cum iis, qui in statione erent, à tergo adoritur: suos in castris subita re percussos voce sublata animat: concidunt animis hostes, in insidias præcipitatos se esse rati: conciduntur & capiuntur vtrinque: pauci tegentibus eos tenebris effugiunt. Captus est & Sbigneus, detractaque galea agnitus & ad Boleslaum adductus, in sequentem diem asseruatus est. Orto die, refert rem Boleslaus ad castrense consilium. Ibi alius alio acerbior in Sbigneum dicit sententiam: sed omnium acerbissimam Secechus Palatinus Cracouienfis, qui iam ab exilio reuerterat. Productus, & causam dicere iussus Sbigneus, cum se non explicaret, & re manifesta redargueretur, non morte tamen, quemadmodum censebant omnes, sed exilio à mitissimo fratre damnatus in Bohemiam abiit. Velenenses vigiliis, defendendæque arcis labore affi-

Pomerani-
cum bellū.

Sbigneus
perfidia.

Sbigneus
captus à
fratre.

Iudicium
de Sbigneo.

Sbigneus
exilio mul-
tatur.

re affiduo fatigati, & desperato suorum auxilio arcem apertis portis dedunt. Introgressi milites, crebris Pomeranorū defectionibus & immedicabili perfidia commoti, in omne genus hominum, nullo neque sexus, neque ætatis discrimine defæuerunt, nequicquam reuocante Boleslao, & victis parci iubente. Gneuomirus ad Principem viuis adductus, comminuto fustibus capite, iustas perfidiæ pœnas dedit. Boleslaus, cum per hyemem iam nil recte geri posset, reduxit, dimisitque exercitum.

Sequenti anno millesimo centesimo nono Germanicum bellum exarsit: breue quidem illud, sed prospero successu, magna; gloria Boleslai Principis & Polonorum gestum. Henricus enim Cæsar adiutos à Polonis Vngaros, & vexatos retractosq; è suis castris Bohemos ipse per se indigne ferēs, magis etiam à Bohemis contra Polonos incitabatur. Solicitabatur & à Sbigneo exule magnis polcitationibus, ea; spe implebat, vt per Sbigneum Poloniam oēm nullo negotio in potestatem suam redacturum se esse crederet. Affirmabat enim Sbigneus, primo eius aduentu certatim Polonos ad se defecturos esse. Igitur initio ætatis Poloniæ partem, quæ nunc Marchiæ Brandeburgensis ac Silesiæ nomen habet, ingreditur: captis quibusdā oppidis exercitum ad Glogouiam duxit. Iam eo Bolesla⁹ partem copiarū præmiserat, quæ hostē transitu Oderæ fluij prohiberent, dum ipse Russorum & Vngarorum auxilia expectat. Verum Cæsar inuento vado, haud ita procul à Glogouia transducit exercitū ad nonum calendas Septembris, peneq; Polonos vltra Oderam statiuā habentes oppressit: paucos quidem milites in agris vagantes, & magnā agrestium pecudumq; prædam cepit. Reliqua militum manus partim in oppidum se recepit, partim fuga dissipata est. Magna vi oppugnatur oppidum, frequēs quidem ea tempestate, sed non munitissimum. Oppidani veriti, ne capto per vim oppido, extrema quæq; ab irato hoste paterentur, quinq; dierum inducias petūt: quibus nisi succursum sibi esset, deditiõnem promittunt, obsides dant primorum ciuium liberos: ad Boleslaum Principem mittunt, quāto in discrimine sit oppidū & quid cum hoste cõstituerint, exponunt: orant, celeriter sibi vt opem ferat. Collaudat ille eorum consilium: affuturum se esse mature pollicetur. Quod ni adfuerit ad constitutum cum hoste tēpus, sustinere eos porro impetum hostium iubet: ni faciant, deleturum se eos post discessum Cæsaris iurat. Malint ergo paucorū obsidum iacturam facere, quā vniuersi perire. Valuit apud Glogouienfes plus fides & auctoritas Principis, quam priuata pietas: Itaq; biduo, quod de induciis erat reliquum, ad sustinendam vim hostium omni ope sese comparant, turres & mœnia quassata reficiunt, lapidum & aliorum telorum maximam vim in turres cõgerunt. Adueniente quinta die, promissam deditiõnem Cæsar poscit: vbi mutatos oppidanorum animos videt, iratus corona oppugnat oppidum, obsidesq; palliis (quæ sunt asseres cõpacti, qui milites mœnibus succedentes tegunt, & a missilibus defendūt) alligari, & ad mœnia obuerti iubet, vt dum suis oppidanorum misericordia parcat, facilius & liberius mœnia subeant milites. Sed nihilomin⁹ oppidani omne telorū genus in suos iuxta ac in hostes congerunt: qui propius ad mœnia acceperant, aut scalis ad motis muros iam scandebant, eos contis deturbant, lapidibus obruunt, pice & aqua feruenti perfundunt, præcipientesque agunt. Cæsar hostium siue pertinaciam, siue constantiam, admiratus, & suorum vulnera ac pericula miseratus, receptui canere iussit. Sic eo die & succedentibus aliquot deinceps frustra tentata oppugnatio est.

Germanicū
bellum.

Glogouia
oppugnata
& strenue
defensa.

est. Nec voluit postea Cæsar suos periculo obiiicere. Per multos enim fortes viros, Bauaros, Saxones, & Bohemos vna illa oppugnatione amiserat. Non recessit tamen ab oppugnatione Glogouiz Cæsar. Iam Boleslaus expectata auxilia acceperat, validosq; de suo milite copias habebat: itaq; propius hostē accedit: nec tamen pugnandi copiam, quamuis flagitantibus suis faciebat, sed è latebris & insidiis hostilem exercitum carpebat, pabulatores & alia quauis de causa castris egressos per submissos milites excipiebat, & trucidabat: sæpius intempesta nocte cum clamore & clangore tubarum hostium castris adequitabat, excubias aut opprimebat, aut è stationibus depellebat: interdum quoque nonnunquam prandentes aut quiescentes tumultuarie adoriri, persequenti hosti cedere, recipientem sese rursus persequi, celeritate equorum suorum, & hostilium tarditate, grauique armatura fretus. Itaque neq; oppugnandi oppidum, neq; reficiendi se, neq; quiescendi spacium hosti dabat. Exurebat etiam circumiacentes villas, obsidebat itinera, ita vt integras legiones pabulatum mittere hostes, & longius commeatum petere necesse haberent: sæpeque reuertentibus præda excutiebat. Celebre his rebus erat Boleslai nomen inter hostes, totaq; castra laudes & virtutes eius, compositis etiam ad id carminibus, personabant: ita vt Cæsar capitali poena, ne id fieret, sancire cogeretur, veritus, ne ea res fortitudine ac desperatione animos militum suorum deiceret. Angebatur autem ancipiti malo Cæsar, obfesso quam obsidenti similior. Et infectis quidem rebus ab obsidione discedere turpe, manere autem diutius in loco periculosum ducebat: ne non mutantem castra exercitum & pestis, & fames, & peruiigia propter crebros Polonorum insultus conficerent. Tandem Boleslaus ratus Cæsarem non satis auspiciati belli iam pertæsum, simul quod hyems instabat, faciliorem placidioremque fore: legatos ad eum de pace misit. Edit ille pacis conditiones, vt Sbigneus in principatum suum restitueretur, & vt Poloni tributarij sint Romano imperio. Duræ videbantur legatis hæ conditiones, neque existimabant, Principem eas accepturum esse. Ibi Cæsar ambitiose admodum & arroganter, ostendens legatis thesaurum, quem ingentem habebat: Hic, inquit, Polonos perdomabit. Erat legationis princeps Scarbicus Comes ex ea gente, quæ insigne habet lineas iunctas in modum duorum trigonorum æqualium, acutos angulos habentium, quorum Bases sursum versus pateant. Is Cæsaris iactantiam notās, annulo, quæ digito gestabat, in thesaurū proiecto: aurum, inquit, adiiciatur auro. Id scomma intellectum Cæsar gratias agendo excepit. hab Danct / inquit, lingua Germanica. Inde familiæ id nomen māsit, vt Habdanci dicantur.

Reuersi ad Boleslaum legati, mandata Cæsaris referunt, mirari ille confidentiam Cæsaris, & iniquitatem conditionum, quasi victor victis leges imponeret, ac non dubia adhuc esset martis alea. Itaque, quam non impetrabat pacem, vi & armis extorquere pergit, ac maioribus quam prius damnis hostem afficit: nullam ei dat lignandi, pabulandi, commeatu petendi, atque adeo è castris prodeundi facultatem. Quibus malis fatigati Germani, maioraque metuentes, alio transferre bellum statuunt, vt loci munitione, aura meliore, pabulatione, commeatuque laxiore vterentur. Simul autem elicere se Polonos ad decernendum de summa rei vniuersis copiis aliqua occasione posse sperabant. Soluta igitur Glogouiz obsidione, ad interiora Poloniæ & Vratislaviam urbem instructa acie contendunt. Inuadit à tergo, carpitque

extre-

extremos hostium Boleslaus, turbat ordines, impedit iter: nec sustineri Polonorum impetus à paucis poterat, vulnerabantur hostes hastis cominus, & minus sagittis: cum illi conuersis signis ad prælium se expedirent, Poloni diuersi refugiebant, rursusque ex intervallo iter prosequentes adoriebantur. Orabant Principem Poloni suum pleni fiducia, tota vt acie cum hoste dimicaret: satis sibi esse animorum, satis virium ad apertum certamen: defungi se cupere semel totius belli labore: indignum esse, vastari agros suos, expugnari arces & oppida se intuentibus. Quietos iubet esse Boleslaus, & ad omnia paratos: sibi curæ fore, quid facto opus sit. Cæsar magno cum labore & cæde suorum ægre in conspectum Vratislaviæ venit. Est circa Vratislaviam late patens planities: Boleslao locus is visus est peropportunos ad dimicationem prælij, & Polonis propter leuem armaturam & pernicitatem equorum, equitumque multitudinem, quam hostibus commodior. Itaque paucis milites cohortatus; Adesse tempus, quod dudū flagitassent: meminissent pollicitationum suarum: cogitarent in eo prælio imperium, salutem, & libertatem patriæ verti, viri, & maioribus suis digni esse pergerent: vastatos agros, incensos pagos, capta oppida, in seruitutem redactos agricolas vlciscerentur: gloriam denique maiorum suorum illustrarent. Deinde maiore quam alias, vi hostes à tergo & à lateribus laceffit. Conuertunt illi acies more solito, Polonos repulsi. Non iam refugiebant Poloni: sed celeriter ad signa & ordines, ita vt iussierant, concurrentes, præter opinionem hostium, pugnandi copiam fecere. Prælium fere ex oriente sole initum durauit vsque ad meridiem. Et inclinabat quidem ad hostes victoria: reprimebantur enim Poloni equites graui illorum armatura, nec densas peditum phalanges perumpere poterant, sed quasi in murum incurrebant, maiore suo quam hostium detrimento: iamque audacius illi vicissim signa inferebant: nutabant Poloni: verum Boleslaus omnia sollicitè prouidens, vbicumque deteriori loco rem suorum esse animaduertebat, accurrebat, & hortando, orando, subsidiarias copias submittendo iustaurabat pugnam. Tandem Polonorum ac Silesiorum virtute inclinavit ad Boleslaum victoria. Plurimi tunc vtrinque interfecti sunt, permulti viui in potestatem venerunt: atque ij honeste & liberaliter iussu Boleslai habiti & asseruati sunt. Multi etiam ex Polonis ceciderunt: longe plures (vt in nudis, aut certe leui armatura testis euenire necesse erat) vulnerati sunt. Campus, vbi pugnatum erat, plenus cadauerum, acerbum & miserabile spectaculum exhibebat. Ac Poloni quidem conquisiti ac sepulti sunt. Germani insepulti canibus & volucris esca iacuerunt. Inde cum eo tanta vis canum conuenisset, vt difficile transitum præberet iter facientibus, caninus campus à Polonis atque Germanis locus ille dictus est: & in hodiernum vsq; diem vtraque lingua hoc nomen, is, qui ibi est vicus, retinet. Abest autem vno à Vratislavia milliari.

Boleslaus tam insigni, tametsi non inuenta, victoria triumphans, quod hyems iam aderat, dimisit exercitum suum, auxiliares vero Russos & Vngaros pro meritis remuneratus, in hyberna distribuit. Clarius vero, quam antehæc victoria Boleslai & Polonorum nomen apud Germanos factum est. Itaque cum Henticus Cæsar acceptam à Polonis ad caninum campum cladē vlcisci insequenti æstate pararet, minus alacres militum animos ad eam expeditionem habuit: & res Italicæ præterea eum ab illa cogitatione auertebant. Verebatur autem, ne se in Italiam profecto Poloni vicinam sibi Germaniam

L 3

infestis

Legatio
Boleslai ad
Henricum
Cæsarem.

Boleslai
hortatio.

Victoriam
Boleslai de
Cæsare.

*Pax & af-
finitas in-
ter Henri-
cum Cae-
sarem & Bo-
leslaum
Principem.*

*Bohemicū
bellum.*

*Excursio
Prutenorū
& Pome-
ranorum
in Maso-
niam.*

*Expeditio
Boleslai in
Pomerania.*

infestis armis inuaderēt. Adhuc sciebat, multos nobiles & egregios tribunos militum, centuriones, turmarum & alarum praefectos, quorum praecleara opera in illa Italica expeditione uti posset, captiuos à Polonis detineri, & pacē quidem cum Boleslao facere cupiebat; sed offerre eam ultro, quam dudum à se petitā negarat, turpe sibi ducebat. Ideoq; cōmunes ad extremū amicos subornauit, qui Boleslao persuaderēt, ut ipse eam à Caesare peteret, ac de voluntate ipsius illi prolixē pollicerentur. Vicit animum suum Boleslaus, ut ipse ad Caesarem Babenbergam splendido apparatu & comitatu proficisceretur. Adueniens comiter ac honorifice acceptus est à Caesare: ibi multis inter se sermonibus habitis, & causis offensarum & immicitiarū discussis atq; sublatis, pax inter ipsos facta est æquis conditionibus, nouaq; affinitate sempiterna amicitia inter ipsos Principes & posteros ipsorū sancitur ac stabilitur. Nā Boleslaus Henrici sororem Adleidam vxorem duxit, & filio suo Vladislao impuberi adhuc Christinam eiusdem Caesaris filiam paruulam despōdit: captiuos omnes Caesari liberaliter remisit, & ab eo vicissim oppida capta superiore bello recepit. Peractis autem magna celebritate & summa omnium lætitia nuptiis, datis & acceptis ultro citroq; magnis muneribus, aucto nobilibus Germanis nouas nuptas deducētib; comitatu, Boleslaus in Poloniam reuertit.

Post Germanicum bellū, Boriuius oblatam Suatopelci fratris interitū, & Othonis ac Vladislai de Bohemiæ principatu contentione, occasionē non prætēmittendam sibi esse ratus, quin Principatū, unde à Suatopelco eiectus fuerat, repeteret, impetrat à Boleslao Polono auxilia: & confluentibus ad eū certatim proceribus & equitibus, paruo negotio Pragā caput Bohemiæ in suam redegit potestatem. Sed euocatus à Caesare ad cognitionem ac disceptionem causæ pariter cum Vladislao fratre, qui impar viribus Caesaris opem implorarat, in vincula coniectus est: Vladislauis vero Bohemorum Princeps declaratus. Molestē autem ferens Boriuius circumscriptionem Boleslai Polonus, motusq; Sobeslai fratris eius, qui apud se adhuc exulabat, precibus, insequenti anno, cum Henricus Caesar Romam ad suscipiendum diademā imperatorium profectus esset, in Bohemos duxit exercitum. Præmissis autem legatis postulat à Vladislao missionem Boriuius, & ut se arbitro cōstitui de principatu inter fratres patiatur. Recusat Vladislauis, & ad arcendam vim Boleslai se cōparat. Itaque desperata pacificatione, Boleslaus Bohemiæ oram eam, quæ cis Albim est, ferro ac incendiis vastauit: Bohemumq; sua defendentē cōmisso ad Cidlinam amnem prælio, profligatū in fugam vertit: & mox cum magna præda & spoliis hostium, propter anni tēpus in Poloniam se recepit, ad octauum enim Idus Octobris prælium factum erat.

Excurrebant tunc forte Pruteni & Pomerani prædabundi in Massoniam, vastatisq; raptim agris & pagis permultis, celeriter se cum præda domū recipiebāt: quos Præfectus Masouiae Magnus Comes, quem à Vratislaviensi præfectura amotum fuisse ante narratum est, tumultuaria manu collecta persecutus prima luce inopinantes, & post populationis laborē, largioreq; ex præda epulas altum dormientes adortus, ad internecionem oēs delcuit, nullo de suis desiderato. Hostes autē sexcenti interfecit, capti mille ducenti. Ceteri, qui in proximas sylvas diffugerant, sequentibus aliquot diebus ab agrestibus excepti ac trucidati sunt. Non satis autē pœnarum Prutenos ac Pomeranos dedisse ratus Boleslaus, astate sequenti expeditionē in Pomeraniam suā indixit, exercitumque ad Crusphiciam conuenire iubet. Iam moueri castra

debent.

debent, & ecce clara die inspectate omni exercitu, apparuisse fertur in culmine Basilicæ Crusvicensis formosus iuuenis, candida veste refulgens: cunctisq; stupentibus defiliit, & ante signa progressus est. Ibi vniuersus exercitus lætus euestigio motis castris diuinitus oblatū ducē sequitur: vbi vero ad Naclum ventum est, iuuenis ille malum aureum, quod manu gestabat, aduersus oppidum proiecit ac subito disparuit. Oppugnatum est oppidum summa vi: qua oppugnatione oppidani perculsi, quindecim dierum inducias à Boleslao impetrant, ea lege, ut ni sibi interea succursum esset, dederent sese: à Prutenis autē & Pomeranis auxilia petunt. Ingentes iam Prutenorum ac Pomeranorum copiae conuenerant, ac de ratione belligerendi inter se consultabant. Fit fremitus totis castris ad primum nuncium Naclensium. Deinde inuito consilio, respondent Naclensibus in tempore se affuturos, opemq; obsessis laturos. Amotis itaque equis, ne eorum hinnitu proderetur, per sylvas, quæ à statuiis eorum ad Naclum vsque pertinebant, silenti agmine iter faciunt; ut incautos & inopinantes Polonos opprimerent. Nec sane inanis eorum conatus fuisset, si statim ex itinere castra Polonorum adorti essent. Dies erat Laurentio Martyri sacra, qua Poloni nil de hostibus suspicati, quod induciæ cum oppidanis adhuc durabant, inermes diuinæ rei vacabant, & iam sacris peractis discedebant, cum subito conspiciantur hostes, agmina è vicinis syluis explicantes. Conclamatur ad arma: tumultu ac trepidatione castra complentur. Perturbantur omnes non tam multitudine hostium, quam quod in puncto temporis omnia prouidenda & facienda erant. Sed hostium cunctatio Polonis colligendi sese, arma capiendi, & ordines explicandi spatium dedit. Nam posteaquam illi conspectos se à Polonis animaduertere, de prima spe deiecti, locum castris ceperunt, frontem & latera sudibus præuisti & hastis transuersis in modum sepi munierunt. Difficilis quidem & periculosa propter sepes & fossas Polonis futura erat pugna: sed Boleslaus nuda esse hostium terga animaduertens Scarbimiro magistro militiæ negotium dat, ut cum ipse hostem à fronte adorsus in se conuertit, ille cum parte copiarum facto circuitu, à tergo in auersos impetum faciat. Quod vbi factum est, clamore cædeque à tergo orta, impelluntur ab extremis primi. Summa fit inter hostes trepidatio & confusio, perculsis instat etiam à fronte Boleslaus, perumpit impedimenta: hostes vtrinq; circumuerti, cum vallo illo suo ac sæpe impediti, fugam expedire non possent, maxima strage concisi sunt, ita ut caesorum numerus ad viginti septem millia peruenisse dicatur: lacubus etiam & paludibus multi hausti memorantur: capti fuere bis mille. Naclenses desperatis rebus suis deditionem fecere, eorumq; factū sex oppida alia secuta sunt. Quibus omnibus Boleslaus Suentopelcum præfecit, vnū de proceribus suis, hominem non tam opibus aut natalium splendore, quam virtute & scientia rei militaris clarum.

Exarsit deinde rursus Bohemicum bellum, à Boleslao quietis & ocij impetiente conflatum: cuius prætextus fuit Sobeslai in Polonia exulis restitutio, quem iam ante euocarat Vladislauis frater, cumque eo in gratiam redierat, Zatecensemque tractum ipsi attribuerat, matris precibus & lachrymis victus. Verum Sobeslaus aliquanto post, cum non satis placatum & benivolū fratris animum erga se animaduerteret, & à Vascone intimo consiliario incitari eum in se, siue certo iudicio, siue falsa æmulum delatione didicisset, per insidias eum interfecit, & fratrem ob id facinus iratū fugiens, in itinere

*Bohemicū
bellum.*

itinerē captus, in custodia asseruatus est: vnde, cum negligentius asseruaretur, post vnum mensem elapsus, in Poloniam euasit. Huius ergo rogatu Boleslaus Polonorum Princeps, bellum in Bohemos iterum suscepit. Præmisit autem legatos ad Vladislauum postulans, vt cum Sobeslao fratre vltro in gratiam rediret, principatumque partiretur. Respondit Vladislauus: non eiectionē à se esse Sobeslauum, neque vlla iniuria affectum: sed ipsum ingratum & immemorem benignitatis suæ, fidelissimum consiliarium suum indigne interfecisse, & conscientia sceleris profugisse. Exulare etiam apud se Sbigneum Boleslai fratrem reum si Boleslaus in partem Principatus à patre attributum restituat, neque se recusaturum de Sobeslao. Boleslaus cum nil impetrasset, Bohemiam cum infesto exercitu ingreditur, obuia quæque vastat & exurit. Antequam cum Vladislai copiis congressus fuisset, re diuina facta, procuratorque sacris mysteriis exercitu à sacerdotibus Boleslaus diserta oratione milites ad cauendas insidias & ad reprimendum hostium impetum, si quem in se reuertentes, locorum opportunitate, non viribus freti facerent, animauit. Primam & extremam aciem, ac latera quoque robore militum communit: in medio captiuos, impedimenta, ac infirmos milites collocat: ita quadrato agmine progreditur. Et iam fere ad exitum sylvarum peruenerat, cum subito hostes dato signo è latebris profiliunt, & tumultuosis vndique in Polonos inuadunt. Sustinent Poloni impetum inuadentium saluis & integris ordinibus. Inprimis Boleslaus Dux hostem, qui forte ante alios pugnam ciebat, manu sua peremit: hinc proximum Derslaus pocillator: horum exemplo incensus ardor cæterorum militum, hostem referre pedem coegit. Hic ergo Poloni victoria potiti, repetitaque è vestigio in Bohemiam excursionē, incolumes cum ingenti præda in Poloniam reuerterunt. Sequenti anno cum parari rursus in se à Polonis expeditionem Vladislauus Bohemus accepisset, fractus animo, de pace legationem ad Boleslauum mittit, Sobeslao fratri partem principatus & obliuionem superiorum offensarum promittit: constitutoque loco ac tempore conueniunt Principes apud Nissam fluiuium. Ibi pax inter fratres, & Otonem Marchionem Morauie patruelem, quem Vladislauus paulo ante è carcere dimiserat, autore Boleslao certis conditionibus ac iureiurando vtrinque dato redintegrata est. Sobeslao Gradecensis tractus cum quinque castellis in Bohemia, in Morauia vero Olomucensis, cuius domini per illud ipsum tempus extincti erant, à Vladislao fratre concessus: datisque & acceptis vltro citroque muneribus, & conuentu soluto Principes discessere.

Prussicum bellum.

Sbigneus auxili fratris gratiam implorat & impetrat.

Hoc eodem anno millesimo centesimo decimo quarto, Boleslaus hyberno tempore cum expeditis copiis Prussiam ingressus, vicos, oppida, & pagos longe lateque, extenta populatione, ferro & igne vastauit, & nusquam prodeunte ad dimicationem hoste magnam prædam abegit: captiuos, quorum ingens erat numerus, ad colendos agros in Polonia per diuersa loca distribuit: extantque etiam nonnulli pagi, ex eo tempore Prussorum nomen retinentes. Sbigneus reliqua spe, quam habebat in Bohemorum, & Pomeranorum armis, penitus abiecta, cum hos quidem debellatos à Boleslao accepisset, cum illis autem pacem factam esse sciret, Cæsaris vero affinitate potentiorē etiam Boleslauum esse iudicaret, fratris misericordiam & clementiam supplici legatione rursus tentat agnoscit ac deprecatur culpam: fratris fidei ac potestati totum sese permittit: orat ne inops, egensque in exilio vitam finire cogatur,

gatur, vt paululum quid sibi in patria præ manu detur, vnde vitam sustentare possit: quicquid id fuerit, eo se contentum: & fratri, quem ipsi Deus & virtus ipsius dominum constituisset, obsequentem semper fore. Emolliit fregitque hæc legatio Boleslai animum, pronum suapte natura ad misericordiam: reuocatur Sbigneus, nequicquam reclamantibus proceribus. Veniens nil de fastu & vanitate sua remisit: sed quem legati supplicem ad pedes fratris prostratum se esse polliciti fuerant, is cum tubis ac tympanis incedens, præferri sibi strictum gladium de more Principum iussit. Dissimulauit id quidem Boleslaus, & comem se fratri præbuit: sed tamen cœpit mox animū eius subire sacri pœnitentia, quod insanabile cernebat ingenium Sbignei. Alebant eum igniculum in pectore Boleslai conceptum proceres, qui Sbigneo infensi erant, & multis verbis ac suspicionibus odium eius inflammabant. Nunquam esse quieturum illum: eoque reditum impetrasse, vt quem aperta vi frustra tentatis multis, tollere de medio nequiuisset, dolo circumueniret. Anteuerti oportere scelus eius, si sibi liberis que suis Boleslaus consultū vellet. His dictis eo impellunt Principem mitissimum, vt de nece fratris quibusdā mandaret. Faciunt illi iussu: iurgio de industria aggressi Sbigneum, frustra implorantem fratris opem interfecerunt. Vehementer postea Boleslauum admissi facinoris, contaminatæque vna illa labe existimationis suæ pœnituit: multisque postea lachrymis, elemosynis, & laboribus peregrinationum vltro susceptarum scelus id eluit. Non multo autem interiecto tempore, post patratum in Sbigneum facinus illud, Scarbimirum quoque Palatinum Cracouiensem virum magni ingenij & factiosum cepit, in carcerem cōiecit, excacauit, senatu mouit, & abdicare se vtroque magistratu coegit: propterea quod is elatus rebus secundis, & bellis aliquot suo ductu prospere gestis omnia sibi arrogaret, ac de Principis laudē virtuteque detraheret: eumque propter iniquorum & beneficiariorum suorum multitudine, gratiaque populari fretus contemneret: conuiciis & maledictis incesset, iamque in apertam rebellionem euasurus esse videretur. Atque ex eo tempore Castellanus Cracouiensis, qui longe inferior fuerat, Palatino in Senatu Prælatus est. Hoc etiam anno, qui fuit à Christo nato millesimus centesimus decimus septimus, Boriuoius Bohemus, Hénrico Imperatore ab Italica expeditione reuerente, è custodia dimissus, Boleslai opera & arbitrio Vladislao fratri reconciliatus est. Nec diu tamen firma fratrum gratia sterit, assentatoribus improbis, vt sit, alterum alteri suspectum & inuisum reddentibus. Itaque non multo post Boriuoius à Vladislao sibi metuens solum vertit, & ad Polonos primum, inde mox ad Vngaros se contulit, ibique diem vitæ clausit extremum.

Sbigneus interficitur.

Scarbimirus Palatinus Crac. excacatus, & magistratus motus.

Sequenti anno millesimo centesimo decimo octauo Boleslaus pacatis domi rebus, statuerat Prutenos ac Pomeranos, fractos iam ac debellatos, ad extremum perdomare: verum imbres anni illius perpetui, & ingens aquarum vis ac inundatio, quæ neque feri agros, neque meti passa est: (neque id in Polonia modo, sed in vicinis quoque regionibus) quiescere cum coegere. Præcesserat autem eos imbres tale prodigium, quod cælum totas tres horas post occasum solis ardere visum est. Sedatis ventis & tempestatibus, quæ post imbres superiores vehementes ac diuturnæ fuere, bellum contra Prutenos ac Pomeranos persecutus est. Extremam autem vastitatem timentes Pruteni & Pomerani, iuuentutem omnem, opificumque & agrestium multitudinem armarunt: & vltimam prælij fortunam tentaturi, Boleslao cum exercitu aduenienti

Inundatio aquarum & tempestatibus.

Bellum Pomeranicum.

Suentopel-
cus rebellis
Boleslao.

nienti occurrerunt, viam ipsi ad interiora ditionum suarum corporibus suis præclusuri. Nec ille quidem cunctatus est, quin mox cum hoste, quamvis numerosiore, manus consereret. Pugnatum est à primis Marte dubio: ibi enim robur omne exercitus sui hostes collocauerant. Vbi cedere ij loco cœpere, immittit Boleslaus perculsis nouas aliquot cohortes, quæ mox totam aciem conuertere. Primis enim partim cæsis, partim perturbatis reliqua multitudo imbellis in fugam effusa est. Parci iussit Boleslaus fugientibus, ne regio cultoribus vacua prorsus redderetur: itaq; multo plures capti, quam cæsi: reliqui flore omni iuuetutis amisso, cū oppidanis & munitionibus, & reb⁹ suis omnib⁹ Boleslao se dedidere. Restabat Suentopelcus Nacli præfect⁹, q⁹ domini cupiditate ductus, minus erat dicto audiens Boleslao, & cū Pomeranis hostibus Polonorum societatem iniuerat. Cumq; veniam desperaret, obstinatus in rebellione permanebat, Naclumq; armis, propugnaculis & cōmeatu bene munierat. Motis igitur castris Boleslaus Naclū obsidere cœpit, ad sextū idus Septembris. Ac tētabat Principis animū Suentopelcus per internūcios, culpam deprecabatur, pecuniam & obsides pollicebatur. Sed surda hæc aure Boleslaus accipiebat, eo quod pessimi exempli facinus nolebat impunitū relinquere. Sed cū paratiores quā initio crediderat, ad perferendā obsidionem hostes, oppugnationē autem oppidi, eo præsertim anni tēpore, perdifficilem esse animaduertiret: fremeret vero exercit⁹, ne hyberno quidem tēpore militiæ vacationē sibi concedi, nec solū hostibus, verum etiam cū frigore, procellis, & niuib⁹ se cōflicari: tandē negatam diu veniam dat Suentopelco & Naclēsi: pecuniam & obsides imperat: fuitq; inter obsides Suentopelci filius. His actis, dimittit Boleslaus exercitū circa calēd. Ian. Sed iterū æstate proxima, noua Suentopelci & Naclēsi defectione permotus, adeo constanter urbē eandem oppugnauit, vt oppidani, desperatis rebus, vitā modo pacti, oppidū & Suentopelcū dedere cogerentur: quē Boleslaus mox perpetuo carceri mancipauit. Naclō recepto, cuncta Pomerania, teste Dlugosso, in potestatem Polonorum venit: religionemq; Christianam bis ante susceptā & bis rursus repudiatā, tunc demū autore Boleslao Polonorum Principe (vt Ciantius testatur) tertium cum Varsislao duce recepit, & huc vsque retinet.

Pomerania
citerior à
Polonis
subacta, &
Christiana
facta.

Vladislai
cum Chris-
tina nup-
tiae.

Casimirus
Boleslao
nascitur.

Bohemici
bellum.

Boleslaus pacatā omni Pomerania, dimissoq; exercitu: reuersus in Poloniam, sequenti anno nuptias filio Vladislao, cum Christina Hērici Imperatoris filia, qui tunc demum ambo puberes facti erant, maximo apparatu celebravit: quibus Stephanus Rex Vngariæ Boleslai gener, & Russorum quidā Duces interfuere. Interfuit & Boriuius Bohemus: itemq; Iaroslai Vladimiriensium Dux, affinis Boleslai, vterq; fuga sibi salutem quærens. Exaetio autem post eas nuptias anno, qui fuit millesimus centesimus vigesimus secundus, Adleida Boleslai vxor, post decem annorum sterilitatem, filium Casimirum peperit. Eodem quoque anno Volodor Præmisliensium Dux, cum sæpe latrocinantium in morem prædas in Polonia ageret, nec desisteret admonitus à Polonis, apud Vyslokie profligatus, captus, & ad Boleslaum adduct⁹ decies mille pondo, siue vices mille marcis argenti se redemit. Fuit etiam eodem anno magna caritas annonæ, arefactis legibus perpetuo trium mēsum vernorum æstu ac siccitate.

Insequenti anno Vladislai Bohemorum & Sobeslaus Morauorum Duces fratres germani, ad iurgia, testataq; rursus venere inimicitias, cum propter alias causas, tum propter Boriuium tertium fratrem exulem: qui etiam

coactis

Bellum
Russicum.

coactis vtrinq; copiis prælium inter se cōmisere. In quo victus Sobeslaus ad Cæsarem atq; inde, cum nihil æqui ibi impetraret, ad Boleslaum in Poloniam rursus confugit. Quem comiter quidem tunc Boleslaus accepit, & consolatus est: sed auxilium tamen distulit propter Russicam expeditionē, quam Iaroslai affinis sui causa susceperat. Quam cū prosequeretur, coniunxit se cum eo apud Præmisliam Colomannus Dux Vngariæ, qui & ipse cum nō contemnēdis copiis reducendi Iaroslai causa veniebat: itemq; Volodor & Basilus Præmisliensium Duces. Itaq; cōmunibus armis & consiliis à Polonis, Vngaris, & Russis illud bellū gerebatur, breuique Belzum, Ciruenū, & Vlodimiria arces, & quadam aliæ ignobiles munitiones vel expugnate, vel deditæ, in potestatem Iaroslai venere. Inde ad Kiouiam Russorum metropolim itum est. Præcedebat autē Iaroslai exercitū cum septē millibus equitū ab Vngaris & Polonis attributorū: qui vbi Kiouiam appropinquauit, obuium habuit ex vrbe hostilē exercitum pedestrē, cum quo conferta pugna superior esse videbatur. Sed summisere suis oppidani subsidium: itaq; instauratū est prælium. Iaroslai dū inter primos pugnat, confosso ab hostibus equo, in terrā excussus est. Acre circa eū certamē fit: hinc Kiouienfibus opprimere, inde Polonis & Vngaris eum eripere satagētibus. Cedunt tñ Russi, & in urbē se recipiunt. Iaroslai saucius relatus, paucis diebus mortuus est. Nihilominus minus Vngarus & Polonus Kiouiam obsidere pergunt. Sed nō multo post re infecta discesse, pace data Kiouienfibus: orantibus Russis, qui in castris Polonorum militabant, & Andrea præfecto arcis Kiouienfis. Nā Princeps ipse Vladimirus iam inde ab initio in vltiorem Russiam se receperat, neq; mœnibus, neq; fidei Kiouienfium sese credens.

Iterum anno millesimo cētesimo vigesimo quarto nō ita multo post Volodor Præmisliensium Dux, immemor fœderū & iurisiuradi, quod Boleslao Kiouiam dederat, misso Volodimiro filio cū exercitu vicinam sibi Poloniam præsidio vacuam cædibus & incendiis vastauit vsque ad Biezum oppidum, ingentemq; pecudum, iumentorum, & hominum prædam abegit. Itaq; Boleslaus insequenti ætate bellum Volodoro intulit, eumq; prælio vicit, multis fortibus & insignibus viris, partim in bello, partim in fuga trucidatis. Dux autem Volodor Haliciam fugit. Post victoriam Boleslaus liberius hostiles regiones depopulatus est, vicemque Russis cum fœnore reddidit: citoque reduxit exercitum, nulla munitionum expugnatione tentata propter vrgentem hyemem, quæ sæuissima ac diuturna eo anno fuit. Cracouia eo anno penitus conflagrauit: incertum, fortuitone incendio, an à Bohemis clam subornato propter receptum Sobeslaum exulem: cui Bohemiam eodem anno repetenti (eo quod Vladislai fratrem, rerum in Bohemia tunc potentem, periculose agrotare acceperat) Boleslaus pecuniam & milites liberaliter suppeditauit. Et redintegrata quidem est pax inter fratres, Suatana matre interueniente. Verum paucis illis diebus Vladislai extremum clausit diem, eique Sobeslaus in principatu Procerum & populi fauore successit. Quod moleste ferens Otto Marchio Morauia, cum ipse Sobeslai viribus impar esset, Lotharij Cæsaris, qui Henrico quinto paulo ante defuncto successerat, opem implorauit. Ac dedit quidem Lotharius Saxonibus suis negotium insequenti anno, vt eum in Bohemorum principatū inducerent: sed is exercitus à Sobeslao profligatus est: vbi etiam Otto cecidit. Sobeslaus vero cū Cæsare, cui tūc grauius à Cōrado Sueuorum Duce, & ipso ad imperium

Russicum
bellum iterum.

Russi victi
à Polonis.

Rufforum
excursio in
Poloniam.

aspirante, bellum imminabat, in gratiam rediit, & impotētius dominari Bohemis cepit: fratrum enim filios & proceres nonnullos in carcerem coniecit. Hoc ipso anno Volodor Rufforum Præmisliensium Dux in medio belli apparatu vita decessit. Verum filij eius Volodimirus & Roscislaus exercitum a patre cogi ceptum, nihilominus ad vastandos Polonorum fines immiserunt: sed is pauculis pagis ad Vislocum flumen exultis cito se domum recepit: non plus habens animorum, quam sui duces, qui ad eam expeditionem profecti non erāt. Quieuit à bellis eo anno & sequentibus aliquot Boleslaus, cum plaræque omnes finitimæ gentes partim externis aliis, partim ciuilibus bellis distinerentur. Quietem igitur nactus Boleslaus, ad religionem cultumque diuinum animum adiecit. Nam Basilicam Cracouiensem humilem etiam tum & neglectam, in augustiorem formam redegit, excitatis altius muris eius, ac duabus turribus ad latera adiunctis: supellectilem auream ac argenteam maiorem in modum auxit. Quin & collegium sacerdotum siue Canonicorum eius Basilicæ, viginti ad veterem numerum adiectis, amplificauit, eisq; certos pagos ipse, Radossus vero Episcopus decimas attribuit. Auctus est deinde filio sui nominis Boleslaus: cui quidem postea Crispo à capillorum specie cognomen fuit.

Boleslaus
Crispus
natus.

Post hæc Boleslaus, quamuis magnis in ornatum templorum, & in alimentum sacerdotum & egenorum impendiis & donationibus, iugique precatione & lachrymis, & aspero tenuique victu ac cultu corporis, cilicio pro veste vtens, & cinere sese aspergens, ægrotorumque mendicorum pedes subinde manibus suis abluens, admissum in Sbigneum fratrem facinus sedulo expiaret, cum aliis satisfaceret, tamen ipse sibi non satisfacerebat, nisi & laborē longæ molestæque peregrinationis adiceret. Itaque solenne Christianis quadraginta dierum ieiunium, pane tantum & aqua gustandis, cilicium indutus, cum exegisset, paucis sacerdotibus & aliis piis hominibus comitatus, ad Ægidij tutelarum diui sui sepulchrum, peregrinationem priuati habitus suscepit, atque id iter magna ex parte nudis pedibus confecit, nullum templum, nullum monasterium, nullum egentium domicilium, neminem denique sacerdotem aut mendicum præteriens, quin liberalitatis ac munificentia quippiam in eum depromeret. Quindecim dies apud diui sepulchrum ieiuniis ac supplicationibus vacans, commemoratus, cum in Poloniam reuertisset, & reliquum illius anni tempus quieti dedisset, vere proximo in Vngariam ad D. Stephani sepulchrum alteram peregrinationem instituit: eaque religiose & pedestri item itinere obita, Gnesnam etiam adiit ad D. Adalberti reliquias paulo ante è tenebris in propatulum prolatas. His peractis, non ita multo post Casimirum filium immatura morte defunctum amisit, verum eum mœrorem mox Mieczislaus natus mitigauit, cui propter grauitatē morum ac prudentiam senis cognomen inditum est. Alius item sequenti anno millesimo ceteresimo trigesimo secundo natus est ei filius, qui aui materni & auunculi Casarū nomine Hēricus appellatus est. Post in Vngariam valido exercitu, & euocatis ex foedere Rufforum auxiliis contendit, vt nepotes suos Stephani Regis exules filios cum matre reduceret. Nam hos Vngari mortuo Stephano Belam cæcum Regem creantes præterierant. Occurrit igitur Boleslao in Sceputiensis territorio cum magnis Vngarorum & Austriorum copiis Albertus Marchio superioris Pannoniæ siue Austriæ, cum quo soror Belæ nupta Regi erat. Committitur durum prælium: tandem virtute & constantia Polonorum, ac

Peregrinatio
Boleslai
in Galliam.

et

in Vngariam.

Mieczislaus
filius
Boleslao
natus.

Henricus
Boleslai
filius
nascitur.

In Vngariam
expeditio
Boleslai.

ducis

ducis solerti diligentia in fugam hostes acti sunt. Ab Vngarico bello Bohemorum in Poloniam excursionem Boleslaus reuocatus deinceps est: Russique nouas res moliri, & ad excutiendum iugum Polonorum aspirare ceperunt. Quæ res cum permanisset, ad Boleslaum, conturbauit eum illa alieno suo tempore constituta rebellio: quod ad duo maxima bella, Vngaricum scilicet ac Bohemicum, tertium non minus ipsi accederet. Conuocat senatum, exponit de intempestiua Rufforum defectione: dicuntur sententiæ: ibi inter alios proceres Petrus Vloftouicius Comes Xiansensis in eam sententiam verba fecit, vt diceret: non maximo negotio nascentem rebellionem opprimi posse, si caput eius rebellionis Iaropelcus amputetur: idque arte facilius esse factum, quam apertis armis: nec dedecere, si dolo perfidia vindicetur: ad eamque rem operam suam pollicetur: cætera quietos esse iubet. Inde paucis fidis comitibus, neq; tamen consilij consciis, assumptis, in Russiam ad Iaropelcum proficiscitur: exilium & fugam simulat: Boleslai crudelitatem in se, & iniurias graues inculcat: fugæ perfugium tutumque latibulum à Iaropelco, de cuius humanitate & virtute multa audierit, petit: addit multa de impotentia & sauitia Boleslai in omne genus hominum, quibus rebus suis exosus factus sit. Pergratus fuit aduentus Petri Iaropelco, pergrata oratio: gaudebat diuinitus sibi oblatum consilij sui adstipulatorem & adiutorem: multa de Boleslao, & statu rerum Polonicarum quærit, non nihil etiam de defectione sua significat. Accommodat Petrus responsa sua ad illius voluntatem, approbat consilium. Quibus rebus fidem sibi adstruxit apud eum, & in intimam eius familiaritatem sese insinuauit. Itaque Iaropelcus communicato cum suis consilio maturare rebellionem statuit. Rus forte secesserat cum paruo comitatu: secutus erat & Petrus, qui obseruata rei bene gerendæ occasione, Iaropelcum eum paucis prandentem, signo suis comitibus dato, comprehendit, constringit, & equo impositum celeriter, dispositis prius per loca equis & nauibus auelit, & incolumis ad Boleslaum perduxit. Collaudauit fidem, studium & operam Petri Boleslaus, & amplis eum muneribus ornauit, Iaropelcum vero custodiæ tradidit. Vnde intra vertentē annum, maximo auri & argenti pondere à Basilico siue Vasilco fratris sui filio redemptus, ad principatum suum data Boleslao fide reuersus est: in qua tamen fallenda patrio indulsit ingenio. Nam cum aperta vi imparem se esse Boleslao cerneret, ad dolos animum conuertit, vt par pari referret. Vngarum quendam hominem non ignobilem, cæterum vafrum ac callidum subornauit, qui pro perfuga ob defensas Stephani liberorum partes ad Boleslaum delatus, captata occasione, vel vitam illius peteret, vel insigni aliqua clade Polonos afficeret. Is itaque Vngarus industria sua & eloquentia, & bene assimilatis ad tempus officiis, ita se in amicitiam creduli Principis breui tempore insinuauit, vt ad consilia, quæ habebantur de Republica, adhiberetur, ac præfectura Vislicensi donaretur: cumque Boleslaum regno absentem, propter componendas res Bohemicas, apud Lotharium Casarem animaduertisset: commodam prodicionis occasione nactus, celeri nuncio Iaropelcum aduocat, ac ad sextum Idus Februarij ad Visliciam cum expeditis copiis adesse iubet. Certior igitur Vngarus de aduentu Rufforum factus, commigrare viciniam omnem cum liberis, vxoribus ac facultatibus suis Visliciam iubet. Libenter facit iussa Nobilitas pariter & plebs, vt se suaque loco munito ab hostium armis defendat. Adfuit ad conductum tempus Russi: intromittuntur ab Vngaro clam in oppidum intempesta nocte:

M 3

ingen.

ingentem vulgi nullo neq; sexus, neq; ætatis discrimine, aut misericordia cedere edunt: oppidum succendunt: nobiliores ac ditiores cum reliqua præda, pecudum in modum cursim abigunt. Proditori Iaropelcus Princeps præmij loco linguam præcidit, oculos effodit, membraq; genitalia abscedit. Sic ille perfidus dignam sceleris sui mercedem tulit. Oderunt enim fere proditorem Principes ac Reges, quamuis prodicionem ament.

Russicum
bellum.

Reuersus autē ex Germania Boleslaus, cum de Vislicienfi excidio, & Iaropelci perfidia didicisset, ingentes aduersus Russos & Iaropelcum iras concipit: magnoq; non modo ex Nobilitate, verum etiam ex oppidanis & agrestibus exercitu cōparato, Russiam fremens, perinde ac lænæ vel vrsæ raptu foetus solent, ingreditur. Cum autem nemo ipsi prodiret obuiam (nam Iaropelcus peccati simul ac virium suarum sibi conscius, procul in paludes & sylvas sese abdiderat) Vladimiriensi regione omni, & proximis quibusq; crudelissime vastatis, cū ingenti præda reuertit in Poloniam. Irritatus magis quam fractus ea suorū clade ac calamitate Iaropelcus, & cæteri Russorū Principes, iterum de ratione belli cum Polonis gerēdi consultabāt, in eamq; veniebāt sententiam, vt dolis aggredierentur eos, quibus virtute pares non essent. Ad quā quidem rem optata eis sese occasio obtulit. Etenim Iaroslaus Haliciensium Dux, q̃ cum Polonis sentire, ac cōsilia Russorū prodere diceretur, principatu ab eis deiectus in Poloniam ad Boleslaum cōfugit. Nec ambigebāt Russi, eū à Polonis reductū, & se vltū iri; antevertēdos & fallēdos sibi eos esse iudicant, vt pacato agmine tāquam in trāquillis rebus venientes ex improviso opprimerent potius, quā aperta vi non sine periculo graue bellū repellerēt. Halicienses subornāt, vt simulato Principis, sui desiderio, à Boleslao petāt, vt eum primo quoq; tempore reducat: affirmēt, pœnitere Russos. q̃ cum eiecissent. Faciunt iussu Halicienses, eadē pene cōfirmant Nobiles quidā Vngari Haliciensibus finitimi, ab iisdem ad astruendam & perficiendā institutam fraudē conducti & submissi. Habuit fidē dictis Boleslaus (vt erat natura credulus & apertus.) Itaq; iusto quidē, sed minori tamē, quam pro belli magnitudine & clandestino apparatu Russorum, exercitu, Iaroslaum reducit, nihil hostile suspicatus. Appropinquanti Haliciæ primæ Vngarorū turmæ instructæ gratulabundæ occurrunt, & præteruictæ Polonos, extremū agmen claudunt: subsecuti deinde Halicienses, idē & ipsi faciunt. Suspecta ea res esse Boleslao cœpit, accitoq; Vaseborio Palatino Cracouiensi, & magistro militiæ, suspicionē suam cōmunicat. Dum hæc illi inter se conferunt, ac de euitando periculo & insidiis consultant, ecce apparent procul à fronte instructæ Russorū acies, quas Iaropelcus citato cursu ducebat. Præcipitatū se in insidias, & in medio hostiū cōclusum Boleslaus videbat: & quanquam lōge imparē se numero hostiū animaduertebat, tñ, qui semper solitus esset vincere, satius esse ducebat honeste occubere, quam fugiendo victoriam vltro hosti cōcedere. Itaq; instructis p̃ tempore aciebus, signoq; dato, primus in imminētē à fronte hostē impetū facit: cōcurrunt infestæ acies: extollitur ad cœlos clamor virorū, clāgor tubarum, & strepitus armorū. Contendunt Poloni de salute, Russi de victoria. Iamq; res Polonorum veterani militis virtute & peritia meliori loco effincipiebant: cum subito perturbatis ordinibus, & fugæ initio à Palatino quodā, cuius nomen nō memoratur, orto, sequentibus eū, qui proximi steterāt, magna pars exercitus Polonici in fugam cōiecta est. Pugnabat nihilominus cum paucis, & iis quidem partim faucis, partim lassis Boleslaus: & cum fu-

Palatini
eiusdem
fuga.

gere turpe sibi duceret, nolebat tñ inultus mortē oppetere. Forte equus, cui insidebat, multis vulneribus confectus, ac debilitatus concidit. Ibi miles quidam gregarius & obscurus subleuatum eum equo suo imposuit, & vt patriæ magis quam gloriæ suæ rationē duceret, fugaq; melioribus se rebus seruaret orauit. Sic ille tūc quadragies septies victor Princeps (tot enim secundis præliis dimicasse memoratur) nobilissimi viri fuga proditus, gregarij militis opera præsentī se morti eripuit. Reuersus autē in Poloniam Palatino fugæ principis leporis pellem, colum, & fuscum dono misit, meticolositate eius & mulicbrem animum notans: quā ignominia ille ad voluntarium suspendium adaptus est: militem vero salutis suæ autorem insignibus nobilitatis, luculenta pecunia & possessionibus remuneratus, etiam ad honores amplos ac magistratus euexit, posteritatemq; eius omnē nobilitauit: deinde fiscum suum in redemptionem captiuorum, qui permulti erant, effudit.

Et vehementer quidē angebatur animo Boleslaus, vt solent ij, qui perpetuo secundis rebus vsi, aduerso aliquo casu affliguntur, pudebatq; & pigebat eum suipsius, quod tantæ illius cladis culpā in se agnoscebat, quippe qui credulus nimium & incircumspectus fuisset. Sed tñ de labe illa delenda, & vlti scendis perfidis Russis & Vngaris, sedulo etiam atq; etiam cogitabat. Et quo liberius id faceret, cum Sobeslao Bohemorū Principe Cloci conuentū egit, pacemq; fecit, arbitris vtriusq; populi proceribus. Pudore autem ac dolore stimulantibus, conspectum hominum & colloquia vitabat, quæ res ei maturabat mortē. Nam ex mœnore illo & anxietate animi in morbum incidit: qui sensim ingrauescens omnem medicinā reuientem toto anno lecto affixum, magnopere debilitauit. Nec angorem ac morbum eius natus filius Casimirus leuauit. Vbi mortē sibi appropinquare sensit, cōuocatis proceribus, & quatuor filiis adstantibus, de concordia apud eos verba fecit: partitusq; omnia, quæ tunc erant Polonicæ ditioris, inter quatuor filios, Principatum & summam rerum penes Vladislaum natu maximum constituit, ceteros eius auctoritatem sequi iussit. In partitione quintum filium Casimirum, qui superiori anno natus erat, præterierat: id eū Proceres obliuione fecisse rati admonent, vt ne illam exortem patrimonij relinquat. Respondit Princeps: iam illi quoque portionem suam esse designatam. Admirantibus cunctis: nō aduertitis, inquit, in curru inter quatuor rotas quintam eam esse partem currus, cui homines insident, & onera imponunt, quæ quidem à rotis sustentantur atque portantur. Eum igitur locum inter quatuor fratres quintus obtinebit, illisq; suo tempore succedet. Diuinitusne id, quod futurum erat, præseuerit, an, vt solent homines, instante morte, alienati mente diuinare, an vero discerpere in plures partes Principatum noluerit, dicere non habeo. Nec ita multo post sacris Christianorum mysteriis rite procuratus vita excessit, maximo totius Poloniæ desiderio: cum regnasset post patrem triginta sex annos, vixisset quinquaginta tres. Funs Ploscum solenni pompa clatum, & iuxta patrem conditum est.

Fuit autem Boleslaus hic habitudine corporis satis firma, vegeta, & laborū patiente, colore fusco, statura mediocri: os ei carbūculus morbus ab incunte ætate distorterat, atq; inde Criuouisti siue distortus cognominatus. Animo vero excelso fuit & periculorū contēptor: iusti & equi obseruatissimus: ad irā, gratiam, misericordiam ex æquo pronus: ad credendū perfacilis: ad beneficentiam & liberalitatem promptus: modestia & clementia singulari: laboris & gloriæ

Polonorum
fœdus cum
Bohemis.

Casimirus
filius Bo-
leslao na-
tus.

Polonia di-
uisa inter
Boleslao fi-
lios.

Boleslao
mortis.

gloriæ cupidus: pacis artium non penitus expers, verum belli studiis longe præstantior, ad quæ à teneris (quod aiunt) vnguiculis toto animo ferebatur. Hinc omnem fere suum Principatum bella gerendo exegit: miles strenuus & audax: dux prouidus, solers, animosus, & felix, excepto illo vltimo Haliciensi prælio. Obiit autem anno Christi nati millesimo centesimo trigesimo nono, cum eum Lotharius Imperator vno anno anteuertisset.

VLADISLAVS SECVNDVS, PRINCEPS.

Anno Chr.
1140.

Mortuo Boleslao, torpor quidam animos hominum occupauit, futurorum malorum omine, propter sectionem regni, quam testamento Boleslai nuncupatam, filij eius flagitabant. Videbant enim omnes, se, qui dudum sub vnus imperio florentes & formidabiles cunctis in circuitu vicinis populis fuissent, deinde disceptis viribus ac studiis, quorumvis iniuriæ fore obnoxios. Neque enim diu concordiam inter fratres, constitutionemque paternam valere posse (cum infida fere sit omnis regni societas) neque contentos illos fore suis fortibus, degustata semel regnandi dulcedine, sed iniuste aliena inter se mutuo appetituros & inuafuros & vim atque iniuriam inter se inuicem propulsaturos, ciuilibus tandem ac parricidalibus armis inter se concursuros esse: quibus necesse esset tam amplam ac florètem dudum Rempublicam euerti. Itaque aliquandiu triste silentium omnes tenuere, promiscueque à fratribus imperabatur, donec ij diuersa iubendo perturbare omnia cœpere. Tum demum conuentu apud Cracouiam acto, cum flagitatio fratrum, studiaque & factiones comparatæ, ad vnum deferri vniuersam rerum summam non paterentur, nec rectius quicquam in mentem cuiquam veniret: necessario Boleslai constitutio approbatur, ut iuuenes certis ac definitis à patre finibus dominarentur: Principatus vero & summa belli, pacisque autoritas penes natu maximum esset. Partitione regni secundum descriptionem patris facta, Vladislao quidem natu maximo Cracouiensis, Siradiensis, & Lenciciensis tractus cum Silesia obtigere: Boleslao, qui Crispus appellatus est, Masouia, Cuiavia, Culmenis, ac Dobrinenis tractus: Mieczislao Gnesnensis, Posnamensis, Calissiensis & Pomerania: Henrico Sendomiriensis & Lublinitis: Casimirus vero infans exors, quemadmodum pater voluerat, à Vladislao curandus atque educandus susceptus est. Ita ad suas quisque ditiones, & quasi satrapias discessere, ut Vladislaum tamen Principem agnoscerent, eiusque maiestatem comiter conseruarent: qui iam sextum & tricesimum agebat annum. Nam hæc anno Christi millesimo centesimo quadragesimo acta sunt.

Silesia vexata à Bohemis.

Mutata itaque Reipublicæ forma, non diu vicinorum arma quievere. Primus omnium Sobeslaus Bohemorum Dux, immemor fœderum, quæ cum Boleslao & vniuersa Polonia iurifuradæ religionis interposita ierat, nō dum exacto à morte Boleslai anno, Silesiam infesto exercitu longe lateque populatus est: nec ea præda, quamuis magna, contentus, ad subigendam omnem eam oram animum adiecit: ac, quo facilius id faciat, locum opportunum apud vicum Coscenum inter lacus & paludes munitione & præsidio firmare adoritur. Sed hoc molientem vindicta diuina, iusta violati fœderis & iurifurandi ultione percutit. Nam valida febre correptus, incepto desistere coactus est: relatusque Pragam non multo post inualecente morbo extinctus est. Ita bellum exorrens repente inter initia vnus morte sedatum est. Vladislaus autem

tem

tem accisum, & mutilatum principatum moleste ferens, sibi que erepta ducens ea, quæ fratribus patris voluntate, cunctaque Polonia assensu cesserant: acceptas iniurias vastationemque ditionis suæ vlisci minime perrexit: agrumque sua sponte eius animi vxor Christina, superba, auara, & ambitiosa mulier, & quæ Polonos in porcorum loco habebat, Germanis suis impendio delectata, magis etiam inflammavit, quod eum præter mores, iuraque gentium, ad quartam modo partem Principatus detrusum esse dicitaret; qui in vniuersum Principatum patri, utpote natu maximus, succedere debuisset: se Cesaris filiam, Cesaris neptem, ex inclyta familia, cum amplissima dote in spem vniuersi Principatus ipsi nupsisse: nunc vero ad exiguam sortem cum liberis communibus redigi, qui quidem post patris mortem ad egestatem indignam suo genere, & ipsorum ordine, redituri essent. Patrem eius non tulisse vnum fratrem participem imperij: ipsum tres ferre. Quartum quoque, ubi adoleuerit, si sapiat, portionem suam repetiturum esse. Summum illud ius & auctoritatem monarchiæ umbratilem esse: neminem ipsi obsecundaturum. Quid si quis reliquorum fratrum ad summum illum Principatum adspiret? quid si omnes inter se contra vnum conspirent? tunc vero nullam ipsi fore spem salutis, nisi in fuga & exilio. Præstare ergo anteuertere, quam anteuerti.

Christina maritum in fratres incitat.

Hæc eadem identidem iterando, querendo, lachrymando, fremendo, & obiurgando, tandem ad maturandum impium facinus virum impulit. Sed ut sub honesto prætextu lateret scelus: & quo facilius vel adiuuante, vel certe non aduersante multitudine suorum, cogitata perficeret, Senatum conuocat. Queritur, perniciosam esse Reipublicæ partitionem Principatus à patre suo institutam, propterea quod multitudo Principum cum hostes ad inuadendum audaciores, tum ciues ad resistendum infirmiores redderet, cuius rei aliquem iam gustum paruo temporis spacio ipsi fecissent, vexati impune à Bohemis: qui non modo commouere se, dum penes vnum patrem suum fuit imperium, ausi non essent, verum etiam pacis condiciones ab eo accepissent. Neque vero diu quietam esse posse ab intestinis discordiis ac ciuilibus bellis eam Rempublicam, quæ à pluribus exæquato dominatu, non certis legibus, sed arbitrato cuiusque gubernetur. Nec diu maiestatem vnus cuiuspiam ab iis conseruari solere, qui non modo genere, sed viribus etiam & potentia, vni illi pares esse sentirent. Exemplo esse recenti pene hominum memoria Sbigneum, qui licet genere impar, tamen quod pater eum fratri ex iusta vxore suscepto exæquasset, tantis malis, cladibusque Rempublicam inuoluerit, ut eam euersurus omnino fuerit, nisi iusta fratris indignatio aliquando tamen eum è medio sustulisset. Bohemos quoque & Russos vicinos suos nullam aliam ob causam ciuilibus bellis inter se ad excidium pene collidi, quam quod in multos partita sint eorum imperia. Quocirca vellent, iuberent, ut penes vnum se, quem primogeniti prærogatiua cæteris fratribus prætulisset, vere esset regnum. Attributurum se esse fratribus, aut definitos è fisco suo redditus, aut vero agros nonnullos & territoria, in quibus illi vitam honeste sustentare queant, nec tamen calcitradi materiam aut occasionem habeant. Multo esse præstabilius, paucos quosdam incommodo ac detrimento affici, quam vniuersos perire. Senatores sententias rogati, cum stupefacti rei nouitate aliquandiu silentium tenuissent, tandem omnes, paucis à Christina subornatis exceptis, impium Principis consilium detestari: orare, ne patris vltimam voluntatem irritam faciat, ne vniuersæ Poloniæ consensum aspernetur:

Vladislai oratio in Senatu.

Responsum ad Vladislai orationem Senatui.

N

ne le-

ne leges naturę labefactet. Valde esse dissimile, quod de Sbigneo commemoratum sit: illum nothum fuisse, nec vlllo more aut iure in partem Principatus admitti debuisset: hos legitima vxore, & quidem Cæsaris filia ortos, exortes paterni dominatus fieri recte non posse. illum improbum, impudentem, & iam inde ab initio in patrem impium extitisse: hos liberalibus ingeniis, honestissime educatos, summo esse pudore ac modestia: æquissimisque animis ferre & luros porro esse maximi natu fratris principatum. Magis autē consultum esse Reipublicæ, si plurius ea consiliis & armis coniunctis defendatur, quam si ex vnius iudicio & propugnatione dependeat. Non posse commode vnum omnia prospicere, nec ad omnes Regni partes suis opem ferentem pariter accurrere, nec omnia per se munia Principatus obire. Quod si vicaria cuiusquam opera vtendum sit, magis fidum, magisque benevolentem esse fratri fratrem, quam extraneum.

*Tributum
à Vladislao
fratribus
imperatur.*

His & aliis dictis propemodum ad sanitatem reuocata erat mēs Principis, nisi violentior vxoris amor, nocturnæque eius persuasiones ac blāditia, quæ plurimum apud vxorios viros valent, tantoque pestilentiores sunt, quanto plus potestis, quem superant, præcipitem eum egissent. Deliberato scelere, tributum siue subsidium pecuniarum fratribus & fraternis ditionibus primum imperat, vt eorum tentaret patientiam: & si renuerent, iustum haberet belli ipsis inferendi prætextum. Vbi paritum est, deinceps ad intercipienda, quæ eorum ditionis erant, animum conuertit, nec tamen Polonorum, quibus iam suspectus & exosus esse coeperat, quosque alienos à cupiditate sua esse nouerat, ministerio & militia vt ad eam rem ausus est: sed Russorum, quibus cum materno genere coniungebatur, auxilia clam acciet: cum his aperte iam in fraternas ditiones grassatur: edicit, ne cuiquam Poloni præter le obediunt: cōtumaces aut vinculis, aut verberibus coercent, aut bonis mulctat. Nonnullas iam fratrum munitiones & oppida cum pagis adiacentibus, partim per Russos occuparat, partim in deditionem acceperat, ad florentiorem fortunā vel metu, vel (vt est vulgus fere novarum rerum, nouorumque dominorum audum) leuitate deficientibus passim hominibus. Ibi iuuenes impio fratris proposito perspecto, quid faciant porro cum suis consultant. Animaduertunt à bello ciuili animos popularium suorum abhorre: nec ipsi satis animorum ad vim fratris propulsandam habebant, propterea quod & viribus minus valebant, & quantum cuique fidendum esset, nesciebant. Itaque ad misericordiam Procerum confugiunt, paternorum meritorum, paternæ voluntatis, publicique omnium ordinum consensus de partiendo imperio ipsos admonent, ipsorum fidei ac protectioni se suaque commendant. Ad fratrem etiam proficiscuntur: & quoniam caput illorum consiliorum Christinam glotem suam esse senserant, ad mulieris pedes sese prosternunt, clementiam eius supplices implorant. Verum ea surdis auribus leuiorum preces accipiebat, & salutem Reipublicæ, quæ omni necessitudini præponenda esset, causificabatur.

*Procerum
alienatio
à Vladis-
lao Princi-
pe.
Exactiones
nouæ insti-
tuuntur &
munera
honoraria.*

Cōmouit ea res multos ex primoribus, cum iuuenum misericordia, tum metu exorientis tyrannidis, cuius argumentum erat, quod Vladislaus externum militē in suos immittebat: tum avaræ importunæque mulieris odio, quæ præter hanc in fratres mariti sui inclementiam, nouis etiam exactionibus animos multorum offenderat. Itaque impensius iam & apertius nonnulli iuuenibus fauebant, in primis vero Vulfoborius Palatinus Sendomiriensis & magister militiæ, ac Petrus Danus, Comes Scrinnensis: quorum ille nonnunquam Russos ex in-

ex insidijs paruis præliis fundebat: Petrus vero monendo Principem ab instituto auocabat: quæ res ei, si non exitiosa, calamitosa quidem certe fuit. Nā Vladislaus, vt omnibus de rebus cum vxore cōmunicabat, ita de Petri quoque consilio ac studio ipsi narravit. Excanduit subito in hominem iracunda mulier, alioqui etiam ipsi infensa, ex huiusmodi causa. Venatū forte Vladislaus Princeps, & Petrus hic in remotas sylvas ierant: ibi totum diem inuestigandis & persequendis feris defatigati, ad vespertum ad focum constructa cespitem mensa, cum se pane ac ferina carne, & aqua fontana vt cunq; refecissent, & humi stratis penulis cubituri essent, Vladislaus domesticarum lauticiarum, & mollium stratorum recordatus, ioco Petrum appellans: mollius, inquit, nūc Petre vxor tua cum Abbate Scrinnensi cubat, quam nos. Petrus contra, vt iocum ioco retunderet: fortasse, inquit, & tua cum Dobesso. Erat autem Dobessus iuuenis ex equestri ordine non inelegans, quo familiarius Christina utebatur. Terigit id dictum Principis animum, & sermonibus quidem tunc, iocisque finem fecit: vultu vero ne postea quidem satis dissimulauit siue dolorem, siue sollicitudinem: incertum. liberiori ne dicto Petri offensus, an de crimine vxoris ex verbis Petri, & superioris temporis coniecturis, quas non tam scrupulose ad eam diem notarat, suspensiones colligens. Christina vbi tristiorē cogitabū dumque præter morem virum reuersum animaduertit, sciscitatur causam, dissimulat aliquandiu Vladislaus: ad extremū victus blanditijs vxoris, detegit ei vulnus animi sui. Inde grauiore ea in Petrum iras conceperat, occasionemque vliscendi eius quærebat: quam cum fortuna percommodam attulisse videretur, in eo quod Petrus aperte cupiditati Principis aduersabatur, ibi vero instare violētia mulier apud maritū noctes diesque, vt Petrus è medio tolleretur. Eo viuo, nunquam animi compotem futurum Vladislaum. Subornat tandem Dobessum Christina, partim probri infamia irritatum, partim pollicitatione bonorū Petri illectum, vt eum quouis modo vel caperet vel interficeret. Nec est tamen ausus Dobessus hominē aperta vi aggredi: sed obseruabat tempus, quo per fraudē eum incautū opprimeret. Forte Petrus nuptias filia, quā laxa Serborum Duci in matrimonium collocabat, Vratislauiæ insigni pompa ac celebritate apparabat: eo se Dobessus quoque magno comitatu confert, securumque & nil eiusmodi suspicantem Petrum solum forte conspiciatus, dum ministri circa apparandas nuptias & hospites comiter accipiendos satagunt, correptum celeriter paratis & dispositis ad hoc equis asportat, & ad Principē adducit. Diu, quid eo faceret Vladislaus, animi dubius fuit. Reuerbatur hominis dignitatem, gratiamque popularem: reminiscebatur, quo is honore apud patrem suum fuisset. Contra suggerebat Christina, si incolumis Petr⁹ dimitteretur, acerbiorē eum capitalēque hostē fore Principi iniuria illa exacerbatum. Vbi cūctari virū videt, minatur se ab eo discessuram, vbi impune probro prostituta pudicitia afficeretur. Vicit tandē perfecitque, vt indicta causa Petro lingua præcideretur, & oculi effoderentur. Vixit tamen post eam calamitatem Petrus quinquēniū, & mortuus Vratislauiæ in S. Vincentij quod templum & monasterium ipse condiderat, honorifice sepultus est.

*P. Dumenus
dolo Chri-
stina peti-
tus.*

*Dumini ca-
lamitas.*

Petro tam crudeliter excarnificato, minus ausi sunt Proceres voluntati tyranni aduersari: creuerunt tamen omnium in eum odia, quæ secundo fortunæ statu occultata, postea afflictis rebus eius in apertum erupere. Minus deinceps is dissimulante iam agere, & fratres ditionibus ipsorum pellere,

*Vladislaus
fratres vio-
lat cum
Russis.*

*Civile bel-
lum inter
fratres.*

*Oratio Ar-
chiepiscopi
Gnesnen-
sis ad Vladis-
laum.*

*Vladislaus
diris deho-
netur ab
Archiepi-
scopo.*

magnis Russorum fretus auxiliis, quibus Suatoslaus, Vuseuolodi Kiouien-
sium Principis filius, Izaslaus, & Vseuolodimirus Haliciensium Duces præ-
fuerunt; iamque Henricum Sandomiria, & Boleslaum Plosco, omniq. Masovia
expulerat. Restabat Mieczislaus, ad quem cæteri fratres confugerant. Ad eos
igitur Vladislaus in maiorem Poloniam cum exercitu magnis itineribus cõ-
tendit, in celeritate plenam victoriæ spem reponens. Veniens Posnaniam,
quæ ipsi portas clauserat, cum primo impetu capere non potuisset, obsidio-
ne cinxit. Vastabant interim Russi agros liberioribus excursionibus, exure-
bant vicos & pagos, captiuos viros ac mulieres in seruitutem abducebāt, di-
ripiebant fana, viâque honestis puellis ac matronis inferebant, ne à pueris
quidem abstinebant. Quæ facinora indigna Jacobus Archiepiscopus Gnes-
nensis, venerabilis & pius senex, excelsique animi, cum vidisset, patriæ cala-
mitosam sortem miseratus, sacro pontificum cultu & infula, quo augustio-
rē speciem Principi exhiberet, indutus, & carpento in castra usque ad ipsum
Vladislai tentorium inuectus, comiter Principem nefarij cœpti admonet.
Negat esse boni Principis, patriam, à qua in lucem editus, educatus, & ad
summum honorem euectus sit, externis armis hostilem in modum impete-
re, vexare, ac diripere: negat esse Christiani hominis fratres coniunctissimos
„ ac obsequentissimos, quos tuendos susceperit, oppugnare: & non modo at-
„ tributis à patre & vniuersa Republica ditionibus exuere, sed vitam etiam &
„ sanguinem eorum sitire. Si homines non reuereretur: at Deum metueret, a-
„ cerrimum scelus omnium, & maxime violatæ humanæ coniunctionis &
„ societatis vltorem. Non commouit hæc Archiepiscopi oratio Vladislaum,
nec ab instituto deterruit. Quod cum vir pius animaduerneret, quasi numi-
ne afflatus, è sella assurgens: quando, inquit, humana simul ac diuina iura
superbe contemnis, & paterna mea monita obstinate respicis, Dei omnipo-
tentis, cuius vices gero, autoritate sacris & Christianorum hominum socie-
tate tibi interdico, caputque tuum & omnium adiutorum tuorum diris deu-
oueo. Deinde multa in eum & exercitum eius execratus, recedebat. Forte
dum imprudens auriga carpentum conuertit, in columnam, quæ tento-
rium Principis sustentabat, extremo axe impingens, mota loco columna, tẽ-
torium solo prostrauit. Mali ominis ea res cunctis visa est. Tenuit tamen i-
ram Vladislaus, nec acerbius quicquam in Archiepiscopum aut fecit, aut di-
xit: ita ut mirarentur omnes eius patientiam. Diligentius dein omnia ad ex-
pugnationē Posnaniæ administrare perrexit Vladislaus, cum in castris nul-
lus subesset hostilis metus, Russique securius agerent, quam ratio castrorum
exigit: & vel ad prædas agendas quoquouersus discurrebant, vel genialibus
epulis & comotationibus, ludisque & lusibus indulgebant, vel his rebus
grauati & fatigati altum stertebant: in stationibus rari, nec ij sobrij excuba-
bant. Delitescabant interea in abdito Boleslaus, Mieczislaus, & Henricus
cum modico militum præsidio, occasionem bene gerendæ rei captantes: ij
postquam vel ex transfugis, vel è captiuis per insidias, dum incautius pabu-
lantur, exceptis, certo didicere de negligentia & securitate hostium, silenti
agmine ad castra propius accedunt. Oppidani è turribus procul suos con-
spicati, nec ignari, quid in subiectis oppido castris ageretur, proposito vexil-
lo signum dant suis faciendi in hostem impetum tempestiuum. Animaduertente
id vexillum præter morem extensum Russorum Duces, qui tunc forte cum
Vladislao conuiuabantur: rogant, quidnam rei sit, & quid sibi velit vexillum

illud?

illud? Respondet Vladislaus: deditionis signum esse, parcendum esse Russi-
centent supplicibus: negat Vladislaus vllum fore iis, qui tam obstinate obsi-
dionem sustinissent, misericordiæ locum. Nec multo post exauditur ab ex-
tremis castris ingens clamor ac strepitus, iam intra vallum, & in cæde versan-
tium hostium: erumpunt eodem tempore & oppidani, ac turribus cæterisq;
operibus & tuguriis militum, è stipula stramentisque factis celeriter ignem
subiiciunt. Fit trepidatio, discurretur totis castris, perculsis re subita & ino-
pinata omnibus: nec quid agerent, aut quo se verterent, ac ne fugæ quidem
consilium explicantibus. Cæteri vel ad Ducum tentoria, vel ad sternendos e-
quos, vel ad efferenda, quæ quisque charissima habebat, festinabant, vel at-
toniti denique amentium more huc atque illuc discursabant. Ad extremum
grassante late vndique ferro & incendio, effundunt sese castris, quæ quisque
exitum inueniebat. Fugientes vero partim trucidantur ab equitibus, partim
in Vartam & Glouunam fluuios, qui non ita procul à castris erant, compul-
si merguntur. Vladislaus cum Russis Ducibus, & paucis quibusdam eua-
dens, effuso cursu Cracouiam contendit. Inde quoque Russi, nudi pene
ac inermes, & omnium rerum egeni domos sese recipere. Direpta sunt
copiosa & opulenta Vladislai Russorumque castra. Annus, quo hæc acta
sunt, fuit à Christo nato millesimus centesimus quadragesimus quintus.

Magna fit statim ea victoria rerum commutatio. Transibant omnes pas-
sim à victo ad victores, & augebant eorum exercitum: arces & munitiones
interceptæ, in fidem & potestatem pristinorum dominorum vltro redibant.
Cæterum non contenti victores iuuenes eo, quod fratrem se oppugnantem
profligassent, suaq; omnia recepissent, exterminare eum etiam vicissim pro-
priis ditionibus, & Principatu eicere instituant, rati, nunquam eum ad sani-
tatem & modestiam rediturum esse: sed auxiliis Russorum fretum, bellum re-
nouaturum. Itaque æstate sequenti cum validiore, quam fuerat initio exer-
citu Cracouiam contendunt. Quod cum Vladislao nunciatum esset, diffusus
munitioni arcis, suorumque studiis & voluntatibus, fratrumque desperata
misericordia, quippe quos ipse supplices nulla dignatus esset, relicta Craco-
uiæ vxore, ac tribus filiis, per Silesiam in Germaniam profugit, Conradi ter-
tij Imperatoris, vxoris suæ sobriini, opem imploraturus. Cracouienfes autem
cum primum aduenientibus Boleslao, Mieczislao, & Henrico portas clausif-
sent, cognita Principis longiore fuga, & consensu totius Poloniæ aperuerunt:
nec multo post arx etiam deditur: in qua recipienda summa vfi sunt iuuenes
moderatione. Liberos & vxorem Vladislai quamuis infestam sibi, & quæ o-
rigo omnium illorum malorum fuerat, ab omni iniuria ac contumelia ira-
torum militum atque procerum defenderunt: & cum omni supellectili in
Germaniam, aut quo vellent, additis præsidij causa, qui abeuntes deduce-
runt: dimiserunt. Sic infelix Vladislaus, qui suam vxoris iniuste aliena con-
cupuerat, suamque amisit: & qui in amplissima fortuna, Principatusque præ-
rogatua non quieuerat, in exilio cum mala consultrice vxore miser con-
tabuit. Obtinuit autem principatum Poloniæ Vladislaus non totos septem
annos. Sub ipsius Principatus eius initium Ianicus Vratislaviensis Episco-
pus, ac deinde Archiepiscopus Gnesnensis, Lanislaus d. Stus, & Clemens fra-
tres germani equistri nati familia Griffonum, ut vulgo vocant, monasteri-
um Andreouient condiderunt: eique oppidum ipsum Andreouiam, & se-

*Vladislaus
vincitur
& fugatur
à fratri-
bus.*

*Defectio
Polonorum
à Vladis-
lao.*

*Vladislaus
principatu
pulsus in
Germani-
am fugit.*

ptem pagos de bonis suis attribuerunt, atque in eo Cisterciensis se & monachos à Bernardo abbate sancto cōditos, è Burgundia euocatos collocarunt.

*BOLESLAVS QVARTVS CRISPVS,
Princeps Polonia.*

Anno Chr.
2146.

EXacto cum vxore & liberis Vladislao Principe, concordī fratrum iuxta ac Procerum, Nobilitatisque sententia ad Boleslaum, qui Vladislao natu proximus erat, Principatus & summa rerum defertur, & quæcunq; in ditione Vladislai fuerant: Casimirus etiam natu minimus frater, eius curæ cōmendatus est. Et moderate is clemēterque regnauit: fratres magna beneuolētia ac charitate cōplexus, beneficentia etiam & liberalitate maiore in modum sibi deuinxit. Nonnulla enim bona & possessiones, quæ ipsius iuris fuerant, ipsis ultro donauit & edixit: eoq; summa iij fide, summoq; studio vicissim eum defenderunt, nihil neq; Russorum, neque Bohemorum, neq; Germanorum, ac Conradi Cæsaris minis deterriti, aut precibus emolliti. Instabat enim Vladislauis assiduo, tum apud Vladislauum Ducem Bohemorum, ad quem ea de re adierat, tum apud Cæsarem, ut eorum vel autoritate in paternum Principatum restitueretur, vel armis reduceretur. Sollicitabat & Russos legationibus: sed hi nondum se satis è clade Posnaniensi refocillabant, & nolabant consentientē Poloniam irritare. Cæsar vero & Bohemus prolixè promittebant: verum hic domesticis motibus, ille Asiatica expeditione, impediti, præstare commodè promissa non potuerunt. Misit tamen Conradus Imperator legationem ad Boleslaum, & cæteros fratres, ut Vladislao ademptas ditiones & principatum sua sponte redderent, potius quam arma sua experirentur: neq; enim se recte & affini, & calamitoso ac supplici Principi deesse posse. Cui legationi Boleslaus Princeps de sententia fratrum ac Procerum ita respondit: Nulla à se fratribusque suis iniuria affectum esse Vladislauum, se nequicquam deprecantes impio bello ab eo petitos, & attributis à patre, & ab vniuersa Republica ditionibus & principatibus iam pene exutos, cum tamē pacem multis æquis conditionibus impetrare possent, vitā defendisse suam: illumq; omnis diuini & humani iuris violatorem, fratres insontes & obsequentes efficientem, intolerabilemque in gentē liberam dominatum vsurpantem, non tam ipsorum viribus, quam diuina ultione euidenter percussum, fugientemq; magno vniuersæ Polonię consensu exilio sempiterno damnatū esse. Recipere eum talem, tamq; iuste consensu publico pulsum, neq; sibi tutū esse, neq; Poloni expedire. Ne ergo Cæsar id à se postularet, neue ab inuitis extorquere pergeret, quod sine periculo, & sine magno Reipublicæ malo facere non posset. Esse quidem Cæsaris afflictis subuenire, sed iis denū, qui immerito afflictī essent, ceterū ad vim & iniuriam faciendam nemini opem eius patere debere: quippe qui ab innocentia contra scelus, ab officio contra improbitatē, à modestia contra audaciam, à iustitia contra iniustitiam, deniq; à pietate cōtra patricidium stare debeat. Esse Vladislauum affini Cæsaris, se vero cognatos etiam: auxilium se ab eo sperare, non bellum expectare, cuius nullā neq; dedissent, neq; daturi essent occasionē. Habere se illi cū honorem, quē & cognato, & maximo Principi haberi par esset: libetq; in alijs rebus autoritati eius se obsecundaturos, in vna illa re id fieri non posse. Libentius se cū quouis capitali hoste, quam cum illo tali fratre in gratiam redituros esse, & quiduis potius passuros, quam commissuros, ut suo sibi iumento, q̄ dicitur, malam

Conradi
Imp. legatio
ad Polonos.

Boleslai
Crispi
responsum ad
legationem
Cæsaris.

malam rem adsciuisse, & Rempublicam, quæ in fidem suam confugerit, prodidisse videretur. Fregit ea responsio Cæsaris animum, ita ut multum de studio suo in Vladislauum deinceps remitteret: præsertim q̄ ad expeditionē Asiaticam totū spectabat, quamuis à Proceribus suis & Bohemo, quos sedulo vna cum liberis & vxore prensabat Vladislauis, in Polonos incitaretur. Conradus vero Cæsar cum expeditionem illam suam maturasset, per Poloniam attente Dlugosso statuit iter facere: q̄ & compendiosior ea via esset, & minus periculorū haberet: simul q̄ non diffideret, se Vladislauum cū fratribus corā reconciliaturū esse. Et acceptus quidē est à Boleslao, cæterisq; fratribus perquam honorifice & liberaliter, vna cū Vladislao Bohemorū Principe, omni-que eius exercitu, sed de recōciliatione nil tunc aliud impetrauit, nisi q̄ pollicitū est Boleslaus cū fratribus, se, cū reuertisset ab illa expeditione Cæsaris, q̄ is vellet, facturū esse. Sub Hyemē eiusdem anni duxit Boleslaus cū Henrico fratre exercitū in Russiam, Izaslai Kiouiensium Principis cōspiratione ceterorū Principum Principatu eiectione, precibus & muneribus inuitat: castrisq; apud Cemerinum positis, totā hyemem ibi cōsumpsit, & nulla re memorabili gesta propter ignauiam Izaslai, & non satis certam fidem Russorū, in Poloniam rediit. Izaslauus vero post discessionē auxiliorum, Lusci obsecus ab hostibus, pacem tandē ab eis impetrauit. Anno vno interiecto, reuersus ab expeditione Asiatica Cæsar, cū non magnū ibi operæ precium fecisset, magnamq; copiarū suarum partē partim prælio Turcico, partim dolo Emanuelis Constantinopolitani Imperatoris amisisset, bellū Polonis intulit, ut per vim Vladislauum exulē in principatū restitueret: cū Boleslaus, ceteriq; fratres promissorū admoniti tergiuersarentur, q̄ dicerēt, Vladislao reducto, se novos motus, noua pericula, summamq; Reipublicæ perturbationē reformidare. Verū id bellū in speciem ingēs & formidabile Boleslai Principis humanitas & sapientia inter ipsa initia restinxit. Nā ut Cæsar cū validis Germanorū, Bohemorū, & Morauorū copiis Polonię fines attigit, non destitit Boleslaus cū expeditis turmis, quas de suis tamultuarie coegerat, omnibus locis opportunis hostilia itinera, pabulationes, frumētationes, & aquationes, ex insidiis obseruare, & incautos hostes impetū facere, interdūq; totum exercitū reficientem se, aut quiescentē subito tumultu, & ad castra adequirātis exercitus ostentatione exagitare ac pterrefacere. Illis vero ad arma cōclamantibus, ad impedita loca raptim se cū suis recipiebat, nec vnquam rē fortunę & dimicationi cōmittebat. Cū autem ad Oderā substitisset, & castra metatū esset Cæsar, eo q̄ aquæ ei fluminis tūc forte excreuerāt, & Poloni vteriores ripas obseruātes, difficilē traiectionē ipsi effecerant: simul autē è Germania noui quidā motus ipsi afferebātur, quibus ad rerū domesticarum curā reuocabatur: accepta fide Boleslaus in castra ad eum venit, factaq; publica audientia, Vladislai fratris facinora ac peccata omnia, in se, ac cæteros fratres, & in oēs ordines Reipublicæ Polonię luculenter exposuit: necessariam expulsionē, iustamq; restituendi eius recussationem suam, & vniuersę Reip. excusauit: necessitudinē suam cum Cōrado maiore, quam Vladislai commemorauit, studia & officia sua nonnulla in Cæsare & Germanos modeste refricauit: ne cognatū & Christianum sanguinē sitirēt, neu se ad extrema adigerēt, orauit. Munera et non contēnenda Cæsari, & nonnullis Principib; maximeq; iis, quos gratia plurimū valere apud Cæsare didicerat, priuatim misit. Ita post ēte Boleslao, suadetibus primoribus, ad sua defendenda festinantibus militibus, ipso Cæsare ductū iri diutius opinione sua

Conradi
Cæsaris ex-
pedicio per
Poloniam
in Asiam.

Russorum
bellum.

Conradus
Imp. bellū
Polonis in-
fert.

Boleslaus
ad Cæsare
in castra
venit, &
bellum su-
stulit.

*Boleslaus
& Miec-
zislaus v-
xores du-
cunt.*

*Henricus
Dux ad
Hierosoly-
mitanam
militiam
profectus.*

sua bellum animaduertente, & ad componendas res domesticas festinante, bellum illud statim solutum est: dimissusque postmodum exercitus, nequicquam reclamante Vladislao exule, ac Bohemorum Principe, non tam exulis rem agente, quam Polonis inimico. Pace cum Cæsare facta, aut verius bello in aliud tempus dilato, Boleslaus & Mieczislaus vxores duxere, sorores germanas Vseuolodimiri Haliciensium Principis filias: Boleslaus quidem Anastasiam, Mieczislaus vero Eudoxiam: verum is, hac non multo post mortua, nondum exacto à primis nuptiis biennio, aliam duxit, Gertrudam Regis Vngarorum sororem, Belæ cæci filiam. Cæterum Henricus cœlibem vitam secutus ad Hierosolymitanam militiam cum nō contemnendo comitatu profectus est, Principatu suo Boleslai fratris fidei ac tutelæ cōmendato: cumque totum annum ibi commoratus, non vulgare virtutis suæ specimen aduersus barbaros Saracenos edidisset, sospes reuersus est, & in Zagospæ pago ad Nidam amnem parœciam ac domicilium Templariorum sodalitati, quæ tunc bonam in Asiatico bello Christianis nauabat operam, condidit, & luculentis redditibus instruxit.

Vladislaus exul, quamuis desiderio & spe sua frustratus iterum atque iterum, pergebat tamen molestus esse Cæsari de reductione sua: & commouebat quidem Cæsarem, cum assidua flagitatione & querimonia, tum aspectu ipso miserabili, ac tantæ fortunæ commutatione: pudor etiam cum indignatione mixtus Cæsarem stimulabat, quod cōtemni & postulata, & minas suas, nec promissâ præstari à Polonis Principibus, maiestate sua indignum iudicaret. Sed tamen exulem reducere non potuit, partim aduersa valetudine ac diuturno morbo impeditus, partim etiam propriis ac necessariis negociis, & nonnulla imperij perturbatione distentus. Verum quo leuius interea Vladislaus ferret exilium, possessiones ei quasdam dedit vtendas fruendas, vnde se & vxorem liberisq; sustentaret: adiungit exiguas copias equitum peditumque, cum quibus ille crebris excursionibus Vratislauensem tractum, & viciniam illam omnem, extructis in confinio duabus arcibus Nemcio & Grothecio, quo se tuto recipiebat, infestauit. Non tulit hoc Boleslaus. Nam coactō exercitu ad prædatores illos persequendos, & arces euertendas profectus est. Id vbi cognouit Vladislaus, munitis præsidio militum arcibus, in Germaniam se recepit, siue metu, siue auxiliorum petendorum gratia. Qui in in præditiis relictis erant Germani siue Bohemi, sustinuerunt aliquandiu impetum & obsidionem Polonorum: tandem deficiente annona, & morbis inualescentibus, ac desperatis auxiliis, deditionem fecere. Nec ita multo post, nempe anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo tertio Conradus Imperator mortuus est: cui Fridericus Barbarossa Friderici Sueuorum Ducis filius Cōrado patruo in imperio successit, qui sub initium petendo imperiali diademate, pacandisque seu potius turbandis rebus Italiæ, ac Pontificibus Romanis arbitrato suo creandis ac deiiciendis occupatus fuit. Reuersum in Germaniam, & conuentum totius Germaniæ Herbipoli agentē adiūplex Vladislaus, orat de reductione sua: & quo magis eum ad misericordiam flecteret, tres filios iuuenes pedibus propinqui Imperatoris admouit. Idem pro eo petiit Vladislaus Princeps Bohemorum, fastum Polonorum & contemptum Cæsareæ maiestatis exaggerās: idem plerique Germanorum Principes, quibus iam Vladislaus exul diuturna consuetudine familiaris factus erat, quosque ea de re prehensauerat. Quamuis vero rebellant Imperatori

Medio-

Mediolanenses cum sociis suis, tamen exoratus Imperator priorem in Polonos expeditionem decreuit: ac legatos quidem statim ex comitiis illis ad Boleslaum Principem ac fratres eius misit, qui ipsis, nisi reciperent Vladislaum, aut nisi ipsi tributum, quod fortasse pollicebatur Vladislaus, Imperatori Romano penderent, bellum denuncient; ipse vero hyemem illam in apparatu belli consumpsit. Reuersi Cracouia legati, non dissimile eius, quod Conrado olim datum erat, responsum retulerunt: cuius ea vis erat, vt quiduis potius passuri Poloni Principes, qui ea de re Cracouiam ad Boleslaum conuenerāt, quam aut tam immanem, ac turbulentum fratrem recepturi, aut tributum cuiquam daturi esse viderentur. Itaq; æstate anni sequentis millesimi centesimi quinquagesimi octauo Fridericus Imperator cum maximis Germanorum ac Bohemorum copiis per Saxoniam in Polonorum fines ingreditur, & ad vndecimum Calendas Septembris Oderam amnem, nemine prohibente, vado transiit. Nam Poloni Principes, etsi non contemnendam & ipsi ma-

*Legatio
Frid Imp-
peratoris
ad Polonos.*

*Friderici
Imp. in Po-
loniam ex-
peditio.*

*Pax inter
Imp. & Po-
lonos.*

*Silesia V-
ladislao
attributa.*

*Mieczis-
laus ter-
tiam vxorem
duxit fili-
am sororis
Friderici
Imp.*

morum

morum & Polonorum auxiliis adiutus. In ipso autem procinctu Vladislao Bohemorum Principi Ratisbonæ diadema imposuit, Regemque eum appellauit. Fames deinde Poloniam afflixit, frumento belli tempore partim non demesso, partim ab hostibus consumpto, partim vero à Polonis ipsis corrupto. Mortua est eo anno Anastasia Boleslai vxor ex dolore partus, cum Lescum alterum filium peperisset: nam biennio ante Boleslaum pepererat. Duxit postea Boleslaus alteram vxorem Helenam Rofcislai Præmisliensium Principis filiam, suasu fratrum, cum ad Adleidæ Mieczislai coniugis puerperium conuenissent. Apparabat iam Vladislaus reditum in patriam opera & beneficio Friderici Imperatoris impetratum, post tredecim annorum exilium: verum in ipso apparatu extinctus, & Aldenburgi in Holsatiâ sepultus est: ita ut non irrita fuerit Archiepiscopi Gnesnensis deuotio, nec potuerint humani conatus diuinam sententiam, & iustâ fratrum & patriæ violatoris ultionem immutare. Vixit autem Vladislaus quinquaginta quinque, præfuit Polonis non integros sex annos: liberos reliquit masculos tres, Boleslaum, Mieczislaum & Conradum, cui Lascongo propter gracilitatem crurum cognomen fuit: quem quidem Conradus Imperator Fuldensi Abbati educandum dederat. Christina vero Vladislai vxor Aldenburgi in exilio consenuit, vitamque cum morte ibidem commutauit. Filij non ausi absente Imperatore Silesiæ Principatum ex fœdere patri promissum repetere, quarto demum anno post mortem patris, nempe anno à Christo nato millesimo ceteresimo sexagesimo tertio instante apud Boleslaum Friderico, cum is ab Italica expeditione capto Mediolano reuertisset, reuocati, Silesiam omnem, quæ continentibus syluis à reliqua Polonia diiungitur, usque ad Bohemorum Misenensiumque fines, in ditionem suam acceperunt. ea quidem lege, ut maiestatem summi Principis Polonorum comiter conseruarent, neue patris tyrannidem imitaretur. Vt autem omnis dissidiorum materia inter fratres deinceps tolleretur, patrum inter eos ditiones partiti sunt, ita ut Boleslao, qui Procerus siue Altus cognominatus est, Vratislauiensis tractus: Mieczislao Ratiboriensis & Opoliensis: Conrado vero Glogouiensis & Crosnensis obtingeret. Ex his Mieczislaus infano mulierculæ cuiusdam amore captus, Opauiam ipsi iure sempiterno donauit.

Restitutis Vladislai filiis, sublatoque omni metu belli, Boleslaus Crispus Princeps Polonorum, ex fratrum & fratris filiorum, consiliisque totius sententia, Prutenis, qui iam inde à Boleslai Criuouisti morte à fide Principum Poloniæ & à religione Christiana desierant, bellum fecit: traductoque, Offam amnem exercitu, tripartito agmine ad interiora ipsorum penetrauit, ferro & incendiis omnia miscens, & magnas prædas agens. Ea vastatione moti Prutenorum primores, cum vires suas impares tanto bello sustinendo esse animaduertent, quippe qui non plus decem millibus peditum, & sexdecim equitum facere possent, supplices à Boleslao pacem petunt, imperata se facturos pollicentur. Negat is pacem se eis daturum, nisi flulta & vana multorum Deorum superstitione sese abdicent, & Christianam religionem populariter accipiant. Durius hoc Prutenis videbatur: sed tamen impendentibus malis adacti, accipiunt conditionem: demoliuntur fana & simulacra falsorum Deorum, vni vero Deo Christianorum deiecta ac desolata pridem instaurant: liberos post desertam religionem sibi natos, ritu Christianorum initiant, certatimque omnes nomina Christo dant, sed magis deuotandi præsentis periculi

euli metu, quam ex animo. Itaque deducto exercitu & amoto metu, rursus ad ingenium rediere. Vixdum circumactis anno, Pruteni in pristinam impietatem aperte relabuntur: ritus Christianos explodunt: sacerdotes eiciunt: templa profanant. Veriti autem, ne extrema quæque pro his, quæ patrant, paterentur, ad Boleslaum Principem legatos mittunt cum donis magni precij: profitentur se in eius fide permanere, cæteraque omnia iussu eius facturos esse, religionis modo Christianæ necessitatem ut sibi remitteret: multitudinem patrias & auitas religiones neutiquam velle, aut posse abiicere, & omnia prius malle perpeti, quam ab inueteratis tempore & consuetudine ritibus ad nouos transire. Leuius, quam decebat Christianum Principem, violatam & neglectam ab ipsis religionem ferre Boleslaus visus est, cum ij de fide erga ipsum sua nihil mutarent. Itaque sic tunc legatos eorum dimisit, ut factum eorum approbasse videretur, plius faciens suam quam Dei maiestatem: siue adeo muneribus, quæ sapientum quoque mentibus caliginem offundunt, delinitus. Pruteni videntes impune sibi cessisse prima ausa, Prutenorum sublati animis haud ita multo post exactores Principis propellunt: factaque defectio & excursio in manu valida è promiscua hominum multitudine, Culmensi tractum & excursio in Masouiam nec opinantibus Polonis ingressi, crudeliter vastarunt, ingentes sem tractum & que pecudum ac hominum prædas abegerunt. Qua de re certior factus Boleslaus, nihil sibi fecit reliqui ad celeritatem: quin cum paucis, quos circum se habebat, & quos proficiscens adiungere sibi potuit, militibus auxilio suis accurreret. Sed iam Pruteni abierant, nec eos longius ille cum paucis cursu defatigatis persequi ausus est. Verum fremens, & sibi ipse ob superiorem conuenientiam displicens, tunc quidē ditionis suæ fines quali quali præsidio aduersus repentinas Prutenorum excursiones muniuit: cæterum anno sequenti millesimo ceteresimo sexagesimo septimo, maiore vi & apparatu expeditionem in eos fecit. Aderant & fratres cum instructis suorum copiis. Pruteni sceleris & perfidiæ suæ sibi conscij desperabant veniam, nec satis virium ad sustinendos Polonos habere se iudicabant. Itaque in remotas sylvas & inuias paludes se cum gregibus & armentis abdunt: nihilominus exquirunt, quomodo Polonos insidiis & dolis circumueniant. Erant apud Boleslaum in castris Pruteni quatuor perfugæ non ignobiles, qui sic iam probarant fidem suam Boleslao, ut iis ducibus & consultoribus in expeditione illa maxime vteretur: erant enim periti regionum & rerum Prussicarum. Eos Pruteni clam per certos homines, qui & ipsi transfugas se simularant, magnis donis, maioribus promissis ad proditorem pellexerunt: tempus & ratio proditoris constituitur. Magnam iam Prussiarum partem Poloni depopulati, ad syluestria quædam, palustria, & vliginosa loca peruenerant, quæ in speciem herbida ac compascua, limosos abscissus & voragines occultabant. Circum hæc, uti conuenerat, latebat Prutenorum exercitus. Ibi transfugæ magnum numerum pecoris ad ea loca compulsum esse, magnamque multitudinem hominum cum rebus & facultatibus suis se recepisse affirmant, persuadentque Principi, ne prædam illam contemnat. Vbi primum agmen, quod Henricus Sendomiriensis Dux Boleslai frater ducebat, agre aliquantum progressum esset, disitantibus transfugis, per breuem eam esse difficultatem: ibi signo dato subito Pruteni pedites vndique è latebris profiliunt, & sagittas omnisque generis tela eminens in impeditos coniciunt. Poloni neque progredi iam, aut consistere ex aduerso hostium, neque regredi poterant, ter-

ra abscedente, & equites ac pedites armatos absorbente. Erat miserabile spectaculum, cum Poloni sine ordinibus progressi, & inopinato hostium occursu aut impulsu, aut perterref. Cui terga vertebant, seque inuicem proterebant & conculcabant. Multi ibi mortales cæsi, longe plures voraginibus absorpti sunt. Pauci per cæterorum corpora salui ad extremum agmen, quod firmiori loco subliterat, sese recepere. Ibi Henricus Dux inter primos pugnans fortiter occubuit: ibi omne pene robur Polonorum afflictum atque debilitatum est. Reliquas copias Boleslaus cum Miecislao fratre nihil cunctati in Poloniam tumultuarie reducere, ne Henrici quidem fratris corpore recepto, aut perquisito. Pruteni mortuorum spoliis potiti, Diis ea suis, quibus victoriam illam acceptam referebant, consecrarunt.

*Henricus
Dux inter-
fectus.*

*Casimirus
fit Dux
Sandomi-
riensis.*

*Casimirus
uxorem
ducit.*

*Silesii Du-
ces in Bo-
leslaum
Principem
conciantur.*

Sub finem eiusdem anni edixit comitia Cracouiam Boleslaus cum aliis de rebus, tum de Sandomiriensi ditione, Henrico sine liberis extincto, quid fieri oporteret. Post longam consultationem placuit, vt Casimiro minimo de filiis Boleslai Criuouiti, qui ad eam vsque diem exors patrimonij fuerat, principatus ille mandaretur: tamen si Sandomiria cum territorio & aliis quibusdam proximis oppidis consentiente Casimiro Boleslao concessa est, quoad viueret, quo commodius onera Principatus posset sustinere. Nec multo post duxit Casimirus uxorem Helenam Vseuolodi Bolzësum Ducis filiam. Displicuerat id, quod factum erat de Sandomiriensi ditione, filiis Vladislai: existimabantque ij, partem eius aliquam post patris mortem agnationis iure ad se pertinere. Et iam ante alienioribus erant animis à Boleslao patruo, quod is munitiones quasdam in Silesia, cum eam ipsis traderet, in potestate sua retinisset. R. s. i. d. e. b. a. n. t. e. t. i. a. m. i. n. a. n. i. m. i. s. e. o. r. u. m. i. r. a. v. e. t. e. r. e. s. & d. o. l. o. r. e. x. i. l. i. j. e. r. e. p. t. i. o. s. u. m. m. i. P. r. i. n. c. i. p. a. t. u. s. & C. r. a. c. o. u. i. e. n. s. i. s. d. i. t. i. o. n. i. s. q. u. a. v. t. r. a. q. u. e. h. a. r. e. d. i. t. a. r. i. o. i. u. r. e. s. e. c. u. n. d. u. m. p. a. t. r. e. m. s. i. b. i. a. r. r. o. g. a. b. a. n. t. H. e. c. o. m. n. i. a. p. e. r. c. o. m. m. o. d. u. m. r. e. p. e. t. e. n. d. i. o. c. c. a. s. i. o. n. e. m. o. b. l. a. t. a. m. s. i. b. i. e. s. s. e. a. r. b. i. t. r. a. b. a. n. t. u. r. q. u. o. d. i. n. i. u. s. u. m. e. s. s. e. o. f. f. e. n. s. i. o. n. e. i. l. l. a. & r. e. m. a. l. e. g. e. s. t. a. i. m. p. e. r. i. u. m. B. o. l. e. s. l. a. i. P. r. o. c. e. r. i. b. u. s. a. c. e. q. u. i. t. i. b. u. s. p. l. e. r. i. s. q. u. e. a. n. i. m. a. d. u. e. r. t. e. b. a. n. t. F. o. r. t. e. n. o. n. d. e. e. r. a. n. t. e. t. i. a. m. q. u. i. e. o. s. i. n. s. p. e. m. r. e. c. u. p. e. r. a. n. d. i. i. l. l. a. v. e. l. o. m. n. i. a. v. e. l. p. l. e. r. a. q. u. e. c. l. a. m. v. o. c. a. r. e. a. n. t. & o. p. e. r. a. m. s. t. u. d. i. u. m. q. u. e. s. u. u. m. p. o. l. i. c. e. r. e. n. t. u. r. I. t. a. q. u. e. a. p. e. r. t. e. q. u. e. r. e. b. a. n. t. u. r. d. e. i. n. i. u. r. i. i. s. B. o. l. e. s. l. a. i. a. r. m. a. b. e. l. l. u. m. q. u. e. c. i. u. i. l. e. n. o. n. d. i. s. s. i. m. u. l. a. n. t. e. r. p. a. r. a. b. a. n. t. : e. G. e. r. m. a. n. i. a. a. u. x. i. l. i. a. & m. e. r. c. e. n. a. r. i. o. s. m. i. l. i. t. e. s. a. c. c. e. r. s. e. b. a. n. t. I. d. v. b. i. B. o. l. e. s. l. a. u. s. c. o. g. n. o. u. i. t. v. i. r. i. u. m. s. u. a. r. u. m. & o. f. f. e. n. s. i. o. n. i. s. p. o. p. u. l. a. r. i. s. s. i. b. i. c. o. n. s. c. i. u. s. a. c. v. e. r. i. t. u. s. n. e. l. a. t. i. u. s. i. n. c. e. n. d. i. u. m. i. l. l. u. d. d. i. f. f. u. n. d. e. r. e. t. u. r. p. e. r. p. r. o. c. e. r. e. s. & c. o. n. s. i. l. i. a. r. i. o. s. c. o. m. m. u. n. e. s. d. e. r. e. b. u. s. c. o. m. p. o. n. e. n. d. i. s. a. g. i. t. i. i. s. d. e. m. q. u. e. a. r. b. i. t. r. i. s. d. e. s. u. m. m. o. q. u. i. d. e. m. p. r. i. n. c. i. p. a. t. u. a. c. d. e. C. r. a. c. o. u. i. e. n. s. i. i. t. e. m. q. u. e. S. e. n. d. o. m. i. r. i. e. n. s. i. d. i. t. i. o. n. e. p. o. s. t. u. l. a. t. a. f. i. l. i. o. r. u. m. f. r. a. t. r. i. s. m. o. d. e. s. t. e. r. e. f. u. t. a. u. i. t. q. u. o. d. C. r. a. c. o. u. i. e. n. s. e. m. d. i. t. i. o. n. e. m. c. u. m. s. u. m. m. o. P. r. i. n. c. i. p. a. t. u. t. o. t. i. u. s. P. o. l. o. n. i. a. c. o. s. e. n. s. u. c. o. n. i. u. n. c. t. a. m. e. s. s. e. d. i. c. e. r. e. t. : p. r. i. n. c. i. p. a. t. u. a. u. t. e. m. i. u. s. t. e. e. i. e. c. t. o. p. a. t. r. e. e. o. r. u. m. s. u. m. m. a. o. m. n. i. u. m. v. o. l. u. n. t. a. t. e. a. d. s. e. d. e. l. a. t. u. m. & a. l. i. o. q. u. i. i. l. l. o. e. v. i. u. i. s. s. u. b. l. a. t. o. a. d. s. e. q. u. i. i. l. l. i. e. s. s. e. t. n. a. t. u. p. r. o. x. i. m. u. s. i. u. r. e. a. t. t. i. n. e. r. e. S. e. n. d. o. m. i. r. i. e. n. s. e. m. v. e. r. o. d. i. t. i. o. n. e. m. r. e. c. t. e. f. r. a. t. r. i. C. a. s. i. m. i. r. o. d. a. t. a. m. q. u. e. m. n. o. n. o. p. o. r. t. e. r. e. t. e. x. o. r. t. e. m. e. s. s. e. p. a. t. r. i. m. o. n. i. j. e. a. m. q. u. e. f. u. i. s. s. e. m. e. n. t. e. m. p. a. t. r. i. s. v. t. i. s. c. a. t. e. r. i. s. f. r. a. t. r. i. b. u. s. a. b. s. q. u. e. l. i. b. e. r. i. s. d. e. c. e. d. e. n. t. i. b. u. s. s. u. c. c. e. d. e. r. e. t. D. e. S. e. n. d. o. m. i. r. i. e. n. s. i. n. o. n. n. i. h. i. l. s. e. v. o. l. u. n. t. a. t. e. e. i. u. s. d. e. t. r. a. x. i. s. s. e. q. u. o. r. e. c. t. i. u. s. o. n. e. r. a. a. c. d. i. g. n. i. t. a. t. e. m. P. r. i. n. c. i. p. a. t. u. s. s. u. s. t. i. n. e. r. e. t. I. d. e. m. s. e. f. e. c. i. s. s. e. i. n. S. i. l. e. s. i. a. c. u. m. f. r. a. t. r. i. b. u. s. c. a. t. e. r. i. s. t. u. m. v. n. i. u. e. r. s. o. S. e. n. a. t. u. a. s. s. e. n. t. i. e. n. t. e. S. e. d. t. a. m. e. n. l. i. b. e. r. a. l. i. t. e. r. s. e. e. i. s. r. e. m. i. t. t. e. r. e. & c. o. n. d. o. n. a. r. e. q. u. a. d. e. a. m. v. s. q. u. e. d. i. e. m. i. n. S. i. l. e. s. i. a. r. e. t. i. n. u. i. s. s. e. t. q. u. o. m. a. i. o. r. e. m. i. n. s. e. p. a. t. r. u. i. b. e. n. i. g. n. i. t. a. t. e. m. a. g. n. o. s. c. e. r. e. n. t. Q. u. o. i. u. n. i. o. r. e. a. i. l. l. i. e. s. s. e. n. t. h. o. c. i. m. p. e. n. s. i. u. s.

sius se, qui senior & vsu rerum peritior sit, rebus eorum consulere æquum esse, ne temeritate sua, aut prauis aliorum consiliis seducti, eant præcipites. Ita deliniti iuuenes Boleslai commoditate ac facilitate, Procerumque persuasione, cōquieuerunt, & nascens etiamdum perniciosum bellum suppressum est.

Non cessarunt tamen seditiosi quidam è Cracouiensi ditione homines equestris ordinis res nouare. Etenim conspiratione facta, cuius capita fuere Cracouiensis Nobilitatis motus contra Boleslaum Principem. laxa & Suentoslaus, potentes & factiosi homines, ad Casimirum Sandomiriensem Ducem, ætate & gratia populari florentem, summum Principatum deferrebant: Boleslaum perosi, quod imbellem & ignauum ad obeunda Principatus munera esse dicerent: simul vt Miecislao, qui ætatis beneficio Boleslao succedere debebat, viam præcluderēt, de quo non bene sentiebāt. Et egit quidem ipsis gratias Casimirus de studio ac iudicio: verum Principatum delatum modeste recusauit: quod negaret suum esse, fratri maiori & optime de se merito principatum eripere, quem omni ope defensum & adiutum ire deberet. Illos quoque non æquum facere, qui tot annos moderato illius imperio vsi, ad extremum quasi vetulum canem eum expellerent: & quidem bene merentem, & equitate animi prudentiaque sua potius, quam armis exorientia bella amolientem. Nam cladem Prussicam, qua maxime offenderentur, non tam temeritate eius, quam diuino permisso acceptam esse. Neminem neque tam felicem esse, neque tam omnibus horis sapere, quin offenda aliquando: perturbari etiam interdum diuinitus consilia Principum, & bene consulta male cadere, propter peccata populi. Quod si deterius etiam aliquanto Principatum administrasset, ferri tamen eum conueniret, propter patris Boleslai memoriam: in quem ingratisissimi futuri essent, si progeniem eius tolerabiliter imperantem de principatu, quem ille maiorem in modum auxisset, deicerent. Se quidem non modo non fore socium eius consilij & periurij, sed etiam summo conatu fratri coniunctissimo & beneficentissimo opitulaturum esse. Ita rursus gliscens ciuile dissidium Casimiri grauitate & constantia sopitum est. Eodem tempore Vernerus Episcopus Plocensis, equestri rosarum familia, integritate & vitæ sanctimonia clarus, à Bolesla viro potenti ac violento Castellano Visnensi, propterea quod eum in ius propter pagum Carscum adeptum vocasset, causamque obtinuisset, per Prutenos subornatos trucidatus est, cum quibus ei non modica consuetudo erat. Quare cognita Archiepiscopus Gnesnensis Petrus familia Sreniauius, qui Ianico non multo ante successerat, de consilio cæterorum Episcoporum toti p. u. i. n. c. i. a. s. u. a. c. i. s. i. n. t. e. r. d. i. x. i. t. Motus itaque & atrocitate facinoris, & interdicto Archiepiscopi Boleslaus comprehendi Boleslam, & ex vinculis causam dicere apud se, condemnatumque, in foro Gnesnensi, vbi hæc agebantur, extructo rogo cremari iussit. Veneri vero corpus Plocum delatum honorifice sepultum est. Aliquot deinde annis, quibus vixit Boleslaus, quietæ fuerunt res in Polonia, nec memoratu dignū quicquam gestum est. Postea moritur Bolesla & Cracouiæ sepelitur anno Christi millelimo cætesimo septuagesimo tertio, cum Polonia principatum annos viginti septē tenuisset, vixisset sex & quadraginta, relicto vno filio Lesco, cui Albi cognomen inditum est, maior enim natu Boleslaus paulo ante patrem obierat. Moriens tutelam filij Casimiro fratri commendauit, eumq; hæredem filio substituit. Supellectilem vero omnem inter eundem fratrem, filium, & uxorem partitus est.

*Cracouiensis
Nobilitatis
motus contra
Boleslaum
Principem.*

*Episcopus
Plocensis
occisus à
Bolesla.*

*Bolesla
vixit cre-
matu.*

*Bolesla
mors.*

Anno Chr.
1174.

Boleslai Crispi funebribus exequiis peractis, cōuentus Cracouiā à fratribus eius, fratrisq; Vladislai filiis & Proceribus cunctis, de creando nouo Principe instituitur. Et quanquam minoris Poloniæ procerum & equitum studia in Casimirum inclinabant: vicit tamen maior pars, quæ Mieczislaum, qui maiori Poloniæ præerat, utpote natu maiorem, nequicquam prætereundum esse censebat. Verum is, qui puer ob gravitatem morum ac prudentiam Senis cognomen adeptus erat, suscepto Principatu prouecta iā ætate, spes hominū fecellit. Nā consultore malo Henrico Kitlicio vtens, initio statim aspero & auaro dominatu hominū voluntates offendit: noua onera, noua vectigalia, & varias exactiones Nobilibus iuxta ac plebeis imponēs: & leuibuscāus, velut ob vrsū casum aut ceruum, capramq; dorcam, bonorum cōfiscatione mulctans. Solius enim tunc Principis in Polonia erant omnes vbiq; venationes. Adhæc præfectos etiam suos & ministros aulicos in possessiones & facultates aliorum grassari aut iubebat, aut certe permittebat: nec afflictorum querimonias audiebat. Iudicia & alia munera publica quæ suo se mandabat: ita vt mirum non esset, plura peccari ab huiusmodi magistratibus, quam ab ipso Principe. Vendebant enim iijlibere, quæ ipsi emerant. Audiebantur vulgo suspiria, gemitus, & querelæ calamitosorum hominum: quibus permotus Gedeon Cracoui nsi, Episcopus, vir magni animi & constantiæ, Mieczislaum semotis arbitris adit: mixtisq; cum grauitate blanditiis, orat & admonet placide, more maiorum vt regnet, contentus vilitatis vectigalibus & operis hominum: ne quid præterea à libero populo exigit, abhorreere enim vehementer animos popularium à nouis oneribus, quamuis leuibuscāus. Magistratus rite atque ordine dignis hominibus mandet, neu quid iniuste aut crudeliter ab eis fieri patiatur: eius enim periculo omnes eius vicarios ac ministros peccare. Commemorabat nonnulla exempla domestica vetustiora atque recentia, quibus eum ab instituto deterrebat. Sed nil plane profecit, nisi quod eum sibi infensum reddidit, & ita dimissus est, vt sua curaret: illa ad ipsum nil pertinere: se suo arbitratu, non ad cuiusquam præscriptum gesturum esse Principatum.

Tam superbe & procaciter reiectus Gedeon, haud remisit tamē sollicitudinem subueniendi afflictæ patriæ, atque emendandi Principis: & cum apertis monitis suis præclusum esse aditum ad aures eius inteligeret, callide comminiscitur, quomodo suo eum sibi iudicio reuincat: Mulierem subornat, quæ sordido ac miserabili habitu assumpto, vbi in conspectum Principis venit, lamentabili voce & eiulatu clementi opem eius implorat. Motus eius lachrymis & importuno clamore Mieczislaus, accitam quid queratur, quæ due sibi velit, rogat. Illa gregē se ouium numerosum habuisse, & filio commendasse, illum porro mediastinis pascendum commississe: eorum negligentia gregem à lupis dilaniatum, seque ad extremam inopiam inde redactam esse: rogare, vt, cuius culpa damnum datum esset, ab eo præstaretur. Citati mediastini, qui pariter subornati venerant, negant sua negligentia damnum datum esse, verum adolescentis, qui priuignus, non filius esset eius mulieris, culpa, Eum enim venationi deditum, feroces canes alere, qui soluti, partim ipsi gregem laniarint, partim disiectum ac dissipatum lupis in prædā dederint. Eum igitur damnum præstare oportere: se neque

canes

canes abigere, neque dispersis ouibus succurrere potuisse. Aderat & adolescentens, crimenque in mediastinos referebat: se præsidio gregi canes alere. Neque tamen satis illorum dicta refellebat. Cognita causa Mieczislaus, cum nonnihil cogitasset, condemnat matri siue noueræ adolescentem damni illati: approbantque, qui tum aderant Senatores, Principis iudicium. Ibi tum Gedeon: iuste, inquit, & sapienter iudicasti Princeps inclyte. Adolescentens certe maternæ calamitatis & laniati gregis culpam sustinet, quippe qui eiusmodi canes apud gregem habuerit, qui non modo præsidio gregi aduersus lupos non fuerunt, verum ipsi eum vel concerpserunt, vel certe dissiparunt, quo magis luporum morsibus esset obnoxius. Verum tunc de eum iusti & veri iudicis functus eris officio, si iudicatum ipse facias, & quæ in alios statuis, primus in te ipse præstes. In te ipse nunc iustam tulisti sententiam: te ipse condemnasti. Tu filius es huius amplissimæ & florentissimæ dudum Reipublicæ matris tuæ: sed tu te priuignum dici mauis (tamen non tam tua hæc culpa est, quam aliorum) te illa in lucem editum, ac tenere educatum ad hoc honoris fastigium extulit: tibi gregem suum, seque ipsam curandam ac tuendam commendauit: tu porro gregem eum nummariis iudicibus ac magistratibus tradis: tu feroces canes, hoc est, crudeles exactores & præfectos facultatibus & sanguine innocentium hominum saginas: quorum cupiditate cæca & asperitate fit, tenuiores vt à potentioribus, perinde quasi à lupis impune diripiantur & opprimantur. Hæc damna omnia ac incommoda Reipublicæ tibi præstanda sunt, quemadmodum ipse iudicasti, si non humano, at diuino certe iudicio: quod nemo, quamuis magnus, quamuis potens, quamuis sapiens recusare potest, aut efugere. Retipisce igitur, & miseram sordidamque matrem, afflictam Rempublicam, quam florentem accepisti, respice: ne eas perditum quam seruari debes. Si præstare præterita non vis, aut non potes, at in posterum ne quid loci querelis hominum relinquant. Ita autem existimato, per me tibi nunc vniuersam Rempublicam, ad genua tua accidentem supplicare. Quod si preces eius repudias, illa quidem fortasse diuinitus salutem & præsidium nacta fuerit: at tu ultorem Deum experiere, seueriores fortasse, quam cognominis tuus Rex Mieczislaus, quam Boleslaus eius nominis secundus, maiores tui: quam Vladislaus frater: quam denique omnes, quicumque vsquam auare & crudeliter dominati sunt, quandoquidem eorum exemplis atque exitu non commoueris. Incensus hac oratione Episcopi Mieczislaus, fremens è Senatu se proripuit: multa Gedeoni, multa cæteris Senatoribus, qui Gedeonis dicta approbare videbantur, minitans, & plusculum iræ & odio suo indulgens, grauior etiam deinceps hominibus esse pergit.

Fortē autem in maiorem Poloniam proficiscebatur: eam occasionem nacti Primores, cum auctam etiam esse monendo acerbicatem Principis viderent, & minas ac saeuitiam eius cum animis suis reputarent, conueniunt certo loco, & secreto inter se de salute sua & Reipublicæ cōsultant. Princeps Gedeon amouēdum esse Principatu Mieczislaum tam præfactum & impotēter dominantem censet. Eius sententiam sequuntur cæteri, sed vnus oēs premebat scrupulus, quem ei successorē darent. Ibi Stephanus Palatinus Cracouiensis Casimirum Sendomiriensem Ducem nominat: grauitatē ei, humanitatem, facilitatē, iustitiam, solertiam, vigilantiam, & animi moderationem prædi-

Gedeonis oratio ad Principem libera.

Procerum de Principe cōsultatio.

Casimiri Ducis laus.

prædicat, iudicium, ac diligentiam in mandandis iudiciis ac magistratibus, liberalitatem in remunerandis recte factis, seueritatem in puniendis sceleribus & flagitiis etiam suorum ministrorum in primis laudat. Quam sit fratri dissimilis, vel vno eius facto posse cognosci. Accidisse aliquando, ut cum aulico quodam suo Ioanne Gonario alea luderet animi oblectandi gratia. Incensum vtrumque vincendi studio, in profundam noctem ludum produxisse: pertæfos deinde ludi & vigiliarum, vno iactu summam reliqui luisse: vincentemque Casimirum, & quod lucratus erat argentum non modicum auferentem, palma manus in faciem à Gonario ictum esse: illumque noctis beneficio elapsum, postridie inuentum, & ad Casimirum adductum. Clamantibus autem cunctis, eum capitis poenam comauerisse, qui Principis maiestatem minuisse: minime gentium, inquit Casimirus, eum occidi oportere, qui dolore grandis iacturæ incogitans deliquisset, & cum fortunam, à qua damno affectus erat, vlcisci non posset, in se fortunæ alumnum commotus esset. Se magis in culpa esse, qui conditionis suæ ac dignitatis oblitus, eum ad ludendum prouocasset. Non modo igitur se eum absolueret, verum etiam ipsi gratias agere, quod se ictu illo admonuisset, ne quid indignum Principe in se admitteret, neu se ludo, aut vlli rei leui ac inhonestæ deinceps daret. Sic igitur illum Principem, seueriorem in sese, quam in alios iudicem, homini, à quo læsus erat, omnium iudiciis damnato, indulgisse: quin & argentum omne, quod ludo quæsierat, ipsi reddidisse. Ad eum igitur deferendum esse Principatum: eum iure & more Miecislao succedere debere: eum fama virtutum suarum & gratia plurimum valere apud omnes ordines, ita ut ei nihil negocij futurum sit, vim Meczislai, si is Principatum repetat, repellere. Si recuset, consensu suo & autoritate Reipublicæ, cuius ipsi personam sustineant, vel inuitum cogendum esse, ut causam publicam suscipiat. Huic sententiæ cum omnes assensu essent, indidem ad Casimirum recta contenderunt, eum recusantem, & pietatem suam, ætatisque fraternæ prærogatiuam causantem, & repudiatum à se prius eundem Principatum commemorantem, excipiunt illi & refellunt, quod dicerent, longe diuersam esse rationem huius temporis à superioris quod tunc quidem priuatorum quorundam consilio ac conspiratione delatum Principatum non sine iusta iugillatione violati officij in optime de se meritum & iuste imperantem fratrem Boleslaum, accepturus fuerit. Nunc vero Meczislai mores ac tyrannidem publice perosis omnibus, nec diutius tolerare valentibus, à publico consilio eum rogari, ut afflictæ & oppressæ patriæ subueniat. Si persistat recusando, videat, ne ingratus & impius in patriam iudicetur, neue ea aliunde opem sibi petere necesse habeat. His atque aliis dictis vix tandem eum, ut postulatis suis annuerent, impulerunt. Sic Mieczislaus, cum non multum supra quatuor annos aspere & impotenter dominatus esset, absens Principatu deiectus est, anno post Christum natum millesimo centesimo septuagesimo septimo.

Casimirus
ad Principi-
patum vo-
catur.

Mieczis-
laus prin-
cipatu deij-
citur.

CASIMIRVS PRINCEPS.

Anno Chr.
1178.

Casimirus fratre amoto ad ineundum Principatum, & redigendum in suam ditionem Cracouiensem tractum, qui Principatui peculiari ter attributus erat, paruo comitatu profectus est, ne non accitus, sed velut inuasor alieni, venire videretur. Venienti magna cum lætitia & gratulatione obuiam prodiit ingens omnis generis multitudo, liberatorem ac seruatorem eum

eum salutans. Pulsus & exclusus omni suo dominatu Mieczislaus Ratiboriam cum coniuge ac liberis se recipit. Inde ad Fidericum Imperatorem asinum suum profectus, cum frustra opem eius implorasset, propterea quod & Italicis rebus distinebatur, & in Asiam expeditionem parabat: reuersus & omni auxilio destitutus, ad fratris misericordiam per internuncios confugit. Nec sane durum se & inexorabilem Casimirus fratri calamitoso & supplici, & summo Principatu sese abdicanti, suamque modo portionem petenti, præbuit. Indignum enim iudicabat, fratrem nil male vnquam de se meritum exulare & egere, à filio natu maximo Ottone omnibus fortunis exutum, qui Procerum quorundam fauore & ope maiorem etiam Poloniam, quæ in fide Miecislai adhuc erat, occupatis nonnullis arcibus ac munitionibus, ipsi e-ripuit, missisque ad Casimirum legatis in potestate eius se fore, & imperata facturum recepit: iratus patri, quod is præcipua quæque ditionis suæ natu minoribus filiis è tertio vxore susceptis destinabat. Cuius exemplum Pomerani quoque proceres secuti in Casimiri fidem se contulerunt. Comouit Casimirum ingens illa in fratre fortunæ mutatio, & inconstans rerum humanarum conditio. Itaque ad Senatum de reuocando Mieczislao, & ad dominatum suum restituendo refert. Grauius Senatus, & non obscuro murmure eam Principis orationem excepit: petitoque seorsim ab ipso colloquendi & consultandi spacio, obiurgat Principem, quod priuatum officium publicæ salutis ac tranquillitatis anteferret, præsentemque pestem optime de se merenti patriæ, ac sibi ipsi quoque vellet accersere. Nunquam illum quieturum, neque vllam recuperandi summi Principatus occasionem prætermisurum esse: nihil de moribus & crudelitate sua mutaturum, eiectionis suæ recordatione. Desineret itaque restitutionis illius mentionem facere, aut ipse quoque sibi ab infensa Mieczislao multitudine cauere. Hoc responso Senatus deteritus Casimirus, gratias agere singulis de tam constanti erga se voluntate, neque quicquam deinceps aperte de reuocando Mieczislao mouere: clam tamen, vincente misericordia & pietate, impensius ipsi fauere, & ut sibi aliqua ratione prospiceret, monere: non aduersante se id facturum esse. Habebat Mieczislaus filiam nuptam cum Mesciugo satrapa in Pomerania, qui florebat opibus & gratia populari inter Pomeranos. Eius igitur opera reconciliatis sibi Pomeranis, & collecta aliquanta manu, inopinantibus omnibus Gnesnam interceptit, non ignaro, sed conniunte Casimiro: nec cunctatus, complures alias munitiones partim vi, partim per deditioem capit. Quibus rebus consternatus Otto, petita & impetrata venia, patris potestati sese omniaque permisit. Sic Mieczislaus post biennium rursus omni dominatu maioris Poloniæ à patre attributo potitus est. Casimirus vero initio statim Principatus sui vestigia illa & labores, cæteraque onera, quibus instituendis & exigendis Mieczislaus offenderat, sustulit: iudicia corripuit: magistratuum licentiam coercuit: infinitamque potestatem circumscripsit: prauos quosdam & barbaricos Procerum ac Nobilium mores, quibus ij tam suos quam aliorum subditos opprimebāt, in comitiis apud Lenciciam habitis anno Christi millesimo centesimo octuagesimo omnino sustulit. Inoleuerunt enim superiorum Principum negligentia & cōiuentia, ut iter facientes quotiescunq; & vbiq; collibitū esset, agros & prata rusticorum & oppidanorum depascerentur, ac non modo pabulum, sed etiam victum omnem ipsis imperarent, siue adeo ipsi effractis horreis ac cellis per vim auferrent: neque contenti, quantum li-

Mieczis-
laus senex
à filio pul-
sus.

Pomerani
ad Casimi-
rū à Miec-
zislao de-
ficiunt.

Mieczis-
laus Pome-
ranorum o-
pe ditionē
suam recu-
perat.
Otto patri
reconcilia-
tus.

Comitia
Lencicia.

buisset, absumplisse, reliquum etiam malitiose profundebant, dissipabant, & corrūpebant, iumenta è pascuis & stabulis, atq; etiam iuncta curribus & aratris vtenda, vel potius ad cursum abutenda abducebāt: eaq; vel defatigata & enecta dimittebant, vel, si forte placuisset, retinebant & vsurpabant. In possessiones & facultates morientium Episcoporum ac ceterorum sacerdotum inuadebant, easq; crudeliter diripiebant. Quin & præfecti Principis idem faciebant, & Principis horrea, prædia, & fiscū bonis, cultus diuini administris & egēibus dedicatis, augebant: Domesticos quoq; motus quosdā per ea tēpora excitatos optimus Princeps placide & sine bello composuit, ita vt nulla non pars Reipublicæ curata, ac melius, quam dudum, constituta esse videretur. Obtinebāt Silesiam, certis ac distinctis finibus Vladislai filij. Ex his Miecislus forte sua non contentus, Vratislauiam Boleslao ademerat: verum Casimirus inter eos pacē fecit, & Boleslao quidem Vratislauiam restituit: Miecislao vero, quo æquiori animo conuiesceret, Osuiecimensē territorium de suo largitus est: filiumq; tunc ei natum è sacro fonte suscepit, ac de suo nomine Casimirum appellauit.

Haliciense bellum.

Gratio Casimiro ad milites.

Casimiri victoria de Russis.

Anno deinceps Christi millesimo cētesimo octuagesimo secundo ad Haliciam duxit exercitum, vt Miecislum Ducem sororis suæ filium, quasi notum à fratribus pulsum, reduceret. Molestē ferebant eam expeditionem plerique Proceres, fortassis recordatione cladis apud illud oppidum Boleslao Criuousto rerum potiente, acceptæ: mustabantque, se ad externum & iniustum bellum procul domo educi. Hæc Casimirus, cum ad eum perferretur, dissimulauit, & in proposito perstitit. Ad Haliciam ventum erat, cum nunciatur, Vseuolodum Belzensium, & Volodimirum Mescislai exulis fratrem Haliciensium Duces cum magnis copiis appropinquare. Tunc vero aperte Poloni fremere, & queri, se plane prodi hostibus. Russi contra alacres, & pleni bonæ spei ex responsis sagarum & magorum, quibus ea gens apprimē dedita est, prospera omnia suis pollicentium, conuiciis Polonos lacebabant. Nihil his commotus Casimirus, paucis milites ad præliandum cohortatur. Eosdem esse hostes, quos ipsi cum alias sæpe, tum superioribus aliquot annis apud Posnaniam fratribus suis ducibus, pauci multos vicissenti: alacritatem illam incōsultæ temeritatis, conuicia vero mulierositatis esse argumentum. Ipsi, qui se viros semper præstitissent, manu ferroq; maledictas linguas vlcerentur, seque indignos esse illis maledictis, dignos maioribus suis Russiæ domitoribus ostenderent: & manibus partim patrum, partim propinquorum suorum, qui iis ipsis in locis dolo ac proditione victi cecidissent, sanguine perfidorū Russorum parentarent. His animatos in aciem educit, ac sinistro quidem cornu Nicolaum Palatinum Cracouiensem ducem exercitus præficit, ipse vero dextrum administrat. Nec mora, signis canere iussis, pugnandi copiam facit. Explicant & Russi acies suas, concurrunt infestis armis & animis, ac durum prælium committitur. Premebantur Poloni in sinistro cornu à sagittariis, nec iam suos satis seruabant ordines. Ibi Casimirus re intellecta subsidium suis laborantibus submittit, & inclinatam aciem vix restituit. Reprimuntur feroces Russi, & mox mutata fortuna pedem referre incipiunt. Instant Poloni acius turbatis ac terga dantibus: & cohortati se mutuo in fugam eos coniciunt. Quo animaduerso ceteri, qui dextrum Polonorum cornu adhuc sustinebant, terga vertunt & ipsi: persequuntur Poloni, maiorem longe in fugientibus

tibus stragem edunt, permultos viuos capiunt: duces hostium commutando equos euasere. Deinde reuersa castra opulenta diripiunt: Halicienses mox deditionem fecere. Quibus Casimirus Mescislum Ducem præfecit, accepto ab eo iureiurando, quod semper in fide & clientela Principum Poloniae futurus esset.

Dum hæc in Russia geruntur, Miecislus senex, iam ante ad omnem recuperandi summi Principatus occasionem intentus, & multa sæpe apud suos de Casimiro fratre questus, conatusque clam Procerum animos ab eo alienare, tunc vero absente Casimiro magis etiam curam & cogitationem suam omnem in id intendit: Lescum Boleslai fratris filium blanditiis captabat, Ziramque Comitem, qui curator & consiliarius Lesci à Casimiro datus Masouiam & Cuiuiam omnem gubernabat, muneribus & ingentibus promissis induxit, vt ipse à Lesci, qui lento morbo consumebatur, hæres scriberetur, tutorque reiecto Casimiro nuncuparetur. Videbat enim, permultum rebus ac viribus suis accessurum esse, si Masouiam & Cuiuiam sibi adiunxisset. Et expugnata quidem est adolescentis constantia curatoris persuasionē, quod is verebatur, ne paulo post à curatione illa Miecislai autoritate amoueretur. Assueuerat enim Miecislus, conuenisse sibi secreto cum Casimiro fratre, vt ipse pro interuerso principatu ius succedendi Lesci haberet. Igitur cum à Russica expeditione Masouij & Cuiuij reuertissent, iurant omnes in verba Miecislai, Lesci iubente. Id cum accepisset Casimirus, ferebat æquo animo, & quauis ratione quam armis fratrem & alterius fratris filium sanare, iusque suum recuperare malebat. Et cito sane mansuetudini & lenitati eius fortuna respondit. Nam vt Miecislus curationem Lesci, ac dominatus eius administrationem adiit, amouit veteres magistratus & præfectos in Masouia & Cuiuia, nouosque arbitrato suo instituit, ac pro domino, non curatore se gerere cepit. Molestē ferebat Lescus, negligēse, viuētemque dominatu suo pene excludi: Zira vero autoritate sua excidisse se, & in contemptū venisse animaduertebat. Vtrunq; pœnitebat præcipitis consilij, quo se ab optimo Principe Casimiro alienassent, & vltimam patris voluntatem temere immutassent. Itaque optimum factu rati, male cōsulta emendare, ad Casimirum proficiscuntur: fatentur peccatum: excusant imprudenter verius, quam malitiose factum: deceptos se esse à Miecislao, quod ei credidissent affirmanti, ita sibi cum Casimiro constitutum esse, vt ipse Lesci hæres fieret, procidunt, errati veniam petunt, orantque laehrymantes, vt se in gratiam fidemque recipiat. Ignoscit Casimirus supplicibus, comiter prius castigatis, & quod respiciissent, collaudatis, inde Lescum amplexus, exosculatus, & ampliter muneratus dimittit, & ad sua recipienda reuerti iubet. Atque ita ille fecit, & vix biennium postea vixit. Cum autem diuturno morbo exhaustus, destitui se viribus sentiret, Casimirum ad se accersit, & se viuente Masouia & Cuiuia possessionem adire iussit, ne quid postea Miecislus turbaret. Mortuus Plosci à Casimiro honorifice sepultus est. Ex eo tempore Masouia semper, Cuiuia etiam aliquandiu deinceps in ditione Casimiri permansit. Ægre successionem illam Casimiri tulit Miecislus, quod diceret, iure se quoque è semisse fratris filio heredem esse: sed tamen gratiam & potentiam Casimiri reueritus quieuit.

Miecislus Masouiam & Cuiuiam arte potitur.

Casimirus Masouiam & Cuiuiam suam potestatem facit.

Lescus moritur.

Anno deinde post Christū natum millesimo cētesimo octuagesimo quin-

*Bellum
Russicum.*

to bellum Russicum, ex eoque natum Vngaricum Casimirum excepit, ex huiusmodi causa. Mescislaus ad Haliciensem principatum à Casimiro redactus, vix exacto triennio propter impotentem dominatum, & quod in Polonos, quos circum se præsidij causa habebat, propensior erat, parum suis fidens, veneno sublatu est: reuocatusque Volodimirus ex Vngaria, quo se ex aduerso illo Haliciensis prælio receperat. Atque is, quod audierat, Romanum Vladimiriensem Ducem fratris sui filium à Casimiro Polonorum Principe missum Haliciam contendere, com meatum, auxilia, & reductionem à Bela Rege Vngarorum petiit. Sed non modo non impetrauit, sed etiam in vincula coniectus est: missusque celeriter cum non contemnenda manu à Bela Andreas filius, qui Haliciam in suam potestatem redigeret. Venienti Andree magno cum plausu Halicienses portas arcis aperiunt, rati, eum Volodimiri, non suam rem agere: præsertim affirmante illo, Volodimiri pone se sequi. Occupata arce, proficitur, id, quod erat, non Volodimiro, sed sibi dominatum se quæsiisse. Deinde iurare omnes in verba sua cogit. Renuentes aut cunctantes modo capit, cæteros arce excludit, magistratibus amouet, ac per suos Vngaros omnia administrat. Cæterum Volodimirus tam aperte circumscriptus à Bela, cum biennium fere in custodia asseruatus esset, corruptis custodibus effugit, iisdemque comitibus Haliciam peruenit: sed arce tamen potiri non potuit, tenentibus eam ac defendentibus Vngaris. Confluxere mox ad eum Russi, cum quibus viciniam omnem latrocinii infestare cœpit, ingentesque prædas hominum, pecudum, & iumentorum etiam è Præmisliensi tractu, qui tunc Polonis parebat, egit. Non tulit id Casimirus, verum misso cū expeditis copiis Palatino Cracouiensi, prædatores illos persecutus, in remotiores sylvas ac montes propulit. Cum vero in angusto res suas positas esse Volodimirus secum perpenderet, iamque non tam de recipienda Halicia, quàm de salute sua cogeretur esse sollicitus, damnabat ipse consilium suum, quod Russos & Polonos, à quibus auxilium sperare debuerat, parui compendij causa in se prouocasset. Respicere deinde ad Casimiri clementiam cœpit: ad quem cum petita per internuncios fide venisset, facile non modo veniam, sed etiam auxilium impetrauit, dato iureiurando, se in fide & potestate Polonorum semper fore. Mittitur ad eum reducendum cum valido exercitu Palatinus Cracouiensis: coniungunt se cum Polonis Russi, coronaque Haliciam obsident, fossisque & castellis muniunt, ne quid ad obsessos importaretur, quos nouerant breui difficili annona vsuros esse. Alacres initio obsidionem atque omnia incommoda ferebant Vngari, qui arcem tuebantur, quod propediem Belam Regem cum magnis copiis ad liberandum filium affore sperabant. Sed cum is moraretur, nec iam alimenta obsessis suppeterent, deditionem fecere, pacti cum Palatino, ut ipsi vna cum rebus suis saluis discedere liceret. Magnam ea victoria & restitutione Volodimiri laudem apud externos & maxime apud Russos Casimirus adeptus est: quod, quæ Bela hospitem violarat, ipse hostem deuicto & eiecto Regis Vngariæ filio, in paternam sedem collocasset.

*Vngaricum
bellum.*

At Bela non ferens contumeliam obfessi & eiecti filij, ereptæque Haliciæ, querebatur violata à Casimiro fœdera, quæ Vngari cum Polonis à multo tempore sanxissent. Et iustum quidem in Polonos bellum maiore vi moliebatur: tunc autem misso, quem ad manum habebat, exercitu, Polonia fines depopulatus est. Idem fecerunt Poloni vicissim in Vngaria: Vallabantur vtrinque agri,

agri, exurebantur villæ, diripiebantur vici & oppida, miseri agricolæ & mercatores in seruitutem abducebantur, greges & armenta abigebantur. Grauius id ferre Poloni, fremere contra Principem, violatam ab eo cum Vngaris pacem & amicitiam querebantur, exuscitatumque minime necessarium bellum perfidi hostis gratia, quem non adiutum ac restitutum. sed supplicio propter vexatam Poloniam affectum esse oportuerit. Ne Vngaris quidem bellum illud placebat, distinebantur enim ij tunc bello Dalmatico cum Venetis gerendo. Agitur de pace per procures vtriusque gentis: quæ cum difficilior Inducia cū
coiret, quod vtrique ab alteris iniuria se affectos esse asseuerarent, tandem Vngaris.
triennes induciæ fiunt, ut interim de pace per ocium constitueretur.

Collegerat permultum odij Casimirus apud plerosque procures ac equites illa Volodimiri restitutione, & bello Vngarico. Igitur cum is forte in Russiam controuersiarum quarundam de finibus inter Vseuolodum Belsensum, & Romanum Vladimiriensem Duces componendarum causa profectus esset, celeriter conspirarunt contra eum Procures. Mieczislaus accersunt ad recipiendum amissum pridem principatū: & quo magis in eum studia populi inclinent, fingunt Casimirum in Russia veneno extinctū esse. Accurrit prope Mieczislaus, recipitur à proceribus, præfectis, & cætera multitudinem: Cracouiam venienti portæ vrbis aperiuntur: arcis vero aditu arceatur à Fulcone Episcopo, ac Nicolao Palatino fratribus, qui à conspiratione illa alieni, firmo eam militum ac clientum suorum præsidio tenebant. Quo viso, aliam ex aduerso illius arcem in oppido excitauit Mieczislaus è robore, Bochnæ item aliam, de quarum munitionibus aduersariorum & Casimiri conatus reprimeret. At Casimirus certior factus de defectione suorum, auxilia Volodimiro, Romano, & Vseuolodo imperat, ipsosque proficisci secum iubet: præterea quantum potest voluntariorum & mercenariorum militum cogit. Cum his copiis Cracouiam contendit: coniungit se cum eo Nicolaus Palatinus cum non contemnenda manu: Mieczislaus, ubi appropinquare Casimirum cum valido exercitu cognouit, Boleslaum filium cum Henrico Kitlicio, qui ipsi cum aliorum consiliariorum, tum repetendi Principatum semper autor fuerat, in præsidio nouæ arcis relinquit: ipse in maiorem Poloniam maioris exercitus comparandi causa, magnis itineribus contendit. Verum antequam ille veniret suis suppetias, Casimirus summa ope aduersus, nouam arcem vel expugnauit, vel per deditionem accepit, & exussit: fratris filio & plerisque omnibus aduersæ partis militibus non modo vitam & libertatem concessit, sed etiam ampla munera largitus est. Qua indulgentia & clementia sua ita sibi cum omnium, tum imprimis Mieczislai fratris animum deuinxit, ut nunquam is deinceps, quoad vixit Casimirus, de repetendo Principatu cogitaret. Cæterum Kitlicius, cum culpam illius belli solus sustineret, supplicioque se destinatum esse intelligeret, in penetralia primarij templi Trinitatis appellatur, Cracouiæ se abdidit. Sed Russis victoriæ fiducia, & innata auaritia ad diripiendum templum irruentibus, in turbam se immiscuit, ut ignotus effugeret. Verum tumultu Russorum interuentu Casimiri sedato, Kitlicius in turba agnitus & comprehensus, Romano Duci à Casimiro traditus est in exilium deportandus. Russi præmiis affecti, domos remissi sunt. Cum Vngaris deinde certa pax constituta, & Principum ipsorum congressu confirmata, ea lege ut vtrinque oblitteratis iniuriis, & condonatis iniuicem offensis Rex Vngarorum Haliciensis ditione & Russia omni se abstinere:

Mieczislaus senex à minoribus Polonis ad principatū reuocatur.

Casimirus principatū recuperat auxilio Russorum.

Pax cōgressu Vngarorum cum Polono.

neret: communes amicos, communesque hostes Vngari & Poloni haberent: ad extremum Proceres & Principes ipsi donis inter se certarunt, conuictumque amice soluerunt.

Prussicum bellum.

Pacatis domi rebus, Casimirus Prutenis bellum intulit, ut cladem sub Boleslao Crispo acceptam, fratrisque Henrici mortem vinceretur, & gentem barbaram atque rebellem domaret. Vbi ad fines Prutenorum ventum est, cautius exercitum ducere Casimirus, instructaque acie, & exploratis itineribus progredi, pabulum & frumentum non nisi cum armatorum presidio mittere: omnia denique circumspicere, ne quid detrimenti per insidias a vasto hoste acciperet. Nec sane irrita fuit ea cura & diligentia: obseruabant enim Polonos ex insidiis Pruteni, ad omnem occasionem bene gerendæ rei attentum. Sed in irritum ipsis cadebāt omnes conatus & doli. Poloni quacunque proficiscebantur, incendiis ac cædibus omnia vastabant, nec ulli ætati, aut sexui parcebant, iuxta ira & memoria cæsum suorum animos omnium extimulante. Quibus malis victi Pruteni pacem supplices à Casimiro petunt: superiorum annorum tributa persoluerunt: imperata omnia in posterum se facturos sancte promiserunt: obsides centum dederunt primorum filios: captiuos Polonos dimiserunt: signa superiori bello de Polonis capta reddiderunt. Nam ad religionem Christianam, quam abiecerant, reduci se passi non sunt.

Pax Prutenis data.

Deducto è Prussia exercitu, bellis omnibus, vel armis, vel benignitate, sapientia, & felicitate Casimiri extinctis, pacis artibus, hoc est, arcibus & oppidis instaurandis, moribusque & legibus ciuium emendandis reliquum ætatis tempus Casimirus transmittere cogitabat: & magnam sibi virtutis ac sapientiæ opinionem apud externos iuxta atque suos conciliauerat: ita ut felix & admirabilis, & omnibus suis charus deinceps regnaturus esse videretur, cum subitus eum casus humi prostrauit. A Pontifice maximo Lucio eius nominis tertio reliquias Floriani martyris impetrauit, & in suburbano Cracouiæ septentrionali (quod post in formam oppidi redactum, nunc Cleparia dicitur) extructo splendido templo collocauit, idque templum preciosa supellectili dotauit. Porro diem martyris memoriæ sacrum, qui ad quartum nonas Maij anniuersarius institutus est, totum rei diuinæ in æde eiusdem diui Floriani impendit, largas in egenos & afflictos effundens elemosynas. Quod fere omnibus festis diebus facere consueuerat, neque temere eos lufibus & conuiujs contaminabat. Insequenti die grande conuiuium instruxit: Proceres omnes, qui tunc aderant, inuitauit. Feruente conuiuium, exhilaratis conuiujs, & multa de præteritis bellis ac periculis inter se conferentibus, ac Principis res gestas, & felicitatem celebrantibus, ipse nonnulla de immortalitate animi in medium proposuit. Deinde hausto mediocri poculo subito concidit, & paucis horis animam exhalauit. Subitusne morbus eum inuaserit, an venenum à muliere, quam deperibat, præparatum hauserit, incertum est, nam & hoc sermone hominum diuulgatum est. Nec sane impenitus & incorruptus ab illicitis amoribus & adulterijs vixisse fertur. Cætera moderatus, candidus, frugi, & abstinent, seuerus iuxta & clemens, bello paceque clarus, & laude dignus princeps. In fratres vero, & fratrum filios ita pius & indulgens, ut multa detrimenta, incommoda, & pericula eorum gratia subiret. Diuini cultus perquam studiosus, multa ad ornatum templorum contulit. Monasterium Sulcouiense in Gnesnensi Diocesi Cisterciensi so-

Casimirus moritur.

Casimiri mores & studia.

dalitati, antequam summum Principatum adeptus esset, condidit & locupletauit. In Principatu vero & Floriano martyri ædem & Collegium instituit, & Coprouicenses monasterium eidem Cisterciensi sodalitati excitauit. Regnauit autem Casimirus annos septendecim propemodum, vixit sex & quinquaginta: reliquitque filios duos impuberes, Lescum (cui Albo à capillorum colore cognomen inditum) & Conradum: & filiam Adleidam, quæ decimo septimo post patrem anno mortua est, cum caste religioseque vixisset. Nam Boleslaus puerum admodum viperæ morfu extinctum viuēs Casimirus amisit. Fuit autem is annus, quo mortuus est Casimirus post Christum natum millesimus centesimus nonagesimus quartus. Quarto vero post mortem die in Basilica Cracouiensi sepultus est, magna vxoris, filiorum, atque omnium ordinum comploratione.

LESCVS ALBVS CVM MATRE, Ethnarcha Polonia.

FVnebribus iustis Casimiro peractis ibidem Cracouiæ, ut frequentes proceres atque equites ad funus Casimiri conuenerant, comitia instituunt. Ibi dies aliquot varijs studiis ac sententijs certatum est. Et Falco quidem Episcopus Cracouiensis, qui Gedeoni successit, ob memoriam Casimiri meritorum, cenſebat ad filium eius Lescum natu maiorem deferendum esse Principatum, & quidem priusquam Mieczislaus senex, aut Vladislai filij moliri aliquid possent. Alij contra periculosum esse asseriebant, pueri tanti imperij habenas committere: cauendum esse, ne hæreditarium principatum facerent, quem liberis suffragijs, cui vellent, mandare more maiorum possent. Quod si valere quicquam deberet sanguis & successio, Mieczislaus senem vnum de filiis Boleslai Criuouisti superesse: ei deberi Principatum cæteris fratribus extinctis, iure & more gentium. Sin crudelem & impotentem eius dominatum pristinum perhorrescerent, esse proximos gradu Silesiæ Duces Vladislai Principis filios. Ex his Mieczislaus Opoliensem & Ratiboriensem Ducem, & vicinum sibi esse & armis prudentiaque multum valere. Eum, si Princeps renunciatus sit, & Mieczislaus senis conatus, quem verisimile sit, non esse quieturum, reprimere, & tributarios principes & populos, si qui forte ad res nouas aspirent, in officio posse continere. Non iniquis auribus ea accepta est sententia: vicissetque adeo, ni Fulco eam refellisset, quod diceret referendam esse hancce gratiam optimo Principi Casimiro, ne eius filij posthabeantur. Potentiores autem eos esse paternis meritis, clientelis, amicitijs, ac dominatu hæreditario, quam vtrunque Mieczislaus. Nam quod aetatem eorum & infirmitatem consilij quis causificetur, nihil esse. Esse iam pubertati propinquum Lescum: nec obstare quicquam, quin ei, dum adolescit, curatores & moderatores consiliorum de Senatu dentur. Assentiuntur tandem Fulconi omnes, & Lescum Album Principem renunciant. Sed interea dum is adolescit, Proceres penes matrem eius Helenam imperium ordine & summi Principis auctoritatem esse iubent, ea quidem lege, ne quid illa sine consilio Episcopi & Palatini Cracouiensis, qui curatores puero ac gubernatores dati sunt, faceret. Ibi Nicolaus Palatinus facta audientia, gratias agit cunctis de gratitudine erga defunctum Casimirus, ac de studio erga filium eius Lescum, primusque in verba eius iurat: & quoniam se cum fratre curatorem eius esse voluissent, eiusmodi iusiurandum

Anno Chr. 1195.

Comitia Cracouiæ de creando principe.

Lescus Princeps creatur.

*Mieczis-
laus aspi-
rat rursus
ad princi-
patum.*

*Bellum ci-
uile inter
Polonos.*

*Prælium ad
Mosga-
uam.*

randum ab omnibus exigit. Protinus igitur iurant cuncti, semper se Lesco Principi fideles & obsequentes fore. Hæc ubi Mieczislao seni, ita ut acta erant, nunciata sunt, maiorem in modum excauit, non solum quod præteritus esset, sed quod temporis etiam puncto exclusus, ne adesse sibi in comitiis posset. Itaque comparare ipse arma ad persequendam iniuriam: & suos, atque etiam Silesios irritare, quod ad creandum communem Principem, quem communi totius Poloniæ iudicio eligi, & creari oporteret, neque vocati, neque expectati essent. Collecto itaque exercitu maximo, magna celeritate Cracouiam contendit, sperans terrore solo exercitus, absque ulla prælii dimicatione se aduersarios, & Principatum ipsum in potestatem suam redacturum esse. Sed eum spes fecellit. Nam Palatinus Cracouiensis cognito hostili aduentu, non contemnendas etiam & ipse copias collegit; & Romanus Vladimiriensium Dux euocatus, non paruam Russorum manum in auxilium Lesco adduxit. Iam in Cracouiensis oræ fines Mieczislaus senex inuaserat, & ad Mosgauam amnem septimo à Cracouia milliario statua habebat, cum hostes adesse prius propemodum vidit, quam audiuit. Nondum ei Silesiorum auxilia conuenerant: id cum scirent aduersarij anteuerendum sibi esse prælio existimarunt, dum pares hostibus esse possent; quibus vniuersis, si se coniungerent, impares futuri erant. Itaque instruunt acies, & pugnandi copiam faciunt. Nihil cunctatus Mieczislaus educit & ipse suos: concurrunt infestis animis: magno ardore vtrinque pugnatur: cerneret miserabile spectaculum amicorum, affinium, gentiliū, propinquorum, & fratrum, deuoto odio, nullaque misericordia aut respectu pietatis inter se confligentium: cadebant multi vtrinque: nemo referebat pedem: & magis ferre quisque hostem, quam declinare ictum studebat. Boleslaus Mieczislai senis filius inter primos fortiter pugnans, in conspectu patris hasta traictus occubuit. Romanus pluribus vulneribus acceptis, Russis suis partim cæsis, partim discitis, prælio excessit semianimis. Mieczislaus ipse sauciatus, cum sese, quisnam esset, detracta casside prodidisset, supplexque veniam peteret, seruatus, & ex acie clam eductus, fuga sibi consuluit. Nec multo post superuenere Mieczislaus & Iaroslaus Silesij Duces recentibus cum copiis: ad quos se recolligere dispersi exercitus maiorum Polonorum, fixisque signis quasi victores haud longe à loco certaminis confedere, cum ij, qui ex aduerso erant, perterriti ac diffugientes, pugnandi copiam facturi non esse viderentur. Sed non tulerunt ij intempestiuam Silesiorum exultationem, cum ignominia sua coniunctam: verum celeriter à Gouoricio Palatino Sandomiriensi, cuius agmen in subsidii superiori prælio collocatum erat integrius, recollecti, & in ordines redacti in aciem processere. Nec Silesij pugnam detraxerunt. Certatum est collatis signis, ab his quidem, ut rem sua mora perditam restituerent: ab illis vero, ut victoriam partam retinerent. Cum ingens vtrinque cædes fieret, Gouoricus ab hostibus captus est. Quo facto minores Poloni perturbati terga vertere: sed nox tamen fugientes texit. Postero die Silesij, cum Mieczislau senem saucium lectica domum referri cognouissent, nec usque adeo fractos minores Polonos esse animaduertent, quin ij recollectis animis & viribus prælium instaurare possent: trophæis erectis, & abductis captiuis domum reuerterunt. Quieuerunt post aliquandiu tam Silesij, quam Mieczislaus senex, cum quod non satis prospere primi conatus ipsis cesserant, tum quod Cracouiensibus & sociis eorum neque animos, neque vires, neque constantiam

tiam ad defendendum Lesco principatum deesse intelligebant. Dum hoc in statu est Polonia, venit à Pontifice Cœlestino eius nominis tertio legatus in Poloniam Petrus diaconus Cardinalis cognomento Capuanus: habitisque Synodis cum alia quædam, quæ aduersa religioni Christianæ & constitutionibus ecclesiasticis in vtroque ordine inoleuerant, correxit, tum sacerdotibus iniunxit, ut concubinas & vxores, quibus tunc passim libere utebantur, à se abdicarent.

Anno millesimo centesimo nonagesimo octauo Volodimirus Haliciensium Dux mortuus, nouæ expeditionis occasionem Polonis præbuit. Ambiebant dominatum Haliciensem nonnulli Russorum Duces, & in his facile Princeps Romanus Vladimiriensium suo quodam iure sibi eum deposcebat, quod & Volodimiri fratris filius esset, & bene meritum de Polonis & Lesco Principe ciuili illo bello se esse diceret. Abhorrebant autem Halicienses ab Romano, crudelitatis eius metu. Itaque decreuit Senatus, ut Romanum Nicolaus Palatinus cum exercitu in Haliciensem principatum induceret. Ibi Lescus orare, ut sibi cum exercitu illo proficisci liceret. Pertæsum se iam esse mollis & ociosa vitæ, quam hætenus inter cœtus muliebres apud matrem exegisset. Cupere se deinceps armatum inter armatos viros versari, & quæ Principis essent munera, vsu condiscere. Si adhuc nequiret alium, tamen eum se vsu in exercitu præstiturum, quem signa sua præstarent. Quod si non impetraret, tamen vel cum vno comite castra se secuturum esse. Itaque approbante Senatu & indolem dignam Principe, & neutiquam degenerem à maioribus ipsius certatim extollente, cum exercitu proficiscitur, Palatini Cracouiensis custodia commendatus. Vbi in Haliciensem agrum ventum est, occurrunt Halicienses armati & instructi: præsenferant enim Romano se addictum iri. Excipiunt Poloni eorum impetum, & minimo negotio in fugam eos coniiciunt. Pulsi fusique veniam petunt, auri & argenti, gemmarum, vestium, & equorum magnam vim Lesco pollicentur, si ipse eos in ditione sua teneat, nec Romanum ipsis dominum imponat. Posteaquam non impetrarunt, imperata se omnia facturos promiserunt: portas arcis aperuerunt, iussique Romano sacramentum publice dixerunt. Is porro Lesco Poloniæ Principi fidem suam obstrinxit. His peractis, dimissoque exercitu Lescus Cracouiam rediit.

MIECZISLAUS SENEX ITERVM.

Mieczislaus vero senex quamuis post Mosgauienſe prælium ad male tē- *Anno Chr.*
tata prius arma ſegnior factus eſſet: animo tamen haudquaquā con- *1199.*
quieſcebat, neque cogitationem recuperandi iniuſti ſibi præcepti, quemad-
modum ipſe exiſtimabat, principatus deponebat. Sed cum aperta vi perueni-
re ſe ad eum poſſe diffideret, ad dolos cōuerſus eſt. Ac primum quidem Cu- *Cuius in*
iuiensẽ oram, quæ in poteſtate Caſimiri liberorum erat, ditioni ſuæ fini- *ſubacta à*
tiam fraude quarto, poſtquam ad Moſgauam male pugnauerat, anno in- *Mieczislao*
tercepit. Quod facinus eius cum armis vindicatum non eſſet, propter æta- *ſene.*
tem puerorum, ac diſſenſionem Palatinorum Cracouiensũ & Sandomiriẽ-
ſis (quæ ab æmulatione & obreſtatione orta, eo uſque progreſſa eſt, ut Go-
uoricus Palatinus Sandomiriẽſis ſolum vertere cogeretur) maiora deinde
moliri Mieczislaus cœpit. Episcopum Cracouiensem & Palatinum fratrem *Mieczislai*
eius, donis & ingentibus pollicitationibus ad prodicionem ſolicitat. *conatus.*
Quod *vbi*

vbi non successit, muliebrem sexum credulum ac deceptioni propter infirmitatem consilij obnoxium, blandis dolis adoritur. Ad Helenam Lesci matrem, penes quam tunc erat summa rerum, allegat: negat Lescum rite Principem creatum esse, neque se inuito certum stabilemque Principatum obtineri posse, quem ipse bis sibi præreptum omni ratione repetiturus & vindicaturus esset. Non deesse sibi consilia, non vires domesticas, non auxilia externa. Lescum vero puerum esse, curatores eius inuidia laborare, bonam Nobilitatis partem clam secum sentire, Senatum in duas factiones diuisum inter se dissidere. Hæc omnia pro se, & contra puerum facere. Nuper id adeo rem ipsam declarasse, cum Cuiaviensem terram impune occupasset. Verum si sibi ea Principatum concedat, redditurum se esse filiis eius Cuiaviam, cincturumque ipsos militari Baltheo, & in filiorum locum adoptaturum, certosque sibi successores in Principatu ipsos designaturum. Et sane senem se esse, nec diu viuere & regnare posse: interim dum Lescus aptus fieret Principatui, rectius ac conuenientius eum à se, qui tamen de regia stirpe, & patruus Lesci esset, quam ab alienis, ac seruis suis administrari posse. Dedignari Nobiles æqualium dominatum, se & cæteros Duces à Ducibus ortos, & Regibus oriundos minime laturos inferioris ordinis hominum imperium: atque ita principatum Lesci vna cum ditionibus paternis in discrimen venturum esse. Eius rei non obscurum argumentum esse Gouoricij cum Nicolao Palatino Cracouiensi dissensionem. His inducta & persuasa credula mulier, nequicquam aduersantibus curatoribus ac cæteris proceribus, annuit Mieczislai postulat, modo vt is iurisiurandi religione promissa stabiliat. Quod ille cum se facturum recepisset, condita die, quæ diui Bartholomæi memoriæ consecrata est, Cracouiam cum splendido procerum suorum comitatu veniens, haud grauatim fecit. Iurarunt & Proceres vtriusque partis, se ea omnia, quemadmodum pacta conuenta essent, rata firmaque habituros esse. Itarursus Mieczislaus Principatu potitus est: Helena vero cum filiis Sendomiriam commigravit. Nec multo post Gouoricij amicorum literis reuocatus, quod iam nil commune cum Nicolao habiturus esset, è Bohemia rediit.

Mieczislaus principatu potitur.

Terra motus.

Mieczislaus promissa non seruat.

Hoc anno, qui fuit à Christo nato millefimus ducentefimus, ad quintum nonas Maij terræ motus vehemens meridiano tempore excitatus, aliquot diebus consequentibus permulta ædificia in Polonia, & in vicinia eius conuassauit: quæ res inaudita propemodum in his regionibus prodigij loco habita est. Annum totum nequicquam Helena Mieczislaus senem literis ac legationibus crebris de promissis admonuerat, nunc occupationes publicas, nunc aduersam valetudinem causantem, ad extremum ipsa eum Cracouia adit, eadem illa, quæ in pactis conuenerant coram orat & flagitat. Blandis ille eam verbis & pollicitationibus ducebat: instare illa importunius, fidemque datam requirere, & iurisiurandi religionem violatam queri. Ibi ille nihil iam dissimulans: iniquis pactis & iureiurando contra ius gentium atque ipsius naturæ exacto se non teneri: habere se ius gentium & naturæ certos suos hæredes, ex iusta vxore susceptos filios, & quidem iam adultos, ac maturos Principatui: eos pactis vllis aut priuilegio à successione sibi debita excludi nefas esse: & adultis filiis præteritis, alienis pueris tantum principatum tradi non oportere. Ita dimissa atque reiecta Helena, ingentis animi sui dolore damnare ipsa credulitatem suam & præceptum consilium: sero Procerum

consulta,

consulta, quibus in tempore non obtemperasset, probare. Neque tamen sollicitudinem pro filiis remisit. Reuersa Sendomiriam, dimissis circum proceres Cracouienses, quorum prius consilia contempserat, & apud quos gratam Casimiri mariti sui memoriam residere iudicabat, literis atque nunciis, de iniuria ac perfidia Mieczislai queritur: eorum fidem implorat: Casimiri merita publice priuatimque extantia commemorat: liberorum eius pupillorum solitudinem, & indignam deiectionem Mieczislai fraude & sua stultitia factam deplorat. Quæ à se male consulta essent, ab eis corrigi petit, quippe qui iureiurando suo se inauspicatis illis pactis cum Mieczislao staturos esse promississent. Promissa etiam non leuia addit: adhuc odium Mieczislai exaggerat. Et offendere iam sane non leuiter animos procerum & equitum, propterea quod nonnullos possessionibus certis & antiquis deturbarat, easque suis quibusdam è maiori Polonia asseclis & ministris donarat: & quod eisdem magistratus mandabat, indigenas præteriens.

Mieczislai odium.

LESCVS ALBVS CVM MATRE iterum.

Itaque quasi sublato signo plerique omnes Proceres Cracouienses in Mieczislaus conspirarunt: quorum Princeps Nicolaus Palatinus Cracouiensis idoneam absente tunc forte Mieczislao occasionem nactus, Cracouiam occupauit, Helenamque cum Lescio filio celeriter accersitos intromisit: reliquas deinde arces ac munitiones Cracouiensis ditionis nullo negotio recepit, cedentibus vltro, qui eas pro Mieczislao tenebant, cum totius Cracouiensis conuentus consensum & conspiracyonem viderent. Hoc anno Boleslaus procerus siue Altus Dux Vratislauenfium, amissis intra breue spacium temporis quatuor filiis mortuus, solum Henricum Barbatum hæredem reliquit. Hic pro Benedictinis monachis Cistercienses in Lubensi monasterio collocavit, de Portensi monasterio euocatos: qui delicatiorum malorum genus, quæ etiamnum de porta siue daporta vocantur, in Polonia propagauit. Filius vero eius de quatuor natu maximus Iaroslav Episcopus Vratislauenfensis Nissam cum territorio à patre sibi datam Vratislauenfem Episcopum sempiterno iure adiunxit. Tertium deiectus Principatu Mieczislaus, non destitit tamen rursus ad eum adspirare: nec eum conatus fecellit, & quidem iisdem, quibus prius, artibus grassantem. Helenam enim iterum blanditiis atque dolis aggreditur: affirmat, non per se stetisse, quominus pactis satisfaceret: verum per proceres Cracouienses, & in primis per Nicolaum Palatinum. Eos non siuiffe se promissa implere: eamque eiectionis suæ causam esse, quod obnoxius contra eorum sententiam filios Casimiri fratris adoptare pertederet. Se paratum esse fidem suam liberare, & absque vlla procrastinatione Cuiaviensem tractum ipsi & filiis ei redditurum. De cæteris quoque, quæ in pactis essent, quibus illa vellet modis & monumentis cauturum esse. His cum eam emolliisset, monet, vt clam Proceribus omnia faciat: Nicolaum autem ante omnia à se amoueatur & releget, si sibi liberisq; bene consultum velit: illum seditiosum esse hominem, & pro libidine suæ Principes instituere ac destituere, vt ipse alieno nomine dominetur. Probe intelligebat Mieczislaus, vnum illum, cuius autoritatē reliquus conuentus Cracouiensis sequebatur, sibi ad recuperandum Principatū obstare. Nec difficulter persuasit mulieri omnia timere, & omnia credere. Nec deerant inuidi quidam & maleuoli, qui muliebrem animum in Nicolaum magis ac magis irritabant.

Lescius Cracouia potitur.

Daporta poma.

Helena à Mieczislao decepta.

Neque Gouoricium Palatinum Sendomiriensem tantam vlciſcendi inimi-
ci occaſionem neglexiſſe credibile eſt.

Factus autem certior de mulieris conſilio Nicolaus, adit ad Helenam & fi-
lios eius, merita ſua & ſtudium in illos commemorat: orat, ne ſe, famam, ca-
putque ſuum æmulis & inimicis ſuis prodant: quos quidem inimicos cepiſ-
ſet, dum ipſis fidelis eſſe ſtudet, dumque caput ſuum pro eorum ſalute & im-
perio multis periculis obiicit. Non priuato cuiuſquam odio ſe oppugnari,
ſed velut obſtantiem vaſtris Mieczislaui conatibus, & Caſimiri optimi ac bene
de ſe meriti Principis filiorum partes enixius defendentem, ſumma cum cō-
tumelia remoueri: propterea, quod ſe incolumi circumſcribi illi, & à Princi-
patu excludi non poſſent. Vbi videt, non commoueri precibus implacabi-
lem mulierem, Poſnaniam ad Mieczislaum quamuis inſenſum ſibi contē-
dit, ſaluti & incolumitati ſuæ proſpecturus, ſimul & inimicos ingratamque
mulierem vlturus. Exiſtimabat autem, non ingratam Mieczislaui transitiō-
nem ſuam fore Nicolaus: quippe qui ſciret, quantum in ſe vno momenti eſ-
ſet ad conſequendum & obtinendum Principatum. Nec eum ſpes feſellit.
Ab eo igitur veniam præteritarum offenſionum petit, & in poſterum ei ſtu-
dium ſuum deſert: qua fide erga Caſimirum & liberos eius eoſque fuiſſet,
eadem ſe erga ipſum fore, quantumq; dudum obſuiſſet, tantum breui pro-
futurum. Accepit eum comiter & honorifice Mieczislaus, benigneq; & libe-
raliter habitum, & magnis promiſſis oneratum dimiſit: ac per eum nullo ne-
gocio Cracouiensem omnem regionem in poteſtatem ſuam redegit. Tanta
erat autoritate & gratia apud omnes ordines Nicolaus.

MIECZISLAUS SENEX TERTIVM.

Anno Chr.
1202.

Mieczis-
laus pactu-
rum imme-
mor.

Mieczis-
laus mo-
ritur.

Atque inde iam aperte profiteri Helenæ Mieczislaus, ſe pactis & iure-
iurando non teneri, quod non ipſius conſeſſione aut ex pacto, ſed Ni-
colai opera Principatum adeptus eſſet. Nec ſatis habuit, non reddere fratris
filiiſ Cuiauiensem tractum: quin & Viſlicenſe territorium, & tria præterea
caſtella de Sendomiriensi ditione ipſis ademitt: ſua illa eſſe, & ad Principatum
pertinere aſſeuerans. Hæc agentem, ac de redintegratione vniuerſi principa-
tus ac regni Poloniæ cogitantem, mors inopinata oppreſſit, ſexuageſimum
tertium vitæ annum agētem anno Chriſti milleſimo ducenteſimo ſecundo.
Sepultus eſt Califfiæ in templo Pauli Apoſtoli memoriæ dicato, quod ipſe cō-
diderat, & collegio Canoniorum inſtituto ornauerat. Verum oppido in a-
lium locum poſtea translato, ſepulchrum eius ſub dio relictum eſt. Contulit
autem iſ & alibi non parum ad amplificandum cultum diuinum. Nam Lan-
denſe & Vangrouecenſe monaſteria, & alia quædam, tum & ptochodochi-
um ſiue hoſpitale recipiendis & ſuſtentandis egenis Poſnaniæ ad D. Michae-
lis extruxit & locupletauit, eiſque curam hoſpitalariis fratribus Hieroſoly-
mitanis mandauit. Reliquit autem Mieczislaus ſenex hæredes, Otto em &
Vladislaum filios, nam cæteri iam obierant. Quin & Otto non multo poſt
patrem ſecutus eſt, relicto Vladislao item filio impubere: cui Sputatori poſt-
ea propter crebræ ſpuitiōnis vitium cognomen fuit. Cuius tutelam Vladis-
laus patruus, qui Magnus & Laſconogus etiam à gracilitate crurum dictus
eſt, aliquandiu geſſit.

V L A.

VLADISLAUS LASCONOGVS.

Mieczislaui ſene deſuncto, in Leſcum Album ruſſus vniuerſi fere con-
uentus Cracouiensis ſtudia prona erāt, negabantq; locum eſſe crean-
do Principi viuente Leſco, qui iuſtus Princeps omnium eſſet ſuffragiis crea-
tus, ſed fraude doloque Mieczislaui bis Principatu ſummotus eſſet. Aduerſa-
batur huic ſententiæ Nicolaus Palatinus cum Fulcone fratre Epifcopo, quo-
rum magna tunc erat autoritas & potentia propter ſplendorem familiæ, ma-
gnasque neceſſitudines & clientelas, ita vt perdifficile eſſet in cōuentu quip-
piam iis inuiſis ſtatueret. Erat autem Nicolaus inſenſus Helenæ Leſci matri
ob ſuperiorem iniuriam. Adhæc ſciebat, Gouoricium, cum quo capitales
gerebat inimicitias, principem in conſilio atque in amicitia Leſci & Helenæ
locum obtinere. Ceſſere tamen & ipſi conſentienti multitudini: illud vero
peruiſere, vt ea demum lege Leſcus Principatum reciperet, ſi Gouoricium
Palatinum Sendomiriensem relegaret. Miſſi ad Leſcum legati, mandata con-
uentus exponunt. Dubius animi Leſcus ob adiectam de Gouoricio condi-
tionem, quid faceret, deliberat. Stultum aut certe damnoſum eſſe videbatur,
Principatum vltro oblatum recuſare, & ſubeſſe alteri malle, omnibus cum
præſſe poſſet. Sed eiicere per ſummam iniuriam charū ſibi fidumque con-
ſiliarium, ac de ſe bene merentem nolebat, indignumque iudicabat, tam
duras & iniuſtas leges ſibi dici. Cunctantem Gouoricium vltro hortatur, ne
ſua cauſa tanta comoda negligat: male ſibi ſiſque poſteris eum conſultu-
rum eſſe, ſi propter ſe vnum ſeniculum, & pauculos, atque eos incertos dies
vitæ ſuæ, in aliam familiam transferri principatum ſinat. Libenter ſe pro e-
ius commodis ac honore in exilium abiturum, pro quo vitam quoque pone-
re deberet atque cu peret. Felix ac ſempiterna poſteritatis memoria glorio-
ſum illud ſuum exilium fore, ſuſceptum pro dignitate & amplitudine opti-
mi principis. Commouit Leſcum ea Gouoricij oratio, & inſignis beneuo-
lencia cum animi magnitudine coniuncta, in eam quidem partem, vt iſ illico
negaret, tanti ſe facere Principatum, vt eius adipiſcendi gratia tam fidum cō-
ſiliarium proderet, immerentemque magiſtratu ſimul & patria eiiceret.
Principatum quidem duplici nomine ad ſe pertinere, quod & hæres Caſimi-
ri eſſet, & à conuentu pridem electus atque expetitus, nunquam ſe eo abdi-
caſſet. Verum tyrannicam illam vocem: Si ius violandum ſit, regnandi cau-
ſa violandum eſſe, non placere ſibi, qui iuſto & legitimo imperio ſuos rege-
re, à patre & maioribus ſuis didiciſſet. Proinde alium ſibi Cracouienses pro-
ceres iſtis legibus quærerent, ſe in paterna ſua ditione acquieturum eſſe po-
tius, quam per ſcelus Principatu potiturum.

Cognita Leſci ſententia, denuo conſultatur in conuentu Cracouiensi de
Principatu. Diſplicebat multis acerbitas decreti ſuperioris de relegando Go-
uoricio: admirabantur Leſci virtutem, & excelſum vereque regium ſpiri-
tum, qui carere Principatu mallet, quam in ſontem conſiliarium iniuria affi-
cere. Nicolao ſuccenſebant: neq; tamen mutare decretum illud poterant, re-
fragante eo, & reſponſum Leſci quaſi ſuperbum & plenū contemptus cauil-
lante. Nam quo clarius dederat Leſcus propenſæ in Gouoricium voluntatis
documentum, eo magis potentiam eius Nicolaus reformidabat, ſummoque
ſtudio contendebat, vt cuius potius, quam Leſco Principatus mandaretur:
perfecitque tandem, vt Vladislaus Laſconogus Mieczislaui ſenis filius, quaſi
iuſtus

Vladislaus
Laſconogus
princeps va-
nunciatur.

iustus hæres, absens Princeps renunciaretur. Missi ad eum legati, vir, vt oblatum Principatum susciperet, ei persuaserunt: nec aliter tamen, quam si Lescus eum omnino repudiasset. Itaq; ad Lescum mittit: postulata Cracouiensis conuentus, & quid ipse responderit, exponit: negat se prorsus quidquam aduersus Lesci sententiam facturum, ad quem longe ante delatum esse Principatum sciret: neque se tam cupidum esse, vt principatus causa ius sanguinis violaret. Respondet Lescus: ea lege, quæ sibi à Cracouiensibus Proceribus diceretur, Principatum se accipere noluisse, nolleg;: nec aduersus animi sui sententiam facturum esse Vladislaum, si eum delatum accipiat. Hoc vbi responsum à Lescio Vladislaus accepit, tum demum postulatis Cracouiensium legatorum annuit, & Cracouiam profectus Principatum iniit: magna; facilitate, humanitate, iustitia, atque liberalitate studia & voluntates hominum adiungere sibi cœpit.

At Romanus Vladimiriensium & Haliciensium Dux immemor iurisiurandi sui, inaudita crudelitate Nobilitatem fere omnem Haliciensensem, nullo non supplicij genere vltus, extirpauerat: dictum illud subinde vsurpans, Mellem neminem, nisi interfectis apibus, secure vesci posse. Interfectorum autem & proscriptorum, ac metu tyrannidis diffugientium bona confiscarat, magna; diuitias conflat: vnde potens effectus, finitimis quoq; dueibus erat formidabilis, ita vt nonnullos sibi faceret tributarios, & alios eiiceret, alios institueret. His rebus elatus, vbi Lescum Principatu excidisse accepit, contemnere animi eius angustiam, vt ipse interpretabatur, & atate: maioraque moliri cœpit. Ac primum clandestinis excursionibus in Lesci ditionem sibi finitimam, deinde negociatorum Polonorum, in Russia rationes habentium, direptione, patientiam Lesci tentauit. Mox legatis eius amice res repetentibus, durius ac superbius respondit, ac Lublinensem tractum vltro à Lescio & Conrado poposcit mercedis nomine, ob stipendia facta aduersus Miecislauum, & ob detrimenta in prælio Mosgauenfi accepta. Sed cum postulata ei⁹ Lescus & Conradus refutassent, quod dicerent, desertori, & ei qui ex acie profugisset, nil se debere: accensus ira, aperte iam Lublinensem oram latrocinio & populatione agrorum infestabat. Cohibebat vero Sendomirienses liberes eius excursiones, & ex eius ditionibus vicissim prædas agebat. Maiore deinde vi Roman⁹ bellum gerere instituit: coactoque valido exercitu Polonia fines ingreditur, toti Polonia; atq; adeo religioni Latina; (sic enim Russi eos, qui principatû Romani Pontificis agnoscunt, appellant) exitium superbe minitans, ad interiora Polonia; contendit, immaniter & contumeliose in oem sexum, ætatem, statumq;, & maxime in sacerdotes, atq; etiam in innoxia tecta sæuiens. Transmissoque partim nauibus, partim vado flumine Vistula apud Zauichostum oppidum in ripa Vistula; castra locat, altero à Sendomiria milliario. Ibi cognoscit Polonos appropinquare: neque tamen credebat pugnandi copiam facturos esse. Vbi vero Polonos instructis aciebus adesse videt, consternari ac trepidare cœpit, quod imparato sibi præter opinionem dimicandû esset. Neque recte explicare ordines poterat, Polonis perpetuo cursu & magna cum vociferatione irruentib⁹, cum ira & indignitas belli à socio ac tributario duce, ac de quo Lescus optime esset meritis, illati, animos ipsis adderet. Præerat autem Polonis Christinus Gofdoui Palatinus Plocensis, vir acer & rei militaris peritus. Nam Lescus & Conradus adolefcentes aberant de consilij sententiâ, cum aliquanta manu præsidij causa, eminens euentû prælij expe-

Russicum bellum.

Prælium ad Zauichostum.

expectantes, vt si qui durior casus exercitum affligeret, recipere se commode ad tutiora loca possent. Romanus vero in acie inter primos versabatur, strenui ducis fungens officio, ne manus quidem à Polonis abstinens. Feruente aliquandiu pugna, & multis vtrinque cadentibus, cum Polonis ira virtusq; suffragarentur, hostes vero abundarent multitudine, & Dux ipse cohortatione eos animaret, debilitatos confirmaret, & pedem referre incipientes sisteret, conspicati id Poloni, globo facto impetum in eum faciunt. Nec segnius ille resistit, donec strage suorum, confossoque multis vulneribus equo, fugæ præsidium mandare coactus est, equam effœtam nactus: qua vectus, cum Vistulam iam tranasset, immixtus multitudini suorum fugientium à Polonis instantibus in turba interfectus est. Exercitus autem hostilis partim pugnans, partim fugiens, ad internecionem fere deletus est. Fuit autem hic dies, quo apud Zauichostum pugnatum est, ad tredecimum calendas Iulij, ann⁹ vero à Christo nato millesimus ducentesimus quintus. Per hoc tempus Lithuanigens fera, sylvestris, & obscura Russorum agros prædis agendis infestare cœpere. A quibus cruento prælio victi, subera, restes, & fascis frondeos, quibus ea gens in balneis sudorem prouocare solet, tributum nomine deinceps pendere iussi sunt.

Russi victi à Polonis.

LESCVS ALBVS TERTIVM.

Magnam à Russica victoria virtutis & felicitatis opinionem Lescus apud suos pariter atque exteros consecutus est, eoque maius sibi desiderium in animis Cracouiensis conuentus accendit. Summis eum laudibus passim omnes efferebant, Vladislaumque suum præ eo contemnebant. Patrum etiam vtriusque merita inter se comparabant: & reiectum à se temere & iniuste optimi Principis Casimiri optimum filium dolebant. Forte autem per id tempus, nondum circumacto anno à Zauichostensi prælio, Nicolaus Palatinus Cracouiensis vita defunctus est. Itaque summo iam eo obice, qui solus Lescio ad Principatum obstiterat, summo consensu conspirant, vt excluso Vladislao, Lescum veluti iustum Principem accersant. Acto conuentu, cui & Fulco Episcopus interfuit, legatos cum decreto ad Lescum mittunt. Nec ille, cum vniuersi conuentus consensum videret, cunctatus est quin postulatis eorum annueret. Cracouiam igitur veniens Principatum nemine repugnante recepit. Nam Vladislaus vir modestus, & quietis amans, cognito consensu conuentus, cessit, ac Posnaniam se recepit, nec vlla re postea Lescio molestus fuit. Annus, quo hæc acta sunt, fuit post Christum natum millesimus ducentesimus sextus. Insequenti anno Fulco siue Pelca Cracouiensis Episcopus Palatini frater vita excessit: qui sibi & successoribus suis prærogatiuam loci & suffragij secundum Archiepiscopum in Gnesnensi prouincia, ab Innocetio tertio Pontifice maximo impetrauit. Cui successit Magister Vincentius Cadlubecus Præpositus Sendomiriensis, vir pius & doctus, qui primus Polonorum historiam gentis suæ conscripsit. In Russia deinde Lescus Princeps per legatos res qualdam vario Marte gessit, siue excursionibus eius gentis in Poloniam prouocatus, siue ad ferendam Colomanno Regis Vngarorum filio opem inuitatus, siue vtrumq;.

Anno Chr. 1206.

Lescus ad principatû accersitur.

Anno à Christo nato 1211. Cometes decem & octo diebus mensis Maij, comain Orientem obuersa apparuit, futurorum malorum, quæ statim Poloniam vtramque afflixerunt, prodigium: cuius & illa non minima causa fuit,

Tartari
Polouciis
bellum in-
ferunt.

fuit, quod Russi anno sequenti millesimo ducentesimo duodecimo nouum dirumque hostem nati sunt, qui vires eorum deinceps penitus attriuit, & multas alias Christiani orbis gentes magnis calamitatibus & cladibus inuoluit, ac pene funditus evertit. Tartari enim gens Scythica, siue à fluuio, siue à multitudine nomen habens, cum ante ultra Caspium mare, & intra Imaum montem ad orientem solem obscuri ignotique Græcis iuxta ac Latinis habitassent, circa annum Christi millesimum ducentesium secundum, vel secundum alios millesimum cētesimum octuagesimum octauum finibus suis egressi, deuicto & interfecto Indorum Rege, cui seruiant, Asiam pene omnem victores longe lateq; peruagati, & Rha siue Volga flumine transmissi ad Occidentem progressi, vicinis Russorum Polouciis, campestria ad Tanaim & Mæotim paludem loca habitantibus, bellum intulerunt: ac commissi prælio, victores Tartari magna strage Poloucios & Russos, qui in communi periculo Polouciis opem tulerant, fudere & fugauere. Munitiones dein Polouciis expugnata: ipsi deleti, & omnis illa circa Tanaim & Mæotim ora cū Taurica Chersoneso à Tartaris habitari cœpta. Deinde Russi debellati & subacti sunt, ita ut non modo tributa eis penderent, & iussa facerēt, sed etiam seruis ante suis Lithuanis prædæ essent.

Nullum deinde Lescus, quoad vixit, bellum gessit, pace & ocio impensius delectatus. In pace vero iuste, clementer, & moderate Principatum administravit: ædificia partim collapsa instaurauit, partim noua excitauit. Obibat autem cunctas regiones ditioni suæ subiectas, causasq; & controuersias hominum omnibus in locis ipse per se cognoscebat & iudicabat: in fontes, & maxime in calumniatores animaduertebat: oppressos à potentiorum iniuriis vindicabat. Pomeraniæ, quæ longius non sine incommodo à Principe ius petebat, Suentopelcum præfecit, & amplissimam potestatem ac iurisdictionem, etiam in Palatinos (qui tum duo erant, Gedanensis & Suecensis) & in cæteros magistratus ipsi concessit. De redditibus autem Pomeraniæ mille pondo siue marcas argenti quotannis fisco Principis Polonorum ut penderet constituit, & iureiurando in sua, posterorumque suorum Principum Poloniæ verba eum adiecit. Masouiam vero & Cuiauiam de consilij conuentusque sententia Conrado fratri minori in sortem patrimonij concessit, comitiis eam potissimum ob rem Sendomiriæ habitis. Deinde duodecimesimum agens annum, rogatu Procerum vxorem duxit Grimislavam Iaroslai Russorum Ducis filiam anno Christi millesimo ducentesimo vigesimo. Ex qua anno sequenti millesimo ducentesimo vigesimo primo Boleslaus, qui postea Pudicus appellatus est, deinde filiam Salomeam suscepit. Pacatis vero rebus omnibus tantum sub hoc Principe in Polonis religionis amplificandæ studium vigeat, ut eo potissimum inter se certarent. Nam Henricus Barbatus Vratislaviensium Dux. Hedwigis vxoris suæ (Bertholdi Ducis Morauiae & Carinthiae filiae) foeminae piæ ac religiosæ rogatu Trebnicense monasterium tertio à Vratislavia milliario maximis sumptibus ex ædificauit, & puellis Cisterciensis sectæ attribuit. Addixit autem Hedwigis, indulgente viro, illi monasterio oppidum ipsum Trebniciam, & complures pagos suos dotales, ita ut in mille hominum alimenta redditus eius suffecturus esse videretur. Quod exemplum secutus Nicolaus Henrichouius, vir nobilis & locuples, qui Henrico Barbato à secretis fuit, & ipse patrimonium suum omne Cisterciensibus monachis, assentiente Henrico Barbato donauit: extructoque eis monasterio in

Lescus fra-
tri Maso-
uia & Cui-
auia cessit.

Lescus du-
xit vxorē.

Boleslaus
Pudicus
Lescus na-
scitur.

Religionis
amplificā-
da ardor.

rio in pago suo Henrichouo, ipse quoque ibi religionē professus vitam per-egit. Mieczislaus quoque Vladislai filius Dux Opoliensis & Ratiboriensis Ribnicense monasterium Præmonstratensis sectæ puellis condidit ac donauit: & Vincentius Cracouiensis Episcopus, cum Basilicæ Cracouiensis multa contulisset, Episcopatu se abdicauit, nequicquam aduersante Principe, ac dissuadente collegio sacerdotum. Huic successit Iuo Sauli filius, qui Romam profectus, Dominici Calaguritani (qui tunc nouæ sodalitatis & sectæ, quam à studio concionandi Prædicatorum vocant, autor florebat) doctrinam vitamque admiratus, Iacicum siue Iacintum gentilem suum de territorio Opoliensi, Canonicum Cracouiensem, & tres alios de comitibus suis, à Dominico vitæ illius institutum edoctos atque professos, Cracouiam reduxit, nouæque sodalitati primarium in vrbe templum, quod Trinitatis nomine appellatur, attribuit, & copiosam suppellectilem templo dicauit: Parœciam vero inde ad templum Virgini matri Dei Mariæ dicatum, ob id tunc à se cōstructum, transtulit. Complura deinde eidem sodalitati cœnobîa in Polonia condita sunt. Idem Iuo Cacicense etiam monasterium Cisterciensibus monachis condidit: nec multo post Mogilam supra Vistulam vno à Cracouia milliario, locum à Vendæ Principis tumulo dictum, id transtulit, & magnifice locupletauit. Prochodochium quoque, siue hospitale egenis, & morbo ac senio debilitatis Cracouiæ extruxit ac dotauit, illud templi Spiritus sancti à se erecto adiecit. Henricus etiam Archiepiscopus Gnesnensis, Theodorici Ducis Bernensis ex Eudoxia Polona filius, bonam & ipse in hoc pietatis studio nauauit operam. Perfecit enim diligentia & autoritate sua, ut Principis atque omnium Ducum, Procerumque Polonorum consensu, & vniuersi cōuentus constitutione. ecclesiasticus ordo omnis cum adscriptitiis etiam ac subditis suis ab omnium secularium iudicum, etiam Ducum, atq; ipsius summi Principis iurisdictione liber esset, ita ut ne per exceptionem vllam quidē, aut reconuentionem pertrahi ad vllum ciuile forum possent. Eamque constitutionem Pontificis Maximi & sedis Apostolicæ autoritate confirmauit. Sacerdotes vero omnes ex decreto Synodi à se conuocata, vxores & concubinas, quas retinebant adhuc plerique, post edictum legati Pontificij, abdicare coegit, iureiurando ab eis exacto. Hic etiam obtinuit à sede Apostolica Archiepiscopis Gnesnensibus perpetuæ legationis munus. Mortuo deinde anno Christi millesimo ducentesimo decimonono, cum decem & nouem annis ecclesiæ illi præfuisset, Vincentius successit. Biennio post densi ac continentes per totam æstatem imbres, ingenti aquarum inundatione vehementer Poloniam affligere: plurimos pagos ac vicos euertere atque abripere: segetes hybernas vastare; vernam sementem fieri passi non sunt. Consecuta mox est hyems acris & horrida. Inde fames & pestis postea totum triennium sauiantes, maximam vim iumentorum atque hominum absumpsere. In his tantis malis Iuonis Episcopi beneficentia egentibus passim exposita, permul-
tis saluti fuit.

Inundatio,
imbres in
Polonia.

Fames &
pestis.

Concesserat Lescus Conrado fratri Masouiae, Cuiaviae, ac Dobrini dominatum. Sed quoniam is iuuenis admodum erat, & ocio, desidiae, voluptatibusque deditus, Christiani Palatini Plocensis arbitrio pleraque omnia administrabat. Et recte is sane se gerere, domi scelera seuerè coercere, foris Prutenis & Lithuanis finitimis formidabilis esse, ita ut vulgo iam ab exteris magnus Masouiae Palatinus vocitaretur. Inuidere ipsi eam gloriam & autorita-

R

tem

tem multi, atqui in his Ioannes Czapla Scholasticus Plocensis, & Cancellarius Ducis cæteris impensius. Itaque is sedulo Cristino apud Conradum obtrebat, & inuidiam odiumq; omni ratione conflabat. Admonebat crebro Conradum Cristinus officij sui: & cum remissiore & nequiorē indies fieri animaduertet, in frequenti quoq; Senatu forte acrius obiurgaret. Eam igitur occasionē exoptatam æmuli eius cupide arripere, iratumq; sua sponte Cristino Conradum magis etiam irritarunt, multis falsis criminibus in eum cōfictis, & inprimis, quod is ad dominatum Masouiz aspiraret, ac Conradi vitæ insidiaretur. His incitatus Conradus, Cristinum in vincula coniecit, deinde excæcauit, postremo necauit, liberosque eius proscripsit: optime merentem pessime remuneratus.

*Cristinus
Palatinus
Plocensis à
Conrado
Duce neca-
tur.*

*Pruteni
Culmensem
tractum
sua potesta-
tis faciunt,
& Masso-
niam uo-
cant.*

*Cruciferi
in Prutenos
uocati.*

Cæterum non impune hoc scelus Conradus abstulit. Nam ubi sublatum de medio Cristinum Pruteni acceperunt, resumptis animis in ditionem Conradi incursum, & Culmensis tractus magnam partem Palatini eius loci, cū is puellæ cuiusdam Prussicæ amore captus esset, prodicione in potestatem suam redegerunt. In Masouiam vero progressi, maximis eam affecere incommodis, ferro & igni longe lateq; grassantes, ita ut Plocum etiam oppidum Masouiz caput exurerent. Quibus malis adactus Conradus, cum Prutenorū excursionibus cohibendis per se ipse par non esset, cruce signatos in auxilium contra Prutenos Christiani monachi s. & Cisterciensis opera vndequa; euocauit. Inter quos facile Principes erant Henricus Dux Silesiæ, Vratislauiensisq; & Lubussensis Episcopi, & multi è nobilitate Polonica: quorū ope cum Culmensem & Lubauensem tractū in potestatem suam redegit, Christianum ibi primum Episcopum instituit, quo per eum barbari ad religionē Christianam adducerentur. Id anno Christi millesimo ducentesimo vigesimo secundo actum est. Nec tamen ab illo cruce signato exercitu perdomari Pruteni potuerunt. Itaq; Conradus inito consilio, & missa ad Albertum Archiepiscopum Rigensem legatione, sodales siue fratres militiam Christi professos, qui rubrū ensē cum cruce in pallio insutum gestant, è Liouonia euocauit. Verum ij quoq; vno prælio, quod biduo durasse memoratur, obtriti à Prutenis, ac deleti sunt; ita ut quinque solum euaderent. Dum hæc ita geruntur, Lescio Principi nouus hostis exortus est, ex huiusmodi causa. Suppetias is Conrado fratri contra Prutenos miserat, siue ipse iuerat. In eo exercitu & bello Ioannes gente Gryphus equestri loco natus, & nonnulli alij, quorum nomina non memorantur, cum aliter, quàm ipsis & eorum genere dignum erat, se gessissent, cæteri; fuga eorum proditi occubissent, reuersi ignominia notati, & magistratibus à Lescio amoti sunt. Per moleste tulit eam notam familiæ suæ inultam Marcus Palatinus Cracouiensis (nam & ipse Gryphus erat) itemque Andreas Magister & Canonicus Cracouiensis, præfati Ioannis frater. Itaque cum clam contra Principem cum cæteris suæ factionis conspirassent, Marcus Palatinus ad Henricum Barbatum profectus, persuasit homini, ut ad Principatum iure optimo ad se pertinentem, qui ppe, qui natu maximus tunc esset in familia Boleslai Criuouiti, sibi vendicandum adspiraret: operam ad id studiumque suum, & maximæ partis procerum equitumque Cracouiensis conuentus, quibus exosus sit Lescio dominatus, prolixè ipsi deferens. Henricus (ut est ingenium hominum, quoad opes, honores, & eminentiam insatiabile, & facile sperat, creditque, quod optat) passus est sibi persuaderi à Palatino, quem gratia & auctoritate plurimum

*Henricus
Barbatum
ad princi-
patum in-
teruerten-
dum conui-
satur.*

num valere apud suos nouerat. Itaque facta de suis manu satis valida, spei plenus, frustra reclamantē vxore Heduigi, Cracouiam contendit. Non latuere Lescum molimina Marci, & apparatus Henrici Ducis. Igitur exercitum, quantum potest maximum, contra comparat, & à Conrado fratre auxilia accersit. Iam ad Dlubnam amnem vno à Cracouia milliario Henricus cum suis copiis peruenerat, cum de apparatu & exercitu Lesci maiore quam suo, cognoscit, & maiorem longe, quam Marcus pollicitabatur, difficultatem adipiscendi Principatus reperit. Nec ausus rem prælij periculo committere, ad Lescum misit, tempus, locumque, & modum colloquij petens. Non abnuit Lescus pacis & ipse amans. Conuenitur vtrinque pari numero procerum & stipatorum, erecto inter castra tentorio. Ibi multis vltro citroque sermonibus habitis, tandem Iuonis Episcopi opera maxime pax componitur inter Duces. Henricus iure suo, si quid haberet ad principatum, sese abdicat. Vtrique vero, nunquam se alterorum bonis & possessionibus inhiaturum, sed commoda honoremque alterorum inuicem curaturos defensoresque esse paciscuntur. Inuitatus deinde Cracouiam à Lescio Henricus, octo dies splendide & honorifice acceptus & habitus, qui hostis venerat, amicissim⁹ discessit. Marco Palatino, verisimile est, Lescum Henrici intercessione reconciliatū esse. Nam post Lesci mortem, in eo conuentu, qui de eligendo Principe nouus habitus est, interfuit, & vxori filioq; Lesci non defuit.

*Barbati
expeditio
in Craco-
uiensem
principa-
tum.*

*Pax & fœ-
dus inter
principes
cognatos.*

Circa id tempus maior quoque Polonia non immunis fuit ab intestinis diffidiis & ciuilibus bellis. Vladislaus enim Sputator, Ottonis filius, nōdum egressus ex ephebis, dimitti ex tutela à patruo Vladislao Lasconogo, & parti-
*Vladislaus
Sputator
Calissiam
intercipit.*
 ri cū eo dominatū flagitabat. Cum nō impetraret, coacta clam aliquāta manu, Calissiam arcem interceptit. Qua de re certior factus Lasconogus celeriter cum tumultuariis copiis accurrit, arcem obsidet, non instructam ad longam obsidionem perferendam. Quintumdecimum diem iam durabat obsidio, cū commearus obsessos deficere cœpit. Quocirca, qui in præsidio erant, vitam & in eo itatē pacti, arcē Lasconogo dedidere. Vladisl⁹ vero Sputator per noctem cum septem tantum comitibus effugit, & ad Lescum Principē Cracouiam, deinde in Vngariam se recepit ad Andream Regem, à quo benigne acceptus, nouē ferme annos apud eum metu patruī exulauit. Posthēc Vladislaus idē Sputator societate & affinitate clam per internuncios cū Suētopelco Pomeraniæ præfecto inita, quod filiam eius Helenam vxorē ducebat monachi habitu clam in Poloniam rediit, & Suētopelci ope Vscæ arcē munitissimā interceptit, indeq; subiectas ac vicinas oras vexare cœpit: p̄dia patruī, & Mogilnense monasterium diripuit: complures nobiles, qui cum Lasconogo sentiebāt, interfecit. Hęc ubi accepit Lasconogus, validū ex omni dominatu suo conscribit exercitum: arcē Vscæ difficilē expugnata obsidione cingit, castella pluribus in locis extruit: vnde dispositi in stationibus milites obseruarent, ne quid ad obsessos importaretur, neue iterū Sputator manus suas effugeret. Vbi hac nō proficit, diuturna obsidione & fame ad deditiōē obsessos adigere statuit. Cumq; ad medium mensis Iulij à primo vere duraret obsidio, nec obsessi è munitione prodirent, negligentius omnia cœpere agi in exercitu. Rari, atque ij incrimines fere, & ebrij in stationibus apparere. In castris etiam pauci ac dissoluti obuersari. Hoc animaduerso, hi qui obsidebantur, alere etiam ipsi data opera simulato metu obsidentium negligētiam. Die quadā cum

infrequentes admodum stationes & infrequentia castra superne conspexisset Sputator, celeriter constructis in arce ordinibus, cohortatusque paucis milites, apertis portis erumpit, deiectaque nullo negotio statione hostium, ad castra curriculo contendit: ibi permagnam in inermibus, & inopinata re perturbatis stragem edidit, donec Lasconogus retractis & animatis suis, globoque facto, in caede exultantes repressit, & in arcem compulit. Quo incōmodo consternatus postero die obsidionem soluit. Discedentem Sputator magna iam fiducia suarum virium secutus est, & multi ad eum à Lasconogo accepta fama praelij deficiebant. Posnania quoque; & Calissia primaria oppida nō grauante sese ei venienti dedidere.

*Suentopelci
ambitio.*

Histam secundis generi sui rebus Suētopelcus Pomeranorum praefectus, cum alioqui magnis opibus & facultatibus terra marique partis & gratia populari tumeret, insolentior factus, à Lescō Principe magnopere contendit, ut se Ducis Pomeraniae nomine & honore dignaretur, & sempiternum id sibi posterisque suis esse iuberet: ut ij tamē summo Polonorum Principi obtemperarent. Concessisse id auum eius Criuoustum Boleslaum in inferiore Pomerania & Cassubia Boguslao gentili suo. Refutauit postulata Suentopelci Lescus: qua repulsa ille accensus, ad defectionem spectare coepit, neque pensionem annuam de more Lescō misit. Lescus igitur cum consilium eius non modo hominum sermonibus, sed etiam re ipsa deprehendisset, communicato cum Henrico Barbato consilio, Gansauam, quae villa est Tremesnensis monasterij prope Znenam in maiori Polonia sita, vniuersae Poloniae comitia ad tertium idus Nouembris, quae dies D. Martini sancti Episcopi memoriae dicata est, indicit, quasi de Republica, ac de componendis intestinis Ducum maioris Poloniae dissidiis: reuera autem, ut Suentopelcum praetextu comitiorum euocatum, sine armis & bello opprimeret. Subolsit id Suentopelcus, & ultro in Principem insidias intendit vna cum Vladislao genero suo, quod eius quoque iuxta ac suam rem agi diceret, & ad spem summi Principatus adipiscendi eum incitaret. Conuenere ad praestitutum locum atque diem Lescus Princeps, Henricus Barbatus, Conradus, Vladislai duo, Lasconogus & Sputator Duces, magnusque Procerum numerus. Suētopelcus solus moras necebat, missisque subinde per speciem excusandae suae morae hominibus, statum omnem comitiorum cognoscebat, & occasionem peragendi cogitati facinoris captabat. Cum triduo de pace inter Vladislao tractatum esset, ac Suentopelci aduentus requireretur, propterea quod totius conuentus sententiae eo inclinabant, ut ipse & Pomerani maioribus Polonis de damnis cum Sputatore illatis satisfaceret, quartaque dies comitiorum curandis corporibus data esset: ad balneum se Lescus & Henricus contulere. Ibi Suentopelcus cum expedita suorum manu adest, prope enim delituerat, & opportunitatem rei peragendae didicerat: & in diuersoria ac tentoria proxima irrumpens obuios quosque, rei nouitate attonitos, facile aut remouet, aut obtruncat. Lescum quaerit, ad balneum, ubi eum esse acceperat, contendit. Interim exaudito tumultu certior factus de hostili aduentu Suentopelci exilit, & equum nactus cum paucis fugere coepit. Fugientem Suentopelcus cum plerisque suis persequitur: illum vnum se petere potissimum, in vno illo capite omnia sibi esse posita dictitans. Vbi effugere Lescus insequentium se manus non potuit, conuerso equo & reuocatis fugae comitibus, cum aliquandiu multis & bene armatis nudus pene cum paucis restitisset, fortiter dimi-

cans

cans ad Marcincouum pagum occubuit. Henricus quoque etate grauis aliquot vulneribus debilitatus ac prostratus in balneo, cum esset à Peregrino Weissemburgio, vno de aulico ipsius comitatu, corporis sui obiectu protectus, semianimis relictus est. Percussores rati vtrumque exanimem, discessere, & recolligendi se spacium Henrico concessere: qui raptim furimque Vratislauiam lectica delatus à suis, haud ita multo post sanitati pristinae restitutus, & posteros Peregrini liberatoris sui magnis muneribus & honoribus profectus est. Ex eo igitur tempore Suētopelcus pro Duce Pomeraniae gerere se coepit. Lesci vero corpus Cracouiam relatum, in Basilica magna omnium complo-ratione sepultum est. Regnavit autem Lescus à morte patris annos triginta tres propemodum, cum puer admodum ad Principatum euectus esset: sed in his triginta tribus annis Miecislauus quidem duos fere, Vladislauus vero filius eius tres annos, quibus summoto Lescō Principatum obtinuerit, sibi vendicant. Annus, quo haec acta sunt, fuit à Christo nato millesimus ducētesimus vigesimus sextus.

*Lescus à
Suentopelco
interfectus.*

*Suentopel-
cus Dux
Pomeraniae
citerioris.*

Per hoc tempus Prutenis Masouiam vehementer vexantibus & vastantibus, inops consilij Conradus Dux, habito conuentu suorum, tandem Christiano Episcopo suggerente, fratres Teutonicos, & ipsos piam contra barbaros militiam sub titulo S. Mariae professos (qui paulo ante à Saracenis è Syria eiecti fuerant) per eum ipsum Christianum Roma acciuit, Culmensēque tractum, & quicquid est inter Vistulam, Mocram, atque Deruanciam flumina, eis tradidit, his legibus: ut contra Prutenos sedulo, & summis viribus bellum gererent. Vbi vero eos domuissent, Culmensē quidem ditionē redderent: cetera vero quaecunque de barbaris cepissent, arbitrio bonorum virorum ex æquo secum, seu cum posteris suis partirentur: Polonis ne quam vim aut iniuriam facerent, neue hostes ipsorum receptarent, aut villo fauore prosequerentur: contra barbaros autem & à religione Christiana alienos, ut ipsis, cum opus fuerit, praesto essent. Si quid horum transgrederentur, poenae, quae contra ingratos est ex iure gentium, subiacerent, hoc est, beneficia accepta amitterent. Haec ita inter Conradum & Crucigeros, quorum tunc Hermannus de Salcza summus magister erat, conuenere, & à Gregorio nono Pontifice maximo approbata & confirmata sunt. Atque haec fere anno Christi millesimo ducentesimo vigesimo octauo acciderunt. Sic ergo Cruciferi Masouiorum & Polonorum defendendorum, ac Prussiae barbaris eripiendae prouinciam suscipere: breuique tempore Masouiis adiuantibus, & volutariis multis vndique pietatis ergo accurrentibus Prutenorum excursiones repressere, & exiguo tempore magna in illis oris incrementa fecere: arcesque; & vrbes non ignobiles paucis annis muniere.

*Teutonicorum
fratrum
ordo.*

*Culmensis
tractus
Crucigeris
concessus
iure hospitali-
tij.*

*Pacta Con-
radi cum
Crucigeris.*

BOLESLAUS QUARTUS PVDICVS.

Lescō è medio sublato, placuit Proceribus deferre Principatum filio eius Boleslao: sed cum puer admodum esset, nec dum aptus administrando per se Principatui, de eius tutela, ac de summa rerum nil constitui publico consilio potuit, cum Proceres inter se dissentirent, & nonnulli Conrado Lesci fratri fauerent, iureque patrum pupilli tutorem esse debere asseuerarent: alij vero, quorum maior pars erat, vna cum Grimislaua Boleslai matre, & Marco Cracouiensi atque Pacoslao Sendomiriensi Palatinis, profligatos Con-

*Anno Chr.
1226.
De tutela
Boleslai &
principatus
admini-
stratione
conuenerunt.*

R 3

radi

*Bellum ci-
uile inter
Henricum
& Conra-
dum Du-
ces.*

radi mores perosi, sequitiamque reformidantes, ad Henricum Barbatum Duce-
cem Vratislauiensium tutelam pueri, & administrationem Principat' defer-
rent. Neq; vero illi liberis comitiorum suffragiis rem permiscere, sed armis ac
per vim, quasi oblatam fortuito prædam, dominatum pro se vterq; usurpare
aggressi sunt. Itaq; cōparatis vterq; magnis viribus, in Cracouiensem ditio-
nem inuasere. Et arcem quidem Cracouiensem Grimislaui cum liberis ob-
tinebat. Henricus vero maiore, quam Conradus celeritate vsus, & Procerū
fauore fretus, duas ex tempore munitiones nouas excitauit, alteram prope
Scalam oppidum in colle, quem Prandnicus amnis alluit: alteram ad Mied-
zibozum: easque validis militum præfidiis muniuit, vt inde aduersariorum
conatus retunderet, tractumq; illum omnem in potestate sua teneret, nec fa-
cile intercludi à sua ditione posset. Porro Conradus re cum Cruciferis con-
stituta, omnia sibi in eo posita esse existimabat, si nouas munitiones & præ-
sidia Henrici deiceret, quod eorum fiducia Cracouienses sibi resisteret. Ita-
que ad Scalsensem munitionem oppugnandam contendit. Occurrit ei Hen-
ricus: durum prælium committitur. In quo multis vtrinq; cadentibus, Præ-
misus quoq; Conradi filius inter primos pugnans interficitur. Quo aduerso
casu fractus Conradus receptui canere iussit, atque pro victo abiit. Nec mul-
to post ad alteram munitionem duxit, quasi mutaturus cum loco fortunam,
& acceptam ignominiam deleturus. Verum ibi quoque, cum eum Henricus
consecutus esset, apud Vrocirissum pagum eodē, quo prius, ac deteriore et-
iam euētū pugnavit. Henricus debellatum eum iam credens, & q̄ hyemis in-
stabat, vt tēpori agricolæ sementem facere possent, dimisit exercitum, ipseq;
sine vllo metu cum paucis comitibus in Cracouiensi tractu versabatur. De
quo certior factus Conradus, improuisus cum expedita manu aduolat, Hen-
ricumq; in Spitcouiensi villa rei diuinæ vacante capit, & in Masouiam abdu-
cit. Hoc posteaquam Henrici filius Henricus accepit, raptim, quantum potest,
maximum conscribit exercitum, ad patrem liberandū. At Hedwigis pia, quæ
consilium illud mariti de principatu adipiscendo non probat, tunc quoq;
dubios euentus belli secum reputans, & sanguinis Christiani atque cognati
profusionem, belliq; calamitates perhorrescens, iuncto curru in Masouiam
ad Conradum, expeditionem filij antevertens, excurrit, ac oriens belli parri-
cidialis incendium sapientia sua restinxit. Eius enim precibus & suasu mo-
tus & placatus Conradus, Hēricum & ceteros captiuos omnes dimisit, duas-
que neptes ex Henrico filio, filiis suis Casimiro & Boleslao vxores despon-
dit. Henricus autem tutela Boleslai, & administratione Principatus, iure-
iurando interposito, se abdicauit. Exinde Conradus frustra renitente
Grimislaui Boleslai nomine Principatum in minori Polonia administrare
cepit.

*Affinitas
inter Sile-
sios & Ma-
souiōs Du-
ces.*

*In maiore
Polonia
motus.*

In maiori vero Polonia per id tempus res nō adeo quietæ fuere. Nam Vla-
dislaus Lasconogus post solutam illam Viscensis arcis obsidionem, coaduna-
tis nouis copiis ac vicinorum auxiliis, recuperare amissa, & vlscisci fratris filii-
um statuit. Nec ille quamuis inferior tunc viribus, quippe qui soceri auxilia
dimisisset, ad resistendū patruo segnior occurrit, superiorisq; tēporis succes-
su confusus, temere magis, quam animose pugnandi copiam fecit: commis-
soq; prælio fusus, viuus in patruī potestatem venit. Verum aliquāto post, cu-
stodū fauore clapsus, ad Suentopelcum socerū profugit. Quē non modo ar-
mis & copiis instruxit Suentopelcus, verum etiam ipse persecutus est. Ad pri-

um

num autem eorum aduentum Lasconogus, suis diffusis, quos propensiores
in Sputatorem esse animaduertebat, non tentata belli fortuna cessit, & Rati-
boriam ad Casimirum Ducē se recepit. Vbi cum in quartum annum exulaf-
set, multiq; è maiori Polonia, quos vel Sputatoris tedium cœperat, vel æs a-
lienum, scelerisq; conscientia, & iudiciorum metus premebat, ad eum con-
uenissent, aut per internuncios sua ei studia significassent, magna spe rursus
ad recuperandum dominatum aspirare cepit. Sed eum fortuna in ipso cur-
su destituit. Verum vbi frustra duos menses in obsidione Gnesnæ contri-
uit, neque quisquam omnino per id tempus ad eum descivit, ac Vladislaum
Sputatorem cum Suentopelco, magnisque copiis aduentare nunciatum est,
soluta obsidione mœstus abiit: nec multo post mœrore confectus Srodz vi-
tam cum morte commutauit, & in Lubinensi monasterio, vel secundum a-
lios Ratiboriz sepultus est, vir propter mores fœdos ac libidines suis exosus.
Nullos autem reliquit liberos: itaque eius morte vniuersa maior Polonia in
ditionem Vladislai Sputatoris recidit. Sputator vero Dei benignitati suc-
cessus suos acceptos referens, vt aliquod grati animi signum in propagando
cultu diuino æderet, Olobocense monasterium Cisterciensibus Virgini-
bus condidit, ac locupletauit. Donauit item ecclesias Gnesnensem & Pos-
nanensem, & oppida pagosque earum, etiam quos in posterum ecclesiæ illi
acquisturæ essent, vacatione omnium laborum ac munerum, & immunita-
te pensionum, quæ Principibus Ducibusque præstantur. Fecit etiam idem
Vladislaus potestatem Archiepiscopo Gnesnensi, & Episcopo Posnanien-
si monetam cudendi, & venandi in syluis ac bonis ecclesiarum suarum,
quod antea nemini præter Principem licebat. Crobiam quoque amplum &
locupletem pagum Sulcouiam prius dictam, nunc oppidum, Posnanien-
si Episcopo donauit. Quæ quidem largitiones inuidiam ipsi, iniustus vero & su-
perbus dominatus odium etiam apud plerosque omnes Proceres cōstaurunt,
ita vt in eius expulsionē coniurarent, & Henrico Barbatō, quē propter Gan-
saiensem prodicionem & vulnera hostē Vladislao esse senserāt, accito, se do-
minatumq; oēm dederent. Nec ausus est Vladislaus Henrico cum valido ex-
ercitu venienti sese opponere, diffusis viribus suis, & voluntatibus militum.
Sed Bnino atq; Sremo arcibus, quæ non satis munitæ essent, crematis, Gnes-
na vero firmo præsidio munita, ad Suentopelcum socerum confugit. Henri-
cus vero munitionibus plerisq; omnibus & oppidis facile potitus, Bninum
quoq; & Sremum refecit, & præsidia oportunis locis imposuit, eisque Bori-
uoiū nepotem suum ex filia Adleida Dipoldi Marchionis Morauia filium
præfecit. Ipse reliquas copias domum reduxit, domesticone aliquo bello re-
uocatus, an vindicandæ tutelæ Boleslai pueri, & administrationis Principatus
gratia, non constat. Vindicauit quidem certe vtrumq; priusquam ad subi-
ganda reliqua, quæ in fide Vladislai persisterant, reuerteretur. Nam vt Con-
radus Dux Masouia, concedente & abdicante se Henrico, pro tutore ac Prin-
cipē se gerere cepit, suo Episcopus Cracouiensis, siue Henrici voluntate, si-
ue sua sponte, & odio metuq; Conradi, cui aduersatus erat sedulo, profectus
ad Pontificem Maximum Gregorium eius nominis nonum, cum quo ado-
lescens in Academia Parisiensi coniuncte & familiariter vixerat, relaxationē
per vim exacti iurisiurandi Henrico impetrarat. Proximus iam pubertati e-
rat Boleslaus, & à Conrado patruo alienus, in Henricum prono studio pa-
riter cum matre ferebatur: siue adeo sui iam iuris esse cupiebat. Hæc vbi

*Vladislaus
Lasconogus
moritur.*

*Polonia
maior ad
Henricum
Barbatum
desciuit.*

*Minoris
Polonia
motus.*

non

*Boleslaus
Pudicus à
Conrado
captus, &
elapsus.*

*Prussia va-
stata à
Masouis
& Cruci-
feris.*

non obscuris indiciis intellexit Conradus, Boleslaus una cum matre per speciem colloquij euocatum capit: Circumque in Masouiam asportat, ac de necando puero cogitabat. Deinde mutata sententia, suasu Vladislai Sputatoris, & Marci Palatini Cracouiensis opera, in Secechouiense monasterium eos transtulit, ibique asseruari iussit. Ipse vero cum nonnullis Ducibus finitimis, & cum nouis hospitibus ac defensoribus Crucigeris expeditionem in Prussiam fecit, hostilemque regionem longe & late igni ferroque vastauit.

Dum autem Conradus bello eo distinetur, interim Boleslaus cum matre opera Abbatis Nicolai Franci, partim corruptis, partim inebriatis ac sopitis custodibus, intempestæ noctis silētio dispositis clam equis effugit: Zauichostoque; & Sendomiria potitus, non ausus est tamen in sua ditione usquam consistere, propterea quod præcipuis arcibus Masouios suos Conradus præfecerat: sed in Silesiam ad Henricum Barbatum profectus est. Venientem humanissime Henricus accepit, & consolatus est: comparabatque exercitum, quo cum reduceret, Conradumque eiiceret. At Cracouiensis conuentus ordines, cognita Boleslai fuga, & apparatu Henrici, non obscure illis fauere, & in Conradum conspirare. Erat in Sendomiriensi ditione Boleslaus Conradi filius, siue à patre ad Prussicum bellum proficiscente cum imperio, ne quid forte se absente noueretur, relictus, siue tunc primum accepto de fuga Boleslai, ac de motu Sendomiriensium ac Cracouiensium nuncio, adularat. Is igitur facta suorum manu, crudeliter in eos, quos aduersæ factionis esse didicerat, imo vero promiscue, nulloque amici vel inimici discrimine, cædibus & incendiis debacchabatur, & Vislicia belli sede constituta, in Cracouiensem oram populabundus excurrebat. Venit tandem valido cum exercitu Henricus, Boleslaus secum ducens: ac decedentibus metu Masouis, magno omnium ordinum consensu, atque alacritate susceptus est, & Cracouiensem, Sendomiriensem, ac Lublinensem oram omnem facile in suam redegit potestatem. Et quoniam permagnos sumptus fecerat, paternus autem Boleslai thesaurus à Conrado direptus erat, Cracouiensem quidem ditionem una cum Principatu summo, permittente Boleslao, Henricus sibi retinuit: Sendomiriensem vero ac Lublinensem ei concessit. Cum autem is non satis tuto se in vicinia Conradi esse existimaret, Scalam Præginensem arcem cum suo territorio, in Cracouiensi tractu, ab Henrico, ubi cum matre vitam degeret, impetrauit, & quinquennium ferme ibi usque; ad Henrici obitum exegit. Atque eo quidem anno millesimo ducentesimo trigésimo quarto Conradus à Prussica expeditione reuertens, satis habuit exortum domi inopinatum bellum propulsare. Siquidem Misnensis Marchio, cum ipse quoque pie aduersus barbaros militiæ nomen dedisset. Ploscum arcem Conradi interceperat, incertum, cupiditate ductus, an iniuria prouocatus. Sed cum Conradus cum filiis mox eiecit, multis de exercitu eius cæsis, multisque cum Basilica, in quam confugerant, crematis.

*Conradi
expeditio
in oram
Cracouiensem.*

*Cracouia
obsidetur.*

Insequenti vero æstate anno Christi millesimo ducentesimo trigésimo quinto Conradus in Henricum arma mouit, & proceres Cracouienses ac Sendomirienses nequicquam ad defectionem sollicitauit. Cum vero omnes à se alienos esse animaduerneret, ad mouens exercitum propius Cracouiam, Scarbimiriense & Prandocinense templa, & monasterium Andreouiense communiuit, præsidiiisque firmavit. Deinde Cracouiam oppugnare adortus,

tus, in radice montis, cui arx imposita est, & ad mœnia urbis castrametatus est: templumque diui Andree, quod tunc suburbanum erat, castelli loco communiuit, primus Polonorum ausus consecrata Deo templa impiis armis profanare. Habebat quidem Henricus magnas copias, sed tamen vniuersæ dimicationis discrimini rem non committebat, facilius & minori incommodo bellum ducendo debellari posse Conradum existimans, propterea quod sibi domi bellum gerenti rerum omnium copia suppetebat. Hosti vero longius frumentari & pabulari, aut domo supportare commeatum non sine periculo necesse erat, cum subinde dispositæ à se turmæ ex insidiis in pabulatores & frumentarios impetum facerent. Qui vero in præsidio Cracouiæ erant, omnes oppugnationum conatus frustrabantur. Itaque Conradus his difficultatibus implicatus, vastatis agris, incensis pagis & villis, non modico etiam vicissim detrimento accepto, in Masouiam redit. Agi deinde à proceribus de pace cœptum, conuentumque; ut Henricus iuxta ac Conradus tutela ac Principatus gubernatione se abdicarent, ac Boleslai iam pubescenti arbitrio permitterent, utrum ipse sibi curatorem sumeret. Facta potestate è vestigio is patruo præterito Henricum sibi delegit. Molestè id tulit Conradus, verum tamen præsidia ex pacto deduxit, & desponsas pridem filiis suis Henrici neptes, Constantiam quidem natu maiori Boleslao, Gertrudim vero Casimiro uxores accepit, partitus inter eos, ac tertium Ziemouitum, dominatum suum, quibus quisque finibus post se dominaretur, ne quid dissidij se defuncto inter eos oriretur. Ipse vero, quoad vixit, nihilominus omnia administrauit. Hoc tempore Casimirus Dux Opoliensium & Ratiboriensium Miecislai filius vita excessit, & Miecislauum ac Vladislauum filios ex Venceslao uxore susceptos reliquit. Quorum Miecislauus cum Iuditham Conradi filiam uxorem duxisset, sine liberis decedens fratrem habuit successorem.

Facta pace cum Conrado, Henricus quamuis Principis Cracouiensis, ac Ducis Sendomiriensis titulo abstineret, tamen suo nutu eas regiones gubernabat, ac magnam reddituum partem non inuito Boleslao accipiebat, ut sumptus in bellum factos compensaret. Et recte utiliterque multa de consilij sententia constituit: leges quasdam malas sustulit: meliores nonnullas sanxit: immunitates ecclesiarum confirmauit: magistratus bonis viris mandauit: in maleficos ac calumniatores seuerè animaduertit. Opatouiam oppidum cum sexdecim pagis, amotis inde tēplariis, in quorum ditione fuerat, Lubussensi Episcopo iure sempiterno adiunxit & addixit, Boleslao assentiente. Quin & in Silesia Borcum oppidum cum territorio, & in maiore Polonia postea Casimiriam cum quatuordecim pagis ac decimis eidem Episcopo donauit. Dum Henricus de tutela Boleslai & Principatu cum Conrado belligeratur, Boruius, qui ab eo cum præsidiis in maiori Polonia relictus erat, cœpit abuti potestate sua. Etenim cum fines bonorum Episcopi Posnaniensis inuaderet, nec aliis iniuriis abstineret, ac Paulus Episcopus Posnaniensis ex condictione Sremensem ad eum venisset, ut certorum hominum arbitrio iis de rebus cum eo transigeret, captus ab eo, & in vinculis habitus est. Verum non impune hoc ei cecidit. Episcopus enim cum forte euasisset, è cœtu Christianorum eum eiecit, & Vladislauus Sputator cum prædatoria manu, qua agros aduersariorum & oppida vexabat, noctu à custodibus in arcem Sremensem intromissus, ipsum cum pluribus militibus, qui ad primum tumultum non dissiugerant, obtruncavit, arcemque, ne receptaculum deinde hostibus esset, exussit.

*Pax inter
Duces.*

*Leges male
ab Henrico
abrogatæ.*

Henrici ex-
pedicio in
maiorē
Poloniam.

Henricus
Barbatus
moritur.

Mieczis-
laus Dux
à muribus
absumptus.

Vladislaus
Sputator
moritur.

Boleslaus
Pudicus
uxorem
ducit.

Fœdus &
affinitas
Boleslai
cum Bela
Rege Vng.

fit. Henricus cognitis iis, quæ in maiore Polonia gerebantur, à Cracouien-
sibus rebuseo conuersus, vt Vladislaus reprimeret, neque ullam ei muni-
tionem, ex qua bellum renouare posset, reliquam faceret, exercitum conscri-
bit, & ad Gnesnam, quæ adhuc Vladislai præsidio tenebatur, ducit. Mate-
ria fere & roboribus arx Gnesnensis munita erat antiquitus, sed egregie
tamen à militibus Vladislai defendebatur: multique oppugnantium, cum
sub mœnia successissent, saxis atque aliis telis, aut contis etiam superne i-
cti cadebant. Quibus incommodis permotus Henricus, & ad Silesiæ suæ
ditionis res componendas reuocatus, soluit obsidionem: & ad extremas di-
tionis suæ Silesiæ oras contendens, in itinere apud Crosnam grauius æ-
grotare cœpit, nec multo post rite sacris mysteriis procuratus, diem clausit
extremum, anno Christi millesimo ducentesimo trigésimo octauo: & in
Trebnicensi monasterio ab Henrico filio, cui Plocognomen datum est, ho-
norifice est sepultus.

Sub illud tempus Mieczislaus siue Miesco, propter capitis intemperiem
Cossisco cognominatus, Conradi Ducis filius, cui pater Cuiuiam conce-
serat, cum inopum, pupillorum, ac viduarum bona iniuste diriperet, inde-
quæ quodam tempore conuiuium multis inuitatis præberet, ab ingenti mul-
titudine murium impetitus, & frustra naui fugiens, muribus fugientem et-
iam per aquas persequentibus, miserabiliter periisse dicitur: exemplo futu-
rus posteris; ne se rapinis, iniuriis, ac sanguine miserorum hominum sagi-
nent. Defuncto Henrico Barbato, adspirare rursus Vladislaus ad amissam
dominatum cœpit. Sed abhorrentibus ab eo voluntatibus omnium, præter
paucos, & Henrico Henrici Barbati filio fauentibus, fidemque suam obli-
gantibus, mœrore ac dolore animi in grauem morbum incidit, cum apud
locum Suentopelcum in Pomerania esset, paucisque diebus moritur, re-
lictis Præmislo ac Boleslao postea Pio dicto filiis. Corpus eius Posnaniam
delatum permittente Henrico Pio in Basilica (nam ita mandauerat moriens)
sepultum est. Post eius mortem Naclensis & Vscensis arx cum territoriis
suis in fide filiorum eius permansere: Gnesna vero deditione facta in po-
testatem Henrici Pij venit. Cæterum Conradus Masouia Dux, Henri-
ci morte rursus in spem Boleslai opprimendi erectus, vexare ditiones e-
ius clandestinis latrociniiis, ac mox etiam apertis excursionibus cœpit. Ad
cuius conatus reprimendos Boleslaus, vt externa quoque sibi auxilia adiun-
geret, ad Belam quartum Vngarorum Regem legatos misit: noua cum eo
fœdera icit, siue adeo antiqua firmavit: filiam eius Cunegundim, puel-
lam moribus & vitæ sanctimonia nobilem anno Christi millesimo ducen-
tesimo trigésimo nono uxorem duxit: cui dos fuit quadraginta milli-
um marcarum. Tali autem coniuge beatus Boleslaus, tamen primis nu-
ptiarum diebus eam non attigit. Inde confirmata postea mutuo consen-
su religione, ambo perpetuo vouere continentiam. Hinc Boleslao Pu-
dico cognomen inditum. Post hæc fœdera ac nuptias Conradus Boles-
laus bello laceffere ausus non est. Verum Bydgosiam arcem, quæ ciui-
li bello inter ipsum & Henricum bello vigente, à Suentopelco Pomerano-
rum Duce intercepta erat, in potestatem suam redegit. Nectamen quie-
uit Suentopelcus, quin postea tumultuaria excursionem in Vladislaiam op-
pidum, compluresque pagos circumcirca ferro & igni depopulatus est.

Porro

Porro à Prutenis quietior iam erat Conradus. Nam ij Cruciferorum,
ac voluntariorum quorundam principum Germanorum ac Pomerano-
rum armis fracti, & in angustum redacti erant. Cæterum domi non per-
inde tranquillæ res habuit. Atque id, quicquid erat mali, sua sibi temeri-
tate ac furore præcipiti, falsa suspitione inflammato, accessit. Profe-
ctus erat Casimirus filius eius Vratislaviam, vt sponsam & affines suos vise-
ret: captusque consuetudine sponsæ, diutius ibi, ne quicquam reuocante pa-
tre, commoratus est. Suspecta ea res Conrado, vt est fere suspicax ac solici-
ta tyrannis, esse cœpit, verito, ne quod filius cum Henrico focero contra se
ac cæteros fratres consilium iniret. Neque enim adhuc Henrico, quamuis
reconciliato, ac duplici affinitate secum coniuncto fidebat. Erat cum Casi-
mirus Ioannes Czaplā Vladislaviensis & Plocensis Scholasticus, ac duca-
lis Cancellarius, custos & moderator adolescenti à patre datus. Eum i-
gitur Conradus quasi consciū, siue adeo autorem consiliorum filij li-
teris reuocauit, captumque causâ non cognita in carcerem coniecit, ac
mox quæstionibus subiectum, eodem furore in patibulum egit. Cuius
cadauer cum Dominicani fratres (quos Ploscum Conradus ante aliquot
annos condito eis monasterio induxerat) deposuissent, ac Christiano ritu fu-
nus deducerent: Agathia Conradi vxor mariti furori suffragata, ereptum,
& in plaustro duobus bobus contumeliæ causâ uictum, noua furca ad id
ex tempore ad monasterium Dominicanorum ex aduerso Basilicæ erecta,
iterum appendi iussit. Nec tamen deterriti sunt Dominicani, quin ite-
rum id deponerent, ac honorifice sepelirent. In quo quidem euidenter
diuina iusticia apparuit, scelestæ tyranni manu ad ultionem patrati prius
à Czaplā illo sceleris vsa, eo quod is iniustæ ac nefariæ Cristini Palatini
Plocensis necis autor, aut sane inceptor fuerat. Hoc Conradi facinus An-
dreas Plocensis Episcopus Marci Palatini Cracouiensis filius vindicare au-
sus non est, ne quid & ipse à tyranno pateretur. Cæterum Petrus Archie-
piscopus Gnesnensis re cognita, maiore animo vniuersæ Plocensi dice-
cesi sacris interdixit. Quamobrem excanduit quidem primum Conra-
dus, verum post ad se reuersus, agnouit culpam, & Lenciciam ad Archie-
piscopum, vt ille iusserat, venit: de admissio scelere Archiepiscopi arbi-
tratu satisfecit: Louiciam villam cum circumiacentibus syluis Archiepi-
scopo iure sempiterno donauit, ea quidem lege, vt is Plocensis Canoni-
cus semper esset, & libram siue marcam auri Duci Masouia eorum bono-
rum nomine quotannis penderet. Vladislaviensi item & Plocensi eccle-
siis idem Conradus multa largitus est: atque ita Archiepiscopus interdi-
ctum suum relaxauit, & Conradus Dux à delegatis Pontificis Maximi Gre-
gorij noni Episcopo Vratislaviensi, & Scholastico Cracouiensi à crimine
absolutus est, cum ea, quæ Archiepiscopo, & Vladislaviensi ac Plocensi Epi-
scopis receperat ac donarat, vna cum filiis suis confirmasset. Id adeo mille-
simo ducentesimo quadagesimo Christi anno actum est. Circa hæc tem-
pora Boleslaus Pudicus, matris precibus adductus, cœnobium Cracouiæ fra-
tribus D. Francisci Assinatis, nouo tunc instituto viuētibz, Praga accitis,
condidit.

Hoc eodem anno Tartari Russia peruaftata, ac maxima ex parte subiur-
gata, Lublinensem oram Russia finitimam magno impetu inuaserunt: ex-
ustaque arce Lublinensi, omnem illam regionem vsque ad Vistulam lon-

S 2

gela-

Prutenorū
vires fra-
cta à Cru-
ciferis &
Germanis.

Ioan. Czaplā
Schola-
sticus Plo-
censis su-
spenditur.

Interdictū
Archiepi-
scopi in
Plocensi
ditione.

Tartari
Poloniam
vastant.

ge lateque depopulati, Zauichostum etiam arcem in ripa Vistulæ sitam ascendunt: indeque in Russiam reuersi, deposita tuto loco præda, quam ingentem abegerant & asportarant, curriculo in Poloniam hyberno tempore reuersi sunt: transmissoque Vistula flumine glacie concreto, Sendomiriam expugnauere: Copriunicense monasterium diripuerunt: utrobique præter ciues magnam agrestium ac nobilium multitudinem, quæ illuc confugerant, una cum monachis interfecere: progressique longius nemine prohibente, per Visliciam, Scarbimiriam usque peruenere. Inde vero in capite quadragesimæ anni sequentis omnis generis præda onusti, ingentem etiam hominum utriusque sexus forma & ætate florentium multitudinem loris astrictam in morem pecudum præ se agentes reuertebantur. Continebat se Boleslaus Princeps Cracouiæ simul cum matre, nusquam ausus tantæ hostium multitudini sese opponere. Cæterum Vlodimirus Palatinus coacta aliquanta manu, insecutus abeuntes, apud Tursecum pagum vno à Polanecio oppido miliario, statua habentes, ex improviso adortus est, & magnam in perturbatis & inopinata re perterritis initio stragem edidit. Verum postea Tartari animaduersa Polonorum paucitate, facile multi paucos, & multa cæde fatigatos superarunt, & cæsis nonnullis, reliquos in fugam verterunt. Interim dum pugnabant Tartari, captiui discissis vinculis in proximas sylvas effugerunt. Porro Tartari sua strage perculsi, metuentesque, ne maioribus Polonorum copiis opprimerentur, rapim ac tumultuarie sese recipientes, & faucios ægrotosque abiicientes, prope Secechouum in magna sylua, quæ Stre-mech dicitur, aliquot diebus delituere, ut insequentes fallerent: inde postea in Russiam redire.

Tartari iterum bipartito agmine totam Poloniam peruasant.

Polonorum elades à Tartaris acceptæ.

Nec multo post auctis maiorem in modum copiis irarum pleni, in Poloniam reuerrere, & cum apud Sedomiriam biduo statua habuissent, quo plura populationibus complecterentur, bifariam diuisi sunt. Ac pars quidem Lenciciensem ac Cuiuiensem oram duce Kaidano vastarunt: cum reliquo vero exercitu Battus summus eorum dux Sendomiriensem tractum versus Camionam fluuium & Ilzam arcem & oppidum Episcopi Cracouiensis in-festauit. At Proceres & equites Cracouienses ac Sendomirienses, non ferentes, charissimam patriam se inspectantibus tam crudeliter vastari: parentes, vxores, & liberos suos dulcissimos omni genere contumeliæ affectos, vel miserabiliter trucidari, vel in fœdam seruitutem abduci: villas atque penates incendi: templa cædibus, libidinibus ac sanguine sacerdotum pollui. Hæc inquam non ferentes, simul autem conflictu Turcensi animati, facta manu, Tartaris apud Chmielnicum pagum non longe à Szidlouia oppido occurrunt, eo quidem proposito, ut vel corporibus suis viam ipsis ad vltiora obstruerent. Tartari vbi de aduentu Polonorum cognouerunt, duas acies instruant, quarum altera magno cum clamore in Polonos aduenientes procurrens prælium commisit: altera in subsidiis erat, ut laborantibus suis opem ferret. Pugnatum est horis aliquot acriter: ad extremum Tartari multis fossibus viris amissis, cedentes ad subsidiariam aciem sese recepere, Polonis acriter instantibus & debellatum esse credentibus. Ibi vero denuo instauratur prælium. Tartari integri ac recentes fessis ac faucis succedunt, Poloni primo successu freti, extremum conatum faciunt, ut aut plena victoria potiantur, aut vero honeste pro patria mortem oppetant. Tandem amissis ducibus ac fortissimis quibusque militibus ad paucos redacti, terga dedere, & iterum noti-

noti-

notitia, syluisque tecti euasere. Factum est autem hoc prælium decima octaua die Martij.

Continebat se per id tempus Boleslaus Pudicus cum matre & coniuge sua Cunegudi in arce Cracouiensi: sed accepto nuncio de clade suorum, in Vngariam cum familia & suppellectili, rapim collectis sarcinis, ad socerum profugit. Principis exemplo plurimi, ditiores præsertim, partim in Vngariam, partim in Germaniam diffugerunt: tenuiores vero in sylvas, montes, & paludes sese abdiderunt. Porro Tartari post Chmiellicensem victoriam ad Cracouiam contendunt, & cum vacuam defensoribus reperissent, flammis in tecta sauerunt. Templum tamen D. Andreæ duabus turribus munitum, quod extra oppidum erat, ab egenis ac debilibus, qui in id se receperant, interfectis superne compluribus barbaris, qui propius accesserant, defensum est. Post in Silesiam ingressi, cum disiectos Oderæ pontes reperissent, compactis ex tempore ratibus, apud Ratiboriam flumen traiecerunt. Seruabat ripam vltiorem Mieczislaus Dux Ratiboriensium cum parua manu. Is igitur in eos, qui primi amnem transierant, facto impetu, magnam in eis stragem edidit: sed reliquo exercitu celeriter nauigando pariter & natando (valent enim ea re ipsi iuxta ac equi ipsorum) superueniente cessit, ac Ligniciam ad Henricum Pium, qui ibi cogebat exercitum, se recepit, cumque eo se coniunxit. Tartari vero continuato cursu ad Vratislauiam metropolim oræ illius festinauerunt, quam incensam repperunt. Oppidani namque cognito aduentu barbarorum munitioni oppidi diffisi, suppellectili sua & commeatu in arcem comportato id reliquerunt: milites vero, qui in arcis præsidio erant, ne ciuitas hostibus prædæ vel receptaculo esset, hanc incenderunt. Quam ob rem indignati Tartari arcem obsederunt. Sed frustra consumptis diebus aliquot, cum obsessi ad longiorem etiam obsidionem perferendam non imparati esse viderentur, irrita cœpto inde similes fugientibus abierunt, ac Ligniciam, vbi Henricum Ducem cum magnis copiis & auxiliis esse cognouerant, contenderunt, auctis viribus suorum aduentu, qui ante in Lenciciensem & Cuiuiensem tractum excursionem fecerant.

Boleslaus Pudicus fuga.

Silesia à Tartaris vastatur.

Tartari Ligniciam contendunt.

At Henricus, aduentu hostium cognito, obuiam eis progreditur, procurato sacris mysteriis exercitu, eo quidem animo, ut aut vinceret, aut fortiter pro aris & focis, aut pro populo suo dimicans occumberet. Quinque autem agminibus exercitus eius constabat. In primo erant cruce signati ex variis gentibus, Pontificis Maximi autoritate & cohortatione post cladem superioris anni collecti: cum quibus ordinati erant fossores ex metallis Goldbergensibus: cui agmini præerat Boleslaus Dipoldi Marchionis Morauie filius. In secundo erant maiores Poloni & Cracouienses nonnulli, quos ducebat Sulislaus Vlodimiri Palatini Cracouiensis frater. In tertio erat Mieczislaus Dux Ratiboriensis & Opoliensis cum suis copiis. Quartum tenebat Pompo Magister Prussiarum cum suis Cruciferis. In extremo ipse Henricus cum flore militum Silesiacæ & Polonicæ, & mercenariis externis. Sub Legnicia igitur ad Nilam amnem, in planicie spaciola, quæ bonus campus dicitur, concurrunt acies, primique cruce signati (nam id ab Henrico impetrant) pugnam ineunt, & primos barbarorum præcursores facile fundunt. Verum illis siue pulsis, siue de industria cedentibus, (etenim fugiendo pugnare genti maxime vsitatum est) primum illud agmen cruce signatorum, productum longius à suis, & à multitudine barbarorum circumdatum, denso imbre sagitta-

Henrici Ducis exercitus.

Prælium cum Tartaris ad Legniciam.

*Silesiorum
& Polono-
rum fuga.*

gittarum obruitur, ita ut pauci inde euaderent: magna siquidem ex parte nudi erant, tametsi ne loricae quidem, aut thoraces, aut galeae satis vim Tartaricarum sagittarum sustinent. Ibi & Boleslaus Dux inter primos pugnas cecidit. Succedit alterum agmen ex duobus iunctum, cui Dux Opoliensis & Sulislaus praerant. Atque id facto impetu in hostes in caede primorum exultantes, magnam stragem edidit, cum balistarii contra sagittarios eorum constitissent. Quod animaduertentes Tartari, duo item agmina suis laborantibus succursura submittunt. Nec tamen segnius Silesij cum Polonis pugnam cient, donec quispiam de exercitu Tartarorum eques à latere Polonis ex improviso apparens, Polonica lingua, ut fugerent, vociferatus, eos conturbauit, & in fugam conuertit, initio fugae orto à Mieczislao Opoliensi, qui vocem illam amici esse, salutis suorum consulens, quasi iam reliqua agmina à barbaris deleta essent, credidit. Ibi Henricus nil suorum strage fugaue deterritus, extremo agmine cum Cruciferis coniuncto, fugientes insequentium Tartarorum impetum excipit: instauratoque praelio, Tartaros vicissim premit. Succurrit & Battus vehementer debilitatis. Certatur utrinque totis viribus pro victoria: exaequata rursus aliquandiu pugna, tandem Henrici res virtute militum meliori loco esse coeperant. Erat in extremo illo agmine inter caetera signa vexillum insigne, cuius pictura X literae figuram praese ferebat: in cuspide vero imago erat terra, nigraque capitis humani barbati. Id igitur vexillum cum signifer vehementius quateret, fumum ac nebulam densissimam & foetidissimam exhalabat. Ea nebula non modo aspectum barbarorum nostris adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat: totumque adeo exercitum nostrorum nouitate ac miraculo rei stupefactum perturbauit. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerat: quibus iuxta ac ariolationibus ac diuinationibus caeteris cum alias, tum in bello plurimum utuntur. Tunc vero barbari, ubi nostros trepidare senserunt, cohortati se inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam caedem faciunt: in qua Pompa Magister Cruciferorum cum fortissimis quibusque suorum occubuit. Diffugiunt ceteri ex acie, praeter eos, qui circa Ducem erant. Nam is turpe ratus fugere, non inultus mori volebat. Ad extremum tamen, cum aliquandiu fortiter pugnans hostium vim sustinisset, persuaderi sibi passus est, ut se melioribus seruaret rebus: perruptisque hostilibus cuneis, quatuor tantum comitantibus, nempe Sulislao, Clemente Palatino Glogouiensi, & Conrado Conradi, & Iohanne Iuanifiliis, nobilissimis ac fortissimis viris, iam periculum euasurus esse videbatur, cum subito fortuna conatum eius destituit. Equus enim, cui insidebat, multis vulneribus in praelio acceptis debilitatus concidit. Et quamquam Ioannes alium ipsi à cubiculario eius petiitum subministrat, tamen dum insequentes & obuios barbaros ferro summoet, & in prementem se maxime Tartarum sublato brachio gladium vibrat, ab alio quodam hasta sub ascella ictus, moribus de equo fluxit. Ibi barbari inconditum clamorem attollunt, deductumque per manus Henricum ad alterum balistarium, capite percutiunt, & cadauer nudum detractis armis ac vestimentis relinquunt. Tres quoque illi, qui cum fugientem comitati sunt, pugnantes cecidere. Nam Ioannes imposito in alium equum Duce, ferro per medios hostes viam sibi ac Duci patefaciens saucius cum duobus ministris vix euasit. Tantis autem in eo praelio interfectorum Christianorum numerus fuit, ut singulis singulae auriculae à Tartaris praecisae, nouem ingentes saccos explerent. Post hanc deinde pugnam Tartari Rati-

*Henrici
caedes.*

*Stragis
magnitudo.*

boriensem oram repetita excursionem vastarunt, ibique octo dies commorati in Morauiam inuadunt: quam cum nemine prohibente, & Venceslao Rege in Bohemia delitescente, amplius vno mense usque ad Austriae & Bohemiae fines crudeliter diuexauissent, in Vngariam superatis montibus & syluis perueniunt. At Henrici corpus post discessum Tartarorum inter cadauera, sex digitorum in pede laevo argumento Anna coniuge indicante inuentum, cum aliis nobilioribus Vratislauiam deductum, & in diui Iacobi, quod monasterium Franciscanis ipse inchoauerat, Anna vero uxor postea consummauit, honorifice sepultum est. Caeterum Heduigis mater, quae monasterij Trebnicensis munitioni diffusa, Crosnam una cum grege monacharum & Annanuru, sub aduentum Tartarorum se receperat, nihil nuncio cladis atque interfecti filij commota est. Quin monachas & nurum lamentantes, ac pectora plangentes comiter consolata, minime deiecto vultu gratias egit Deo, quod eius munere talem filium peperisset, cuius ipsa viuientis pietatem summam in se experta semper esset, quique ad extremum pro religione & populo suo vitam alacer proiecisset.

Henrico Pio caeso, Boleslaus Pudicus nusquam comparente, oppidis, pagis, vicisque ad vastitatem redactis, Nobilitas Cracouiensis & Sendomiriensis deteriora etiam timens, quod sine Principe ac magistratibus esset, inito consilio, Boleslaus Caluus Henrici filij nati maximo Principatum detulit. Atque is Princeps factus, statim Magistratus creauit: plerique enim tempestate illa Tartarica desiderati erant, Clementemque Russecium Sulislai filium Palatinum Cracouiensem creauit. Quod cum accepisset Conradus Dux Masouiae, permoleste tulit, alienum sibi Casimiri Principis filio, Lesci Albi fratris, in Principatu praelatum esse. Itaque colloquium à Suentopelco Pomeranorum Duce petiit, foedus cum eo percussit, auxiliaque ab eo contra Boleslaum Caluum impetrauit. Nam ipse Suentopelcus negauit ad id bellum se posse proficisci, aliis curis & occupationibus distentum. Interim dum Conradus in apparatu belli occupatus est, Tartari ex Vngaria per Scepusiensem tractum excursionem rursus facta in Poloniam, Cracouiam inexpectati aduolarunt: direptaque vrbe, ac maiore quam prius caede hominum facta, cum ingenti praeda in Vngariam per Osuicemensem territorium citi reuersi, atque ibi tres annos commorati sunt. Conradus vero Dux, omnibus ad bellum comparatis, accitisque Pomeranorum auxiliis, in Sendomiriensem, ac deinde in Cracouiensem tractum duxit exercitum: & facile munitiones omnes opera Zegotae gente Toporij, eiusque familiae, & clientum, dedentibus se ultro omnibus, in suam redegit potestatem. Caeterum Clemens Palatinus Cracouiensis, & alij, qui cum Boleslao sentiebant, cum impares essent conatibus Conradi reprimendis, Scalensem arcem valido praesidio tenuerunt. Nec eos Conradus oppugnare tunc adortus est, sed Cracouiam veniens arcem munivit, constitutisque rebus in Masouiam rediit. Aduenit mox Boleslaus Caluus cum exercitu suo, & Germanis mercede conductis, recuperaturus ereptum Principatum. Cum autem Cracouiensem arcem expugnare niteretur, recognita, superuenit iterum Conradus cum maioribus copiis, cum quibus Caluus congregari non ausus in Silesiam se recepit. At Conradus Scalam admoit exercitum. Territus Clemens Palatinus destitutum se opere Boleslai cernens, petita impetrataque à Conrado venia arcem ei dedidit.

*Boleslaus
Caluus
vocatur ad
principatum.*

*Tartari
Poloniam
rursus popu-
lantur.*

*Conradus
Dux Ma-
sonia prin-
cipatum
inuadit.*

Poni-

*Asperiori
dominatu
Cracouien-
ses à se a-
lienat.*

*Boleslaus
Pudicus
reuocatur.*

*Conradus
comitia
Scarbimi-
ria indicit.*

*Pudicus
principatū
recuperat.*

*Conradus
bellum in-
fert Boles-
lao Pudi-
co.*

*Pugna ad
Suchodo-
lum.*

Potius iam omni Principatu Conradus, cum belli sumptibus exhaustus esset, grauiamox vectigalia & exactiones non modo oppidanis & agrestibus, sed etiam equestri & sacerdotali ordini imposuit: ac ne ocio ad res nouandas inuitarentur, in reficiendis veteribus & extruendis nouis munitionibus acerbe vulgus exercere cœpit. Quæ post tantas calamitates à Tartaris illatas, famemque grauem, cum per grauiam & intolerabilia omnibus videntur, magnum odium Conrado conflagrant. Redierat is forte in Masouiam. Ibi Proceres Cracouienfes clam de eiiciendo ipso consilia ineunt: nonnullos confcios, qui Boleslaum Pudicum perquirerent, dimittunt. Atque is de voluntate & studio suorum certior factus, reditum parabat, ac de Vngaris auxiliarem manum cogabat. Porro Conradus, cum alienatos à se esse Cracouienfes & Sendomiriensis conuentus animos accepisset, ac de consilio reuocandi Boleslai Pudici, & eiiciendi sui sensisset, propere accurrit cum non contemnendo comitatu suorum: dissimulatoque consilio, comitia apud Scarbimiriam indixit. Ad quæ cum frequentes proceres & equites conuenissent, capiuntur quidam ex eis nobiliores, qui contra Conradum sentire videbantur, & in Masouiam victi abducuntur. Cæterum Clemens Palatinus cautior, & aduertum Conradi celerem, comitiaque illa æstate media præter morem indicta suspecta habens, cum fratribus & aliis nonnullis ad Boleslaum Pudicum, qui in Pienina arce in Vngariæ finibus ad eum diem latuerat, profugit. Nec sane multo post illi, qui in Masouiam abducti erant, fractis compedibus, in tempesta nocte cum euasissent, omnem suorum multitudinem palam contra Conradum concitabant. Eorum reditu cognito, Clemens Palatinus confestim aduolat, & facta manu coniunctisque viribus Cracouiam in suam potestatem redigunt, eiecto Conradi præsidio. Subsequitur Boleslaus Pudicus cum coniuge, cui venienti ingens multitudo hominum omnis ordinis, ætatis, ac sexus exultans ac gratulabunda obuiam sese effudit, & mox nouum iusiurandum Principi proceres dicunt. Quo consensu permoti, qui arces & munitiones pro Conrado tenebant, Boleslao eas reddiderunt.

Factus autem certior Conradus de defectione minorum Polonorum, ac de reditu Boleslai Pudici, magnis itineribus Cracouiam accurrit, cumque videret Boleslaum Cracouienfis arcis munitione (neque enim spacium cogendi exercitus habuit) sese cū præsidio continere, obsidere eū cœpit: & quod longius ductam iri obsidionem, neque satis virium se ad bellum in hostico gerendum habere sentiebat, tēplis D. Andreæ, & D. Georgij, quod ex aduerso arcis in eodem colle situm, tunc extra munitionem arcis erat, castellorum loco vallis & fossis communitis, commēdataque cura exercitus & obsidionis Boguthæ equiti Cracouienfi, secum sentienti, in Masouiam ad maiores copias mox adducendas recessit. Nec mora, Bogutha mutata fide, de templis præsidia deduxit, obsidionemque soluit. At Conradus conscripto maiore exercitui, accitis etiam in auxilium Præmislo Posnaniensi, & Mieczislao Opellienfi Ducibus, Lituanisque item & Iazygibus, tractum Sendomiriensem populum abundus ingreditur. Nec Boleslaus committendum sibi esse existimauit, quin sua defenderet. Itaque magna celeritate, quantum potest, exercitum comparauit, in quo erant & Vngari: & ad Suchodolum pagum Conrado occurrēs, quamuis esset viribus longe inferior, tamen pugnandi copiam fecit. Et fuit sane iustiori causæ Deus, hominumque preces pro Boleslao passim supplican-

tium

tium exaudiuit. Commisso enim prælio, numerosus ille Conradi exercitus cum duclibus suis à Boleslao fusus & in fugam actus est: victorque moderate victoria usus, neque fugientes longius persecutus est, & saucios benigne recreauit, & captiuos dimisit. Cuius quidem moderationis fructum mox consecutus est. Nam reliqui de Nobilitate Sendomiriensi, qui Conradi partes ad eam diem pertinacius tutati erant, statim in potestatem Boleslai venere. Boleslaus itaque recuperatis omnibus, quæ absens amiserat, Cracouiam reuertens ingenti omnium gratulatione exceptus est.

Nec in maiore Polonia post Tartaricum bellum quietæ res fuere. Nam post interfectum Henricum Pium à Tartaris, cum Boleslaus Caluus filius eius natu maximus dominatum suscepisset, grauis Nobilitati, & cæteræ multitudini esse cœpit, atque externos indigenis, Germanos Polonis, & quidem infimos optimatibus præferebat: in hos per parcus & restrictus, in illos munificus & liberalis, ita vt honores quoque & magistratus eis mandaret. Male hæc res Polonorum proceres habebat. Itaque questi inter se de fastu Ducis, & contemptu sui, celeriter contra eum conspirarunt, & conuentu apud Posnaniam acto, Præmislum & Boleslaum Vladislai Sputatoris filios, bonæ indolis iuuenes, accient, abdicatione Caluo, duces eos sibi constituunt. Commorabantur autem ij in arce Viscensi, quam de patrimonio solam habebant reliquam. Naclum enim Suentopelcus auus maternus eis per fraudem ademerat. Venientibus iis traduntur arces & munitiones, vna excepta, cui Præmentæ nomen, cuius præfectus in fide Boleslai Calui perstabat: quam tamen haud ita multo post Nobilitas expugnauit. Tulit eam iniuriam & contumeliam non iniquo animo Caluus, suadente auia Heduigi, quæ & antea maritum, & posterius filium ab eo dominatu frustra auocauerat, & tunc nepoti, ne iniuste iustis hæredibus olim ereptum retineret, aut repeteret, persuasit. Quin is posteriori tempore affinitatem etiam cum Præmislo contraxit, collocata ei in matrimonio sorore sua Elisabetha, vna de quinque: sed id post mortem Heduigis actum est. Vix enim vno anno ea postea vixit, altero post filium defuncta: qui fuit à Christo nato millesimus ducētesimus quadragesimus tertius, septima idus Octobris, & sepulta Trebnicij.

Cruciferi quoque eodem tempore, cum Pomponi apud Legnicium interfecto, Henricum de Vida Magistrum suffecissent, nō modo Prussiam bello quæsitam, sed etiam ea, quæ initio à Conrado Duce acceperant, pene amiserunt Suentopelci fraude, & mox aperto bello. Qui, Prutenis à Crucigeris iam ope multorum Germaniæ principum in angustiam reductis, magnaque ex parte debellatis, successibus Crucigerorum inuidens, simul & sibi dominatuique suo metuens, Prutenos clam partim ad bellum, partim ad defectionem & rebellionē sollicitauit & impulit. Conradus autem Dux Masouiae post Suchodoliensem cladem de vliscendo Boleslao Pudico sedulo cogitabat: & cum imparem se eius viribus videret, Lithuanos & Iazygas finitimos in eum concitauit. Qui ilico in Sendomiriensem oram sibi proximam tunc vsque ad Vistulam inundarunt, & magnam iumentorum ac hominum prædam à Lucouienfi & Secechouienfi territorio abegerunt. Nec aberat Conradus cum suis, cæde & incendiis in obuia quæque sauiens. Coegit & Boleslaus exercitum, quantum angustia temporis patiebatur, querelis ac lachrymis suorum fatigatus, & aduersus Conradum duxit, sua defensusus, & illatum bellum propulsaturus: commissaque ad Iarossinum pagum pugna, vincitur, & mul-

*Boleslai
victoria
ac modera-
tio.*

*Boleslaus
Caluus suis
exosus.*

*Maiorum
Polonorum
defectio à
Boleslao
Caluo.*

*Suentopelci
bellum ad-
uersus Cru-
ciferos.*

*Lithuanorum
& Iazygum in
Poloniam
excursio.*

*Boleslaus
victus &
fugatus à
Conrado.*

multis castris captisque fugit ex acie. Ingens inde trepidatio Sandomiriensem Nobilitatē inuasit: quocirca metu constrieta & præsenti periculo, desperato Boleslai Principis auxilio, Conrado se dedit. Et parci quidem tunc iussit Conradus cæteris omnibus: solas Episcopi Cracouiensis possessiones, quod in Boleslai fide permanebat, crudeliter diripuit ac incendit. Hac iniuria commotus Prebota Episcopus, Conradum velut inuasorem ecclesiasticorum bonorum, & sacrilegium autoritate sua pontificia publice diris deuouit. Quam rem Archiepiscopus Gnesnensis Falco cum vniuersa synodo ea de causa conuocata, comprobauit. Munivit autem postea Conradus arces quasdam in Sandomiriensi tractu: verum eas non multo post Boleslaus, deiectionis eius præsidiis, recepit, cum Conradus cursum in Masouiam, excursionem Prutenorum excitus discessisset. Nec diu moratus, repulsis Prutenis, expeditionem aduersus Boleslaum renouauit vna cum Casimiro filio, & Mieczislao genero Duce Opoliensi, atque in Cracouiensem oram duxit exercitum. Continebat se Boleslaus in arce Cracouiensi, non ausus iterum prælium rem committere. Itaque e regione arcis Conradus castra metatus est, quo loco Rudaua amnis Vistulæ miscetur: eumque locum fossis, aggeribus, castellisque muniuit. Et quod obsidio longior fore videbatur, vno a Cracouia milliario supra Vistulam nouam arcem munit, in eo colle, in quo monasterium Tinecense situm est. Aliam item apud Lelouiam oppidum, decimo à Cracouia milliario. Sed cum nihil obsidione proficeret, Lelouiensi arce Mieczislao genero suo commēdata, Tinecensi præsidio suo bene munita in Masouiam reuertit. Post cuius discessum Boleslaus Tinecensem arcem in suam redegit potestatem: quo cognito, ij quoque, qui in castris ad Cracouiam relictis erant, decessere, veriti, ne & ipsi expugnarentur. Et paucis diebus illis Mieczislao mortuo, Lelouiensis quoque arx Boleslao dedita est. Ita paruo negotio omnes Conradi conatus, labores, ac sumptus in irritum tunc reciderunt. Nec ita multo post Conradus extremum vitæ clausit diem, relictis tribus filiis supersticibus, Boleslao, Casimiro, & Ziemouito, anno Christi millesimo ducentesimo quadagesimo septimo. Cum autem Boleslaus paucis diebus patrem secutus esset, Casimirus non acquiescens in Lenciciensi & Cuiauiensi dominatu, quem ipsi viuens pater attribuerat, Siradiam, Spicimirū, & Rospram arces inuasit, & fratrem Ziemouitum cum vxore Gertrudi captum in vincula coniecit.

*Conradus
moritur.*

*Boleslai
Pudici studium.*

Silesia diuisa.

Boleslaus vero Pudicus à morte Conradi pacem nactus, collapsa & vastata bello instaurare, deprauataque corrigere instituit, magnamque mansuetudinis & probitatis laudem etiam apud externos adeptus est. Qui status rerū minoris Poloniae hoc fuit admirabilior, quod non modo cætera Polonia, verum etiam tota pene Europa bellis tunc ardebat. Nec in maiori Polonia & Silesia quietæ res tunc fuere. Belli vero principium illud fuit Silesia. Hêricus Pius à Tartaris interfectus ex Anna vxore Ottocari primi Regis Bohemiae filia quatuor reliquit filios, Boleslaum Caluum, Henricum, Cōradum, & Vladislauum. Ex his duo nati minimi ab Heduigi auia sacerdotio destinati, & in Italiam missi literis nauabant operam, & Conrado quidem Bambergensis Episcopa, Vladislao vero Archiepiscopa Salisburgensis promissa erat. Itaque reliqui duo fratres de matris & consilij sententiā dominatum paternum in Silesia inter se partiti sunt, ita vt Boleslao Caluo Vratislauiensis, Henrico vero Legnicensis tractus forte obtingeret: & ne duo illi minores omnino exhaeredes

*Dissidium
inter fratres.*

des essent, Conradus quidem Henrico in Lignicensi, Vladislauus in Vratislauiensi Boleslao cōsors accederet. Verum paulo post Boleslaus cupiditate ductus, quod Lignicensem portionem potiore esse iudicaret, Conradumque fratrem, qui in ea cōsors Hêrico factus erat, iam hypodiaconum, portionē suam petiturum non esse existimaret, repudiato Vratislauiensi dominatu, Legnicensem vsurpauit, Henrico vero Vratislauiensem concessit. Atque hic fomes postea ciuiliū bellorum inter ipsos fuit. Tunc autem Boleslaus Caluus poenitentia ductus, quod maioris Poloniae dominatum à Præmislo & Boleslao Vladislai Sputatoris filijs præripi sibi suadente auia passus esset, ad recuperandum eum adspirare cepit, arcemque nouam Copaniciam supra Oderam in finibus ditionis Præmisli muniebat. Ad eam igitur munitionem prohibendam Præmislus & Boleslaus fratres copias comparabant. Sed proceribus vtriusque partis interuenientibus, pax inter affines Duces constituta est, his quidem legibus, vt Præmislus Boleslao Caluo Santocum, Medireczum, & Zbansinum (quam arcem non ita pridem condiderat) daret: ille vero nouam munitionem demoliretur. Nec multo post Barnimus Cassubiorum Dux Santocum sibi vendicare, & cum exercitu oppugnare adortus est. Et facile quidem paucis arcem defendentibus expugnasset, ni propere ei Præmislus succurrisset. Mox Boleslaus quoque Caluus ad ferendam suis opem accurrit. Quorum amborum vires metuens Barnimus, ab obsidione recessit. Boleslaus autem vt Præmislo gratiam referret, Santocum ei reddidit. Sub id tempus Casimirus Dux Lenciciensis & Cuiauiensis, vt cum alterius iniuria dominatum suum amplificaret, Landense territorium in Calissieni tractu inuasit, monasteriumque eiusdem nominis supra Vartam fluiuium situm præsidio firmavit. Verum id Boleslaus Dux Calissienensis deiectione Casimiri præsidio mox recepit: disiectisque propugnaculis monachis restituit. Porro Casimirus, qui aliena appetiuerat, non modicum suorum detrimentum tunc accepit. Suentopelcus enim quietis impatiens, violatis foederibus, quæ cum Casimiro & Cruciferis iecerat, cum subito cum Prutenis in Cruciferorum ditionem irrupisset, multosque mortales apud Golubum incautos oppressisset, in Cuiauiam quoque impetum fecit, quo luculentiorē præda Prutenos sibi deuinciret, suorumque inopiam releuaret. Venerat his temporibus Iacobus Leodienfis Archidiaconus, legatus ab Innocentio Pontifice Maximo, cum ad res Polonicas componendas, tam vt Pontifici à Friderico Imperatore vehemēter afflicto aliquid subsidij corrogaret ac corradere. Itaque conuocata Vratislauiam Episcoporum synodo, impetrauit, vt quinta pars reddituum ecclesiasticorum ex tota Polonia in triennium ei decerneretur. Relaxauit autem tunc Polonis partem ieiunij eius, quod est solenne cunctis Christianis ante Pascha. Nam cum id totis nouem hebdomadis veteri Pontificum instituto vulgo seruarent, indulgit, vt esset deinceps hebdomadarum sex & dimidia.

*Suentopelcus
Culmensem & Cuiauiensem
terram inuestat.*

*Ieiunij
quadagesimalis
moderatio.*

Per eadem tempora Silesia Boleslao Caluo autore & incentore ciuilibus bellis ardebat. Nam cum Conradus refutato sacerdotio à Boleslao fratre præter spem eius portionem Lignicensis dominatus sibi destinatus peteret, Vladislauus vero Archiepiscopus factus, partem suam in Vratislauiensi non peteret, Boleslaus ad Vratislauiensem, quem prius contempserat, redire velle cepit. Negante Hêrico, exercitum e Germania accitum coegit, ac Vratislauiensem ditionem armis & flammis infestauit: Nouoforo oppido cum

Silesia motu & bellum inter fratres.

do cum templo & hominibus incenso Vratislaviam contendit, quæ novis tunc mœnibus munebatur, & tamen trimestrem Boleslai obsidionem sustinuit, obsidentesque crebris eruptionibus exagitatos re infecta discedere coegit, cum Henricus impar fraternis viribus ad prælii dimicationem prodire non esset ausus. Rediit mox Boleslaus cum maioribus copiis, & frustra tentata iterum Vratislaviæ expugnatione, vastatis longe lateque agris & pagis, cum munitiones Henrici præfidiis tenerentur ac defenderentur, reduxit exercitum tristior, quod duabus expeditionibus sumptuosus, nullum tantis sumptibus dignum operæ precium fecisset. Sed tamen tertiam deinde adiecit, & cum ne ea quidem ex ipsius animi sententia cessisset, nec haberet, unde stipendia debita mercenariis militibus dissolveret, infestare iij latrociniiis ditionem eius cœpere: inde odisse eum iam sui, ac deserere. Quare adactus, suppellectilem omnem suam in stipendia militum distraxit: & cum ne sic quidem ipsi satisfaceret, arces eis quasdam ac possessiones hypothecæ nomine habendas dedit. Denique Lubussense territorium Brandeburgensibus Marchionibus Ioanni & Ottoni oppignoravit, quod ex eo tempore in Marchionum potestatem venit. Cum autem Boleslaus Caluus inops, egenusque, & à suis exosus, nec satis compos mentis oberraret, ab Henrici militibus exceptus, & Vratislaviam adductus fratris misericordia statim dimissus est. Nec illa tamen lenitate ac mansuetudine fraterna cupiditas & feritas Boleslai victa est: quin is Ligniciam reuersus, noua aduersus fratres consilia cum externis militibus (cum suos à se alieniores esse animaduertit) agitabat: neque Conrado portionem ipsius, quemadmodum receperat Vratislaviæ, reddebat; & cum pecunia indigeret, Sittaviæ & Gorlicium oppida suis quibusdam hominibus oppignoravit. Quibus rebus magis etiam alienatis ab ipso animis omnium, Crosnense territorium & arx cum aliis finitimis ad Conradum ab eo defecit. Sed cum is parari sibi à Boleslao fratre insidias comperisset, neque satis virium ad resistendum ei se habere, ac in Henrico quoque parum sibi spei reliquum esse cernebat, ad Præmisium Posnaniensem & Calissensem Ducem profugit. Quem benigne Præmisus accepit, & bene sperare iussit, sororem suam Salomeam ipsi despondit: nuptiisque Posnaniæ celebratis, ad Hæricum & Boleslaum legationem misit, postulans, ut iij Conrado fratri iustam partem patrimonij concederent. At Henricus quidem negavit à se repetendam esse Conradi portionem, sed à Boleslao, cum quo acturum se ea de re pollicitus est. Boleslaus vero durius respondit: Conradum sacris initiatum, iure omni patrimonij repetendi excidisse. Quocirca Præmislaus cum exercitu suo fratrisque Boleslai Lignicensem tractum ingreditur, Conradum secum ducens, & magna celeritate arcem Bythoniæ, siue in veteribus ruinis, siue alio quodam oportuno loco supra Oderam non procul à Glogonia excitauit: & turribus, aggeribus, & fossis muniuit, turmasque aliquot & cohortes Conrado attribuit, cum quibus ille finitimas oras Boleslao Caluo subiectas tam diu vexaret, quoad ius suum ab ipso consequeretur. Et paucis quidem diebus debellatum erat, si ad extremum fortuna Conradi cœptis respondisset. Boleslaus enim Caluus, dum incautius forte aduersariorum copias ac nouam munitionem speculatur, comprehensus ab aduersariis in statione excubantibus, & in custodia à Conrado habitus, ad quasuis iniquas conditiones adduci potuit, nisi corruptis custodibus euasisset.

Cæterum in minore Polonia cum pacatum iam principatum Boleslaus Pudi-

Pudicus obtineret, anno Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, salis metalla apud Bochnam pagum, quod iam oppidum est, quinto à Cracouia milliario inuenta sunt: unde vberes Principi reditus accessere. Cunctis vero vxoris Boleslai pietati ac sanctimonie beneficium id non modo Polonis, sed etiam finitimis populis perutile, acceptum refertur. Hoc eodem tempore D. Stanislaus Episcopus quondam Cracouiensis, satagente Boleslao Principe, & Episcopo Cracouiensi Prendora ab Innocentio quarto Pontifice summo de amplissimi collegij sententia, re diligentissime examinata, in numerum Sanctorum relatus est, centesimo demum & quinto ac septuagesimo post mortem anno, qui fuit à Christo nato millesimus ducentessimus quinquagesimus tertius. Anno vno celebritatem illam præcessit ingens *Inundatio.* aquarum inundatio in tota fere Polonia ex perpetuis imbribus, ab Aprili mense usque ad vicesimam quintam Iulij delapsis, ita ut campi, agri, sylvæque; navigabiles essent. In Masouia vero præterea Lithuani Vinsensem oram deuastabant. Tertio deinde anno Lublinsensem quoque tractum depopulati sunt, & arcem ligneam etiam tunc incenderunt. Erat autem tunc Lithuanorum Dux *Lithuanorum excursio in Masouiam & Poloniam.* Mendocus siue Mindacus, qui Cruciferos armis debilitatus & attritus, anno Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo religioni Christianæ initiari cum suis assensus est, & Samagitemsem, Veisensem, Curonensem, & Lezygum siue Polessensem tractum donaturum se esse Cruciferis promiserat, ut imminenti ab ipsis exitio sese eriperet. Quorum etiam opera regium nomen à Pontifice maximo adeptus est, & à Rigeni Archiepiscopo, & Culmensi Episcopo solenni ritu diademate cinctus. Verum non multo post stabilitis rebus suis, neque Cruciferis promissa præstitit, & religione abiecta ad sua idola reuertitur, & ex finitimis Christianorum regionibus prædas agebat, ut tunc à Lublinski, post ex aliis. Aberat autem forte tunc Boleslaus Pudicus *Morauica expeditio.* Morauica expeditione occupatus, cuius hæc fuit causa. Post interfectum Austriæ Ducem Fridericum, Præmisus siue Ottocarus Venceslai Lusci Regis Bohemorum frater, vel secundum quosdam filius, Austria potitus erat, ducta in matrimonium sorore Friderici Margarita iam anu, quæ prius Henrico Friderici Imperatoris filio nupta erat. At Styriam quoque idem Ottocarus sibi adiunxerat, quod eo facilius fuit factum, quod imperium in Germania tunc vacabat post mortem Friderici. Huic igitur Ottocaro cum Bela Rex Vngariæ bellum facere vellet, & virium ad id non satis haberet, Boleslaum generum Principem Poloniæ in auxilium euocauit. Nec ita multo ante Venceslaus Rex post Mieczislai Ratiboriensem & Opoliensem Ducis mortem, cum is nullos reliquisset liberos, Opaviæ occupat & Nicolao filio notho suo tradiderat. Quocirca Boleslaus, ut in gratiam soceri manum Bohemorum distineret, Opaviæque Polonis rursus adiungeret, in Opaviensem oram, & in Moraviæ cum exercitu ingressus, ferro & incendiis eam longe lateque vastauit, magnamque prædam abegit: nec tamen Opavia potitus est. Ne Bela quidem operæ precij quicquam fecit: quin à Morauis fusus fugatusque esse fertur. Hac igitur expeditione Morauica occupato Boleslao, liberior fuit excursio Lithuanis in Poloniam.

In Silesia vero Conradus ditiones fratrum ex arce Bythoniensi armis infestabat, quem quo expeditius adiuuaret Præmisus socer, cum Boleslao fratre, quem iniuria affectum, in carcerem etiam quasi insidiatorem coniecerat, in gratiam à Falcone Archiepiscopo reductus est, ac denuo dominatum cum

cum eo partitus, Gnesnam, Calissiam, Rudam seu Velunum, Pysdros, Srodam, Bninum, Biechouiam, Gzum, & Pobiediscos ei concessit. Posnaniam cum cæteris munitionibus ac territoriis ipse retinuit. His ita transactis, in Vratislauensem regionem duxit exercitum, & omnem eam oram, quæ est circa Olesniciam, Syczouiam, Trebniciam, & Cerequiciam oppida, usque ad Viduam amnem, deinde & ultra Oderam vadato flumine depopulatus est, eo quod Henricus Dux Vratislauensis neque ipse partem patrimonij Conrado reddebat, neque ad repetendam eam à Boleslao fratre opem ei ferebat. Pax deinde ac concordia inter Silesios fratres, Episcopi Vratislauensis & aliorum procerum interuentu componitur, ac Glogouiensis dominatus Conrado à Boleslao Caluo, quanquam inuito, conceditur: Conradus obsides & captiuos dimittit: aliis item, qui prius ex pacto dimissi erant, æstimationes capitum remittit. Mendocus Dux Lithuanie abiecta religione Christiana, infestior indies Christianis vicinis erat, coactoque à suis Lithuanis & Prutenis idem sentientibus valido exercitu, in quo triginta millium armatorum censebantur, Masouiam omnem crudeliter vastauit, caputque gentis Plocensem arcem defensoribus vacuam incendit, & ingenti hominum atque iumentorum præda domum remissa, in Cruciferorum ditionem eodem furore inuasit: eaque peragrata exustaque, homines quidem captos immanitate barbarica trucidauit, ceteram vero prædam permagnam abegit. Cruciferi non ausi obuiam prodire tantæ multitudini, munitionibus tunc sese continuere.

Regis Bohemie & aliorum Principum expeditio in Prussiam.

Sambia à Crucigeris subacta, & ad religionem Christianam adacta.

Naclum à Suentopelco interceptum.

Postea vero anno Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto aduenientibus Ottocaro Rege Bohemorum, Marchionibus Brandeburgensi & Morauie, Duce Austrie, Pragensi, Olomucensi, & Ermeliensi siue Varmienfi Episcopis, cum magnis copiis, magna que item multitudo crucis militiam professa, aucti viribus & animis, vicissim Prutenis bellum inferunt, & illis ad prælij dimicationem nusquam prodeuntibus, ferro & igni in obuia quæque defæuiunt. Quibus malis adacti Sambienfes, in potestatem Cruciferorum venere, religionemque Christianam susceperunt. Suentopelcus vero quietis impatiens nouum excitauit bellum. Etenim misso clam cum expedita manu filio, quem obsidem pace facta à Prutenis receperat, Naclum arcem Præmisli nepotis sui, conscio & adiuuante vno de custodibus, pecunia corrupto, noctu iterum interceptum. Quod ubi Præmislo nunciatum est, quantum potest, cogit exercitum. Mittunt ei auxilia Duces alij Polonorum, tanquam ad restinguendum commune incendium: cum quibus ad Naclum contendit Præmislus. Cumque arx situ atque arte munitissima egregie à Pomeranis defenderetur, ac difficilis esset eius expugnatio, aliam e regione eius ad occidentem solem summa celeritate excitauit, eique importato copioso comœatu præsidium imposuit, quantum sufficiebat ad vexandos, & quasi in obsidione continendos hostes, qui in præsidio antiquæ arcis erant. Quo facto dimisit reliquum exercitum. Fiebant autem crebræ vtrinque ex arcibus eruptiones, & conflictus Marte vario. Alteram deinde Præmislus cum Boleslao fratre & Casimiro fecit expeditionem in Pomeranos, & omnia Nacli expugnatione, noctu silenti agmine ad Racianum arcem Pomeranie, in quam se magna multitudo Pomeranorum cum facultatibus suis propter bellum contulerat, contendit: eamque antelucano tempore adueniens incendio consumpsit. Post cuius discessum Suentopelcus cum exercitu non contemnendo, hostibus ex noua arce obsistere non ausis, in Naclum perrupit, & comœatu im-

portato, suos laborantes victus inopia confirmauit. Deinde omnem conatum ad nouam arcem vel capiendam, vel euertendam conuertit, sed irritum cepto post recessit. Videns autem Suentopelcus, difficulter se Naclum retinere posse, ad pacem cum Præmislo faciendam inclinari animo cepit. Nec difficulter ea Popone vno de Cruciferis, qui Suentopelcum & Præmislum materno sanguine attingebat, interueniente coiuit. Conuentu enim apud Xynam actio, Suentopelcus per sententiam Poponis ex compromisso latam Præmislo Naclum reddidit: Præmislus vero Suentopelco pro impendiis & Racianæ demolitione quingentas marcas argenti certis pensionibus exoluturum se esse, nouem obsidibus nobilibus datis, cauit, & exoluit postea. Captiuum vtrinque dimissi. Pax perpetua mutuo iureiurando firmata est, ita ut neuter alterius ditionem vnquam inuaderet. Nec toto ab ea pace facta anno circumactio, Præmislus triginta sex annos natus, pridie nonas Iunij imatura morte extinctus, Posnaniæque sepultus est. Mitissimus sui temporis princeps, & supra ætatem prudens: iustitia autem & animi moderatione in iudicando tanta, ut eius iudicium victus atque victor ex æquo probarent. Ebrium aut iratum eum nemo vidit. Usque adeo vero addictus fuit religioni & cultui diuino, ut per tempus quadragenarij ieiunij cilicina veste super nudum corpus, & vino diluto admodum, aut insipidiore ceruisia vteretur. Nocturnis temporibus cum dormire putabatur, prolixæ precationi vacabat. Quanscense monasterium Cisterciensis sectæ puellis ad Vartham fluium condidit: Srodecense vero Dominicorum Posnaniam transtulit. Gnesnense etiam Xenodochium siue hospitale sepulchri Christi militibus contulit & commendauit, Præpositoque Miechouienfi subiecit. Præter multas autem alias pias largitiones, Gnesnensi quidem ecclesiæ Cirnelinum pagum, Posnaniensi vero Bucum donauit, non sine inuidia & offensione procerum. Reliquit autem Præmislus quatuor filias, ex Elisabetha vxore susceptas, & filium posthumum post quartum mensem natum, cui paternum nomen inditum est.

Pax inter Suentopelcum & Præmislum.

Præmisli mors & laudes.

Præmisli posthumus nascitur.

Eodem anno millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo Iacicus siue Iacintus post exhaustos multos labores in Polonia & Russia pro religione Christiana, mortem cum vita commutauit ad decimum octauum Calendas Septembris. Non omnino tunc Silesia ab intestinis motibus immunis erat. Etenim Boleslaus Caluus, cum dolore amissæ Glogouie percitus, tum bello superiori exhaustus, ut iram simul & cupiditatem suam expleret, Episcopum Vratislauensem cum duobus Canonicis ruri captum, & vestibibus exutum in carcerem abduxit, à quibus postulabat decem millia marcarum. Quæ cum non penderent, coniecit eos in tetrum carcerem compedibus constrictos. Quare cognita, Archiepiscopus Gnesnensis Boleslaum diris deuouit: Vratislauensi vero omni diocesi sacris interdixit. Quas diras cum Boleslaus negligeret, & nihilomagus dimitteret captos, Pontificem Maximum Alexandrum quartum certiore ea de re fecit, & quid porro fieri oporteret, rogauit. Rescripsit Pontifex Archiepiscopo, ut Poloniam omnem ad arma contra Boleslaum sumenda crucis militia promulgata vna cum cæteris Episcopis concitaret. In eandem sententiam Magdeburgensi quoque Archiepiscopo de concitandis Germanis scripsit. Sed interea Episcopus pertasus diri carceris, duobus millibus marcarum, & commutatione decimarum

Silesiaci motus.

rum manipularium in pecuniarias per totam diocesim suam una cum Præposito & Canonico se redemit. Neque vero vno illo scelere contentus Boleslaus fuit. Nam Præmislo, cuius ope Conradus gener nitebatur, mortuo, Conradum quoque fratrem per fraudem capere, & Glogouia exuere adortus est. Sed hoc non itidem successit. Certior enim factus Conradus de insidiis fratris, cum Lignicium ab eo dolose ad cōuiuium vocaretur, cum expedita manu profectus est, ac reliquis in sylua propinqua Lignicio latere iussis, cum paucis expeditorib⁹ veniens, à Boleslao simulati officij causa obuiam prod-eunte in arcem deducitur. Vbi conspiciat loca superiora ab armatis teneri, anteuertit mediatum fratris facinus, captumque eum metu percussis omnibus asportauit, & in custodia habitum aliquandiu, atque ea, quam ab Episcopi Vratislauenſi emunxerat, pecunia multatum postea dimisit. Sic Boleslaus laqueo, quem alteri tetenderat, ipse se implicauit.

Terramotus.

Polonia ciuilib. bellis agitatur.

Anno sequenti millesimo ducētesimo quinquagesimo octauo, terræ motus vehemens Poloniam concussit, & animos hominum propter rei raritatem non metu tantum, sed etiam religione impleuit, velut magnorum malorum, quæ mox consecuta sunt, prodigium. Nam & ciuilibus bellis mox agitata, & barbarorum excursionibus afflicta est. Ciuilium autem bellorum, Casimirus Dux Siradiensis, Lenciciensis, & Cuiauiensis causa fuit: cuius in-explebilis cupiditas eousque progressa est, vt Ziemouito fratre in vincula cō-iecto, Siradiensem tractum, cuius hæreditas secundum Boleslaum fratrem iure ad vtrumque pertinere debebat, solus occuparet: Landense territorium, vnde prius à Boleslao Pio Duce Calissienſi depulſus erat, iterum inuaderet. Racianzum item Episcopo Vladislauenſi auferret, quod tamen post reddidit, cum ei litem intendisset Episcopus. Lelouienſe territorium Boleslao Pudico adimeret, munita arce in colle supra oppidum. His igitur de causis primus omnium Boleslaus Pius in eum arma sumpsit, inita societate cum Varcislao Castubiorum Duce, quod is Suentopelco, cuius gener tunc Casimirus factus erat, propter iniurias quasdam inſensus eſſet. Obtinebat Boleslaus etiam Poſnaniensem satrapiam, vtpote tutor liberorum fratris defuncti. Itaque conscripto ex omni maiore Polonia magno exercitu, coniunctisq; cum Varcislao viribus, Cuiauiam vastabundus ingreditur. Inouladislauiamque arcem obsidione cinxit: cui, sicut & cæteris munitionibus, Casimirus, cum non haberet exercitum, metuebat. Itaque legatione ad Boleslaum missa bellum deprecatur: Landense territorium redditurum se ipsi promittit, arcemque, quam in eo præsidij causa communierat, demoliturum. Secutus eius fidem Boleslaus, obsidionem soluit, exercitumque dimisit. Sed Casimirus nō modo non præstitit Boleslao, quæ receperat, verum etiam Calissienſem tractum vicissim in sequenti anno depopulatus est, cum de clade Varcislai, cui Boleslaus ex fœdere auxilia miserat, in Pomerania cognouisset. Proficisciebatur tunc Boleslaus Calissia Poſnaniam, cum de Casimiri excursionē nuncium accepit. Protinus igitur cum solo aulico suo comitatu reuertens, triginta tantum equitibus in itinere collectis, & agrestibus, quos hostes damno affecerant, sequentibus, in sylua, cui Solecia nomen est, hostilem exercitum, magnoque animo impetum in eum facit, extremisque perturbatis, & primos impellentibus, & omnibus maiores multo, quam erant insequentium se, copias! (propterea quod sylua longiorem prospectum adimebat, clamantium vero sonitum ampliorem reddebat) esse credentibus, vniuersum agmen in fugam

fugam agit, prædam excutit, plurimosque ex hostibus captiuos abducit. Nec tamen clade hac affectus Casimirus acquieuit, sed non ita multo post Pacossum oppidum Boleslai capit, arcemque in communem: vnde Calissienſem oram liberius infestabat. Ibi tunc Boleslaus Pudicus & Ziemouitus Casimiri frater, vt & Boleslao Pio subuenirent, & suo quoque nomine Casimirum vl-ciscerentur, coniunctis cum Boleslao Pio viribus, Lenciciensem tractum crudeliter vastant, arcem ædificant, & comæatu copioso implent, ac Ziemouito commendant. Fractus hisce incommodis Casimirus, inducias duorum mensium petit, & qua omnia se esse facturum promittit iureiurando dato. Sed elusis Ducibus, amotoque præſenti periculo, non seruauit fidem. Itaque insequenti anno Boleslaus Pius in Cuiauiam duxit exercitum. Deprecante vero Casimiro, non prius deduxit, quam ille arce Landensi & Pacosso præſidia deduceret. Quod quidem Casimirus extrema pene adactus necessitate fecit, cum alio quodam infortunio maximo multatus eſſet. Nam duo filij eius, Lescus cognomento Niger, & Ziemomyslus è priore matrimonio suscepti, veneno, vt aiebant, à nouerca appetiti, vel potius iusta Dei vindicta incitati, Siradiensem & Lenciciensem ditionem absente patre, Proceribus cum omni Nobilitate fauentibus, occuparunt: & Lescus quidem Siradiensem, Ziemomyslus vero Lenciciensem obtinuit. Ita qui aliena iniuste appetebat, sua turpiter amisit. Atq; hi tunc sane ciuiles motus in Polonia inter propinquos, agnatos, fratres, parentes, ac liberos extiterunt.

Dum autem hi sic inter se bellum gerunt, ecce Tartarorum ingens vis Nogaio & Celebuga ducibus, in Poloniam sese per Russiam mēse Decembri effudit, Russis ipsis adiutoribus atque ductoribus. Flumina tunc iam glacie concreta erant: itaque summa celeritate vsi, & Lublinensem oram, quam à Lithuanis vastatam superiori tempore Daniel Russorū Rex, arce Lublinensi intercepta, ac turri rotunda præsidioque firmata vsurparat, prætergressi, in Sandomiriensem impetum faciunt, & plurimos mortales incautos opprimunt: monasterium Zauichostenſe, quod Boleslaus Pudicus nuper condiderat, & viginti quinque pagis dotatum puellis D. Francisci vitæ institutum professis attribuerat, diripiunt, itemque id, quod in Lyſſecio siue caluo monte situm est: Sandomiriense oppidum incendunt, arcem nullo respirandi ocio defensoribus dato, die nocteque oppugnant, verum nullo operæ precio: nam à multis ea gnauiter defendebatur. Ibi Russorum Duces Leo & Romanus Danielis filij, & Basiliscus frater, qui in castris Tartarorum erant, primo per internuncios, deinde per se ipsi cum Petro præfecto arcis agunt, vt, si se, arcemque seruatum ire velit, ad Tartarorum Duces in castra veniat, & imperata se facturum professus, paruo se, arcemque, & omnem multitudinem redimat. Fidem dant, nil in ea re fore periculi, se hæc ita confecturos esse. Credidit præfectus, Russos Christiani sanguinis misericordia commotos, quemadmodum præ se ferebant, illa suadere & recipere. Itaque præfectus cū fratre suo, & primorib⁹ ex Nobilitate ad castra hostium, quemadmodum conuenerat, proficiscitur. Duces barbarorum, vt erat edoctus à Russis, adorat, de salute sua & arcis supplex agit. Barbari autem, vt sunt fallacissimi, in supplices impetum faciunt, spoliatos & verberatos immaniter obtruncant, & confestim sublato clamore, effuso cursu in arcem, nihil tunc eiusmodi expectantibus defensoribus, inuehūtur, in cædeq; hominū, omnibus perterritis & latebras querentibus, promiscue grassantur. Matronas tantum & puellas formosiores

Cracouia
iterum à
Tartaris
incensa.

Boleslaus
fugit in
Vngariam.

Rufforum
perfidia.

Masouia à
Ruffis va-
stata.

Mindacus
Lithuano-
rum Rex
interfici-
tur.

fiores ad contumeliam & explendam libidinē (vt est gens libidinofissima) adseruauerunt. Defessi autem cædendo, reliquum vulgus hominum gregatim in Istulam impulerunt. Tanta vero cædes in arce tunc facta esse dicitur, vt sanguis cætorum ad Vistulam vsq; deflueret. Incensa arce, barbari nulla mora interiecta versus Cracouiam Russis Ducibus itineris contendunt, & urbem defensoribus vacuum incendunt, valetudinarios & mendicos trucidant. Nam Boleslaus princeps, nuncio de Sedomiria capta accepto, in Vngariam cum vxore profugerat: cætera hominum multitudo partim in syluas se abdidit, partim munitionibus arcium sese defendebat. Tartari vero cædibus & incendiis vsque ad Bythomiam in Opoliensem tractū impune prouecti, post alterū suæ adeo tertium mensem præda onusti in Russiam reuerterunt. Annus, quo hæc gesta sunt, fuit post Christum natum millesimus ducentessimus sexagesimus.

Circa hæc tempora Daniel Romani Ducis filius, aduersæ factionis Ducibus vel domitis, vel in suam sententiā adductis, magnam potentiam & monarchiam fere in Russis Australibus vsurpabat: & quo maiorem sibi auctoritatem compararet, legatione ad Opiffonem legatum Apostolicum in Poloniam missa, cum promitteret, se cum vniuersa gente sua ad Romanæ ecclesiæ societate accessurum, ac Christianas regiones aduersus Tartaros, qui iam ingentem formidinem omnibus principibus Christianis incusserant, defensurum, nomen ac diadema regium sibi ac posteris suis impetrauit. Verum consecutus id, quod concupierat, fidem & iurisurandi religionem violauit: & in pristinum errorem relapsus, non modo non defendit à barbaris Christianos, verumetiam cum Tartaris pariter infestauit, mox etiam cum Lithuanis. Nam cum eis Suarmonem sororis filium cum magna manu ad populandam Masouiam misit. Qui celeritate vsi, Ziemouitum Ducem cum Conrado filio & aulico comitatu in Iassouusco prædio secure rufficantem cepere. Ac Ziemouitum quidem Suarno barbarica crudelitate interfecit; Conradum vero Mindacus, cui cesserat, seruauit, & pecunia redemptum postea dimisit. His patris, Masouiam pene omnem Duce orbam Ruffi cum Lithuanis populabundi peragrarunt. Miseratus autem acerbam illam cladem Masouia Boleslaus Dux Califfiensis, & precibus Gertrudis Ziemouiti vxoris exoratus, venit cum exercitu in Masouiam, copiosum comitatum & fabros secum ducens, releuataque populi calamitate & inopia, & arce Plocensi, quæ ab hostibus exusta fuerat, resecta, ac bene munita discessit. Reuertuntur deinde æstate sequenti Lithuani in Masouiam, & non respondente eorum cupiditati ac spei præda, longius progressi Louiciense territorium ferro & incendiis vastarunt. Graues iam admodum non modo Masouia, sed & Boleslai Pudici ditionibus Lithuani esse cceperant, ni diuinitus auxilium affluisset. Intestini enim eorum motus respirandi spacium Boleslao Pudico dederunt. Mindacus enim à Stroinato fratris filio per insidias dormiens cum filiis interfectus est, & Stroinatus dominatu Lithuanie potitus. Nec mitior is futurus erat in Christianos: mox enim initio principatus sui Masouiam depopulatus est: captaque Orsimouia arce, mares quidem puberes trucidauit, impuberes vero cremauit. Sed cito scelerum suorum pœnas dedit. Nam à Voisalco Mindaci interfecit filio superflite, qui monastica vitæ institutum apud Russos professus erat, venationi vacans captus, excruciat, & necatus est. Nec ita multo post Vois-

falcus

falcus Lithuanorum dominatu potitus, à Leone Danielis Rufforum Regis filio per dolum interfectus est. Dum hæc ita turbantur in Lithuania, non putauit Boleslaus Pudicus prætermittendam sibi esse illam occasionem, quin lazygas finitimos & infeltes regionibus suis vlcisceretur. Itaque duxit in eos exercitum. Qui fortiter dimicantes & Conato etiam Duce amisso pedem non referentes, ad internecionem vsq; cæsi sunt, adeo vt ex eo tempore nomen quoque lazygum pene deletum sit. Regione eorum deinde potitus Boleslaus, exiguas gentis reliquias Christianam religionem suscipere capitali pœna in contumaces sancita coegit, & ne regio vasta & inculta maneret, colonias eo deduxit. Ab Urbano autem quarto Pontifice Maximo impetrauit mandatum ad Archiepiscopum Gnesnensem, vt nouum genti præficeret Episcopum. Nunc sane tractus ille est in diocesi Lucensi siue Lucæoriensi: quæ Episcopa Ludouici Regis studio & opera posterius condita est. Annus hic fuit post Christum natum millesimus ducentessimus sexagesimus quartus, quo post apparitionem cometæ trimestrem pestis acerba in pecora & pecudes in Polonia grassata est. In Prussia vero Cruciferi, aduersa fortuna vsi, pene deleti sunt à Prutenis.

Insequenti anno Ruffi Duce Suarnone magna vi in Sedomiriensem oram populabundi inuasere: sed à proceribus Sedomirienfibus cum Nobilitate & agrestibus præter opinionem occurrentibus insigni clade profligati, in turpem fugam acti sunt. Irritatus autem vehementius, quam solebat, Boleslaus excursionibus Rufforum, & Ziemouiti cædem ultum ire cupiens, anno sequenti expeditionem in Russiam suis indicit. Summa rerum & administratio belli Petro Palatino Cracouiensi commissa. Boleslaus enim ipse ad eam expeditionem profectus non est: verum precationibus ac supplicationibus cum Cunegundi vxore vacans, exercitus sui curam & protectionem Deo commendabat. Petrus itaque exercitu suscepto, hostilem regionem ingressus prudenter & accurate omnia agere, instructis ordinibus cautè progredi, speculatores quoque versus dimittere, castris loca opportuna capere, excubias in oēs partes seruare, neque pabulatores, frumentatores, & lignatores absq; firmo armorū præsidio castris emittere, nō ignorans, cū vasto hoste sibi rem esse. Non multū in hosticum progressis Polonis apud Pietam campū, occurrit Suarno Dux Rufforum, ingentes Rufforum & Tartarorum in auxilium euocatorum copias ducens, nec longe à Polonis castrametatus est. Sequenti die, qui erat decimus nonus Iunij, quod eo die prospere contra eosdem Ruffos ad Zauchostum ante complures annos dimicatum erat, educit suos in aciem Petrus, diei illius victoriaq; admonitos. Nec detrectat pugnam Suarno. Eminus quidē primū Poloni balistis, hostes arcubus pugnabant. Sed quoniam eo pugnandi genere meliore loco erat res hostium, expeditiori genere armorū plures de Polonis vulnerati, magno mox impetu Poloni in hostiles acies inuehuntur, & cominus hastis ac gladiis rem gerunt. * superiore loco Polonorum res esse cœpit, Referunt pedem hostes, instat Poloni. Vniuersa acies hostiū conuertit, & mutuo sese impellit & impedit. Cædūt Poloni terga fugientiū, & plurimos abiectis armis viuos capiunt, & plena potiuntur victoria. Ea vero clade vires & animi Rufforū ita fracti sunt, vt permultis deinceps annis nil hostile cōtra Polonos molirētur. Porro Boleslaus abunde cōtentus, repressisse ea victoria feroces Ruffos, ipse quoq; quieuit, benignus & mitis

lazyges à
Prutenis
viti ac pene
deleti.

Cruciferi
à Prutenis
afflicti.

Rufficum
bellum.

Ruffi &
Tartari à
Polonis
profligati.

mitis princeps: cuius cū vxore precibus à Deo impetrata illa victoria existimata est, magis quam humanis viribus parta. de tanta scilicet hostium multitudine, vt quadruplo ea Polonos excederet.

*Casimirus
Cuius
Dux mori
tur.*

*Suentopel-
cus Dux
Pomerania
obiit.*

Anno Christi millesimo ducentesimo sexagesimo octauo Casimirus Cuius, Lancienensis, & Siradiensis Dux obiit, qui moriens Lescum Nigrum filium Siradiensem ditionem retinere passus est, vt ab eo fuerat occupata: reliquas vero Ziemomyslo, cui Suentopelci filiam Salomeam desponderat, cum tribus aliis, videlicet Casimiro, Vladislao Loctico, & Ziemouito ex altero matrimonio susceptis partiendos reliquit. Suentopelcus etiam Pomeranorum citeriorum Dux eodem anno mortuus est ætate decrepita, relictis quatuor filiis, Mestiuino siue Mesciugo, Varcisla, Samborio, & Ratiborio. Quibus moriens præcepit, vt à bello Cruciferis inferendo, quoad possent, abstinere: Polonos vero Duces omni beneuolentia sibi deuinciret. Quorum illi præceptorum immemores, magnis se postea calamitatibus implicarunt. Porro anno Christi millesimo ducentesimo sexagesimo nono Ziemomyslus Casimiri filius Vladislauensem dominatum adeptus, despiciatui suos habere cœpit: cum Cruciferis, apud quos ab ineunte ætate educatus erat, familiarius viuere, eorum arbitratu omnia agere, & consiliis niti. Quibus rebus offensa Nobilitas, mussitare primum, deinde apertius fremere: ad extremum, eo non mutante mores, ad Boleslaum Calissensem Ducem defecit. Qui iam Bydgostia supra Bredam fluuium sita, Theodoric Prussi prodicione, qui post susceptam religionem Christianam à Casimiro Ziemomysli patre ei arce præfectus fuit, potitus erat. Exorauit postea Boleslaum Ziemomyslus, vt sua sibi redderet, donato ei territorio Crusuiciensi, placataq; Nobilitate, quod reciperet, nihil sibi commune deinceps fore cum Cruciferis.

*Bellum
Brandebur-
gicum.*

Hoc eodem anno bellum inter Boleslaum Ducem Calissensem, & Marchiones Brandeburgenses recruduit ex huiusmodi causa. Otto Marchio Conradus frater cupiens Santocense territorium in potestatem suam redigere, arcem Sulentiam inter Lubussum & Medireciam, comportata celeriter domo materia extruxit, & argilla extrinsecus ne incendio esset obnoxia, contextit. Id vbi Boleslaus accepit, ratus id quod erat, non de nihilo arcem illam in officinaibus Poloniae munitam esse, tamen quia in suo solo eam Otto munierat, oppugnatione quidem eius abstinuit, ne prior sceleris rupisse argueretur: ceterum Medireciam ipse vicissim fossis & ligneis propugnaculis munire cœpit. Necdum perfecta erat munitio, cum Otto cum expedita manu aduolans oppidum diripit & incendit: arce tentata potiri non potuit. Certior earum rerum factus Boleslaus, hostem discedentem cum expeditis, quos ad manum subito habere potuit, persequitur: & cum cōsequi eum intra fines suæ ditionis non posset, Lubusense territorium per circuitum vastauit, deinde ad Sulentiam arcem expugnandam reuertitur. Quo aduerso, milites facta è scutis & clypeis testudine, munitionem subeunt, dimotaque securibus argilla, ignem subiiciunt: qui subministratis alimentis mox arcem omnem corripuit, ac cum præsidariis pariter absumpsit. Ita tunc Boleslaus Ottonem vltus, reduxit exercitum. Sequentis autem anni initio, cum Boleslaus Calissensis Cracouiam, vt videret Boleslaum Pudicum, profectus esset, non prætermisit eam occasionem Otto, sed magna celeritate vsus quamuis hyberno tēpore, Santocensem arcem ligneis propugnaculis, vallis, fossis, comæatu, & præsidio muniuit. Reuertens autem Boleslaus, vbi pacta cum Conrado inita ex professo

fesso temerata esse comperit, ipse quoque Drenum instaurauit, & intra octiduum munitionem perfecit, impositoque præsidio discessit. Sed aliquanto post, cum Poloni negligentius, vt solent, arcem custodirent, à Santocensi præsidio noctua ea intercepta, & Ottoni tradita est.

Multa eo anno portenta & prodigia in Polonia extiterunt. In Cracouensi quidem regione honesta quædam matrona Margarita Virboslai Comitis vxor triginta sex pueros viuos vno partu edidit vicefima die mensis Ianuarij. Calissæ intra octauam diem natalis Christi natus est vitulus cum duobus caninis capitibus ac dentibus, & septem pedibus vitulinis: caput autem maius quidem antrorsum in suo loco: minus vero retrorsum ad caudam situm erat. Ab eius cadauere canes & volucres abhorruere. In Silesia vero apud Michalonum pagum, & inter Oderam ac Nissam fluuios, triduo sanguinem pluuisse dicitur. Præcedente quoque anno ferebantur visæ esse in aëre armatorum acies inter se concurrere. Æstas eius anni tota fere continentibus pluuiis, & insolita aquarum inundatione non modo segetibus, sed etiam pecudibus & iumentis, pagisque, & oppidis plurimum incommodi attulit. Hæc cum ingentem terrorem animis hominum incussissent, supplicationibus ac sacrificiis publice procurata sunt. Secuta sunt autem cum externa quædā aduersa Polonis bella, tum domestici motus.

*Portenta
et prodigia.*

*Inundatio
insolita.*

Insequenti anno Christi millesimo ducentesimo septuagesimo primo, Boleslaus Calissensis Santoci occupatione atque Dreni ereptione irritatus, coactis magnis copiis, & auxiliis Cuiusensium & Ziemomysli adiutus, bellum fecit Marchionibus Brandeburgensibus: & cum illi ad prælij dimicationem non descenderent, munitionibus sese defendentes, vastato Santocensi agro, ad Soldinum duxit, & scalis admotis oppidum cepit, diripuit, & incendit, magnamque prædam abegit. Reuersus Crusuicense territorium Ziemomyslo pro nauata opera reddidit, arcem demolitus. At in Silesia Boleslaus Caluus Conradum fratrem parum abfuit, quin caperet Boleslaui securum. Sed tamen effugitis, de hostili aduentu fratris in ipso articulo factus certior. Oppido autem Boleslaus potitus est.

*Brandebur-
gicum bel-
lū iterum.*

Sequenti deinde anno bellum, quod à Boleslao Calissensi cum Marchionibus Brandeburgensibus gerebatur, in Pomeraniam translatum est ex huiusmodi causa. Post Suentopelci mortem bellum ciuile inter filios eius Mesciugum & Varcislaum exortum est. In eo cum firmiores essent partes Mesciugi, Varcislaus ab eo captus, & paulo post è carcere clapsus, Conradi Marchionis Brandeburgensis implorauit opem, remunerationem iustam pollicitus. Accepit conditionem Conradus. Cum autem pignoris loco Gedanum ei tradidisset Varcislaus, paucis diebus illis in ipso apparatu belli mortem obiit. Repetit à Conrado Gedanum Mesciugus: negat ille se redditurum, ni sibi sumptus in bellum facti, quos permagno aestimabat, exoluantur. Cum autem imparem se viribus illius esse Mesciugus sciret, misit legationē ad Boleslaum Calissensem, à quo impetrat, vt secum aduersus communes hostes arma cōiungat. Duxit igitur exercitum in Pomeraniam Boleslaus, iunctisque cum Mesciugo copiis ad arcem Gedanensem admoit: qua capta, nihil negotij futurum erat in potiundo oppido. Tentata deditione, & pulsata machinis arce nullo operæ pretio, nona deinde die factis testudinibus ex asseribus, Poloni audacius succedunt sub ipsa mœnia & propugnacula: & alij quidem cōuellunt & rescindunt munitionem, vtpote ligneam: ignem alij subiiciunt,

*Inter Suen-
topelci fi-
lios diffi-
dium.*

*Bellum cō-
tra Mar-
chionem in
Pomera-
nia.*

*Expedi-
tio
Polono-
rum
in Mar-
thiam.*

alij scalis admotis moenia scandunt, arceque potiuntur. Arce capta, mox oppidani deditioem fecere. Boleslaus domum reuersus quatuor mensium spacio militibus ad quietem dato, rursus contra Marchiones expeditionem fecit, eique Præmisium iuuenem fratris filium, decimum sextum annum agentem, præfecit, adiunctis, quorum consilio faceret omnia, Palatino Posnanienfi & Castellano Calissienfi, rei militaris peritis. Drenopraeterito vastatur longe lateque hostilis regio, quæ cis Oderam est, Strelce arx haud ita pridem à Conrado condita expugnatur diripitur, & exuritur. Scitur in homines, agros, & tecta, nonnullis tamen, Præmislo deprecante, vita conceditur. Abigitur ingens præda, cum qua reuertens Præmisius, cum apud Velenum exercitum dimitteret, cognoscit, Drenum arcem paruo hostium præsidio teneri: Cassubiosq; qui in castris eius militauerant, domum abeuntes nauigio, primam portam arcis incendisse. Reuocatis igitur ex itinere militibus, ad Drenum contendit, & præsidariis deditioem facientibus, arcem recepit, præsidioq; communiuit. Dedititios vero liberos dimisit, datis, qui eos deducere, nequam vim à Polonis paterentur. Hæc tunc rudimenta militiæ Præmisli facere. Sex deinde totis annis vtrinque ab armis cessatum est.

Interea vero minor Polonia quasi vicissitudine quadam bellis ardere cepit, autore Paulo Episcopo Cracouiensi, gente Polucosio, qui Prendoræ mortuo à collegio sacerdotum electus successit. Is enim suæ dignitatis immemor, cum totus voluptatibus, venationi, & libidini deditus, ac lubricis suis grauis, aduersus Principem vero Boleslaum contumax esset, nec precibus & monitionibus Principis, tum collegij sui fl. cteretur, & præterea monacha quadam, de Scalensi monasterioeducta, pro concubina abuteretur, in Cunouiensi prædio degens, ab Ottone & Zegota iuuenibus, equestri Topororū familia ortis, captus, ac Siradiam deportatus, à Lesco Nigro in honesta custodia mensum vnum seruatus erat. Boleslai Pudici, quemadmodum exitus rei comprobauit, vel iussu, vel permissu. Sed cum Archiepiscopus Gnesnensis omni prouincia suæ sacris eam ob rem interdixisset, coniiciis & maledictis populi excitatus Boleslaus, dimitti eum iusserat, & in gratiam cum eo redierat, cum ducenta pondo argenti ipsi appendisset. Nec tamen conquiescebat Episcopus, verum in hoc erat totus, ut Boleslaum vlcisceretur. Domi itaq; factionum hominum animos in Principem concitabat, in primis vero eorum, qui cum sua turpiter prodigissent, & ad inopiam redacti, aut etiam ære alieno oppressi essent, alienis inhæbant, aut qui ob latrocinia, & alia scelera poenas metuebant, siue adeo multati iam erant, aut etiam in pace cupiditatibus suis minus commode satisfaciebant. Incensis igitur plurimorum animis, nec occasio cogitata perficendi defuit. Erant inter Præmisium Regem Bohemorum & Boleslaum Pudicum inimicitia propter surreptam Polonis à Bohemo Opauiam, & propter adiutum à Boleslao Belam Regem Vngarorum contra Bohemos. Ac facta est quidem pax inter Ottocarum & Belam paulo ante mortem suam. Sed Stephanus filius eius suscepto paterno regno bellum redintegravit, quod ut maiori vigeret, ad Boleslaum affinem Cracouiam venerat, & cum eo foedus patet. renouarat, moxq; magnis incommodis Bohemos affecerat. Quibus adductus Bohemus, ut Polonorum auxilia Vngaro detraheret, cum Boleslao de Opauia transigere statuit. Nec abhorrebat à pace Boleslaus. Idcirco anno Christi millesimo ducentesimo septuagesimo tertio ad constitutum tempus Opauiam is profectus erat, & cum Bohemo conuentum agebat. Hoc tempus nacti con-

*Conspiratio
minorum
Polonorum
contra
Principem.*

*Boleslai
Pudici con-
uentus cum
Bohemo.*

iurati, maturant defectionem illam aduersus Boleslaum, offensionis causam prætexentes, quod is se infamis, nec de conuentus sententia Lescum Nigrum Ducem Siradiensem propinquum suum heredem nuncupasset. Erant & alia quædam causa, quæ bonos etiam viros non paucos infensiores Boleslao reddiderant: nimirum quod is negligentia aut indulgentia quadam calumnias in iudiciis regnare patiebatur, quibus implicati simplices, multi multas graues expendere cogebantur, multi patrimoniis exuebantur. Ad hæc onerosus erat Nobilitati propter crebras venationes, eo quod & canes Principis alere, & equos atq; subuectiones ipsi præbere omnibus passim, quacunque iter faciebat, necesse erat. His igitur de causis plures infensi erant Boleslao, sperabantq; mutatione principis defectum se iri illis malis. Itaq; conuenticulo habito, ad Vladislaum Ducem Opoliensem mittunt, principatumq; ei deferunt. Non renuebat ille oblatum principatum, sed conuentum illum omnem ad se Opoliam venire iubet, ut ibi ea res iureiurando & literarum monumētis confirmaretur. Faciunt illi iussa, & frequentes Opoliam proficiscuntur. Nihil horum latebat Boleslaum. Itaq; soluto conuentu Opoliensi, rebus infectis, & induciis tantum in viginti annos cum Præmislo factis, festinus ad sedanda domestica mala reuertitur, & proficiscentes Opoliam aduersarios incompósitos & inopinantes cum aulico suo procerumq; comitatu, ad Bogucinum pagum altera die mensis Iunij adoritur. Nec illis animus ad defendendum se defuit: committitur atrox pugna, nemine referente pedem. Ad extremum Boleslao cessit victoria, sed non incruenta tamen. Opprassa coniuratione, paucis diebus Lithuani in Lublinensem oram excursionem fecere, magnamq; prædam nemine prohibente auxere. Nam vires minoris Poloniæ Bogucienfi illo prælio vehementer attrita erant. Nec tamen inulta Lithuanis excursio illa fuit: nam dum illi Lublinensem oram populantur, Polensienfis eorum ditio, & Prussia vicissim à Masouis & Cuiuiis vastata est. Boleslaus vero Pudicus iratus Vladislao Duci Opoliensem, quod suis nouas res molientibus fauisset, exercitu conscripto Opoliensem & Ratiboriensem oram omnem infesto agmine depopulatus est, ita ut suburbana quoq; primariorum oppidorum exureret: nec Vladislaum tamen elicere ad pugnam potuit. Maius vtrinque in sequentem annum bellum parabatur: contrahebantur auxilia: mercenariis stipendia pronuntiabantur. Sed gliscens bellum Boleslai Calissienfis opera consopitum est.

Nihil autem illo, & proximo deinde anno memorabile usquam in Polonia gestum est, præter contracta & conciliata quædam Ducum matrimonia, & duo illa portenta, quæ in Cracouiensi territorio extitisse memorantur. Nam puer quispian dentatus eodem, quo natus est, die distincte & articulate locutus est, donec religioni Christianæ initiatus, & dentes & sermonis usum amisit. Alio vero semestris Cracouiæ prolocutus, Tartaros aduenturos, & Polonorum capita præcisuros esse prædixit, quod post duodecimum annum euenit. Non libet autem hoc miraculum silentio præterire, quod illo tempore multis testibus accidit. Homo quidam splendidus equestris ordinis, sed violentus & rapax, & suis iuxta ac alienis grauis, cum grauius ægrotaret, admonitus crebro à religiosis quibusdam viris, ut ad Dei clementiam confugiens, animæ suæ salutem consulere: negauit sibi veniæ locum relictum esse. Iam enim diuino iudicio traditum se esse demonum potestati aiebat. Illico audiuntur à circumstantibus vehementium verberum & percussionum strepitus: apparent in corpore ægroti

*Poloni mi-
nores ad
Ducem O-
poliensem
deficiunt.*

*Polonorum
cum Bohe-
mis indu-
cia.*

*Victoria
Pudici con-
tra defe-
ctores.*

*Silesiacum
bellum.*

Portenta.

ægroti fœdi liuores & vibices, ita vt omnes obstupescerent. Inter hæc ille infelix nullam vocem, nullumque gemitum edens, infelicem animam exhalauit. Annus tunc agebatur millesimus ducentessimus septuagesimus sextus.

*Silesiaci
motus.*

Post id tempus Silesia rursus intestinis dissidiis exagitari cepit, materiam subministrante inuidia. Grauius ferebant & Duces, & Proceres, Crosnam, Prinum, & Greifensteinum Conradi culpa in externorum iurisdictionem recidisse. Sed neque Conradus ipse, neque frater eius Boleslaus, obarati ambo, redimere oppignorata poterant. Nam decem millia aureorum Archiepiscopo Magdeburgensi exoluenda erant. Abundabat autem pecunia Henricus Vratislauiensis Probus, Henrici tertij fratris eorum filius quæ eo puero à curatoribus ex ampliori dominatu collecta erat. Itaque suasu procerum suorum redemit is territoria illa, quod ipsi inuidiam apud patruos conflauit. Acerbior tamen erat Boleslaus Caluus, qui anno proximo Henricum adolescentem rusticantem forte in villa sua captum abduxit, causam prætexens, quod hæreditas relicta à Vladislao Archiepiscopo, non minus ad ipsam & Conradum fratrem, quam ad Henricum pertineret: quod tamen erat expresse contra vetera pacta primæ diuisionis. Charus erat suis Henricus propter probitatem, à qua etiam cognomen adeptus est. Quocirca de liberando eo consilia ineunt, exercitum comparant: à cæteris etiam ducibus Boleslao Pudico, Boleslao Calissienfi, Præmislo Posnaniensi, & Vladislao Opolienfi indignitate rei motis, auxilia impetrant. Displicebat & Conrado Glogouienfi Boleslai fratris facinus in alterius fratris filium perpetratum. Itaque misit & ipse Vratislauiensibus auxilia contra fratrem. Verum Boleslaus explorato Vratislauiensium apparatu, magna celeritate militem ex Germania magnum conduxit, & prior in Vratislauiensem oram impetum fecit. Educunt & Vratislauienses suas copias, & obuiam Boleslao prodeunt. Magno ardore committitur prælium inter Scrolcium & Procianum, & neutris referentibus pedem aliquandiu, tandem Boleslaus Caluus cõspecta suorum strage, vno tantum comitatus milite, clam se ex acie subduxit. Sed filius eius Henricus natus maximus, animose pugnam restituit, & tandem victoria quamuis cruenta potitus est. Captus est in eo prælio Præmislus Dux Posnaniensis, natus ex sorore Boleslai. Clade hac perculsi Vratislauienses, Ottocari Regis Bohemorum opem implorant, ab eoque petunt, vt aut autoritate, aut armis apud Boleslaum Caluum nepotem ex sorore suum, dimissionem sui principis impetraret: & vt eum facilius flecterent, ditionem Glocensem ad tempora vitæ ipsi tradiderunt, ea lege, vt ea post obitum Ottocari in Henrici ducis sui potestatem recideret. Itaque Ottocarus, qui distinebatur aliis bellis, pacem fecit inter Boleslaum & Henricum: sed iniquam, nempe, vt Henricus Boleslao patruo Strigoniam, Nouorum, Strozam, Greiffenbergum, & alia quædam oppidula iure sempiterno daret. Accepit tamen eas conditiones Henricus, vt se & Præmislum vinculis liberaret. Verum non diu fruebatur ista lætitia Boleslaus, obiit enim anno millesimo ducentesimo septuagesimo octauo princeps iniustus & sanguis.

Eodem anno Lithuani cum Prutenis peruastrata Masouia, Culmenisque, & Cuiuiensi tractu, Lenciciensem quoque crudeliter depopulati, ingentem prædam abegerunt, in qua quadraginta millia hominum fuisse memorantur. Tunc quoque prodigium apparuit circa Cracouiam; etenim nocte media, in qua initium noui anni est, cælum clara & non iniucunda luce ad breue

breue tempus resplenduit, Principis mortem, quod re postea comprobatum est, portendens. Memoratur autem & spectrum quoddam tunc in eodẽ Cracouienfi tractu apparuisse: lacum enim quendam per amplum infestatione demonum, piscationibus & vñibus hominum exemptum fuisse. Ad eum hyberna glacie concretum vicinos cum sacerdotibus vexilla, cruces, & reliquias sacras, quibus vis demonum propulsaretur, ferentibus, piscandi gratia conuenisse. Immisso autem reti, primo quidem tractu, contendentibus piscatoribus, tres pisciculos, altero nihil nisi rete conuolutum, tertio denique monstrum horrendum caprino capite, & in speciem ignis ardētibus oculis extratum esse. Territis autem ac diffugientibus cunctis, spectrum illud sub glaciem se immerfisse, ac toto lacu discursans, terribilem strepitum ac sonitum edidisse: afflatosque ab eo nonnullos homines fœda vlcera retulisse. Resumpsit æstate sequenti Boleslaus Calissienfis cum Præmislo fratris filio expeditionem aduersus Marchiones Brædeburgenses ob Santocum, auctus Pomeranorum auxiliis. Vastanti autem illi hostilem regionem eis Oderam occurrit Otto Longus Marchio cum non contemnendis copiis, commissoque prælio funditur & fugatur, vtpote viribus inferior: ac deinde intra munitiones arcium sese cõtinuit. Boleslaus vero omnem oram eis Oderam victor peruagatus ac depopulatus, dimisit exercitum, & intra anni decursum febris extinctus est, tribus filiabus relictis, quarum tutelam Præmislo mandauit. Consecutus est eum sub finem eiusdem anni millesimi ducentissimi septuagesimi noni ad quartum idus Decembris Boleslaus Pudicus Dux Cracouienfis ac Sendomiriensis, & Cracouiæ apud diui Francisci, quod monasterium ipse condiderat, sepultus est: benignus & religiosus princeps, ac in egestes cultumque Dei, ac ministros eius munificus. Cuius illa extant in Cracouiensem Episcopam & ecclesiam memorabilia beneficia, diplomatibus eius consignata, quibus cunctos sacri ordinis homines, eorumque adscriptitios omni prorsus onere feruitutis & pensionis Duci debitæ, etiam telonij, liberauit, atque ab omni suorum iudicum & magistratuum, suaque ipsius iurisdictione exemit. Episcopum autem Cracouiensem omnino ducali iure in bonis suis esse iussit, modo vt semel quotannis Principem hospitio acciperet, subuectionesque ipsi vt præberet, quando ipsi vsuenerit per episcopalia prædia iter facere. Condidit etiam ac dotauit Crizanouicense monasterium supra Nidam amnem, Præmonstratensibus virginibus: Cracouiæ item apud sancti Marci, ordinis mēdicantium, qui vocatur de pœnitentia beatorum martyrum. Ciuitatem vero Cracouiensem iure Saxonico siue Magdeburgensi, quod etiam Sredenfe & Teutonicum vocant, stabiliiuit. Regnavit autem Boleslaus hic, seu vixit potius post mortem patris quinquaginta duos annos. Mortem eius Cune Gundis vxor, virgo etiam tum, moderate tulit: quin gratias egit Deo, quod se coniugij vinculo tandem liberasset. Ac mox vna cum sorore Iolenta, quæ post mortem mariti Boleslai Calissienfis Ducis ad eam se contulerat, distrahis, & in vsus egenorum distributis cunctis facultatibus suis, diui Francisci professioni & instituto vitæ sese addixit, & veterem Sandeciam nequicquam refragantibus proceribus commigravit, ibique reliquum tempus vitæ in monasterio à se & marito suo condito peregit.

Spectrum.

*Bellum
Bræde-
burgicum.*

*Boleslaus,
Pius Dux
Caliss.
mori-
tur.*

*Boleslaus
Pudicus
obiit.*

X

LESCVS

Anno Chr.
1279.

Leo Russo-
rum Dux.

Excursio
Rusorum,
Tartarorū,
& Lithua-
norum in
Poloniam.

Russi cum
barbaris
à Polonis
caesi.

Lescus Rus-
siam per-
uagatur.

Lescus con-
tra Henri-
cum Probū
expeditio-
nem insti-
tuit.

Lescus V-
ratislavi-
ens. ditionē
diuexat.

Pruteni
multa de
Crucigeris
ceperunt.

Lithuano-
rum in Lu-
blinensem
oram ex-
cursio.

Boleslao Pudico in principatu Cracouiensi & Sendomiriensi successit Lescus Niger ex fratre ipsius patruelis ortus, quem ipsi sibi Boleslao successorem designarat. Nec tunc sane quispiam ipsi aduersatus est, bello à Russis ingruente, cuius metus locum ac spacium contentionibus & nouandis rebus nō dabat. Nam Leo princeps in Russorum Ducibus, Danielis filius, post Boleslai mortem media hyeme in Lublinensem oram cum ingenti Russorum, Tartarorum, ac Lithuanorum exercitu inuasit: eaq; peruastata, Sendomiriensem quoque tractum ferro & igni vastabat. Sed eum Varius Castellanus Cracouiensis, & Palatini duo Cracouiensis ac Sendomiriensis tertia die Februarij apud Goslice pagum cum parua manu temere quidem, sed tamen euentu prospero represserunt, atque in fugam egerunt. Caesa feruntur eo praelio hostium ad octo millia, capta duo. Non contentus autem ea victoria Lescus, intra paucos dies maiores coegit copias, ita ut ad triginta equitū, peditum vero duo millia perueniret, & in Russiam duxit, ut Leonem vlcisceretur, qui, nondum resumpto è superiori clade animo, in penitiora Russiae se recepit. Quocirca impune Lescus hostilem regionem ad Leopolum vsq; quæ arx cum oppido ab isto ipso Leone condita nomen sumpsisse videtur, peruagatus, ingentem prædam abegit, in qua ad quatuor millia hominum fuisse, caesa vero ad quinque millia feruntur. Sequenti deinde anno millesimo ducesimo octuagesimo primo Lescus contra Henricum quartum Ducem Vratislaviensem cognomento Probum, tunc non respondentē nomini suo, expeditionē instituit ex hac causa. Henricus is Boleslai Calui patruis fraude per iniuriam bonis quibusdam multatus, ulturus veteres iniurias, sub specie amicitiae ad se Præmisium Posnaniensem, Henricum Lignicensem, & Henricū Glogouiesem Duces patruelis suos Bariciam euocatos, ac nihil hostile timentes ceperat, ac Vratislaviam deportatos asseruabat, ut aliquid vicissim ab eis iniustis pactis emungeret. Indigne id ferre Lescus, qui vocatus & ipse una cū cæteris Ducibus Polonorum, excusatione quadā vsus non venerat: ac Præmisli vicē maxime dolens, armis illum vindicare decreuit, orantibus maioribus Polonis, & auxilia pariter cū Mesciugo Pomerano pollicentibus. Itaque coadunato exercitu, & auxiliariis illis maioribus Polonis & Pomeranis ad conditum locū conuenientibus, triplici agmine Vratislaviensem Hærici ditionē aggressus, acerbe eā diuexauit, ad ipsa vsq; mœnia vrbs Nec tñ principes captiui dimissi sunt. Peruastata omni ora Vratislaviensi, & abacta ingenti præda Lescus auxiliares dimisit, & suas copias domum reduxit. Duces vero capti pertasi carceris arbitrati Henrici se redemere. Ac Præmisius quidem Rudense seu Velunense territorium ipsi concessit: Lignicensis vero & Glogouienensis quinquennio seipsi cū triginta hastatis militaturos esse dato iureiurando receperunt, obsidibusq; cauerunt. Per idem tempus Pruteni Cruciferorum ditionem vehementer afflixerunt, & longelateq; ferro & igni gratiati, Christiburgum, Clementiam, Zantirum, Marauerderū, & Grudentum arces de ipsis ceperunt ac diruerunt.

Insequenti anno Lithuani cum Iazygū reliquiis subita excursione Lublinensem regionē tripartito agmine crudeliter depopulati sunt. Iura tūc de more Lescus reddebat Cracouiæ, cū de barbarum excursione certior factus est.

Itaq;

Itaq; omiſſis rebus omnibus, arma corripere his, qui circū se, quique in itinere erant, equitibus, & se sequi iussis, magnis itineribus in Lublinensem oram peruenit. Sed hostes iā præda onusti recesserant. Itaq;angebatur animo, quod sibi hostē vlcisci, suosq; qui captiui abducebantur, vindicare proclive nō esset. Neq; enim cum parua manu longe maiorem hostium multitudinem persequi audebat. In hoc actu animi cum eum ex labore itineris fatigatum sopor inuasisset, expergestus deinde, postero die lætus, ab Archangelo Dei Michaeli in somnis confirmatum se, & sponſione certæ victoriæ persequi barbaros iussu esse, pro cōcione militari exposuit. Quo sermone animatis militibus, & impedimentis cum cōmeatu pone se sequi iussis, ipse cū expeditis arma tantum, & aliquot dierum cibaria ferentibus, recētibus abeuntium hostium vestigiis insiſſit, & inter Naruam & Nemenum flumina teriadecima die Octobris eos consequitur. Neq; enim belli præda impediti, iter celerius facere potuere. Perculsi sunt inopinato Polonorum aduentu barbari: sed tamen arma cito expediunt, auctoribus maxime Iazygibus, qui summa erant audacia. In eos inuehuntur Poloni una & simplici acie, quod & locus syluis cinctus, angustus, & exiguae copiae, quippe quæ sex millia equitum vix continerent, diducere manum in plures acies non sinebant. Nec segniter & barbari primos Polonorum impetus excepere: sed in pugnam intentos, captiui signa suorum conspicati, fortuito oblati telis à tergo adoriuntur: inermes quoque & sceminæ clamore sublato suos animabant, hostibusque terrorem incutiebant: quin & canes, quos secum ducebant barbari, & qui dudum lætore vlulatu aduenientibus Polonis gratulari visi sunt, sæuis morſib⁹ barbaros impetebant. Itaque ancipiti malo perturbati, effusa fuga proximas sylvas petunt. Instat fugientibus Lescus: instant & captiui mutuo sese cohortantes, dolore & ira extimulante. Nox tandem persequendi finem fecit. In eo praelio reliquiae Iazygum, quæ pertinacius Polonis resisterant, & à suscepta reli-gione defecerant, ad internecionem delæte sunt. De Lithuanis quoque, qui quatuordecim millia bellatorum expleuisse dicebantur, non multi sane euaserunt: complures enim, qui euaserant, partim pudore, partim timore suorum, mortem sibi consciuere. Lescus recuperata omni præda, & cumulata etiam hostium caesorum spoliis, victor in Poloniam reuersus, Lublini templū, monumentum victoriæ suæ, condidit ac diui Michaelis, quem in somnis victoriam sibi pollicentem viderat, memoriæ dicauit.

Pace per circuitum ab externis hostibus parta: ciuiles motus Lescum exceperunt. Sendomiriensis enim cōuentus Ioanne Palatino & Cristino Castellano eius oræ auctoribus, cū quibus & Paulus Episcopus Cracouiensis sentire dicebatur, ab eo defecit, & Cōrado Masouia Ducis accito se munitionesq; suas subdidit: nec vinci beneficiis ac secūdis rebus Lesci potuit, ut conceptū in eum iam inde ab initio odium deponeret. Verum Lescus hoc sic abire patius non est. Nam coacto tumultuario exercitu, de Cracouiensi ditione & auxilio suo comitatu, in Sendomiriensem oram contra Conradum profectus est. At ille de aduentu Lesci certior factus, cum se non satis crederet Sendomiriensibus, & paruam ipse manum secum adduxisset, in Masouiam celeriter se recepit, promittens confestim se cum maioribus copiis reuersurum. At Lescus magna animi moderatione vsus, proceres autores defectionis, destitutos à Conrado, facile sibi recōcilauit: per quos conuentum oēm una

X 2

cum

Lesci Nigri
victoria de
Lithuanis
insignis.

Sendomiri-
ensis à Le-
sco defici-
unt.

Conradus
in Masoui-
am fugit.

Fames in
Polonia.

Legati Po-
nificij in
Poloniam
& Prussi-
am aduen-
tus.

Lithuani
Sandomi-
riensem
tractum
populan-
tur.

Lesci ad
milites
sermo.

Lithuani à
Lescoviis.

cum munitionibus in potestatem suam redegit, gliscensq; civile bellum oppressit. Laboratum est fame eo & sequenti anno in Polonia, usque adeo, ut multi de plebe cum vxoribus ac liberis præsens malum euitaturi, in Vngariam & Russiam commigrarent. Sed utrobique pro salute acerbiori calamitate per gentium illarum immanitatem & perfidiam operi sunt. A Russis quidem tributum nomine Tartaris in seruitutem traditi: ab Vngaris vero Cumanis barbaris venundati. Per hoc tempus Philippus Episcopus Firmanus legatus Pontificis ex Vngaria venit Cracouiam. Inde in Prussiam contendit, controuersiamque inter Mesciungum Pomeranorum Ducem ac Cruciferos diremit.

Sequenti anno millesimo ducentesimo octuagesimo tertio mense Octobri rursus Lithuani per Lucouienſe territorium in Sedomirienſem tractum improuſi excurrerunt, & magnis incommodis & calamitatibus illum affecerunt, Nobilitas enim in arces proximas diffugerat. Exercebat tunc Lescus iudicia Cracouię: quam primum vero de barbarorum excursionē cognouit, correptis celeriter armis concurrente ad se Nobilitate, cæterisque sine mora sequi iussis, nocturnis pariter ac diurnis itineribus hos inſequitur. Concurrentibus omnibus, ubi nō longe se ab hostibus abesse sensit, aduocatis in cōcionem militibus, graui oratione eos in hostem animat, ut viri esse pergerēt, & coniugibus ac liberis suauissimis, propinquis, atque etiam agricolis suis, qui in foedam seruitutem à barbaris abducebantur, subuenirent. Cæſos senes ac pueros, vastatos agros, incensas villas & oppida, direpta fana, violata sacra grauitervlſcerentur, & insignem suam, patrięque communis ignominiam, vel cum vitę suę discrimine vindicarent. Honestissimum esse pro patria, pro aris & focis dimicantem occumbere. Glorię quam vitę bonos fortesque viros cupidiores esse debere. Non prouenire autem solidam gloriām sine magnis periculis. Irent ergo alacres, cæſisque suis eorum sanguine parentarent, & captiuos opem suam lachrymis & ciuitatibus implorantes liberarent. Et quo meliore spe ac fiducia diuini auxilij Dei cōtemptorem hostem adorarentur, confessione eos peccata expiare, & sacrosancta eucharistia communire se iubet. Præſensere aduentum Polonorum barbari, & anni superioris fortunam reformidantes, in proximas syluas se subducunt, ibique de salute sua consultant. Relictis itaque in syluis cum paruo imbecillium & ægrotorum præſidio sarcinis, captiuisque arctius colligatis, ne sibi rursus à tergo negocium facerent, magno impetu & cum clamore incondito in Polonos feruntur. Perturbauit nonnihil Polonos primus eorum aspectus, propterea quod præter omnem expectationem ad se contendere eos videbant, quos fugere crediderant: sed tamen cohortante duce, & instructe acies, cito animos resumpsere. Duas is incurſantibus hostibus acies obiecit, quarum alteri Cracouiensis, alteri Sedomirienſis Palatinatus præerat. Ipse in omnes partes oculos & totum corpus circumferre, ac ſolicite circumſpicere, quid quaque in parte gereretur, & sicubi laborantes suos conſpiceret, ut mox subsidia submitteret. Nec diu primus ille barbarorum impetus vigit: sed virtute Polonorum, quasi firmo muro obiecto, statim refractus est, & in fugam actus. In Paulum Episcopum Lescus Lithuanicarum illarum excursionum, ac item defectionis Sedomirienſis conuentus culpam conferebat: habebat enim Paulus magnas neceſſitudines & clientelas in tractu Sedomirienſi, & cum barbaris amicitias & affinitates coniunxerat. Lescus vero iam inde ab

initio

initio propter captiuitatem suam inſensus erat, ita ut verisimile eſſet, vtrumque ab ipſo conſcitatum eſſe, quo magis Lescum inuiſum apud omnes, ſuis quenque damnis & publica indignitate ac uenter redderet. Itaque captus eſt iterum à ſatellitibus Lesci, & Siradiam deportatus: diſmiſſusq; deinde maiorem immunitatem bonorum ſuorum eccleſiaſticorum à Lescis accepit.

Anno millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, Henricus Probus Dux Vratislauiensis Califfienſem arcem proditione Sandiuoij præſecti traditam Præmiſlo eripuit, oppidum enim paulo ante fortuito incendio cōflagrat. Quam arcem tertio poſt anno Poloni maiores vi expugnatā in Præmiſli potestatem redegerunt. Neque eam tunc Henricus armis vindicauit, ſed dolos verſabat in peſtore: ad quos ita factus erat, ut ne à ſacris quidem rebus & sacerdotibus manus abſtineret, dum nimia opū cupiditate flagrat. Thomæ enim Episcopo Vratislauiensi, & vniuerſo ordini eccleſiaſtico eiꝝ diœceſeos permagnā vim pecunię imperauit præter ius & morem in bellū: quæ cum ipſi eſſet negata, conuertit arma in Episcopum, & ipſi oppida, quæcunque poſſidebat, ademitt. Torſit in illum ob hoc facinus fulmen excommunicationis Archiepiſcopus Gneſnenſis Iacobus Suinea, Vratislauiæ & omnibus locis, quæ in ditione Henrici erant, ſacris interdixit. Cui decreto paritum eſt ab omnibus, præter Franciſcanos monachos, pluris facientes emolumenta ſua ac fauorē Ducis, quam diſciplinam eccleſiaſticam. Quæ res maioris crudelitatis Henrico cauſa fuit: irritatus enim Episcopum & ſacerdotes omnes ditionibus ſuis ciecit. Episcopus mœrens Ratiboriam ſe contulit, ubi à Caſimiro Duce perbenigne & honorifice acceptꝝ & habitus eſt. Quo factum eſt, ut æquiore animo exilium illud ſuum in quintum uſq; annum ferret. Henricus vero cum Caſimiro literis & legationibꝝ expoſtulauit, quod inimico ſuo receptum præberet: minasque adiecit, ni eum pelleret. Quæ cum à Caſimiro contemnerentur, coegit exercitum, & Ratiboriam obſidione cinxit. Cum autem aliquot dies duraret obſidio, murmurare contra Episcopum & cæteros ſacerdotes exules plebs à victu imparata cœpit, & præſertim ij, quorum bona in agris & villis diripiebantur, & qui ea formidabant, quæ victis captisque urbibus ab irato hoſte euenire ſolent. Qua re cognita, Episcopus collocutus cum ſuis, indignum eſſe, ait, ut ſua & paucorum exulum cauſa, bene merita de ſe ciuitas periculum ſubeat, aut vilo afficiatur incommodo. Induit deinde ſacras & pōſiticales veſtes, nonnullosq; de ſacerdotibus, quemadmodum ad ſacra peragenda ſolent, indui iubet, atque ita cum illis vrbe egreſſus, ad hoſtilia caſtra proſectus eſt. Venientes eminus conſpicatus Henricus, attonitus, de papilione exiliit, & obuiam procurrrens ad pedes Episcopi ſe abiecit, & culpam ſupplex deprecatus eſt. Episcopus benigne eum humo attollit, amplexatur, & exoſculatur non ſine lachrymis, veniamq; ſi eum factorū pœniteat, pollicetur. Deinde in proximā adiculam diuo Nicolao dedicatam ingrediuntur: ibi ſemotis arbitris inter ſe in gratiam redeunt, cum Henricus redderet, quæcunq; Episcopo, Eccleſiis, & vniuerſo ordini ſacro ademerat. Quibus peractis, ſoluit obſidionem, & ab Archiepiſcopo vinculo excom-
municationis liberatus, interdictumq; ſublatus eſt.

Dum hæc ita geruntur in Sileſia, nec in minore Polonia quietæ res fuere, turbante maxime Paulo Episcopo Cracouiensi, & omnium odia in Lescum Principem, quo captiuitatem ſuam vlſceretur, inflammante. Quod malum eoſque progreſſum eſt, ut iam non priuata paucorum conſpiratione, ſed publi-

Paulus E-
piſcopus
turbator
captus.

Henricus
Probus ec-
cleſiaſtica
bona ac de-
cimæ u-
ſurpat.

Interdictū
& dira in
Henricum
Archiepi-
ſcopi.

Episcopus
cum ſacer-
dotibus cie-
cit.

Transactio
Henrici
Ducis cum
Episcopo.

Polonia
minor de-
fecit à Le-
sco ad Con-
radū Ma-
souiū.

Cracouia
in Lesco fide
germansit.

publico procerum ac nobilitatis consilio Conradus Cirmensium Masouio-
rum Dux ad suscipiendum principatum accerseretur. Cui cum exercitu ve-
nienti Varius Castellanus, & Zegota Palatinus Cracouiensis, Ioannes Sen-
domirienſis Palatinus, & Cristinus Castellanus cum Paulo Episcopo, & ma-
xima Nobilitatis multitudine ad Sendomiriam obuiam progressi sunt, & in
verba eius iurarunt. Itaque nullo negotio Cracouiensi & Sedomirienſi domi-
nato omni tunc potitus est. Sola restabat Cracouia, in qua se Lesco cū vxore
continebat. Nec tamen explicabat rationem, quomodo eam in tanta contra-
se omnium conspiratione retineret. Nam & ij, qui ei fauebant, quique in co-
mitatu eius aulico fuerant, ab eo se subducebant, veriti, ne sibi fraudi esset, à
publico vniuersi conuentus cōsilio dissentire. Desertus ab omnibus, ad Cra-
couienſis ciuitatis, cuius studia non aliena à se esse animaduertebat, miseri-
cordiam confugit: eius fidei ac tutelæ arcem cōmendauit. Ipse in Vngariam
ad Ladislaum Regē profugit. Suscipiunt arcis defensionem Cracouienses: &
quia difficulter se arcem & urbē pariter tutari posse existimabant, cum quod
humiles erant urbis muri, nec bene instructi propugnaculis, tum q̃ distracta
multitudo imbecillior futura erat ad sustinendam vim aduersariorū, qui iam
appropinquare cum Conrado dicebatur, relicta urbe cōmigrant in arcem cū
vxoribus, liberis, ac facultatibus suis. Cognita Cracouiensium ciuium volū-
tate Proceres, mittunt ad eos, quorū autoritate deduci eos de sentētia posse
credebant, & non modo impunitatem illius cōcepti, sed etiam maiora à Cōra-
do quam à Lesco prēmia ipsis pollicentur, si cōsensum vniuersi conuētus se-
cuti, Cōrado se & arcē dedant: sin recusent, minas adiiciunt. Nihil neq; blā-
ditiis deliniti, neq; minis territi Cracouienses ciues, respōdent legationi Pro-
cerum: Non licere sibi fidē & iusiurandum Lesco semel datā violare. Re inte-
gra in cōsiliū illud se non esse adhibitos: ne nunc quidē ad id accessuros, cū
eius rationē probabilem reddere non possent. Scirēt, quid agerent, se omnia
charissima & vitam ipsam prius amittere, quam fidē frangere decreuisse. Hoc
responso irritati Proceres, & multum frementes, ad Cracouiam castra admo-
uent, cumq; perdifficilem sibi eius expugnationem scirent, urbē vacuam in-
cēdunt, vt vcl sic ciuium pertinaciam, siue constantiam pręsenti priuatorum
cuiusq; malorum aspectu frangerent.

Impetrauerat Lesco à Ladislao Rege non contemnendā Vngarorum &
Cumanorum auxilia, & cum iis iam aduentabat, eo quidem celerius, vt arcē
Cracouiensi subueniret. Id vbi didicit Conradus, occurrit ei cum exercitu,
collatisq; signis apud Bogucice pagum ad Rabam fluiuium vincitur, dissipatoq;
longe maiori, quam Lesco habebat, exercitu, in Masouiam vsq; profu-
git, veritus, ne alienatis à se aduerso pręlio voluntatibus eorum, à quibus ac-
citus erat, in potestatem Lesco veniret. Sic euentus tunc ostendit, vter iustus
arma sumpisset. Lesco moderata vtens victoria, captiuos oēs dimisit: pro-
ceribus culpam deprecantibus veniam dedit. Cracouiensibus ciuib; gratias
egit, urbem fortius muniuit, eiusq; regimē Germanis solis, qui fidē ipsi prę-
clare seruassent, proprium deinceps attribuit. Habitu quoq; & cultu cōpo-
tis cum eis conformato quantū eos faceret, ostēdit. Hęc anno à nato Christo
millesimo ducentesimo octuagesimo quinto gesta sunt. Quo etiā Boleslaus
Ploccensium Dux, Conradi frater, Russiam, siue adeo, quæ Russi in tractu
Lublinensi & Polesſensi de Polonis capta tenebant, repentina excursionē
populatus, cum pręda onustus domū reuertisset, mox idem in commodum
à Russis

Conradus
à Lesco
vincitur
& fuga-
tur.

Cracouia
regimen
Germanis
mandatū.
Masouiij
Russiam,
& Russi
Masouiam
populata-
tur.

à Russis accepta damna viciscētib; in ditione sua vicissim pertulit. Inse-
quenti vero anno Conradus Gostinino, quod in ditione Vladislai Lothici e-
rat, per fraudem potitus est. Cum enim nonnullos de suis eo prodendæ arcis
causa submisisset, Lithuanos deinde euocauit: quib; ex improviso aduenien-
tibus ij, qui subornati erāt, arcem prodiderunt. Captam illi ac direptā Con-
rado concesserunt, plus sexcētis hominibus ibi partim necatis, partim captis,
quos cum reliqua pręda abegerunt. Non tulit eam iniuriam Vladislaus, sed
tumultuaria manu facta, silenti agmine ad Ploscum contendit, noctuque ag-
gressus arcem, vigilibus cæsis, facile fit voti compos. Deinde Procerum vtri-
usque partis opera pax fit inter Duces, redditus inuicem, quas interceperant,
arcibus, damnisque Vladislao perfolutis. Nec tamen impune abiit Masouiis,
alienæ rei manus admouisse: eodem enim anno ab iisdem Lithuanis, quos
in Gostinense territorium immiserant, graui excursionē vexati sunt, & So-
chazouia, Ploscumq; arces negligētius custoditæ, captæ, & exustæ. Prussiam
hoc anno nouo vermium genere per æstatem infestatā fuisse ferunt, qui cau-
dis cancerorum pręditi, quoscunque aculeo pupugissent, intra tertium diem
extinguebant.

Sequenti vero anno Lesco dissimulato proposito, per speciem Lithuani-
ci belli Conrado bellū intulit. Vastarant Lithuani cum Prutenis Dobrinen-
sem tractum, qui in ditione Ziemouiti erat: Dobrinumq; oppidum magna
hominum strage edita diripuerant & incenderant, cum inexpectati die Do-
brinico, vacante diuino cultui multitudine, irrupissent. Fratris igitur iniu-
riam vlcisci se velle cum simulasset Lesco, comparato cum de suis, tū de vo-
luntariis cruce signatis nō paruo exercitu, in Masouiam dēflexo itinere, ob-
uia quæq; ferro & igni nemine resistente vastauit, & cum ingenti pręda do-
mum reuersus est. Atque ex eo tempore prior illa fortuna ab eo recessit, &
secundæ res aduersis commutata sunt, ne impune ferret, Dum & homi-
nes feculisse, & prętextu pietatis iræ suæ impensius indulisse. Itaque &
tunc, licet nemine persequente, complures tamen de suis in traiectu flumi-
num amisit, & mox ad finem eiusdem anni cunctæ eius ditiones longe la-
teque à Tartaris peruastatae sunt, & ipse fuga in Vngariam consulere sibi co-
actus est. Nam Tartari fame domestica stimulatī, per Russos & cum Russis,
primum in Lublinensem oram, & in Masouiam delati, locustarum in mo-
dum eas regiones cædibus & incendiis nusquam abstinētes, depopulati sunt.
Inde porro diuertentes, Sendomiriensem tractum & nonnullam partem Si-
radiensis eadem crudelitate peruagati, frustra tentata Sendomiriæ expugna-
tione, Lysecensis monasterij, quod sanctæ crucis dicitur, direptione, suasu
Russorum penitus abstinerunt, & ad Cracouiam pridie natalis Christi po-
pulabundi peruenerunt. In cuius oppugnatione cum nonnullos fortes vi-
ros amisissent, & Lescum Ducem cū vxore & primoribus in Vngariam pro-
fugisse didicissent, maiore licentia & furore in pagos & oppida vtiq; ad Car-
pathum montem debacchati, tandemq; satiati cædibus ac pręda, in Russiam
reuerterunt. Tantam autem hominum prędam tūc abegisse dicuntur è Po-
lonia, vt cum eam ad Vladimiriā recognoscerent, & partirentur inter se, v-
num & viginti millia innuptarum puellarum censa esse dicantur, eas enim
libidinis causa seruant maxime: prouectiores tum viros tum mulieres, item-
que pueros paruos immaniter trucidant. Ne Russi quidem, quamuis socij ac
tributarij, expertes malorum à barbaris fuere. Nam excessuri è Russia, vt
est ma-

Gostinum
à Conrado
surruptum
Lothico.

Ploscum in-
tercipitur à
Lothico.

Pax inter
Duces.

Lithuani
Masouiam
vexant.

Dobrinum
à Prutenis
incensum.

Masouia
Cirmensis
vastatur
à Lesco.

Tartari cū
Russis va-
stant Po-
loniam.

est malitiosum genus hominum, & incantationum ac veneficiorum gnarū, aquas omnes infecerunt, exectis captiuorum castrorum cordibus, & præsentissimo veneno imbutis, & verubus subter aquas defixis. Vnde plurimi mortales postea ex aquæ venenatæ vsu immedicabilibus morbis correpti, miserabiliter extincti sunt, cum serius mali causa animaduersa esset. Nihil acerba illa cuncti dominatus sui vastitas animum Lesci emolliit: quin is reuersus ex Vngaria, in sequentem æstatem expeditionem contra Conradum Ducem Masouiae rursus parare coepit: sed cum seignorem ad eam esse cerneret Cracouiensem ac Sandomiriensem Nobilitatem, Palatino Siradiensi mandat, vt ipse cum Siradiensibus suis, qui minus calamitatis à Tartaris pertulerant, in Masouiam populabundus excurrat. Fecit iussa Palatinus. Et iam permultis vicis pagisque vastatis præda onustus reuertebatur, cum eum Conradus, qui ditionem suam siue ob imbecillitatem virium, siue ex industria vastari passus erat, cum valida equitum ac rusticorum manu occultis itineribus secutus, vicesima quinta die Iunij in finibus Masouiae adipiscitur, & securum incautūque exercitum ex improviso adortus, non leui strage fudit ac dissipauit. Palatinus cum paucis fortiter dimicans occumbere, quam fugere maluit. Præda omni Conradus potitus est.

*Massouia
Cirmensis à
Siradiensibus
vastatur.*

*Siradienses
fusi à Ma-
souiis.*

*Lesco Ni-
ger Prin-
ceps mori-
tur.*

At Lesco his aduersis rebus & sugillationibus hominū afflictus, ex more & angore animi in morbum incidit, quo sensim tabescens, vltima demum die Septembris anni sequentis, qui fuit post Christum natum millesimus ducentessimus octuagesimus nonus, vitam cum morte commutauit, & in templo S. Trinitatis apud sodales Dominicanos honorifice sepultus est, bonus & moderatus princeps ac felix, si extrema cum primis contexuisset. Quod tamen improbitati & perfidiæ procerum magis, quam ipsi imputandum est. Donauit hic Episcopo Cracouiensi iure sempiterno decimam de omnibus metallis in cuiuscunque solo essent, intra ipsius diocesim. Præcessit autem Lesco Ziemomyslus frater Dux Vladislauiensium, non toto biennio, relictis tribus filiis, Lesco, Præmislo, & Casimiro ex Salomea filia Suenopolci susceptis. Hoc anno Casimirus Opoliensium Dux Venceslao Bohemorum Regi & successoribus eius se cum dominatu ac liberis suis subdidit. Quod Henricus quoque Vratislauiensis aliquanto prius, viuente adhuc Otocaro Rege, fecisse perhibetur.

INTERREGNUM.

*Anno Chr.
1289.*

Lesco Nigro sine liberis vita defuncto, Cracouiensis, Sandomiriensis, ac Siradiensis dominatus in medio erant, quos alius iure agnationis sibi vendicabat, alius gratia populari ambiebat, alius vi & potentia vsurpabat. Primus omnium Vladislaus Locticus Lesci mortui frater, eodem patre, sed alia matre prognatus, Siradiensem dominatum seiungentem sese à reliquis, & vltro se ipsi subdentem occupauit. Verū Cracouiensis & Sandomiriensis conuentus proceres & equites, comitiis apud Sandomiriam habitis, Paulo Episcopo autore & suatore, Boleslaum Ducem Plocensem, Conradi fratrem, Principem creauere, posthabito Cōrado, cui se bis antea viuente Lesco subiecerant, propterea quod is remissus & ignauus tunc agere visus oblatum sibi principatum non retinisset, & quod ipsi postea, cum Lesco ditionem eius vastassent, veriti, ne memor esset acceptæ iniuriæ. Accitus igitur Boleslaus, possessionem principatus adit, Cracouiamque solenni pompa deducitur.

*Boleslaus
Plocensis
ad princi-
patum ac-
citur.*

tur. Nec multo post Henricus Dux Vratislauiensis omiſſa Bohemia, ad cuius principatum procerum quorundam conspiratione contra Venceslaum inita inuitabatur, à Cracouiensibus ciuibz clam accessit, cum iusto exercitu aduenit. Venienti ciues portas vrbs, quemadmodum conuenerat, aperuere. Ibi Boleslaus noua & inopinata re percussus, quippe qui spe quieti principatus potiundi cum non magno, & ad celebritatem ac splendorem, quam ad bellum instructiore comitatu venerat, ex arce Cracouiensi se proripuit, & nequicquam retinentibus proceribus, qui copias ad eiiciendum Henricum egebant, iratus in Masouiam rediit, dictitans, se non ad bellum, sed ad pacatum principatum suscipiendum, accessitum venisse. Post discessum Boleslai, arx quoque Cracouiensis Henrico dedita est. Ibi tum proceres capto ex tempore & re præſenti consilio, legationem ad Henricum mittunt, leges quasdam ipsi, si apud se dominari vellet, præſcribunt. Quas cum ille accepisset, Princeps renunciatus est. Nec tamen diuturna ei possessio Principatus fuit. Vladislaus enim Locticus, iam Siradiensis Dux, indignum ducens, alienum fratri suo Lesco successorem in Principatu quæſitum esse, exercitum cogit, à maioribus Polonis & Pomeranis auxilia impetrat. Casimirus quoque Locticus frater Dux Lenciciensis, & Conradus ac Boleslaus Masouij cum suis per se ipsi eum adiuuabant. Quibus omnibus copiis coadunatis, Cracouiam primo vere contendit, ad deiiciendum Henrici præſidium, qui in Silesiam, relicto Cracouia præſidio, redierat.

*Henricus
Vratislaui-
ensis Cra-
couia poti-
tur.*

*Boleslaus
Masouius
principatū
deserit.*

*Locticus
petit prin-
cipatum
armis.*

*Silesiorum
expeditio
contra Lo-
cticum.*

*Locticus
princeps
renuncia-
tus.*

*Cracouia
proditione
ab Henrico
recepta.*

*Henrico
Principa-
tus recupe-
ratus.*

Factus autem certior de consilio & apparatu bellico Vladislai, cum ipse egrotaret, Henricum Lignicensem, & Præmislam Sprotauiensem patruelles suos, & Boleslaum Opoliensem Ducem cū expeditis copiis Cracouiam mittit. Quorum aduentu cognito, Vladislaus ad Seueriam oppidum ad quartū Calendas Martias eis occurrit, & prælio commisso, multis vtrinque cadentibus, ad extremum Vladislao cessit victoria. Præmislus Conradi Glogouiensis Ducis filius, adoleſcens admodum interfectus, Boleslaus Opoliensis fauicius captus est. Victor Cracouiam profectus, cum proceres & equites plarique omnes in fidem eius venirent, apertis portis receptus, omnium consensu & acclamatione Princeps renunciatus est. Sed hic item non diu possessio- nem Principatus retinuit. Henricus enim Vratislauiensis non deiectus clade priori, præſertim quod ciues nonnulli Cracouienses clanculum spem eius alerent, nouum rursus exercitum Cracouiam cum Henrico Ligniciensi (ipse enim adhuc decumbebat ægrotus) transmittit. Qui latenter profectus, & nihil ad celeritatem sibi reliqui faciens, cum nocte intempeſta ad Cracouiam accessisset, in vrbe à consciis recipitur. Clamore sublato à Silesiis, vt fieri solet capta vrbe, tumultuatur tota ciuitas: nox ac tenebræ incerta omnia, & longe quam erant, formidabiliora reddebant. Locticus, cum inopinato tumultu perterritus, & neque numerum, neque genus hostium exploratum haberet, proditionem metuens, ad Franciscanos fratres se recepit, vbi suos passim per vicos & plateas cædi, ac se quæri didicit, sumpto monachi habitu de muro à Franciscanis demissus euasit. Qui vero partium eius fuerant in vrbe, reperti ab hostibus partim necati, partim capti, & bona eorum direpta sunt. Cuius calamitatis ne Paulus quidem Episcopus expers fuit, quod impetitus Vladislao fauisset. Deinde in agros & villas procerum & equitum qui defectionis ad Locticum capita esse existimabatur, ferro & igni lauitum est. Quibus malis adacti ceteri, certatim in potestatem redierunt Henrici, qui

*Hērici Pro-
bi mors.*

*Henricus
Lignicensis
Vratisla-
uiam potitur.*

*Gryphina
donat prin-
cipatum
Venceslao
Bohemo.*

*Bohemorum
in Poloni-
am expedi-
tio.*

*A Sēdo-
miriam ve-
pulsi.*

*Locticus
Vislicia po-
titur, &
Cracouien-
sam infe-
stat.*

*Bohemi
expeditio
in Poloni-
am cum
Marchione
Brādebur-
gico.*

consecuto Principatu paulo post veneno à suis propinato, vt creditum est, mortuus est anno Christi millesimo ducentesimo nonagesimo sine liberis. Veniens autem Vratislauiam Henricus Lignicensis post mortem Henrici Probi, multorum ciuium & procerum ac militū fauore, vrbe, & arce, ac dominatu denique omni Vratislauiensi potitus est, elapso per fugam Conrado patruo, Glogouienſium Duce, quem defunctus Dux in eo Dominatu heredem testamento instituerat. Nam Cracouienſem & Sēdomiriensē ditionem Præmislo Duci maioris Poloniae legauit. Quem per idē tēpus Mesciugus etiam Dux Pomeranorum fratribus siue iam extinctis, siue iusta vindicta præteritis, succēssorem sibi designauit, & mox Pomeranos in verba eius adigit, & intra quartum annum mortuus, vacuam ipse Pomeraniā possessionē reliquit. Morte atq; testamento Henrici cognito, vrbs & arx Cracouienſis Præmislo seruat. Sēdomiriensē vero dominatum Vladislaus retinebat, ac de recuperando etiam Cracouienſi cogitabat, cum noua & inopinata res obiecta rationes eius omnes conturbauit. Etenim Gryphina L. ſci Nigri, vxor, siue pertaxa belli ciuilis, siue, ne dotalibus bonis à victore eiiceretur, verita, missis clam legatis ad Venceslaum sororis suæ filium, Bohemorum Ducem, donauit ei Cracouienſem ac Sēdomiriensē dominatum, quem sibi à Lesco marito donatum esse, confictis diplomatis affirmabat.

Non recusauit quamuis cassam donationem Venceslaus, cupidus proferendi imperij Itaq; anno sequenti millesimo ducentesimo nonagesimo primo, cum ipse motibus quibuldam domesticis, & morte ſoceri Rudolphi Imperatoris, ac noui Cæsaris electione impediretur, Tobiam Pragēſem Episcopum cum exercitu in Poloniā possessionis adeundæ gratia miſit. Cui Præmislus, ne duplici bello pariter se implicaret, & vt exorientem Vladislai Loctici potentiam, quam suspectam habere cœperat, validiori hoste ipsi obiecto, reprimeret, deducto præsidio suo, Cracouiam Bohemis tradit. Hinc omnis tractus Cracouienſis in potestatem eorum venit. Ad Sēdomiriensē deinde animos adiiciunt, ac Vislicia primū per ditionē potiuntur, deinde Oblectum arcem prope Viſtulā situm vi capiunt. Sēdomiriā vero oppugnare adorti, à Loctico caſis eaptisq; plurimis, ignominioſe repulsi sunt. Itaque inde reuertentes, relicto ad tuendas munitiones & maxime Cracouiam forti præsidio, & abducta ſecum Gryphina, ne ſententiā suā de donatione mutaret, in Bohemiā se receperunt. Ibi Locticus re apud Sēdomiriā ſcēliciter geſta erectus, munitiones aduerſariorū armis aggreditur & expugnat. Visliciam deiecto hostium præsidio recipit, inde ad Cracouiam prægreſſus, oēm circumcirca regionem vaſtat ac diripit. Nectantum animorū & viuium habebant Bohemi, vt liberiores Loctici excuſiones reprimerēt. Itaq; in Bohemiā ad Venceslaum mittunt, vt sibi ſubueniat. Mittit ille eis rursus Tobiam Episcopū mediocri manu, vt eos vtcunq; cōfirmaret, & vel induciis cū Loctico bellū ſuſpenderet, ſi cohibere eum nequiret. Sed is, cum neq; virib; Loctico parem se eſſe cerneret, neq; ferocem animum eius ſcēderet, mox in Bohemiā rebus infectis rediit. Cum autē vexare Cracouienſem oram Vladislaus Locticus non intermitteret, crebris ſuorū nunciis & querelis excitus Venceslaus, ipse per ſe ſequenti anno expeditionē in Poloniā fecit, Ottone Lōgo Marchione Brādeburgenſi tutore aliquādo ſuo in auxilium euocato. Hi ergo Duces iunctis copiis per Opoliensē tractū, poſt medium menſem Auguſtū Cracouiam adueniunt, & accepti honorificēſſime, aliquot ſepti-

manis

manis ibi de ratione belli cum Loctico gerendi conſultarunt, cum ille quieſceret interim, & hostium conſilia captaret. Tandem in Siradiensē eius ditionem impetum faciunt, eamq; liberiore excursionē depopulatur. Habebat quidem exercitum Vladislaus, ſed nuſquam tñ ad vniuerſe rei dimicationem veniebat: verum ex inſidiis hoſtē vexabat, & ſæpe quieſcentes, & corpora curantes, quam tumultuoſiſſime ad caſtra obequitans exagitabat, pabulatores, frumentatores, ac lignatores è latebris ſubito proſiliens excipiebat, vt ij poſtea nuſquam è caſtris abſq; forti equitum peditumq; præſidio prodire audent, & in caſtris excubias nocturnas duplicarent. Ita eiſ terrorem Locticus incuſſerat. Quare non diu morati, oppido Siradienſi exuſto, arce vero, in paluſtri loco ſita, ne tentata quidem, Cracouiam, atq; inde mox domos ſuas reuerterunt gloriabūdi, quaſi magnū operæ præcium feciſſent, q̄ pagos aliquot & oppidum, neq; manu, neq; ſitu munitum incēdiſſent. Nec ita multo ante Lithuani Duce Vithene per ſylvas Maſouiæ cōnuente Boleslao Duce pſecti, in Cuiuiam impetū fecerunt: ac Breſtenſe territorium depopulati, magnā prædam abegerunt. Annus hic millesimus ducentimus nonageſim⁹ ſecundus poſt Chriſtū natum inſignis eſt etiam morte Cunegundis vxoris Boleslai Pudici, ſanctæ ac religioſæ ſcēminæ. Quam conſecutus eſt improb⁹ Episcopus Cracouienſis Paulus, qui cum aliis ſtudiis minime dignis Episcopo, tum venationi ſic fuit deditus, vt venatorem, q̄ feram imprudens è caſſibus repulerat, venabulo tranſfigeret. Succēſor ipſi datus eſt Procopius Præpoſitus Sēdomiriens, & Canonicus Cracouienſis, quem Dlugoffus Gryphinae propinquum, ac Leſci Nigri Cancellarium fuiſſe memorat.

At in Sileſia per eadē tempora Conradus Dux Glogouienſis bellum aduerſus Henricū Lignicensē animo verſabat, ob interuerſum Vratislauiensē dominatū: cumq; imparē ſe illi eſſe virib; intelligeret, incautū dolis circumuenire ſtudebat, & clādeſtinis nocturnisq; excursionibus atq; latrociniis ditiones eius vexabat. Deinde fratrem germanum Hērici Poleslaum Suidnicēſem Ducē, ſcēlicet fratris inuidentem, in ſocietate belli aſciuit. Videns autē Henricus, bellum à Cōrado patruo contra ſe magno ſtudio comparari, cum non paruam Vratislauiens conuentus partē illi fauere non eſſet neſcius, ad eundem fratrem Boleslaum mittit oratum, vt arma ſecum aduerſus Conradum cōiungat, ignarus pactorū, quæ ille prius cum Cōrado pepigiſſet. Cauſificatur Boleslaus tenuitate facultatum ſuarum. Tandem acceptis ab Hērico duobus territoriis, Iauorienſi & Stregonienſi, iuſiurandum dat, ſe ipſi nō defuturum. Vbi tēpus expeditionis faciendæ aduenit, admonitus pacti ab Hērico Boleslaus, moras neſtere, & nunc hoc, nunc illud cauſari. Dat ei rursus Henricus tria oppida, Reichenbachium, Francoſteinum, & Strelam. Nihilo tamen ille magis fidem promiſſis præſtitit. Porro Conradus cum animaduertiſſet, non optima fide ſecum agere Boleslaum, à quo ſperarat, dolo captum iri Henricum, quemadmodum conuenerat, Luticum vnum de aulicis intimis Henrici, gēte Habdancum, donis & promiſſis ad proditiōnē heri induxit. Erat hic Luticus magnis ab eo beneficiis affectus: ſed patrem eius Pacoſlaum gratia & fauore principis inſoleſcētē Henricus capite pleſti iuſſerat, quod is homicidij reus, crimen, fruſtra diſſuadente ipſo iudice, gloriabūduſ fateretur. Lenierat tamen eum Lutici dolorem Henricus poſtea, collatis in eum plurimis beneficiis. Et ille iure cæſum patrem profeſſus, iureiurando dato perſuaſerat Henrico, ne quid ob eam rem de fide ſua dubitaret. Hæc non

*Siradienſis
ditio va-
ſtatur.*

*Lithuani
Cuiuiam
populatur.*

*Cunegun-
dis princeps
moritur.*

*Pauli Epi-
ſcopi mors.*

*Sileſiaci
motus.*

ignota Conrado erant. Itaque cum faces Lutici animo subderet, ac male curatum vulnus refricaret, effecit, ut apud eum plus valeret vetus dolor, quam tot recentia beneficia. Forte in balneo ad Oderam haud longe ab arce Vratislauensi corpus curabat Henricus, aduolat eo Luticus cum armatis, Henricumque nil tale suspicantem, nudum pene à balneo extrahit, ac vili pallio lectum, equoque impositum, continuato nocte dieque cursu ad Conradum asportat. Inde victus Glogouiam perductus, in angustum vas ferreum includitur, cuius erat ea angustia, ut nec stare, nec sedere, nec iacere etiam exporrectus posset: erantque in eo solum duo foramina, alterum, quo cibum sumeret, alterum, quo alium purgaret. In eo sex totos menses asservatus est, ita ut ex illuue totus verribus & veribus scateret. His malis victus tandem, numeratis Conrado triginta millibus marcarum pecuniæ, datisque Namislouienfi, Beroltouienfi, Olsnensi, Cruciborgenfi, Bicinenfi, Cunstadienfi, Rosenbergenfi, Boleslauienfi, & Hainouienfi territoriis dimittitur. Nec tamen postea conualuit Henricus: sed tertio deinde anno morbo lento consumptus est, relictis tribus filiis, Boleslao, Henrico, & Vladislao.

In minore autem Polonia posteaquam Venceslaus Bohemus vastata Sirdienfi ora recessit, ut cum Adolpho Cæsare, qui Rodolpho successerat, affinitatem contraheret, Vladislauis Lothicus rursus subiectam illi ditionem Cracouiensem infestabat, & magnis incommodis prædarios Bohemos vastationem agrorum prohibere volentes afficiebat. Verum Tartarica rabies Sedomiriensem oram crudeliter depopulata, vires eius debilitauit. Hoc eodem anno millesimo ducentesimo nonagesimo tertio accidit. Insequenti vero Vithenen Lithuanorum Dux, quamuis magna strage paulo ante in Prussia fusus à Cruciferis, & vix fuga elapsus, cum mille octingentis equitibus clam per Masouiam ductus, ex inopinato Lenciciensem tractum inuasit. Oppidum Lencicienae ac templum propter celebritatem quamplurimum hominibus diripuit & incendit, agrosque vastauit. Reuertentem cum præda Casimirus Dux Lothici frater cum tumultuaria manu prope Sochazouiam vadato Bluram amne, consecutus est, collatisque signis magnam in barbaris stragem edidit. Sed ad extremum in confertissimos hostes audacius prouectus & interfectus, victoriam hosti concessit. Nam Ducis casu conspecto, ceteri terga vertere. Tantam vero prædam hominum abduxere tunc barbari, ut viginti capita singulis cederent. Successit autem Casimiro sine liberis defuncto in Lencicienfi dominatu Vladislauis frater. Eodem anno Conradus Dux Masouiae Cirenensis morte absumptus, cum nullos haberet liberos, Boleslaum fratrem heredem reliquit. Nec multo post Cruciferi Vismam arcem in Masouia expugnarunt & exusserunt, quod ea receptaculum esset Lithuanis, excursions in ipsorum ditiones, & in Poloniam facientibus, cum Boleslaus crebro à Cruciferis, ne id fieri pateretur, frustra esset admonitus. Magnus enim ei fuit cum Lithuanis usus, ita ut uxorem quoque inde haberet Troidem Ducis filiam.

P R Æ M I S L V S R E X.

Anno Chr. 1295. Intermissis apud Polonos ducentis quindecim annis regno, Proceres pertæsi malorum sub tot principibus, ad regnum & vnius dominatum respicere cœpere. Cui rei tempus etiam ipsum optatam occasionem afferebat. Et enim Præmislaus Præmisli primi filius posthumus, vir acer, & ad res magnas geren-

gerendas factus, maiorem Poloniam solus obtinebat. In Marchia Brandenburgensi, & in Pomerania præclarum virtutis specimen superiori tempore dederat. Pomeraniæ accessione auctus, Henricique Vratislauensis testamento Cracouiensem ac Sedomiriensem Princeps nuncupatus erat. His opibus fretus, facile sperabatur Præmislaus & externa bella à Poloniæ ceruicibus depulsurus esse, & cæteros Duces ad officium reducturus, & cum dignitate regia nomen laturus. Etiam Cracouiensem animi à Bohemo alieniores facti erant. Igitur anno post Christum natum millesimo decemtesimo nonagesimo quinto indictis Gnesnam comitiis Præmislaus Rex creatur, tricesimum octauum annum agens, & mox vicesima sexta die Iunij solenni ritu inunctus, diadema regium à Iacobo Suinka Archiepiscopo Gnesnensi accepit. Suscepto autem regno, mox cogitationes suas omnes eo cœpit intendere, ut Poloniam vnuerfam pacaret, & in concordiam pristinam, vnumque corpus redigeret. Ac primum omnium, offensos ob præsumptum à se regnum cætorum Ducum animos blandis legationibus demulcere, & ad restinguenda mutua odia, ac dissidia intestina componenda cohortari instituit. Deinde externis bellis sedandis tollendisque manum admouit, quo facilius laxata exhaustæque suorum vires rescicerentur & coalescerent. Et quoniam Cruciferorum in Prussia vicinitatem suspectam habebat, moliri eos non nihil de adipiscendo Gedano, eosque ad Pomeraniæ totius dominatum aspirare senserat, munire Gedanum orsus est.

Tam præclaros autem conatus eius mors immatura præcidit septimo vel octauo regni suscepti mense. Mortis eius auctores Marchiones Brandenburgenses fuisse existimantur: qui veteribus odiis incitati, ac potentiam vicini & inimici principis, noui regni & Pomeraniæ accessione auctam veriti, ac de Santocensi territorio Polonis pridem surrepto metuentes, cum eum per dolum de medio tollere statuisset, locum & tempus ad peragendum facinus idoneum nacti sunt, cum ille festum Reipublicæ curis ac negociis animum apud Rogosnum Polonicum in vicinia Marchiæ Brandenburgensis relaxaret, quod continentes ei loco sylvarum iucundas venationes præbebant, tempore etiam ad id inuitante, quo vulgo more ex prisca bacchanalium superstitione deducto, maiori licentia genio indulgetur. Ut igitur eum ibi securum & incautum opprimerent, Otto Longus Marchio Elector, cum Ottone altero, & Ioanne Conradi fratris filiis, ex Constantia Præmisli sorore susceptis, & valida suorum manu nocturno itinere per sylvas & auia profecto, diluculo eius diei, quo Christiani anniuersario ritu cinere capitibus aspergendo præteritorum flagitiorum abdicationem & vitæ mutationem profitentur, armatis locum circumdant, rati, omnibus, qui circum Regem erant, longa vigilia & crapula pridiana sopitis, nil sibi negocij fore in peragendo scelere. Expergefactus tamen primo tumultu Præmislaus, nec subita & inopinata re consternatus, cum paucis, qui euigilant, in hostes ad se venientes, nesciens quinam, quamque multi essent, insiluit: & multis strenui fortisque viri operibus in eos editis, cum vnus omnium telis cominus eminusque peteretur, obrutus cecidit; cum regnasset & menses septem, dies vndecim, vixisset annos triginta octo, menses tres, dies viginti quatuor. Ibi diffugiunt Poloni. Attollunt semianimem Regem Brandenburgenses, & quo imponunt, ut eum secum abducerent. Sed cum agitationem nullâ ferre posse videretur, pugionibus immaniter confossum reliquere. Volunt nonnulli, Zarembas quoddam & Nalencios cædis Præmisli,

si non adiutores, conscios quidem certe fuisse, quod seueriorem eum vindicem scelerum, & inhonestas parandæ rei familiaris rationes refrenatam ferre non possent: mansisseque patrati sceleris notam in his familiis, ut neque rubris vestibus uti, neque inter equestres homines in acie consistere eis liceret, usque ad id prælium, quo Casimirus secundus Rex cum Russis confligit. Corpus Premisli Posnaniam relatum, in Basilica cum maioribus eius conditum est. Reliquit unicam filiam Rixam nomine materno dictam, decem annos natam. Cōdidit Xenodochium siue hospitale in suburbano Calissensi, Posnaniæ vero cœnobium puellis sodalitij Dominicani.

Premisli
filia Rixa.

VLADISLAVS LOCTICVS

Rex designatus.

Anno Chr.
1296.

Sublato per dolum Premislo Rege, ad nonum calendas Maij, qui dies D. Alberti memoriæ apud Polonos dicatus est, Proceres cum Nobilitate & Pomeranis de nouo Rege creando frequentes Posnaniam conuenerunt. Iniecta quidem est à nonnullis Rixæ filia Premisli mentio: sed metus belli, quod à Marchionibus, atque etiam à Cruciferis impendere videbatur, viro forti potius, & potenti, quam imbelli puellæ regnum mandare suadebat. Vladislaus ergo Locticus inter Duces Polonos potissimum idoneus visus est, quippe qui & bellis compluribus gestis acer, ac peritus rei militaris esset, & non parum roboris domesticis suis opibus ad teneras adhuc noui regni vires esset adiecturus, cum Siradiensem, Lenciciensem, ac Sandomiriensem tractum omnem, & Cuiaviensis magnam partem ditione teneret, & Cuiaviensium Ducum fratrum germanorum fauor & auxilia non defutura ipsi esse crederentur. Quare magno consensu eum Regem creant, & in verba noui Regis omnes iurant. Distulit tamen is, incertum, qua de causa, solennem coronationis ritum, nec Regis nomen, sed hæredis regni Poloniae nomen usurpauit. Profectus autem in Pomeraniam è maiore Polonia, susceptus est summo cum honore ab omnibus, etiam à Lesco Ziemomysli fratris filio, qui mox à Premisli morte Pomeraniam occupare nixus est, Gedanumque iam tunc obtinebat. Hoc amoto, ne quid absente se turbaret, secumque abducto, Voislauum quendam Pomeranum nobilem Pomeraniæ præfecit.

Vladislaus
Locticus
Rex crea-
tur.

Locticus
Silesis bel-
lum inferit.
Dissidia
Ducum Si-
lesia.

Conradus
Glogouien-
sis moritur.

Sequenti deinde anno in minorem Poloniam se contulit, & Bohemorum præsidia, fautoresque crebris excursionibus vexauit: tametsi præter munitiones, quas præsidii Bohemi tenebant, haud fere quisquam in fide ipsorum permanebat. Fauebant Silesij ferme Bohemis, & in cæteras Poloniae oras aditum eis præbebant, Vladislaum vero Regem aspernabantur. Itaque in eos tunc expeditionem fecit Locticus, Silesiamque longe & late depopulatus, luculentam prædā nemine prohibente auexit: siquidem dissidebant ipsi inter se Silesij. Boleslaus enim Suidnicensium Dux suscepta tutela liberorū Henrici fratris Ducis Vratislauiensis & Lignicēsiū, moliebatur bellum aduersus Conradū patrum Glogouiensium Ducem, quod is Henricū fratrem iuunifœdo testoque carcere ad mortem adegisset, magnaue parte bonorum mulctasset. Verum gliscens bellum inter ipsa initia sopitum est interagnatos, veritos, ne inter se belligerantes tertio prædæ essent. Nec diu post pacificationem illam cum Boleslao Conradus Glogouiensis superstes fuit: à quo collegium sacerdotum ope Thomæ Episcopi Vratislauiensis acceden-

te Glo-

te Glogouia institutum est. Secutus est eum Boleslaus, qui primus subditis suis exactiones inauditas ante eum diem in Polonia imposuit, Nobilitatemque ex censu pro magnitudine possessionum & reddituum descripto militare iussit, cum viritum antea militaret. Reliquit autem filios Bernardum Suidnicensem, Henricum Iaurouensem, & Boleslaum Monsterbergensem Duces. Conradus vero Glogouiensis Henricum & Conradum filios reliquit: Quorum Henricus quidem patri successit, Conradus vero gibbosus Stinauensis Dux, Præpositus Vratislauiensis fuit. Vocatus autem ad Archiepiscopatum Salisburgensem, ab Henrico fratre illustri comitatu instructus, dimissus est, cumque in itinere Viennæ deficeret lagena ceruisiæ suæ Stinauensis, flagitauit ibi aliam, & cum non inueniret, sciscitatus de Salisburga, accepit, ibi nullum esse usum ceruisiæ, sed hauriri vina generosa. Ibi bonus ille Silesius non passus est auelli sese à suo dolio patrio, sed aperte contestatus est, malle se episcopatum, quam ceruisiam deferere. Offensus agressi hoc facto fratris Henricus, eum tanquam hominem parum sanæ mentis Glogouia includit in turrin arcis. Vnde suorum vi & ope liberatus, paruo tempore vixit. Atque ita vnicus Dux vniuersi ducatus Glogouiensis relictus est.

Post hanc vero Silesiacam expeditionem Locticus in maiorem Poloniam cum copiis profectus, quieti se & ocio, voluptatibusque dedit: quæ res ei perniciofa fuit non immerito. Milites enim in bellis raptò viuere assueti, ne in pace quidem ab iniuriis ac vexationibus tenuiorum & ecclesiasticorum bonorum direptionibus, ingenuarumque matronarum ac virginum stupris sibi temperabant. Eam licentiam ille non modo non coercerat, sed indulgentia magis etiam alebat. Cætera quoque boni ac vigilantis principis munera negligētius obibat, muliercularum amoribus irretitus, ita ut externi quoque & finitimi Saxones plerumque Poloniae & Pomeraniæ oras impune latrocinii infestarent. Quibus de rebus cum frustra admonitus ac reprehensus esset aliquoties ab Andrea Episcopo Posnaniensi, toti diocesi suæ sacris ab eo interdictum est. Deinde conuentu apud Posnaniam habito, regnum ipsi tunc absenti forte, & in minorem Poloniam profecto, post tertium annum abrogatum est, Henricoque Glogouensi, qui id ambiebat, & aliis suæ stirpis Ducibus præteritis, ad Venceslaum Bohemorum Regem delatum, quod retineret is etiam tunc munitiones quasdam in tractu Cracouiensi, nemoque potentior hostis obiici Loctico posset. Id autem anno Christi nati millesimo trecentesimo factum est. Quo anno Romæ iubileus imitatione Hebræorum à Bonifacio octauo Pontifice Maximo primus institutus est. Per hæc tempora Lithuani cum reliquiis Prutenorum assiduus excursionibus Cruciferos in Prussia & Liuania affligebant.

Venceslaus
Bohemus
Polonus ex-
petitus.

VENCESLAUS BOHEMORVM REX.

Anno Chr.
1300.

Accitus splendida legatione Venceslaus, adfuit sine mora, Gnesnæque de more à Iacobo Archiepiscopo inunctus, ac regio diademate cinctus est, & mox Posnaniam profectus, Procerum suauis duxit Rixam siue Elisabetham, Premisli Regis defuncti filiam, quo magis eius coniugio regnum apud Polonos stabiliret. Deinde dimissis quoque uersum copiis, orania, quæ dudum in ditione Vladislai fuerant, in potestatem suam redigit. Dum hæc ita geruntur, Russi tempus aduenisse rati, quo tanquam in vacuum finitimæ sibi Poloniae possessionem inopine possent inuadere, dum

Venceslaus
Rex coro-
natur Gne-
sna. Et Ri-
xam uxorem
ducit.
VL. Locticus
solitatus o-
mnibus be-
nis.

Russi Sendor-
miriens.
tractum
vastant.

Locticus in
Vngariam
fugit, &
peregrina-
tur.

Gostinum
& Ploscum
à Bohemis
oppugna-
tur.

Minores
Poloni ex-
peditionem
contra Rus-
sos susci-
piunt.

Russi visi
à Polonis.

Locticus
regnum
reperit.

dum Locticus desertus fere à suis, de retinendo, siue adeo recuperando re-
gno laborat: Venceslaus vero nouus Rex stabiliendo eo, & redigendis domi-
ni in potestatem suam iis, qui imperium eius adhuc detrectabāt, occupatus est,
magnis copiis Sendormiriensem tractum infestarunt: & longe lateque perua-
gati, capta & incensa arce Corcinenſi, quæ lignea etiam tunc erat, raptim cū
ingenti præda domum se receperunt, prius fere quam ad Venceslaum Re-
gem de excursionem eorum nuncius perferretur. Per idem tempus Lithuani
Dobrinum depopulati sunt. Malebat autem Venceslaus tūc Locticum per-
sequi, quam Russos vlciſci. Verum ille cautus & callidus, nusquam pedem fi-
gere, nemini se credere, omnes habere suspectos, in syluis & locis solis lati-
rare, locumque subinde mutare, famem cœliq; inclementiam patienter fer-
re, & Procerum animos clam pertentare. Quos ubi partim alienos à se esse,
partim arma Bohemorum, & Poloniæ totius consensum metuere, decretū-
que comitiorum præuaricari nolle animaduertit, & patrimonio quoque o-
mni à Bohemo spoliatus est, abiecta spe recuperandi regni, & insidias aduer-
sarium declinans, in Vngariam profugit. Inde porro Romam priuato ha-
bitu profectus, facinora sua durioris poenitentia expiauit. Deinde reuersus
in Vngariam, Amedæi Palatini Vngariæ hospitio vsus est annis aliquot, oc-
casione expectans, qua regnum ereptum repeteret.

At Venceslaus Rex subactis omnibus, quæ in Loctici ditione fuerāt, Go-
stinum quoque & Ploscum adortus est: sed re infecta, agris tantum vastatis,
& Masouia sese recepit. Constitutis autem rebus suis in Polonia, relictis que
præfectis Bohemis, penes quos rerum summa esset, in minore quidem Polo-
nia Nicolao Duce Opauienſi, in maiore vero Frisco Silesio, in Cuiavia vero
Tassa Viſſemburgio, in Bohemiam rediit, nec post id tempus Poloniam vs-
quam aspexit. Fuerunt autem eo regnante quietæ res in tota Polonia, præter,
quod minores Poloni cum vetusta Lublini ereptione, tum noua in Sendor-
miriensem oram excursionem irritati, vltro expeditionem aduersus Russos sus-
ceperunt. Cuius non ignari Russi, magnum & ipsi coegerunt exercitum, Li-
thuanorum ac Tartarorum auxilia sibi adiunxerunt, & apud Lublinum Po-
lonis aduenientibus occurrentes, pugnandi copiam fecerunt, freti multitu-
dine sua. Nec Poloni quamuis longe pauciores pugna detrectarunt, & sum-
ma ope adnixi, victos hostes in fugam egerunt præcipientes. Magna tunc ea
strages Russorum & barbarorum fuit, fuissetque maior, ni propinqua arx
Lublinensis receptum eis præbuiſſet: tametsi ne munitio quidem satis eos tu-
tata est. Obsessi enim à Polonis, cum eruptionem tentare ausi non essent, fa-
me inualeſcente, deditionem fecere. Ita Lublinensis arx post septimum &
quinquagesimum forte annum, posteaquam à Russis capta erat, à Polonis
recepta est.

Cœpit deinde noua spes recuperandi regni affulgere Vladislao Loctico, cū
Polonis iam exorsa esse inciperet Bohemorum superbia & auaritia, & Vences-
laus Vngarico bello se implicasset pro Venceslao filio. Harum rerū cum non
ignarus esset Locticus, arripuit oblatam occasionem, & Amedæi hospitis ope
adiutus, in Poloniam cum aliquanta manu Vngarorum contendit: adue-
nientique arcem Peliciscam Vislicia imminem occupat. Mox Bohemo-
rum præsidium Vislicia fauētibus ciuib; deturbat: deinde Lelouiam arcem
in suam potestatem redigit. Vnde vicinia omnis vi & metu adacta, ad eum
deficiebat, & copias eius augebat. Adiunxit autem & fortuna conatum eius
Nam

Nam Venceslaus non ita multo post, vt forte Vngarorum perfidiam pero-
sus, ex Vngaria filium repudiato regno reducerat, Pragæ morbo correptus,
læta tabe absumptus est, nono Calendas Iulij anno à Christo nato millesimo
trecentesimo quinto. Eius morte cognita, res Loctici aliquanto meliore lo-
co esse cœperunt. Nec magno is negotio agrestium fere opera Sendormirien-
sem tractum omnem, deiectis vndique Bohemorum præſidiis recepit. Tunc
vero primores cum pleraque omni Nobilitate Cracouiensis ac Sendormiri-
ensis conu-ntus fortunam secuti, cum Vladislao se coniungunt, & ad subi-
gendas Cracouiensis oræ munitiones Ducem eum sequuntur. Venienti cum
exercitu Cracouienses ciues Alberto aduocato autore portas vr̄bis aperuere.
Nec morati Bohemi arcem quoque dedidere, cū tardius ipsis subueniret iu-
nior Venceslaus (qui patri hæres in Bohemia successerat) & vi&us ac com-
meatus inopia preſſi, longiorem obsidionem sustinere non possent. Fecit
tandem anno sequenti Venceslaus iunior expeditionem in Poloniam, regni
paterni repetendi causa, cuius iam titulum vsurparat. Sed antequam Poloniæ
fines attingeret, Olomucij meridiano tempore in cubiculo quiescens inter-
fectus est, a suis ne, an subornatis ab Alberto Imperatore percussoribus, ne-
tūm quidem in recenti scelere certo sciri potuit. Ab eo tempore Bohemi ex-
ternos Reges & principes habere cœperunt.

Venceslaus
Rex mori-
tur Praga.

Locticus
recepit
Cracoui-
am.

Venceslaus
iunioris in
Poloniam
expeditio.
Idem tru-
cidatus O-
lomucij est.

VLADISLAUS LOCTICVS iterum Rex.

Morte Venceslai vulgata apud Polonos, tūc vero Bohemi, qui iam an-
te alienatas esse à se Polonorum voluntates persenserant, sibi prospice-
re, ac de præſidiis vndique decedere. Poloni vero, quos ad eum diem metus
Bohemorum continuerat, in potestatem Vladislai veniunt: & actis Craco-
uiæ comitiis, magno omnium conuentuum consensu Locticus iterum Rex
creatur. Polonenses modo & Calissenses aberāt, quod abhorrent ab im-
perio Vladislai Loctici pristinorum flagitiorum & iniuriarum eius memores,
& veriti, ne is grauius in se animaduertit, quod eum prius eiecissent. Itaq;
à cætera Polonia sese tunc ij segregarunt, ac Henrico Duci Glogouiensi Cō-
radi filio, quod ex sorore Præmisli natus erat, subdiderunt. Quod quidem
diffidium in causa fuit, quo minus tunc Vladislaus coronaretur, cum diade-
ma ac reliqua regni insignia Gnesnæ de more asseruarentur, & Archiepiscopus,
sine quo non fit coronatio, in ditione Henrici esset. Tametsi vacua tunc
fuit rursus annis aliquot sedes metropolitana post obitum Iacobi Suincæ Ar-
chiepiscopi Gnesnensis, propter diuturnam Cardinalium dissensionem in
creando Pōtifice Maximo post Benedictum vndecimū. Fecit autē bellum
Hērico Locticus: sed illo nusquam in dimicationem prodeunte, vastatis per
æstatem aduersariorum agris, villis, & oppidis, in Pomeraniam cum nōnul-
lis Polonorum proceribus descendit, & Gedani ab vniuerso Pomeranorum
conuentu iusiurandum accepit, quod in potestate eius futuri semper essent.
Præfecit autem toti Pomeraniæ Præmislum & Casimirum Duces, Ziemo-
mysli fratris filios: Gedano excepto, quod pariter cum arce Bogussæ iudicis
Pomeraniæ fidei commendauit.

Dum autem Locticus Gedani commoratur, Lithuani silenti agmine per
sylvas progressi, in maiorem Poloniam excursionem fecere, Calissiam & Sta-
uisinum oppida incendere, & omnem circumcirca regionem vastare, in-

Anno Chr.
1305.

VL. Locti-
cus iterum
Rex crea-
tur.

Maiores
Poloni Hē-
rico Glogo-
uensi se
subdiciunt.

Locticus
Henrico
Glogo. bel-
lum facit.

Lithuani
maiorem
Poloniam
vastant.

gentemque prædam dissimulantibus Masouis, & qui Loctico parebant, abegerunt. Eodem anno qui fuit millesimus trecentessimus sextus, octava die Maij Basilica Cracouiensis & arx tota, quæ lignea tunc erat, penitus conflavit: quæ dirutis veteribus muris, in eam, quam nunc obtinet, formam & amplitudinem post decimum quartum annum reedificata est à Nanke-ro Episcopo, nobili Silesio, qui Iohanni successit, conferente in eam rem pecuniam non modo Episcopo & Collegio, sed etiam vniuerso ordine Ecclesiastico, qui est in diocesi Cracouiensi: adhuc semestribus fructibus omnium sacerdotiorum, quæcunque per illud tempus vacare contigit, cum in usum conuersis. Non diu vero pacatam tenuit Pomeraniam Locticus, auctor enim nouorum motuum fuit Petrus Cancellarius Pomeraniæ, Palatini Gedanensis filius, qui quanto plus possidebat, tanto maiori cupiditate & ambitione flagrabat: & cum repulsam à Loctico de quibusdam postulatis passus esset, consilium capit nefarium prodendæ Marchionibus Brandenburgensibus patriæ, patre, si non impulsore, certe non infcio. Nec difficile hoc ipsi erat peragere, cum & dignitas inter Pomeranos maxima esset eius familiæ, & nouem arces in potestate sua haberet. Sed proditis re nondum matura eius consiliis aduolat Vladislaus, captumque Petrum Cracouiam abduxit: quem tamen non multo post à fratribus eius exoratus dimisit, cum ij se obsides fore pro fratre obtulissent: atque ij quoque, cum negligentius asseruarentur, breui euaserunt. Acciti itaque ab iis Ioannes & Volde-marus Marchiones, cum exercitu Pomeraniam ingressi sunt, statimque omnes plerasque eius regionis munitiones partim per deditioem accepere, partim expugnauere, adiuuante Petro cum fratribus, necessariis, & clientibus.

Pomerania
Marchio-
nibus pro-
dita.

Gedanensis
dedunt se
Marchio-
nibus.

Gedanensis
arcis de-
fensio Cru-
ciferis co-
mendata.

Ad Gedanum deinde castra admota sunt: & oppidani quidem, cum magna iam ex parte Teutones essent, & cum Teutonibus plurima haberent commercia, Saxonibus portas vrbs aperuerant. Arcem tenebat Bogus-sa iudex Pomeraniæ cum Nobilitate, quæ se perfidia Petri non contaminarat: is veritus, ne obsessi extrema pati cogerentur, neue aut molestia diuturnæ obsidionis fracti, aut largitione corrupti, hosti arcem dederent, cum Nemira maximis itineribus ad Vladislaum Locticum commendata aliis arce excurrit, repertumque Sendomiræ, de statu rerum Pomeraniæ, ac de periculo Gedanensis arcis edocet, opemque eius implorat. Pollicetur Vladislaus, breui se eis affuturum esse auxilio: sed quia tardius id fore iudicabat Bogus-sa, quam præsens necessitas postulabat, si tunc primum iudici vniuersæ Poloniæ expeditio in Pomeraniam deberet, præsertim æstate iam declinante, suggerit Vladislaus, vt Cruciferorum opera ad defendendam arcem vteretur, tantisper, dum ipse commode bellum aduersus Saxones comparare posset. Approbat consilium Vladislaus, ex templo Bogus-sa cum regis mandatis ad Magistrum Cruciferorum proficiscitur. Prolixè illi omnia polliciti, constituerunt cum Bogus-sa, vt dimidiam arcem ipsi tenerent, & annum vnum suis sumptibus defenderent, deinceps vero postea- tum annum, quæcunque impendia facerent, vt ea Vladislao expensa referrent, nec prius arce decederent, quam exoluta illa sibi essent: damnorum vero, si qua acciperent, nulla ratio duceretur. His igitur conditionibus in arcem recepti, magnam vim commeatus secum importarunt: ac munera cum Pomeranis, quemadmodum conuenierat, partiti, non habebant satis defen-

defendere munitionem, verum crebris etiam eruptionibus hostem laceffe-bant, ita vt is in oppidum se recipere cogeretur, & ad extremum instante hyeme obsidionem solueret, relictoque in oppido aliquanto præsidio discederet. Verum id quoque non ita multo post expugnatum, & præsidium inter-fectum est, ac de autoribus defectionis sumptum supplicium. Etiam non mag-nopere opus erat adiutoribus ac defensoribus Cruciferis: sed tamē alebant ij metum Pomeranorum, & subinde plures armati in arcem submitteban-tur. Cum autem superiores iam se esse Pomeranis animaduertent, fero-cius sese gerere, ac sæpe cum illis rixari: Ad extremum apertius totam sibi arcem vendicarunt, & primores nobilitatis Pomeraniæ, ipsumque præfe-ctum arcis in carcerem compegerunt. Qua necessitate adactus Bogus-sa hæc pacta cum iis iniuit, nimirum, vt totam arcem ipsis concederet, ita tamen, vt eam Vladislao ad primam eius postulationem redderent, cum is impensas belli ipsis exoluisset.

Gedanum
receptum.

Crucigeri
arcem Ge-
danensium
potestatis
faciunt.

Qua re ad Vladislaum Cracouiam perlata, coepit eum pœnitere consilij de acciendis contra Saxones Cruciferis. Videbat enim se lupis, quod dici-tur, oues commisisse, & non sublatum, sed duplicatum sibi esse bellum, duos-que se pro vno hostes cepisse. Ac tunc demum recordabatur, adhuc Præmis-lo regnante Cruciferos ad interuertendum Gedanum adspirasse: nec mul-to dissimili cupiditate, quamuis dissimili arte, Michalouicensem ditionem v-surpassse. Acceperant eam hypothecæ nomine à Lesco Duce Cuiuiæ, datis ei mutuo trecentis marcis Torunienfibus, quibus ille se in bello Vngarico à Venceslao Bohemorum Rege captum redimebat. Conuenierat autem Cru-ciferis cum Lesco, vt si intra triennium pecuniam illam non redderet, pro-
pria iure sempiterno Cruciferorum fieret ea ditio. Et offerebat quidem eis Lesco cum fratribus pecuniam intra cōstitutum tempus, non acceptarunt tamen eam illi, degustata semel possissionis & vtilitatis dulcedine, iam hoc, iam illud causificantes, donec aliquanto post Lesco necessitate adductus, acce-
ptis insuper ab eis ducentis sexaginta duabus marcis, dominatu illo, & iure suo omni sese abdicauit. Hæc tunc secū de Cruciferis Vladislaus Locticus re-putabat: nec tamen spem penitus omnē de fide eorum abiiciebat. Existima-
bat enim, quamuis literis & legationibus nihil apud eos proficeret, tamen si ipse in colloquium cum eis veniret, facile autoritate sua ad æquas conditio-
nes rem perducere posset. Alebant illi hanc spem eius blandis responsis, quo
maiore vi ac diuturnitate temporis Gedani possissionem sibi stabilirent. Tandem constituto loco ac tempore conueniunt Rex & Magister Crucife-
rorum Henricus ad pagum Graiouiæ in tractu Cuiuiensi cum primori-
bus vterque suis. Ibi Vladislaus exorsus longa oratione cum Magistro de occupata arcis iniuria expostulat: beneficia maiorum suorum in ordinem
Cruciferorum commemorat, pro quibus aliter ij gratiam sibi referant, quam
gratis bonisq; viris dignum sit. Atq; vt ingrati, iniusti, ac impij esse vellent,
id certe & pacta conuenta, quæ ne barbari quidem temere violarent, ser-
uare eos debuisset. Adhuc Magister nihil beneficiorū & ingratitudinis, perfid-
iæque exprobratione cōmotus, placide & modeste respondet: Se, quicquid
fecerit, bono Vladislai fecisse. Metuentē enim, ne Pomeranorum insolentia
suorumq; impatientia res in malum maius erumperet, excedere Pomeranos
arce iussisse, quam retinere ipsi per se nō possent. Paratum autē se esse eā red-
dere si impedia sibi persoluerentur. Æquum eum Vladislaus postulare affir-

Pacta Cru-
ciferorum
cum Duce
Cuiuiæ.

Vl. Locti-
cus cum
Cruciferis
expostulat.

mat, & edere impendiorum summam iubet. Ibi ille conceptum animo dolum detegens, centies mille marcas latorum siue Bohemicorum grossorum poscit. Negare Vladislaus iustam esse eam æstimationem, bonorumque viro-
rum arbitrio in ea stare velle. Recusare id Magister, & quantum edidisset, poscere. Ingens tunc ea summa fuit in magna annonæ vilitate. Itaque re in-
fecta, & irritatis magis animis disceditur.

Cruciferi omnem iam Pomeraniam animo complexi, maiore vi bellum comparabant. Augebat autem eis spem potiundæ eius, quod sciebant, Vla-
dislaum civili aduersus Henricum bello de maioris Poloniæ possessione di-
stineri: Lithuanos quoque non modo aduersariorum, sed etiam ipsius Vladis-
lai ditiones infestos. Ipsi vero Cruciferi contra Lithuanos prosperiore for-
tuna bellum gerebant. Temporis igitur opportunitate sibi vtendum rati an-
no Christi millesimo trecentesimo decimo, magnas à Germanis suis copias
cōducunt: cum Marchionibus Brandenburgensibus fœdus ieiunt, ea lege, vt
ij retinerent, quicquid superiore bello in Pomerania occupassent: Gedanū
vero Derfauiam, & Suece, munitiones in ripa Vistulæ sitas sibi bello quæren-
das concederent. Deinde vero Cruciferi ad Gedanensem oppidum, quod in
potestate Vladislai erat. & à Pomeranica Nobilitate defendebatur, castra ad-
mouēr, eo potissimum tempore, quo plurima hominum multitudo eo vndi-
que ad anniuersarias nundinas confluxerat, hoc est, primis Augusti mensis
diebus. Idque eo maxime consilio fecere, vt ex direptione opulenti oppidi,
& mercatorum ac Nobilitatis, quæ facultates suas eo importarat, pecuniam
in stipendia militum, & in ceteros vsus belli conquirent. Defendebatur
quidem oppidum strenue, plurimumque negocij in expugnando eo habituri
esse videbatur Cruciferi, ni proditio interuenisset. Etenim nocte quadam
hostes à ciuibus quibusdam Teutonici generis aperta porta intromissi, oppi-
dum ceperunt, ingentemque cædem hominum omnis generis ediderunt, vt
eo crudelitatis exemplo reliquos à defensione cætrarum munitionū deter-
rerent. Nec in vlla cuiusquam munitionis expugnatione plus Polonici sar-
guinis effusum esse proditur ab vllis barbaris, quam tunc à religiosissimis, &
Polonorum beneficiariis effusum sit.

Gedano potiti, ad Derfauiam ducunt exercitum, neque tamen interim
populationibus & incendiis pagorum & villarum, hominumque cædibus
abstinent. Præerat ei arci Casimirus Dux, cui cum Præmislo fratre Pome-
rania à Vladislao commendata fuit. Is igitur de aduentu hostium certior factus,
ad castra eorum proficiscitur, quod non parua ei erat cum Cruciferis & Ma-
gistro consuetudo: sperabat enim, eos sua causa susceptum bellum depositu-
ros esse, propterea quod meminerat, prolixè eos sibi fratrique suo de bene-
uolentia sua policeri. Admissus in conspectum Magistri & Commendato-
rum, quorum erga se fratremque beneuolentiam ac pollicitationes com-
memorat, eorum hortatu se administrationem Pomeraniæ suscepisse: nihil vn-
quam hostile, sed bonam vicinitatem & auxilium ab iis sperare iussos. Quæ
deinde, vt pollicitationum suarum memores esse velint, exercitumque dedu-
cant. Si quid ipse frater eius, aut Pomeranorum quisquam, aut patruus
denique suus Vladislaus in eum, vel in ordinem Cruciferorum deliquisset,
cumulate satisfacturos esse. Superbe ei Magister respondit, fassus ea, quæ ille
commemorat: verum eo id se fecisse, quod ipsos, quam potentiorum quem-
piam vicinum habere mallet. Nunc se, quam illos, Pomeraniam obtinere
mallet.

*Pomerania
bello perita
à Crucife-
ris.*

*Gedanum
Cruciferis
proditum.*

*Casimirus
Dux sup-
plex Cruci-
feris.*

*Magister
superbere
respondet.*

malle: sibi se esse amiciores, quam ipsis. Verum eam tamen se eis gratiam fa-
cere, vt eis præsidium deducere, & res suas saluas auferre liceat: aut si id nol-
lent, se suaque defenderent. His dictis mensam apponi iubet, inuitat homi-
nem comitesque eius comiter. Dum illi prandent, interim exercitus Cruci-
ferorum obsidione arcem cinxit. Peraçto prandio, cum Casimirus nihil æ-
qui à Magistro impetraret, & in arcem cum suis reuerti vellet, videt aditum
obfessum ab hostibus. Mittit ad Magistrum, qui eum admoneant, præter ius
gentium id sibi factum videri, quod interim, dum ipse de pace agit, arx ob-
fessa sit, & ipse ab ea excludatur. Respondet Magister, errasse Casimirum, qui
existimarit, se cum tanto exercitu ad quietem somnumque capiendum eo
venisse, vllumque tempus vacuum à rebus gerendis intermissurum esse, do-
nec Pomeraniam in suam redigat potestatem. Si sibi ille auscultare vellet, ar-
cem sibi, deducto præsidio, rebusque exportatis, traderet. Ibi Casimirus cum
sciret, arcem non satis munitam esse aduersus tantam vim hostium, neque
commeatu instruatam, consilium cepit necessarium dedendæ arcis, saluif-
que rebus & hominibus ad Præmislum fratrem in Suecensem arcem se con-
tulit.

At Cruciferi Derfauiam incensa vltius progressi, Choiniciam, Nouum, &
alia quædam oppida partim per deditionem acceperunt, partim expugnata
exusserunt. Deinde ad Suece castra mouerunt, quæ vna arx erat reliqua in
Pomerania, natura atque bene munita, & ad ferendam obsidionem instru-
cta, quod in cā se Præmisus & Casimirus Duces, & Pomeranica Nobilitas o-
mnis, quæ supererat, cum copiis & facultatibus suis contulissent. Quod cum
intelligerent Cruciferi, maiore cura ad expugnationem eius animos inten-
dere cœperunt, excitatisque machinis aliquot, mœnia arcis, quæ lignea e-
rant, quater instituerunt, ac duobus patibulis è regione arcis positis, exitu-
um obfessis, ni arcem dederent, minabantur. Quo vero maiorem terrorem
eis incuteret, quotidie aliquot homines rusticanos captos appendebant. Ni-
hil tamen Cruciferorum illa crudelitas, minæque eorum, qui in præsidio e-
rant, animos à defendenda arce & obsidione perficienda retardabat. Itaque
Cruciferi cum animaduernerent, sedendo se tempus terere, & aperta vi nil
proficere, ad dolos se conuertunt, & Andream Cedronicium auro corrup-
punt, vt sibi arcem proderet. Is igitur nocte quadam chordis catapultarum
& balistarum, quibus Poloni maxime hostium vim eminens reprimebāt, suc-
cis, ad Cruciferos transfugit, & quid egerit, exponit. Itaque postero die Cru-
ciferi magna fiducia turres, quas excitant, ad mœnia arcis propius peruol-
uunt ab ea parte, quæ interrupto fluminis ambitu liberiores præbebat adi-
tum. Poloni cum summonere hostem, solito ferocius vrgentem oppugna-
tionem, vellent, reperiunt balistas & catapultas redditas esse inutiles. Re no-
ua perculsi, tadem oblati fortuito telis, extremum conatum faciunt, & par-
tim contis mœnia scandentes hostes detrudunt: partim saxis deiectis auda-
cius succedentes obruunt, ita vt receptui canere Magister cogeretur. At Po-
loni periculo illius diei admoniti, ac veriti, ne grauius in se à Cruciferis capta
arce consuleretur, misso caduceatore inducias mensuras à Cruciferis impe-
trarunt, deditionem pacti, ni sibi intra id tempus subueniretur. Vladislaum
de omnibus certiores faciunt, & nisi celeriter sibi opem ferat, actum esse de
se, ac de arce docent. At ille, cum domi quietas res non haberet, Andream
Rospirenses Castellanos cum aliquanta manu in auxilium Pomeranis pro-
ficisci

*Derfauiam
incensa &
alia oppida
capta.*

ficiſci iubet, vt bellum modo duceret. Verum is negligentius agens neq; auſus per hoſtilem exercitum in arcem perſumpere, priuſquam coſpexiſſet hoſtem, retro abiit.

Finitis induciis, cum nulla spes auxilij obfessis ostentaretur, post septuagessimam obsidionis diem excedūt arce Præmisus & Casimirus Duces cum præfecto arcis & omni præsidio, armis & facultatibus suis, & ad Vladislaum profecti, humanissime ab eo recreati sunt. Ita tunc Suecensem arcem, simul & omnem Pomeraniam Vladislaus Locticus amisit, dum de maiore Polonia sibi adiungenda sollicitus est. Etenim ceperat iam maiores Polonos Henrici tadium, quod contemni se ab eo, & iura institutaque maiorum suorum violari viderent. Itaque conuentu Gnesnæ habito, deserto Henrico, in Vladislai fidem & potestatem reuenerant. Quod cum accepisset Henricus, Ioannem Bibersteinium cum exercitu ad reuocandos ad officium Polonos misit. Cui venienti Poseniam ciues portas vrbis aperuere, præsidiumq; munita Basilica accepere. A quo in Prælatos & Canonicos, domosq; eorū scuitum est qd cum Vladislao sentirent. Ad cætera vero subigenda pergēti Bibersteino, Dobrogostius Szemotul⁹ Thomislai Palatini Poseniensis filius gēte Nalencius cum Polonis occurrit, initoq; prælio multis vtrinq; cæsis, ad extremum victoria potitus est. Inde præsidium Silesiorum Posenia eicctum: in ciues, quod Henrico fauerant, & occasione malorum, quibus sacerdotes afflcti sunt, præbuisse videbantur, ea pœna sancita, ne liberi eorū in collegia Basilicarum cooparentur, reciperenturue. Nec ita multo post Hēricus domi à Boleslao Duce Vratislauiensium, Henrici quinti filio, bello laceffit & profligatus, ex mœrore, cum ægrotasset, quinto idus Decembris mortuus est, relictis filiis quatuor: qui sic inter se partiti sunt patrimonium, vt Henrico Saganensis, Conrado Olsnicensis, Ioanni Stinauiensis, Præmi lo vero natu minimo Glogouiensis dominatus cederet. Atq; ex eo tempore maiorem Poloniam pacatam tenuit Vladislaus Locticus, suscepitque eodē anno Casimirum filium ex Heddigii vxore natum pridie calendas Maij. Inopia quoque & fame, ex imbris & inundatione aquarum orta, laboratum est eo anno in Polonia, & nonnullis aliis regionibus.

Sub. Et a omni Pomerania, non deponere tamen sollicitudinem Crucife-
ri, veriti, ne bello à Polonis ea constitutis domi rebus repeteretur. Quocir-
ca vt sibi poss. sionem eius stabilirent, colloquium à Vladislao Magister Ca-
rolus, qui Henrico successerat, petiuit. Nec renuit Vladislaus, sperans
pactis aliquibus (quod malebat quam armis) recuperare se à Cruciferis a-
missam Pomeraniam posse. Itaque anno sequenti præstituto die apud Bre-
stam Cuiuienssem conveniunt. Ibi Magister grauitè à Vladislao accusatus,
paucis ad excusationem facti sui dictis, magnis precibus ab eo, principibus
que Polonis contendit, vt Pomeraniam sibi & ordini suo iure sempiter-
no concederent, certam auri & argenti summam, & N. flouiam arcem
cum O. lobo & Murinovo pagis vicissim à se acciperent. Adhæc quadragin-
ta hastatorum auxilium ad quæuis bella Polonis contra quemuis hostem
Cruciferorum stipendiis militaturæ promittit. Addit etiam, per amplum
monasterium, quibuscunque monachis vellet Vladislaus, pro salute eius ma-
iorumque eius conditurum se esse. Offensus hac oratione Magistri Vladis-
laus, quod irridere etiam se vltro ab eo existimabat, indignabundus & mini-
tabundus discessit. Magister vero repulsam passus, vt aliquem tamen duntaxat in

xat in speciem iustum titulum sceleri suo prætexeret, à Marchionibus Brandeburgensibus Ioanne, & patruo, tutoreque eius Voldemaro decies millies marci satorum grossorum eandem Pomeraniam, de cuius inuasionem eos dudum depulerat, emit, eamque emptionem ab Henrico Cæsare sibi & ordini suo cõfirmari curauit. Nec dissimili scelere Liunionenses quoq; Cruciferi eodem fere tempore Rigam urbem atq; territorium Rigense Archiepiscopo, à quo ante cētum & quatuor annos simili de causâ in Liunioniam inducti erant, per summam iniuriam eripuerunt. Quod ere cum Romæ plus octoginta annis ducta esset, tãdem Bonifacius nonus Rigam ordini Cruciferorum quindecim millibus aureorū acceptis addixit. Per idem fere tempus Templariorum ordo, potens & ipse, per vniuersum orbem Christianū, quasi dato à Põtifice signo è Viennensi concilio, deletus est, ob nefanda quædam scelera, & prauas de religione opiniones, bonaq; eorum Rhodensibus D. Ioannis militibus attributa.

Quo minus autem statim Cruciferos Vladislaus vlciferetur, suaque ab
iis crepta recuperaret, motibus quibusdam ciuilibus, & Cracouiensiu ciui-
tatis defectione impeditus est. Nam dum is cæteras Poloniæ regiones, à Cu-
iauiensi illo colloquio digressus, visit, ciues Cracouienses, Alberto aduo-
cato autore, Boleslao Opoliensium Duci sese subiecerunt, accitumque in vr-
bem receperunt: & ad capiendam arcem, quæ in fide Vladislai permanebat,
adiuuerunt. Sed cum ea neque dederetur, neque expugnari ab eo posset,
aduocati domum in ipsis mœnibus vrbis prope portam, quæ à diuo Nico-
lao nomen habet, eminentem, præ arce Boleslaus cum suis occupauerat.
Qua de re certior factus Vladislau⁹, nihil sibi reliqui ad celeritatem fecit, quin
manu facta ad eiciendum inuasorem contenderet. Legatos tamen ad Bo-
leslaum præmisit, qui de tam insigni iniuria cum eo exposcularent, mone-
rentque eum, vt sua sponte excedere, quam arma sua experiri mallet. Paruit
monitis Boleslai Vladislaus, cum non ignoraret, eum magnis copiis subse-
qui, deductoque de domo aduocati præsidio, vi be excessit. Quem aduoca-
tus & nonnulli alij ciues, qui defectionis capita fuerunt, secuti, in Silesia dein-
ceps & in Bohemia exularunt. Profugorum bona Vladislaus adueniens in fi-
scum suum rediguit: aduocatiæ redditus per amplos è molis, macellis, atque ta-
bernis ademit: primarios quosdã ciues, vt exemplo suo terrori aliis deinceps
essent, diris suppliciis affecit. Ciuitati ius omne creandi senatus abstulit, & in
Palatinum trãstulit, vt vel ita superbiam ac rebellionem ciuium in posterum
reprimeret. Insimulatus est etiam Ioannes Muscata Episcopus Cracouiensis
conscijs fuisse defectionis illius, quod eo facilius creditum est, quod esset Si-
lesius. Itaq; multis post incommodis est affectus à Vladislao, captum quoq;
& in custodia seruatum referunt. Biecenfe quidem territorium ei non reddi-
dit Vladislaus, quemadmodum promiserat, sed ex eo tempore id in Regum
potestate mansit. Nec ita multo post Boleslaus Opoliensis è vita excessit. Ma-
touiæ quoque Dux Boleslaus eodem anno nempe millesimo trecentesimo
decimo tertio mortuus, Ziemouitum & Troidenum filios è Lithuana vxore
susceptos, & Venceslaum è Bohemia hæredes reliquit. Quieuit tunc annis a-
liquot, incertum qua de causa, Vladislaus, nec ad vindicandam Pomeraniam
animum adiecit, nisi forte fames in causa fuit, quæ anno millesimo trecetesi-
mo decimo quinto, ac deinde vno anno interiecto, iterum duob⁹ annis tā a-
cerbe Poloniam oēm afflixit, vt nullo quauis fœdo edulij genere, ac ne cada

scribis

Crucigeri
emunt Po-
meraniam
à Marchio-
nibus.

Cracouien.
ses defici-
unt ad Bo-
leslaum
Ducem O-
poliensem.

2- Craconia
à Loctico
recuperata

a. Boleslaus
no Opoliensis
moritur.

m Fames ho
fi- renda &
a- pestis in P
lonia.

ucribas

ueribus quidem humanis vulgo abstineretur, ac si Dlugoffo credendum est, parentes in liberos, & hi vicissim in illos sauirent, quam famem dira pestis consecuta est.

*Cruciferos
in Ec-
clesiasticos
iniquitas.*

At Cruciferi augefcente indies cupiditate sitis, ne sacris quidem ac Deo dicatis bonis iniustas manus abstinuere: sed vt antea Culmen sem ecclesiam occupant, & à Gnesnensis Archiepiscopi iurisdictione abstractam, Rigensi subiecerant: ita tunc in Pomerania possessiones ac prædia Ecclesiarum inuasere, decimas è suis arationibus sacerdotibus omnino denegarunt: ex agricularum vero in pecuniarias pensiones commutarunt, atque ita dimi-
nuerunt, vt ex manso siue iugero quaterni tantum grossi penderentur. Quibus rebus factum est, vt derelictui haberentur, ac deinde maligne à Cruciferis supprimerentur multa sacerdotia. Inique hæc tulere Archiepiscopus Gnesnensis, & Vladislauensis ac Poseniensis Episcopi, qui decimas è Pomerania capiebant, itemque Ioannes Plocensis, cui etiam ex territorio Michalouienfi decima negabatur. Et cum hoc quidem Magister Carolus trans-
egit ea lege, vt septem annis immune esset id territorium à pensione decimæ, post eos vero nonaginta marcas Torunenses Episcopus decimæ nomine quotannis acciperet. Cæteri vero cum tenaciores essent iuris sui, Magistrum, Commendatores, & cæteros Cruciferos publice in templis execra-
bantur, & locis quibusdam sacris interdixere. Verum contemnebant eam disciplinam Cruciferi, prætextu prouocationis ad Pontificem summum. Quare adducti Episcopi, communicato cum Vladislao consilio, Vladislauensem Episcopum, in cuius diocesi est pleraque omnis Pomerania, ad Ioan-
nem eius nominis vicefimum secundum Pontificem miserunt, vt non modo de ecclesiasticis bonis ac decimis, sed etiam de erepta per summam iniuriam Pomerania, Regis & vniuersæ Poloniæ nomine contra Cruciferos actionem institueret: simul autem vt Vladislao diadema & nomē regium impetraret, existimabant enim, inauspicato id sibi Præmisum iniussu Pontificis assumpsisse, quod non ignorarent, interdictum esse ea re nomini Polono post cædem D. Stanislai.

*Cruciferi
excommu-
nicati.*

*Polonorum
ad Pp. le-
gatio.*

*Corona à
Pp. petita
Polonia.*

*Cruciferi
tributum
Pomeraniæ
imperant.*

*Iudices de-
legati à Pp.
inter Polo-
nos &
Cruciferos.*

Non latuit consilium Polonorum Cruciferos, & ne id procederet, omni ope enitendum sibi esse existimarunt. Itaque miserunt & ipsi ad Pontificem, qui Polonorum conatibus obfisterent, litemque, quantum possent, duceret. Regnabat tunc apud Bohemos Ioannes Henrici Imperatoris filius, qui etiam Polonorum Regis nomen quasi hæreditarium sibi vendicabat. Eum igitur etiā promissis & muneribus inducere Cruciferi, vt Vladislao negotium faceretur: & ne regnum ei decerneretur, summa ope apud Pontificem intercederet. Ad quas res perficiendas, cum opus haberent grandi pecunia Cruciferi, tributum toti Pomeraniæ imperarunt, binos grossos in marcas, vnde triginta millia marcarum redacta esse dicuntur: adhæc eiectas naufragio merces in mari lege Rhodia usurpare cœperunt. Quibus rebus factum est, vt toto ferme quadriennio, nihil aliud impetraret Gerardus à Pontifice, quam vt cognitio causæ inter Polonos & Cruciferos, Archiepiscopo Gnesnensi, Poseniensi Episcopo, & Abbati Mogilnensi delegaretur. Quod vero ad regnum attinet, vt non impediret Pontifex, quo minus Poloni iure suo vterentur (nam aperte Vladislao regnum decernere noluit, ne Ioannem Bohemorum, & socerum eius Philippum Francorum Reges offenderet) secreto tamen voluntatis suæ significationem Gerardo dedit, eamque Gerardus lite-

literis suis Regi descripsit: ipse vero Auinione, vbi tunc degebat Pontifex mansit, suam cum Cruciferis litem persequens. Cum igitur sententiam Pontificis, non tam rescripto ipsius, quam literis Gerardi perspectam haberet Vladislauis, atque proceres Poloni, comitiis Cracouiam indictis ad vicesimam diem Ianuarij mensis, Vladislauis cum coniuge Heduigi in Basilica Cracouienfi tunc primum instaurata & consummata, ab Archiepiscopo & cæteris Episcopis ritu solenni coronatur anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo. Atque ex eo tempore ius coronandi Reges, atque ipsa regni insignia Gnesna Cracouiam propter amplitudinem, splendoremque vrbis, & plurimas commoditates translata sunt. Nec multo post Vladislauis Elisabetham filiam Carolo Vngarorū Regi bis viduo in matrimonium collocauit, & Budam ad sponsum cum splendido comitatu misit. Intendit deinde animum ad purgandam Poloniam furtis & latrociniiis, & ad persequendam litem contra Cruciferos: verum detrectarunt ij iudicium delegatorum, apud Brestam Cuiuiensem ius dicentium. Sed tamen refutata appellatione, cum causam suam Vladislauis plurimorum fide dignorum sacri pariter & profani ordinis hominum testimoniis luculente probasset, damnati sunt: & Pomeraniam Regi reddere, ac centum quinquaginta millia marcarum pecuniæ pro perceptis fructibus, aliaque triginta millia in litem expensa numerare iussi. Cum autem non parerent rei iudicata, anathemate icti sunt, ita vt nusquam iis præsentibus sacra fieri liceret. Per id autem tempus Lithuani impune Dobrinum rursus, & Masouiam depopulari sunt.

*Vladislauis
Lothicus cū
uxore coro-
natur.*

*Elisabetha
filia Vlada-
islai nup-
sit Carolo
Regi Vng.*

*Cruciferi
à delegatis
Pontificis
damnantur
& excommu-
nican-
tur.*

Dum hæc ita geruntur in Polonia & Pomerania, Silesia ciuilibus atque ad-
eo parricidalibus Ducum suorum bellis exagitata & labefactata est: & ad ex-
tremum libertate partim vendita, partim per vim aut fraudem amissa, Bohemorum iugum accepit, magno Reipublicæ detrimento, nec minori suo ma-
lo ac dedecore. Autor eorum malorum Boleslaus natu maximus filius Henrici quinti Ducis Vratislauenfium & Lignicenfium fuit: cuius avaritia, maximam dedit Ioanni Boemorum Regi vel dolo interuertendæ, vel per vim subigendæ Silesiæ occasionem. Cum enim iam adoleuisset Boleslaus, & amoto à tutela Boleslao patruo Duce Suidnicenfium, per se ipse paternum domi-
natū administraret, dilapidare paterna bona cœpit. Quare offensi cæteri fratres, cum & ipsi iam adoluerent, maturius patrimonij partitionem efflagitarunt. Tres partes pro numero fratrum factæ, Vratislauenfis, Lignicenfis, & Bregensis. Quæ cum inæquales essent, placuit, vt cui Bregensis, quæ minima erat, fors obtrigisset, ei cæteri certam pecuniam annumerarent. Lignicenfis quidem triginta duo millia marcarum, Vratislauenfis vero octo & quadraginta. Non tentata sortitione, Bregensem vltro Boleslaus accepit, illectus pecunia, qua in sumptus quotidianos indigebat. Reliquis vero duobus sortitis, Henrico quidem Vratislauenfis, Vladislao vero, qui iam hypodiasconus erat, Lignicenfis obuenit. Qui cum præfenti pecunia, quam fratri Boleslao ex patre debebant, carerent, Henricus quidem à suis hominibus mutuam accepit & exoluit. Vladislauis vero Boleslao Legnicense territorium cum oppido hypothecæ nomine tradidit. Quam ob rem cum tenui fortuna esset, malo vltro consilio, vexare & suam, & Boleslai ditionem latrociniiis & populationibus instituit, vt Boleslaum ad remittendam sibi pecuniam, reddendamque Ligniciam adigeret. At ille abundans viribus, cum fratris conatus improbos aliquoties repressisset, ad extremum eum cepit, & in vincula cōiecit.

*Silesiorum
Ducum
bella inte-
stina.*

*Silesia in-
teruersa à
Bohemis
causa.*

*Diuisio do-
minat⁹ in-
ter fratres.*

*Vladislauis
latrocina-
tur.*

Deinde proceribus interuenientibus cum eo pacificatus est ea conditione, ut quingentas ei marcas quotannis ex omni ditione Lignicensi penderet. Quibus pactis, quamuis iureiurando firmatis, non diu stetit Vladislaus: verum infestare rursus latrociniiis cepit Boleslai ditionem ex Hornisperga arce cuiusdam Nobilis. Dumque incautius prædas agit in Bregenfi ditione, à rusticis captus cum viginti sociis, & ad Boleslaum ductus, iterum ab eo in carcerem coniectus est. Vbi cum annum vnum asseruaretur, in furorem actus est: dimissusque postea misericordia fratris, egens, vagusque, nec satis compos mentis vixit: & in Masouiam profectus, Boleslai eius oræ Ducis filiam vxorem duxit. Conrado deinde Olsnicensium Duci bellum fecit Boleslaus Bregenfi, quod in eius ditione ferme erant oppida ea, quæ auus ipsius Conradus Dux Glogouiensium ab Henrico patre suo iniquis pactis extorserat: cumque regionem omnem Olsnicensem peruassisset, eo adegit Cōradum, ut is factō fœdere Namislouiam, Berolthouiam, Cruceburgū, Bycinam, & Cuncestadiam oppida sibi traderet: vicissim autē ipse ei Boleslaus, misertus egestatis eius, Volauiam & Lubensum donauit. Neq; tamē hæ tantæ accessiones inopiam Boleslai releuarunt: sed cū omnia tanquam in barathrū quoddam, aut in pertusum dolium caderent, homo sumptuosus ac prodigus in es alienum cōtraxit, ut Nimcense territorium Bernardo Suidnicensium Duci, Hainouiam verō & Goldbergam Vratislauiensibus oppignoraret. Aliud deinde cepit parandarum opum consilium. Nam ab Henrico fratre, qui nullos masculos haberet liberos, contendit, ut sibi Vratislauensem dominatū concederet, Lignicensem verō à se acciperet. Quod cum negatum esset, facile æger sua spōte animus eius à Ioanne Bohemorum Rege in deteriorem partem impulsus est. Parebant iam Opoliensium, Ratiboriensium, Tēssinensium, & Bythoniensium Duces Bohemis, à Venceslao Rege blanditiis & muneribus allecti. Emerat & Closcum Ioannes Rex à Boleslao Mōsterbergensium Duce: vnde cū proximas Silesiæ oras latrociniiis infestaret, eo rem perduxit, ut Francosteinum quoque à Nicolao filio Boleslai paruo emeret. Ad Glogouiam deinde cum animū adiecisset, fauentibus ciuibz magna iam ex parte Germanis, neque Præmisium eorum Ducem vel blanditiis, vel precio ad se pellici, ac ne vi quidem percelli posse animaduerteter, veneno cū sustulerat. Cumque ipsi Henricus & Ioannes fratres pariter successissent, & Conrado tertio fratri Stinauiam concessissent, paruo negotio Rex à Ioanne, qui conscius fortassis necis fraternæ fuit, dimidium Glogouiæ pecunia numerata acceperat, & mox corrupto Henrici præfecto, reliquum etiam in suam redegebat potestatem. Tamen si recepit aliquāto post paternam portionē Henricus, Henrici huius filius à Carolo Bohemorum Rege, nam ipse Henricus senior non diu calamitati superstes fuit. Hæc ergo cum haberet iam in Silesia Ioannes Rex, totiusq; regionis sibi adiungendæ magna cupiditate flagraret, Boleslaiq; Bregenfi ac Lignicensi auaritiā & egestatem suis fraudibus maxime opportunam esse iudicaret, magnis donis ac pollicitationibus eum ad inferendum Henrico Vratislauensium Duci bellum perpulit. Quare clandestinis primū incursionibus Boleslaus Vratislauensem oram latrocinantium in morē vexauit, deinde apertis viribus infestare adortus est. Agebat hoc quidē Rex Ioannes, ut fratrum dissidiis res suas in Silesia stabiliret, commissosq; inter se ut facilius opprimeret: aut vero alteri ferēdo opem, & illū sibi obnoxium faceret, & alterū subiugaret: sed cum prima hæc spes sefellit. Henricus enim

Vladislaus
à fratre
Boleslao in
carcerem
coniectus.

Boleslaus
prodigus.

Præmisius
Glogouien-
sis veneno
sublatus.
Glogouiam
Bohemus
sui iurus fa-
cit.

Bellum in-
ter fratres.

enim, cum fratris iniurias & populationes partim ferendo, partim arcendo cohibere in satis non posset, ad Vladislai Regis Polonorum auxilium confugit, cuiusq; fidei se ac dominatū suum oēm tradidit. Ac facile sane Vladislaus Boleslai conatus fregit, metuq; proprii periculi eū compescuit. Quo facto, vir bonus Henricum sua sibi habere iussit, ut sorores nobiles elocaret.

Id vbi cognouit Ioannes Rex, qui iam de Vratislauia propemodum desperarat, noua spe erectus, dolis sibi agendum esse duxit. Henricum per speciem arduorum & arcanorum negotiorum ad se accitum, & perquam honorifice acceptum, blanditijs, liberalitate, precio, ingentibus promissis, & odio denique inimici fratris tandem induxit, ut sibi Vratislauensi dominatu cederet: Closcumque, quoad viueret, vtendum fruendum à se acciperet, adiutoribus ad eam rem Henrico persuadendam vsus proceribus & ciuibz Vratislauensibus, quorum consiliis Henricus utebatur, pecunia corruptis. Ita Vratislauia potius Ioannes, non multo post Hainouienſe & Goldbergense territoria, quæ Vratislauenses hypothecæ nomine à Boleslao Duce possidebāt, per iniuriam eis ademit, condignamq; nauatā sibi ab ipsis in adipiscēdo dominatu operæ gratiam retulit. Expostulauit cum eo de prærepta Vratislauia Boleslaus, fœdusque & iusiurandum, quod sibi mutuo dederant, ne quid alter contra alterum moliretur vnquam, in memoriam reuocauit: cōmemorauit etiam sua merita ac beneficia, quod eum difficillimo eius tēpore eiectū à Bohemis omni ope adiuuisset. Sed tātum profecit, ut Ioannes propinquo- rē se sibi, quam illi esse responderet, atq; ad eius quoq; ditiones per fas & nefas in potestatem suam redigendas animum adiceret. Ad quam rem non defuit ei, quasi diuina quadam virgula oblata occasio. Vladislaus enim tertius Boleslai frater, qui exclusus dominatu Lignicensi in Masouia vxorem duxerat, dissipata dote, reuertens in Silesiam, Ligniciam Ioanni vendere se velle ostendit, literasq; Lignicēsum exhibuit, quibus se illi ad Vladislaum iure pertinere, & in potestate Regis Bohemiæ libenter fore significabant. Deliberādi spaciū Ioannes cepit, interim Boleslaum ad se accersit, & quæ secum Vladislaus egerit, ipsi exponit, & literas Lignicensium commonstrat. Addit deinde: si Ligniciam ipse retinere velit, in sua & Bohemorum fide semper se fore profiteatur: ni faciat, & Legniciam, & cætera omnia amissurum. Quo metu perculsus ille, imperata fecit, eo redactus in opia, ut filios quoque ad extremū Vratislauensibus mercatoribus oppignoraret. Sed cum vxorem, quæ Regis Bohemiæ soror fuit, amisset, & alteram bene dotatam Cracouia duxisset, releuatus aliquantulum, ipse quidem Bregam secessit: filiis vero Venceslao & Ludouico Lignicensem dominatum, ingenti ære alieno grauatum concessit. Verū post Lignicensis conuētus collata in commune pecunia omne id exoluit. Posthæc reliqui quoq; Duces Silesiorū, nempe Glogouiensis, Saganensis, Olsnicensis, Stinauiensis, & Falckenbergēsis vltro in ditionem Bohemorum concessere, & partim timore potentie Ioannis, partim inuidia Vladislai Lothici Regis Poloniæ libertatem suam Bohemis prodidere. Solus Bernardus Suidnicensis Dux, gener Vladislai Regis, & post eum filius eius vnicus Boleslaus in fide ac societate Polonorum permansere.

Ceterum Vladislaus Rex tot tantisq; difficultatibus semel implicitus erat, ut singulis explicādis vix par esse posset. Nam sollicitum cum faciebat erepta à Cruciferis Pomerania, & auulsa à Bohemis Silesia, postremo crebra Lithuanorum in Poloniam excursions intendere cum animū ad externa illa bella nō

Henricus
Vratislau-
iensis ad
Vladislai
Regis Po-
lon. auxili-
um confu-
git.

Ioannes
Rex Boh.
dolo Vra-
tislauia
potitur.

Lignicium
in clientelā
Bohemorū
venit.

Silesij Du-
ces reliqui
Bohemo se
permittunt.

Bernhardus
Dux
Suidnicensis
in fide Po-
lonorum
permansit.

*Dobrinus
Rex Vladislaus po-
tetur.*

*Bohemorum
cum Cruciferis
societate.*

*Lithuani
Poloniam
vexant.*

*Gediminus
maior Dux
Lithuanie
cum Poloniis.*

*Casimirus
Regis filius
uxorem
ducit fili-
am Gedi-
mini.*

*Poloni Ma-
souiā po-
pulantur.*

sinebant. Itaque incertus consilij deliberat, quid faceret, & quo se primum verteret. Videbat, Cruciferos non modo non acquiescere in Pomerania, sed Dobrinensi quoque tractui inhiare, quem redactum pene in solitudinem à Lithuanis, ipse nuper à Vladislao Duce Ziemouiti fratris filio acceperat, concessa ei, quoad viueret, Lencicia. Animaduvertebat ita coniunctos esse cū Cruciferis Bohemos, ut ab eorum societate auelli non possent, præsertim cū Sillesia in ditionem suam redacta nuper inescati, in spem totius Poloniæ occupandæ per eos venirent. Vterque per se satis validus & potens hostis erat, nec tamen alter lacessi poterat, quin cum utroque dimicatio futura esset. Iam Brandenburgenses quoque lingua & fœdere cum Cruciferis coniuncti, non defuturi ipsis esse videbantur, & alioqui imminere ipsi quoque Poloniæ per omnem occasionem, & qua vi qua fraude fines eius carpebant. Intento autem in hæc bella Regi, vel prodēda erat Polonia Lithuanorum populationibus, vel certe relinquendo ad excursions eorum arcendas præsidio militū distindendæ, minuendæque vires, quæ ne integre quidem aduersus illos hostes admodum sufficiebant: assiduis enim excursionibus iam has, iam illas oras Poloniæ Lithuani vexabant. Ac per illud ipsum tempus etiam Pultoscum Episcopi Plocensis oppidum, ac centum triginta pagos in Masouia diriperant & incenderant. Neque vero facile ij domari poterant, cum neque foris dimicandi copiam facerent, sed rapta præda fugerēt: & domi fluminum obiectu, sylvarumque & paludum latebris, ac denique incultarum solitudinum vastitate tuti essent: ita ut si quis bellum eis inferret, ei non magis cum hoste fugaci & insidioso, quam cum viarum difficultatibus, cum intemperie cœli, & cum fame conficiendum esset. Itaque quod erat reliquum, placuit tentare, si forte ij mitigari vlla ratione, & in societatem pertrahi possent. Ad quam rem perficiendam nonnullam ei spem faciebat, quod communes sibi cum illis hostes Cruciferos esse nouerat: assidua namque bella Cruciferi cum Lithuanis varia fortuna gerebant. Quam sententiam cum frequens senatus comprobasset, mittuntur ad Gediminum Principem gentis siue magnum Ducem legati, qui fœdus cum eo feriant, & filiam eius Casimiro Regis filio uxorem petant, nec dotem aliam ab egeno principe, quam captiuorum omnium Polonici generis missionem postulent. Non gauate Gediminus legatorum postulatis annuit: initaque cum Polonis societate, sine longa procrastinatione sponsam cum eis misit: quæ ingentibus omnis conditionis, sexusque, & ætatis captiuorum cateruis comitata, aduecta Cracouiam, religionemque Christianam à Nanckero Episcopo edocta, sacroque lauacro initiata, Annæ nomen accepit, & ritu solenni Casimiro decimum sextum annum agenti nupsit Anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo quinto. Atque ex eo tempore pleraque omnis Polonia, magna ex parte vastata & inculta superioribus bellis & populationibus barbarorum, populosior & cultior esse cœpit, dimissis ac deductis quoquouerfus agricolis, qui ex captiuitate redierant.

Pace & societate cum Lithuanis constituta, maiore iam fiducia studioque in Crucificum bellum Vladislaus Rex cœpit incumbere, primumque Masouios & Brandenburgenses, qui utriusque fœderati erant Cruciferis, ab eorum societate auellere, ac proprii periculi intuitu, ne illis auxilia mitterent, deterere instituit. Quocirca misso in Masouiam exercitu è Cracouienfi ac Sandomiriensi equitatu comparato, ferro & igni eam longe lateque vastauit, & oppi-

oppidum Plocense incendit. Sequenti deinde anno maioribus copiis coactis, per se ipse in Marchiam Brandenburgensem expeditionem fecit, magna Lithuanorum & Russorum auxilia secum habens: & ad Francofordiam vsque cum infesto exercitu progressus, cum nemo contra prodiret, munitionum quidem oppugnationibus abstinuit, populationes vero in omnes partes exerceri iussit: incensisque plurimis pagis ac vicis, magnum captiuorum numerum & cæteram prædam ingentem abegit. Crudelius in bello se gessere barbari, & magnam hostium cædem fecerunt, matronas ac virgines contumeliose constuprarunt, delubra atque templa passim profanarunt, diripuerunt, & incenderunt. Memoratur autem ea in expeditione præclarum Monachæ cuiusdam facinus, quæ capta à Lithuano quopiam, cum ad stuprum traheretur, rogauit eum, ne sibi vim faceret: mercedis autem loco promisit, se eum edocturam esse, qui corpus eius vulnerari nullo vnquam ferro posset. Quod cum discere ille perciperet, iugulum ei puella præbuit, ut in se eius rei periculum faceret. Credulus ille stricto gladio caput eius amputauit. Sic illa barbari libidinem elusit, stuprumque honesta morte euasit. Dimissi Lithuani, per Masouiam prædabundi domum reuertere. Sequenti item anno Lithuani in Marchiam excursionem fecere, & cum cædibus atque incendiis in obuia quæque desæuissent, prædam raptim abegere. Cruciferi vero cū Venceslao Masouiorum Duce facto impetu in Cuiauiam, Couale arcem ceperunt & incenderunt.

Non putauit sibi diutius differendum esse bellum in Cruciferos Vladislaus, qui ne Pontificis quidem auctoritate, ut Pomeraniam sibi redderent, commouebantur: quin etiam veteres iniurias nouis cumulabant. Itaque insequentem annum millesimum trecentesium vigesimum octauum expeditionem toti Poloniæ in Cruciferos indicit. A Carolo Rege Vngarorum genero suo non contemnenda auxilia impetrat, & à Lithuanis item ac Russis finitimis. Cum quibus omnibus copiis hostium fines ingressus, Culmensem tractum omnem vsque ad Ossam fluiuium cædibus & populationibus peruastrauit: nec tamen elicere hostes in aciem è munitionibus, in quas sese abdiderant, potuit. Munitionum vero oppugnatione prorsus abstinuit, quod & bene munitæ erant, & rudes tunc adhuc & imperiti oppugnationum Poloni erant. Dimisit deinde auxilios: suis vero præcepit, ut Masouiam infestarent. Quod cum factum esset, non multo post excurrerunt vicissim Cruciferi cum Masouis in Cuiauiam: quo cum propere Poloni accurrissent, collatis signis fundantur hostes, & Masouij quidem cum Duce suo Venceslao diffugerunt: Cruciferi vero fortiter dimicantes ad internecionem vna cum Commendatore Toruuienfi cæsi sunt.

Insequenti anno millesimo trecentesimo vigesimo nono Ioannes Rex Bohemorum à Cruciferis in auxilium vocatus cum grandi exercitu vere in-eunte in Prussiam aduenit, & cum Cruciferis se coniunxit. Arx inde Dobrinensis diu & acriter oppugnata, deditionem tandem fecit dedente præfeto Paulo Spicimirio Palatino Lenciciensi, eicæsiq; Polonis Cruciferorum præsidio concedente Bohemo munita est. Motis deinde ex Dobrino castris, transmissoque Vistula flumine, Vladislauiam adorti, primo impetu ceperunt, & exusserunt. Cechocinense quoque territorium, quod in ditione Episcopi erat, abstulere. Erat autem tunc Episcopus Vladislauienfis Matthias Golanczuius gente Toporus, qui Gerardo Auinione mortuo à Pontifice Maximo suffe-

*Expeditis
Vladislai
Regis cum
Lithuanis
in Marchi-
am Brand-
enburg.*

*Lithuani
Masouiam
vastant.*

*Lithuanorum
in Marchiam ex-
cursio*

*Bellum
Prussicum.*

*Cruciferi
& Masouij
à Poloniis
victi.*

*Ioan. Rex
Bohem. in
Prussiam
cum exer-
citu venit.*

Masouia
Plocensis in
ditione Bo-
hem. Regis
venit.

Pomerania
Crucigeris
à Rege Bo-
hem. dona-
ta.

Crucifero-
rum cum
Bohemis
alteram
Poloniam
expeditio.

Vladislaus
Rex cum
exercitu in
Prussia
ingressus.

suffectus fuit: de cuius prodigioso ortu illud memoratur, matrem eius duo-
decim filios vno partu edidisse: verum ex ijs vnum illum vixisse, reliquis mox,
vt nati erant, mortuis. Masouiam deinde Crucigeri cum Bohemis ingressi, cru-
deliter eam depopulantes, eo adegere Ducem gentis, Venceslaum forte, vt se
Ioanni quasi iusto Polonorum Regi subiceret. Dum autem iusti videri, quam
esse malunt Cruciferi, ne iniuste ac per vim Pomeraniam vsurpasse diceren-
tur, perfecerunt precibus ac precio apud Ioannem Regem, vt sibi Pomeraniam
iure sempiterno donaret. Dobrinum quoque idem ipse Ioannes quatuor mil-
libus & octingentis sexagenis Pragensibus eisdem Cruciferis se vendidisse co-
signatis literis testatur, ea quidem lege, vt eos privilegio potestatis à pensione
decimarum ex eo territorio liberet: nec aliter pacem faciat cum Vladislao, quam
si is, & Ziemouiti fratris eius filius omni iure terrarum Dobrinensium sese abdicarit.
His peractis ingruente hyeme reduxit Ioannes exercitum, & stulta vanitate
de subactis, & ad religionem adactis barbaris triumphauit.

Æstate vero sequenti millesimi trecentissimi trigessimi anni maturescenti-
bus segetibus conuenit rursus magnus Germanorum & Bohemorum militum
mercenariorum numerus ad Cruciferos: cum quibus copiis illi facto impetu
in oras finitimas Poloniæ, Vissegradum Cuiuiense, & Naclum arces vi, sed
non sine magna strage suorum cepere & exussere. Nam Radeouia cremata e-
rat, ne capta receptaculum esset hostibus ad excursions. Apud Racianzum
Episcopi Vladislauensis arcem diutius morati sunt, & multos fortes viros in
oppugnatione arcis eius amiserunt, quod à multis nauiter ea defendebatur.
Ad extremum tamē ea quoque potius sunt, adempto puteo, qui solus aquam
suppeditauerat: magnamque ibi in omne genus hominum crudelitatem ex-
ercuere. Tandem ubi aduentare Vladislaum Regem cum magnis copiis, &
Vngarorum, Austriorum, ac Lithuanorum, auxiliis Cruciferi accepere, o-
missa oppugnatione alienorum, ad sua defendenda redierunt. Posteaquam
autem hostium fines Vladislaus attigit, exerceri longelateque populationes
in tractu Culmensi iussit, nec vllum crudelitatis genus ab iratis omissum est.
In transmittendo Dreuancia flumine aliquantum difficultatis fuit, nam va-
da eius fluminis ripasque Cruciferi caudicibus ac sudibus per longum spaci-
um impediunt: ipsique in vltiore ripa castra metati, transire Polonos pro-
hibebant. Rex facta ibi aliquot dierum mora, inuentoque vado liberiore ad
moletinam Lubiciam, cum animaduertit, quo se cunque ipse verteret,
hostem sibi occurrere, delectas aliquot turmas occulte prope id vadum re-
liquit: ipse cum cætero omni exercitu aduerso ab eo loco itinere, versus
Brodniciam ire pergit: Consequuntur hostes, nihil de fraude suspicati. Ibi
Poloni è latebris prorumpentes, vadum præsidio vacuum superant, fumo-
que signum dant suis. Quo viso, Rex citato agmine retro, vnde profectus
erat, reuertitur, & fluuium traiecit. Grauioribus utebantur equis hostes, i-
taque non potuere tempori ad vadum Polonis occurrere, aduentantiumque
vim ijs, qui primi de Polonis transierant, fortiter sustinere, donec o-
mnis exercitus traiecit, & ad ordines rediit. Cruciferi inopinata re percul-
si, eessere Polonis pugnandi copiam facientibus, dilapsique in munitio-
nes sese recepere. Ibi vero Poloni effuse agros pagosque hostiles vastarunt,
villas, vicos, & suburbana munitiorum oppidorum exusserunt. Dein-
de præmissa in Poloniam præda omni, Dobrinensem oram ingressi sunt,
& arce Dobrinensi tentata, cum eam egregie tutantibus Cruciferis capere

non.

non possent, re infecta redeunt, quicquid erat reliquum in Culmensi tra-
ctu vsque ad Ossam amnem, ferro & igni ablumpserunt: Prussia vltra Ossam,
quæ iam Cruciferis parebat, reliqua erat: quam cum Poloni intactam dimis-
suri non esse viderentur, tunc demum Magister cum primoribus Crucifero-
rum, qui Grudenti erant, de pace vel induciis cum Vladislao Rege agere coe-
perunt. Induciæ in annum factæ, ea conditione, vt Dobrinensem arcem at-
que tractum, & Bydgosciam Cruciferi Regi Vladislao mox redderent. De
Pomerania vero Carolus Vngarorum & Ioannes Bohemorum Reges arbi-
tri delecti.

Rebus ita cum Cruciferis constitutis, reduxit Vladislaus exercitum, auxi-
liaque dimisit. Liberati præsentī metu Cruciferi, minus iam pacem cupere,
nec Bohemum ad arbitrandum de Pomerania, sicut conuenerant, adducere,
cum Carolus Vngarus rogatu Vladislai præsto esset. Paruo deinde momen-
to, vt sit, ad renouandum in sequentem annum millesimum trecentessimum
trigesimum primum bellum impulsū sunt. Comitibus Vladislaus Rex æsta-
tis initio apud Chencinum habuit: in his cum alia nonnulla de republi-
ca salubriter de amplissimi consilij sententia constituit, tum quod graue
sibi & periculosum bellum cum Cruciferis impendere non ignorabat, æ-
tatemque suam ingrauescentem, & vires magnis laboribus & aduersis re-
bus attritas & afflctas considerabat, Casimirum filium vnum & viginti an-
nos natum maiori Poloniæ toti præfecit, vt fama nominis eius non tam
facile se Bohemi & Saxones commouerent: adhuc vt in tuto is esset, si quid
sibi aduersi in bello Prussico accideret. Grauius tulit Vincentius Szamo-
tulius Palatinus Posnaniensis, præfecturam illam sibi ademptam esse, i-
gnominia loco id dicens. Itaque ira & metu pessimis consultoribus
Vinc. Szamo-
tulius
ad Cruci-
feros trans-
fugit.
Itaque ira & metu pessimis consultoribus
Vinc. Szamo-
tulius
ad Cruci-
feros trans-
fugit.
sui causis, molienti sua sponte bellum aduersus Polonos facile persuasit,
vt in maiorem Poloniam expeditas copias mitteret, quod ibi non mode-
magna præda potiri, sed & munitiones plerasque & Casimirum Regis fi-
lium sua suorumque opera facile in potestatem possent redigere. Præfati
copiarum Crucificarum de sententia Szamotelij omnia facere iussi sunt:
qui traiecta apud Toruniam Vistula, parum abfuit, quin Brestam & Inou-
ladislauiam ex improviso caperent, ni citato cursu, armorumque & vexil-
lorum forma proditi ab ipsis vsque portis concursu Polonorum cum igno-
minia ducentis amissis repulsi essent. Nec eis tunc vacabat oppugnationi
oppidorum insistere, ad aliud longe maius facinus profectis: cuius peragen-
di spem omnem in celeritate, Polonorumque securitate ponebant. Itaque
magnis & occultis itineribus in maiorem Poloniam perueniunt, & capta pri-
mo impetu exustaque Slupcia, Posnaniensis Episcopi oppido, continuato i-
tinere Pyldros contendunt, in quo oppido Casimirum esse didicerat, magnoque
impetu adorti oppidum non munitum, facile eo potiuntur. Sed euentus eorum
spei non respondit: paulo enim ante Casimirus de aduentu hostium factus cer-
tior cupiens comitibus oppido se eiecerat, & in proximam syluam receperat.
Quaobrem irati Crucigeri ac dolore amissa præda, cuius causa maxime vene-
rat, incensī, omni crudelitate in oppidanos desuierunt, direptumque oppidum
cum templis, & sacris iuxta ac profanis rebus omnibus exusserunt. Deinde viciniam
omnem cis & trans Vartam ferro & igni depopulati sunt, atque inde cum magna
præda retro abiire. Probaui ea expeditione Szamotulius fidem suam Crucife-
ris.

Inducia in-
ter Polonos
& Cruci-
feros.

Comitia
Chencin.

Casimirus
Regis filius
Præfectus
maiori Po-
lonia.

Vinc. Szamo-
tulius
ad Cruci-
feros trans-
fugit.

Expeditio
Crucifero-
rum in ma-
iorem Po-
loniam.

Casimirus
fuga.

ris. Itaque & tunc honorifice pro nauata opera muneratus est, & maioribus promissis oneratus, in maiore precio deinceps apud eos esse cepit, sic ut eius arbitrio multa in eo bello gererentur.

Cum autem maior militum numerus ex inferiore etiam Germania, & e Liuania ad eos confluxisset, rursus eadem aetate vexare Poloniam, qua parte intacta adhuc eorum populationibus erat, statuunt: eo scilicet adacturi Polonos cladibus domesticis, ut sibi ius omne in Pomerania, atque aliquid etiam praeterea lubentes concederent, pacemque redimerent. Profecti igitur copposito & pacato agmine per Cuiaviam, quod eam reuertentes suae ditionis facere destinabant, in Lenciciensem tractum insultum faciunt, arcem vi capiunt & incendunt, pagos & oppida crudeliter vastant. Deinde in Calissiensis oram iter faciunt: qua omni peruastata, oppido tamen potiti non sunt, non sine caede inde reiecti. Vbi cum quinque dies commorati, Ioannem Bohemorum Regem frustra expectassent, progressi longius populando, Gnesnam, Znenam, Naclum, Srodam, Podebiscos, Clecicum, Costrinum oppida diripuerunt, ac circumcirca pagos exusserunt, ne templis quidem ac monasteriis, sacrisque rebus manus abstinentes. Reliquias tamen diui Adalberti cupiditate quaesitas, sed occultatas a ministris templi, non inuenere. In Siradiensem tractum deinde impetum fecerunt, & pari celeritate vniuersum percurrentes, ferro & igni cuncta vastarunt. Quo incendio Siradia, Vneouia, Varttha, Stauus, Schadecum oppida pleraque cum arcibus conflagrarunt. Siradiensi tractu vastato, rursus ad Calissiam expugnandam reuertere, sed amissis nonnullis militibus, post paucos dies reiecta discessere, est enim permunitum id oppidum, non tam arte quidem, quam situ & natura loci, nempe a Prosna flumine latius, ut in magna planicie, restagnante ambitum. Hinc Coninense oppidum & territorium vastarunt.

Porro Vladislaus Rex non longe cum suis copiis aberat, sed nusquam certo loco pedem figebat, nec audebat praelio rem committere: non ignarus, quantum esset robur Germanicarum phalangum & cataphractorum equitum. Discruciabatur autem summo opere, videns patriam charissimam tam immaniter vastari, flagrantem circumquaque pagos & oppida, & innumerabilem pene hominum omnis generis & ordinis multitudinem partim cessam, partim captam. Augebat dolorem eius, quod neque opem ullam rebus suis tam calamitosam afferre, neque hostem vicisci proclive sibi esse arbitrabatur. Cum igitur animum in omnes partes versasset, neque opem ullam rebus suis tam calamitosam afferre potuisset: una tandem via rei expediendae ipsi se ostendit, nimirum, ut Szamotulium sibi reconciliaret, eiusque prodicione, vel circumueniret hostes, vel consilia eorum perturbaret: intelligebat enim, quantum in eo momenti Cruciferi ponerent. Itaque secreto per internuncios eum hortatur, ut afflictam ac pene perditam patriam misereatur, impunitatem admissi pollicens. Nec male ipsi hoc consilium cecidit. Subiit enim animum Szamotulij patrati sceleris poenitentia, cum reputaret secum diligentius, quam infamiae sempernam notam nomini suo familiaeque iniustam ad posterum esse transmissurus. Itaque prodicionis maculam obliterare, & recenti beneficio priorem iniuriam obscurare statuit: constitutoque tempore, nocte quadam per speciem exploratoris e castris Cruciferorum egressus, ad Regem venit, veniam supplex petit, & impetrauit. Deinde Regem ad conferendas cum hoste manus animat: docet, in tanta multitudine plurimam esse fecem homi-

Cruciferi
rursus Po-
loniam ve-
xant, &
oppida
quadam
diripiunt.

Szamotu-
lium recon-
ciliatur
Regi.

num

num inermium & imbellium. Sibi vero eas partes sumit, ut hostem ab omni suspitione praelij auersum fallat ac deinde intentum in pugnam, a tergo cum suis adortus noua re perturbet. His ita constitutis, in castra Crucigerorum reuertitur, nihil a Polonis periculi ipsis esse renunciat: Regem pauidum, & conscium virium suarum non diutius exercitum tenere statuisse. Quod ubi accepere Cruciferi, sublata spe praelij, cum satis iam debacchati in Polonia essent, & ingentem praedam vix traherent, adhuc imbribus & frigoribus autumnalibus vrgerentur, reuerti in Prussiam incipiunt. Et quoniam praeda grauibz & impeditis lentius progredi necesse erat, Ottonem Brunsdorsium Commendatorem magnum, & Ruthenum Plauium cum expeditiori parte copiarum ad expugnandam Brestiam ex itinere praemittunt. Iam extremum agmen ad Plosce siue Plouce pagum prope Radeouiam peruenerat, ubi late patens est planicies, ita ut oportunior locus ad praelium esset Polonis equitatu maxime valentibus quam hosti, cum subito illucescente die ij, qui extremas seruabant excubias, renunciant in castra Polonorum exercitum adesse: Non creditum est narrantibus, Szamotulio maxime omnia sibi exploratoria esse affirmante, donec strepitus aduentantium, & hinnitus equorum exaudiri ceptus est: nam conspectum densa nebula adimebat: & tamen non credebant, Polonos rem vniuersae dimicationi commissuros: sed tantum abeuntium iter solis adequitationibus & particularibus certaminibus impedituros. Vbi vero aciem ad dimicandum instructam cum signis adesse sensere, tum demum tumultuari, & ad arma conclamare primores: perturbari re noua multitudo caetera, cum vix armandi se spacium haberent, qui pridiana crapula & ebrietate grauati & sopiti, classico expergefati erant, & semisomnes, quidnam rei esset, alius alium percontarentur.

Instructis tandem utcumque primis ordinibus in aciem prodeunt, catenisque per baltheos primorum & antesignanorum militum immixtis, ordines & phalangem colligant, ne perrumpi & perturbari ab equitibus Polonis posset. Rex, quia nebula caliginosa incerta omnia reddiderat, parumper impetum suorum inhibuit, dum ea resideret, atque interim graui oratione ad pugnam milites incitauit: quae huiusmodi fuisse fertur. Non vos latet, milites, cum quibus nobis hostibus res sit, nempe, qui beneficiarij sunt maiorum nostrorum, acciti in haec loca, ut eis auxilio essent contra vicinos Prutenos. Nunc ij ingrati pro summis beneficiis parricidalia arma in nos conuertere. Pomeraniam nobis surripere verius, quam eripere, itemque Cuiaviam pene omnem, reliquae etiam inhiant. Neque hoc satis illis est. Cernitis iam omnem fere Poloniam crudeliter ab eis vastatam, populatos agros, incensos pagos, eversa oppida, aratores vestros necatos, parentes, coniuges, liberosque vestros dulcissimos vel caesos, vel in foedam seruitutem abstractos. Quid ego commemorem profanata ac direpta templa ac monasteria? abreptas ab ipsis aris ad stupra incesta monachas? respersa sanguine & innocentium hominum & sacerdotum, qui pro vestra salute & incolumitate huius regni sacra faciebant, venerandi Christi Iesu mysteria? Haec vos pati potestis milites? tam ferrei estis, ut vos vestrarum coniugum, sororum & filiarum ad supra trucidium Crucigerorum asseruatarum non misereat? tam duri, ut non paruorum liberorum & fratrum vestrorum misera conditione commoueamini, quos Germani milites cauponibus, laniis, coquis, & meretricibus in intima Germania in perpetuam seruitutem addicent? At sacra quidem tam indigne &

Vladislaus
Regis ad
milites oratio.

Bb

con-

contumeliose attrectata ferre non debetis, acius & promptius pro his semper maiores vestri, quam pro liberis & coniugibus, nedum pro facultatibus suis dimicarunt. Quid vero? creditis hostes malis nostris iam satiatos, aut modum vllum cupiditati & crudelitati suæ posituros esse? Non facient profecto, nisi vos sedibus vestris omnino propulerint, aut sanguinem vestrum prorsus exsorbuerint, nomenque extirparint. Sed ne ego virtuti vestræ diffidere videar, qui vos tam diligenter in hostem tam trucem incitare instituerim: quasi vero non per me steterit hæcenus, ne cum eo manus confereretis. Fateor equidem, ad hanc usque diem obstitisse me sedulo vobis prælium flagitantibus, & vel hostium, vel, si ita fors tulisset, vestro ipsorum sanguine patriæ flagrantis incendia restinguere cupientibus. Sed melioribus rebus & minori discrimini vos seruavi milites: neque enim semper aperto Marte bellagerenda esse existimo: arte doloque utendum, vbi impar sis viribus. Plurimum etiam momenti habet temporum & locorum opportunitas. Ita sæpe maximos hostium exercitus à paucioribus nostris fusos profligatosque reperiet, qui veterum reminisci volet. Nunc ita nobis instructa expeditaque sunt omnia, ut diuina iustitia, quæ procul dubio fauebit iustiori causæ, & vestra virtute fretus, confidam in manibus nos habere victoriam, durosque nobis ilico perfidos & impios hostes condignas scelerum & audaciæ suæ poenas. Primum enim certum exploratumque habeo, multitudine eos nobis præstare, non viribus: quanquam ne multitudine quidem iam superant, nuper enim ipsum exercitus sui ad subigendam reliquā Cuiusiam præmiserunt. Fex fere imbellis cum captiuis, sarcinis, & impeditis mentis mansit: neque par illis nobiscum dimicatio est: illi enim mercede conducti fere, & alienum bellum belligerantes, & multorum scelerum sibi conscij, minus studij, minusque animorum ad prælium afferent: Vos pro iis rebus, quæcunque homini sunt charissimæ, & pro patria ipsa iusta & pia arma sumpstis. Tum autem securi hi dudum, & soluta omni disciplina militari, renoua & inexpectata conturbantur. Auditis enim clamorem illum dissonum & inæqualem, timoris argumentum: aspicitis cursitationem trepidationemque ad signa concurrentium, imo potius fugam circumspicientium. Postremo ita nobis constitutum est, ut eos in pugnam intentos, si modo primum vestrum impetum sustinebunt, alius & inopinatus hostis à tergo inuadat. Vincit Szamotulius is est, Palatinus quondam Posnaniensis, cuius ope & consilio in primis nituntur. Is namque iustas iras vestras hostium capitibus placare, & nouis meritis infamiam priorē delere decreuit. Agite ergo milites, impigri & alacres pugnam capeffite, totque millia captiuorum fratrum, liberorum, coniugum & aratorum etiam vestrorum vindicate: cæcos vlciscimini, summasque adhuc pagos & vicos vestros inuiso cruore respergite, imperium & libertatem vestram defendite: quæ vtraque in discrimen veniunt, si quid forte, quod omen Deus auertat, titubaueritis. Denique Deum piorum adiutorem, & scelerum ac flagitiorum, contaminatorumque sacrorum suorum, & religionis sanctæ ultorem inuocate.

Prælium.

Hæc elocutus, vbi alacres & incitatis animis pugnam poscentes conspexit, & iam nebula residere cœperat, canere signa iussit. Prima de quinque aulicorum acies, quæ erat firmissima magno impetu & infestis animis in hostes inuehitur. Excipiunt illi, qui contra constitierant, non impigre. Deinde cæteræ acies concurrunt, præter subsidiarias. Pugnatur vtrinque, summa contentione, neque

quisquam pedem referebat, sed magis quisque ferire hostem, quam i&u declinare studebat. Adest omnibus locis Rex suos animans, & fessis integros summittens, ipse indefessus, quamuis senili corpore. Feruescente autem prælio, cum Szamotulius adhuc nusquam appareret, subuereri iam Rex cœperat; ne quæis dolum neceret: Circumspiciebant & milites, memores promissorum Regis: cum ille à tergo hostium sublato clamore cum suis impetum in extremos auersos, quemadmodum conuenerat, fecit. Ibi vero turbati illi noua re perculsi, primo quoque exaudito post se clamore ac tumultu respicere, & sciscitari inter se, quidnam esset. Instat Poloni acius respectatibus, & remissius pugnantibus: iamque cæsis ducibus, totas acies ancipiti prælio perterrefactas conuertunt. Fit longe maior fugientium strages, quam quæ dudum pugnam fuerat: adeo namque dolori, iracundiæque Poloni indulgebant, ut nemine viuum seruarent. Et iam plena victoria potiti esse videbantur, cum ecce longo intervallo, utpote discussis iam prorsus nebulis, nonas copias hostium effuso cursu aduenire adspiciunt. Erant autem ij, qui ad Brestiam capiendam præmissi erant: qui certiores facti de Polonorum aduentu, suppetias laturos suis accurrebant. Ibi Vladislaus captiuis aliquot nobilioribus cum præsidio retro amandatis, & paucis cohortatus milites, ne labori succumberent, neque sibi partam victoriam eripi sinerent, mox in venientes impetum facit, ne quod eis clade suorum conterritis, & fugientium multitudine inter ordinem sese immiscente perturbatis, colligendi sese spacium daret. Nec par superiori prælium illud fuit, non enim vim Polonorum recenti victoria ferocium hostes sustinere. Itaque paruo negotio vertuntur in fugam. Nec tamen multi euadere potuerunt, graui armatura & longo cursu defatigatis equis pariter & militibus, alioqui laboris etiam impatientibus. Cæsa feruntur his duobus præliis hostium supra viginti millia, de Polonis quingenti, vel secundum alios, triginta tantum de promiscua multitudine, ac de nobilioribus duodecim cecidere. Tam paruo tam insignis victoria Polonis constitit. Castra hostium opulenta capta & direpta sunt. Poloni captiui soluti, vbi ingens fuit inter fratres, coniuges, parentes, & liberos mutuo sibi quasi postliminio redditos gratulatio. Dies, quo hæc gesta sunt, fuit vicessimus septimus Septembris. Et quoniam ad vespem fere pugnatum erat, reliquum diei illius, & nox sequens, curandis, & reficiendis corporibus data est. Postero die cæsarum numerus recognitus, & spolia lecta sunt. Vbi Rex obequitans, forte conspicatus est vnum de suis, hominem equestris ordinis, multis vulneribus debilitatum, resupinato corpore iacentem, & ilia per vulnus effluentia manibus cohibentem, conuersusque ad comites, quam magnus hic est, inquit, huius viri cruciatus. Respondit ille: maiorem esse eius, qui in eodem pago malum vicinum habeat, qualem ipse expertus sit. Rex contra, bono, inquit, animo es: isthoc ego te malo liberabo, si vixeris: & sublatus curatusque, totum pagum amoto malo vicino regia munificentia adeptus est, insuper præclarum virtutis testimonium consecutus, ad posteros transmisit, ut stemma eius familiæ, quæ tres hastæ in modum stellæ transversæ sunt, ielitorum, hoc est, ilium nomine appelletur, cum prius Kozlierogi ab hirci cornibus diceretur. Fuit autem is Florianus cognomento Szari. Szamotulius quoque ob nauatam bene operam non modo impunitate donatus, sed etiam abrogata infamia, pristino honori restitutus est. Verum non impune tunc ei cessit hostes in patriam induxisse. Insequenti enim an-

Cruciferi
vincuntur.Pugna re-
paratur.Strages
Crucifero-
rum.Szamotu-
lius pristi-
no honori
restitutus.

Sz. amotu-
lius interfe-
citur.

no conspiratione nonnullorum equitum, quos ira & dolor amissarum rerum charissimarum in eum stimulabat, interfectus est.

Bohemorum
expeditio
in Poloni-
am.

Statuerat quidem Rex cursum illius victoriæ mox persequi, sed eum Bohemi cum Silesiis ab ea cogitatione auerterunt. Qui cum primum cladis sociorum nuncium acceperunt, rati Vladislauum post victoriam illam in Pomeraniam, & in Cruciferorum ditionem ducturum esse exercitum, cum subitariis copiis in maiorem Poloniam fecerunt insultum, Posnaniamque obsidere cœperunt, ut auerso Rege Vladislao Crucigeri respirare possent. Quod cum accepisset Vladislauus, mutato consilio, ad propulsandum nouum bellum cum vniuerso exercitu contendit. Nec tamen hostem adeptus est, nam is cognito Vladislai aduentu in Silesiam prepropere se recepit: nec eum tunc Vladislauus Rex persecutus est, quod & huius iam instabat, & quies danda erat militibus, ut vires in sequentem annum refocillarent. Ferunt quidem, & Bohemis & Silesiis apud Posnaniam cecidisse supra septingentos, præter fossiles, qui in cuniculis opus faciebant. Tentata est deinde pax inter Vladislauum & Crucigeros. Carolo & Ioanne Regibus arbitris: quæ tamen non conuenit, Crucigeris Pomeraniam non reddentibus. Et paulo post, cum e Germania nouis copiis aucti essent, Cuiuiam quatuordecim diebus ad finem Nouæbris populabundi infestarunt. Nec multo post initio noui anni, nil morati a peritatem hyemis, iterum, sed maiore apparatu, in eandem Cuiuiam ingressi, Bestiam obsederunt, rati, fame se oppidanos ad deditionem compulsiuros. Sed cum frustra tres fere menses in obsidione insumpissent, ea die, qua vniuersus Christianus orbis salutarem Christi mortem anniuersario ritu recolit, summa vi oppidum oppugnant. Nec signius Poloni defendunt: verum quatruiduano labore defatigati, tandem quinto die oppidum dedunt. Cruciferi imposito ibi præsidio, ad Inouladislauiam castra mouerunt, eamque mox deditibus oppidanis acceptam, præsidio itidem munierunt. Progressi ulterius, Gnieucouiam arcem oppugnant, in qua erat Casimirus Dux Vladislai Regis fratris filius. Is igitur pactus cum hoste, ut sibi suisque res suas asportare liceret, ipse inspectantibus & permittentibus Cruciferis arcem incendit, & cum miserabili illo suo Cuiuiensis Nobilitatis comitatu ad Vladislauum Regem profectus est. Ignobiliora deinde oppida Cruciferi facile in potestatem suam rede gere. Pacossum arcem Albertus Coscielecius Palatinus Brestensis egregie tutatus est, & non paruis incommodis hostes affecit. Ut autem Cuiuiensis ac Dobrinensis oræ possessionem sibi stabilirent Cruciferi, demoliti Brestiam veterem, munitiore eam loco condiderunt, & arces quasdam eo in tractu cuncto latere munierunt. Nam Vladislauus maturas segetes, & Vngarorum auxilia expectauit. Quæ cum conuenissent, per Masouiam in Culmen-

Poloni ul-
men. in o-
ram ve-
xant.

Inducia in-
ter Polonos
& Cruci-
geros.

Polonorum in
Silesiam
expeditio.

sem tractum infestum duxit exercitum, & hostibus prælii superioris euentu pauidis, & pugnam detrectantibus, vastare eorum regionem longe lateque cœpit. Excitus autem quoquoersus collucentibus pagorum & vicorum suorum incendiis, cædibusque agrestium Magister, decernere prælio cum Rege cupiebat: sed Commendatores temeritatem eius reprehenderunt. Itaque meliore consilio usus, caduceatorem ad Regem misit: & cum æquas conditiones pacis accepturum se esse reciperet, facile a credulo Rege annuas inducias impetrauit.

Quibus constitutis Rex, ne nihil tantis copiis & sumptibus dignum egisse videretur, atque Silesios, qui superiori anno Poloniarum arma intenterant, vl-

cisce-

cisceretur, in Silesiam copias duxit: ac nemine pugnandi copiam faciente, quinquaginta & amplius munitiones hostium cepit ac incendit. Costenum oppidum cum arce, inter stagna & paludes situm, quod valido hostium præsidio tenebatur, obsidione cinxit. Irdebant Polonorum obsidionem, qui erant in præsidio, nisi viribus suis & situ arcis. Itaque motus hac indignitate Casimirus Regis filius, audacius cum ea manu, quam circum se habebat, ad mœnia progressus, vi expugnare munitionem adortus est. Quod conspicatus reliquus exercitus, Ducem secutus, non prius oppugnare arcem destitit, quam ea per vim potitus est. Quo facto mox oppidani sese dedidere. Scuitum est autem in præsidarios atrocius, quod non pauci de Polonis in expugnatione ceciderant. Atque ex eo tempore Costenum rursus in potestate Polonorum est. Extremum id operum Vladislai Regis fuit: reuersus enim ab eo bello Cracouiam, donatisque ac dimissis auxiliariis, languere cœpit, ac sensim inualecente morbo, ubi imminere sibi mortem sensit, sacris procuratus mysteriis, Casimirum filium Proceribus assidentibus languida voce commendauit, utque eum post se Regem crearent, rogauit. Ipsum vero ad colendam iustitiam & clementiam in suos, & ad persequendos bello ingratos Cruciferos, recuperandaque ea, quæ illi a regno suo abstraxerunt, adhortatus est. Post hæc ad sextum idus Martias, qui mensis senibus exitialis esse solet, anno millesimo trecentesimo trigesimo tertio mortuus, & in Basilica Cracouiensi ad lauam aræ maximæ sepultus est. Fertur corpus eius pluribus post mortem diebus insepultum, dum solennes exequiæ parantur, nihil putredinis aut tetri odoris contraxisse. Regnavit autem ab eo tempore, quo diademate cinctus est, annis tredecim & paulo amplius, Princeps singulari patientia & mansuetudine animi præstans, & aduentibus perfacilis: statura per breui, ceterum manu promptus: virtute vero tanta, & animi magnitudine usque ad decrepitam ætatem varia fortuna exercita, ut cum maximis Regibus recte comparari possit: ac eo quidem magis, quo turbulentius & mutilatius regnum accepit.

CASIMIRVS SECVNDVS, COGNOMEN- to magnus Rex.

IVltis funebribus Vladislao rite peractis habita sunt comitia Cracouiæ de Anno Chr. 1333. creando nouo Rege. Introducti legati Caroli Regis Vngarorum, petierunt, ut Casimiro regnum post patrem mandaretur. Et facile, quod postulabant, impetrarunt, cum alioqui etiam omnium procerum atque equitum voluntates eodem declinarent. De vxore noui Regis scrupulus iniectus est: negabat enim Hedwigis Casimiri mater, se Regina superstiti eam coronari debere: tamen exorata a filio cessit, atque ut iniectum scrupulum prorsus demeret, Sandeciam antiquam secedens, D. Francisci institutum vitæ professæ est. Itaque Casimirus vna cum vxore Anna vigesima quinta die Aprilis in Basilica Cracouiensi ab Ianislao Archiepiscopo solenni ritu inunctus diademate accepit. Datus est autem ei iuuenilium consiliorum moderator Ioannes Melstinius Castellanus Cracouiensis, vir grauis & prudens, & Reipublicæ amans. Et quoniam videbat Casimirus, omnem pene Poloniam Cruciferorum armis atque domesticis latrociniiis, quæ patre regnante impunitate increbuerant, attritam, domesticis malis prius quam externis manus admouit. Ac cum Cruciferis quidem inducias fecit, per quas perpetua pax Vngarorum & Bohemorum hæmo-

Vladislauus
Leticus
Rex mori-
tur.

Comitia
Cracouia.

Casimirus
cum vxore
coronatur.

Inducia
cum Cruci-
feris.

hemorum Regibus arbitris componeretur. Adiectum in pactis, ut Magister Cruciferorum Brestam oppidum Ziemouito Duci Masouiorum Cirnensium, aut Mathiæ Vladislauensi Episcopo tenendum concederet, qui id pace firmata Casimiro traderet: sin minus coisset pax, Magistro redderent. Verum in eo Magister fidem non seruauit: nihilo tamē minus mansere induciæ, quibus durantibus diligenter vbique prædones & infestatores publicarū viarum perquisiti, exquisitisq; suppliciis affecti sunt. Neq; quicquam præterea memorabile eo & sequenti anno in Polonia gestum est, nisi quod vigesima tertia die Aprilis intra annum à coronatione Regis ingens nix decidit: quæ cum quinque dies durasset, præter omnium expectationem singularem fertilitatem agris attulit.

*Locustarū
vis ingens
in Polonia.*

*Pax inter
Polonos &
Cruciferos.*

*Legatio
Casimiri
Regis ad
Papam.*

*Delegati
Papae de con-
trouersia
Polonorum
cum Crucif-
feris.*

Insequenti vero anno millesimo trecentesimo trigesimo quinto tanta vis locustarum peruagata est, ut volantes solis aspectum hominibus adimerent: humi vero strata equorum ungulas altitudine superarent: quæ depastæ maturescentes segetes angustiore annonam fecere. Nouembri vero mense eiusdem anni pax inter Casimirum ac Cruciferos arbitrio Caroli & Ioannis Regum Vissegradi in Vngaria facta est, iniquior Casimiro, quam Crucigeris. Accepit tamen eam pacem Casimirus, plus, quam dignum erat, quietis & ocij cupidus. Fuit autem in conditionibus, ut Cruciferi Pomeraniam siue Pomerellam concedente Rege retinerent, atque etiam Nicssouensem arcem in Cuiavia supra Vistulam: Regi vero Dobrinensem & Cuiuiam relinquerent, ne ea quidem portione exclusa, quæ ad Casimirum Ducem Ziemouiti filium pertinebat, ac decem millia florenorum pro damnis datis annumerarent. Profugis autem vtriusque partis, ut liceret ad possessiones derelictas reuerti, vel eas vendere arbitratu suo. Impendia damnaque vtriusque compensata. Non steterunt tamen his pactis Cruciferi, quamuis approbasset Casimirus sententiam Regum ex compromisso latam, nisi etiam diserte vna cum Senatu, Nobilitate, ac Ciuitatibus, diplomatis & iureiurando dato Pomeraniam, Culmensem, ac Michalouensem tractum à se & posteris suis prorsus abdicaret. Quod cum ille ad Senatum & comitia retulisset, omnibus indigna res visa, post tam iniquum arbitrium nouas etiam durioresque pacis leges ab hoste, perinde atque à victore sibi ferri. Itaque bellum malle, quam tam iniquam & ignominiosam pacem. Placuit tamen non inferre bellum, sed si inferatur, propulsare, atque ad Pontificem Maximum Benedictum duodecimum, primo quoque tempore de vi ac iniuriis Cruciferorum propter religionem ad eius iurisdictionem pertinentium referre. Legatus ad eam recuperandam missus Ioannes Grotus Slepicius Episcopus Cracouiensis, qui nequicquam impredientibus negotium aduersariis, magna cura ac diligentia tandem perfecit apud Pontificem. ut is Galardum Titulensem Præpositum, & Petrum Geruasium Aniciensem Canonicum legatos ac iudices ea de re in Poloniam & Prussiam mitteret, qui Poloniæ Regi Cuiuiam ac Dobrinum reddi, ac decem millia florenorum adiudicata numerari à Cruciferis curarent: de cæteris vero controuersis cognoscere. Crucigeri vero, ut prætextū aliquem iniuriæ, & neq; arbitrorū decreto, neq; Pontificis mandatis parēdi haberent, perfecerūt apud Ludouicum Imperatorem, cui tunc neq; cū Regibus, neq; cum Pontifici eonueniebat, ut is Magistro Theodorico & vniuerso ordini grauissima pœna adiecta interdiceret, ne cuiusquā præcepto quicquā de iis terris, quas ab imperio haberēt, cuiquam cederent.

cedant, neque apud ullos iudices de iis disceptet, præter assensum suum. Cū autē iudices à Pontifice delegati Varſauiz cognoscēdæ causæ aliquandiu operam dedissent, refutata friuola detractione ac pronocatione Cruciferorū, anno Christi 1339. adiudicarunt Casimiro ac Polonis Pomerellā, Cuiuiam, Dobrinensem, Culmensem, ac Michalouensem ditionē: Cruciferos autē ad centum nonaginta quatuor millia & quingētas marcas Polonicas, pro damnis datis, itemq; ad mille sexcētas marcas impensarū nomine cōdemnarunt: adhuc ut tēpla ac monasteria in Polonia superiore bello direpta & exusta instaurarent. Cumq; iudicata nō facerent, anathemate deuoti sunt, ac sacris interdictū omnibus locis, quæ in ditione eorū essent, & ad quæ quispiam eorū peruenisset. Interim annis aliquot quietæ res fuerunt in Polonia, nisi quod Lithuani crebris excursionib; Masouiam quāuis affinitate Ducum sibi cōiunctam depulati sunt: tamen non oēs illæ excursionē prospere eis cesserunt. Nā anno millesimo trecentesimo trigesimo septimo cū direptis Ciechanouia & Pultouia oppidis, cū copiosa præda incōposito agmine, ut solent, reuertētur, ingruētibus ex inopinato Masouiis, cū trepidi mutuo se in traiectu Naruæ fluminis impellerent & impedirēt, plurimos de suis partim cæsos, partim impetu & altitudine fluminis absorptos, & prædam omnem amiserunt.

*Decretum
contra Cru-
ciferos.*

*Lithuani
Masouiam
vastarunt.*

*Lithuani
fusi.*

Quid interim Casimirus Rex egerit, non constat: credibile tamen est, eū studia pacis, ad quæ factus erat, coluisse, arces & oppida munivisse, leges partim nouas condidisse, partim veteres emendasse, iudiciorum rationē correxisse: huius enim Regis ea sunt maxime opera in Polonia, quæ certe vno atq; altero anno perfecta non sunt. Cū vero nullos ex Anna vxore mares liberos susceperet, præter vnā filiam, successorē sibi in regno designauit, indictis ad eam rē comitiis Cracouiam ad octauum diem Maij anno Christi millesimo trecentesimo trigesimo nono. Vbi re in consultationē Senat; posita, quamuis alij Ziemouitū, alij Ianussium Duces Masouiorū, alij vero Vladislaum Opoliensem mallēt, quod oēs hi ē vetusta Regū Polonię proſapia oriundi essent: peruenit tamen Casimirus, ut omnium sententiæ in Carolum Regem Vngarorum sororium suum, & filios eius inclinarēt, refutatis aliorum, qui dissenserant, sententiis: quod diceret, Silesios quidem defectione ad Bohemos indignos sese eo honore reddidisse: ē Masouiis autem nil dignitatis atq; amplitudinis regno accessurum esse, cum ij stipendiarij, socij & vasalli Polonorum sint. In neutris vero satis fore virium ac præsidij contra hostes. Porro Caroli filios Ludouicum & Stephanum præclaræ indolis iuuenes matre Polona ortos, ac tanti Regis filios amplificaturos esse regni maiestatem: nec eis defuturas esse Vngarorum opes, siue ad defendendos, siue ad proferendos fines Poloniæ. Re confecta ex animi sententia, conuentuq; dimisso, mox Vissegradū in Vngariam ad Carolum se contulit Casimirus cum splendido comitatu. Ibi fœdera inter vicinos duos populos renouata & cōfirmata sunt, & pacta quædam cum Rege ac regiis filiis de sententia totius conuentus Polonici inita. Eodem anno Casimirus vxorem Annam amisit, mulierem lusibus & choreis supra modum deditam.

*Casimirus
successorem
sibi designat Vn-
garum.*

*Fœdera &
pacta inter
Vngaros &
Polonos.
Anna Re-
gina mori-
tur.*

Sequentem annum Russia meridionalis subacta, ac in prouinciæ formam redacta insignem facit. Fuerat ea quidem olim in ditione Regum ac Principum Polonorum Boleslaorum maxime armis subiugata: sed cum suos tamē Duces indulgētia Polonorū haberet, pedetentim deinde iugum excussit, eo potissimum tēpore, quo Polonica Respublica multis dominatib; discepta,

*Russia Me-
ridionalis
subacta à
Casimiro
Rege.*

mox etiam ciuilibus bellis concussa, ac euerfa propemodum, neque spaciū, neque vires ad coercendos rebelles Russos habuit. Ad extremum paulo ante, cum mascula progenies Danielis Regis liberorum, quorum summa erat in Russis autoritas ac potentia, defecisset: Lubartus Gedimini Lithuanorū Ducis filius, cum Vladimiriensium Ducis filiam vxorem duxisset, omni eo tractu Russiæ, qui Lithuanis finitimus est, Russis Ducibus, quorum propter multitudinem ac discordias extenuatæ erant vires, vel deuictis, vel in deditiōem acceptis potitus est. Nam cætera Russiæ, quæ ab Halicia & Leopoli in Poloniam vergit, in Boleslai Masouiorum Ducis ditionem concessit, quod ei Maria matre Russiæ edito, legitima secundum auunculos successio deberi videretur. Nec tamen hic dominatus diuturnus ei mansit. Offensi enim Russi eius intemperantia, & sororum, vxorum, filiarumque stupris, siue grauioribus exactiōibus, siue ob magistratus externis mandatos, seu deniq; propter diuersitatem religionis, veneno eum de medio sustulere.

*Boleslaus
Masouiorum
Dux Russiæ.*

*Boleslaus
veneno
sublatus.*

*Casimirus
expeditio
in Russiam.*

Quod cum accepisset Casimirus Rex, ratus venisse tempus, quo Russiam maiorum suorum negligentia amissam facile posset in potestatem suam redigere, subitario exercitu de aulico suo procerumque comitatu coadunato stipatus, mense Aprili magnis itineribus in Russiam contendit, Leopolumque caput gentis circumfedit. Nec longum tempus intercessit, cum sese, arcemque superiorem & inferiorem, atque oppidum Russi dedit: illud vnum pacis, vt retinere sibi veteres religionis ritus liceret. Ingens vis auri & argenti gemmarum, preciosarum vestium, & reliquæ suppellectilis, vetusta Russorum Ducum gaza, in iis arcibus reperta est: in qua insignes erant dux cruce aureæ plurimis ac preciosis gemmis distinctæ, quarum altera portionem ligni, in quo Christus pendit, inclusam habuit, quæ extat etiamnum in Basilica Cracouiensi: itemque duo diademata cum sella, & veste auro gemmisque rigente. Quam gazam Casimirus reuertens in Poloniam secum asportauit, & arces ipsas, vt pote ligneas, concremauit, ne earum fiducia Russi rebellarent, cum ipsi distrahere in præsidia earum copias suas exiguas non satis tutum sibi esse existimaret. Tantisper autem commoratus Cracouiæ, dum ex omni Polonia indicta expeditione vniuersali copiæ ad certum locum conueniunt, rursus cum iis copiis ad subigendam reliquam Russiam reuertitur, instante iam messe: nulloque negotio Præmisia, Sanoco, Halicia, Treboulia, Lubassouia, Tustano, cæterisque omnibus eius oræ munitionibus potitur, ita vt ad Cremeneciam vsque arma circumferret. Atque his ita gestis Rex cōuentu Russorum habito, in formam prouinciæ Russiam à se subactam redegit, Palatinos, Castellanos, Præfatos, iudices & alios magistratus Polonorum more instituit, Russosque eodem cum Polonis iure esse iussit. Neque deinceps consilio publico ea pars Russiæ à Polonis descivit. Per hoc tempus Lithuani rursus Masouiam depopulati sunt. Ianislaus vero Archiepiscopus Gnesnensis extrema senectute defunctus successorem accepit Iaroslauum Scotnicium. Nankerus quoque Vratislaviensis Episcopus veneno, vt creditum est, extinctus Prædislaus Pogorzeliū successorē accepit. Reuersus à Russico bello Casimirus, cum luctum annum post mortem Hedwigis matris expleuisset, vxorem alteram duxit Adleidam Henrici Ferrei Hessorum Landgrauij filiam cum dote duum millium sexagenarum Pragensium promissa. Quæ cum esset deformior, mox eam despiciatui habuit.

*Russi exa-
quati cum
Polonis iu-
re & prae-
rogatiua.*

*Casimirus
ducit alte-
ram uxore-
m.*

buit, & concubinarum illecebris & amoribus captus segregatam à se in Zar-nouicensem arcem relegauit, quo maiore licentia libidinibus indulgeret.

Anno sequenti millesimo trecentesimo quadragésimo secundo, ad funus Caroli Regis cohonestandum, consolandamque sororem in Vngariam profectus, mox ad voluptates & libidines suas rediit: quæ quidem sic animum eius emollierunt ac dementarunt, vt paternorum præceptorum dignitatisque suæ oblitus iniquas pacis conditiones à Cruciferis acciperet potius, quam e-repta ab his bello repeteret. Ad quod quidem gerendum satis virum, præsertim accessione Russiæ habere videbatur. Lite enim cum eis ad extremū perducta, cum ij diris deuoti, nil tamen autoritate pontificia mouerentur, vt iudicata facerent, facile Casimirus concessit petentibus, vt iure omni, quod-que ipsi à maioribus suis haberent in Pomerania, Culmensi, & Michalouienſi ditione, sese posterosque suos iureiurando intrepósito, & literarū monumentis consignatis abdicaret, ac de sigillo etiam, quo diplomata regia signantur, Pomeraniæ nomen eraderet, Cuiusiam ac Dobriniensem ditionem ab eis reciperet. Itaque constituto cum Magistro Cruciferorum congressu Inouladislaui ad vigesimum secundū diem mensis Iulij comitia quoque suis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Calissia vero non modo Regis, sed etiam Ziemouiti Vismensium, Ziemouiti Cirnensium, ac Boleslai Plocensium Masouiorum Ducum, procerum quorundam Polonorum, & primariarum ciuitatum, nempe Cracouiensis, Posnaniensis, Sendomiriensis, Sandecensis, Calissiensis, Vladislauiensis, ac Brestensis diplomatis consignata est. Episcopi neque vt signarent, neque vt approbarent, adduci vlla ratione potuerunt. Annus, quo hac acta sunt, fuit millesimus trecentessimus quadragésimus tertius.

*Casimirus
R. in Vnga-
riam se re-
cipit ad fu-
nus Caroli
R. cohone-
standum.*

*Casimirus
R. trans-
actio cum
Cruciferis.*

Tam damnosa pace facta, recuperataque Cuiusiam ac Dobrini possessione, Casimirus reliquo eiusdem æstatis & autumnus tempore, Henrico Saganensium Duci magnis viribus bellum intulit, veritus, ne Ioānes Boemorum Rex suppetias ei veniret. Causa belli fuit, vt recuperaret Vschouienſe seu Fraustadiense territorium, ab Henrico Duce Glogouiensi huius Henrici auo interceptum, & à maiori Polonia auulsum. Vbi ad oppidum ventum est, quassatis aliquot diebus deiectisque muris, captum id est, nequicquam defendentibus Silesiis. Inde progressus Stinauiam cepit ac diruit, agrumque circumiacentem depopulatus est. Inde porro ad Saganum cum duceret exercitum, Henricus Dux supplici legatione ad eum missa, ac deinde in castra ipse cum fratribus suis venire iussus, pacem æquissimis legibus impetrauit, Fraustadiensis tantum territorij iure omni & vendicatione à se abdicata. Ita bellum illud paucis diebus solutum est. Collocauit autem eodem anno Casimirus Rex filiam suam Elisabetham è priore vxore susceptam in matrimonium Boguslao Duci Pomeraniæ, societatemque cum eo & fratribus eius Barnimo ac Varcislao iniit his legibus, vt mutuam sibi opem ferrent contra quosuis hostes, nominatim autem contra Cruciferos, quoties opus esset, cum quadringentis galeatis, eosque intra mensem, ex quo essent admoniti, mitterent, vel ipsi adducerent: ac in sua quidem ditione vtrique auxiliariis commeatu & pabulum suppeditarent, in hostico autem sibi quisque prospiceret: munitiones ab hostibus recuperatæ, vt redderentur ei, cui ademptæ fuissent. Quæ vero ad neutros prius pertinuissent, captæ inter socios diuiderentur, aut dato alteri dimidio precio, ab altero retinerentur. Hoc tunc primum fœdas

*Casimirus
R. ex editio
in Silesiam.*

*Pax cum
Saganensi
Duce Hen-
rico.*

*Elisabetha
filia Casi-
mirus R.
Duci Po-
meraniæ elo-
cata.*

*Fœdus Ca-
simirus R. cū
Ducibus
Pomeraniæ.*

Tartarorum
excursio in
Poloniam
& Russi-
am.

Pomeranorum Ducum cum Polonis fuit, non minus metu Cruciferorum quam affinitate conciliatum. Dos autem puellae fuit viginti millia sexagenarum Pragensium, praeter ceteram suppellectilem peramplam sane & splendidam. Vicissim autem Boguslaus duum millium sexagenarum proventus annuos novae nuptiae promissit. Nuptiae Posnaniae sub finem Februarii sequentis anni magna pompa celebratae sunt. Quo quidem anno magna vis locustarum ex Ungaria coorta, & mox ingentes Tartarorum copiae in Russiam & Poloniam inundauere, a Dastone, quem Rex Præmislæ præfecerat, & Daniele Ostrogio, ac nonnullis aliis Russis res novas molientibus euocata. Nam ij nati tempus, quo Rex Casimirus longissime aberat, Cruciferorum colloquiis, Silesiaco bello, & filiarum nuptiis occupatus, missis clam legatis, admonuere Tartarorum Principem, ne tributariam sibi Russiam à Polonis occupari pateretur: non defuturam ipsi fidem suam. Habebat autem ij inuisum Polonorum imperium, cum quod non libenter fere externis parent homines, tum quod sectæ ritibusque suis, ne callide sensim abolerentur, metuebant. Videbat enim multos de suis ad Romanam ecclesiam se transferre, pluresque indies honoribus & aliis præmiis à Rege ostentatis inuitari. Ab his igitur excitati Tartari & adiuti, obiter transcursum Russiam, in Poloniam magna vi contendunt. De quorum aduentu cum tempore Casimirus à suis à Russiæ certior factus esset, coactò celeriter exercitu, in Sendomiriensem tractum obuiam eis profectus, positis in ripa Vistulae stantiis, transitu fluminis arcere eos satis habuit, non ausus cum longe maioribus copiis manus conferere. Eminus modo hinc balistis, illinc arcubus velitatum est: in qua velitatione Albertus Palatinus Sendomiriensis sagitta ictus cecidit. Tartari vero frustra tentato multis in locis transitu Vistulae magno cum tumultu populabundi, & ferro atque igni obuia quaque vastantes, per Lublinensem tractum retro abire, nec arcem Lublinensem aliquot diebus oppugnatam expugnare potuerunt.

Ioannes
Rex Bo-
hem. bel-
lum facit
Polonis.

Insequenti anno millesimo trecentesimo quadagesimo quinto intulit Ioannes Boemorum Rex bellum Poloniarum Saganensi, ut videtur, bello provocatus, ac tanto quidem ardore animi, ut quamuis senio laboribusque confectus esset, ac alterum quoque oculum iam amississet, tum denique se libenter moriturum affirmaret, cum Cracoviae muros manu victrice palpasset: sed fortuna votis suis non respondente turpiter à Polonis fusus, & in fugam actus est. Palma rei bene gesta Prædota Galca Odrouanzo data: itaque magnis præmiis & militari baltheo à Casimiro isornatus est. Ioannes ipse Rex paulo post in bello Anglico in Gallia interfectus occubuit. Annus, quo hæc acta sunt, fuit post Christum natum millesimus trecentessimus quadagesimus quintus. Nil postea memorabile in Polonia gestum esse proditur, praeter leges in comitiis Visliciensibus scriptas: quibus Palatinorum & iudicum infinita potestas certis cancellis coercita est, ut non ex moribus aut libidine sua, sed è scripto iure deinceps iudicarent. Certæ enim mercedes eis, & aliis ministris iudiciorum constitutæ sunt, ut ne quid præterea à litigantibus exigeretur, multaque, quas iudices arbitrati suo dicebant & exigebant, definitæ. Adhuc sublatum mos barbarus iurisiurandi cōceptis verbis dandi, in quo si quis verbo lapsus esset, atque adeo si titubasset, causa quantumvis iusta cadebat. Anno millesimo trecentesimo quadagesimo sexto Casimirus novum oppidum Cracoviae iunctum condidit, & de suo nomine Casimiriam appellavit, cum antea Bapulus pagus diceretur.

Leges Ca-
simiri Re-
gis.

Iurisiuran-
di mos bar-
barus sub-
latus.

Anno

Anno deinde millesimo trecentesimo quadagesimo nono fecit Casimirus Rex expeditionem in Russiam, ut eam quoque partem eius, quam Lubartus & Keistutus usurpabant, regno suo adiceret: magnaque felicitate usus, una ætate expugnatis arcibus, Lusco, Vladimiria, Bresta, & Chelma, ac ceteris in deditione acceptis, Volyniam omnem, Belsensemque; ac Belsensem tractum in suam potestatem redegit: Russos Duces deditione facientes retinere sua iussit, primariis modo munitionibus Polonos præfecit. Et quo certior quietiorque ipsi esset Russiarum possessio, cum Ludouico Rege Ungarorum assentiente etiam Stephano fratre Ludouici transiit, ac contra Cruciferos societate iniit: atque eundem Ludouicum certum sibi successorem in Polonia designavit, si ipse sine masculis liberis decederet. Misit autem tunc Ludouicus Rex matrem suam in Poloniam, ut suo nomine iurandū à Polonis exigeret. Reuersus autem ex Russiâ Casimirus, & secundis rebus laudibusque hominum insolescens, de libidinibus nihil omnino remisit, sed palam concubinas Opoczni atque Cressouiae habuit: & cum à Bozeta Episcopo Cracoviensi, qui non adeo pridem Petro Falconio ante annum Avinione mortuo successerat, officij sui admoneretur, non modo non respexit, sed etiam ipsi subiectos homines in territorio Sendomiriensi per Ottonem Pilecium Palatinum ac Praefectum Sendomiriensem eius loci indebitis tributis atque laboribus vexavit. Porro cum de his rebus Episcopi Poloni Pontifici summo indicassent, isque moneri eum suo nomine vellet: Martinus cognomento Bariczka unus de vicariis Basilicæ Cracoviensis, qui solus id facere ausus est, in profluentem Vistulam demergi ab eo iussus est: verum non diu scelus id diuina maiestas inultum esse sinit: Nam & Rex diris deuotus est ab Episcopo, & pestis acerbæ, quæ epidemia Graecis dicitur, duobus illis annis Poloniam omnem peruasit, tanta vi grassata, ut pagos atque oppida hominibus vacua redderet. Increbuerunt tunc per vniuersum fere Christianum orbem greges virorum pariter ac mulierum, nudis vmbilico tenus corporibus obambulantium, & flagellantium sese, diuinamque clementiam miserabilibus vocibus implorantium, vexillis præeuntibus. Itaque in Poloniam quoque tunc venire ex Ungaria: sed cum ea religio siue superstitio à fugitiis ac prauis dogmatibus non penitus immunis esse deprehenderetur, poenis coercita & extincta est. Neque tamen hic tunc malorum finis Poloniae fuit. Quin ubi pestis conqueuit, Lithuani ob ereptam Russiam irritati, crebris excursionibus Sendomiriensem tractum penè omnem vastarunt, & Russiarum eam partem, quam dudum Lubarto Casimirus eripuerat, Russis fidem mutantibus, ac praesidia Polonorum efficientibus, in potestatem suam redegerunt. Vladimiria, Belzo, Chelma & Bresta, quam arcem Casimirus cocto latere munierat, per deditionem potuit. Inde ad Leopolum excurrētes, cum vtramque arcem nouis muris ac praesidio Polonorum munitam esse cognouissent, non tentata oppugnatione, circumiacentem omnem ferro & igni fœde vastarunt.

His tot tantisque detrimentis excitus tandem Casimirus anno Christi millesimo trecentesimo quinquagesimo primo comparatis magnis copiis una cum Ludouico Ungarorum Rege in Russiam rursus expeditionem fecit, vti etiamque leui prælio Lithuanis, ac Duce eorum Lubarto capto, arcem tractumque omnem Vladimiriensem recepit, exercitumque dimisit hinc appetente. Insestarunt deinde iidem Lithuani Sendomiriensem oram usque ad Zauichostrum: nec deerat de Polonis, qui se barbaris duces ad vastandam patriam præberet, inter quos insignes erant Petrus Pfonca, & Otto Seecarouicius, qui loco-

Expeditio
Casimiri
R. in Rus-
siam.

Casimiri
R. cum Lu-
douico Re-
ge Ung. de
Russiâ trans-
actio.

Ludouicus
Rex Polon.
designatur.

Lithuani
Sendomiri-
ensem oram
vastantur.

Russi à Po-
lonis defici-
unt ad Li-
thuanos.

Bellum
Russicum.
Lithuani
Sendomiri-
ensem oram
insestantur.

rum & rerum periti clam excursiones Lithuanorum dirigeabant, & Polonorum consilia ipsis prodebant, ac sicubi cauendæ essent insidias, præmonebant. Forte autem accidit, ut Petrus à barbaris in interiorem Poloniam excurrere destinantibus ad exploranda vada Vistulæ præmitteretur: inuentum vadum infixis in alveo fluuij prælongis stipitibus notauit, & cum renunciaffet Lithuanis, rediit. Paulo post cum piscatores ad eum locum nauiculis aduecti animaduertissent, id quod erat, suspicati, euulsos stipites non longe in profundiori ac vorticoso flumine infixerunt. Nocte intempesta Lithuani, quo facilius Polonos fallerent, & incautos trans flumen opprimerent, ad Vistulam venientes, secundum signa monstrante Petro traicere incipiunt, & non pauci, qui in flumen primi se præcipitarant, eius altitudine & vorticibus absorpti vna cum equis perierunt. Id ubi duces animaduertere, dolum subesse ratum, Petrum uti proditorem in ripa capite plexerunt: maioresque insidias veriti, interdum latitantes nocturnis itineribus recesserunt. Tartari quoque per idem tempus ab Olgerdo euocati Russiam inferiorem, quæ Podolia dicitur, quæ & ipsa in Casimiri Regis ditione iam erat, depopulati sunt. His tot ac tantis calamitatibus admonitus Casimirus, tandem admissum in sacerdote nequendo scelus lachrymis & austeriore vita expiare instituit, missoque Albrico Cancellario Dobrinenfi absolutus à Clemente sexto Pontifice maximo, & societati Ecclesiasticæ reconciliatus est. Simul autem impetrauit ut sibi decima decimarum ab vniuerso ordine ecclesiastico totius Poloniæ quadriennio in subsidium aduersus barbaros Lithuanos ac Tartaros conferretur. Restituit autem tunc Casimirus ecclesiæ Cracouiensi immunitatē ademptam, cū quæ ad adscriptitios eius & agrestes pertinebat, tū quæ ad cōuentionem & venditionē decimarum, rapinasque coercendas: adhuc possessiones & prædia Radlouensia, Vssuensia, cæteraque in regione submontana, quæ per vim occuparat, Episcopo reddidit. Condidit etiam complura templa, Sandomiriense, Vislicienſe, Sidlouienſe, Stobnicenſe, Zagoscenſe, & Gargouiense. Extat in archiuo regio cōspiratio siue confœderatio Nobilitatis maioris Poloniæ contra quemlibet hominem, excepto Rege, anno Christi millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo facta & conscripta, atque vno & viginti signis consignata, à qua excluduntur furti & latrocinij publici rei. Vnde autem nata sit, & quid sibi voluerit, quoue pertinuerit ea conspiratio, non liquet, nisi quod iniuriis forte & asperitate præfati regij expressa esse videri potest. Inde quietæ res domi forisque complures annos fuere. Cæterum Prussiam Lithuani crebris excursionibus infestarunt. Per quod tempus Polonia pacis artibus magna cura studioque Regis effloruit, ac non exigua ciuilitatis & elegantia incrementa accepit. Anno Christi millesimo trecentesimo quinquagesimo tertio, cum Martius, Aprilis, & Maius ultra medium verno ac pene æstiuo calore ad calamos & aristas segetes perduxissent, coorto derepente acri frigore & gelu, nix duos cubitos alta terram operuit, & in sextum vsque diem durauit. Qua soluta postea, cum corruptas esse segetes omnes existimarent, tanta præter spem vbertas frugum, quanta vix vnquam alias fuit.

Anno domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto missi ad Lodouicum Regem Vngarorum legati nomine totius Poloniæ, retulerunt diploma eius, quo is recipit, nunquam se, neque posteros suos vllum tributū, aut exactionem vlli ordini Polonorum, neque sacro, neque equestri impe-

Tartari
Podoliam
populan-
tur.

Templa à
Casimiro
conſtituta.

Cōfœderatio
Nobilitatis
maioris
Poloniæ.

Nix & gelu
post me-
dium Ma-
ium.

Lodouici
R. priuile-
gium Polo-
norum.

ratturos, neque iter facientes oneri cuiquam omnino futuros. Præterea damna ac detrimenta in expeditionibus, quæ fiunt ultra fines regni, accepta militibus exoluturos. Hæc sunt, quæ ordini Nobilium Rex Ludouicus ante regnum initum concessit. Accessit eodem anno Masouia ad societatem cæteræ Poloniæ, Ziemouito Duce iis pactis in regni Regisque potestatem se submitte, ut totius quidem Masouia dominatum ipse obtineret, verum non hæreditario iure, sed regia munificentia, & in feudum se eum habere, Regisque maiestatem se cum posteris suis comiter conseruaturum, & contra quosuis hostes barbaros iuxta ac Christianos auxilio Polonis semper affuturum, neque cum villo fœdus vllum inconsulto Rege sanciturum, solenni ritu ac iurciurando profiteretur. Acta sunt hæc Calissij ad sextū Calendas Ianuarij anno Christi millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto. His autem peractis, Casimirus cum Poloniam ac Russiam partim bellis superioribus & excursionibus barbarorum, partim pestilentia exinanitam, minus cultam, minusque populosam esse cerneret, Teutonici generis hominibus siue accitis, siue vltro venientibus agros attribuit, quorum non exigua reliqua in submontana & Vngaris finitima regione, & Russia in hodiernum vsque diem manent, eorumque cura & opera Polonia frequentari, & cultior esse pagis & oppidis cœpit. Sunt enim frugaliiores ac diligentiores in re paranda & actuenda, quam Poloni, & lautius habitant. Fuit in eos, & in cæteros oppidanos & agrestes propensior ac indulgentior Casimirus: nec eos grauioribus laboribus, vel exactionibus aut vllis iniuriis præfatorum suorum, siue adeo Procerū ac Nobilitatis premi passus est, animaduertendo in eos, qui aliquid eiusmodi ausi essent, ita ut vulgo russicorum siue plebeiorū Rex vocaretur. Non solum autem Germanos iure suo Saxónico siue Magdeburgensi uti permisit, sed suis quoque Polonis Nobilitate excepta id indulgit.

Quoniam vero ab iis iudiciis ad Magdeburgense tribunal prouocabatur, non sine quadam ignominia Polonorum, & magno sumptu ac dispendio litigantium, susculit eam prouocationem Casimirus, & in arce Cracouiensi supremum ac provinciale iudicium Teutonicum cōstituit, ad quod prouocationes omnes ab inferioribus iudicibus ex tota Polonia minores fierent. Cui quidem iudicio præsidet peritus eius iuris aduocatus cum septem scabiniſ, (Sic enim appellari eum quæsitorem cum iudicibus vsitatum est) quos magnus procurator arcis legit de certis oppidis & pagis. Ab eo quoque iudicio ad Regem prouocatio est. Sunt autem ex ciuitates, Cracouia, Sandecia, Bochna, Velicia, Casimiria & Ilcuſſum. Habent autem supra memorati iudices septem cum quæsitore suo ab eodem Casimiro immunitatem omnium onerum atque exactionum regiarum, neque iudicari à quoquam nisi à Rege, aut peculiariter delegatis ab eo iudicibus possunt. Ita tunc Casimirus populosiorem cultioremque externis colonis Poloniam reddidit, & ne ij cum indignitate sua ac totius Reipublicæ ius aliunde petere necesse haberet, prouidit. Coercuit etiam succrescentia rursus latrocinia, Matthiæ Borcouici Palatini Poſnanienſis supplicio. Is enim cum prædones clam receptaret, quos punire debuit, consuetudine turpis lucri captus, ducem se ipsis deinde præbuit. Quæ res cum ad Regem crebris querimoniis hominum perferretur, nec ille tamen, quamuis admonitus, ab incepto desisteret, captus est Calissia, cum eo forte ad Regem venisset, & in Olſſinenſem arcem deportatus, in tetro & obscuro carcere inedia vitam finiuit. Cuius mortē cum Ioan-

Masouia
Polonia
redintegrata.

Masouia
Regis Po-
lon. cliente-
la.

Germani
incola Po-
lonia.

Casimirus
Rex Plebe-
iorum vo-
catus.

Iudicij
Teutonici
supremi in-
stitutio
Cracouia.

Regina
Hedwigis
moritur.
Casimirus
tertiam
uxorem
ducit.

Ecclesiasti-
ci ordinis
equestri
controuer-
sia compo-
sit.

Expedi-
tio
Valachia
eiusque
causa.

Poloni à
Valachis
trucidati.

nes frater vlcisci velle diceretur, iussu Regis interfectus est. Bona eorum cō-
fiscata. Filius vero Mathie profugus, cum ex Marchia Brandeburgensi in Po-
lonos mercatores & equites postea grassaretur, quodam tempore in oppido
Rosrazouo ab agrestibus trucidatus poenas dedit. Fuere, vt habet Dlugoffus,
qui existimarent, causam tam dire mortis Palatino fuisse, quod de stupro Re-
ginę insimulatus esset: sed quānam Regina ea fuerit, non memorat Dlugoffus.
Secunda quidem Adleida siue Hedwigis, cum quindecim annis in Zar-
nouecio castello quasi relegata vixisset, ad extremum biennio ante hanc Pa-
latini necem à patre nemine prohibente domum reducta est, & paulo post è
viuis excessit. Nec diu cunctatus Casimirus, tertiam duxit uxorem, Hedugin
Henrici Glogouiensis Ducis filiam, post cuius nuptias anno sequenti mille-
simo trecētesimo quinquagesimo octauo supplicium illud de Palatino Pos-
naniensi esse sumptum Dlugoffus tradit.

Insequenti anno millesimo trecentesimo quinquagesimo nono contro-
uersia quādam de iure decimarum, de iurisdictione ecclesiasticorum iudi-
cium, de visitationibus & exactionibus Archidiaconorum, Præpositorum, &
Paroecorum, de nouis paroeciis instituendis, de moderatione immunitatis
clericorum, ac de semestribus vacantium paroeciarum redditibus, qui iam in-
de à Nankero Episcopo in instaurationem Basilicę Cracouiensis vsurpabā-
tur, inter Bozentam Episcopum Cracouiensem, & Nobilitatem Cracouiensem
ac Sandomiriensem conuentus exorta, interueniente Rege & Iaroslao co-
gnomento Bogoria Gnesnensi Archiepiscopo sublata sunt: & Lublensis,
Lucouiensis, & Secechouiensis territorij homines propter vastitatē ex Tar-
tarorum ac Lithuanorū crebris incursionibus immunitate decimarū spacio
triginta annorum donata. Statimq; illis ipsis diebus Casimirus ignominio-
sam fecit expeditionem in Valachiam huiusmodi de causa. Mortuo Step-
hano Voieuoda siue Palatino Valachorum, duo filij eius Stephanus ac Petrus
de principatu contendebant. Petro quamuis natu minori, tamen propter
liberalem indolem ac morum suauitatem plures fauebant. Et acceperat is et-
iam ab Vngaris auxilia: itaque nullo negotio dominatum occupauit. Exclu-
sus dominatu Stephanus, simul & insidias fratris metuens, in Poloniam cum
nonnullis suę factionis Valachis, ad Casimirū Regem profugit: & cū se in po-
testate & clientela eius fore policeretur, facile ab eo impetrauit, vt se ad pater-
nū dominatum vi & armis reduceret. Itaq; Casimirus conscriptum è minore
Polonia ac Russia exercitum non contemnendum initio mensis Iulij in Va-
lachiam cum legatis & Stephano misit. Nec male Polonis ea succedebat ex-
pedi-
tio: in velitationibus enim & particularibus certaminibus fe-
re superiores euadebant. Petrus vbi se imparem esse animaduertit eorum
viribus, ad dolum se conuertit: & quo facilius incautos falleret, clam per
internuncios cum exulibus redit in gratiam. Superanda erat Polonis inte-
riorem Valachiam ingressuris sylua densa & impedita, quę Ploniny à so-
li sterilitate vocatur. Eam Petrus cum suis insedit, & qua Poloni iter fa-
cturi erant, arbores succidit, ita vt truncis tamen vtcunque hærent. V-
bi Poloni indaginem illam ingressi sunt, ibi coorti ex insidiis Valachi ar-
bores succisas vi impellunt, ab extremis orsi, ita vt ceteri mutuo sese impel-
lerent. Qua ruina Poloni sic obruti sunt, vt, qui obruti & extincti non
sunt, viui tamen fere, debilitatis ac collisis membris in hostium potestatem
venirent. Pauci de extremo agmine salui euasere. Capta sunt in eo con-
fl. & u

tria vexilla magna, Cracouiensium, Sandomiriensium, ac Leopoliensium:
signa minora militaria seu gentilitia nouem, Topororum, Leliuio-
rum, Lissorum, Rauorum, Gryphiorum, Srenauorum, Habdancorum,
Polucosarum, & Stremeniorum. Casimirus clade hac ad se perlata mœ-
stus, ac de prodicione exulum questus, de redimendis captiuis ad hostem
misit, & facile impetrauit. Cladem Valachicam alia non minor domesti-
ca post vnum annum consecuta est pestilentia: quę cum late per Poloniam
sex mensibus serperet, in oppidis atque pagis dimidiam ferme partem ho-
minum absumpsit. Cracouię quidem viginti millia mortuorum censa sunt:
magis tamen ea in locupletes ac nobiles, quam in vulgus grassata est. Cruci-
feri vero ope Ludouici Marchionis Brandenburgensis Lithuaniam tribus ex-
cursionibus vehementer tunc afflixerunt. Keistatūque Ducem Gedimini
filium ceperunt. Sed is commutatione captiuorum liberatus est, nec multo
post iterum ac tertium captus, custodias frustratus euasit.

Lithuaniam
à Crucife-
ris vasa-
ta.

Anno sequenti, qui fuit millesimus trecentessimus sexagesimus primus,
Casimirus Rex missis Auinionem ad Urbanum Pontificem maximum o-
ratoribus, impetrauit, vt in Russia cathedra metropolitana Leopoli eri-
geretur, primusque Cristinus homo equestris ordinis à Gnesnensi Archie-
piscopo præsentē Rege consecratus est. Præterea repullulans rursus inter E-
piscopum Cracouiensem & Regem, sacrumque & civilem ordinem contro-
uersia de iure decimarum & interdictionum, eodem anno arbitrio Iaroslai
Archiepiscopi Gnesnensis, qui tunc forte Cracouiensem diocēsin visitabat,
ex compromisso sedata est.

Insequens annus millesimus trecentessimus sexagesimus secundus anno-
næ penuria & fame apud Polonos & vicinos populos insignis est: quę tamen
Regis beneficentia ac solertia non sine magno Reipublicę fructu mitigata
est. Erat enim in prædijs regiis atque horreis ingens vis frumenti è superio-
rum annorum vbertate reliqua: idque frumentum Rex externis quidem ac
ditioribus suis iusto precio vendi iussit: plebs vero egenā partim commuta-
tione rerum frumentum accipiebat, partim opus faciendo merebat. Quo
quidem tempore complures arces & oppida muris, vallis, ac fossis munita
sunt: piscina, aggeres, & aquæ ductus multis in locis facti. Redegit autem &
pecuniam non modicā Casimirus è frumento vendito: quę splendori e-
ius anno sequenti non minimum suffragata est in nuptiis neptis, filiæ Bogus-
lai Ducis Pomeranię, quam Carolus quartus Imperator uxorem duxit, Io-
annē quodam Franciscano id procurante, qui ab Urbano Pontifice ad com-
ponendas inter Carolū Imperatorem & Ludouicum Vngarię Regem ge-
nerum Caroli inimicitias, atq; adeo maximum iam vtrinq; oriens bellū so-
piendum missus fuerat. Et iam Ludouicus Casimirum, cum Russorum ac
Tartarorum auxiliis, & per eum Valdemarum Danorum Regem Boguslai
propinquum in societatem belli pertraxerat: Carolus vero Bohemiam, Mo-
rauiam, & Germaniam omnem ad arma concitabat. Sed Ioannis Francisca-
ni prudentia, qui impigre iam ad Carolū, iam ad Ludouicum & Casimi-
rum recurrēbat, non modo pacem inter inimicos Reges, verum etiam af-
finitatem confecit. Nuptiis igitur dictus locus Cracouię ad liberalia, quod
carnis priuium vulgo vocāt: quo cōuenere inuitati à Casimiro Reges, Ludo-
uicus Vngarorū, Valdemarus Gothorum siue Danorū, & Petrus Cypriotū,
neptis Eli-
Ponto
Iabetha.

Fames in
Polonia.

Munitio
arciu &
oppidorum.

Inimicitia
inter Caro-
lum Imp.
& Ludoui-
cū R. Vng.

Pax & af-
finitas inter
Reges.

Regum &
Principum
Cracouia
conuentus
ad nuptias
Casimiri
neptis Eli-
Ponto
Iabetha.

Pōto & aduerso Istro in Valachiam, & inde terrestri itinere per Russiam Cracouiam aduectus: Duces præterea, Otto Bauarorum, Ziemouitus Masouiorum, Boleslaus Suidnicensium, Vladislaus Oppoliensium, & Boguslaus cū filia sponsa. Ad extremum venit Carolus cum splendido comitatu: eique venienti omnes principes ac Reges cum Casimiro Cracouia ad vnum miliare obuiam profecti, & non modicum spacium pedibus progressi, quod idem facere Imperatorem cognouerant, amice inter se consalutarunt. Cum autem vrbi appropinquaret Carolus Imperator, sponsam cum patre & magna puellarum ac matronarum caterua obuiam habuit: deductusq; cum ingenti pompa Cracouiam in arce, Casimiro petente, diuertit: cæteris in vrbe hospitibus distributa. Omnes autem hi principes aduenientes in extremis Poloniae finibus Casimiri iussu comiter & perhumane accepti ac deducti, liberaliter & magnifice habiti sunt, durantibus vsque in vicesimum diem nuptiis & conuiujs. Et cum abunde omnia ad nutum suppeditarentur hospitibus regionum procuratorum ac dispensatorum prouidentia, tamen ne quid magnificentia desideraretur, magna dolia in foro vrbis collocata sunt, alia vini, alia auenæ plena, vnde sumerent, quantum quisque vellet. Præerat autem procuratoribus Verincus Germanus, consul Cracouiensis, quem Rex Casimirus propter singularem industriam ac dexteritatem in rebus agendis thesauro suo præfecerat. Is cum esset dirissimus, non habuit satis nuptias illas regio nomine quam splendidissime administrare, sed vt sua quoque magnificentia Poloniae splendorem adderet, Imperatori, Regibus, Ducibus & proceribus eorum domi suæ cōuiuium magnifico apparatu dedit, & ampla munera omnibus largitus est, inprimis autem Regi suo Casimiro, ita vt, quæ ei donauit, plus centum millibus florenorum æstimata esse dicantur.

*Nuptiarū
apparatus.*

*Hyems a-
spera & ni-
uosa.*

Nuptiis rite peractis, & foedere sempiterno inter Reges isto, & missis inter se vitro citroque amplissimis muneribus, domos quisque suas diuersi discesserunt, ad fines vsque regni à Polonis proceribus deducti. Dedit autem Casimirus sororis filia in dotem centum millia florenorum. Quoniam autem habebat Casimirus vxorem, & ex ea iam filiam vnā atque alteram suscepit, remisit ei Ludouicus ius succedendi, ea conditione, si quem is post se filium relinqueret. Insestata est deinde hoc ipso anno peste populari Polonia. Sequentis vero anni hyems tam fuit aspera & niuosa, vt feras quoque bestias in syluis ac volucres extingueret. Adiecit deinde Casimirus animum ad recuperandam eam partem Russiæ, quam ante tredecim aut quatuordecim annos defectione Russorum magis quam vi Lithuanorum amiserat: indictaque toti Poloniae expeditione, cū magnis copiis aduersus Russos ac Lithuanos profectus est. Cum autem Belsensium fines primum attigisset, venit ad eum Georgius Dux eius oræ, & placato Rege imperata facere pollicitus impetravit, vt ditionem illam suam retineret. Itaque ibi nil hostile fecere Poloni. Quin & Chelmensem ditionem cum Chelma arce de Lithuanis captam Casimirus ei adiecit: nam Lubarto petenti veniam dare noluit. In Volyniam deinde exercitum promouit, & cum nemo pugnandi copiam faceret, Luscu, Vladimiriā, & Olefscum arces vi in ditionem suam redegit, cæteras per ditionem accepit. Atque ita Lubarto cincto oram illam omnem subactam ac tributariam factam Alexandro Duci Gedimini nepoti addixit: & quo facilius eum in fide atque officio contineret, Luscu & Vladimiriā ipse retinuit, præsidiaque iis arcibus imposuit. Et Alexander quidem in Casimiri fide

fide perstitit: Georgius vero ambigua fide aliquoties postea rebellionem tentauit. Porro Lithuani nunquam deinde, quoad vixit Casimirus, neque Russiam, neque Poloniam infestarunt, eo quod satis negocij habebat cum Cruciferis, & quod præsidia contra eos opportunis locis Rex collocarat: Masouiam semel Duce Keistuto impune depopulati sunt, ad Pultouiam vsq; profecti. Quo oppido direpto incensoque, quippe quod munitum non esset, arx quoque cum plurimis mortalibus, qui in eam se cum facultatibus suis receperant, conflauit, barbaris materiam incendio subiicientibus.

*Masouia à
Lithuanis
vexatur.*

Neque memorabile vllum Casimiri Regis factum post subactam Russiam quatuor illis annis, quibus postea vixit, memoratur, nisi quod cū Petro Lubussensi Episcopo, quem bonis quibusdam spoliaret, transiegit, ea lege, vt Episcopus Lubussensis, quæ antiquitus intra fines regni Polonici iam inde à tempore Hærici Barbat Ducis habebat, retineret, Regem autem dominum ac patronum suum agnosceret: item quod idem Rex magna parte Poloniae peragrata in Prussiam se contulit cum parato comitatu, videndi Mariæburgi, aliarumque arcium & oppidorum gratia, quæ Cruciferi frequentia, permunita, ac bene constituta habuere, vt ad eorum exemplum Poloniam etiam magis cultam redderet. Vbi perhumane ac honorifice à Cruciferis, quocumq; adiit, acceptus est. Quin & inimicitias cum Carolo Imperatore suscepit, idque siue sua sponte & aliqua iniuria prouocatus, siue Ludouici Regis Vngarorum gratia: qui hoc ipso tempore Carolo bellum indixisse, ac Morauiam infestasse memoratur. Nec illud silentio prætereundum est, quod per hoc tempus metalla Bythouensia plumbi cum argento intermixto feracia euauerunt, post interfectos crudeliter ab oppidanis publico consilio duos sacerdotes. Sub hoc ipsum tempus Boleslaus Dux Suidnicensium & Iauorensium mortuus, Carolum Imperatorem, & Regem Bohemorum affinem suum ex pacto hæredem reliquit. Ita tunc Silesiæ quod reliquum fuerat, Bohemiæ regno adiectum est.

*Rex in
Prussiam
proficiscitur.*

*Casimiri
R. foedus
cum Ludouico contra
Imp. Carolum.*

Porro anno Christi millesimo trecentesimo septuagesimo, cum hyemem Cracouiæ Casimirus exegisset, vere appropinquante in maiorem Poloniam profectus, per æstatem ibi commoratus est. Deinde autumnō inde discedens in Sandomiriensi tractu, & in Russia venationibus hybernū tempus dare decreuerat: iamque Prædboriam peruenerat, cum eum grauis casus afflixit. Forte enim ad sextum idus Septembris venatum in proximas sylvas frustra dissuadentibus nonnullis profectus erat: vbi cum cupidius ceruum fugientem impedito loco, & inter vepres persequitur, labente magno cum impetu equo, quo vehebatur, vehementer homo senex & carnosus conuassatus est, ita vt febre exagitaretur. Relatus autem Prædboriam, & cito Medicorum ope releuatus, Sandomiriā contendit. Vbi cum spretis Medicorum præscriptis intemperantius viueret, & pyris, malisque, ac cæteris fructibus, quos locus ille producit eximios, sese ingurgitaret, balneisque nimium vteretur, in febrim recidit. Neque tamen tam acris ea fuit, quin rheda vehi posset, Medicis Cracouiā proficisci suadentibus, quod ibi faciliorem esse medicationem dicerent. Itaque Sandomiriā Chrobranos profectus, cum ex agitatione itineris grauiore astu vigeretur, frigidam præter medicorum sententiam bibit, atque inde maiores flammæ concepit. Quibus Medicorum arte mitigatis, lectica in Copriunicense monasterium delatus succollentibus aulicis, octo dies ibi quieuit: releuatusque aliquantulum, iter institutum profectus est.

Casus Casimiri.

est. Officii autē cum alterius de medicis Matthæi permissu mulsam bibisset, rursum deterius habere cœpit: sed tamen Corcinum, atque inde post aliquot dies pridie Calendas Nouembris Cracouiam delatus languebat magis. Quærit deinde ex medicis, num iam Cracouiam peruenissent, tacite eos admonēs promissorum, quibus ei Cracouia certam quodammodo sanitatē erant polliciti. Deinde eos rogat, ut vere ac libere sibi dicerent, an de vita sua desperarent; Sed iis, ut sit, bonam spem ostendantibus, nihilominus cum destitui se viribus animaduerneret, accito Episcopo Cracouiensi Floriano, ac Vladislao Duce Opoliensi sororis suæ nepote, quem Ludouicus Rex Vngarorum illis ipsis diebus ad visendum eum miserat, itemque nonnullis aliis de cœtu sacro basilicæ Cracouiensis, adhuc & aulicis ministris suis, in Christiana religione uti Christianum decet, mori se professus est, testamentumque condidit, quo multa multis cum satellitibus, tum notis filiis suis, plurima Casimiro Pomeranorum Duci largitus est: quædam etiam Gnesnensi & Posnaniensi Basilicis: Cracouiensi vero crucem illam insignem, quam L. opoli deportarat, cum inclusa portione ligni crucis Christi. Duabus vero filiabus & tertia vxore susceptis, stragulam vestem omnem, ac dimidium aureæ, argenteæ, & gemmæ supellectilis: reliquum autem eiusdem supellectilis matricarum vxori suæ legauit. His rite peractis, sacris mysteriis de more procuratus nonis Nouembris vitā cum morte commutauit, ac tertia die post in Basilica Cracouiensi ad dextram a. & maximā honorifice sepultus est, ubi extat eius adhuc monumentum cum imagine sculpta in marmore.

Regnauit autem Casimirus annos triginta septem, vixit sexaginta: pacis quam belli artibus & operibus clarior: vnde etiam Magni cognomētum folus hic inter Polonos principes, non tam virtute bellica ex victoriis meruisse videtur, quam operibus magnificis, & plurimarum arcium & oppidorum munitione, & quod omnium summorum pariter & infimorum hominum erga se beneuolentiam iisdem, quibus collegerat, virtutibus, hoc est, iustitia, facilitate, humanitate, elegantia, & clementia ad extremum retinuit. Etenim ad gloriam quidem plus valent bellicæ virtutes, praesens vero hominū beneuolentia lenioribus his virtutibus facilius cōparatur. Magis illas fere homines admirantur, sed has gratiore memoria prosequuntur. Tamen si bellicæ quoque gloriæ non expers fuit cum alibi, tum in Russia maxime, quam a maioribus suis amissam maiore sceleritate, quam sudore recuperauit. Quidam a corporis habitu & statura Magni cognomen ei datum esse volunt. Hic inextricabiles iudiciorū laqueos rescuit: leges barbaras & iniquas, quoad tunc potuit, vel sustulit, vel correxit: aduentibus facilis & comis: querimonias etiam infimorum benigne ac patienter audiuit: tenuiores a potentiorum vi & iniuria vindicauit, sic ut æquior plebi, quam Nobilitati esse videretur: captos ab hostibus suos promiscue redemit: ne cuiquam oneri esset, cavit: seueritate non nisi necessario usus est: Poloniam superiorum temporum bellis & aliis calamitatibus vastam & infrequentem populosiorē reddidit, & ad meliorem cultum redegit, maxime indulgentia in agrestes, ac Germanorum coloniis deducendis. Arcium vero & oppidorum in Polonia plerorumque omnium munitiones, ac templa lateritia, eius sunt opera, & monasteria itidem aliqua: quibus omnibus amplam & luculentam supellectilem ad cultum diuinum accommodatam attribuit. In summa, publica Regis huius acta & opera plerumque omnia laude digna sunt, ac eo quidem magis, quod dissimilem habuit

*Casimiri
Regis mors.*

*Casimiri
Regis vir-
tutes & fa-
cta insi-
gnia.*

success-

successorem. Caterum domestica vita impurior fuit, in cibo potuque intē. *Vita Casimiri.* perans: in libidines vero ita proiectus, ut præter greges cōcubinarum Bohemam quandam Rochiezanam captus eius pulchritudine, in loco iussu vxoris haberet, promissa ei conceptis verbis (cum aliter potiri ea non posset) fide matrimonij, interueniente Abbate Tinecensi thyræ ornato, quem mulier Episcopum Cracouiensem esse credidit. Sed eam deinde, cum caluam & scabiosam esse comperisset, eiecit, & Iudææ cuiusdam Esteræ consuetudine usus est, cuius opera Iudæi magnas prærogatiuas in Polonia à Rege adepti sunt, cū nouas, tum quas ipsis olim Boleslaus Dux Calissiensis in sua ditione concesserat. Quamuis autem tam libidinosus ipse esset, tamen continētes sacerdotes singulari clementia prosecutus est. Quod si industria dexteritateque etiam præditi essent, multum eis utebatur: & quamuis plebeij & obscuro loco nati essent, nobilibus eos non modo exæquabat, sed etiam anteponebat. Statura procera fuit & corpulentus, capillo denso & crispo, promissa barba, voce sonora, sed balbus aliquantulum. Per hoc tempus Cruciferi Prussici

& Liouonici mutuis populationibus ac munitionum euersio-
nibus inter se certabant, nonnunquam etiam ad

manus veniebant, & quidem

Marte vario.

(:)

Finis libri tertij.

HISTORIÆ PO- LONICÆ Liber Quartus.

PROOEMIUM.

HACTENVS à Lecho regnarunt in Polonia principes & Reges indigenæ, Venceslao Bohemo excepto, qui per modicum temporis spaciū rei Polonæ præfuit, extinctus paulo post cum filio, in quo desit stirps Regum Bohemiæ, cognomine. Postea vero Casimiro Magno sine liberis masculis defuncto, ad externos Poloniæ regnū peruenit, utpote Ludouicum Vngarum Casimiri Regis ex sorore nepotem, & generū eius Iagellonem Lithuania Principem, cuius posteritas ad hæc tempora rem Poloniam feliciter administravit.

LUDOVICVS VNGARORVM
& Polonorum Rex.

Anno Chr.
1370.

Excursio
Lithuanorum
in Po-
loniam.

CERTIOR factus de graui morbo, ac mox, etiam de morte Casimiri Regis Ziemouitus Dux Masouiorum à Ioanne filio, quem hac de causa ministerio Regis addixerat, ilico Ploscum, Rauam, Vissegradum, Gostinum, & Sochazouiam arces in suam redegit potestatem, deditibus eas ultro præfatis, cum quod sciebant, ex pactis conuentis eas Ziemouito deberi, tum quod muneribus ac pollicitationibus ab eo corruptierant. In vtraque etiam Polonia, & in Russia post vulgatam mortem Regis noui quidam motus excitati sunt à finitimis. Ex alia vero parte Lubarthus Lithuanus cum Keistuto fratre & expeditis copiis Vladimiriensem arcem in Volynia, posteaquam primo impetu capere non potuit, circumfedit & acceptam valido præsidio firmavit. Inde in Lublinensem ac Sendomiriensem tractum excursionem fecere iidem barbari, magnasque prædas egere, ac inter alia Lyssecense siue calui montis monasterium diripuerunt. Cæterum Ludouicus Rex Vngarorum, quem Casimirus multo ante successorem sibi designarat, licet mox de morte auunculi certior factus esset: tamen continuit se domi, & quorsum Polonorum consilia vergerent, expectabat. Verebatur enim, ne ij mutata sententia alij regnum manderent. Erant enim superstites duæ filiae Casimiri. Erat & Casimirus Pome-

rania

rania Dux nepos ex filia. Erant etiam Cuiauiensium ac Masouiorum Duces propinqui & necessarii. Matrem tamen suam Ludouicus Casimiri Regis sororem celeriter in Poloniam præmisit. Nec ita multo post venerunt ad eum Vissegradum à comitiis Polonorum oratores, Florianus Episcopus Cracouiensis, & Ioannes Strelcius Cancellarius regni, rogantes, ut primo quoque tempore in Poloniam veniret, regnumque destinatum suscipere. Audita illa legatione, aliquandiu, quid faceret, deliberauit: cunctati vero cum & Poloni orando, & Vngari proceres suadendo instarent, tandem respondit: Non satis intelligere, neque hos, quid suadeant: neque illos quid petant. E neutrorum enim re id fore, sicuti ne duobus quidem gregibus expediat vnum habere pastorem. Satis & abunde esse negocij vni populo præesse. Duas res publicas vix vlla ratione sine alterutrius siue adeo vtriusque malo & incommodo ab vno administrari posse. Ita tunc Ludouicus. Sed tandem victus precibus oratorum annuit.

Venientem Proceres Poloni cum frequenti Nobilitate ad Sandeciam obuiam progressi exceperunt, & Cracouiam deduxerunt. Ibi rursus armatæ ciuitatis occursum honorifice consalutatus est. De coronatione deinde noui Regis ab Archiepiscopo & maioribus Polonis scrupulus iniectus, quod ij contende-
*Legatio Po-
lonorum ad
Ludoui-
cum.*
bant, ut ea Gnesnæ more veteri fieret: sed Ludouicus proximorum Regum Vladislai aui & Casimiri auunculi exemplum ea in re secuturum se esse dixit. Quo responso sedatis maioribus Polonis decimo septimo die Nouembris à Iaroslao Archiepiscopo Gnesnensi in Basilica Cracouiensi diadema so-
*Ludouicum
coronatus
Cracouia.*
lenni ritu accepit. Nec tamen desiderium Casimiri defuncti Regis ex animis hominum euulsit Rex nouus, imo plus etiam accendit, cum non modo dissimilis esset Casimiri, sed ne adiri quidem à Polonis sine interprete posset: quin res quoque Polonicas negligere, ac parui facere videretur, ac non modo non intenderet animum ad recuperanda ea, quæ superiori tempore à Polonia auulsa erant, verum etiam enormem donationem adieceret, quæ Vladislao Duci Opoliensi Vngariæ Palatino Ostreslouiensis ac Vielunensem tractum omnem, itemque Olstiniense, Crepicense, & Bobolicense territoria in tractu Cracouiensi, adhuc Bresnicense in Siradiensi ditione donauit. Ex-
*Exequia
Casimiri
Regis facta.*
equias deinde magnificas & sumptuosas auunculo mortuo apparauit: vbi permultum argenti facti Basilicæ Cracouiensi oblatum atque donatum est, & infinita pene hominum multitudo lachrymis, planctu, & eiulatu desiderium defuncti Regis testata est: præsertim quod cum eo successione Regum suorum vetustam à Piaſto vsq; propagatam extinctam esse cerneret, regnūque ad externum Regem peruenisse, qui longe abfuturus esset. Quod cum Ludouicus animaduertisset, veritus, ne quam filia Casimiri nouandarum rerum occasionem Polonis darent, ablegauit eas in Vngariam & constituto ibi iudicio, perfecit, ut non ex iusta vxore natæ, atq; ex hæredes pronunciantur. Ut vero postulatis maiorum Polonorum satisfaceret, in maiorem Poloniam post paucos dies profectus est, & biduum, Gnesnæ commoratus, paratum sibi in Gnesnensi Basilica solum ascendere noluit, affirmans, neq; sibi, neque Polonis id decorum fore, ut coronationem Craconiæ peractam quasi in dubium reuocaret. Deinde Cracouiam reuersus, cum animos Polonorum vexatione, violatione, & rapinis Vngarorum offendisset, Transalpino-
*Elisabetha
Regina ad-
ministratio
regni
commissa.*
rum Valachorum Palatini siue principis defectione excitus, mox in Vngariam rediit, omni gubernatione Poloniæ matri Elisabethæ commissa. Quo

Dd 3

facto,

facto, cum duobus exercitibus Transalpinam Moldauiam ingressus, alterum quidem in syluis circumuentum ab hostibus amisit, cum altero victor defectores in suam redegit potestatem: & ne tam facile ej deinceps rebellarēt, Severinum oppidum instauravit, præsidioq; firmavit.

Interim Elisabetha mater eius in Polonia muliebri vsa consilio iuvenes & imperitos homines in senatum allegit, compluresque bonos ac graves viros magistratibus movit, & nihili homines atque assentatores eis suffecit. Ac inter alios in primis Prædislaus Goluchovius Palatinus Calissiensis vir moderatus ac magnanimus præfectura maioris Poloniæ motus, eique Otto Pilecius successor datus esse memoratur. Quam rem ægre tulerunt maiores Poloni, & parere Ottoni detrectabant, propterea quod nullas is habebat possessiones in maiori Polonia, atque ita contra leges præfecturam obtinebat. Sed tamen homo splendidus ac liberalis, ut quemque de Nobilitate factiosum, & sibi maxime adversarium esse noverat, ita os eius comitate ac munificentia sua primum obstruxit: sic aliquanto patientius deinde imperium eius ferri ceptum. Sed cum ora illa Poloniæ finitimorum latrocinii infestaretur, neq; Otto domesticis opibus, quas ibi nullas habebat, compescere ea posset, & Nobilitas vulgo eius odio militiam detrectaret, cessit invidia, & præfectura se abdicavit. Cui Sendivovius Subinius indigena successor datus est. Neque is tamen satis prædonum vim & furta coercuit. Pestilens hic, itemque frequens annus Polonis fuit. Prodigium etiam insigne Posnaniæ accidit: Basilica enim cum adhærente sibi turre dextra de coelo tacta est, ita ut perrupto culmine & angulo turris, parva fissura facta in fornice, in sacellum regium fulmen penetraret, ac cæteris rebus intactis, solas Præmisli Regis & Rixæ uxoris eius imagines confringeret.

Insequens annus nil fere memorabile habet, præter quædam de Iaroslao Archiepiscopo, nepe quod is Ziemouitum Masoviarum Ducem ecclesiastico interdicto perculit, eoque adegit, ut duorum pagorum donatione ipsi satisfaceret, pro eo, quod bona eius ecclesiastica in Masovia iubente vel certe connivente Ziemovito latrocinio infestata ac vexata sunt. Nec multo post senio confectus & oculis captus Iaroslauus, cum supra triginta annos Archiepiscopus fuisset, Nicolao Cossutovio Præposito Gnesnensi propinquo suo Archiepiscopam concedere statuerat. Sed cum is improvide sine regia commendatione & Collegij Gnesnensis consensu Avinionē ad Gregorium undecimum Pontificē ea de re se contulisset, infecto negotio inanis rediit. Neque tamen Iaroslauus dimittendæ Archiepiscopæ cogitationem deposuit, sed Ioannem Strelcium cognomēto Suchyulcum fororis filium sibi successorē legit: verum is quoq; plusculum negotij in conficienda re habuit, palam commendante, & clam impediēte eius causam Ludovico apud Pontificem. Ad extremum tamen nova Regis commendatione & collegij approbatione adiutus, voti compos factus est. Iaroslauus vero Pomeranicis & Opatovienfibus possessionibus ac decimis in ora Calissiensis indulgentia Pontificis ad usum suum retētis, in Landense monasterium secessit, ac biennium fere ibi exegit. Deinde pertæsus monasterij Calissiam commigravit, ubi intra vertētem annum vita excessit. Per multum hic Archiepiscopatū amplificavit, & ornavit. Nam Louicium, Opatovicum, Vneoviam, & Camenum arces cōdidit: aulas quoq; Archiepiscopales, Gnesnæ, Lenciciæ, Velum, & Calissia construxit. Louiciensēs redditus primus ita auxit, ut cum antea census duas marcas nō excederet,

Ziemouitus divitibus devotus, quod non coerceret bonorum ecclesiasticorum in majores.

Iaroslauus Archiepiscopus abdicat se Archiepiscopum.

Iaroslauus moritur.

cederet, tunc ad octingentas perveniret. Edificavit etiam templum Gnesnæ, Calissia, Careloviam, Opatoveci, & Vneoviam, ubi etiam collegium sacerdotum instituit, ac monasterium Benedictinis condidit, ac Tinecensis Abbatis iurisdictioni id subdidit. Memorabile de eo illud refertur, quod cum iuuenis adhuc Bononiensis Academiae Rector esset, autoritate sua Bononia transtulerit Academiam propter Anglum quendam scholasticū à magistratu urbis capite plexum, nec prius eam restituit, donec pro cæde Angli satisfactum est. Pertur autem mandasse moriens idem Iaroslauus, ut cadauer suum non ostio, sed pertuso pariete in Basilicam sepeliendum inferretur, quod non rite, neq; ordine Archiepiscopum se factum esse diceret.

Per hoc tēpus Ludovicus Rex cum Carolo Imperatore in gratiam rediit, ac filiam suam natu maiore Mariam filio eius Sigismundo quarta uxore suscepto, parvulo etiam nūm despondit, & in aula sua ipsum educavit. Cū enim duas filias, duosq; regna haberet Ludovicus, utriusque filia viuens cupiebat, pspicere, ita ut altera apud Vngaros regnaret, apud Polonos altera. Ac apud Vngaros quidē iam vni prospexisse videbatur: de altera autē sollicito fortuna siue consilium talē occasionem obtulit. Poscebat is Polonos vectigal, q; regnum & Poradline, quasi rastrale, dicitur, duodenos grossos latos, & siugulos modios filiginis & avenæ in mansos, quemadmodū antiquitus pēdi solitum erat. Negabāt proceres sacri pariter & politici ordinis, quod ab eo Poloniam immunem factā esse liberalitate Casimiri dicerent: ille vero admonitus à nonnullis promissam modo, nō etiam datā esse à Casimiro immunitatē illam arguebat, cum, quoad vixerit, id vectigal solutū sit. Tandē eo rem deduxit per internuncios, ut, si alterutram de filiabus suis regnare deinceps apud se Poloni iussuros se esse reciperent, binos tantū grossos quotannis deinceps in mansum penderent, quibus Regem agnoscerent: à reliquis pensionibus & oneribus, quæ Regibus ac Ducibus antiquitus debebantur, cuncta Nobilitas ac subiecti homines perpetuam vacationem & immunitatem haberent, præterquam, si Rex novam arcem conderet, aut veterem tempore belli reficeret, tunc ut Nobilitatis subditi cum regis opus facerent. Accepere conditionē Poloni. Atq; inde in hodiernum vique tēpus manet vectigal hoc Regi: tametsi Episcopi tunc id suos agricolas pendere passi non sunt, defendētes mordicus Boleslai Pudici & Casimiri remissionem. Illa quoque in pactis fuere, ne Rex magistratum siue honorem vllum perpetuum supprimeret, ne externo cuiquam conferret, ac ne præfecturam quidem arcis cuiusquam aut oppidi, quæ iurisdictionem adiunctam habeat, imo ne indigenæ quidem illustri Ducum genere orto. Hæc ita tunc convenere Cassoviarum anno post Christum natum millesimo trecentesimo septuagesimo quarto.

Secuti sunt deinceps novi motus in Polonia, quos paulo altius repetito principio persequi placet. Ziemomyslus Vladislai Loctici frater tres filios moriens reliquit, qui sic patrimonium inter se partiti sunt, ut Præmislo Bydgoscia cederet, Lesko Inouladislavia, Casimiro Gnieucovia. Ex his solus Casimirus liberos reliquit, Elisabetham & Vladislauum cognomēto Album. Atque Elisabetham quidem cum Caroli Regis Vngariæ coniunx Vladislai Loctici filia educandam suscepisset, Stephano Bosnensium Regulo in matrimonium collocavit, de qua Elisabetha item filia nata est, quæ secunda Ludovici vxor fuit. Vladislauus vero cum patri & Præmislo patruo concedente Rege Casimiro successisset, causamque de vi & alieno agro usurpatam quo-

Ludovicus R. filiam suam Sigismundo Caroli Imp. filio despondit.

Ludovici R. altera filia Regina Polonis destinata.

Polonorum Nobilitas libertas.

Ducum Cuiusvis sum pro-pago.

Ludovici R. secunda vxor.

Vladislai Ducis Camania acta.

to quo-

*Vladislaus
fit Monachus.*

*Vladislaus
monachus
accescit
ad regnum.*

*Res nouas
molitur in
Polonia.*

to quodam tempore apud eundem Regem dicere iussus esset, furore percitus temere Bydgosciam repudiavit: nec eam post ullis precibus recuperare à Casimiro potuit. Postea Gnieucouiam quoque acceptis mille florenis Regi concessit, ac peregre profectus cum permulta loca peruagatus esset, tandem Cistercium veniens monachus factus est: nec multo post mutato consilio, Diuione in Burgundia Benedictinorum sectæ se addixit, ac complures ibi annos commoratus, sororis Casimirique Regis liberalitate sustentatus est. Cum igitur procures quosdam de maioribus Polonis nouarum rerum cupidus pœnitentia Regis externi & absentis, muliebrisque dominationis cepisset, communicato clam inter se consilio, legationem ad acciendum Diuione Vladislaum misere, quod nemo eo propinquior Casimiro ac Vladislao Regibus agnatus viueret: ac facile is, vt erat leuis, in spem ac cupiditatem regni adipiscendi adductus est. Quoniam autem iam diaconus erat, Auinionem ad Pontificem summum obtinendæ indulgentiæ siue dispensationis causa contendit, legatis Basileæ se expectare iussis. Et quamuis nil à Pontifice impetrasset, tamen Basileam, atque inde legatorum suasu dimissis eis, in Vngariam dissimulato proposito ad affinem Regem profectus est: apud quem Reginæ propinquæ suæ, magnis precibus perfecit, vt ad Pontificem pro se legationem mitteret, quo sibi mutato ordine possessiones & principatum obtinere liceret, sed repulsam etiam tum passus, clam se cum quatuor tantum comitibus ex Vngaria subduxit, ac veniens Inouladislauiam arcem ex improviso occupauit, & oppidanos mox accitos in verba sua iurare iussit. Inde Gnieucouiam, eadem celeritate vsus, & Zlotoriam quoque eodem die per deditiōem accepit, cum necem Præfecto sub arcem abducto minaretur, ne ea sibi dederetur. Ita tribus arcibus vna die potitus, cum voluntarij multi ad eum concurrerent, sumpta maiore fiducia postero die Sarleium arcem oppugnare adortus, tertio die in potestatem suam redegit.

Hæc ad Sendiuoium Subinium Præfectum maioris Poloniæ cum perlata essent, celeriter Ludouicum Regem de statu rerum Cuiuiensium certiore facit, simulque cum non contemnenda manu ad reprimendos Vladislai comatus contendit. Obsessa primum Inouladislauia, cum nihil esset spei in Vladislao, deditiōem fecit. Qua re permotus Vladislaus, simul & ab iis, qui cum eo se coniunxerant, desertus, reliquas quoque arcēs reddidit, promittente ei Sendiuoio clementiam ac munificentiam Regis. Qua diutius expectata cum frustraretur, ac inopia premeretur, rursus eadem, quæ prius, moliri instituit: & quo facilius Zlotoria potiretur, ad præfectum eius loci Scripinium senem ebriosum fallendum subornat piscatores, qui eum allato Torunia vino inebriarent. Eo vino somnoque sepulto ac sopito pariter & custodibus, nocte intempesta missa à Vladislao manus, scalis admotis arcem, custodes, præfectumque cepit. Hinc rursus magnus e gentium, ære alieno oppressorum, ac facinorosorum hominum concursus ad Vladislaum factus est, & cum aliquanta peditum equitumque manu Raczanum arcem Episcopi capere nixus est, sed repulsus ab iis, qui in arce erant, Gnieucouiam oppugnavit, ac fauentibus oppidanis arcem incendit, præfectumque arcis Gerhardum Sloneuium in potestatem suam redegit. Inestabat autem Vladislaus ex arce Zlotorienfi maiorem Poloniam latrociniis, vsque adeo, vt Sendiuoius solus cum maioribus Polonis eum reprimere non posset. Itaque etiam Ioannes Cmietha Præfectus Siradiensis cum Nobilitate Siradiensi ad restringendum gliscens

scens incendium profectus est, & coniunctis cum Præfecto Brestensi copiis, Vladislao apud Gnieucouiam occurrit, confertoque prælio facile eum fudit ac fugauit. Nactus autem nauiculam Vladislaus, fugiens Vistulam traiecit, & in Zlotoriensem arcem se recepit. Ac quamuis Sendiuoius præsidiam militum in munitione Iaroslai Sluzeuij ad arcēdas excursiones eius collocasset, agebat ille tamen nihilominus prædas ex vicinia. Quare maiore vi Sendiuoius contra eum bellum gerere instituit, maioribus Polonis cunctis & Cuiuiis arma sumere iussis, accitoque etiam in auxilium Casimiro Stetiniensium Duce. Ab his copiis Vladislaus in arce Zlotorienfi oppugnatus ac circumfessus aliquandiu, non modo sustinuit obsidionem, verum etiam non leuibus incommodis ac detrimentis obsidentes se afficiebat. Nocturno enim tempore expeditos milites ex arce nauigiis emittebat, qui præteruicti silentio castra obsidentium, non modo eos, qui longius è castris egressi erant, excipiebant, sed etiam extrema statua infestabant: quin machinis etiam quibusdam artificiosis oppugnationi intentos ex arce vulnerabant ac summouebant. Earum vero machinarum opifices & administri erant duo molitores, quorum alter Zlotoriam Vladislao prodiderat, alter Hanco Brestensis moletrina hæres, captus superiori tempore à Vladislao. Cum autem hic ipse Hanco exitum illius belli & obsidionis, quam diu sustineri non posse propter comatus penuriam videbat, secum reputaret, metuens, ne fraudi sibi esset hostes patrie iuuisse, consilium cepit prodendæ arcis: sed re coniecturis quibusdam deprehensa, subiectus quæstionibus, rationem & ordinem omnem meditatæ proditiōis aperuit. Quibus rebus exploratis, emisit Vladislaus Hancois generum ad hostes cum mandatis Hancois de proditiōe. Lætus ea re Sendiuoius, cum gloriam captæ arcis solus obtinere cuperet, Casimirum Ducem ceterosque Proceres consilium suum celauit: ipse vero intempesta nocte, quemadmodum constitutum erat, cum expedita suorum manu sine ulla strepitu ad arcem accessit, patefactaque porta, cum iam viginti sex milites immisisset, antequam ipse eum ceteris ingressus esset, milites Vladislai, qui hæc superne clam obseruabant, celeriter cratem portæ impendentem deiecerunt: cuius pondere & clauis prominentibus insignes duo equites oppressi sunt, subitoque illustrata ignibus arce, viginti sex illi, qui primi ingressi erant, saxis & iaculis vndique coniectis obruti sunt. Ita in insidias præcipitatus Sendiuoius tot fortibus viris amissis tristis & confusus in castra rediit. Illucescente vero die fremens ob acceptam ignominiam totis viribus arcem oppugnauit vsque ad vesperam, nec tamen eam capere potuit. In ea oppugnatione Casimirus Dux Pomeranorum saxo per cassidem ictus in capite, non diu postea vixit. Postero die cum Vladislaus de retinenda arce desperasset, crematis palam ante arcem molitore ac genero eius, itemque iis, quorum opera arcem interceperat, deditiōem fecit, & ad Regem in Vngariam missus decem milia florenorum ab eo pro Gnieucouienfi territorio accepit. Adhæc abbatia quadam opulenta in Vngaria donatus est: in qua aliquantisper commoratus, Diuionem reuersurus, in itinere Argentina obiit, & Diuionem deportatus, ibi sepultus est. At illi, qui eum ad res nouandas in Polonia adiuerunt, partim voluntarium sibi ipsi exilium indixere, partim carcere ac bonorum confiscatione damnati pœnas dedere.

Pertæsa Polonorum motuum Elisabetha Ludouici Regis mater excesserat Polonia, & per amplos reditus in Dalmatia de Venetis dudum recepta à

Ee

filio

*Vladislai
Dux exitum.*

*Elisabetha
Regina Po-
lonia abiit.*

filio acceperat: sed non ita multo post poenitentia ducta, indulgente eodē in Poloniam rediit. Venienti cum magno ac splēdido comitatu Proceres Poloni Cracouenses atq; Sēdomirienses apud Sandeciam gratulabundi obuiam prodierunt: simulq; renunciarunt, comperum se habere ab exploratoribus suis, Lithuanos de inuadenda vastandaq; Polonia consilium iniuisse. At illa muliebri leuitate quietos & securos esse eos iussit, filium enim suum tam longis grauibsq; manibus præditū esse, ut ad solum nomen eius non modo Lithuani, sed & cunctæ in circuitu nationes contremiscant. Haud mora, Lithuani cū valida manu à Lithuania & Russia coacta, Ducib' Keistuto, Iagellone, Vitoldo, Lubarto, & Georgio, percurso magnis ac clandestinis itineribus propter vastitatē Lublinensi tractu, quicquid loci in Sēdomiriensi tractu est inter Sanum & Vistulā, populabundi & vastabundi magna celeritate peruagati sunt, ita ut permulti de nobilioribus quoq; & locupletioribus vel in fuga, vel in domibus suis incauti à barbaris opprimerentur. Itaq; permagna ea barbarorum præda fuit, quam integram nihil vsquam hostile passi abegere. Elisabetha vero Regina, quamuis à Proceribus de Lithuanorū excursionē admonita, de lusibus & choreis, quibus mulier octogenaria nimium indulgebat, nihil utiq; remittebat, donec eam præsentius aliud malum percussit. Vngari namq; qui cum Regina venerant, domestica cōsuetudine scenum atq; auenam, cum Cracouiam siue ad mercatum, siue ad priuatū cuiusquam vsum importaretur, passim diripiebant. Id Prædborius Brzius nobilis adolescens, ne ipse quoque pateretur, familiam suam armatam ante domū suam, quæ ad portam vrbis Casimirensem sita erat, obseruare iussit: ibi cum Vngari in scenum, quod aduehebatur, impetum facerent, Prædborij vero ministri prohiberēt, iurgium atq; prælium inter Vngaros ac Polonos ortū est. Quod cum concursu vtrinq; suis opem ferentibus atrocius fieret, missus à Regina ad sedandum tumultū Ioannes Cmitha Præfectus Cracouienfis, sagitta Vngarica in turba collo icus, ex equo decidens expirauit. Ibi familiares eius dolore prope furentes, facto vndique concursu in Vngaros coorti, magnā eadem fecere, non eorum tantum, qui se in tumultu illo obtulerant, sed eorum quoque, qui in hospitibus & diuersoriis inuenti sunt. Cētum & sexaginta Vngari eo die trucidati feruntur: atque ij modo salui fuerunt, qui in arcem effugere potuerunt. Triduo deinde arx clausa, & ab armatis obsessa fuit. Annus, quo hæc acta sunt, fuit post Christū natum millesimus trecētesimus septuagesimus sextus. Elisabetha igitur paruo interiecto tempore mæsta in Vngariam reuersa est, Petro Cmithæ Ioannis filio in solatium necis paternæ præfecto Lenciciensibus dato.

Sequenti anno Ludouicus nouos præfectos in Polonia de sentētia matris instituit, & excursionibus Lithuanorum in Poloniam, & Belsensium Ducis defectione motus, bellū contra eos parabat, indicta toti Polonia expeditione. Omnibus itaq; ad Sēdomiriam cōuenire iussis, ipse cum non cōtemnenda Vngarorū manu transmissio Carpatho, per Sanocum recta Sēdomiriam profectus est. Vbi cōuentu habito, recensitisq; copiis, cū abundaret viribus & multitudine: partem exercitus cum Sendiuoio ad recipiendam Chelmam misit: ipse vero cum reliquo ad Belsum castra mouit. Ac Sēdiuioius quidē intra octauum diem Chelma potit', Graboueciam quoq; Grodlū, & Seuolusum munitiones cepit: deinde ad Regē Belsum adhuc obsidentē reuertit, erat enim arx ea natura loci permunita. Itaq; fame Rex præfidiarios ad deditionem

Excursio
Lithuanorum in Poloniam.

Vngarorū
violencia
& rapacitas.

Vngarorū
caedes Cracouia.

Bellum
Russicum.

tionem cōpellere decreuerat, nisi Keistutus Dux Lithuanorū ex hosti pacificator factus, ad castra Regis veniens, pacē certis legibus impetrasset. Quibus expletis, Ludouicus Rex Georgij blāditis ac polcitationibus delinitus, non modo Belsum ei reddidit, sed etiam Lubassouiam & centū marcas annuas in stipēdium ē salinis Bochnēsibus adiecit, accepto ab eo iureiurādo, quod in fide atq; clientela Polonorū semper futurus esset. Fortassis autē & illud adiumento fuit Georgio ac Lithuanis, q̄ orto inter Vngaros ac Polonos iurgio, ac Petro Sziffrañcio in faciem ab Vngaro quopiam vulnerato, ad seditionē & cēdem mutuam res spectare cōperat. Itaq; Petri quidem dolorem Rex donato ei territorio cum arce Pieskouaskala mitigauit: exercitū vero, ne quod maius malum irritatis vtrinq; animis excitaretur, statim dimisit. Cum autem Regi fertile solum Russiæ placuisset, missa Auinionem ad Gregorium vndecimum Pontificem Maximum legatione, effecit, ut dux ibi cathedræ episcopalis, nimirum Præmishæ ac Vladimiriæ, Haliciæ vero Archiepiscopalis, quæ postea Leopolum translata est, episcopatu Cameneciam translato, instituere. Caterum quoniam propensior erat animo Ludouicus in Vngaros, quā in Polonos, Vngaris adiungere Russiam instituit, Polonis, à quibus subacta erat, ademptā. Obtinebat in ea nonnullas præfecturas & ampla territoria Vladislaus Dux Opoliensium Ludouici beneficentia iure hæreditario donata, ita ut iam Dux Russorum vulgo appellaretur, & ipse hunc titulum vsurparet. Quo facilius igitur Ludouicus id, quod cogitabat, perficeret, dedit Vladislao Dobrinensem ditionē, ac Bydgostiensem, itēq; Inouladislauiam, Gnieucouiam, Zlotoriam, & Sarleium, quæ à Vladislao Albo Duce redemerat. Et ea quidem lege hæc ei dedit, ut sacramēto adactus in clientela Regum Polonorū semper esset, & ad solos masculos hæredes ea transmitteret. Russicas autem præfecturas ab eo recepit, & Vngaris eas attribuit.

Suspecta & molesta ea res de Russia Polonis fuit: sed mustantur fere Principum iniuriæ. Nec sane tunc in prōptu erat, quid ea re facerent absente Rege, aut quo malo voluntati eius refragarentur: quin alia magis præsentia mala eos à sensu illius, quod in diem differebatur, auertebant. Increbuerant latrocinia: creuerat audacia perditorum hominum: debilior præda erat potēriori vis, non ius valebat: iudicia vel fitebant penitus, vel potentiorum iniuriæ contra tenuiores suffragabantur, propterea quod nemo vnus vindex legum, scelerumq; vltor erat, quem ceteri omnes reuererentur. Hæc publica quidem mala, sed cum plurimorum priuato dolore coniuncta, tolerabilius illud videri faciebant, quod ad neminem priuatum pertinebat. Itaque de præfecturis Russiæ patienter tunc latum: de domesticis vero incommodis crebris literis ac nunciis, & querimoniis multorum cum Rege actum. Quibus ille commotus, cum ipse non veniret in Poloniam, quod negaret auram Polonicam se ferre posse, Vladislauum, Opoliensem Ducem pro se gubernatorem & vicarium misit. Et erat id quidem non ingratum plebi ac tenuioribus, verum Nobilitas cum proceribus, duobus conuentibus, altero Vislicie, altero vero Gnesnæ actis, negarunt se homini, quem ipsi sibi principem non constituissent, parituros esse, propterea quod id contra leges & instituta maiorum suorum esset. Atque cum his mandatis legati de primoribus ē comitiis ad Regem missi, facile effecerunt, ut is Vladislauum reuocaret. Verebatur enim, ne Poloni ea offensa ad res novas incitarentur.

Ecce 2.

Interim

Georgius
Dux Russo-
rum Regi se
& Belsum
dedit.

Iurgium
inter Polo-
nos & Vn-
garos.

Episcopa in
Russia con-
dita.

Ludouicus
R. Vngaris
Russiam
attribuit.

Vladislaus
Dux Rus-
sia.

Vladislaus
Opoliensis
Dux, gubernator
Polonia.

Conuentus
Vislicie &
Gnesnæ.

Legatio Po-
lonorum ad
Regem.

*Synodus
Califfia.*

*Crucifero-
rum cū Li-
thuanis
bellum.*

*Bombarda
inuenta.*

*Elisabetha
senior Regi-
na obiit.*

*Polonorum
comitia
Budæ.*

*Triumviri
in Polonia.*

Interim autem dum hæc ita fiunt, vectigal, rastrale superius appellatum, & quod ad duos grossos à Ludouico redactum est, dimidium ei⁹, quod antiquitus pendebatur, iussu Regis ab ecclesiasticorū agrorum cultoribus exigi coeptū est, hoc est, seni grossi, & singuli modij siliginis & auenæ in māsos: negantibus exactoribus regiis, gratiam illam, quæ Nobilitati facta sit, etiam ecclesiastico ordini factam esse. Quos circa Ioannes Archiepiscopus Gnesnensis synodū Calissiam cōuocauit, vnde legati, in Vngariam missi Florianus Episcopus Cracouiensis, ac Dobrogostius Decanus, impetrarunt, vt eodē iure, quod ad illud vectigal attinet, cum Nobilitatis bonis ecclesiarum bona censerentur. Hæc vsq; ad annū Christi millesimum trecentesium septuagesimū octauum octo annis regnate Ludouico in Polonia acta sunt. Per quod tēpus Lithuani & Cruciferi mutuis se excursionibus & cladibus vehementer afflixerūt: & Carolus Imperator extremo anni tempore vitam cum morte commutauit, relicto sibi filio natu maiore Vēceslao successore cū in Bohemia, tū in Germania. Hoc eodem autē anno & sequētib; aliquot non vsquequaq; tranquille res fuerunt in maiori Polonia. Quanquam publico consilio nullū bellū gestū est, sed priuatis consiliis ac latrocinii propemodū à Polonis finitimi populi, tū ab illis Poloni infestati, & vis vi vltro citroq; propulsata est.

Per hoc tempus circa annum Christi millesimū trecentesium octuagesimū machinam æneam, quam à sono terribili bōbardata vocant, certissimo viæ ac virtutis humanę exitio Germanus homo apud Venetos excogitauit. Insequens annus Elisabethæ senioris Reginæ matris Ludouici Regis, & Ziemouiri Masouiorum Ducis morte insignis est. Ac Ziemouitus quidem moriens duos filios Ioannem & Ziemouitum ē priore vxore Nicolai Opauiensium Ducis filiz susceptos heredes reliquit: ex altero autē matrimonio Zambicensium Ducis filiz Henricum & duas filias susceperat. Cæterum Ludouicus Rex matre defuncta, cum assiduis Polonorū querelis fatigaretur, vt Reipublicæ Polonæ constituendæ, iudiciorumq; aliquam rationē iniret: Budam eis comitia indixit ad medium quadragesimæ. Erat res noua, multa; secum ferebat incommoda: frequentes tamen eo proceres profecti sunt, frequentiores multi, quos priuata iniuriæ factaq; spes iudicij regij excitarat. Multa ibi variaq; de administratione Reipublicæ, absente Rege, ac de summa iudiciorum iactata. Ad extremum de sententia Regis paucis approbantibus summa rerum Polonicarum iudiciorumq; tribus, nempe Zauissæ Curosuancio Episcopo Cracouiensi, qui non ita pridem Florianus mortuo successerat, & Dobeslao Castellano Cracouiensi Zauissæ fratri, & Sēduoio Subinio Palatino Califfensi, & præfecto Cracouiensi mandata. Iudicia vero ibi nulla exercuit Ludouicus, sed ad vicarios illos suos siue triumuiros reiecit. Adhæc fecit potestatem Episcopo omnium magistratuum & honorum, quicunq; vacaturi essent, (exceptis Castellania & Palatinatu Cracouiensi) in Polonia conferendorum. Ita conuentus ille solutus est, & calamitosi homines spe iuris sui obtinendi frustrati, moesti domos reuerrere. Triumviri vero illi in Poloniam reuersi, audierunt quidem compluribus in locis magno hominum concursu querimonias, sed nusquam ius dixerunt, omnibus Calissiam se sequi iussis, q̃ eo Zauissam Episcopū, sine quo iudicare nolebant, venturum esse sperabāt. Nam is profectus nō erat cum cæteris, sed Archidiaconū Cracouiensem Cancellarium suum pro se miserat. Quo responso accepto, omnis illa querētium multitudo maledictis incessens Regem atque triumuiros, dilapsa est.

Vexa-

Vexata sunt eo anno in Polonia nōnullis in locis bona ecclesiastica. Nam Vladislaus quidē Dux Opoliensium vetuit in Dobrinēsi tractu decimas dari Episcopo Plocēsi. Insuper de agricolis eiusdē Episcopi quaternos & videnos grossos in mansos exegit. Sed anathemate percussus à Dobeslao Episcopo, interueniente Archiepiscopo Gnesnense, & Episcopo Vladislauense, in arce Zlotorienfi cum eo in gratiam rediit, ac de omnibus iniuriis satisfecit. In maiore vero Polonia, cum Domaratus præfectus eius orē iussu regio expeditionem contra Bartholomæum Cosminium qui etiam Chotelius nuncupatus est, viciniam omnem latrocinii ex Odolanouia arce sua infestantē fecisset, crudeliter admodum vulgus militum in bona Gnesnensis & Lubussensis ecclesiarum debacchatū est. Bartholomæo vero petenti pax his conditionibus data, vt Regi arcem territoriumq; omne redderet: æstimationem vero eius, hoc est, decem & octo millia florenorum acciperet, deducta tamen inde ea pecunia, quæ Gallis mercatoribus, quorū merces Bartholomæus diripuerat, numerari debuit. Nec multo post Vneouia arx Archiepiscopi Gnesnensis à Bernhardo Garbouio intercepta est. Præerat ei arci Pelca Bernhardi frater, Præpositus Curlouienfis, qui inuitatus ad cōuiuium à Petraffio Malocha Præfecto Lenciciensi, rixa de venationibus quibusdā cum Castellano Lenciciensi excitata, ab eo interfectus est. Sed ne Castellanus quidē fugiens, manus ministrorum Pelcæ euasit. Cognita ergo cæde fratris Bernhardus arcem occupauit: & quo paratior esset ad sustinendam vim & obsidionem, si qua allicunde afferretur, pecudes multas mactatas in arcem importauit, hominum quantum potuit in societatem adsciuic, & cum his thesaurum Archiepiscopi diripuit: nec prius arcem Archiepiscopo reddidit, quam impunitatē facti simul ac thesauri direpti, Domarato Præfecto maioris Poloniæ, & quibusdam aliis proceribus interuenientibus pactus est.

Insequentem annum millesimum trecentesium octuagesimum secundū aliquot primorū Episcoporum, & Regis mors, subsecutiq; motus nobile faciunt. Primū enim pridie idus Ianuarij Zauissæ Episcopus Cracouiensis in prædio suo Dobrouoda, seu repētino morbo, seu de scala lapsus, cū aceruum forte ad constupradam rusticā puellam ascenderet, (uariat enim fama) ex-
tin⁹ est. Cuius funus cū pompa militari à patre Dobeslao & fratre Creslao Castellano Sandomirienfi elatū esset, ferūt noctu in Basilica Cracouiensi, vbi sepult⁹ est, exauditos esse strepitum & hinnitum equorū discursantium, dæmonumq; voces vociferantium: proficiscamur meretricatū. Instituit hic Episcopus in Basilica Cracouiēsi collegium quoddā sacerdotum, quos māsionarios vulgo vocāt, alioqui profanis negociis, ac voluptatib⁹ magis, quā diuinis rebus addictus. Præfuit ecclesiæ Cracouiensi annis duobus & dimidio. Successit autē ei Ioannes Radlicius Regis medicus & Cancellarius Poloniæ, Ludouici Regis fauore adiut⁹. Zauissam post alterū mēsem Nicolaus Curnicius Posnaniensis Episcop⁹ secutus est, carcinomate morbo in genitalibus mēbris biennio, ac deinde febre quartana, & gutturi ac linguę exulceratione tanta, vt vsum sermonis amitteret, affl⁹ & extin⁹ctus, homo garrulus & contentiosus. Et intra paucos dies quoq; Archiepiscopus Gnesnēsis decessit, vir dexterritate ingenij, prudentiaq; cōmendatior vulgo dum priuatus vixit, quam in magistratu, præcipiti iracundia, in ecclesiasticos homines dictis ac factis cōtumeliosus, nec satis acer defensor & vindex sacerdotum ac bonorum ecclesiasticorum. In agnatos plus æquo propensus.

*Episcopi
Cracouiensis
Zauissæ
mors pu-
denda.*

Ec 3

Porro

Porro Ziemouitus Plocensis Dux cum Archiepiscopum defunctum esse vita accepisset, facta manu pagos Archiepiscopales populat^{us} est, Louiciumq; obsedit. Legato autem Gnesnensis collegij, qui à suffragiis erat Archiepiscopo, causas belli sciscitanti respondit, ad se pertinere, vt bona Archiepiscopi, quæ à maioribus suis profecta essent, obtineret, dum cathedra illa vacat. Neque tamen id se postulaturum fuisse, si Louiciam Canonicus quispiam, & nō inimicus suus Derslaus Iuenius Castellanus Gnesnensis teneret. Quo respōso accepto, maturauit collegium noui Archiepiscopi electionem. Electus autem est Dobrogostius Nouiduorius, Cantor Gnesnensis, ac diaconus Cracouiensis, quo postulante soluit Ziemouitus obsidionem. Sed tamen Archiepiscopam Dobrogostius tunc adeptus nō est, aduersante ipsi Ludouico Rege, quod eum Ziemouito, vt sibi in regno Polonia succederet, fauere Domarati Præfecti delatione accepisset. Cum autē Dobrogostius præter sententiam Regis Romam ad Pontificem summum vna cum Nicolao Posnaniensi Episcopo designato profectus esset, Taruisij vterq; à Venetis à Ludouico Rege subornatis captus & detentus est aliquādiu. Bozenta vero regius procurator Cracouiæ ab Urbano sexto Pōtifice Archiepiscopus renunciatus est. Posnaniensis vero Episcopus Ioannes cognomento Cripidlo Boleslai Opoliensium Ducis Vladislai fratris filius, adolescens admodum factus est.

Comitia
Polonorum
in Scepusio.

Sigismundus
Rex Polon.
designatus.

Aduenit in
Poloniam.

Ludouici
Regis mors.

Eodem anno Ludouicus Rex cum languere se, ac sensim viribus destitutum sentiret, vt viuens adhuc res filiarū stabiliret, indixit Polonis comitia sub finē Iulij Zuolenū siue Zolium in Scepusio. Quo cum frequens Senatus cōuenisset, successores sibi designat in regno Polonia Mariam filiam natu maiorem cum Sigismundo spōso eius Caroli Imperatoris filio, quartumdecimū tunc annum agente. In quorū verba Proceres Poloni iussu Regis statim iurarunt. Soluta conuentu Zolienfi, profectus est Sigismundus in Poloniam cum non contemnēda Vngarorum manu ad sedādos intestinos motus, & ad cundā viuente adhuc focero possessionem. Interim Ludouicus Rex tertiadecima die Septembris Tirnauiz, quo conuentum Vngaris edixerat, vitam finiuit. Quo nuncio accepto Sigismundus Posnaniā se recepit. Ludouici vero funus Albam regiam, vbi Regum Vngarorū fere sepultura est, solenni pōpa clatum est. Regnauit autē Ludouicus apud Polonos duodecim annis, apud Vngaros vno & quadraginta, vixit sex & quinquaginta. Statura fuit mediocri, prominentibus oculis & labris, capillo barbaq; crispa, sereno vultu, humeris parum incuruis. Moribus ita tēperatis fuit, vt foris bella acriter gereret, domi placabilitate ac iustitia pacē coleret: vtrobique prudentia & animi moderatione singulari erat: in contumaces seuerus, in supplices clemēs, maleficio iuxta ac beneficio superari se non patiebatur: in doctos viros fuit propensior: nā & ipse studia bonarum literarū libenter coluit: nec fere quicquam inconsulta astrologia solitus erat auspicari. Pietatis autē atq; religionis ita fuit obseruās, vt nō in postremis duceret, Iudeos & Cumanos falsorū Deorum cultores ad Christianam religionē adducere. Quod in Cumanis quidem affecutus est: Iudeos autē, cum neq; minis, neq; premiis propositis illis persuadere posset, res proseripxit. Plebis non minorē quam Nobilitatis curā gessit: itaq; nōnunquam dissimilato habitu vicos & oppida perlustrauit, vt cognosceret, quid de publicanis & exactoribus, iudicibus & magistratibus suis, ac de se deniq; vulgus hominum assentandi nescium sentiret, multa que ex huiusmodi sermonibus in se suisque castigauit.

Finis libri quarti.

HISTORIÆ POLONICÆ Liber Quintus.

INTERREGNUM.

EVVLGATA morte Ludouici Regis, Vngari, qui Russiæ, Anno Chr. 1382. & pleraque præfecturas obtinebant, Cremeneciam, Olescum, 1383. Grodlum, Lopatinum, & Rohatinum arces cum territoriis Russiæ Lithuaniae suis Lubarto Lucensium Duci, magna vi auri & argenti ab eo accepta, prodidere. Atque ex eo fere tempore Lithuani prodita Volynensem oram sibi vsurpare cœperunt. In Polonia vero quum Sigismundus Marchio Rex iam esset designatus, non magna remagna facta est voluntatum mutatio. Noluit is Proceribus ac Nobilitate postulante, Domaratum à Præfectura maioris Poloniae amouere: Quare conuentu apud Mislouiam habito, maiores Poloni mittunt legationem ad minores, vt ij conuentum secum pariter de statu Reipublicæ ac de nouo Rege apud Radomscū agere vellent. Obsecundatū est, lecti de Proceribus ac Nobilitate minoris Poloniae constituto loco cum maioribus Polonis ad vicefimum quintum diem Nouembris conuenere, eoque inclinabant plurimorum sententiæ, vt Hedvigim Ludouici natu minorem filiam Ziemouito Masouiorum Duci vxorē cum regno darent. Tuebantur Sigismundi partes Bozenta Archiepiscopus, ac Domaratus Præfectus maioris Poloniae. Itaque res ad contētionem venerat. Tandem ita decretum est, vt memores pactorum cum Ludouico initorū, & iurisiurandi sui essent, neq; progeniem Ludouici à regno Poloniae excluderent: verum eum de genere Ludouici Regem crearent, qui in Polonia præsens per seipsum regnum administraturus esset. Quo quidem tacite Sigismundus excludebatur, qui Vngariam simul obtinere cupiebat.

Altera deinde comitia minorum Polonorum Visliciz ad sextum diem Decembris habita: quo vicissim legati maiorum Polonorum venerunt. Venit & Sigismundus Marchio cum Bozenta Archiepiscopo, & Domarato Præfecto, ne deesset causæ suæ. Aduenerant autem & à Regina Elisabetha Oratores, Stephanus Agriensis, & Ioannes Chanadiensis Episcopi, qui facta dicendi potestate, gratias egerunt Polonis, quod fidem datam Ludouico de filiabus eius seruarent: idemque deinceps vt facere pergerent, hortati sunt. Dein postularunt, ne sententiam præcipitarent, neu quem prorsus Regem sibi sumerent, donec à Regina matre de filiabus constitutum esset, vtram in Vngaria, vtram in Polonia regnare vellet.

Cupide hæc oratio à cōuentu audita est, q̃ cum decreto Radomscensis conuentus, & cū voluntate omnium fere cōgruebat: placuitq; alia comitia Sirauiam ad vicefimā sextam diem Februarij anni sequentis indici, ne quicquam depre-

Comitia
Radomscē
de nouo Rege eligendo.

Comitia
Vislicia,
ad qua Sigismundus
venit.
Oratores
Elisabethæ
Reginæ.

deprecante Sigismundo, qui offenderat iam Polonorum animos, tum propter Domaratum, tum quod eiici Polonos, cum cibum sumpturus esset, patiebatur, & quod sacerdotium quoddam in Polonia, repudiatis Procerū precibus, Boemo contulerat. Quocirca repulsam passus, Vislicia discedens Cracouiam diuertere voluit: sed eū Dobeslaus Curosuancius, Castellanus Cracouienſis nō intromisit. Ita acceptus à Polonis in Vngariam rediit: sumptus tamen ei de publico suppeditati sunt, quoad per Poloniam iter fecit.

Comitia
Siradia.

Cum vero instaret tempus praeſtitutum comitiis, misit Elisabetha Regina Vesprimienſem Episcopum cum aliis duobus proceribus Vngaris Siradiam, qui Polonos de voluntate ſua certiores facerent. Hi Reginae mandato Proceres atq; Nobilitatem iurifiurandi religione, quo ſe Mariae natu maiori Ludouici filiae, & Sigismundo ſponſo obſtrinxerant, primum ſoluerunt: deinde, vt regnum ad Hedwigim natu minorem decreto comitiōrū dēferretur, poſtularunt: ſed vt ea tamen, vbi ad proximum Paſchā in Poloniam deducta & coronata eſſet, triennio deinceps propter teneram & immaturam regno viroque ætatem in Vngaria apud matrem educaretur. Re in conſultationem poſita, varia dicta ſunt ſententia: & cum non contemnenda pars Senatus atque Nobilitatis ex maiore Polonia bello ciuili diſtenta abeſſet, placuit comitia ad viceſimā octauam diem Martij prorogari, & interim per legatos totius conuentus nomine de pace inter diſſidentes agi. Frequentes rursus proceres atque equites Siradiam ad conſtitutam diem cōuenire & omnium pene ſententia in Ziemouitum Maſouiorum Ducem inclinata erant, vt ei cum Hedwigis Ludouici Regis filiae coniugio regnum mādaretur. Cui fauebat & Bozenta Archiepiſcopus: atque ei roganti, placeret ne regnum Ziemouito mādari, magna acclamatione vniuerſus conuentus aſſentiebatur. Sed vnus homo oratione ſua mox omnium voluntates conuertit. Ioannes is Tencinſius fuit Caſtellanus Voinicenſis, qui impetrato ſilentio in hanc ſententiam verba feciſſe dicitur: Non equidem conſenſum iſtum & iudicia vſtra reprehendo, Proceres: nec à Ziemouito alieno ſum animo. Sed videte, ne quam infamiae labem nomini noſtro Polono aſpergamus. Ego, ſi integra ea nobis res eſſet, liberaque prorsus ſuffragia, tamen de re tanta conſultantibus amplius deliberandum eſſe cenſerem. Periculosa enim eſt in re qualibet in conſulta feſtinatio: & praeceps conſilium fere poenitentia ſequitur. Nunc vero cum mortui Regis Ludouici filiae fidem noſtram obſtrinxerimus, perpendite cū animis vſtris diligētius, an ea praeſerita recte nobis Regem creare poſſimus. Equidem fallendi iurifiurandi nunquam vobis autor ero. Quod ſi quiſpiam eſt in hoc coetu, qui religionem iurifiurandi, ſanctiſſimum ſocietatis humanae vinculum, paruipendat, ab hoc mihi libere diſſentire liceat. Neque enim ego ita ſum inſtitutus, vt aut homines fidem meam ſecutos mentiēdo, aut Deum mentiam inſpectorem, quem volens ſciensque iurifiuradi teſtem adhibui, peierando, fallā. A vobis quoque Proceres, & à genere noſtro talem mentem, ſeu verius amentiam Deus vt auertat, precor. Quid igitur faciemus? dicet aliquis. Ergone Rege orbi, mutuis cædibus & inſtinctibus bellis peribimus? Procul hoc omen Deus auertat. Quid ergo dicam, quod ſentio. Differendam ego hanc de creando nouo Rege conſultationem adhuc eſſe cenſeo. Adſunt hic oratores ſenioris Reginae, quae mandata ſiue adeo poſtulatata ad nos attulerint, non ignoratis. His igitur ita reſpondendum eſſe iudico. Non mutare vos id, quod ſemel cum Ludouico Rege vſtro iureiurando

dato

dato conſtituiſtis. Liberatos autem à Sigismundi Marchionis fide, libenter in Hedwigim minore natu filia Ludouici fidem ſeruatuſſe eſſe. Sed quod Polonia tam diu orba Rege in maximo verſetur diſcrimine, etiam atque etiam à Regina ſeniore petere, vt Hedwigim filiam primo quoque tempore ad vos mittat, diadema ritu ſolenni ſuſcepturam, & nupturam viro ſibi nobisque grato, & cum eo regnum adminiſtraturam. Quod niſi illa ad proxime venturam Pentecoſten deſiderio noſtro ſatiſfecerit, tum demum teſtati, non per nos ſtare, quo minus pacta conuenta cum Ludouico ſeruentur, ſiue Ziemouitum, ſiue alium quiſpiam Regem creabimus. Neque enim eoſque cunctantem, ne dicam, ludificantem nos Reginaſpectare debemus, dū ſunditus interimus.

Cunctis ſententia Tencinij placuit. Igitur in eam itum, ac decretum factum eſt: in quo illud adiectū eſt, vt Hedwigis adueniens, ſi Regina eſſe vellet, reciperet, ſe de conſilio Procerum nupturam, & in Polonia cum viro maſuram, & ſummo ſtudio annixuram eſſe, vt Vielunenſem Dobrinenſemque tractum, ac in Ruſſia, quicquid Poloniae detractum eſſet, recuperaret. Atque cum hoc reſponſo oratores diſmiſſi ſunt, ſolutusque conuentus. Inſtante autem Pētecoſte frequentes proceres & equites Sandeciam, qua Hedwigim Reginaſpectatam venturam eſſe ſperabant, honoris illius cauſa profeſſi ſunt. Sed illa ad conſtitutum tempus non venit, cuius moram Palatinus Caſſienſis, cum mandatis Eliſabethae veniens, excuſauit: quod diceret, eam cupientem votis iſtorum ſatiſfacere, Caſſouiam vſque perueniſſe, inde porro commodè progredi non potuiſſe, imbrum vi & inundatione aquarum prohibitam. Orare autem, quod ſine incommodo eorum fiat, vt iſti Caſſouiam ad ſe veniant, & melius atque certius praeſentes cum praeſente omnibus de rebus cōſtituant. Efficax fuit oratio Palatini: quocirca cætera multitudine domos reuerſa, primores de Senatu, nempe Dobeslaus Curoſuancius Caſtellanus, Spitco Meſſiniſ Palatinus Cracouienſis, Ioannes Tarnouius Sedomirienſis, Vincentius Kempius Poſnaniienſis, Sediuiouius Subiniſ Caſſienſis Palatini, ac Domaratus Caſtellanus Poſnaniienſis & preſectus maioris Poloniae Caſſouiam profeſſi ſunt. Ibi antiquato aliquatulum decreto comitiōrum Siradienſium, noua pacta cum Regina inita ſunt: nimirum, vt ad tertium Idus Nouēbris (quae dies diui Martini Episcopii memorie ſacra eſt) Hedwigis in Poloniam veniret, ac de ſententia ampliffimi Senatus matrimonium iniret. Quod ſi ea poſtea, nullis liberis relictis, decederet, vt Maria ſoror cum ſua poſteritate iſti in regno Polonorum ſuccederet, viciffimque idem ius eſſet Hedwigis ſecundum Mariae mortem in Vngaria. Ita ſempiternum ſcedus inter Polonos & Vngaros ſancitum.

Comitiō-
rum decre-
tum.

Fœdus
ſempiternū
Vngarorū
cū Poloniis.

Interea Ziemouitus Maſouiae Dux ex actis Siradienſium comitiōrū, & nō obſcuris plurimorum procerum ſtudiis in magnam ſpem adipiſcendi regni & coniugij Hedwigis erectus, cum quingentis ſuis equitibus Archiepiſcopo ac Bartholomæo Coſminio comitantibus Cracouiam contendit, eo cōſilio, vt Hedwigim ex Vngaria venientem, ſi potiri coniugio eius aliter non poſſet, vi raperet. Nec eius aduentus cum tam inſigni comitatu latere Cracouienſes ciues potuit. Quapropter in urbē intromiſſus non eſt, veritis ciuibz, ne per vim eam occuparet: ſed in ædibus Prepoſiti diui Floriani diuertit. Nec ibi diu perſiſtit. Nam cum ſuſpectum ſe eſſe Cracouienſibus intelligeret, veritus, ne qua in ſe eruptio ex urbe fieret, poſtridie Corcinum, quae etiam noua ciuitas

Ff

appel-

appellatur, se recepit. Atque ibi quindecim dies Heduigis aduentum, ac de-
inde Cassouienfis cōuentus exitum præstolatus, in maiorem Poloniam præ-
propere abiit, vt maiorum Polonorum studia propensiora in se quam mino-
rum retineret & auget. Creditum est autem, aduentum Heduigis propter
insidias Ziemouiti euitandas tam diu prorogatum fuisse. Ille vero posteaquā
animaduertit, nihil se dolis proficere, ad apertam vim conuersus est: missq;
Palatino Plocensi cum expeditis copiis, plerasq; oēs Cuiauiz munitiones in
suam redegit potestatem, Petrassio Malocha Piesecto, & Castellano Bresten-
si, qui Crusiuciz præerat, fauentibus. Et quanquam iis propter non obscura
studia in Ziemouitum Stiborius Moscicius successor dat⁹ erat ab Elisabetha,
fero tamen is ex Vngaria venit, occupatis iam à Ziemouiti exercitu arcibus.
A Brestensibus modo oppidanis crudelitatem Ziemouiti formidantibus rece-
ptus est: sed non multo post excedere oppido coactus, cū à Masouiis circūses-
sus esset. Accepto per deditiōem oppido, multi oppidani in carcerē coniecti,
& bonis multati: Lencicia quoq; per eundem Petrassium in Ziemouiti po-
testatē venit. Igitur accessione Cuiauiz & Lenciciz auctus animo viribusque
Ziemouitus, aperte iam regnū sibi vēdicare, indictisq; vniuersæ Poloniz co-
mittis Siradiam ad decimum quintum diem Iunij cades & incendia commi-
nari iis, qui dicto audientes non essent. Aduenere Nicolaus Vladislauienfis
& Stiborius Plocensis Episcopi, & Bozenta Archiepiscopus cum aliquanta
maiorū Polonorū caterua. Ibi Ziemouitus ab Archiepiscopo Rex renuncia-
tur, acclamantibus, qui aderant ex equestri ordine: coronabatur etiam, ni
quidam graues viri dissuasissent.

Conuentu soluto, Ziemouitus Calissiam cum exercitu contendit, arcēq; cum oppido obsedit. Ibi se coniunxit cum eo Cōradus Dux Olesnicensium, cum trecentis hastatis adueniens, Odolanouiam mercedis loco concedente Bartholomæo sibi pactus. Quin ipsi quoq; maiores Poloni per idem tempus rursus nouis motibus agitabātur. Hæc cum ad minores Polonos, apud quos quæta erant omnia, & in Vngariam perferrentur, minores quidem Poloni fratrum vicem doluere, & indictis Cracouiam ad octauum calendas Augusti comitiis, exoratisq; Duce Ziemouito & Bøzenta Archiepiscopo, vt ad ea comitia venirent, de pace totius Polonię & concordia ordinum cum eis diligēter egere. Vix tandē inducias bimestres confecere. Tametsi perstitit nihilominus in obsidione Calissię Bartholomæus, magnisq; incommodis circumiacentes pagos & oppida contemptis induciis affecit, donec à Ziemouito veniente abscedere, & quiescere iussus est. In Cuiavia quoque præfecti & legati Ziemouiti aduersariorum bona nihilofecius vexabant.

Expeditione Vngarorum aduersus Ziemouitum.
Porro Elisabetha Regina Sigismundum Marchionem generum suum cum duodecim millibus armorum in Poloniam misit, ad coercendum Ziemouitum & factionem eius, pacandamque maiorem Poloniam, quæ nouis motibus agitabatur. Transmisso autem Sigismundus Carpatho monte, apud Sandeciam statiuam habuit. Quò cum procures Cracouienses & Sandomirienses, siue ultro, siue euocati ad eum conuenissent, disceptatum est, an Ziemouito bellum inferri fas esset, quod alij negarēt, violandas esse inducias, alij cōtra iam ab ipso priore violatas esse contenderent. Vicitque hæc posterior sententia. Quapropter sumpserunt & ipsi cum Vngaris cōtra turbatorem publicæ pacis arma. Per Radomiensem igitur oram pacato agmine in Masouiam pariter Poloni & Vngari Duce Sigismundo ingressi sunt, & Ziemouito nusquam faciente pugnan-

pugnandi copiam, ditionē eius omnem crudeliter igni ferroq; vastarūt. Cæ-
terum Ioannis fratris eius ditione abstinere, propterea quod is quiescebat,
nec temerabat pacta cū Ludonico publice de regno inita. Peruastata Maso-
uia Sigismundus, in Cuiauiam duxit exercitum & Bressam vndecim diebus
obsedit. Inducię deinde semestres cum Ziemouito vsq; ad Pascha factę inter-
uentu Vladislai Opoliensium Ducis: à quo Domaratus, cum studium suum
operamq; Sigismundo probare vellet, cum Saxonibus & Pomeranis merce-
nariis ē Cuiauiā prędas agens, apud Inouladislauiam non leue detrimentum
acceperat, quod per ditionem eius ipso inuito Cuiauiam infestasset.

Dum hæc ita geruntur turbanturque in Polonia, Lithuani occasione bene gerendæ rei nacti, Jagellone Olgerdi filio Duce Masouiam inuasere: Drohicinum arcem, quam Ioannes Dux Masouiorum Keistuto Duci socero suo ciuili bello occupato, non ira multo ante vna cum Mielnico, Camenecia, & Suraffo interuerterat, obsidione vallauere. Forte tunc aberat præfectus arcis Saffinus Magister curiæ; qui, vbi de periculo arcis, in qua nil ipse præsidij reliquerat, accepit, cum subitaria triginta hastatorum & sexaginta balistariorum manu accurrens, & facto cuneo per medios hostes in arcem perumpens receptus est à suis. Qua eius audacia Lithuani de spe potiundæ arcis deiecti, abire parabant. Interim Russi quidam, à quibus ora illa fere habitabatur, præditione cum eis pacti, arcem incenderunt, & per funes in stationes hostium sese descendserunt. Lithuani arcem flagrantem summa vi oppugnarunt, ne quod spacium Polonis restinguendi incendij darent. Ita plurimi partim hausti incendio, partim hostilibus telis necati sunt. Præfectus vero cum paucis reliquis omni ope desperata viuus in potestatem hostium venit.

Turbauerat vero Polonorum mentes Elisabetha Regina, quod Hedui-
gin filiam ad constitutum tempus ipsi non mittebat. Itaq; frustra expectato
Nouembriac Decembri mense, post initium noui anni millesimi trecentesi-
mi octuagesimi quarti Sendiuoius Subinius Palatinus Calissiensis & Præse-
ctus Cracouiensis, de sententiâ Episcopi & aliorum procerum Cracouiensis
conuentus cum nobilissimorum quorumque adolescentum comitatu ad E-
lisabetham Iaderam vsq; Dalmatiz profectus, statum rerum Polonicarum,
& postulata Procerum diligenter exposuit: petiitq; ab ea vt quamprimû Hed-
uigim ad breue tēpus in Poloniam mitteret, coronatam mox ipsi remissum
iri pollicebatur, vt cū ipsa esset, donec adolesceret. Quum vero moras Elisa-
betha neceret, & aliam ex alia excusationē quæreretur, ambiguisq; respōsis Sē-
diuoiūm duceret, exacerbatu ille, iram non obscure præ se ferre, velleq; dis-
cedere innuit. Quod vbi Regina animaduertit, verita, ne is, in cuius potesta-
te erat Cracouia, reuersus turbas cieret, Ioannē Tarnouium Castellānū Sē-
domiriensem ad occupandam arcem Cracouiensem misit: Sendiuoiūm autē
discedere vetuit. Non latuit Sendiuoiūm Reginæ consiliū: itaq; vnum de
comitibus fidelē curriculo mittit Cracouiam, qui Tarnouij aduentum ante-
uerteret, curaretq; ne arx ipsi dederetur, etiamsi ipse extrema pateretur. Ip-
se vero clam sese Iadera euoluens, fere intra viginti quatuor horas sexaginta
milliaria bene longa (vt sunt Vngarica) crebro mutando equos emensus,
Cracouiam lassus peruenit, & proceres de omnibus rebus certiores fecit.

Indixerāt Lelouiam comitia minores Poloni ad secundā diem Martij: sed
adueniente Sendiuoio, Radomscum ea transtulere, vt maiores quoq; Poloni
ad ea propinquitate loci inuitati venirēt, & in cōmune de Republica cōsule-
rent.

rent. Vbi cum multa de superbia & frustratione Elisabethæ, de sedandis dissidiis, ac de nouo Rege creando tractata essent, neq; tamen creatio noui Regis malorum finem allatura esse videretur, eo quod neque foris pacem obviolata pacta cum Ludouico inita, neque domi quietem in tantis animorum ac studiorum dissensionibus habituros se esse iudicabant, tandem placuit, vt Regina animum adhuc leuiore legatione pertentarent, si forte legati humilitas, quæ magnam offensionem & alienationem animorum significaret, pertinaciam Reginae frangeret. Deinceps vero, ne quis omnino ad eam neque publice, neque priuatim proficisceretur. Statuta Reginae dies octaua Maij, vt Hedwigim Cracouiæ tandem sisteret, si regnare eam in Polonia vellet. Ni faceret, aliter sibi prouisuros esse. Hæc vtrita rata manerēt, iureiurando se mutuo obstringunt.

Missus est itaque cum his mandatis Prædislaus Vauelius, equestri familia non illustri: qui commouit Reginam, ita, vt Sigismundum generum suum, viris, equis, armisque instructum, ad gubernandam Poloniam, tantisper dum adolescat Hedwigis, mitteret. Quod vbi apud Polonos proceres percerebuit, indignati ludibrio se esse scemina, eiusque & Vngarorum arbitratu sibi præfectos atque adeo dominos imponi, & Sigismundum peculiariter perosi, exercitum contrahunt, & ad Sandeciam contēdunt: inde Lubouiliam siue Liblium, quæ tunc Vngariæ ditionis erat, legationem ad Sigismundum mittunt: monent, ne se inuitis in Poloniam veniat: si secus faciat, pro hoste se eum habiturum esse. Itaque repressit gradum Sigismundus: sed illud impetravit à Polonis, vt nonnulli de primoribus ad se venirent, ac de rebus quibusdam secum constituerent. Missi Spitco Mellinius, Sendiuoius Subinius, & Ioannes Tarnouius: à quibus illud modo impetravit Sigismundus, vt aduentus Hedwigis ad Pentecosten vsque expectaretur. Author expectandi maxime Sendiuoius fuit, quod ei Sigismundus receperat, liberaturum se esse nobiles illos adolescentes, qui post fugam ipsius Iaderæ detenti in custodia asservabātur, qui fere propinqui erant Sendiuoi. Neque tamen præstitit promissa Sigismundus propter motus fortassis illos Vngaricos, quibus agitabatur. Interim rursus nō quiescebat maior Polonia, certatumque est mutuis cadibus ac capiuitatibus inter proceres & equites. At vero Cracouienses & Sedomienses proceres ad octauum diem Maij, quemadmodum cōstituerant conuentum rursus egere apud Sandeciam, Hedwigisque aduentum præstolabantur. Sed cum ea non veniret, placebat rursus oratores mitti in Vngariam, ni Prædislaus Vauelius dissuasisset, quod diceret, aut se mendacij, aut conuentum omnem leuitatis argutum iri, si, cum constituisset, & Reginae denunciasset, neminem se deinceps nec publice, nec priuatim ad eam proficisci passuros esse, nouam legationem mitterent, contemptumque iri eam legationem. Itaq; placuit in commune, vt mittenda legatione pariter & creando Rege ad tempus adhuc supersederent.

Sendiuoius vero Subinius, cuius animū inprimis angēbat nobilium adolescentium detentio, priuatim in Vngariam profectus, perfecit tandem, vt Hedwigis in Poloniam veniret. Comitati sunt eam Demetrius tituli sanctoctorū quatuor coronatorum Presbyter, Cardinalis, & Archiepiscopus Strigoniensis, & Ioannes Chanadiensis Episcopus, & plures alij proceres Vngari. Ad cuius aduentus famam excitati Polonorum Proceres cum frequēti Nobilitate Cracouiā accurrere, & qui tempore aduenerant, venienti vsque

Sigismundus in Poloniam venire prohibetur.

Maiores Poloniae motus.

Conuentus Sandecia.

Hedwigis in Poloniam aduentus.

ad fines Vngarię obuiam profecti sunt. Deducta Cracouiā honorifice cum perampla ac splendida aurea & argentea, & stragula vestis supellectili, idibus Octobris (qui dies memoriæ diuæ Hedwigis Lignicensis apud Polonos festus est) Regina Poloniæ renunciata, & à Bozenta Archiepiscopo solenni ritu inuncta & coronata est, magna omnium lætitiæ & fausta acclamatione, regnique amplissimi administratio teneræ puellæ commissa. Lenitum erat in animis Polonorum Regis desiderium, propter suauis & liberales mores Hedwigis Reginae, cum verecundia, modestia, prudentia, decentique suauitate coniunctos: quarum virtutum non vulgare condimentum erat, forma corporis eximia. Nec grauatim viri muliebri imperio parituri esse videbātur, nisi ad domesticas procerum dissensiones sedandas, & externorum bellorum impendentium motus, parum auctoritatis & præsidij fore in puella iudicassent. Nec satis in tuto Reginae pudor illa ætate, illaque forma, & necessaria cum viris consuetudine sine coniugio futurus erat. Adhæc posteritati quoq; prospiciendum erat. Itaq; noua cura procerum animos incescit, de adiungendo Reginae marito, qui regiam dignitatem, molemque rerum maximarum recte sustinere posset. Destinarat quidem Ludouicus Rex adhuc viuens generum sibi & successorem in Vngaria, siue in Polonia, Vilhelmum Austrię Ducem, quem puerum admodum in aula sua educarat, promisso ei Hedwigis filia matrimonio. Sed non magnopere Polonis placebat eum habere Regem, qui propter paternum principatum lōgo spacio & interiectu terrarum à Polonia distantem, longius aliquanto à regno abfuturus esset: nec multum opis princeps tenui fortuna & potentia domestica Poloniæ in rebus dubiis afferre posset.

Dum autem diutius de re tanta consultatur, commodum aduenerunt ab Iagellone magno Duce Lithuanorum Oratores Skirgello & Borissus fratres Principis, perampla munera Hedwigis Reginae attulerunt: coniugium eius regnumque dotale Principi suo petiuerunt: multa magnaue pollicentes, quæ ad amplitudinem Reipublicæ Poloniæ, & ad incrementum religionis Christianæ pertinere videbantur. Non surdis auribus oratio illa à Proceribus Polonis audita est. Cæterum Hedwigis abhorrebat à barbari matrimonio. Proposita oratoribus causæ, quamobrem non impetrarent, quibus de rebus venissent: nimirum quod Christianæ cum barbaro nuptæ esse non liceret, & quod pacta iam quædam cū Vilelmo Austriæ Duce de matrimonio prius intercessissent, adiecta ducentorum millium florenorum pactione, ni pactis conuentis statum esset. Ad hæc oratores responderunt. Quod ad religionem Christianam attineret, Iagellonem cum cæteris fratribus Christiana matre natum, iam inde ab ineunte ætate Christiana religione imbutum, non alienum ab ea gerere animum, quamuis eius mysteriis de more initiatus non sit. Illa vero ducenta millia ipsum etiam præstaturum, ac si necesse sit, exoluturū esse, thesaurosque suos omnes & maiorum suorum in Poloniam comportaturum, & Lithuaniam Poloniæ adiuncturum, vt eodem deinceps cum ea imperio censeatur. Permovebant hæc magnopere Polonorum animos: magna videbatur fore ad amplitudinem regni Lithuanie accessio: perutile non modo pacem, verum etiam auxilium eius gentis adiungere, cuius hostiles excursions, quibus magna pars Poloniæ superiori tempore ad vastitatem redacta esset, perdifficulus cohiberetur: præclarum & gloriosum nomini Polono, si eius opera Lithuania religionem Christianam susciperet. Verum tamen

Hedwigis regina Pol. renunciat & coronatur.

De Rege marito consultatio.

Legatio Iagellonis ad Reginam & Polon. proceres.

Conditio nes futuri matrimonij.

Oratores
Lithuani
in Vngari-
am profe-
ssi.
Responsum
Elisabethae
Reginae.

Polonorum
legati ad
Iagellonem.

Regina pa-
triciū Zie-
mouito.

Vilhelmus
Austriacus
Cracouiam
appulit.

Anno Chr.
1386.

tamen nihil præter senioris Reginae sententiam iis de rebus statuendum esse visum est, ad quam Heduigis etiam prouocabat, cum aliter Procerum postulationem recte refutare non posset. Itaque missi ad Elisabetham oratores in Vngariam, optatum responsum retulere. Respondit enim eis Elisabetha: si id Poloni ex re sua publica fore existimarent, non remoraturam se esse eorum commoda, neque religionis Christianae incrementa præcisuram. Nec multo post in Croatiam cum altera filia tendens ab Horuato Bano è medio sublata est. Hoc responsum Elisabethae quum in Poloniam relatum esset, de vniuersi conuentus sententia (in quo tamen pauci aderant ex maiori Polonia, siue quod Ziemouito fere fauebant, siue quod intestino bello distinebantur) Lithuani oratores dimissi, & Vulodicus Ogrodonecius, & Cristinus Ostroui, itemque Petrus Szafranecius, & Hincia Roscouicius, legati ad Iagellonem cum eis missi sunt, ut eum ad coniugium Heduigis & regnum Polonorum vocarent, si is supra memoratas condiciones accepisset, iurciurandoque suo stabilisset: una insuper adiecta, de recuperandis iis, quæ in eum diem à iurisdictione Polonorum Regum quoquo modo exciderant. Cum Ziemouito autem transegit Regina his conditionibus, ut is munitiones in Polonia sub interregno captas redderet: ac pro iis decem millia sexagenarum Pragensium ab ipsa acciperet. Cuiusiam autem hypothecæ nomine retineret, donec ea pecunia sibi numeraretur. Captiui utrinque dimitterentur liberi. De iniuriis intra inducias ultro citroque illatis & acceptis, de ceteri utrinque arbitri arbitrarentur: pactum, quod de Lécicia cum Proceribus Polonis Ziemouitus iniuerat, esset irritum: denique Mogilnense monasterium idem Ziemouitus recuperaret, ac redderet.

Dum hæc ita fiunt, interim Vilhelmus Austriacus certior factus de statu rerum Polonicarum, ac de propensa Heduigis Reginae erga se voluntate, eius ipsius nutu (ut creditum est) à Gnieuossio Daleuicio Succamerario Cracouienfi (cui se illa concredebat) admonitus, ne ipse sibi deesset, cum splendido comitatu & apparatu magnifico; diuitiis Cracouiam inopinatus aduenit. Sed arcis ingressu Dobeslai Curosuancij Castellani Cracouienfis, & aliorum Procerum autoritate prohibitus in vrbe diuertit: conuenitque cum eo identidem Heduigis Regina in cœnobio diui Francisci luce clara, aulico suo virorum ac puellarum comitatu stipata, choreisque indulgit: & in vrbe optatis nuptiis cum eo defungi tentasset, nisi Demetrius Goraius Thesaurarius regni ei dissuadisset. Intelligens autem Vilhelmus, palam sibi Polonos Proceres aduersari, simul de aduentu Iagellonis certior factus, post aliquantam moram clam se euoluit Cracouia, depositis apud Gnieuossium thesauris, quos secum apportarat. Vnde Gnieuossius postea multas amplasque possessiones sibi comparasse existimatus est, sed quæ tamen à liberis eius deinde turpiter distractæ & dilapidatæ sunt.

VLADISLAVS IAGELLO.

Adventabat iam cum fratribus Iagello, & cum magno comitatu Lithuanorum: sed ei Heduigis nupturam se non esse præ se ferebat, Vilhelmi amore capta, cui se à patre desponsam esse, eodemque lecto paruulam cum paruulo cubuisse asseuerabat. A Iagellone vero eo magis abhorrebat, quod eum breui futura, deformem, & barbaris moribus esse accepisset. Negabant Proceres, valere id matrimonium, quod inter impuberes contractum esset. De Iagello-

Iagellone autem orabat Reginam, ut maiorem Reipublicæ & religionis Christianæ propagandæ, quam suarum voluptatum ratione duceret. Vbi emollius est muliebris animus, cum multiplici persuasione & precibus, tum legatione Zauissa Olefnicij, qui ad contemplandam speciem moresque Iagellonis per speciem salutandi missus, utraq; commodiora opinione in illo esse renuntiabat, tum demum pauci proceres ei obuiam profecti sunt, in quibus principem locum Spitco Mellstinus Palatinus Cracouienfis obtinebat. Plures cum Cracouia cum Regina expectarunt. Aduenit autem Cracouiam Iagello duodecima die Februarii anno Christi millesimo trecentesimo octuagesimo sexto habens in comitatu suo cum alios Duces & proceres Lithuanos atque Russos, tum Borissum & Suidrigellonem fratres germanos, & Vitoldum patruclum. Iam enim eum sibi è Prussia reuocatum reconciliauerat, concessio ipsi Grodnensi dominatu, Brestia, Drohicinio, Mielnico, Bielsco, Surasso, Camenecia, & Volcouisco oppidis ac territoriis, pactus sibi fidem & obsequium eius. Adueniens in thalamo Heduigin Regina magna cum admiratione eximia formæ eius salutauit: postridie vero per ampla ei dona cum Vitoldo, Borisso, & Suidrigellone misit. Priusquam autem cum Heduigi matrimonium iniret, una cum fratribus & proceribus, atque vniuerso comitatu suo (exceptis iis, qui iam apud Russos initiati erant) decima quarta die mensis Februarii à Bozenta Archiepiscopo, & Ioanne Episcopo Cracouienfi sacro fonte ablutus, & Christianæ religioni initiatus, Vladislai nomen accepit: atque ita mox matrimonium cum Regina solenni ritu contraxit, Lithuaniamque omnem cum Samogitia, & ea parte Russiæ, quæ in ditione ipsius, fratrumque & patruclum eius erat, Poloniae iure sempiterno adiunxit. & in vnum corpus redegit, iurciurando interposito, & obsidibus datis ipso Vitoldo, Michaeli Duce Zaslauiensi, & Lubarto Duce Lucensi. Quarto autem die post inunctus ab Archiepiscopo diadema regium nouum suscepit. Nam vetus in Vngariam à Ludouico asportatum, nondum ad eam diem reportatum erat. Sequenti die in urbem solenni pompa deductus, & in foro posito folio collocatus iusiurandum à Cracouiensibus & cæteris oppidanis de more accepit. Lithuani quoque & Russi Duces atque Proceres, qui tunc aderant, in verba Regis & Reginae iurarunt: indultumque est postea conuiuio, choreis & lusuibus complures dies.

Per hos dies Magister Crucigerorum Prussicorum Conradus Zolner, spreta inuitatione Regis & Reginae, qua ad nuptias per Demetrium Goraium inuitatus erat, hostiliter in Lithuaniam vacuum tunc ducibus & militibus duplici agmine inuasit: & longe lateque eam depopulatus, Lucomliam arcem vi cepit, Andreamque Iagellonis fratrem, apud Russos religionem Christianam professum, quo autore & concitato expeditionem illam susceperat, ei præfecit: cui se Polocenses quoque dederunt. Eodem vero tempore ex composito Russorum Smolensciorum Dux Suentoslaus Lithuaniam & ipse circum Vitepscum & Orsam vexauit, Mescislauiamque oppugnauit. Hæc ubi accepit Iagello, mox Skirgellonem & Vitoldum cum Lithuanis, & cum Polonis voluntariis in Lithuaniam misit: qui festinantes, cum Crucigerorum exercitum Lithuania excessisse didicissent, Lucomliam partim trucidato, partim eiecto Andree præsidio receperunt. Inde Mescislauiam profecti, nihilo maiori negotio omnem eam oram in potestatem suam redegerunt, Suentoslaumque interempto, filium eius Georgium iurare in verba Vladislai & Skirgello-

Iagello ad-
uenit Cra-
couiam.

Baptisatus
nomen V-
ladislai ac-
cepit.

Cum Hedu-
igi matri-
monium
contrahit.

Vladisl. Iagello coro-
natur.

Cruciferi
Lithuaniam
vexant.

Suentoslaus
Dux Smolen-
sciorum
Lithuaniam
infe-

stat.
Smolensci
à Polonis
& Lithuanis
subactis

nis iussu, Smolensciis præfecerunt. Polosum quoque recuperarunt, ac de auctoribus defectionis pœnas sumpserunt. Dedit & Andreas Dux postea temeritatis suæ pœnas, toto triennio in arce Chencinenfi squalore carceris confectus.

Cæterum Rex ipse Jagello, perfectis rite solennibus regni suscepti ceremoniis, ad pacandam maiorem Poloniam animum intendit: profectusque eo cum Hedvigi Regina, & magno comitatu armatorum minorum Polonorum, Posnaniæ sacrum pascha peregit, & Grimaliorum atque Nalenciorum familias, capitalibus odiis inter se dissidentes, cum ducibus suis Domarato & Vincentio Palatino, in concordiam reduxit. Bona Ecclesiastica à quibuscunque per vim siue dolum occupata erant, iustis dominis restituit: Bartholomæum Cosminium, prædonicam exercentem, & venire ad se cõtumaciter & præfractę recusantem, proscripsit: Ioannem Venetium iudicem terrestrem Posnaniensis tractus, qui propter iniusta iudicia, & scelera perpetrata cruenti dæmonis cognomen meruit, confiscatione bonorum & carcere puniuit. Quum autem Gnesnam venisset Vladislaus, & comitatum siue stationem, ut vocant vulgo, à collegio eius basilicæ petiisset, nec impetrasset, fertur more barbarico oppignorasse facultates adscriptitiorum ecclesiæ. Verum cum eam ob rē sacris ciuitati interdictū esset à Nicolao Strosbergo Præposito & vicario Archiepiscopi, reprehensus à Regina Vladislaus, pignora capta reddi iussit. Ibi illa suspirans: Pignora quidem reddemus inquit, aggressibus, cæterum lachrymas quis eis reddet. Sic tunc res maioris Poloniæ perturbatas admodum placide Vladislaus composuit. Autumnus totus cum æstate his rebus constitutendis datus. Hyeme & sub anni sequentis initium Vladislaus nouus Rex ingenti procerum atque equitum Polonorum caterua stipatus, vna cum Regina in Lithuaniam se contulit: Archiepiscopum Gæfnesensem, & multos sacerdotes, ac pios homines secum ducens. Ziemouitus etiam & Ioannes Masouiorum, & Conradus Olsnicësiū Duces eum comitati sunt.

Conuentus Lithuanorum. Conuentu Vilnam indicto ad initium quadragenarij ieiunij, cõuenerunt eo Skirgello Trocensium, Vitoldus Grodnensium, Volodimirus Kiouiensium, & Coributus Nouogrodensium Duces, fratres Principis, & infinita equitum plebisque multitudo. Ibi de religione Christiana populariter suscipienda, ac de exterminando cultu falsorum Deorum & omni superstitione diligenter actum, ipso Rege maximam ei rei nauante operam, non solū hor-

ando, ac orando, & præmiis inuitando, sed etiam docendo: quum Polonici sacerdotes linguæ imperiti essent, ipse autem Russicam callens, Polonos loquentes intelligeret. Egrens barbara maiorum suorum religionem relinquebat: sed cum iussu Regis sacer ignis extinctus, templum araque eius diruta, & adytum (vnde oracula à sacerdote edebantur) euersum Vilnæ esset, necatque serpentes & succisi luci, quos pro diis colebant, nulla cuiusque læsione (quod præter opinionem barbarorum acciderat:) tum vero barbari vanitate sua agnita alacriores ad Principum suorum religionem facti, & aliquot diebus capita religionis, quod Symbolum vocatur, & orationem Dominicam (pio Rege nullum laborem subterfugiente) edocti, Christianis mysteriis de more initiati sunt. Sed cum immensi laboris esset, singulos sacro fonte tingere, nobilioribus tantum hic honor habitus est: reliquum vero vulgus turmatim distributū, aqua lustrali siue sacra à sacerdotibus conspersum est:

vnum-

vnumque nomen cuique turmæ tam virorum, quam mulierum inditum. Plurimam ex his multitudinem Rex aduectis è Polonia pannis laneis & calceis vestiuit, cum ad eum diem gēs illa conficiendarum earum rerum ignara esset, sed aduectitiis tantum nobiliores vterentur: nam vulgus agreste peronibus magna ex parte etiam nunc vtitur, & lineis vestibus, pelliceisque tunc vtebatur. Basilica deinde Vilnæ condita est, & redditibus amplis atque sacerdotiis locupletata, ac D. Stanislai memoriæ à Bozenta Archiepiscopo consecrata est, institutusque in ea Episcopus Andreas Vassilo Polonus, qui Elisabethæ Reginæ à confessionibus fuerat. Septem præterea paroeciæ à Rege cõstitutæ & dotatæ sunt, quarum templis Regina plurimam supellectilem ad cultum diuinum accommodam largita est. Remissa deinde Regina in Poloniam Vladislaus Rex totum annum in Lithuania Christianæ religioni propagandæ vacauit: Dobrogostium Posnaniensem Episcopum, ad Vrbanum Pontificem allegauit, eique se dicto audientem fore solēni Regum Christianorum more promisit. Postea Vitepscum & Polosum profectus, nouos motus sedauit, sumpto de seditiosis supplicio. Inde Vilnam reuersus, Skirgellonem Trocensium Ducem fratrem suum pro se summæ rerum apud Lithuania nos præfecit: legem condidit, ne Russis & catholicis matrimonium inter se contrahere liceret, nisi Russus, vel Russa à suis ad catholicos transiret: aliam item, qua bona ecclesiastica omni onere, labore, pensione & iurisdictione Principis & profanorum quorumuis liberauit. Sorori Alexandræ Ziemouito iuniori Masouio in matrimonium collocatæ magno apparatu nuptias fecit, Radomiensemque diuionem nouo affini in dotem promisit.

Reuertens autem in Poloniam, per Russiam iter fecit: Creslaumque Curosuancium Castellatum Sendomiriensem Lusco præfecit: Leopoli Petrum Palatinum Moldauie siue Valachie cum proceribus ipsius, solenni iureiurando adactos, in fidem & clientelam accepit: quum ij ab Vngaris sub interregno defecissent. Nec diu post discessum Regis quietæ res fuerūt in Lithuania. Cum enim esset æmulatio inter Skirgellonem & Vitoldum, indignumque duceret Vitoldus, excelsi animi vir, deteriori parere, nec stare promissis Regem, aut respondere spei meritisque suis animaduerneret, nec ignoraret etiam, Skirgelloni homini feroci vicissim se suspectum esse, metuens eius infidias, Grodno & Brestia arcibus suis valido præsidio firmatis, in Masouiam ad Ioannem Ducem sororium suum cum Anna vxore profugit, inde ad Ziemouitum fratrem eius se contulit. Sed ab utroque inhumanus tractatus, in Prussiam ad Cruciferos contendit: à quibus comiter acceptus & habitus est, quod ij per eum facile se Samogitia & Lithuania potituros esse sperarent. Interim Lithuania Cruciferorum Prussicorum pariter & Liouonum armis vexata est, & in duas factiones, quarum altera Vitoldo, altera Skirgelloni fauebat, diuisa intestinis diffidiis laborare cœpit. Veritus autem Vladislaus Rex, ne Vitoldus Vilna Russorum impensius ipsi fauentium proditione per ignauiam Skirgellonis potiretur, misit eo Nicolaum Moscorouium cum medio-

cri militum Polonorum præsidio & apparatu bellico, ut arcem vtramque tueretur. Icerat quidē Vitoldus fœdus cum Cruciferis, & spe potiundæ Lithuanie ab eis onerabatur: sed cum suspectam eorum fidem, siue vana suspicione, siue coniecturis quibusdam habere cœpisset, clam sibi per internuncium Vladislaum Regem proditionem Russorum & Lithuanorum metuentem reconciliauit, & accepta ab eo spe adipiscendi principatus, in Lithuaniam in-

Gg

scien-

Rex in maiorem Poloniam cū Regina se recipit.

Index iniustus punitus.

Conuentus Lithuanorum.

Regis studium religionis Christianæ propagandæ.

Lithuanii baptisati.

Skirgello à Rege præfectus Lithuania.

Lithuanorum Ducū dissensio.

Vitoldus in Masouiam fugit, inde ad Cruciferos.

Lithuania vexatur à Cruciferis.

Vladislaus Rege reconciliatus Vitoldus in Lithuaniam reuertitur.

*Vitoldus i-
terū transi-
it ad Cruci-
feros.*

*Lites & si-
multates
inter Regē
& Reginā.*

*Mendacij
retractatio
poena apud
Polonos.*

*Regis expe-
ditio in Li-
thuaniam.*

*Vitoldus
cum Cruci-
feris.*

scientibus Cruciferis reuertit, & in itinere tres arces eorum Samogitis confi-
nes, cum velut socius & amicus intromitteretur, cepit & exussit, praefectis &
praesidiariis militibus Cruciferorum partim caesis, partim in seruitutem ab-
ductis, ut aliquo tamen cum munere ab hostibus ad suos rediret. Cum autem
spem sibi datam à Rege diutius duci videret, consilium cepit Vilnae per pro-
ditionem capiendae. Verum fraude intempestive detecta, spe frustratus, in
Prussiam, reconciliatis sibi per literas & internuncios Cruciferis, sese recepit,
indeque biennio Lithuaniam cum auxiliis eorum infestauit.

At in Polonia lites & similitates inter Regem & Reginam, suspitionibus
quibusdam ac susurronum delationibus excitatae consueverant, ut non
longe essent à diffidio, nisi se Primores interposuissent. Conuenit tandem, ut
delatores utrinque ederentur. Editus est Gnieuossius Daleuicius Succame-
rarius Cracouiensis, qui optimam seeminam Hedwigin Reginam clam apud
maritum Regem probri insinularat, quod diceret, absente illo Vilhelmu
Austriacum Cracouiam secreto venisse, & aliquot diebus cum Regina con-
sueuisse. Qua de re satisfecit Regina Regi iureiurando: verum in Gnieuof-
sium iudicium de infamia Visliciae in conuentu Procerum institutum est: i-
bique accusatus & damnatus Gnieuossius, quum non probasset, quae dixerat:
nec dixisse se negare posset, ex decreto iudicij mentitum se esse clara voce &
latratu subter scamnum edito confessus est. Est autem ea grauissima apud Po-
lonos & infamiae plena mendacij retractatio, quae sit publice latratu canino
adiuncto. Ita sublata omni suspicione, amor coniugalis est inter Regem & Re-
ginam redintegratus.

Fecit deinde Vladislaus Rex anno Christi millesimo trecentesimo nona-
gesimo expeditionem in Lithuaniam, ut gliscens inter Lithuanos & Russos
studio partium diffidium reprimeret, Vitoldique potentiam frangeret, atque
excursiones arceret: cuius iuuandi gratia Cruciferi exercitum in Germania
& aliis exteris oris comparabant. Tenebantur Vitoldi praesidiis arces Brestia,
Camenecia Podlассensis, & Grodnum, è quibus crebrae fiebant in finitimas
oras excursiones. Eas igitur arces primū Rex in ditionem & potestatem suam
redigere adortus, Brestiam intra decimum diem occupauit, & Hinciam Ro-
gouium Polonum cum praesidio ibi collocauit. Inde, cum Poloni milites
impatientia frigoris (nam initio Februarij haec agebantur) & pabuli com-
meatusque penuria missionem efflagitassent, cum aulico suo comitatu & pau-
cis voluntariis ad Cameneciam castra mouit, captamque nullo negotio ar-
cem Zindrami Mascouicij equitis Poloni fidei commendauit. Inde porro ni-
hil paucitate suorum, ac dubia Lithuanorum ac Russorum fide deterritus,
transmisso Nemeni fl. ad Grodnum castrametatus est. Ibi conuenere ad
eum Skirgellonis, Volodimiri, & aliorum Lithuanorum ac Russorum Du-
cum, ac Procerum non contemnendae copiae. Coributhus vero Nouogro-
densium Seuerianorum Dux, cum Russis de religione sentiens, pro se ipse cū
insigni equitatu in castra Regis fratris venit. His copiis Grodnum, cum non
facile vi caperetur, obsessum est. Non latebant haec Vitoldum, nec ignorabat
is, Grodnenfes diuturnam obsidionem ferre non posse. Protinus igitur cum
non parua Cruciferorum manu in auxilium suis aduenit, ac eis Nemenem
è regione arcis castris positus, nouam arcem in aggesto ex terra tumulo mu-
niri instituit. Verum nihil ea re obsessi releuabantur. Et iam inferior arx in-
spectante ipso expugnata erat. Igitur intermisso coepto opere, Vitoldus fer-

ream catenam nauibus deuectam per flumen ad arcem deligauit, eaque con-
tinuatis nauibus in flumine pontem iunxit, quo facilius laborantibus suis sub-
ueniret. Contra id opus regij milites ingētes pinus siue pinastros in ripa suc-
cisas, & in amnem deiectas secundo flumine implerunt, quae impetu rapidi
amnis celiter delatae catenam perruperunt, nauesque nonnullas cum homi-
bus obluantibus attriuerunt ac demerserunt. Ex quibus vnus quispiam
Germanus in vltiorem ripam ad regia castra, frustra in clamantibus suis, ut
in vndis periret potius, quam in hostium potestatem veniret, enatauit. De
quo rerum hostilium status omnis cognitus est. Insequenti autem nocte
Vitoldus cum suis desperata defensione arcis fugienti similis discessit, & arx
post quinquagesimum obsidionis diem in ditionem Regis venit. Nec sa-
ne multo leuior ea obsidio obsidentibus, quam obsessis fuit. Tanta enim
commeatus pabulique penuria pressi sunt, ut vix ater panis (quali etiamnum
vulgus Lithuanorum fere vitur) militibus ad vescendum suppeteret: equis
vero frondes arborum, ac vetus palea de rusticis tuguriis detracta, ac per
quatuordecim miliaria petita pabuli loco esset. Ab ea Grodni deditione V-
ladislaus Rex in maiorem Poloniam profectus est, in qua Varsislaus Po-
meranorum Dux ritu ceremoniaque solenni iureiurando praestito in fi-
dem & clientelam regni, ac in societatem contra Cruciferos à Rege rece-
ptus est.

Interea vero, dum Rex expeditione Lithuanica occupatus fuit, fertur
Hedwigis Regina alterum de Polonis exercitum comparasse, & Iaroslaiam,
Præmisliam, Grodecum, Haliciam, Trebouliam, superiorem Leopolim, &
alias quasdam arces in Russia meridionali in potestatem suam redeigisse, eie-
ctis Silesiis & Vngaris, quorum fidei arces illae à Ludouico Rege olim com-
mendatae erant. Maturescentibus autem segetibus, cum Lancaster Henrici
Regis Anglorum filius cum permagna Anglorum, Francorum, Germano-
rumque voluntariorum manu in Prussiam praeter barbaros militum opi-
nionem venisset, triplici agmine in Lithuaniam itum est, Vitoldi vindicandi
restituendique praetextu, reuera autem, ut Lithuaniam sibi Cruciferi subi-
garent. Ducebat autem vnum agmen Vitoldus, alterum Magister Crucife-
rorum Liouoniae, tertium ipse dux belli Conradus Valerodus Magister Prussiae.
Ad Cannam igitur initio earum copiarum conuenere, inde ad Trocos peruentum,
& mox ad ipsam Vilnam castra mota. Ibi regij hosti aduentati, occurrere, cō-
missoque praelio terga dedere, multis fortibus viris amissis. Deinde arx Vilnae
sis inferior, quam Curuam vocant, vixdum obfessa à proditoribus Russis &
Lithuanis successa est. Ex quo incendio eum sese Corigello frater Regis sub-
duceret, ab hostibus exceptus, & capite plexus est. Cetera multitudo omnis
in ea arce partim absumpta incendio, partim ferro hostili crudeliter caesa. Ad
quatuordecim millia hominum ibi periisse existimantur. Superiorem arcem
Poloni cum Moscorouio praefecto tenebant, nec aut clade suorum, & cōfla-
gratione arcis inferioris, aut minis hostium & ostentatione capitis Corigel-
lonis, ac ne acerrima quidem oppugnatione, qua pars muri non exigua deiecta
erat, ad deditionem compelli poterant. Veriti autem prodicionem ipsi inter se
custodias, ac cetera defendendae arcis munia, submotis Russis ac Lithuanis,
partiti sunt. Loca deiecti muri vel humo fimoque opplebant, vel coriis iumēto-
rum laxè praetendebant, & sicictus bombardarum eludebant. Skirgello quoque Re-

*Rex in ma-
iorem Polo-
niam profi-
ciscitur.*

*Cruciferi
Lithuanis
bellum in-
ferunt.*

*Lithuani à
Cruciferis
fusi.*

*Strages Li-
thuanor-
um.*

gis frater noctu fere cum suis Lithuanis & Russis erumpens, non parvis detrimentis & cladibus hostes afficiebat. Cum autem plus minus tres menses arx irrita labore obfessa & oppugnata esset, primis demum Octobris diebus hostes magna non modo profanarum, sed & sacrarum ædium vastitate, & interitum hominum infantumque cæde perpetrata, ab obsidione discessere. Non paucos tamē & ipsi fortes viros in ea obsidione desiderauere. De Ducibus autem hinc Narimūdu Jagellonis, illinc Totiuilū Vitoldi frater perierat: hic quidem tormēto ex arce ictus, ille vero in singulari certamine victus, captus, & pedibus ex vltimo iussu Vitoldi suspensus, & sagittariorum spiculis confectus. Depopulatus est deinde finitimam Prussiæ Samogitiam Vitoldus cum Commēdatore Ragnetenſi & præfecto Inſterburgenſi, quibus hoc negocij datum erat à Magistro. Quare Vladislaus Rex opem laturus afflictæ patriæ, mense Nouembri magnis comitatus copiis, comœtuque copioso in Lithuaniam venit, & nutantes Russorum ac Lithuanorum animos liberalitate & largitione maxime lancearum vestium confirmauit. Nec tamen ibi diu moratus subministrato opportuno comœtu, Ioanneque Oleſnicio in Nicolai Moscorouij locū suffecto, in Poloniam est reuersus, cum nullo modo Moscorouium in ea præfectura diutius retinere potuisset: qui partim Skirgellonis, quæ postea Rex Kiouienſi oræ præfecit, superbia offensus, partim ob hostium potentiam, partim ob fluxam incolarum fidem aliquid laude dignum se præstare non posse ratus magnopere se excusabat. Drohicinensem vero tractum cum Drohicino, Mielnico, & Bielsco arcibus Ioanni seniori Duci Masouiz hereditario iure donauit, pactus, vt is tractus, sicut ad Poloniam pertinebat, ita deinceps quoque pertineret. Idem autem eius nomine Dux Regi præstaret, quod alij Duces in Lithuania præstant. Hyeme postea Rex in Poloniam reuertit, ac milites in supplementum comœtum atq; arma Oleſnicio in Lithuaniam transmiſit.

Vladislaus
expeditio
in Lithua-
niam.

Vitoldus
rursus ad
Vilnam
duci exer-
citum.

Comœtus
Lithuanis
suppedita-
tus à Polo-
nia.

Æstate sequenti rursus Vitoldus cum Cruciferis ad Vilnam duxit exercitum, spe proditiōis ab iis, quibus exosus erat Skirgello (quem inde amotū esse nondum cognouerant) faciendæ inductus. Cognito vero aduentu hostium, Oleſnicius oppidum, ne receptaculo esset hostibus, cremauit, septisque de viridi robore pluribus in locis extructis, aditum ad arces impediuit, & in venientes hostes ad ædem diuæ virginis intra mœnia v. bis impetum fecit. Animaduersa Polonorum audacia, desperataque ob amotum Skirgellonem proditiōe, Vitoldus & Cruciferi paucis diebus soluerunt obsidionem, & ne nihil egisse viderentur, reuertentes Vilcomiriam & Nouogrodecum castella supra Vilnam fl. vi cepere & incendere, interfectis Polonorum præſidiis. Duabus deinde aliis excursionibus eadem æstate Lithuaniam populi Mednicos & Velzanos in Samogitia exuſſere. Hyeme vero ad Caunam quæ regio præſidio tenebatur, profecti tres munitiones in circuitu excitarunt, Naugardum Metemburgum, & Ritteruerderum, ex quibus subiectam oram infestauerunt. Porro Oleſnicius, vt hostium conatus reprimeret, Alexandrum Viguntum Regis fratrem cum expeditis copiis ad expugnandas eas munitiones miſit. Ceperat iam Vladislaus Regem eius belli ſarictas propter Polonicas occupationes, quibus distinebatur, & magnitudinem sumptuum. Cogebatur enim per omne id bellum frumento, leguminibus, & pecudibus submittendis non modo præſidiariorum, sed & totius gentis inopiam releuare, ne regio hostilibus excursionibus peruastata, & alioqui inculta tunc fere atq;

steri-

sterilis defereretur, & ab hostibus occupanda permetteretur. Itaque Henricum Ziemouiti Masouij filium, qui Plocenſis Episcopus post Sciborij mortē designat⁹ erat, subornat, vt ad Vitoldum profectus clam de pace ageret. Sublatus erat veneno per eos dies Alexander Viguntus Regis frater, qui propter industriam ac dexteritatem in rebus agendis Regi charus fuerat. De cuius morte Vitoldus vulgo infimulatus est. Hoc igitur sine liberis extincto, facilius de pace inter Regem & Vitoldum conuenit, cum Rex ei magnum Ducatū posthabitis fratribus germanis superstitibus, pollicitus esset. cum quod illos ignauos, & venationibus modo ebrietatique deditos esse cerneret, tum vt se molestia belli Lithuanici & metu insidiarum Vitoldi liberaret. Hac igitur conditione Henricus Vitoldum Vladislao reconciliauit, & ipse iam hypodiamonem repudiato sacerdotio filiam Vitoldi Ringalam vxorem duxit. Sed paucis diebus veneno extinctus, temerati voti pœnas dedit.

Vitoldus
Regi recon-
ciliatus.

Vitoldus autem rebus suis cum Vladislao Rege ex animi sententia compositis, Cruciferos & Germanos mercatores in Rittervverdero castello secū commorantes comprehendit, & incenso castello victos in Lithuaniam abduxit. Veniens Vilnam Vitoldus cum captiuis, & non contemnenda præda partita de Cruciferis honorifice ab Oleſnicio acceptus est. Quibus de rebus certior factus Rex ad finem mensis Iulij propere in Lithuaniam profectus, apud Ostroum Vitoldum cum suo comitatu supplicem obuiam habuit, & clementer cum cōsolatus, cum Skirgellone in gratiam reduxit. Vbi Vilnam ventum est, ibi Rex Vitoldum amoto de præfectura Oleſnicio, summæ rerum apud Lithuanos ac Russos præfecit, accepto ab eo iureiurando, quod in fide & clientela Polonorum semper futurus esset. Id anno Christi millesimo trecentesimo nonagesimo secundo actum est. Nec tamen concessus Vitoldo principatus pacem Lithuanis attulit. Nam Suidrigello & Skirgello indigne tulerunt, quod germani fratres Vitoldo patrueli à Rege posthabiti essent. Ac Suidrigello quidem cum minus animi & virium haberet, ad Cruciferos profugit, ac Lithuaniam cum eis vltro in Vitoldum incitatis, crebris populatibus diuexauit. Skirgello vero maiore animo & opibus præditus, ex æmulatione & iurgiis ad testatos cum Vitoldo inimicitias venit. Quorum malorum sedandorum causa Rex rursus cum Regina anno sequenti in Lithuaniam se contulit, Skirgellonem, adiecto ei Cremenecensi, Starodubenſi, & Starotrocenſi tractu, placauit. In posterum si quid noui dissidij inter eos ortum esset, conuenit, vt Reginz arbitrio ſtaretur. Ita rebus cōstitutis Lithuanicis Rex & Regina in Poloniam reuerrere. Per hoc tempus Cruciferi incitante Suidrigellone Lithuaniam crebris excursionibus longe lateque vexarunt, munitiones etiam non nullas ceperunt, & caput gentis Vilnam tentarunt, spe subornatæ per Russos monachos proditiōis. Sed cum ab vno ex ipsiſ detecta esset proditiō, sumptumque de consiliis supplicium, Cruciferi re infecta receſſerunt.

Redit in
Lithua-
niam.

Rex in Li-
thuaniam
se conſert.

Vitoldus
M. D. Li-
thuania
creatus.

Suidrigello
ad Cruciferos
profugit.
Skirgelli
cum Vitoldo
inimicitia.

Lithuania
à Crucife-
ris vexata.

Dum hæc ita aguntur in Lithuania, interea Rex & Regina studiis pacis occupati, muros arcis Cracouiensis qui humiles ad eam diem fuerant, altius excitarunt, præſectis vigilum, quos Burggrabios vocant, stipendia auxerunt, & vt singulos equites sagittarios in promptu semper haberent, iniunxerunt. In suburbano etiam Cracouiensi septentrionali, & in ora Clepardiz oppidi monasterium tituli S. crucis inchoarunt, & in eo Slaus Benedictinæ scæ Praga accitos, qui Slaus lingua sacris operarentur, collocarunt. Verum

Arx Cra-
couienſis
firmata.

morte Regiæ intermissum, consummatum non est. Aliud iidem monasterium in eodem suburbano occiduo, titulo sanctæ Mariæ in arena Carmelitæ sodalibus mendicantibus condiderunt. Psalterum quoque siue Psalteristarum collegium in Basilica Cracouiensi iidem instituere, attributo eis de salinis solario.

*Sigismundus
Rex Vn-
gar venit
in Polo-
niam.*

*Illum cum
Duce Opo-
liensi.*

Venit per eadem tempora in Poloniam Sigismundus Vngariæ Rex visenda Hedwigis Regiæ causa: A qua dies aliquot Sandecia perhumane habitus, & post longos tractatus de rebus publicis & priuatis dimissus, in Vngariam reuertit. Mox bellum inter Regem & Vladislaum Opoliensem Ducem ortum. Causæ autem belli Regi hæc fuisse memorantur, vt se religione iurisiurandi, quod initio regni sui dederat, de recuperandis iis ditionibus, quæ superiori tempore à Polonia auersæ erant, exolueret, & Vladislaum imperium detrectantem suum coerceret. Nam neque reddebat ille, quæ prodiga Ludouici Regis donatione acceperat: neque iusiurandum dabat, se in fide & potestate Polonorum iure feudi semper fore. Quinetiam superbe legatis regiis responderat, ac tumulis etiam compluribus exotatis ditiones illas suas ad Zitnum oppidum à reliqua Polonia disiunxerat. Adhæc Inouladislauense, Tucholiense, atque Tushense territoria Rege inconsulto Hedwigi filia, quæ cum Alexandro Duce nupta fuit, donarat. Magistro autem & ordini Cruciferorum primum Zlotoriam sex millibus sexcentis triginta duobus aureis Vngaricis, mox totam Dobrinensem terram quinquaginta millibus oppignorauerat. Eius belli præter Regem quinque Senatores erant consocij, & quo molitio belli occultior fieret, Vladislaumque incautum facilius opprimeret, præmisit Rex Crissinum Ostrouium Castellatum Sendomiriensem cum parte copiarum aduersus Dobrinum, ipse cum reliquo exercitu, cum se Ostrouium subsequi simulasset, d flexo itinere ad Olstinum castra metatus, tertio die eam arcem expugnauit. Postea ad cæteras arces, partitus cum Spitcone Melstinio Palatino Cracouiensi copias, aduentu Ducum Masouiorum auctas, sine mora discurrit, ne quod perterritis recolligendi se spatium daret, intra septimum diem Crepicia, Vielunum, Ostressouia, Breznicia, Bobolice, & Grabouia in ditionem accepta. Vladislaus vero Dux, è Silesia regias ditiones infestauit, mercatorum Polonorum ad Vratislauienses nundinas proficiscentium merces & facultates cum curribus diripuit. His igitur irritatus Rex, in ditionem eius paternam eum exercitu imperum fecit, Castella quædam & oppida cepit, & Opoliam primum eius oppidum cum duabus arcibus obsedit. Et implorauit quidem Vladislaus Dux Venceslai Imperatoris & Regis Bohemorum opem, sed non impetrauit, eo quod ierat is paulo ante fœdus cum Rege Polonorum. Sed reuera ignauia Venceslai in causa fuit, quod clienti opitulatus non est. Cum igitur in illo nihil esset spei, Vladislaus aliam rursus gerendi belli ingreditur rationem & Duce Olesnicensium Conrado, aliisque deprecatoribus ad Vladislaum Regem missis, pacem impetrauit his conditionibus, vt ablata mercatoribus Cracouiensibus bona restitueret: Rex vero Lublineciam & Strelce arces, aliaque oppida de ipso capta iure belli retineret: quæ mox Spitconi Melstinio vtenda fruenda dedit. Ille autem postea Premislo Duci Teschinentium mille marcis, vt tum ferebant modicum æs tem-

*Vladislaus
Opoliensis
Regi recon-
ciliatus.*

æs tempora, ea oppignorauit. Hæc acciderunt millesimo trecentesimo nonagesimo sexto.

Insequenti anno Rex Vladislaus iratus Cruciferis, quod ij violato fœdere arma contra se sumpsisent, Dobrinumque infestis armis petisent, simulque, quod Lithuaniam infestare non intermitterent, magnamque iam Samogitia partem occupassent, bello eos persequi cogitabat. Verum abhorrebant ab eo Procerum animi, quod non ignorabant, se vniuersam Germaniam in se concituros esse. Itaque re in consultationem posita, cum maxima pars Senatus quieta consilia magis probaret, placuit, vt conuentus cum Cruciferis iis de rebus Inouladislauia ageretur, ad eumque conuentum vt Regina modo cum Proceribus proficisceretur: verebantur enim, ne Rex dolore acceptarum in Lithuania iniuriarum exacerbatus, a superiore aliquo dicto intemptuum bellum exuscitaret. Sed neque hac ipsa ratione æqui aliquid à Cruciferis impetrari potuit: qui necesse moras & excusationes, Polonorumque patientiam eludere, vt sibi diuturnitate temporis possessionem Dobrini firmarent. Ibi Regina reprehensa eorum auaritia, & fœderis ac iurisiurandi violatione, tum superiorum temporum ingratitudine, qua in patronos suos Polonos vsi erant, diserte quasi fatidico ore adiecit: se quidem viuente nihil eos aduersi pro illis ausis passuros esse, post mortem vero suam maximis cladibus suis illa omnia expiuros. Itatunc rebus infestis, neque certa pace, neque aperto bello Inouladislauia discessum est.

*Consultatio de bello
Cruciferis
faciendo.*

Hoc autem anno Vitoldus expeditionem in Tartaros suscepisse fertur: tribumque vnam Tartarorum, quam illi Ordam vocant, cum pueris & mulieribus abegisse, partem captiuorum Regi & Proceribus Polonis dono misisse, reliquos in Lithuania supra Vacam amnem prope Vilnam agris attributis collocasse. Qui ibi vsque in hodiernum diem manent, boni & diligentes patresfamilias, & virtutis prisce, armorumque non immemores: ritus autem patrios Mahometicæ superstitionis adhuc seruant. Inestatus autem hac victoria Vitoldus, annum quidem vnum quieti, & comparandis maioribus copiis dedit. Quo anno Sigismundus Rex Vngariæ Cracouiam, siue visendi Regis ac Regiæ, siue res suas stabilendi causa, magis etiam alienatis ab eo post cladem Nicopolensem animis Vngarorum, & non obscure nouas res molientibus, iterum venisse fertur. Et sane pepigit is tunc cum Vladislao Rege inducias ad annos sedecim.

*Vitoldi expeditione
contra Tartaros.*

*Tartari in
Lithuania
collocati.*

*Sigismundus
Rex Vngar.
Cracouiam
venit.*

Sequenti vero anno millesimo trecentesimo nonagesimo nono Vitoldus nequicquam dissuadentibus Rege & Regina, alteram expeditionem fecit in Tartaros: ad quam permulti de Polonica & Germanica Nobilitate gloriæ cupidi nomina dederunt. Fuerunt autem in ea expeditione de Polonis maxime insignes: Raphael Tarnonius, Sendiuicius Ostrogus, Dobrogus Szamotulius, Ioannes Glouacius Palatinus Masouia, Ioannes Dambrouius, Varsius Michouius, Socha Plocensis Palatinus, Thomas Verincus, & deniq; Spitco Melstinus Palatinus Cracouiensis. Recensitis itaq; apud Kioiam copiis Vitoldus bonæ spei plenus, Scythiam cum infesto exercitu ingreditur. Imperabat tunc apud Tartaros Tamerlanes, humili quidem loco natus, verum scientia rei militaris, & felicitate eo potentia prouectus, vt duo-

*Vitoldi expeditione
altera in
Tartaros.*

*Vitoldus
à Tartaris
fusus castis
ducibus
Regis fra-
trib.*

*Tartari
Lithuani-
am & Rus-
siam popu-
lantur.*

*Hedwigis
Regina mo-
ritur.*

*Virtutes
& laudes
Reginae.*

vt duodecies centena millia hominum haberet in exercitu, ac Turcis profligatis, Imperatoreque eorum Baiazete capto, & in ferrea cauea feræ in modum secum circumuectaret, & Iberia, Albania, Armenia, Persia, Mesopotamia, Asia, Aegyptoque incredibili celeritate vastatis, orbem terrarum terrore nominis sui impletet. Cum hoc Vitoldus congressus, multitudine barbarorum obrutus, fusus est. Cecidere de Polonis plurimi, nec inulti tamen: in his fratres Regis Andreas, & Demetrius Coributus, & alij nouem Duces Lithuani & Russi. Vitoldus cum Suidrigellone patruele, Ostrogio, & Szamotulio, cum inclinari aciem suorum cerneret, perniti fuga euasit. Melstinius quum seu fuga, seu Ducis hostium indulgentia, cui virtutem & prudentiam suam inter colloquendum de pace probarat, saluus esse posset, inter confertissimos hostes honeste occumbere maluit, quemadmodum ipse optarat, & prædixerat Paulo Sciucouio, timorem ipsi & amorem venustæ vxoris exprobranti. Sciucouius vero ille dictis, quam factis fortior, primus propemodum fugam iniit. Nec diu Tamerlanes ei victoriæ superstes fuit, eo ipso anno extinctus. Porro Tartari continuantes cursum victoriæ, in Lithuaniam populabundi vsque ad Luscum excurrerunt. Kiouienes tamen tribus millibus rublorum (continet autem rublus centum grossos) oppidum & agrum suum redemerunt. Sub idem fere tempus Hedwigis Regina filiam Elisabetham Bonifaciam primo partu enixa est: eique post tertium diem extinctæ, nec ipsa diu superstes fuit, & in læua parte Basilicæ Cracouiensis ante aram maximam sepulta est, elata magnificentissimo funere, multorum Regum & Pontificis maximi Bonifacii noni splendidis legationibus celebrato: tametsi non ad exequias, sed ad leuandam de sacro fonte prolem regiam, Rege ipso inuitante, ex missæ erant. Fuit autem Hedwigis singulari pietate & sanctimonia vitæ prædita, ab omni fastu, leuitate, & iracundia aliena, ocij iuxta ac alienorum à suo statu negotiorum fugiens, tempus omne suum vel diuino cultu, vel lectione eorum, quæ ad pietatem moresque formandos pertinerent, vel denique audiendis & leuandis viduarum, pupillorum, & aliorum miserabilium hominum querimoniis impertiebat. Facultates suas, quas amplissimas à paterna domo secum aduexerat, liberaliter in usus egentium, in cultum diuinum, & in publicas utilitates expendebat: ac præter ea, viuens aras duas in Basilica Cracouiensi dotauit. Pragæ domum amplam Lithuanis, qui honestis disciplinis operam darent, siue emit, siue condidit, possessionesque per amplas, vnde eis sumptus suppeditarentur, adiecit, quæ domus Reginae vulgo dicitur. Moriens vero, quicquid habuit reliquum in suppellectili, partim egenis dilargiendum, partim ad erigendam consummandamque Cracouiæ Academiam, quam Cazimirus Magnus Cazimiræ inchoauerat, legauit, nūcupatis executoribus vltimæ voluntatis suæ, Petro Episcopo, & Ioanne Tencinio Castellano Cracouiensi. Donauit etiam Basilicæ Cracouiensi vestem ad sacra peragenda factam, margaritis & lapidibus pretiosis distinctam. Duo anni tempora, Quadragesimam & Aduentum Domini religiosa abstinentia & ieiunio semper coluit: delicias, pompas, & ostentationem diuitiarum ita contempsit, vt quum propinqua partui, regali cultu & magnificentia exornare cubiculum Regis absentis literis iuberetur, respondisse ei feratur: se pompam oem & inanem splendorem pridem abdicasse, nec insciam esse, sæpe mortem parui comitem esse. Tum autem rectius se vilitate & neglectu mundani fa-

stus

stus diuinæ benignitati, quæ sterilitatis probum à se amouerit, responsuram esse.

Iustis Reginae peractis, Vladislaus Rex mœstissimus, ac de retinendo regno addubitans, quod non ignoraret, se externum vxoris nomine apud liberam gentem eousque regnasse, in Russiam secessit: cogitabatque vltro se regno abdicare, & ad paternum principatum reuerti potius, quam vt vi & armis cum ignominia pelleretur. Sed hæc eum cogitantem Proceres Poloni placide consolari confirmauerunt, quum ei sua studia in posterum quoque detulissent. Quod si quam id ei dubitationem faceret, quod alienus amissa vxore nil iam hæreditarij iuris in regno haberet, ostendebant ei rei remedium, quod ipsa etiam Hedwigis Regina moriens indicasse ferebatur, nimirum vt Annam Vilhelmi Ciliæ Comitissæ filiam, cuius sororem iam Sigismundus Rex Vngarorum post Mariam in matrimonio habebat, secundam vxorem duceret. Eam enim iustam regni hæredem esse, propterea quod Casimiri Regis neptis esset. Placuit consilium Vladislao. Missi igitur oratores ad Hermannum patrum puellæ (nam pater iam obierat) Ioannes Obychouius Castellanus Sremenis, Hincia Rogouius, & Ioannes Ostrouicius, optata omnia retulere, simulque sponfam ad decimum sextum diem Iulij mensis anni sequentis Cracouiam adduxere. Et cum ea nullius linguæ præter Germanicam gnara esset, octo menses addiscendæ linguæ Polonicæ operam dedit, priusquam nuptiæ celebrarentur. Interea Rex in Lithuaniam profectus, pacta & foedera cum Vitoldo & Lithuanis suo Polonorumque nomine renouauit: vbi promissum est, & literarum monumentis cautum, vt si Vitoldus sine liberis decederet, in Regis & regni potestatem reciderent omnia, quæcunque is possedisset vna cum magno Ducatu, excepta dimidia parte Nouogrodeci cum quatuor prædiis, quæ Sigismundo Vitoldi fratri cedere deberent, ea quidem lege, vt is tamen Regi & Regno sit subiectus: exceptis etiam bonis dotabilibus Annæ vxoris Vitoldi, quæ post eius demum obitum ad Regem & Regnum redire deberent. Hæc anno Christi millesimo quadringentesimo primo acta esse literis ea de re tunc conscriptis & consignatis constat. Reuersus autem Rex à Lithuania, cum à nuptiis propter deformitatem sponæ abhorreret, proceribus Polonis interuenientibus, mense Februario apud Bieczum oppidum cum Ciliensibus proceribus conuentum habuit, nouisq; pactis initis seu prioribus confirmatis, liberalibus diebus nuptias peregit: cui celebrati Regina mater Anna Casimiri Regis filia, & Vitoldus cum vxore interfuere.

Per hæc ferme tempora Academia Cracouiensis ex testamento Hedwigis Reginae, & liberalitate Regis condita est: duæ domus siue collegia extructa, alterum Philosophis & Theologis in platea, quæ nunc diuæ Annæ nomine nuncupatur, alterum Iureconsultis & Medicis, quæ ex vrbe ad arcem itur. Acciti Magistri & Doctores omnis generis à Pragensi Academia, censusque iis in perpetuum attributi à Rege à salinis & telonio, & adiuncta omnia sacerdotia ad ædem D. Floriani, præter Præposituram, vt vocant. Quætæ tunc res erant in Polonia, eoque florebant studia pacis. Neque memorabile quidquam gestum esse per hæc tempora memoratur: præter, quod perduellium quorundam vias publicas infestantium latrocinia tunc Rex Vladislaus coercuit, expugnata Sorsteno arce in Masouia, quæ illis receptaculo fuerat. Fuc-

Hh

Castel-

Rex in Lithuaniam profectus.

Pacta cum Vitoldo & Lithuanis renouata.

Regis secunda nuptia.

Academia Cracouia erecta.

Latrocinia à Rege coercita.

Castellanus Vladislauensis. Quorum hic quidem captus, multis annis carcerem pertulit, donec in Zauisij Nigri gratiam dimissus est: ille vero euasit, sed arx eius Konari in Sendomiriensi tractu diruta est. Latrocinadi vero occasionem Slupcio dederat prior proscriptio ob cædem Ioannis Ossolinij Castellani Visliciensis, dum disceptant inter se de limitibus agri Præbendæ Sendomiriensis, quam filius Ossolinij obtinebat, patratam.

Valachia
Palatini
iurant Re-
gi Vladis-
lao.

Anno sequenti, qui fuit à nato Christo millesimus quadringentesimus tertius, Valachia Palatinus Alexander, & mox Romanus Petri filius, cum è potestate & vinculis Suidrigellonis à Rege liberatus esset, iurati vna cum consiliariis in verba Regis, se in potestate Regis atque Regni fore professi sunt. Romanus vero etiam societatem belli contra quosuis hostes, Prutenis & Lithuanis propter locorum intercapedinem exceptis, promissit. Boguslaum vero Pomeranorum Ducem Rex in aulam suam suscepit, octingentarum marcarum stipendium ipsi pollicitus, ut, quoties opus esset, cum centum hastatis sibi militaret. Porro Vilhelmus Marchio Misnensis fœd' & societatem cum eodem Rege pepigit, itemque Vngari proceres cum Polonis: quo cautum est, ne alteri contra alteros Regibus suis opitularentur. Ad Regem quoque Vladislauum iidem post de pace ac fœdere oratores cum certis mādatis misere: Sed an inter eos conuenerit, non liquet. Ac ne illud quidem constat, quid his fœderibus causam præbuerit, nisi forte odium Vngarorum, & perpetratum facinus in Regem suum Sigismundum. De quo magno studio Vladislauus liberando laborasse fertur, ita ut regnū quoque à proceribus Vngaris sibi oblatum contemneret: cum Sigismundus Rex in vinculis ab eisdem detentus, misericordia nobilis matronæ, cuius filius in custodiam traditus erat, & opera Sciborij equitis Poloni, qui armis Polonorum & Bohemorum superiores Vngariæ partes Poloniæ & Morauia finitimas in fide eius continuit, euasisset. Cæterum Vitoldus magnus Dux Lithuania cum Smolensciis rursus rebellibus bellum gerebat, fretusque Polonorum auxiliis, arcem Smolensem, in qua ciues & nobiliores quique uxores, liberos, & fortunas suas contulerant, aliquādiu obsessam & oppugnatam amissis nō paucis Polonis cepit, magnasque opes in ea repertas partim Vladislao Regi transmisit, partim militibus, ut quisque meritis erat, dilargitus est. Cæteras vero arces in ditionem accepit, & principatum omnem in formam prouinciæ redegit. Dux in Vngariam profugit, & in ministerio Sigismundi Regis vitam finiuit.

Smolensci
subacti à
Vitoldo.

Cruciferi
Lithuani-
am vastat.

Suidrigello
è Prussia
reuocatus.

Ei Podolia
à Rege con-
cessa.

Cum Cruciferis quoque Prussicis & Liuonicis bellum paruo tempore intermissum Suidrigellonis opera ipsi recruderat. Nunquam istamen hostibus ditionē suam infestantibus occurrere ausus est: verum Liuones cū præda reuertentes vestigiis clam secutus, cum ij diuersi domos abiissent, agros eorū vicissim lōge lateque vastauit, pagos vicosque incendit, ac Dzuinam siue Duneburgum oppidum munitū vi cepit ac diripuit: arcem vero oppido imminētem sibi subiecit, incensisque arce pariter & oppido ingenti cum præda in Lithuania se recepit. Nec multo post rursus Lithuania hinc à Prussicis, illinc à Liuonicis Crucigeris vehemēter peruastrata est, multiq; in seruitutē abacti, quos Vitoldus permutatione captiuorū liberauit. Vladislauus vero Rex, afflictæ patriæ vicem miseratus, Suidrigellonē fratrem exulē, qui Crucigeros cōcitabat, è Prussia reuocauit, magno ære alieno, quod ibi cōtraxerat, exsoluto. Ac ne quod ei cū Violdo noui dissidij seminarium relinqueret, Podoliam ei quinq; millibus marcarū Pragensium à filiis Spitconis Melsinij redemptam concessit.

concessit: itemque Strium, & Zidaczouiam in Russia, Szidlouiam, Stobniciam, atque Drugniam in Polonia: adhæc mille quadringentas marcas annuas è salinis adiecit. Nec tamen ea Regis liberalitas Suidrigellonis animū sanauit. Conuentū postea Rex cū Prussicis Crucigeris apud Racianzum Episcopi Vladislauensis oppidum ad Pentecosten anni sequentis habuit, ubi sic de pace cōuenit: ut Rex quinquaginta vel (secundū Dlugossum) quadraginta millia florenorū Cruciferis exolueret, Dobrinumque & Zlotoriam reciperet: sed ut ratas tamē Magistri donationes ac largitiones haberet, & pacta à Casimiro Magno cum eis conuenta rata esse iuberet. Deinde ut Nouogrodi magni dominatus Regi, Samogitia vero Cruciferis cederet: ipsi vero, ut omni iure, quod habebant in Lithuania, sese abdicaret: nec paterentur hostilem aliquē exercitū per ditiones suas in Lithuania transire, neque ipsi per eam sine permisso Regis copias suas ducerent: neque receptarent proscriptos è Lithuania, ac ne profugos quidē propinquos Regis: denique ut liberam mercaturā ac societate haberent inter se Lithuani atque Pruteni. His autem conditionibus implendis annum tempus constitutum.

Conuentus
Regis cum
Cruciferis.
Pax & pacta
cū Cruciferis.

Sic necessaria magis, quam speciosa pace facta, Vladislauus Rex inuitatus à Magistro Toruniam cum magna Procerū parte diuertit, triduoque ibi mansit, magnifice & splendide acceptus. Per quos dies simulacro equestris pugnae inter Crucigeros & Polonos ædificato, cū superiores illi fere essent in eo genere, ad extremum in Dobeslaus Olesnicius Polonus palmā & brabium obtinuit. Inde discedens in maiorē Poloniam diuertit, æstateque ibi exacta, & particularibus conuentibus habitis (qui tunc primū haberi propter nouam rem ceperunt) Corcinum, quo comitia toti Poloniæ ad vndecimā Nouembris diem indixerat, venit, perfecitque precario, ut sibi redimendi Dobrini causa agraria contributio noua omnium ordinū consensu extra ordinē decerneretur, nepe denique offi in mansum, ab agrestibus tantum & oppidanis cultum. Ex qua contributione cum ordinaria illa binorum grossorum, quæ rastralis nuncupatur, coniuncta, ad centum millia marcarū tunc redacta esse memorantur. Vratislauiam deinde Rex splendido plus quam quinq; millium equitatu comitatus profectus est, cum Venceslao Rege Bohemorum, illo postulante, cōgressurus. Animaduertebat enim Venceslaus, se de summa rerum periclitari. Bis captus, & ab imperio amotus erat. Palam ab eo Sigismundus frater, ut sibi Bohemia cederet, contendebat, & non obscure ei fauebant Bohemi proceres. In gratiam etiam eius Dux Austria Morauiam infestare videbatur. Quo igitur obuiam iret conatibus aduersariorum Venceslaus, & regnū suum stabiliret, Regis Poloniæ amicitiam & societatem certo fœdere sibi adiungere satagebat. Itaque aduenientem perhumane lauteque accepit, non sine admiratione opum eius: ita ut etiam Zbigneo Brezio Marschalco regni cum sexcentis equitibus antecedenti, Regem in eo comitatu adesse ratus, extra urbem obuiam prodisse dicatur. Octo diebus de fœdere inter consiliarios tractatum est, & eo res propemodum perducta erat, ut Bohemus Polono Silesiam omnem redderet, Polonus illi vicissim cum quadringentis hastatis equitibus, si quando res ita posceret, præsto esset. Sed vel indigna res visa est Polonis proceribus, Bohemis esse obnoxios: vel certe Ioannes Zmiritius, consilio & autoritate præstans inter Bohemos, superueniens, rem infectam fecit.

Rex Toruniam perit, à Magistro inuitatus.

Comitia
Corcini.
Agraria
contributio
decreta.

Vladislauus
R. cū Venceslao
Bohem. R. V.
ratislauia
congre-
ditur.

Acta inter
Polonos &
Bohemos.

Dum hæc ita sunt, nihilo tamen magis fida pax Polonis fuit à Cruciferis.

Ioannes
Masouia
Dux à Cru-
cigeris ca-
pius.

Conuentus
cum Cruci-
feris Gni-
euconia.

Samogitia
Cruciferis
à Vitoldo
concessa.

Suidrigello
iterum ad
Crucigeros
profugit.

Podolia re-
data in
ditionem
Polonorum.

Vitoldi ex-
peditio in
Moscos.

Suidrigello
Moscos con-
tra Vitol-
dum adest.

Exercitus
Lithuani-
cus à Mosco
incommodis
affectus.

ris. Etenim cum expedita manu clam in Masouiam ingressi, Ioannem Duce-
cem Cirnensem nil hostile suspicantem, in prædio quodam cepere, & equo
impositum, ac subter alium equi pedes indigne colligatum, arce incensa, se-
cum abduxere: haud multo post tamen à Rege de violato fœdere admoniti
dimiserunt. Anno à Racianensi conuentu circumactio, alter conuentus
Gnieuconia à Rege & Cruciferis de perficienda pace inchoata habitus est.
Ibi noua res à Cruciferis oblata, negocium omne irritum fecit. Postulabant
ij, vt Rex Pomeraniæ nomen in inscriptionibus ac sigillis suis non vsurparet,
quemadmodum cum Casimiro Rege multo ante conuenerat. Negabat ille,
consiliariis dissuadentibus. Itaque Cruciferis Dobrinum non reddentibus
infecta pace discessum est. Nec felicior euentus fuit alterius conuentus cum
Vitoldo in Lithuania. Is enim cum ægre se aduersus potentiam & vim Cru-
ciferorum defenderet, cessit ipsis Samogitia. Detrectabant quidem Crucife-
rorum imperium Samogitæ, & nocturnis incursionibus atque insidiis præsi-
dium eorum affligebant, Vitoldumque obsecrabant, ne se immanibus Cru-
cigeris proderet. Sed vincebat utilitatem necessitas. Itaque iussu Principis ob-
sides dedere Cruciferis. Quo facilius verò eos Cruciferi in officio contine-
rent, tres arces in Samogitia condidere, duas supra Neuazam fl. tertiam verò
in confluente Nemenis atque Dabeczæ.

Profugerat iterum in Prussiam Suidrigello, spe totius Lithuanie per Cru-
cigeros potiunda: sed Podoliam nihilominus suis prædiis tenebat. Itaque
conuentu Gnieuconienfi soluto, Rex eo profectus, omnem eam cum arcibus
in deditionem recepit, orto à Camenecia ciuitate initio: præfecturamque e-
ius oræ Petro Saffranecio Polono mandauit. Ab Alexandro Valachorum
Palatino, iam inde à duobus annis sibi addicto, eiusque consiliariis solenne
iusiurandum quod in fide & clientela sua, Reginæ, & filiorum, & regni Po-
loniæ permanfuri essent, ibidem accepit. Vitoldus vero pacem nactus à Cru-
cigeris, eodem anno, qui fuit millesimus quadringentesimus sextus, trans-
misso Vgra fl. primam in Moscos expeditionem parat, siue proferendorum
finium gratia, siue iniuria prouocatus à genero Duce gentis Basilio. Nec ta-
men illi ad pugnam elici potuere. Peruastata igitur longe lateque eorum re-
gione, Vitoldus præda onustus in Lithuaniam rediit. Maiore is vi postea in id
bellum anno vno intermissum incubuit, fretus maioribus Polonorum, qui-
bus Zbigneus Brezius Marschalcus præfuit, viribus & Crucigerorum auxi-
liis: & vsque ad Occam fl. populabundus peruenit. Quo minus autem flui-
um traiceret, Suidrigelloni patruelis armis prohibitus est. Nam is seculi-
tate quadam ingenij, siue inuidencia stimulat, Bransco & Starodubo arci-
bus, quæ in Seueria Vladislai Regis beneficio obinebat, incensis, ad Basili-
um hostem Vitoldi transfugerat, bonamque illi nauabat operam, exercitum
Vitoldi ex insidiis, & iniquis locis laceffendo. Petiit tamen nihilominus pa-
cem à Vitoldo Basilius, & æquis conditionibus impetrauit. Qua constituta,
Vitoldus celeriter equos permutando in Lithuaniam ad uxorem, vt erat in
venerem pronus, contendit. Exercitus vero eius sine imperio & ordine ex
Moscouia decedens, cum per vastata dudum à se, & ab ipsis etiam Moscis lo-
ca iter faceret, fame afflictus, & magnis incommodis propter cæli intempe-
riem in vlginoso solo affectus, & à Tartaris etiam, quos Moscos velut cliens
patronos in auxilium acciuerat, à tergo & à lateribus incursantibus vehemē-
ter vexatus est. Verum ij tamen virtute Polonorum atque Cruciferorum pe-

destri

destri magis, quam equestri prælio victi pulsi que sunt. Poloni amissis armis
& equis reuertentes, liberalitate Regis abunde recreati sunt.

Per hoc tempus Iacobus Cobilenius, Nicolaus Chranstouius, & Andreas
Tencinius de adulterio Reginæ à Rege insimulati sunt. Et Chranstouius
quidem solum vertit, Cobilenius vero triennio in arce Leopoliensi asserua-
tus est: Tencinio, quod minus suspectus esset, nihil accidit. Obiurgatus au-
tem Rex à Senatu de nimia credulitate, & probro Reginæ, iudicium in dela-
tores instaurauit: vbi Clemens Moscorouius delator editus, publice & solen-
ni ritu dicta sua retractauit, mendaciq; seipsum damnavit. Porro in Lithua-
nia post Moscam illam expeditionem, qua vires Lithuanorum vehementer
attritæ erant, Cruciferi nullum cupiditati suæ modum statuentes, nouas ini-
micitiarum atque belli causas quærere, neque iniuriis abstinere. Quibus re-
bus adductus Rex Vladislaus, cum ad pacem, quamuis iniquam, priorior,
quam ad iustum bellum esset, conuentum cum Vlrico Iungingio Magistro
Cruciferorum apud Caunam egit. Cæterum nihil æqui à Magistro ex mæn-
suetudine Regis maiores spiritus sumente impetrare potuit, amice tamen
missis vltro citroque muneribus discessum est, Cruciferis bellum, quod me-
ditatum nondum maturauerant, dissimulantibus. Nec diuturna tamen ca-
dissimulatio fuit. Nam vt reuertit Rex in Poloniam, viginti naues frumento
onustas à Cuiauiensibus horreis suis secundo flumine Vistula ad mare misit,
vt inde porro aduerso Nemene in Lithuaniam ducerentur, subuenturus ge-
nti suæ, inopia ex malo frugum prouentu tunc laboranti. Eas naues Crucife-
ri interceptere. Missi ad eos repetitum res legati, Nicolaus Curouius Archiepi-
scopus Gnesnensis, Nicolaus Michalouius Sendomiriensis, Ianussius Tuli-
scouius Calissiensis, & Vincentius Granouius Naclensis Castellani, re infe-
cta rediere, causificantibus Cruciferis, arma iis nauibus contra se barbaris
supportata esse. Mox & alteram iniuriam adiecere. Etenim Lithuanos mer-
catores apud Ragnetam violarunt, mercesque eorum diripuerunt. Hac ge-
mina iniuria irritatus Vitoldus, prior bello persequi Cruciferos adortus,
Marschalcum clam cum expeditis copiis in Samogitiam misit, præsidia Cru-
ciferorum, quæ erant cum Michale Kochmeistero præfecto nouæ Mar-
chiz, vel cepit, vel interfecit, vel eiecit, & Samogitiam omnem iam inde ab
initio à Cruciferorum imperio abhorrentem suæ potestatis fecit. Venere de-
inde sequenti anno millesimo quadringentesimo nono post Christum natū
Obornicos ad Regem legati Cruciferorum, questum de erepta Samogitia,
captisque, & cæsis ibi prædiis suis: & cum bello sibi tantam iniuriam vlisci
necesse esset, eo quod res repetita à Vitoldo non redderentur, quærebant ij
ex Rege, essetne illi opē laturus? Fluētuabat animo Rex, quid faceret: si deef-
set Vitoldo, Cruciferis eum atque patriam suam plane prodebat: sin opitula-
retur, omnem belli molem in se & Poloniam, commodiorem prædantibus
& bellantibus, quam Samogitia est, attrahebat. Abhorrebant ab eo bello Po-
loni, itaque ad comitia regni res integra reiecta, neque certi quicquam lega-
tis tunc responsum. At illi elati superbia & impatentia, & protestati, non à
se, verum à Rege violari fœdera minabundi discessere.

Comitia deinde Rex Lenciciæ ad decimum septimum diem Iulij habuit,
indeque, quum omnia prius experiri, quam ad arma venire in commune pla-
cuisset, tres legati ad Magistrum missi, iidem, qui prius, vltimo excepto. Po-
stulabant hi à Magistro, vt conuentu consilio amice cum Rege de omni-
bus

Hh 3

M. scilicet
Tartaris
victi.

Conuentus
Regis cum
Cruciferis
apud Can-
nam.

Naues Po-
loniæ cum
frumento
à Crucife-
ris interce-
pta.

Legati Re-
gis ad Ma-
gistrum Cru-
ciferorum.

Samogitia
à Vitoldo
recepta.

Legati ad
Regem Cru-
ciferorum.

Comitia
Lenciciæ.
Legati ad
Magistrum
Cruciferorum.

*missi à Re-
ge.* bus iniuriis transigeret, Regis enim, nō Vitoldi, proprium & hæreditarium esse dominatū Lithuanix. Excandescere Magister, & moram pati nolle, confestimq; arma se Lithuanix illaturum esse minari. Ibi Archiepiscopus nō ferens Magistri superbiam: definas, inquit, nos bello terrere: Si arma cōtra Lithuanos ceperis, vicissim arma nostra domi tuæ senties. Quibus Magister statim subiecit: Bene se rem habere, quum sententiā Regis teneat: caput se potius petiturū, quam pedes, & culta magis, quam inculta. Ita tunc legati impatientia bellum approperatum est. Nec mora, dictis facta adiecit Magister. Dimissis enim legatis, ad medium Augusti mensis Dobrinum magna vi oppugnatum cepit atque incendit: Polonos, qui arcem defendebant, vna cū præfecto arcis Iacobo Plominio, capitali pœna affecit. Inde Ripinum & Lipnum oppida primo impetu capta vastauit, magnaq; in oppidanos & agrestes crudelitate debacchatus, ne teneræ quidem ætati & muliebri sexui pepercit. Inde motis ad Bobrounicos castris arcem oppugnando in deditionem accepit: quamuis ea defendi diutius arte, præsidio & cōmeatu munita potuisset. Quare præfectus arcis Varcislaus Gotartouicius scōdum carcerē postea Regis decreto pertulit: cæteri vero, qui in præsidio fuerant, infamia notati. Zlоторia deinde acriter oppugnata, post octauum diem in potestatem Crucigerorum venit, cum magna pars defensorum ictu balistarum & bōbardarum trucidata esset: reliqui captiui abducti, cum de cōmutatione captiuorum postea cū Vitoldo cōuenissent, tamen Crucigerorum perfidia, cum ij suos recepissent, dimissi non sunt. In Bydgosia expugnanda cum plusculum laboris sentirēt, propterea quod arx ea munitior erat, per prodicionem, corrupto Præfecti vicario, quem Burgrabium vocant, ea potiti sunt.

*Expedi-
tio
Polonorum
cōtra Cru-
cigeros.*

Rex vbi hæc crebris certisq; nunciis accepit, minime cessandum sibi rat⁹, expeditionē & ipse toti Polonia, Russiæ, & Lithuanix aduersus Crucigeros indixit. Minores Poloni cū Russis ad Volborem: maiores ad Lenciciam cōuenire iussi. Quod vbi factum est, recensito apud Radzieuiciam exercitu, ad Bydgosiam sub finem Septēbris castra admouit, arcemq; obsedit: quæ post octauum diem à Polonis expugnata, & mox refecta, præsidioque firmata est. Magister vero ad Suece suos conuenire iusserat: quod vbi Rex cognouit, partem copiarum statim eo misit, pulsi dissipatique, qui primi de hostibus conuenerant, & castris exuti. Interea interuenere oratores Regis Bohemorum Venceslai, bellumque induciis vtriusque partis cōsensu, vsque ad vicefimam quartam diem Iunij sequentis anni constitutis diremere, vt interim Venceslaus de rota controuersia inter dissidentes arbitraretur. Venceslaus vero, quum arbitrium inter dissidentes ex compromisso ad se delatum recepisset, vt erat homo nihili, & voluptatibus atq; ebrietati totus immersus, ne cognita quidem causa, de sententia Iodoci Marchionis Morauix, qui Vladislao infensus erat, propterea quod is æmulum suum Procopium contra se armis adiunxisset, ita pronunciauit, vt nullum prorsus neque iustitiæ, neq; æquitatis rationem duceret, & ineptissime, quæ extra controuersiam erāt adiungeret, vt Poloni non nisi ex occidentalibus oris Regem sibi deinceps peterent: Dobrinensem autem tractum vt ipse vno anno obtineret, atq; interim deliberaret, vtri parti eam adiudicaret. Quæ sententia cum Germanica lingua à scriba recitari inciperet, Poloni discessere, negantes, se Germanicæ concioni propter linguæ imperitiā interesse velle.

*Arbitrium
Regi Bo-
hem. dela-
tum.*

*Iniquum
Venceslai
Regis Boh.
arbitrium.*

Desperata igitur æqua pace, Vladislau dimissis in omnes partes literis re-
sibus

*Expedi-
tio
toti Polo-
nia indi-
cta.* tibus alligatis, quæ ex eo restium nomen obtinent apud Polonos, expeditionem cunctæ Poloniæ indixit. Ne quid autem absente se Sigismundus turbaret, quemadmodum præ se ferebant, Ioannem Scēcocinium Castellānū Lublinensem & Præfectum Sandecensem, cum omni Sciriciensis & Bieccēsis orę Nobilitate ad tutandam illam oram ab Vngaris reliquit: Vitoldum & aulicū suum comitatum, vt se ad bellum compararent, dimisit: militē mercenarium cum ductoribus ordinum atq; centurionibus, metandorū castrorum & instruendarum acierum peritis ē Bohemis atq; Morauis de sententia Zbignei Brezj Marschalci (aliis aduersantibus, & sumptuum magnitudinē, dubiamque externorum militū fidem causantibus) acciuit: cū Zbigneus diceret, victoribus quidē illis victos hostes stipēdia penfuros esse: si vero victi forte essent, pro cæsis captisq; non fore, qui ea peterent: fidelē autem operā eos nauaturos esse in conspectu eorum, apud quos stipēdia facerēt, dimicantes, & infamiam ignauix siue perfidiæ ex disciplina militari metuentes. Misit tñ iterum Vladislau Rex legationē ad Sigismundū Regē, eumq; & fœderū, & pmissi de tentāda pace inter se & Cruciferos admonuit. Et prolixè quidem ille ad Sigismundum promisit, se ad Cruciferos ea de causa profecturū esse, sed mutata sententiā Nicolaum Garam Vngariæ, & Sciborium Polonū Transyluani Palatinos, atq; Georgium Gersdorfium Silesium legatos misit in Prussiam, non tā pacis tractandę, quā quadraginta millium florenorū à Cruciferis emungendorū causa. Benigneq; ij legati habiti à Vladislao, & in Prussiam vsq; eius iussu ac sumptibus deducti sunt. Nihilō tñ magis remittebat is institutam expeditionem. Erant in aula & ministerio Sigismundi Regis Vngarorū complures Poloni ordinis equestris, qui propter præclara merita sua non contemnēdas facultates & possessiones in Vngaria, beneficētia ei⁹ Regis adepti erāt. Qui oēs vbi Regē suum Vladislau ad Prussicū bellum proficisci, & Sigismundū ad violandū cum eo fœdus prouum esse senserūt, relictis possessionibus, & ingentibus Sigismundi pollicitationib⁹ repudiatis, memorabili exēplo Vladislau Regē secuti sunt. Nec male eis postea respondit Vladislai gratitudo & liberalitas.

*Legatio R.
Vladislai
ad Sigis-
mundum
Vng. R.*

Proficiscens itaq; Rex ad bellū Prussicū, Nicolaum Curouium Archiepiscopū Gnesnensem Cracouiæ cū imperio reliquit, & quacūq; iter faciebat, profusa in egenos largitione vtebatur. Quum autē Slupiam, oppidū Episcopi Vladislauensis sub Lyſſecensi monasterio sitū peruenisset, biduo ibi cōmoratus diluculo ad ædem sacrā in excelsō monte positā pedester ascēdebat, nec nisi vesperi ad sumendū cibum in oppidū descendebat, quum totū diem precationi flexis genibus in tēplo vacasset. Iam induciæ cū Cruciferis expirant, Poloniq; equites, quos Rex de aulico suo comitatu ad præsidium Inouladislauix, Bræstix, & Bydgosia præmiserat, initium belli fecerant, in censu cōpluribus pagis in ripa Vistulæ, Magistro Cruciferorū cum legatis Sigismundi non sine perturbatione animi inspectante. Sed furore eius mitigato, legati decem dierum inducias, per quas de pace ageretur rursus consecerunt. Quæ quidem induciæ, tamen nihil per eas de pace actum est, tamen ex re Polonorum fuere, quod nondū copiæ ad cōstitutum locum conuenerant. Cum autē ea apud Ciruensense monasterium conuenissent, nauali ponte iuncto, qui multo ante ad eum vsū ingeniose apud Coziniciōs saltus paratus erat, Vistulam cum impedimentis, curribus & bombardis transfere, & in vltiore ripa castra posuere. Eo Vitoldus cum Lithuanicis & Tartaricis copiis aduenit. Exactis decem dierum induciis, cum ne tentata quidem pax esset,

*Archiepi-
scopus Po-
lonia gu-
bernator.*

*Poloni
Prussiam
infestant.*

Ioan-

Polonorum
de Crucife-
ris victoria
prima.

cc.
Pacis con-
ditiones
Cruciferis
à Rege pro-
posita.

Cruciferi
belli anidi.

Regis ora-
tio ad De-
um ante
conflictum.

Ioannes Broglouius, quem Rex præsidio Bydgostiensi præfecerat, cum non contemnenda suorum manu, noctu in Suecense territorium ingressus, insidias opportuno loco posuit. Ipse vero postridie cum paucis circum arcem & oppidum populabundus hostes elicit, & simulata fuga in insidias induxit, ubi à fronte & à tergo circumuenti omnes ad vnum partim cæsi partim capti sunt. Quo cognito Cruciferi Héricum Plauenium Commendatorē Suecensem cum præsidio tueri oram illam iusserunt.

Venerunt deinde in castra Regis legati Sigismundi, & perspecta voluntate Regis, ad pacem æquis conditionibus componendam inclinata, ad Cruciferos reuerterunt. Fuerunt autem conditiones à Rege editæ, vt Cruciferi Dobrinensem ditionem sibi redderent, Samogitia abstinere: de damnis vero vt Sigismundus arbitraretur. Nec eas tamen Cruciferi accipiebant, indignum rati, ab hoste armato, ac ditiones suas infestante, huiusmodi conditiones accipere, quasi victoriam in manibus haberent. Cum autem nihil responsi Rex ab Vngaricis legatis acciperet, misit ad eos Petrum Korsbocum equitem, vt de Cruciferorum sententia certior fieret. Re in consultationem Cruciferorum à Magistro posita, fremere omnes, & bellum quam pacem malle. Vnus ab omnibus Commendator Meuenfis Comes Vendenfis, annis & vsu rerum prudentior, dissentiebat, pacem suadens, & communem esse martem dubiumque euentum belli dictitans. In quem Vernerus Tetinger Commendator Elbingensis grauius inuectus: Poteras, inquit, cum isthoc animo domi manere, & agrotorum fratrum curam gerere. At ille: ego, inquit, quæ recta & vtilia iudico, in medium consulo; sed tamē si his aliter videbitur, ita me Deo volente geram, vt genere meo dignum est: tu vide, ne sis dictis ferocior, quam factis fortior.

Interea dum hæc fiunt, promouebat castra Vladislaus, & quodam tempore ex composito hostium aduentum nunciari iussit, vt inopinato tumultu negligentiam & securitatem suis excuteret. Cum autem ad Vucram amnem castra haberet (qui locus Masouitica quidem ditionis erat, sed eū tunc Cruciferi, datis Duci mutuo quinque millibus marcarum Pragensium, hypothecæ nomine obtinebant) ibi Lithuani & Tartari non secus, ac in hostes omnē crudelitatem, nulla neque sexus, neque ætatis miseratione exercere. Quare grauiter reprehensus Rex à primoribus Polonorum, cum se ij omni cum Nobilitate Polonica tam impia castra deserturos esse minarentur, captiuos omnes solui iussit ac dimitti. Motis vero ex eo loco castris, cum primum hostium fines attigit, expandit acies in longe patenti planitie, acceptumque manu sua vexillum maximum, (cuius insigne est alba aquila coronata hians ro-

stro & extensis alis) explicat, suspiransque & lachrymabundus ita fatur: Deus optime maxime, non modo factorum atque dictorum, sed & cogitationum omnium cognitor, tu mihi testis es locupletissimus, me inuitum cum Christianis qualibus qualibus, Christianis tamen, ad hoc bellum descendere, maxime & intolerabilibus Cruciferorum iniuriis prouocatum, & officio meo adductum, vt populos abs te curæ & fidei meæ concreditos de rapacibus & cruentis eorum manibus, & infandis contumeliis vindicem. Tu nosti, consilia pacis me nunquam defugisse, & vel iniqua pace bellum iustum redimere cupiuisse. Cæterum quando apud homines suæ cupiditati insatiabili, & irregulari superbiæ modū nullum statuantes, mansuetudine & patientia vix priuato homini, nedum principi consentanea nihil proficio, tuæ iustitiæ fiducia,

cia, iusta piaque arma sumpsi, tuisque auspiciis vexillum hoc nunc explico. Tu quælo iustiori causæ faueto, & sanguinem Christianorum hominum, qui immaniter hætenus à Cruciferis trucidati sunt, quosque hoc bellum vtrinque absumet, ab illis, qui causam dederunt, expetito. Hæc Rex, collachymante omni exercitu. Idem fecere deinceps Vitoldus, & Masouij Duces, atque Proceres tam Poloni, quam Lithuani. Poloni vero absterfis lachrymis, carmē patrium siue præana diuæ virginis dicatum, cuius autorem Adalbertum Archiepiscopum ferunt, cecinere.

His peractis, quæ situs est, cui summa administratio totius belli secundum Regem committeretur. Detrectantibus autem tantum onus maximo cum periculo coniunctum Bohemis & Morauis, qui scientia rei militaris præstare in primis videbantur, ad Zindramum Masouicum Ensisferum Cracouiensem munus id deferretur. Erat is quidem statura parua, sed ingenti spiritu & ingenio, solertiaque non vulgari. Huic adiuncti consiliarij, Vitoldus, Cristianus Ostrogius Castellanus Cracouiensis, Ioannes Tarnouius Cracouiensis, Sendiuoius Ostrogius Posnaniensis, Nicolaus Michalouius Sandomiriensis Palatini, Nicolaus Tramba Procancellarius, Zbigneus Brezius Marschalcus, & Petrus Szaffrancius Succamerarius Cracouiensis. His constitutis, ad Luterbergam hostile oppidum, quod iam Poloni succenderant, castra mota. Ibi res horrenda accidit, ac barbarico duorum Lithuanorum supplicio disciplina militaris in exercitu sancita est. Dira ac detestanda scelera Lithuani & Tartari in excursionibus & populationibus pagorum nihilominus patrabant, matronas & virgines constuprabant, infantes diffecabant, templum cum sacris diripiebant, & quodam loco hostiam, quæ in templis de more asseruatur, in terram abiecerant. Quare commotus Rex, auctores sceleris perquiri iussit. Inuenti duo Lithuani, qui iussu Vitoldi ipsi sibi furcam excitarunt, & suis vterque manibus barbaro more sese suspenderunt, obiurgantes sese mutuo, ne sua cunctatione iram Principis in se accenderet: quasi is atrocius etiam aliquid in eos posset statuere. Nec fere tale quippiam postea designatum est, territis cunctis duorum supplicio. A Luterburga deinde ad Curretanicum oppidum, quod cum arce superposita ad Rubicouum lacum situm est, haud procul à Dreuancia fl. castra mota. Vnde cum pabulatum nonnulli de Polonis excurrissent, quinquaginta equos hostium, qui in flumine ad aquabantur, fessoribus deiectis cepere, & cum his reuertentes, eminus conspecti, cum speciem hostium aduentantium præbuisent, tumultum in castris conciuere. Verum mox is resedit, errore cognito. Quod ne deinceps accideret, editum est publice Regis iussu, ne quis absque com meatu castris egrederetur, neue in castris tuba vteretur, præter vnum regium tubicinem.

In mouendis autem castris hæc ratio instituta, vt ad primum regij tubicinis cantum cuncti sese armarent: ad secundum equos sternerent & frenaret: ad tertium vero vt Marschalcum cum regio vexillo minore præcedentem, compositi suo quisque ordine sequerentur. Omnia denique cautius & accuratius fieri cæpta, propterea quod non procul castra habebant Cruciferi, traiectu fluminis Polonos prohibitori, cuius vtramque ripam & alueum densis stipitibus & sudibus præfixis impedierant. Quibus rebus cognitis, Rex, ne suos in extruendo ponte fatigaret, ac dimicationi obiceret, reflexo ad caput amnis per aspera & montosa loca itinere, prope Dzialdouiam oppidum castra

Zindramus
Masouicius
dux belli dele-
tus.
Consilium
Castrense.

Edictum
Regis de dis-
ciplina
militari.

*Sigismundus
Vngarus
Regi affini
bellum in-
ducit.*

castra metatus est. Venit eo ad Regem Fridericus Repitius Silesius cum mādatis legatorum Sigismundi Regis: & quando frustra de pace apud Cruciferos tentatum esset, bellum Vladislao Sigismundi nomine in secreta Magistrum militiæ, & octo consiliarium audientia literis Sigismundi exhibitis denuntiavit. Soli autem Regi secretius in aurem insurrexit, ne quid ea denuntiatione terferetur: quadraginta enim millium aureorum à Cruciferis emungendorum causa eam factam esse, animavitque eum, ut ne conferere manus cum Cruciferis, quorum vires longe inferiores essent, reformidaret. Dimissus cum eo responso, quo Vladislao Sigismundo extremam pro compluribus maximisque suis beneficiis ingrati tudinem exprobrauit, & ultionem diuinam in caput eius, qui prior foedus rumpebat, imprecatus est. Vbi in castra Cruciferorum rediit Fridericus, certiores eos fecit de regis castris. Crediderant enim ij, Polonos & Lithuanos subito pauore percussos, fuga dissipatos esse. Nec multo post ab exploratoribus nunciatum est, Polonos Dambrounum (Germanis Gilgenburgum) oppidum frequens & opulentum expugnasse, direptumque incendisse, & versus Mariæburgum iter tendere. Quo nuncio accepto Cruciferi, ira perciti vociferari, indignissimum facinus, impune ab his ditiones suas infestari, quibus ipsi prius Pomeraniam atque Dobrinum eripuissent, & quorum regionem ferro & igni quodam tempore longe lateque peruastassent: nec ferendum amplius, quin de summa rerum cum Polonis primo quoque tempore decernerent. Itaque in hostem se duci flagitabant. Neque Magister abnuuit. Rex cum altero quoque die apud Dambrounum expugnatum statua habuisset, captiuosque omnes, exceptis Cruciferis religionem professis, benigne relaxasset, prædaque & comæatu copioso exercitum ditasset: tertia die, hoc est, decima quinta Iulij facta duum milliarium itinere, inter fruteta & nemora prope Gruneualdum & Tannebricum pagos castra posuit. Fuerat nox præcedens tempestatibus inquieta, sed apud Cruciferorum castra longe inquietior, ita ut eorum tentoria disiceret: mane autem vehementiores venti flare ceperant. Quam ob rem cum Rex non facta re diuina præter morem castra mouisset, apud Cruneualdum demum erecto tentorio rei facere vacauit. Interim ei nunciatur ab exploratoribus certatim accurrentibus, hostes adesse. Ad extremum veniens & ipse Vitoldus, nunciat hostes in conspectu esse: ni maturetur, in imparatos impetum duros: nec tamen auelli Rex ab altaribus, donec sacra peragerentur, potuit. Et fuit sane res in periculo, si hostes aciebus Polonorum nondum instructis ilico signa intulissent. Sed ne id facerent, diuinitus, ut creditum est, impediti sunt, veriti, ne quid fraudis & insidiarum Poloni nemorum opportunitate occultarent.

Signa Polonorum ac Lithuanorum.

Caduceatores Cruciferorum gladios Regi afferunt.

* c

Interea commode à Zindramo & Vitoldo acies instructæ: læuum cornu Poloni, dextrum Lithuani tenuere. Quinquaginta fuere signa Polonica, Lithuanica quadraginta. In prima acie robur totius exercitus & veterani milites collocati. Iamque pugnae signum à Rege poscebatur, & singuli bini ternique inter duas acies procurentes, cum pari numero hostium manus conferebant: & Rex iam peractis sacris armatus in aciem prodierat, quum ex hostili acie duo caduceatores progressi, quod mandata ad Regem à Magistro ferre se significabant, intacti ad Regem deducti sunt. Hortabantur autem Regem ij Magistri nomine, ne tam cunctanter & metulose pugnam

gnam iniret: & quo incunctantius id faceret, duos gladios strictos & cruentos Regi & Vitoldo obtulere, ut vel iis aduersus Cruciferos vterentur. Ne quam vero angustiarum ad explicandos ordines excusationem necerent, neue inter nemora latitarent, concessarum ipsis esse Magistrum plus campestris spacij. Hæc tam superba mandata dum caduceatores exponunt, interea Crucifericus exercitus, ut fidem dictis eorum præstaret, non modico intervallo retrocessit. Rex placide & modeste caduceatoribus respondit. Quamuis armorum satis habeat in exercitu, accipere se tamen in Dei nomine gladios, ab hoste contumeliæ causa missos: atque ita accipere, ut omen victoriæ, quam sibi armorum traditio portendat. Nunquam se quidem à pace abhorruisse: sed quando bellum mallent Cruciferi, & sanguinem Christianum tantopere sitirent, sperare, mansuetudini suæ & iustiori causæ diuinum auxilium affuturum, ac de illis dignas pœnas crudelitatis & superbiæ expetiturum. Omnem autem eam rem vna cum electione campi se diuinæ sapientiæ & iustitiæ committere. Accepti gladij in arario regio in hanc usque diem asseruantur. Mox Vladislao paucis pro tempore milites cohortatus, canere signa iussit, simulque exercitus omnis patrium præana cecinit. Editiore loco Cruciferi constiterant, inde cum duas bombardas dato loco ciaculati essent, nec vlllo tamen fere detrimento Polonos affecissent, per decliue cum infestis signis decurrerunt. Commissum utrinque summa vi prælium, ita ut f. agor sonitusque armorum procul exaudiretur. Iamque ad vnius ferme horæ spacium pugna durauerat, & neutro tamen inclinabat victoria. Ibi Cruciferi animaduertentes, debilius esse cornu dextrum Polonorum, in quo Lithuani, Russi, & Tartari armis, equis, & multitudine Polonis aliquanto inferiores, turmatim instructi erant, cum aliquot alarum subsidiis maiorem in id impetum dedere, eo consilio, ut pulso eo, totis viribus læuum cornu, in quo pertinacius Poloni dimicabant, adorirentur. Nec vanus omnino conatus is fuit. Statim enim res Polonorum ea in parte deteriore loco esse cepit, Lithuanis, atque Tartaris sensim (dum cataphracti acius vrgent) pedem referentibus, & ad extremum, quum ad vnius iugeri spacium tamen utcumque hostium impetum sustinuissent, in fugam, nec quicquam reuocante Vitoldo, effusis. Nec ij sili vlllo modo potuere, sed perpeti fuga plerique in Lithuaniam contententes, actum esse de vniuerso exercitu renunciarunt. Soli Smolensci Russi, qui sub tribus signis in eodem cornu constiterant, foeditatem fugæ detestati, eximia virtutis & fortitudinis laudem meruere, & vna turma penitus deleta, duæ reliquæ cum Polonis in læuo cornu sese coniungere. Alia iam erat ibi rerum facies: Poloni enim acerrime dimicantes, vexillum regium, cuius signifer fuit Martinus Vurocimouicius Vexillifer Cracouiensis, ab hostibus deiectum, summa vi connixi recuperarunt: ibique primum inclinari cepit hostilis acies. Instabant Poloni perturbatis: & commodum leni pluuia delapsa, puluis, qui longiorem aspectum adimebat, resederat. Adfuere quidem, sed post tempus ferme ij, qui Lithuanos à dextro cornu pulsos longius persecuti erant: & ni confusi iam fuissent eorum ordines, restitissent procul dubio pugnam. Verum ij quoque & fatigati, & suorum perturbatione consternati, & sine ordine inuecti, non diu Polonorum impetum sustinuerunt.

Regis responsum modestum.

Prælium.

Erat

Erat extremum agmen Cruciferorum sub sedecim signis, quod nondum prælij fortunam tentauerat, in quo Magister, & primores Cruciferorum erant. Id ubi suorum fortunam cognouit, circumduci ceptum, ut à latere Polonos inuaderet. Forte in ea parte Rex cum globo suo & minori vexillo confliterat, euentum pugnae expectans: ratusque in se aciem illam dirigi, Zbigneum Olesnicium scribam in aciem ad suos misit, ut cohortes aliquot subsidiarias inde sibi adduceret. Verum is reiectus à Nicolao Kielbassa, negante id fieri commode posse, ne speciem fugientium exhiberent, & hostibus percussis quidem, sed non deuictis terga obicerent, retulit, nullum in acie cuiusquam imperium exaudiri. Ibi Rex cum experiri nihilominus martis fortunam cuperet, retentus est ab his, quorum fidei à toto exercitu commendatus erat, & vexillum minus, ne ex eo ibi esse agnosceretur, occultatum. Interim vero Lufatius quidam Dipoldus Kickercius, miles strenuus, totum corpus armis tectus, ex hostili acie procurrens, Regem & ipsum armis insignem infesta hasta petere videbatur. In eum & Rex vicissim hastam direxerat: sed Zbigneus Olesnicius inermis cum semifracta hasta præcurrens, ut vel suo periculo regium periculum auerteret, à latere vibrata hasta Dipoldum de equo deiecit: quem regij satellites inter fecere. Præclarum & memorabile nobilis adolescentis facinus: quod Rex postea magnis donis & episcopo Cracouiensi remuneratus est, quum ille sacris initiari cogitans, baltheum militare abnuisset. Iam Poloni totam hostilem aciem, seu quæ initio contra se constiterat, seu quæ actis in fugam Lithuanis posterius accesserat, ingenti strage fractam profligant, cum illum forte cuneum sub sedecim signis procul aspexere: & primum quidem Lithuanos esse à fuga reuersos credere. deinde cum error Dobeslai Olesnicii opera & audacia discussus esset, signa in eum cuneum à Polonis illata sunt, & auctus is erat accessione non modica eorum, qui è profligata acie fuga eo delati sunt. Sed eadem ibi fortuna fuit: victi hostes non magno negotio. Cæsis enim primoribus, qui primi pugnam iniierant, facile reliqua multitudo, cum nihil iam spei opisque usquam cerneret, in fugam acta est. Fugientium terga Poloni prementes, eodem impetu casta iunctis carris atque curribus munita ceperunt, & plures ibi mortales contrucidarunt, ita ut inde torrens sanguinis longius profluxisse memoretur. Sed vinum id fuit, sanguine cæsorum tinctum. Nam cum Poloni captis castris ad prædam versi essent, & magnam vini copiam in castris delicatis Cruciferorum reperissent, auidi eo se, ut qui æstu & labore diuturno & vulneribus confecti sitirent, ingurgitare ceperunt. Quare ne à continuanda victoria retraheretur, neu immoderatore potu morbum contraherent, vinum inter cæsorum corpora profluens, sanguinis speciem præbuit. Neque vero longiore fuga multi hostium euasere. Nam fugientes quoquoersus Poloni persecuti ad aliquot milliaria partim ceciderunt, partim captiuos abegerunt. Cæsa feruntur hostium ea die quinquaginta millia, in quibus Magister & Commendatores omnes paucis exceptis, fuere: capta ad quatuordecim millia: signa militaria relata vnum & quinquaginta. Nec id mirum cuiquam videri debet. Nam ad centum quadraginta millia hostium fuisse, auctores habentur. Fere enim omnis Germania tunc autoribus Cruciferis in exitium Polonorum conspirauerat. Silesiorum item & Pomeranorum Duces in consanguineorum ac progenitorum suorum perniciem deuoti, Cruciferos armis virisque iuuerunt. Ex his Conradus Albus Olesnicensium, & Casimirus Stetinensium

Cruciferi
à Polonis
victi.

Cæsorum
& captiuo-
rum nume-
rus.

Crucifero-
rum copia.

Duces,

Duces, qui soli per se ipsi cum auxiliis affuerant, viui capti, multi item alij illustres viri: castra opulenta direpta, in quibus magna vis tædarum ad incendia Poloniae, magna catenarum, funium, & compedum ad vinciendo Polonos comparatarum, malo dominorum suorum reperta.

Et sane Polonis non obscure diuinum auxilium in eo prælio adfuit. Nam præter Tartarorum, Russorum, & Lithuanorum stragem, quæ non parua fuit, de nobilioribus Polonis pauci cecidere, inter quos Iacubouius & Imbramus Zulicius maxime insignes fuere. Nonnihil fortasse momenti ad victoriam Polonis & Bohemi Morauique mercenarij, sed imprudentes, attulere. Nam ij cum vno vexillo, cuius signifer fuit Ioannes Zarnouius, siue metu, siue auro Cruciferorum corrupti, sub initium pugnae secesserant. Eos in sylua conspicatus Nicolaus Tramba Vicecancellarius, cum ex acie iussu Regis in castra cum cætera imbelli turba reuerteretur, accurrit ad eos, & grauius obiurgatos in aciem redire compulsi, in ductorem suum Zarnouium culpam omnem referentes. Hi ergo reuertentes in aciem, speciem noui exercitus hostibus præbuere, terroremque addidere. Dum autem Poloni post victoriam pertinacius hostes fugientes persequuntur, Rex cum impedimentis subsecutus, non longe à loco prælij versus Mariæburgum fixit tentoria, & ad vesperum suos cum spoliis & magna captiuorum multitudine reuertentes, ingenti cum lætitia in castra recepit. Ibi defessa totius diei labore, æstu, & inedia corpora, cibo potuque, ac deinde somno curata sunt. Insequenti die sacris in primis Deo solenni pompa peragendis, hymnisque iussu Regis vacatum est. Hinc cæsorum funeribus cura impensa, collectaq; Magistri & principum Cruciferorum (inter quos Comes Vendenis erat, qui ita, ut prædixerat, fortissime dimicans occubuit) corpora, & curribus imposita, Mariæburgum transmissa sunt à Rege. Relata deinde ad Regem capta signa, & captiuus omnes exhibiti. Ac cæteri quidem omnes sponcione militari a Zbigneo Brezio Marschaleo obligati, ut se ad diem D. Martini Cracouiæ sisterent, iussu Regis domos dimissi sunt, dato etiam pro cuiusque conditione viatico. Casimirus vero Stetinensium & Conradus Olesnicensium Duces, ac cæteri, qui erant de Cruciferorum ordine, in Poloniam missi per arces asseruandi dispersi sunt. De duobus saltem Marquardo Salisbachio Commendatore Brandeburgensi, & Sumbergio, nequicquam deprecante Rege, à Vitoaldo supplicium sumptum: quod ij in colloquio quodam prope Caunam matri suæ probrum obiecerant, & tunc captiuus nihil de fastu suo remississent.

Dimissus deinde in Poloniam veredarius cum nuncio victoriæ & literis, ad Archiepiscopum, Episcopos, ac præsides Academiae & ciuitatis Cracouiensis, celeriter cunctam Poloniam immensa lætitia affecit. Quamobrem solennes supplicationes apud omnia templa habitæ, dieque iduum Iulij mensis tam insigni victoria memorabilis, quo diuino Apostolorum Christi representatur, inter festos relatus. Mouit deinde castra Rex, & cum oppida quadam atque arces sibi subiecisset, repertamque copiosam suppellectilem Cruciferorum in milites partitus esset, septimis demum castris ad Mariæburgum peruenit, & post die oppidum expugnauit: parumque abfuit, quin eodem impetu arcem quoque caperet, Polonis refugientium è capto oppido terga prementibus. Arx deinde dispersa in terna castra exercitu obsideri à Polonis cepta: quorum vna Poloni in superiore parte, altera Lithuani in infe-

li 3

riore,

riore, tertia vero inter utrosque interiecti ad meridiem Russi obtinebant: bombardisq; distributis, & nonnullis in templo oppidi, aliis in ea parte, ubi pons fuerat, trans flumen collocatis, vtrinque; quassata sunt mœnia.

*Prussia fere
omnis in
deditionem
accepta.*

Dum hæc apud Mariæburgum geruntur, pleraque omnis Nobilitas Prussica, Culmenfis, & Pomeranica, cum Episcopis quatuor, Culmensi, Warmiensi, Pomesaniensi, & Sambienfi, ultro in potestatem Regis venit: arces quoque & oppida in deditionem accepta, inprimis Gedanum, Elbinga, Torunia, Culma, Regiomontum, Grudentum, Gneuum, Brodnicia, Osterroda, Suece, Golubia, Derfania, Stuma, Tucholia, & reliqua. Sed Elbingensium maxime studium in Polonos enituit, qui Vernerum Teteringum Commendatorem suum ex arce, quo se ex prælio Gruneuoldensi turpi fuga receperat, eiecerunt, arcemque Regi dederunt. Eam vero Rex Ioannis Tarnouij Palatini Cracouiensis fidei commendauit. Nobilitatem vero omnem & oppidanos, quum in verba sua iurassent, suo sibi iure vtrumque ordinem viuere permisit. Oppida atque arces inter duces, proceres, & equites, ne Bohemis quidem præteritis, pro meritis cuiusque distribuit. Dum autem continuatur Mariæburgi obsidio, quadam die obsessi, cum negligentius stationes à Polonis seruari animaduertissent, cum impetu erupere: verum mox accurrentibus Polonis non sine strage in arcem compulsi sunt, quos Poloni temere prouecti, usque ad murum arcis persecuti sunt. Erat is ab ea parte ictu bombardarum labefactatus: itaque facile eum hostes in Polonos incautius succedentes impulerunt, eaque ruina non paucos oppresserunt. Petiit deinde, & impetrauit Henricus Plauenius à Rege colloquium, adueniens in castra cum fratre, & paucis Bohemis ac Silesiis, supplicis habitu, ita apud Regem verba fecisse perhibetur. Deuicti ab te Rex potentissime grauiissimo prælio, & ad extremum fere deleti, nihil est, quod vel tua victoricia arma incutamus, vel fortunæ succenseamus: penes nos ipsos huius cladis & omnium malorum, quæ cumulate nunc in nos inundarunt, culpa est. Nos iniuste tua appetuimus, & diuexauimus, nos mansuetudinem & potentiam tuam contempsimus, nos denique te grauiter læsum, & tamen æquissimas pacis leges ferentem superbe aspernati sumus. Itaque iusta diuini numinis vindicta abs te tuoque exercitu perculsi & afflicti sumus. Sed satiam abunde poenarum tibi Deoque vltori dedimus, non modo exercitu nostro ad internecionem deleto, verum etiam ducibus & autoribus horum malorum extinctis. Iam agnito errore & culpa nostra, exigua miserrum Cruciferorum reliquia ad tuam clementiam confugimus, ne ad extremum nos excindas. Eiusdem est virtutis, Rex indyde, parcere subiectis & debellare superbos. Nouimus te Christianum principem esse, & clementiæ magis atque bonitatis, quam fortitudinis laudem expetere. Quamquam, quæ fortitudinis laus esse potest, si prostratos ac iacentes proteras? Ne leones quidem atque vrsi id facere dicuntur. Quid tibi seu commodi, seu voluptatis nostrum adferet excidium? Multa, fateor, in te tuosque Lithuanos & Polonos peccauimus. Verum quo maior est culpa nostra, hoc illustrior erit clementia tua. Neque nos tamen tibi omnem victoriæ fructum eripimus, Pomeraniam, Culmensi, & Michalouicensi tractum. & si quid aliud de Polonis, siue bello, siue qua alia ratione quaesiuimus & vspauimus, tibi vt habeas, per nos licebit. Prussiam modo, quam olim maiores nostri, dum Masouiam atque Poloniam illo præmio inuitati defendunt, iustis armis & sanguine suo

*Henr. Plauenij ad
Regem oratio.*

ne suo barbaris eripuērunt, nobis concedas, te per salutarē Christi Iesum mortem, & sanctissimæ matris eius Mariæ nomen, sub cuius signis militamus, rogamus & obsecramus.

Varie hæc oratio Plauenij à consilio regio excepta est. Flexerat enim nonnullos ad misericordiam religionis intuitu, & ipsa æquitate conditionum ac postulatorum, perpendentes secum fortunæ inconstantiā, & rerum humanarum varietatem. Alij vero secundis rebus elati, præsentisq; fortunæ cursum perpetuum sibi pollicentes, incumbendum esse percussis, extirpandosq; omnes penitus ex illis oris: ne, quæ tunc necessitate cōcederent, mox resumptis viribus per vim & fraudem vtitam repeterēt. Et videbatur Mariæburgum, vbi tunc summa rerum erat, diuturnam obsidionem tolerare non posse. Vicitque hæc in Senatu sententia, in quam Zbigneus Brezcius Marschallus Plauenio à Rege respondere iussus: Accipere eum à victore conditiones pacis, non domo adferre debuissē, dixit: aut si adferret, non ea sane victori bus eum concedere oportere, quæ ipsorum & olim fuissent, & nunc denuo iure belli ac deditione facta essent: Mariæburgum potius, & quæ alia in potestate sua haberet, dederet, ac tunc demum clementiam victoris imploraret. Offensus hoc responso Plauenius, cum aliud instanti non redderetur: at ego, inquit, æquissimas vobis conditiones attulisse me arbitrabar. Sed quando aliter vobis & Regi vestro visum est, Mariæburgum, cæterasq; munitiones, quas adhuc retinemus, Cruciferi prius, quam ego dedam, extrema quæque experiar. Et respiciet iam nos, vt spero, deinceps magis propitius Deus, siquidem iram & offensionem eius ruptione fœderis & superbia nostra contraximus, vt opinor, expiauius. His dictis, multa Deum rerum omnium inspectorem testatus in arcem se recepit. Neq; irritæ fortassis ex Plauenij preces Deo fuisse sunt. Nam ex eo tempore minus prosperæ Polonis res esse, retroque relabi cœpere.

Paucis diebus, quibus hæc acta sunt, statio Vielunensium pulsa, bombardæ deiectæ, & aliæ quædam parua incommoda accepta. Nec multo post Hermannus Liouonum Cruciferorum Magister clam cum quingentis militibus in Prussiam aduenit, occasionem benegerendæ rei captans, qua quidem non difficulter per fraudem potitus est. Nam vt Rex de aduentu eius cognouit, Vitoldum cum suis, & cum duodecim vexillis Polonorum contra eum misit. In quem cum Vitoldus apud Passariam amnem ultra Hollandiam oppidum impetum facere vellet, ille ab armis ad dolos conuersus, colloquio Vitoldi secreto impetrato, persuasit ei, vt suam potius, quam Polonorum rem ageret, ac Samogitarum Sudorumque oras pactis secum & cum Cruciferis ineundis sibi pacaret ac stabiliiret. Itaque eo autore Hermannus cætera manu apud Balgam & Brandeburgum relicta, cum quinquaginta equitibus ad Regem in castra, atque inde permittente Rege in arcem obsessam, quasi sequester deditionis, vel arbiter pacis peruenit: Plauenium & obsessos confirmauit, cum eos de animo Vitoldi certiores fecisset, ac de ratione persequendi, si opus sit, belli, & amissa recuperandi, cum eis constitisset. Quibus peractis, pace infecta discessit. Inde iam auctus animo Plauenius, nullam facere pacis mentionem: à Polonis vero factam ita accipere, vt, quas ipse prius cōditiones tulerat, abnueret. Vitoldus vero & ipse missionem à Rege flagitabat, & illum ad soluendam cœptam obsidionem inducebat. Verum hoc tamen non persuasit, illud partim precibus, partim odio,

*Consultatio
Polonorum.*

*Responsum
Plauenio
datum.*

*Ecce
Plauenius
masculare
respondet.*

*Magister
Liouonum
suppetias
fert Cruciferis.*

*Magistri
Liouonici
consilium
vafrum.*

*Witoldus de
castris di-
scessit, &
Duces Ma-
sonia.*

multa causificando, tandem impetrauit. Mox & Masouiorum Duces indulgente Rege discessere.

Interim dum hæc fiunt, parochus Gedanensis, senex admodum, quasi molestias obsidionis diutius ferre non posset, ex arce Mariæburgensi Polonis permittentibus, & nil fraudis subesse suspicantibus, ætatique & sacerdotio honorem habentibus, excessit, & inter suppellectilem suam triginta millia aureorum nummum duplicium à Plauenio accepta secum exportauit, ac inter Gedanensem, Slochouiensem, & Suecensem Commendatores, ut ij mercenarium militem inde conducerent, distribuit. Sed lentius id erat, quam ut sustineri posset tam diu obsidio, quæ difficilis sane & molesta Bohemis mercenariis, propter frumenti penuriam dysenteria vulgo afflictis, incipiebat. Itaque ij priuato consilio per Ioannem Socolum Bohemum, & ipsum in castris regis militantem de prodenda arce cum Rege constituerunt, incolumitatem & quadraginta millia florenorum pacti. Verum re ad Senatum relata, turpe visum Polonis, auro & proditione hostilium munitionum potiri victores dudum, & ferrum in manibus habentes. Ita reiecti Bohemi. Falso deinde rumore in castris regis percrebuit, Sigismundum Cæsarem valido cum exercitu in Poloniam inuasisse: quo commoti Poloni missionem à Rege flagitabant, & suadebant id Regi complures proceres. At vero primores Nobilitatis Ciuitatumque Prussicarum & Pomeranicarum, quæ post victoriam Gruneualdensem ad Regem defecerant, sedulo dissuadebant, ac ne præcipuum illius victoriæ fructum Mariæburgi expugnationem omitteret, orabant. Ni faceret, omnia mox rursus Cruciferorum fore, quæ in potestatem eius dudum venissent: excusantique Regi inopiam pecuniæ in stipendium, suadebant, ut tributum sibi imperaret. Cum ille in nouo imperio, nouis dedititiis oneri esse nollet, fuere, qui suaderent, ut arces & oppida earum regionum mercenariis militibus debiti stipendij nomine pignori daret. Ne id quidem probauit, veritus, ne milites illi ciuibus graues essent, neu quæ siue ab his, siue ab illis proditio fieret. Itaque salutaribus repudiatis consiliis, quorum autor præcipuus erat Nicolaus Tramba Procancellarius, non modo verbis, sed etiam lachrymis suadens, nequaquam cœpto desistendum esse, ad decimum tertium calendas Octobris incensis statuis, & mediocri aulicorum comitum præsidio cum Andrea Brochocio, Sturmæ ad infestandam oram Mariæburgensem relicto, ab obsidione discessum est. Iucundum id fuit spectaculū obsessis, qui eo inopiæ iam redacti fuerant, ut vix pauculos dies Henricus Plauenius arcis Cōmendator ab eis impetraverit, ne sese, arcemque Regi dederent. Quominus autem lætus discessus ille discedentibus Polonis esset, non maxima res effecit: nempe quod equus regius, qui dudum alacriter hinniens adlitterat, dum Rex eum abiturus conscendit, subito exanimatus concidit: quæ res mali ominis vulgo est habita. Discedens autem Rex, Radzinum arcem permunitam, in qua oppugnanda pars exercitus à prælio Gruneualdensi frustra tempus triuerat, in deditiōem accepit, quum iam eam milites facto impetu, portaque effracta, fere cepissent. Quindecim ibi Crucigeri insignes reperti, in Poloniam captiui abducti sunt: reliqua multitudo nihil aduersi passa. Arx Ioannis Socoli Bohemi fidei commendata: eoque mox Torunia, quo Regem secutus erat, veneno à ciue quodam Torunienfi extincto, Dobeslao Ptichalæ, & Alberto Malscio pariter Rex custodiam eius manda-

*Prutenorum
consilium
fidele, &
suum
erga Regem
Polon.*

*Obsidio
Mariæbur-
gen. soluta.*

*Radzinum
per deditio-
nem acce-
ptum.*

mandauit. Socoli vero paruos filios propter merita patris honeste & liberaliter educari Cracouia iussit.

Non cessabat interim Henricus Plauenius, qui iam Magister Cruciferorum factus erat: sed vndique contrahebat exercitum, acceptis mutuis in stipendium centum millibus florenorum à ciuitate Gedanensi, quæ iam rursus in fidem Crucigerorum inclinarat, totidemque & insuper quindecim millibus à Venceslao Rege Bohemorum, cum ei bona Chomentouiensia, quæ Cruciferi in Bohemia habebant, hypothecæ nomine tradidisset. Et quæ prima manus è vicinioribus oris cōuenerat, ea Michaele Sternbergio archimagiro Aduocato nouæ Marchiæ duce Tucholiam arcem obsedit: nam oppidani primo aduentu hostium deditiōem fecerunt. Nießouia tunc Rex erat, quum hæc ad eum perlata sunt, neque is expediebat, quomodo suis succurreret, vastationemque ditionis suæ prohiberet. Centum modo, vel paulo plures hastatos de aulico suo comitatu & ipsos necessariam missionem flagitantes precibus promissisque adduxit, ut cum suis quisque ministris, quibus merebat, Tucholiam præsidij causa profiscerentur, quibus Petrus Miedzecius Magister militiæ præfectus est. Oportune autem Sendiuoius Ostrogus Palatinus Posnaniensis, & Dobrogostius Szamotulius Castellanus, & Martinus Labissinius Palatinus Brestensis, cum suis cohortibus sese coniungere. Atque hæc manus omnis, seu quod aditu Tucholiæ interclusa esset, seu qua alia de causa Coronouia (quod oppidum nec arte, nec natura munitū haud longe abest à Tucholia) substitit. Cuiauiensem vero atque Dobrinensem Nobilitatem Rex Brodniciæ, Brestæ, Ripini, & Nacli in præsidiiis esse iussit, ad tuendas eas munitiones, arcendasque hostium excursiones. Ipse Inouladislauia cum exiguo comitatu mansit, & quidem damnans consilium suum de soluta obsidione Mariæburgensi, dimissoque exercitu, cum alia super alia aduersa ipsi renunciarentur. Nam & Osterroda, Nideburgum, & Dzialdouia arces per eos dies ab hostibus receptæ sunt, & Stanislaus Charbinouius Sulimæus, ac Nicolaus Synouecius cum de præsidio Coronouienfi decessissent, aduenientes perterruerant Regem, quod dicerent, præsidium in magno esse periculo, siue ut honestam causam turpi facto suo prætererent, siue ut eius consilium opemque implorarent. Erant enim in propinquo iam satis magnæ vires hostium cum Michaele Sternbergio. Atque ij quidem, ut de aduentu & paucitate Polonorum cognouerunt, paucis ad obsidionem Tucholiæ relictis, raptim tanquam ad certam prædam Coronouiam contenderunt, ut Polonos nec opinantes opprimerent. Et sane aspirare initio conatibus eorum fortuna visa, tamen non ad extremum vsque respondit. Etenim cum exploratores Polonos incauti progressos exceperant, & ex his callide & constanter omnia eleuantibus exiguum modo promiscuæ & imperitæ multitudinis manum Coronouia coaceruatam esse didicissent, cōtempnim, turbatisque ordinibus ex equis delapsi, latrocinantium in morem impetum fecere in oppidum.

Poloni ubi ad esse hostem sensere, & forte tum pranderent, tumultuarie correptis armis ad monasterium in crepidine montis supra Berdam amnem situm, intrepide sese recollegere, celeriterque aciem instruxere. Quod cum præter expectationem hostibus accidisset, curriculo ij sese ad equos suos recepere, atque his consensu retrocessere: idque siue re inopinata perculsi, siue certo consilio, ut equites Polonos à peditum auxilio longius abducerent.

Kk

Et sa-

*Henr. Pla-
uenius
Crucifero-
rum Ma-
gister fa-
ctus.*

*Oppida
Prussiae
&
arces à
Cruciferis
recipiun-
tur.*

Et sane impigre Poloni equites pugnae auidi recedentibus insistere, audacius adequitando, iaculando, & cominus etiam feriendo, remorantes agmē, donec pedites consequerentur. Vbi ad Lanskum, qui pagus monachorum Caronouensium est, vno ab oppido milliario, non sine multis hostium vulneribus peruentum est, subistere Crucigeri in colle quodam editiori, & ordines instruxere. Ne Poloni quidem pugnandi moram fecere: erant enim vtrinque milites & numero, & virtute, & scientia rei militaris fere pares. Sed erat ascensus ad hostem ab ea parte, qua Poloni constiterant, arduus ac difficilis. Itaque ne simul cum hoste, & cum iniquitate loci dimicarent, circumuecti, leniori & accliuiori ascensu aciem aduersus collem erexerunt. Prius vero quam signa canerent, Conradus Nemcius Silesius, de cohorte Regis Sigismundi ex hostili agmine eques in medium procurrit, aliquem de Polonis ad singulare certamen prouocans. Incunctanter sese ipsi Ioannes Scicius obtulit: victus atque captus à Polono Silesius, non leue de euentu vniuersi praelij omen ac praeiudicium suis vterque attulit. Confestimque sublato vtrinque clamore, signa collata. Aliquandiu pugna dubia fuit, nemine ex eo loco, quo primum constiterat, pedem referente. Itaque defatigatis vtrinque militibus, quasi ex composito pugna vtrinque intermissa, diuersi paululum retrocedunt, faucios summovent, vulnera alligant, commutant captiuos, sudorem sibi equisque ociose abstergunt. Quin & pocula inter se misisse memorantur, ita ut colludentium, non infestis odiis cōcurrentium agmina videri potuerint. Vbi aliquantisper respiratum est, signo dato redintegrāt praelium, non minore quam prius pertinacia. Vulnerātur & cadunt vtrinque multi: nec tamen in alterutram partem inclinat victoris. Rursus ergo consensu quodam mutuo cessatur & respiratur: refocillatisque, sicut prius, viribus, adeo acriter concurretur obstinatis vtrinque, vel ad vincendum, vel ad moriendum animis. Ibi Ioannes Ostrouicius cognomēto Nassianus adacto equo vexilliferum hostilem obtruncat, vexillumque, quo vno totus eorum exercitus itidem atque Polonicus utebatur, abripit: Quare tandem hostium acies perturbari, ac deteriori loco esse cōcepit. Insistere Poloni acius trepidatibus. Ibi vero illi metu pudorem superante auersi fugam capessunt: premunt terga fugientium Poloni: nox tandem persequendi finem fecit. Cæsa feruntur eo praelio hostium ad octo millia: captorum numerus nō memoratur: non exiguus tamen fuit.

Praelium ad Coronouiam.

Pugna intermissa semel atque iterum.

Cruciferi funduntur à Polonis.

Insignior hæc victoria superiore illa Grunewaldensi habita est, eo quod maiore contentione & labore parta est, & quod ita ea vires atque animi Cruciferorum fracti sunt, ut per multos annos postea nunquam auderent rem vniuersæ dimicationi committere. Parta est autem decima die Octobris. Sequenti die spolia à Polonis lecta, humatque, qui ceciderant. Deinde mortis castris Bydgosciae prædam inter se partiti, Inouladislauiam ad Regem cum longo captiuorum ordine peruenere: Ibi que omnibus à Rege gratiæ actæ, ac per ampla munera data sunt iis, quorum illustriora merita esse constabat. Captiuos autem recreatos, & benigne consolatos, ac militari sponcione obligatos, ut se ad diem certum sisterent, dimisit excepto Michaelē Sternbergio duce exercitus, quem aliquandiu postea in arce Chencinensi in vinculis habuit. Nihil tamen consternati animis ex ea clade, qui ad obsidionem Tucholiz relictæ erant, dolo etiam locum ex ea inuenere. Subornatis enim transfugis Polonis, & qui inter ipsos Polonica lingua gnari erant,

erant, & pro captiuis eos ostentantes magna strage se deuicisse Polonos apud Coronouiam illis testificantibus mentiti, persuaserunt Ioanni Broglouio præfecto arcis ac præsidij, ut arcem sibi dederet. Agebatur enim indies Cruciferorum exercitus nouo milite mercenario, & à Tucholia in Poloniam excursionem facturus esse videbatur. Id ne accideret, celeri consilio prouidendum sibi esse Rex existimauit. Quocirca nouam expeditionem maiori Poloniae indixit, nec segniter ea manus Bydgosciam, ut à Rege imperatum erat, conuenit. Inde porro eam cum cohorte Regis Petrus Szaffrancius Succamerarius Cracouiensis sub signis duodecim ad Tucholiam duxit: præmissisque sexcentis balistariis, qui prædas agendo, vastandoque subiectam Tucholiz oram, hostem elicerent, ipse cum reliquo exercitu opportuno loco in insidiis substitit. Simulatque conspexere equitatum Polonicum per agros palatē hostes, contempta eius paucitate, cum pertinacius eum fugam simulantem insecuti essent, in paratas insidias præcipitati sunt. Quas cū mature animaduertissent, pedem retulere. Ibi Poloni tardius, quam res postulare, signo dato, pauciores aduersus plures coorti ex insidiis, usque ad portas oppidi fugientes persecuti sunt: & quoniam agilioribus equis utebantur, multos ex illis partim interfecere, partim viuos cepere, ac castris hostium, quæ ante oppidum posita erant, vacuis potiti sunt. Non pauci oppido, ne Poloni si mul irruerēt, exclusi, inconsiderate in undas sese præcipitantes, merfi sunt. His ad vicesimam octauam diem Octobris gestis, captiuisque ad Regem missis, exercitus omnis, præter aulicam cohortem, mox iniussu regio domos dilapsus est, propter tempus anni, cuius rei magis, quam bello gerendo, commodum. Captiuos Rex, accepta ab eis itidem atque ab aliis prius sponcione, dimisit.

Nova ex-peditio in Prussiam.

Cruciferi rursus præcipitati à Polonis.

His cladibus permotus Plauenius Magister Cruciferorum, non ausus denuo fortunam periclitari, in interiorē Prussiam reliquias profligati exercitus deduxit, ac Stumam arcem aliquandiu obsessam in deditionem accepit. Eam deditionem Morangi quoque deditio secuta est. Inde ad Radinum castra mora, circumfessaque ea arx sex septimanis. Sed cum in spem Toruniz Gedanique per deditionem recipiendi Magister venisset, soluta obsidione, faucibusque, quorum non exiguus erat numerus, cum præsidio in oppido Radini relictis, ad recipiendas eas vrbes profectus est. Quo discedente, Poloni accitis celeriter his, qui erant in præsidio Brodnicz, impetum fecere in oppidū, expugnatumque paruo negotio diripere & incendere. Porro Torunienses & Gedanenses adueniente Magistro cum exercitu miserunt ad Regem, ut sibi ex cōtinenti opem ferret, quod ipsi per se oppida sua defendere non possent. Cæterum cum præter opinionem eorum accidisset, ut Rex tēpori se illis ad futurum esse promitteret, ac sine mora eo contenderet, rursus ei legationem obuiam misere Gnieucouiam, se iam necessitate adactos, deditionem cum Magistro pactos esse. Itaque Rex dimissis contra sententiam multorum legatis saluis, quod diceret, testatum se cunctis facere velle, non suam illis, sed illorum fidem sibi defuisse, Inouladislauiam se contulit. Magister acceptis in deditionem ciuitatibus Gedano & Torunia, arcem Torunensem nequicquam oppugnauit: nam ea strenue à præsidio regio defensa est. Rex postea Gnesnam ad sepulchrū D. Adalberti, & Poseniam ad ædem corporis Christi, votorū, quæ ante praelium Grunewaldense nuncupauerat, exsoluendorum causa profectus, equestrem ordinē totius illius tractus denuo ad

Torunienses & Gedanenses ad Cruciferos deficiunt.

expeditionem in Pomeraniam exiuit, eamq; omnem, omiffa arcium & oppidorum oppugnatione, longelateq; ferro & igne vastauit.

*Sigism. Rex
fines Polo-
niæ vastat.*

*Crucifero-
rum exer-
citus à Po-
loniis fufus.*

Dum autem hæc in Prussia & Pomerania aguntur, interim Sigismundus Rex Vngarorum, vt Vladislauum à Cruciferis bello auerteret, promissisque (ob quæ quadraginta millia florenorum à Cruciferis acceperat) satisfaceret, Sciborium Transyluanie Palatinum cum duodecim vexillis Bohemorum, Morauorum, & Austriorum (nam Vngari fœdera sibi cum Polonis constare causati sunt) ad vastandam submontanam Poloniam misit, cum iam Poloni, qui ad præsidium eius oræ relictæ à Rege erant, hyeme ingruente domos dilapsi essent. Verum celeriter tamen ij ad primum nuncium cõcurrentes, hostem præda ex agro Sandecensi capta onustum, abeuntem persecuti sunt, & non procul à Bartfa siue Bardecouia adepti, magnoque impetu adorti, profligarunt. Hoc eodem anno sub exitum Nouembris memorabili rursus victoria de Liuonibus potiti sunt Poloni. Hermannus enim Liuonicorum Cruciferorum Magister validum ex Germania & Bohemia in Prussiam adduxerat exercitum, eoq; apud Golubam relictæ, ipse cum paucis equitibus Marienburgum ad Cruciferos, vt cum illis de ratione belli consultaret, profectus erat. Id cum comperissent Poloni, qui Ripini & Bobrounicis in prædiis erant, ausi facinus audax, ductore Dobeslao Puchala, ad hostem viris armisq; longe superiore contendere: insidiisque apto loco dispositis, pauci per agros palantes, sub Goluba sese ostendere. Eos hostes correptis armis auidius persecuti, locum insidiarum incaute præteruecti sunt: quos Puchala cum toto agmine à tergo adortus, perterritos & incompote fugientes, vsque ad oppidum persecutus est. Oppidani, vbi id animaduertere, veriti, ne patentibus portis Poloni permixti suis in oppidum irrumperent, portas clausurunt. Ita exclusi oppido hostes, quum caderetur passim in medio, proiectis armis supplices Polonis sese dediderunt, & quadruplo maior numerus captiuorum, quam eorum, qui eos ceperant, fuisse proditur. Verum illi re inopinata percussi, alium longe maiorem exercitum Polonorum in syluis latuisse crediderunt. Ripinum tandem captiuum cum appulsi essent, ingenti cum dolore ac pudore errorem suum cognouerunt. Inde porro Brestam ad Regem transmissi, sub militari sponfione omnes dimissi sunt: Curouienfibus modo, quod fidei tenaces non essent, & iis, qui religionem professi erant, retentis.

*Conuentus
inter Regē
& Cruciferos habi-
tus.
Inducias
mensuræ.*

Conuentus deinde inter Regem & Cruciferos habitus: verum in eo tamē de induciis non conuenit. Posterius autem ex menstruæ tantum per Saffranecium confectæ sunt. Quibus durantibus Rex propere in Poloniam excurrit, & apud Radossice oppidum cum Regina congressus, ex itisque denuo ad expeditionem cunctis Polonis ad instaurandum cum Cruciferis bellum, post noui anni initium reuertit. Vitoldus quoque cum Lithuanicis auxiliis Vladislauum ad eum venit, eiusque consilium de circumvallanda Torunia, vbi Magister & primores Cruciferorum erant, spe pacis iniecta, mutauit, persuasitq; vt in sylua quadam castra faceret. Interea de pace in insula Torunensi agi ceptum. Forte accidit, vt induciæ expirarent, & consensu mutuo iam longius tempus prorogarentur. Sed eius rei ignarus Ioannes Broglouius præfectus Bydgosstiensis præsidij, cum permagnum numerum equorum hostilium apud Papouiam esse didicisset, traiecta cū quadraginta modo equitibus Vistula, & facto impetu ex improviso in antemurale Papouienfe, equos ibi stabulantes abigit, & antemurale incendit. Quare Toruniam subito nunciata,

emissi

emissi sunt non pauci equites, qui eum persequerentur. Hoc animaduerso, Broglouius, cæteris cum equis captiuis præcedere, ac tranare Vistulam iussis, ipse cum duodecim modo equitibus persequentes se hostes sustinuit, non ausos sensim cedentem peritacius sequi, metu insidiarum. Receptus deinde in naues paratas, nullo accepto incommodo flumen traiecit. Pax deinde victoribus, quam victis iniquior, instante maxime Vitoldo, proceribus vero Polonis Regi dissuadere non ausis, stabilita est: cuius hæc potissima fuere capita, vt Samogitiam Vitoldo & Regi, quoad viuerent, Cruciferi concederent, ducentaque millia florenorum Pragensis pecuniæ intra annum vertentem tribus pensionibus numerarent: Ziemouito autem Masouiorum Duci Zaucrense territorium redderent: Rex Cruciferis, quæ de ipsis bello ceperat, remitteret: Dobrinum sibi haberet, captiuos omnes inuicem vt dimitterentur. De Drenno & Santoco, & aliis controuersis seni viri vtrinque delecti arbitrantur. Quod si inter eos non conueniret, Pontificis Maximi arbitrio staretur. Complexi sunt autem hoc fœdere, Rex quidem Duces Pomeranorum & Masouiorum: Magister vero Sigismundum Regem Vngarorum, si is vellet: interim autem, dum de eo non constat, ne ei Polonus bellum faceret. Hæc tam iniqua Polonis pax, stipulatione vtrinque interposita, cum Magister Henricus in castra Regis venisset, firmata est, & mox captiuos omnes sponfione soluti. Munera deinde inter Principes vltro citroque missa. Vitoldo autem ibi Rex, inconsulto Senatu Polonico, Podoliz dominatum, amoto, à præfectura Petro Vlodeco Charbinouio, vtendum fruendum concessit, non sine magno Polonorum incommodo, dimissoque post exercitu in Poloniam rediit. Nec diu ibi moratus in Russiam contendit, cum Alexandro Palatino Valachorum iam prius fœderato & cliente suo nouam contra Sigismundum Regem Vngarorum societatem iniit: Sniatinumque & Colomeiam, atq; omnem tractum Pocuciensem ipsi pignori reliquit, acceptis ab eo mutuis mille rublis, siue cidis argenti.

*Pax &
transactio
cum Cru-
ciferis.*

*Vitoldo Po-
dolia con-
cessa.*

*Rex in Rus-
siam contē-
dit.*

*Valacho
Sniatinum
& Colo-
meiam cū
Pocucia op-
pignorat.*

Eodem vero anno Stephanus, cum Alexandro siue extincto, siue pulso in principatu successisset, missis ad Regem quatuor oratoribus, in fide & clientela ipsius itidem, vt maiores sui fuissent, se fore, & vbi accitus ab eo fuerit, venturum, solenneque iusiurandum daturum: neque repetiturum vnquam Pocuciam, sed præsentem cum præsentem Rege arbitrato ipsius de eo transacturum esse promissit. Per idem tempus opera Zauissij Nigri, apud Vngarorum iuxta ac Polonorum Regem gratiosi, effectum est, vt primores Poloni & Vngari simul apud nouam villam conuentum de pace inter Reges redintegranda agerent, sed ea non confecta. octo mensium inducias tantum constituerunt, ea lege, vt Polonis cum Cruciferis pax rata maneret. Quod si eam Poloni nouo bello rupissent, ille quoque induciæ cum Sigismundo & Vngaris irritæ forent: si a Crucigeris priores id facerent, Sigismundus sese deinceps ab amicitia & societate eorum seiuingeret.

*Polonorum
cum Vnga-
ris conuen-
tia & pa-
ctia.*

His ita compositis, Rex per Chelmensem oram sub initium veris in Lithuaniam secessit. Ad Ioannē vero Pontificem, qui Alexandro quinto mortuo successit, oratores suos misit cum peramplis donis, nempe quatuor patinis, duobus crateribus magnis aureis, tribus vestibus Zobellinis & culcitra item ab altera parte è pantherarum, ab altera ex hermelinorum pellibus confuta: obedientiam ipsi suam delaturos, postulatuosque, vt Pontifex declararet, ipsum iuste bellum contra Cruciferos suscepisse, & quicquid eorum

*Rex in Li-
thuaniam
secedit.
Oratores
Regis ad
Pontificem do-
nis.*

sacrarum ē templis Prussicis per id bellum ablatum esset, recte in Polonica tēpla conuersum esse: dein, vt ipsi crucis militiam contra Tartaros concederet. Ac cetera quidem impetrata sunt: extremum hoc ne impetraretur, illud obstitit, quod eiusdem modi militia cōtra Ladislaū Regem Neapolitanorum ab ipso Pontifice promulgabatur, & obstabant Polonis Sigismundi Regis, & Cruciferorum oratores, veriti fortassis, ne contra se Rex vteretur illis militibus. Posthæc venit Rex Cracouiam, pedes religionis causa incedens, vexillaque & signa militaria vnum & quinquaginta de Cruciferis capta, ad sempiternam tam insignis victoriæ memoriam in Basilica suspendit: quæ in hunc vsque diem extant. Haud ita multo post inde discedens in Lithuaniam, partē hyemis in venationibus exegit.

Sequentis autem anni millesimi quadringētesimi duodecimi initio Cracouiam iter vertit, de aduentu Ernesti Ducis Austriæ certior factus, cum quo affinitatem iunxit, collocata ei in matrimonium Cimbarka Ziemouiti Masouiorum Ducis, & sororis suæ filia. Aduenerat & Venetorum legatio, quingentorum hastatorum stipendium Regi pollicens, si Sigismundo Vngarorum Regi bellum facere pergeret. Iam enim creatus erat Cæsar Sigismundus; & faceflebat ei negotium Veneti in Dalmatia. Ipse vero à Ioanne Pontifice in Italiam, & ad liberandam de manu Ladislai Regis Neapolitani Romaniam, suscipiendumque diadema imperiale inuitatus: Forouiliam Venetorum ditionem infestabat. Auerti igitur eum Veneti ac distineri bello Polonico volebant. Sed nihil impetrarunt: cauebant enim proceres Poloni, ne vetusta cum Vngaris fœdera violarentur. Quod cum sensisset agi à Venetis Sigismundus, misit & ipse legatos ad Vladislaū de renouando fœdere, aut certe de conuentu & colloquio. Ægre conuentu ad certam diem Lubouilliam impetrato, prior Anna Regina Poloniæ eo profecta est, Barbaram sororem, quæ Sigismundo nupta erat, visum. Rex deinde, qui Sandecia subliterat, secutus, Boleslao Masouio & Sigismundo Coributo patruēle, ac multis proceribus Polonis deducētib. Venienti Vladislao Sigismundus obuiam prodiit vna cum vxore vsque ad iugum montis, atq; ibi septem diebus tētata frustra inter proceres Regum pace, cum discedere iam Vladislaus vellet, ad secretum colloquium semotis prorsus arbitris, à Sigismundo inuitatus, blanditiis eius & ingentibus pollicitationibus expugnatus, tādē homo minime malus, in gratiam cum eo, pactis iureiurando mutuo firmatis, rediit. Aduenere eo quoque legati Venetorū, quod eis Vladislaus rogatu Sigismundi spem pacis æquissimis conditionibus faciendæ fecisset. Ac tentata quidē Vladislao interueniente, sed non confecta pax est, propterea quod nihil æqui Veneti attulissent, nec Sigismundo ereptam Dalmatiam reddidissent.

Dum autem Vladislaus Budæ commoratur, venit forte eo ad eum splendida legatio Tartarorum cum muneribus, magna auxilia, si quando res ita posceret, ei pollicens. Honorifica erat hæc ei legatio apud exteros. Persuasit autem is legatis, vt eadem Sigismundo nunciarent. Quo ille ferocior factus, Venetos territabat. Dimissis legatis, ludis, ac deinde venationibus vacatum est, vbi cum Vladislaus bubalinis caseis recētib. sese repleffet, ac deinde calido balneo vsus, in profluente Danubij diutius sese abluisset, febrem cōtraxit. Ab ea vero paucis diebus medicorū opera releuatus, & amplissimis muneribus à Sigismundo donatus, per Morauiam atq; Teschinensem oram in Poloniam

loniam reuertit, quinto demum mēse, posteaquam Vngariam ingressus fuerat. Erant autem præcipua dona, quæ à Sigismundo acceperat, corona, sceptrum, & pomum aurea, Boleslai Chrobri gladius & insignia regni, quæ Elisabetha Ludouici Regis mater in Vngariam asportauerat, verita, ne Poloni mutata sententia alium sibi Regem crearent. Ea Rex Cracouiam ingrediens publice sibi præferri iussit. Nec diu moratus Cracouia, per Sedomiriensem, Lublinensem, & Chelmensem tractū profectus, supra Bugum fl. prope Rubessouum oppidum cum Vitoldo de omnib. quæ in Vngaria egerat, cōmunicauit. Dimisso deinde Vitoldo, Russiam Rex obibat: quo cū legati à Sigismundo Rege ad eum venissent, octoginta millia florenorū Pragēsum ab eo mutua acceperat, dato ei in pignus Scepusiensis tractu cum tredecim oppidis, arce tamen excepta. Atque ex eo tempore Scepusium in ditione Polonorum est in hunc vsque diem. Russia peragrata, in Poloniam Rex se recepit, paucisque diebus Nepolomicia exactis in Lithuaniam rursus concessit: & hyemem illam ibi exegit: quæ quidem prodigiose mitis fuisse memoratur, ita vt initio Februarij flores & olera in regione frigidissima existerent. Verno atq; æstiuo tempore Poloniam rursus fere omnem obiuit. Apud Grodlū deinde supra Bugum amnem Polonorū & Lithuanorū conuentum habuit: ibi fœdera inter has duas nationes renouata: cōcessumq; ius nobilitatis Lithuanis, iis duntaxat, qui ritus ecclesiæ Romanæ seruaret: iisdē vt insignibus atq; prærogatiuis, quibus Polonica Nobilitas, vteretur, præterquam vt deinceps quoq; iussu magni Ducis arces conderet, vias publicas reficeret, tributaq; solita penderet. Senatum autē & magistratū more Polonorū haberet. Honores vero & Magistratū ne alienis ab ecclesiæ Romanæ institutis mādarentur. Duce qm vsus postularet, nō nisi de sententiā Regis, & amplissimi Senatū Polonorū legerent: vicissimq; Poloni, vt ne in scis inconsultisq; Duce & Senatu Lithuanico Regē sibi crearent: comitiis cōmunibus quoties opus esset, vt ea Lublinū vel Parczouiam, vel alias, quo videretur, mutuo cōsensu indicere: ordo item ecclesiasticus vt eodē iure, iisdemq; prærogatiuis, quibus in Polonia, frueretur. Hæc omnia Proceres Lithuani, libertatem & prærogatiuas, nobilitatis adepti, approbarunt ac literarum monumentis consignarunt.

Soluto conuentu, quia pestilēs autumnus erat in Polonia, in Lithuaniam Rex secessit. Inde porro in Samogitiam profectus, gentē eam, quæ nondū forsū Deorum cultū penitus abdicauerat, magno studio, magnaq; cura, extinctis sacrisignibus, succis lucis, necatisq; serpētibus & aliis sacris animalibus, ad religionem Christianam conuertit, nō modo pij Regis, sed etiam doctoris & Apostoli fungens officio, suggerentibus sacerdotibus Polonis, quæ diceret, quæue faceret, cum ipsi barbaros loquētes non intelligeret, nec ab eis vicissim intelligerentur. Episcopum apud Mednicos, attributis agris & redditib., & paroecos duodecim (tot enim territorii cōtinetur Samogitia) vt iisdē Canonici Mednicēses essent, instituit. Tunc autē Rex præfecto gēti Kesgellone nobili Lithuano, & religionis curā in primis in rudi populo gerere iussit, in Lithuaniam, atq; inde porro post anni sequentis millesimi quadringētesimi decimi quarti initium in Poloniam, & in Cuiuuiam, ad constitutum cum Cruciferis apud Slonscum conuentū contendit. Iam summū apud Cruciferos magistratū Michael Sternbergius gerebat, amoto & in carcerē coniecto Hærico Plauenio, siue propter profusas largitiones, siue ppter inuidiam, siue quod à Magistro ambizioso homine, quati Polonis impensius faueret, insi-

Scepusium
Regi Polo-
nia oppi-
gnoratum.

Hyems mi-
tissima.

Polonorum
& Lithua-
norum con-
uentus a-
pud Grod-
liam.

Lithuanis
prærogati-
ua & leges
à Rege ad-
turr.

Samogitia
ad religionē
Christianā
conuersa.

Conuentus
Regis cum
Cruciferis.

mula-

*Cruciferi
Polonis in-
iurijs.*

mulatus esset: Quo comperto, Vlricus Henrici frater Commendator Gedanensis, metuens & ipse sibi, clam ad Regem profugit. Fugisset Henricus quoque à custodia, re clam per internuncios cum Rege composita, nisi eum Ioannes Cripido Vladislaiensis Episcopus, cum quo forte Rex ea de re secreto communicarat, prodidisset. Pace cum Cruciferis tentata, sed non confecta, causa vero tota à Strigoniense Archiepiscopo legato Sigismundi Cæsaris iniquissime disceptata, cum Cruciferi iniurijs nullum modum statuerent, mercatoresque Posnanienses Gedani, direptis eorum mercibus crudeliter interfecissent, & per subornatos homines multa oppida ac pagos in Polonia incendissent, latrocinantiumque in morem è Dobrinenfi & Polonia finitima prædas agerent, cumque ad extremum sub signis populabundi in Dobrinum excurrissent, ac subito pauore turbati diffugissent, nouam in eos expeditionem Rex Polonis, Russis, ac Lithuanis cunctis indixit.

*Prussicum
bellum.*

Dum autem bellum id adornatur, ipse maiorem Poloniam percurrit. Forte tunc Petrus Vissus Episcopus Posnaniensis lento morbo confectus obiit: qui ni obiisset, restitutus fuisset autoritate Constantiensis Concilij in Cracouiensem Episcopam Alberto deiecto: sed profuit Alberto mors eius, ut facilius à Concilio Rege petente veniam impetraret. Tunc autem cum collegium Posnaniense petiisset à Rege, ut sibi Episcopum arbitrato suo legere liceret, non abnuisit: solusque in consilium sacerdotum ingressus, impetrauit, ut de quatuor à se editis (inter quos etiam fuit Alexander Masouia filius, è sorore sua natus) vnus legeretur Episcopus. Lectus autem absens magno omnium consensu Andreas Lascaris Goslauius Decanus Cracouiensis, & Canonicus Posnaniensis, qui tunc forte legatus à Rege cum tribus alijs ad Sigismundum Cazarem de causa Cruciferica profectus erat. Aque tamen is decreto collegij cum voluntate regia coniuncto assensus est, vir bonus, & non ignarus, quantum onus in se susciperet. Iam ingentes copiae ex omni Polonia, Russia, Lithuania, & Masouia cum suis Ducibus Volborem conuenerant: Tartarorum etiam non contemnenda auxilia Vitoldus adduxerat. Erat & mercenariorum militum ex Bohemis & Silesijs non exiguus numerus: quin & Silesiorum Duces exercitum regium auxerant. Itaque Rex non moratus diutius, in terram hostilem eum duxit, instructum inspectantibus legatis hostium, qui siue ad auertendum bellum, siue ad speculandum vires Polonorum venerant. Verum non ita magnum operæ presium cum tantis copiis factum est. Oppida modo & castella quædam ignobilia, partim vi expugnata, partim in deditionem accepta, partim vacua dilapsis habitatoribus occupata, direpta, atque exusta.

*Legatus
Pp. ad Regem.*

*Inducia
duum annorum.*

*Concilio
Constant.
causa Prus-
sica disce-
ptatio per-
missa.*

Venit interim legatus Pontificis Ioannis trigesimi tertij Ioannes Lauanensis Episcopus: qui impetrauit facile à Rege desidis & famelici belli (vulgo postea sic appellati) iam petæso, ut duorum annorum inducijs cum Cruciferis constitutis, Constantiensis Concilij iudicio causam & controuersiam omnem suam cum Cruciferis permitteret. Itaque Rex dimisso exercitu reuersus in Poloniam, de Senatus amplissimi sententia legatos ad Concilium misit, Nicolaum Archiepiscopum Gnesnensem, Ioannem Vladislaiensem, Iacobum Ploensem Episcopos, Andream Lascarem electum Posnaniensem, Ioannem Tuliscouium Castellatum Calissensem, & Zauissium Garbouium cognomento Nigrum. Pollicebatur autem Sigismundus, non de futuro se ibi esse causæ regiae contra Cruciferos, eique vicissim rerum Vngari-

carum

earum curam commendauit. Idem fecit Concilium illud, scriptis ea de re ad Regem literis. Ac fecit quidem Vladislaus amici officium: nam cum Turcæ ipso absente Vngariam infestarent, Bosnamque à Sigismundo prius recuperatam, ipsi iterum fufis profligatisque Vngaris eriperent, Vladislaus missa ad Turcas minaci legatione, sex annorum inducias inter eas gètes captiujs Vngaris proceribus liberatis confecit: pacem quoque perpetuam conficisset, ni Pipo Florentinus Comes Themessiensis temere omnia turbasset, capto pro exploratore Gregorio Armenio Vladislai internuncio, qui Turcicæ legationi de pace venienti tutum ad Vngaros accessum præstruaturus antecesserat.

Interea Vladislaus Rex Lithuaniam, Poloniam, & Russiam continetibus fere itineribus obiit: & Sniatini quum esset in Russia ad Pentecosten anni sequentis, venit ad eum supplex Alexander Palatinus Valachorum magna & splendida Nobilitatis suæ caterua stipatus, & vexillo ad pedes eius proiecto, datoque conceptis verbis iureiurando, in fide atque clientela eius & Polonorum se fore semper promissit. Venit & ab Imperatore, & Patriarcha, Constantinopolitanis legatio, frumentarium subsidium petens. Vehementer enim Turcæ Thraciam infestabant & premebant. Vladislaus itaque Rex inopia laborantibus Constantinopolitanis liberaliter opitulatus, in Cacybio portu maris Pontici, qui in ditione Polonorum tunc erat, frumentum ad mensum est. Sniatino in Lithuaniam rursus diuertens, viginti millia marcarum Pragensium, quadraginta vestes zobellinas eximias, centum equos, totidemque aureos pannos à Vitoldo dono accepit. Anno sequenti millesimo quadringentesimo decimo sexto cum Annam Reginam Cracouia mortuam sepelisset, rursus in Lithuaniam profectus, apud Velunam Samogitiæ cum Cruciferis Præfictis pariter & Liuonicis de regundis finibus Samogitiæ, ac de pace perpetua constituenda conuentum egit. Verum Cruciferis intolerabili fastu tumentibus, neque vllam æqui aut iniqui rationem ducentibus, re non perfecta discessum est. Augebat autem eis spiritus, ut creditum est, societas cum Tartaris inita, qua eos ad vastandos Russiæ fines excitant. Nec multo post ingens vis Tartarorum duce Ediga in Kiouiensem tractum improviso effusa, ferro ignique omnia depopulata est: urbem quoque ipsam Kiouiam diripuit ac diruit, quæ ex eo tempore splendorem pristinum nunquam recuperauit. Arce quidem summa vi oppugnata hostis potiri non potuit.

Rex pro eo, quod hostes bello persequi debuit, Sanoci nuptias celebravit, indignas illa ætate, & nomine ac dignitate sua, ducta in matrimonium Elisabetha Pilecia, Ottonis Palatini quondam Sendomiriensis filia, vidua prouectæ iam ætatis, & complurium virorum thoros experta; quippe quæ virgo propter magnitudinem dotis à Morauo quodam rapta, eique aliquanto post ab alio quodam Morauo itidem erepta, & interfecto priore raptore, in loco iustæ vxoris habita, ad extremum Vincentio Granouio Castellano Naclensi, despondente Spitcone Melstinio propinquo, nupserat. Siue autem intempestiuo amore & consuetudine eius mulieris captus, siue philtris etiam & magicis artibus dementatus Rex, eo se tam impari matrimonio implicauit, magnam certe nomini suo infamiam non modo apud suos, sed etiam apud externos aspersit: ita ut Concilium quoque ea fama, traducentibus Cruciferis, inimpleret. Rex inde Cracouiam indicto conuentu, Reginam quoque

Ll

eam

*Rex Vld.
curam ge-
rit Vngaria
Sigism. ab-
sente.*

*Palatinus
Valachia
iurat Regi
Polonia.*

*Legatio
Imp Con-
stantinopol.
ad Regem V-
ladislai.*

*Anna Re-
gina mori-
tur.*

*Conuentus
Lithuano-
rum cum
Cruciferis.*

*Tartari
Russiam
vastant.*

*Rex tertiam
uxorē
ducit.*

eam ritu solenni fecit, nequicquam aduersantibus nonnullis Proceribus, & imprimis Sendiuoio Ostrorogo Palatino Posnaniensi. Quoniam autem ea ab Archiepiscopo Leopoliensi Ioanni Ressoio coronata erat, veritus Nicolaus Archiepiscopus Gnesnensis, qui tunc in Concilio Constantiensi erat, ne sibi successoribusque suis ea prerogatiua Reges & Reginas coronandi præriperetur, obtinuit apud Concilium, vt Archiepiscopus Gnesnensis deinceps Poloniæ primas sit. Prorogauit deinde Vladislaus Rex inducias cum Cruciferis in aliud biennium, Cæsare ac Rege Francorum Carolo petentibus. Et anno sequenti, qui fuit millesimus quadringentesimus decimus octauus, rursus apud Velunum Samogitiæ cum Cruciferis de pace conuentum celebrauit, deductis secum primoribus Polonorum. Vnde cum re infecta discessisset, dimissisque proceribus, ipse cum paucis ad Vigros (sylvæ id nomen est) venationi operam daret, parum absuit, quin in Rastenburgensis Commendatoris insidias incideret. Sub idem tempus Vitoldus amissa paulo ante Anna uxore, alteram duxit Iulianam viduam, prioris materteram. Atq; id matrimonium incestum Ioannes Episcopus Vladislauensis, qui etiam Regem forte in Lithuaniam secutus erat, præter disciplinam ecclesiasticam iuaxit, cum Petrus Vilnensis, vt id faceret, nequaquam adduci posset.

Insequenti anno, cum Rex in Poloniam reuertisset, venere ad eum legati Martini Pontificis Maximi, Iacobus Campius Spoletanus, & Fernandus Hispanus Lucensis Episcopi, de pace cum Cruciferis conficienda postulantes: qui comiter & liberaliter à Rege habiti, cognita eius voluntate ad pacem propensa, in Prussiam inde ad Cruciferos contenderunt. Qui corrupti muneribus, cum monumenta ad causam ipsorum pertinentia inspexissent, ac descripsissent (ad quam forte rem magis, quam ad pacem faciendam Crucigerorum rogatu & sumptibus venerant) Regis causam incognitam temere testimonio suo damnarunt. Qua de re grauiter postea Rex Pontifici questus est: qui fecit postea Regi potestatem producendi documenta causæ suæ. Dimissis autem legatis pontificiis Rex Cassouiam petiit, ad colloquium à Cæsare Sigismundo inuitatus: ibique blanditiis eius inductus, arbitrum eum tulit Cruciferis ex compromisso de contumeliis, damnis, & iniuriis, quas ab illis acceperat, reclamantibus, quos secum duxerat, Proceribus, & ad extremum vt certa tamen formula, certoque die id compromissum adstringeretur, suadentibus. Recusabant autem id compromissum Cruciferorum legati, qui tunc ibi aderant, siue adeo recusare se ex composito simulabant. Quare Cæsar vehementer, vt videri volebat, irritatus, arma se cum Vladislao contra eos coniuncturum iureiurando interposito pollicitabatur. Qua de causa remittere ei Vladislaus pecuniam, quam mutuam dederat, Scepasiumque reddere mox cogitabat, nisi Proceres, cum quibus ea de re communicarat, id ei dissuasissent.

Soluto conuentu, Vladislaus Rex in Poloniam reuersus, magna cura bellum aduersus Cruciferos apparauit. Misit & Cæsar Episcopum Passauiensem, & Ioannem Comitem Hardeccium Cracouiam, vt in speciem arma, & cætera ad Prussicum bellum necessaria exercitui suo compararent: quibus laute à Rege sumptus suppeditati sunt. Cæterum ij, cum supra quadraginta dies Cracouiæ mansissent, vltro an reuocati, non constat, in Vngariam ad Cæsarem redierunt. Reuersus est deinde ad Regem ex Vngaria Zbigneus Brezius

Brezius Marschalcus, qui ad deducenda à Cæsare auxilia relictus erat, vanitate Cæsaris perspecta. Laetatus inanibus Cæsaris promissis Vladislaus Rex, tamen institutam in Prussiam expeditionem non remisit, ne legatione quidem eius motus, qua ille ab eo postulabat, vt in aliud tempus id bellum reiiceretur. Iam copiarum omnes Volborem conuenerant, indeque per Masouiam progressæ, ad fines hostium peruenerant. cum venit ad Regem in castra Bartholomæus Capra, Archiepiscopus Mediolanensis legatus à Cæsare, dirimendi eius belli causa. Pepigit is quidem rursus adiuuante maxime Vitoldo, & accedente Pontificis Maximi autoritate duorum annorum inducias, cum compromissi sui Regem admonuisset, & aliud ei ex aduerso respondens ipse à Cruciferis attulisset. Præfinita autem compromisso dies ad octauum idus Ianuarij. Itaque irritus tantus ille conatus atque apparatus belli fuit, non sine magno omnium fremitu, imprudentiam Regis in faciendo compromisso inculantium. Verum eam culpam Rex in Cancellarium transtulit: quam ob rem is magno omnium odio deflagrauit. Cum Erico autem Danie, Sueciæ, & Noruegiæ Regibus, ac Duce Pomæranie, eiusque consiliariis, publice à Vladislao & Vitoldo in castris tunc iactum est fœdus ac societas, cum contra alios vtriusque partis hostes, tum nominatim contra Cruciferos; ea lege, vt etiam si quis Principum ab eo fœdere vellet discedere, subditi tamen ipsius eo nihilominus tenerentur: ne tamen vteruis altero infcio, Cruciferis, vel cuiquam bellum omnino intentaret. Excepti sunt autem à Vladislao & Vitoldo Sigismundus Cæsar, & Venceslaus Rex Bohemorum, propter priora cum ipsis fœdera. Reuertens autem ex eo bello Vladislaus, per Cuiuiam in maiorem Poloniam diuertit. Posnania vero Srodam proficiscentem aduersus casus perculit. Nam sub vespertum, cum serenum esset cælum, subito atris nubibus obductum est: vnde inter crebra fulgura ac tonitrua fulmen magno fragore decidens quadrigas carpento, quo Rex vehabatur, iunctas, duosque stipatores regios, & equos complures alios, vno ictu interfecit: aurigæ & scissoribus equorum nil aduersi euenit, nisi quod cubicularij vestis discerpta est. Rex cum aliquandiu exanimatus iacuisset, tandem respirauit, cætera sospes, præter quod surdaster paucos dies, & modico manus dextræ dolore affectus fuit.

Sub illud tempus Ediga Princeps Tartarorum, missa legatione cum muneribus ad Vitoldum, fœdus cum eo iniit. Venit paulo post, prius tamen sibi aditu & colloquio impetrato, ad Vladislauum Sigismundus Cæsar Sandeciam, & cum animo esset distracto, vtrum Turcicum bellum prosequi, an Bohemiam post Venceslai fratris obitum, qui non ita pridem paralyti extinctus erat, Hussi religione & domestica seditione æstuantem recuperare debuisset: Vladislaus ei suavit, vt Bohemiam ante omnia potestatis suæ faceret, Hussique doctrinam vires sumentem opprimeret, & ad hæc peragenda auxilia illi pollicitus est. Qui Pragam cum exercitu veniens, cum non exiguum eladem à Taboritis, qui à castris nomen sumserunt, accepisset, castrisque exutus esset, Vratislauiam iter deflexit, quo se legatos Vladislai Regis & Cruciferorum sequi iusserat, vt ibi inter eos de controuersis arbitrium perageret. Verum ipse ad extremam demum compromisso præfixam diem post initium noui anni eo venit. Veritus igitur, ne die præterita irritum esset compromissum, vt Cruciferis gratificaretur, causa non cognita

Inducia cum Cruciferis.

Lithuanorum conuentus cum Cruciferis.

Legatio Pp. ad Vladislauum Regem.

Regis congressus cum Sigismundo Imperatore.

Compromissum Regis.

Legati Cæsaris ad Regem Vladislauum.

Inducia duorum annorum inter Polonos & Cruciferos.

Rex fœdus iicit cum Daniæ & Sueciæ Regibus.

Fœdus Tartarici Vitoldo. Sigismundus Imperator cum Vladislao R. congressus.

Bohemici motus.

Decretum Sigismundi Cæsaris ex compromisso.

gnita, neque disceptata, sententiam ex scheda, quam in pera paratam habebat, insertis quibusdam, quæ in controuersiam non venerant, recitauit, reclamantibus frustra legatis Vladislai, & fidem religionemque iudicis requirantibus. Quod quidem tam molestum legatis Polonicis fuerat, ut in salutato Cæsare & moderationem decreti pollicente actutum discederent. Eo vero spectabat potissimum decretum illud Cæsaris, ut decreto Pontificis maximi delegatorum abolito, Caroli Vngariæ & Ioannis Bohemiæ Regum arbitrium, pactaque apud Toruniam inter Regem Poloniæ & Magistratum conuenta, rata essent.

Hæc ubi celeriter ad Vladislauum in Lithuania tunc venationibus cum Vitoldo vacantem perlata sunt, dolore & ira uterque ad lachrymas usque exarsit. Mox communicato cum paucis consilio, Rex Zbigneum Olesnicensem ad Cæsarem misit, qui ei beneficia sua plurima & maxima, & ipsius non modo ingratitudinem, summam iniustitiam, sed etiam perfidiam & periurium exprimeret, seque paritum esse illi sententiæ negaret. Quod cum Olesnicensis grauissimis verbis fecisset, simulque Nicolaus Cebulca subsecutus, Vitoldi nomine cum alia quædam acerbe in Cæsarem dixisset, tum foedus & amicitiam olim cum eo constitutam repudiasset, ita commouerunt Cæsarem, ut eos, violato iure gentium, in profluentem demergere voluerit, nisi eum, qui proximi assidebant, Episcopi & Principes à tã præcipiti consilio auertissent. Sine responso autem ij dimissi sunt. Nec ita multo post Cæsar missis duobus legatis ad Regem, correcturum se esse pollicitus est, quod non malitiose, sed imprudenter Cruciferorum fraude circumuentus deliquisset. Verum ne in eo quidem seruauit fidem, cum Vladislauus Rex rursus Episcopum Cracouiensem, & Marschalcum ea de re ad eum misisset. Relata deinde re ad Senatum, parendumne esset iniquo Cæsaris decreto, an eo spreto inferendum bellum Cruciferis, placuit ad tempus quiescere & expectare, æquum priores Cruciferi, non parendo decreto Cæsaris, iustam belli occasionem darent. Nec ea diu expectata est. Cum enim Cruciferi duodecim millia & quadringentos aureos nummos Regi decreto Cæsaris ad certam diem numerare deberent, nec satis auri parati haberent, legati regij Ioannes Koscielcius Palatinus Vladislauiensis, & Zbigneus Olesnicensis Secretarius argentum, quod in supplementum auri dabatur, non acceperunt: dieque lapsa, testati, priores Cruciferos iudicatum non fecisse, discessere. Quæ res apprimè grata & exoptata Regi, atque etiam Vitoldo accidit. Quæ tamen aliquandiu postea res fuisse inter Polonos & Lithuanos, atque Cruciferos. Cæterum domi in comitiis Lenciciensibus ad vicesimam quintam diem Iulij parum absuit res à perniciofa seditione & cæde. Insenla erat Elisabetha Regina Alberto Episcopo Cracouiensi, cum quod is matrimonium eius cum Rege imprimis improbatum: tum quod Iohanni filio, quem Granouio pepererat, diploma de Comitatu, quo is à Rege contra leges publicas ornatus erat, non signabat. Cum autem non ignoraret mulier, infiniti compromissi culpam à Rege rejici in Albertum Episcopum, Tuliscouium Castellatum Calissensem, & Brezium Marschalcum, quos etiam alienioribus forte à se animis esse sentiebat, mulier vindictæ cupida, vrgebat eam occasionem, Regem in eos assidue instigabat, & eo Regem propemodum perpulerat, ut Episcopo indicta causa Cancellarij munus abrogaret, in tres vero illos ut iudicium publicum in comitiis institueretur, perfecit. Et mortua quidem est Elisabetha ante diem comitiarum publicarum

Vladislai
Regis &
Vitoldi
mandata ad
Cæsarem.

Consultatio
Polono-
rum.

Cruciferi
non satis
faciunt de-
creto Cæsa-
ris.

Comitia
Lencicia
turbulen-
ta.

Elisabetha
Regina
mors.

publica omnium ordinum (præterquam Regis ipsius) lætitia, quam splendior vestitus omnium testatam faciebat. Iudicium tamen nihilominus in Episcopum & reliquos duos instauratum est. Ibi cum propinqui & clientes Petri Vissi, veteris iniuriæ memores, frequentes Alberto insultarent, & Bartholomæus Vlodecus, cui Petri fratris filia nupta erat, causam aduersus Albertum dicens, acerbius in eum inueheretur; non tulerunt id Alberti fratres propinqui & clientes, quorum numerosa turba stipatus aduenerat. Crescebat iniuriis & conuitiis mutuis tumultus, & ab utrisque ad arma sumenda, acciendisque socios ex arce in oppidum decurrebatur. Rex cum proceribus in penitus cubiculum se subduxit: & ni mox porta arcis clausa, postque sublatus esset, multum ibi sanguinis effusum fuisset. Repressa tandem est à proceribus gliscens editio, Rexque reconciliatus reis, maxime Ioannis Tarnouij Palatini Cracouiensis opera.

Consultatum deinde est de Republica, & in primis de Bohemis, an eos petentes Rex in fidem suam reciperet: nam ij victo pulsoque Sigismundo ad Vladislauum regnum deferre nunciabantur. Re diligentius in Senatu agitata, placuit, ne Rex regnum à Bohemis delatum reciperet, propter dogma Hussitarum, quod totam iam Bohemiam infecerat, & propter intestinam gentis dissidia, factionesque diuersas, neue Sigismundum Cæsarem, ad quem iure hæreditario regnum illud spectabat, in se concitaret: nec aperte tamen id detrectaret, sed dubios legatos dimitteret, ut eo metu Sigismundus in officio contineretur. Soluta conuentu Lenciciensi, venere deinde Bohemorum legati, quibus questis de Sigismundi superbia & acerbitate, regnumque Vladislao deferentibus, responsum est: Regem vicem eorum dolere, ipsum quoque multis insignibus iniuriis à Sigismundo affectum, ut merito Bohemis pro tam propolis eorum in se studiis, auxilio aduersus eum esse deberet: sed quoniam res magna ac difficilis esset, quam postularent, nolle eum quicquam de ea sine Vitoldi fratris consilio statuere. Hoc responso accepto, pars legatorum in Lithuaniam ad Vitoldum profecta est: cæteris Nepolomiciæ manendi locus datus, sumptusque suppeditati, ne in vrbe propter ipsorum præsentiam superfederi sacris necesse esset. Indictis deinde rursus comitiis Nepolomiciæ ad vndecimam diem Nouembris, legati Bohemorum (iam enim & ij, qui ad Vitoldum ierant, reuerserant) non præcisa aperte omni spe suscipiendi à Vladislao regni, dimissi sunt. Reuerterunt autem ij post sequentis anni initium, repertoque Rege vna cum Vitoldo in Lithuania apud Mereciam, idem quod prius postularunt, adicientes: si Vladislauus regnum illud abnueret, ut Vitoldus id capesseret. Diu eos Vitoldus suspensos tenuit, ostentata nonnulla spe, vel Sigismundi vliscendi causa, se id non recusaturum. Tandemque ad decimum octauum calendæ Septembris Lublini certum eis responsum Regis pariter ac Ducis nomine datum est, cuius ea fuit sententia: Licet ambo grauiter à Sigismundo læsi sint, non esse tamen sibi in animo improbitate cum eo certare. Scire se, Bohemiam iure ad Sigismundum pertinere: meminisse foederum, quæ cum ipso sibi consent, quamuis non eadem fide utrinque seruentur: religionem etiam sibi esse, apud hæreticos regnare. Honoris autem Bohemorum gratia se omni ratione curaturos esse, ut à Sigismundo & Pontifice in gratiam recipiantur.

Dimissa cum his mandatis Bohemorum legatione, misit Rex legatos ad Sigismundum Cæsarem Ioannem Tarnouium Palatinum Cracouiensem, & Zbigneum

Iudicium
in Episcopum
Cracoui-
cum &
duos proce-
res.

Rex recon-
ciliatus E-
piscopo.

Consulta-
tio de susci-
piendo re-
gno Bohe-
mia.

Bohemorum
legatio ad
Vladislau-
um Regem.

Comitia
Nepolomi-
ciæ indi-
cta.

Bohemorum
legati ite-
rum ad Re-
gem.

Responsum
Bohem. o-
ratoribus
datum.

Regis ora-
tores ad Si-
gism. Cæsa-
rem.

Zbigneum Olefnicium Secretarium: qui commemoratis modeste superioribus Vladislai in eum beneficiis, illiusque vicissim in Vladislau Regem iniuriis, perstare tamen Vladislau in amicitia, nec mutare fidem ostenderent: peterentque ab illo, ut cum Bohemis in gratiam redire, ecclesieque reconciliare eos clementer vellet. Si ille pateretur, utramque rem Vladislao cure fore, & vel armis, si aliter nequiret, eos ad officium reducendum, & in ditionem eius, societatemque ecclesie catholice reducendum esse: modo ut postea vicissim Sigismundus cum ipso contra Cruciferos secundum pacta conuenta tandem arma coniungeret. Eius autem rei præstandæ pignus interim Silesia in potestate Vladislai ut esset, tantisper, quoad Sigismundus fidem suam apud eum liberasset. Grata hæc fuit legatio Sigismundo, maioraque is ultro Vladislao, quæ postulabat legati, obtulit, nimirum coniugium filie vnice suæ, cuius Vngaria & Bohemia hereditaria regna futura essent, aut vero Agathæ viduæ, quæ cum Venceslao Rege fratre suo nupta fuisset, si magis cõpar cõiugium ipsi placeret. Adhuc enim impubes erat filia Sigismundi. Ei vero viduæ dotem fore Silesiam, & centum millia florenorum. Hæc cum legati à Cæsare ad Regem retulissent, missus est deinde Zbigneus ad Vitoldum in Lithuaniam, ut cum eo rem omnem communicaret. Res autem ipsa reiecta est ad comitia Nepolomicensia. Inde Zauissius Niger de amplissimi Senatus sententia ad Sigismundum de Agathæ matrimonio conficiendo ablegatus est. Qui cum Sigismundum in expeditione Bohemica occupatum sequeretur, eoque ab Hussitis profligato, in proximum oppidum Goram cum multis aliis ex acie se receperisset, oppido per prodicionem ab Hussitis capto, in potestate ipsorum venit, Pragamque ductus, per longum tempus in custodia habitus est. Eius igitur captiuitas diuturna impedimento fuit, quo minus matrimonium illud perficeretur.

Dum hæc fiunt, Vladislau Rex cum Friderico Marchione Brandenburgensi affinitatem iunxit, desponsa filio eius natu maximo Friderico vnica filia sua Heduigi: atque is, quam impubes etiam tum esset, in aula regia deinceps honeste & liberaliter educatus est. Conuenerat enim inter affines assentiente Senatu Polonico, (nam Cracouiæ hæc agebantur, quo Fridericus senior ea de re aduenerat) ut, si Vladislau nullos inares liberos susciperet, regnum Polonia post eius mortem dotale Fridericus gener, etiam si ante nuptias moreretur sponfa, acciperet: Marchiamque paternam suam ditionem, quæ à Polonia quondam auulsa esset, iure sempiterno, quemadmodum Dlugossus prodit, eidem rursus adiungeret. Si quas vero alias filias Rex relinqueret, eas Fridericus elocaret. Sin filium hæredem Rex relinqueret, centum millium aureorum Vngaricorum puellæ dos esset, intra duos annos post cõsummatum matrimonium exoluenda: quæ tamē Heduigi defuncta ad Regem & Regnum rediret, si Fridericus ex ea nullos liberos procrearet. Quod si Fridericus dote non accepta è viuus excederet, Heduigis tamen nihilofecius, quoad viueret, in Marchia certorum prædiorum ac bonorum ducentis millibus aureorum æstimatorum usum fructum haberet Pollicebatur autem Fridericus pater Vladislao magna aduersus Cruciferos auxilia, quoties opus esset. Verum eam ex pacto paulo post posceretur, negauit in eum annum se mittere posse, persuasitque Regi, ut in sequentem annum bellum Crucifericum differret, quod diceret, initurum se esse rationem, ut Cruciferi ultro imperata Regis facerent, & vel culinarium eius currum traherent. Accessit etiam ad prorogandas inducias Pontificis maximi auctoritas, apud quæ tunc causa inter Regem ac Cruciferos,

*Sigismundi
Cæsarespon-
sum.*

*Comitia
Nepolomi-
censia.*

*Pacta con-
uentia inter
Regem &
Marchionem
Brandenburgensem.*

*Inducia cum
Cruciferis.*

Paulo Vladimiro Custode & Canonico Cracouiensi negocia Regis Romæ curante, disceptabatur. Et venit quidē sequentis anni, qui fuit à Christo millesimus quadringentesimus vigesimus secundus, initio legatus Pontificis Antonius Zenus iureconsultus, vir integer & incorruptus, siue ad componendas res inter dissidentes Polonos & Cruciferos, siue ad cognoscendam diligentius causam, & audienda utriusque partis testimonia, describendaque monimenta. Secutus autem is est Regem in Lithuaniam, ubi tunc inconsulto Senatu Polonico Rex quartas nuptias cum Zonca Russa (cui postea Sophie nomen fuit) Rex quartam ducis uxorem. Andree Kiouiensem Ducis & sororis Vitoldi filia celebrabat. Id vero matrimonium sine dote Vitoldus frustra resistentibus Polonis, qui cum Rege erant, conciliauit: vsus illa occasione, quod Zauissio capto, nihil ad eam diem cum Cæsare constitutum erat.

In Poloniam Rex reuersus, poposcit ordinem ecclesiasticum quinque millia florenorum, quæ ei Pontifex summus exigenda concesserat. Verum ea de synodi sententia negata sunt, ne quid eiusmodi in consuetudinem veniret, & quod nullum tunc bellum Rex aduersus Hussitas gerebat: nam in eum vsus eam exactionem Pontifex indulserat. Bellum deinde Regi cum Cruciferis præter omnem opinionem exarsit. Nauiter operam dabat causæ diuudicandæ Zenus legatus, & iam finis induciarum inter Regem ac Cruciferos appetebat. Egit ergo is cum utrisque de protrahendis induciis, eoque rem perduxerat, neutris recusantibus, ut ex conuenirent, ni fraus Cruciferorum deprehensa esset. Offensus enim iniquitate Cæsaris Vitoldus, Sigismundum Coributhum fratrem cum non contemnendis Polonorum & Lithuanorum copiis in Bohemiam ad recipiendum ac defendendum aduersus eum gentis illius regnum haud multo ante miserat, si non annuente, certe non aduersante Rege. Id cum ægerrime ferret Cæsar, Cruciferos ad inferendum Polonis bellum incitabat, & ut facilius incautos fallerent, suadebat, ut inducias non abnuerent, illa duntaxat conditione in pactis adiecta, ut eatenus ex firmæ essent, quatenus ipsi quid aliud siue à Pontifice, siue à Cæsare in mandatis non haberent. Ea de re cum Cæsar aliquot hominibus habitu mendicorum ornatis literas ad Magistrum Cruciferorum perferendas dedisset, vnæ ex his inter vestes mendici cuiusdam apud Coniam (quod maioris Polonia oppidum est) forte mortui inuentæ, dolum detexerunt. Itaque cum Cruciferi in iudiciis Pontificis, siue Cæsaris auctoritatem diserte exciperent, re infecta & arguta euidenter à Polonis Cruciferorum fraude, irritatisque animis discessum est, bellumque magna celeritate, & ingenti animorum ardore comparatum. Intra paucos dies cunctæ copię à Polonia, Russia, & Lithuania, quo iussæ sunt, conuenere. Interim autem Zenus cum cognitioni causæ apud Vratislauiam insisteret, mandato Pontificis importunitati Cæsaris concessio reuocatus est, suspecta enim fides eius & integritas Cruciferis esse cœperat.

Ingressus autem Rex hostilem terram, composito agmine, perinde ac si hostes in conspectu essent, incedebat: & habebant ij sane supra triginta millia equitum pariter ac peditum: commissurique erant rem vniuersæ dimicationis discrimini, ne vastari sua sub oculis suis paterentur, nisi Conradus Nencius Silesius, vir scientia rei militaris præstans, temeritatem eorum, qui cum tanto exercitu pauci dimicare vellent, redarguisset. Erant enim supra centum millia bellatorum in castris regiis. Itaque Cruci-

Rex quartam ducis uxorem.

*Bellum
Prussicum.*

Coributhus in Bohemiam cum exercitu proficiscitur.

Legatus
Cæsaris ad
Regē Vla-
dulaum.

Responsum
Regis.

Cruciferi mutato consilio ad tuendas munitiones dilapsi sunt: relicta aliquāta manu ad prohibendum Polonis Deruanciz amnis transitum. Sed ea facile à Polonis pulsa est, cæsis captisque compluribus. Circum castella deinde & oppida Poloni arma circumtulere: Fridicum siue Vanibreznum, & Golum oppida cepere, diripere, & incendere: præfidiarij omnes, qui supra quadringentos fuerunt, cum quindecim Cruciferis intercepti, & in vincula coniecti. Ibi dum Rex castra habebat, venit ad eum Corbauensis Episcopus, legatus à Cæsare, petens, vt Coributhum è Bohemia reuocaret, Cruciferos ne bello vexaret. Si quid ij deliquissent, iure cum eis apud Cæsaris tribunal, cui illi subiecti essent, ageret. Quod si iniquitate sententiæ Cæsaris offenderetur, Cæsarem, si quid eiusmodi esset, correcturum esse. Si qua alia iniuria læsum se esse à Cæsare arbitraretur, Polonis & Vngaris Proceribus rem disceptandam secundum fœdera permitteret. Adhæc licet ei responsum est. Quod ad Cruciferos attineret, Regem satis perspectam habere fidē & æquitatem Cæsaris, pariturū tamen eum fuisse eius decreto iniquissimo, nisi Cruciferi priores id contempsissent. Deinde producturum quoque nihilominus inducias cum eis fuisse, si de eorum fraude ex literis Cæsaris interceptis non constitisset. Illud etiam quale esset, quod Cæsaris opera Antonij Zeni legati pontificij incorrupti viri iudicium interceptisset? Itaque oportere Regem armis sua repetere, quando aliter non possit. Coributhum non Regis iussu in Bohemia cum exercitu esse. Intulit mox Vitoldus, à se eum illuc missum esse, vt Cæsaris iniurias & violata fœdera vlsceretur, futurumque ibi esse deinceps & iam, vt intelligeret Cæsar, quos homines sub specie amicitiz dolis falleret. Cum his responsis dimissus legatus.

Valachorū
auxilia ad
bellū Prus-
sicum Regi
missa.

Valachorū
victoria de
Cruciferis.

Non intermittebant interea Poloni populabundi hostiles agros longe lateque dispersi infestare. Forte quadringenti Valachi expediti (tot enim Palatinus Regi in auxilium miserat) sub Mariæburgo prædas agebant. In eos Cruciferi magno numero ex arce effusi, impetum fecerunt. Valachi, venientium cōtra se hostium multitudine aduersa, in proximam syluam se abdunt, ex equis desiliunt, non insueto genere pugnandi pedestres inter condensas arbores sese defensuri. Descendunt & Cruciferi, vt latitantes, quemadmodū opinabantur, è latebris extraherent. Verum mox denso sagittarum imbre à Valachis obruti, cæsis captisque primis, fugam capeffunt. In fuga quoque à persequentibus Valachis non paruam cladem acceperunt. Victores Valachi cū præda & captiuis in castra pedem retulerunt. Alia quoque non minori clade per idem Cruciferi inter Olouiam & Murinouiam pagos profligati sunt ab Andrea Brochouio præfecto Brestensi, qui erat cum Mathia Labissinio Brestensi, & Ioanne Goscielecio Inouladislauiensi, Palatinis, & cum omni Nobilitate Cuiaviensi, relictus à Rege ad præsidium eius oræ cum summo imperio, ne quid ibi à Cruciferis moueretur. Indignati autem Palatini, sibi eum prælatum esse, domos cum clientibus suis per speciem comparandi comعات recesserant. Perstitit in castris Brochouius, nihil ea discessione deterritus, diligentiusque agebat excubias quoque uersus dispositas. Erant in præsidio Nessouia octingenti equites Cruciferorum: ij vt incantos Polonos opprimerent, silenti agmine circumuecti à tergo, vbi nullas rebatur haberi excubias, noctu eos adorti sunt. Sed non fecellere tamen. Et primas quidem excubias securas oppressere: verū à secundis ad tertiās, & inde in castra clamor perlatus, Brochocium cū suis exciuit. Armis raptim correptis, hosti septa castrorum

rum conuellere iam incipienti intrepide occursum est, commissoque prælio (lucente fortuna) cessit Polonis victoria: dissipati fuga hostes, cum per ignota sibi loca, syluasque errarent, agrestibus prædæ fuere per subsequentes dies: magnusque fuit numerus captiuorum, in quibus Commendatoris Torunensis vicarius, ac duodecim Cruciferi fuerunt. Nam Commendator ipse fuga elapsus est. Rex Golubensi arce potitus, ad Coualouiam castra mouit, & in arcis illius oppugnatione nonnihil commodi accepit: nam oppidum ipsi Cruciferi succenderant. Captus cum paucis Dobrogostius Castellanus Camenecensis, per cuius incuriam Drahimum haud multo ante interceptū erat à Germanis militibus in Prussiam euntibus: tamen intra paucos dies arx ea à Polonis recuperata fuit, Pauli Vernici Germani opera; qui cum esset inter præfidiarios hostium, Polonos clam noctu cassibus venatoriis in arcem sustulit, à quibus mox præsidium hostile deiectum est. Omissa Coualouia oppugnatione, ad Toruniam Rex duxit. Forte didicerat ab exploratoribus, Cruciferos non contemnendas copias coegisse: quanquam non habebant ij in animo, aperto prælio cum Rege manus conferere, sed occasionem & opportunitatem rei bene gerendæ captabant. Contra hos ergo sedecim Polonorum totidemque Lithuanorum vexilla misit. Ceterum priusquam in conspectum ventum est, hostes, aduentu Polonorum cognito, fuga dilapsi sunt. Rex cum pestem Toruniz grassari accepisset, contagionem metuens, mutato consilio, vastatis modo suburbanis, in Culmense territorium exercitum reduxit, vt id siue peruastaret, siue in potestatem suam redigeret.

Interim Cruciferi, & ipsi inauspicati belli pertæsi, & Nobilitatis oppidanorumque suorum clamoribus ac querimoniis defatigati, legatos ad Regē de pace miserunt, quam nō difficulter impetrarūt. Pacis leges supra Ossam fl. & apud Melnum lacum in castris conscriptæ, inter quas erant præcipue, vt Rex Galardi & Petri iudicium à Pontifice maximo delegatorum decretum: Cruciferorum vero Magistri Paulus Prussiz, & Sigfridus Liunioniz, pacta Torunensia, & Sigismundi Cæsaris decreta duo ex compromisso lata rescinderēt: Samogitiam, Nessouiam, arce tamen ab ipsis diruta & materia asportata Rex haberet, itemque dimidium Istulæ, & naui apud Toruniam: Cruciferis vero redderet, quicquid de iis tunc cepisset, iniuriarumque vtrinque factarum obliterarentur. Quod si vteruis bellum renouare vellet, vt subditis eorum impune liceret dominis suis nullam opem ferre. Hæc ita conuenta, non diu rata fuisse. Nam discedente Rege non impleuerunt Cruciferi promissa, ita iubente Cæsare. Vnde cum irritatio animorum inter Principes maiores motus parturire videretur, Vngarorum proceres conuentum cum Polonis expetiuerunt, facileque impetrarunt, vt ad Kefmarcum oppidum delecti à Rege de sententia comitiorum secum conuenirent. Ibi constitutum, vt ad medium quadragesimæ anni sequentis ipsi inter se Cæsar & Rex conuenirent, & Proceribus Vngaris ac Polonis arbitris, quemadmodum erat in fœdere, de iniuriis mutuis disceptarent: Cruciferorum quoque legati cum luculentis mandatis vt adessent. Congressi deinde Cæsar & Rex ad præstitutam diem apud Staresolum, cum de iniuriis mutuis inter se audientibus Proceribus exposuissent, pacem inter se renouarunt: Cruciferi quoque pacta conuenta apud Melnū lacum seruare iussi, dicto audientes fuerunt, & cōtrouersa quædam pactorum conuentorum capita, ad mercaturam & cōmercia pertinentia,

Cruciferos
rum præfidiarij
Nessouia
fusi
ab And.
Brochocio.

Cruciferi
pace à
pacem à
Rege petūt
& impetrant.

Vngarorū
& Polono-
rum proce-
rum con-
uentus Kef-
marci.

Sigismundus
Cæs. & V-
ladislaus
R. congre-
diuntur.
Pax inter
Cæsarem
& Regem.

*Coributhus
reuocatur
Bohemia.*

*Fines con-
stituentur
inter Prus-
siam & Sa-
mogitiam.*

*Comitia
Varta Rege
absente.*

*Sophia Re-
gina coro-
natur.*

*Principum
conuentus
Cracouia.*

*Rex Vla-
dislaus a-
lienus à
Friderico
Marchio-
ne.*

*Legatio
Bohemorum
ad Regem
appulit.*

*Coribu-
thus ad Bo-
hemos pro-
fectus.*

tia; conuentu cum Polonis apud Nieffouiam instituto explicarunt. Reuoca-
tus deinde est à Rege Coributhus è Bohemia, vbi non contemnendas vires
habuerat, & auctoritatem sibi apud Bohemos præter Zisce factionem compa-
rauerat. Reuersus inde, cum Dobrinensem dominatum à Polonis non obti-
neret, sollicitabat animos multorum ad res nouas. Qua re sibi magnū odium
apud Regem & Proceres conflauit. Missi deinde à Rege Zbigneus Olesnicius
Episcopus designatus Cracouienfis, Sendiuoius Ostrogogus Palatinus, &
Dobrogostius Szamotulius Castellanus Poshaniensis, & Stanislaus Ciolcus
Procancellarius, ad regundos fines cum Cruciferis in Samogitiam, certis si-
gnis Samogitiam à Cruciferorū ditione diremerunt. Nihil præterea memo-
rabile eo anno gestum, nisi quod Proceres cum Nobilitate in comitiis Var-
tensibus Rege absente leges quasdam condidere.

Insequenti autem anno, qui fuit millesimus quadringentesimus vigesim⁹
quartus, duodecima Februarij Sophiæ Reginæ diadema solenni ritu impo-
situm est. Quam celebritatem præter Polonos & Lithuanos Proceres, Sigil-
mundus Cæsar cum Barbara vxore: Ericus Rex Danorum, qui tunc forte
Hierosolyma religionis ergo iter habebat, Branda Cardinalis cognomento
Placentinus legatus pōtificus, Iulianus Casarinus auditor cameræ Aposto-
licæ, qui postea Cardinalis fuit; Ludouicus Bauarorum, Ziemouitus, Vladis-
laus, & Alexander fratres Masouiorum, ac non pauci Silesiæ Duces, itemq;
Torunensis & Elbingensis Commendatores nomine Magistrī Cruciferorū
Pauli Rusdorsij cohonestarunt. Vitoldus venire noluit, incertum, qua de
causa infensor Reginæ factus. Tentatum est in illo conuentu à Principibus
de Hedugi Regis filia Boguslao Duci Pomeranię in matrimonium collocā-
da: cum Vladislaus Rex non obscure alienum à Friderico Marchione, cuius
filio ea desponsa erat, animum præ se ferret, eo quod is auxilia nulla ex pacto
ipsi ad bellum Crucificum miserat. Sed nihil tamē ea de re impetratum est,
dissuadentibus Regi Proceribus, fidemque rebus omnibus potiore ducen-
tibus. Dissuasit & Vitoldus absens, apud quem tunc Fridericus iunior edu-
cabatur, cum res tota ad eum à Rege reiecta esset, Cæsarq; & Reges ad ipsum
ea de re oratores ablegassent. Accessit etiam Pontificis auctoritas postea, qui
Fridericum è sua familia Columnēsi originem ducere profitebatur. Effectū
est autem in eodem conuentu, annuente maxime Cardinale, vt Rex Vladis-
laus Cæsari præter voluntarios, qui certatim crucis militiam à Pontifice pro-
mulgatam amplectebantur, quinque millia equitum ad bellum contra Bohe-
mos Hussos promitteret. Acta & alia nonnulla in secretis colloquiis. Post de-
cimum quintum tādē diem Reges & Principes liberaliter ac magnifice ha-
biti, suas quisq; domos repetiuerunt. Vladislaus Rex Visliciam se contulit: ibi
eum legatio Bohemorum conuenit, petens, vt quando ipse, Vitoldusq; nol-
lēt, Coributhum sibi Regem mitteret. Probauerat enim is priori expeditione
Bohemis industriam, virtutem, ac diligentiam suam. Non modo negatū,
sed bellum quoq; denunciatum Bohemis, ni hæresin abiicerent, & Romano
Pōtifici dicto audientes essent. Profectus est tamen iterum ad Bohemos Co-
ributhus Rege inscio, cum aliquanta facinorosorū & obzatorū hominum
manu, quæ ad eum confluerat. Quam ob rem suspicionem Cæsaris, multo-
rumq; præterea vitare Vladislaus nō potuit, quamuis promissa equitū auxi-
lia duce Petro Miedziuecio Cæsari misisset. Quin ea quoq; auxilia, cum per
Morauiam iter facerent, & suspecta se esse iis, quibus suppetias ibant, haud

obscur-

obscurè animaduenterent, oppidisq; excluderentur, verita, ne vbi opprime-
rentur, Olomucio in Poloniam subito reuertere. Hoc anno natus est Vla-
dislaus filius pridie calendas Nouembrijs ingenti patris lætitia, & post quartū
demum mensem religioni Christianæ ritu solenni initiatus, Vladislai nomē
accepit. Adfuerunt autem ei ceremoniæ Pontificis Maximi, Cæsaris, Veneto-
rum, & Mediolanensium Ducum, ac nonnullorum aliorum principū à Re-
ge inuitatorum legati, cum amplis donis puerperæ allatis. Vitoldus vero ar-
genteas cunas centum pondo puero misit. Nihil præterea memoratu dignū
duobus illis annis, nisi quod pestis ingens Poloniam & Lithuaniam perua-
gata est, ita vt Rex cum Regina & Vitoldo in syluis degere cogeretur. Vbi cū
vacaret venationi, casu equi crus fregit, in quo curādo menses aliquot Cra-
nislauiz absumpsit.

Anno vero millesimo quadringentesimo vigesimo sexto ad Pentecosten
comitia Lenciciæ habita sunt: ad ea Rex per Masouiam profisciscēs Ziemoui-
tum seniore Duce in gratiam recepit, cum is ipsi primum per filios, dein-
de per se ipse satisfecisset de eo, quod insimulatus erat, quasi in potestate Re-
gis esse nollet. Postea in iisdem comitiis à Rege res magna tentata, sed nō im-
petrata est, quum is promissa eam ob rem in superioris anni comitiis Bresten-
sibus facta nō præstaret. Promiserat autem confirmaturū & aucturū se No-
bilitatis libertatem & prærogatiuas, stationes ecclesiis & monasteriis remissu-
rum, Cuius uenientes autē auenē pēfione liberaturum, si filium suum anno supe-
riore natum Regem post se designarent: conueneratq; vt de iis rebus Rex in
proximis comitiis diplomatis in singulos tractus seu Palatinatus datis, dilige-
ter caueret. Verū is mutato suasu Cæsaris consilio, quum negaret id se factu-
rum esse, consurgens omnis Senatus, diploma suum, quo Regi de filio pro-
mittebat à Zbigneo Episcopo, cuius fidei concreditum erat, receptum, ma-
gno fremitu ac tumultu Rege inspectante concerpfit. Sic re infecta conuen-
tus ille solutus est. Alia tamen via Rex id, q̃ cupiebat, postea perfecit, quum
singulos Senatores priuatim, (quemadmodum Cæsar monuerat) pressasset,
& à singulis chirographa exegisset, itemq; à ciuitatibus & plerisq; conuenti-
bus Nobilitatis, præsertim Russiæ & Podoliæ. Perpauci de proceribus re-
perti, qui maiorem Reipublicæ, quam priuatorum commodorum suorū &
gratiæ regiæ rationem ducerent. Natus est autē eo anno Regi alter filius Ca-
simirus, & intra annum vertentem mortuus.

Porro Vitoldus conducto è Polonia magno numero mercenariorum mi-
litū, fecit eodē anno expeditionē in Pscouienfes Russos, liberos tūc, post ve-
ro in ditionē Moscorum redactos. Nec ea expeditio satis prospera ei fuit ini-
tio, quippe quæ nulla iusta de causa suscepta esset, perēnibus fere pluuiis ma-
dente humo, per se etiam vlginosa, ita vt neq; progredi cōmode exercit⁹, ne-
que pabulari posset. Ad extremum tñ Pscouienfes magna vi auri & argenti in-
fecti pariter & signati pacē redemerunt. Vladislaus vero Rex per idē tēpus de
Nobilitate Russica ditionis Poloniæ quinque millia equitū, duce Ioāne Co-
bilenio Præfecto Sanocēsi in auxiliū Sigismūdo Cæsari cōtra Turcas misit, q̃
ad Brailouum vsq; (q̃ oppidū in extremis Valachiæ & Moldauiz Trāsalpinē
sinibus fuit) longū iter emēsi, duos mēses in eo loco cāpestri vna cū Valachis,
qui & ipsi ex fœdere iussu Regis præsto fuerāt, castra habuere, dum Cæsare vl-
tra constitutum tēpus expectāt. Vbi vero nō venturum esse, Bohemicis rebus
impeditum, intellexerunt, pacato agmine, quēadmodum p̃fecti domo erāt,

Mm 2

reuer-

*Regi nasci-
tur filius
Vladis-
laus.*

*Comitia
Lenciciæ.
Ziemoui-
tus Maso-
uius Regi
reconcilia-
tus.*

*Casimirus
filius Regi
natus, &
paulo post
denatus
est.*

*Expeditio
Vitoldi in
Pscouienfes
Russos.*

*Russi &
Valachis in
auxiliū
Cæsari con-
tra Turcas
missi.*

Ziemouitum Masouius moritur.

reuertere. Detrectabant nonnulli de Russis eam militiam, propterea quod quinæ maræ in hastas ex Ludouici Regis sanctione ipsis non dabantur; eos Rex carcere diuturno coercuit, bonisque multauit. Sed remisit post omnibus multam rogatu procerum, aduocatiam modo Crofensem retinuit. Mortuus est eodem anno Ziemouitus Dux Masouiorum, relictis quatuor filiis, & quinque filiabus. Ac filij quidem sic inter se paternum dominatum partiti sunt, vt Ziemouito Rauensis, Vladislao Plocensis, Casimiro Belfensis ditio cederet: quartus Alexander exors patrimonij, sacris initatus, Episcopus Tridentinus, & post Cardinalis presbyter fuit. De filiabus vero Cimbarca Ernesto Austriæ Duci nupsit, ex qua Fridericus tertius Imperator natus est. Eufemia Venceslao Teschenensium: Cunilia Boguslao Pomeranorum Duci: quarta Agathia Michaeli Duci, qui Sigismundi Vitoldi fratris filius fuit: quinta innupta obiit.

Inquisitio in Regina pudicitiam.

Insequens annus nulla fere aliare, quam probro Reginæ memorabilis est. Eius vero autor Vitoldus fuit, qui siue odio Reginæ, siue cupiditate regni, quam aperte postea præ se tulit, stimulatus, seu denique rumoribus hominū vulgatis permotus, augentē suspicionem in decrepita Regis ætate, tertio, q̄ instabat, Reginæ puerperio, cum omnibus minime mali Regis actionibus moderaretur, facile credulum hominem, vt in pudicitiam Reginæ inquireret, induxit. Captæ duæ puellæ pedisseque Reginæ, Catharina & Elisabetha, sorores Sciucouiz, quæ omnium esse consciæ existimabatur, terrore tormētorum adhibito, confessæ sunt de libidinibus Reginæ, quod cum sex quibusdam amatoribus rem habuisset, sed verene, an falso, compertum non est. Regina vero non audita, plena mæroris ex tam insigni infamia, Cracouiam remissa est. Remittebatur in Lithuaniam asseruanda in custodia, ni Poloni Proceres, & in primis Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouienſis, cuius magna tunc erat autoritas, dissuadisset. Is enim, quum id à Rege clam agi ex apparatu curruum, & mox ipsius confessione cognouisset, percontatus est Regem: quid filiis ex ea natis facturus esset? quumque Rex secum eos fore, & in spem regni educatum iri, respondisset. Apage, inquit Tarnouius, tunc Reges nobis relinquere vis, quos ipse, dum matrem eorum probro afficis, pro tuis liberis non agnoscis? Cæterum Senatus frequens eo rem perduxit, vt Regina se suo ipsi & septem honestarum ac nobilium sceminarum iureiurando purgaret. Posthæc iudicium in Ioannem Strassum à Regina efflagitatum est, quod is princeps hunc de ipsa rumorem apud Vitoldum & Germanos sparsisse diceretur. At is neque confessus, neque conuictus, cum se etiam decreto Petri Vidauij iudicis Siradiensis, cui Rex cognitionem eius causæ mandarat, iureiurando purgasset, & accusatores ad singulare certamen prouocaret, in carcerem tamen à Rege coniectus est Sandomiriz: vbi parum abfuit, quin fumo & vapore prunarum illatarum enecaretur. Tunc autem paulo post Regina filium enixa est, cui Andree Casimiro nomen fuit: atq; ita posthæc Reginæ infamia conquieuit. Sed tamen res ea dissidij, quod deinceps inter Regem & Vitoldum accidit, seminarium fuit. Id vero dissidium gliscens Sigismundus Cæsar tertio deinde anno maleuolētia quadam ductus maxime inflammavit. Cum enim subolsēcisset, subitatum esse Regi Vitoldum, conciliandum eum sibi esse existimauit, à cuius consiliis Regem totum pendere non ignorabat, vt vel committeret eos inter se, vel facilius ipse Regem abastutia alienum circumueniret. Itaque colloquium vtriusque expetiuit: ve-

Regi nascitur filius Andreas Casimirus. Dissidium inter Regem & Vitoldum.

rum id Turcico bello implicatus, in tertium annum distulit. Duxit autem exercitum in Turcas sequenti anno millesimo quadringentesimo vigesimo octauo, quo Golubeciam arcem à Rasciano quodam Turcis, cum ipse eam emerenollet, paruo venditam recuperaret: siue adeo, quo belli Turcici prætextu cessationem suam à bello Bohemico Martino Pontifici id vrgenti excusaret. Sed priusquam ad congressum cum hostibus veniret, retro se transmissio raptim Danubio cum magna parte exercitus ad tutiora loca in Transsylvaniam recepit, proditis hosti reliquis, quos naues capere non potuere.

Hac fere tempestate Vitoldus fretus Polonis militibus, quos non paucos circa se habebat, partim voluntarios, partim stipendio proposito euocatos, Nouogrodensibus Russis, libero populo prætextu controuerforum finium bellum intulit: superataque præter spem eorum difficultate itineris, cum ad Oposcam castra faceret, supplicibus & ingētia dona adferentibus pacem dedit. Ex illo igitur inauspicato bello Turcico reuersus Cæsar Vladislaum Regem incusabat, quod is promissa sibi auxilia non misisset (quæ tamen ille superiori anno frustra miserat) & maiori in eum odio exardescens, vrgere cōsilium illud suum de adiungendo sibi Vitoldo colloquiumque efflagitare.

Nec ægre id impetravit. Dies dicta conuentui apud Lusum ad sextum diem Ianuarij sequentis anni. Cum autem conuenissent Lusum Cæsar cum coniuge sua, Rex, & Vitoldus, actum est aperta fronte de mutuis offensis, ac de Valachis maxime. Postulabat Cæsar ex formula fœderis, vt Valachiam secū pariter subiugarent & partirentur: propterea quod nemini satis fida ea gens esset, & quod sibi ad Turcicum bellum dudum præsto non fuissent. Negabat Vladislaus, id se facturum passurumque esse: parere enim sibi Valachos antiquitus. Nam quod subsidio Cæsari non venissent, ipsius, non illorum esse culpam: venisse enim vna cum Russis, & expectasse frustra superiori anno. Et cessit quidem in ea re Vladislao Cæsar: cæterum secreto lōge alia cum Vitoldo egit. Societatem enim cum eo iniit, ac diadema ipsi regium pollicitus est, vt eum cum Vladislao Rege Polonisque committeret. Non recusabat id quidem Vitoldus, homo ambitiosus & ingentis spiritus: at negabat, sibi inuito Vladislao Rege accipere licere. Itaque ad Vladislaum callide & blande affectata à Cæsare & vxore eius via, perfectum est, vt is cohonestandæ patriæ gratia non abnueret, si senatus Polonicus assentiatur.

Ad Senatum vero cum res relata esset, & præsens ipse Vitoldus hoc sibi concedi peteret, dicendisque sententiis, quo minus libere dicerentur, non optimo exemplo intereſset, princeps senatus Albertus Iastrembiecius Archiepiscopus Gnesnensis longis verborum ambagibus vsus, nihil tamē certi statuebat. Post hunc Zbigneus Olesnicius Cracouienſis Episcopus grauissimis verbis Vitoldi præsentis consilium reprehendit: pactorum conuentorum, quæ Rex, quæque ipse cum Polonis sanctissimo iureiurando interposito olim firmassent, & quibus Lithuaniam Poloniæ adiunxissent, admonuit: turpem esse prædēti seni, & saturo gloriæ principi intempestiuam illam ambitionem, quæ magnas secum clades atq; calamitates Lithuanis iuxta ac Polonis importatura esset: cogitare, venenatam esse illam offam, & exitiale munus, quod sibi à communi hoste Cæsare offerretur: non hoc illum agere, vt honorē ipsi habeat, sed vt dissidium inter eum ac Vladislaum faciat: & quos coniuictos nullo in cōmodo possit afficere, disunctis ac dissidentibus omne malorum genus inuehat: reputer secum ingentia Polonorum & Vladislai be-

Vitoldus Nonogrodensibus Russis bellum inferre. Nonogrodenses pacē à Vitoldo redemerunt.

Conuentus Sigismundi Cæs. Vladislai, & Vitoldi Lusci.

Cæsaris pacta secreta cum Vitoldo.

Consultatio in senatu de rege Vitoldo.

quod si forte accepto eo, intra biennium non educantur, deinceps vt pro eo nihil debeant. Si prælum intra fines commissum sit, capti vt à Rege redimantur: extra fines vero etiam damna ac detrimenta exoluantur. Captiui hostes vt eorum sint serui, à quibus capti fuerint. Pro vnoquoque Rex, si velit, duos florenos ei, qui cepit, numeret. Monetam nequam Rex, nisi de Senatus sententia, cudat. Equitum aratores & adscriptitij vt immunes sint ab omni frumenti iuxta ac pecuniæ pensione, procuratione, subuectione, & alio quouis onere Regi præstando, excepta rastrali pensione: & ab ea tamen sculteti siue aduocati, qui patroni sunt pagorum, & oppidani agros colētes, vt immunes sint, itemque hortulani, molitores & caupones, qui exiguos colunt agros. Nobilem indicta causa ne liceat præhendere, aut supplicio afficere, excepta causa furti, incendij, homicidij voluntarij, stupri virginum & matronarum, latrocinij, & iis qui vadimonium promittere nollent, aut non possent. Bona item ne Rex cuiquam Nobili absque iudicij auctoritate auferat. Ad fines regundos recuperatores siue commissarios, qui in rem præsentem veniant, ne cuiquam neget. De controuersis, si qui pendente lite amice inter se composuerint, vt ne multa iudiciaria ab eis exigantur, quæ vero multa à litigantibus debebuntur, vt ipse eas Rex per se, vel per procuratores suos exigat, neq; cuiquam exigendas donet. Actuarij siue notarij terrestres, vt ipsi per se adsint in omnibus iudiciis, nec vicariis, nisi necessaria causa impedit, vtantur: atq; eos vicarios, vt integræ famæ apud præsides iudicij edant. Russi vt eodem penitus iure sint cum Polonis, auenæ modo pensione Regi, quoad vixerit, salua. Cuiuuienses quoque ac Dobrinenses post decem annos deinceps vt ab auenæ pensione liberi sint.

Hæc tunc à Rege concessa publice, & literarum monumentis consignata: receptumque est ei vicissim de alterutro filio, vter aptior administrando regno fore videretur, Rege creando, & quum adoleuerit, prærogatiuaque atque beneficia superiorum Regum cunctis ordinibus publice data confirmauerit, coronando. Missi deinde ex iis comitiis legati ad Vitoldum, Zbigneus Episcopus tertium, & Nicolaus Michalouius iterum, qui ei pro Rege satisfacerent. Querebatur enim Vitoldus, traductum se esse ab eo apud Pōtificem, & alios Principes Christianos. Dein vt fœderum eum admonerēt iterum atque iterum, & ad sanam mentem reducerent. Rebellionem enim moliens, nouo sacramento Lithuaniam omnem adigebat, & arces finitimas Poloniæ muniebat. His responsum à Vitoldo datum, quo ille præ se ferebat, non nouandarum, sed stabiliendarum rerum suarum causa ea se facere, ne incautus ab hostibus opprimeretur, ideo quod accepisset, petiuisse à Rege Bohemos, vt se per Poloniam in Prussiam & Lithuaniam exercitum ducere pateretur: ac de eo se præter morem à Rege celatum esse. Rex vbi nulla ratione Vitoldum de sententia dimoueri posse animaduertit, simulque maturari coronationem ad decimum sextum calendas Septembris didicit, negotium dat Iohanni Czarncouio Succamerario Posnaniensi, vt ad confinia Poloniæ & Marchiæ Brandeburgensis obseruaret, atque internuncios Cæsaris & Vitoldi per Prussiam vltro citroq; commeantes interciperet. Nec male successit Czarncouio negotium. Etenim Baptistam Cigallam iureconsultum Genuensem & Sigismundum Rothum Silesium à Cæsare ad Vitoldum proficiscentes cōprehendit, scripturasque ad Regem ab eis ablatas attulit. Missi autem ij erant, vt Vitoldo scrupulum omnem eximerent: qui dubitabat, an Cæsar siue Rex

Poloni Regis filium sibi Regem designant. Regis & procerum ad Vitoldum legatio.

Responsum Vitoldi.

Legati Cæsaris ad Vitoldum.

Roma.

Romanorum, qui Imperatorium diadema nondum adeptus est, potestatem habeat noui regni instituendi, simulque vt diplomata Cæsarea, quibus in Lithuania regnum constituebatur, & Vitoldus Rex creabatur, ipsi afferrent, ac diadema ad tempus allatum iri ab aliis legatis promitterent. Habebant & alia quædam mandata, de fœderibus ac societate Cruciferorum, aduersus Polonos.

His cognitis Rex Czarncouium splendide pro meritis remuneratum, & amplioribus pollicitationibus oneratum, ad præcludendas & obstruendas vias remisit. Propediem enim Germanorum, Vngarorum, & Bohemorum legationes splendidæ cum diademate à Cæsare ad Vitoldum profecturæ erant. Cæterum cum Czarncouius propter aduersam valetudinem ei rei diutius vacare non posset, Nobilitas omnis maioris Poloniæ, Sendiuoio Ostrorogio Palatino & Præfecto, Dobrogostio Szamotulio Castellano Posnaniensi, & Iarando Bruzeuio Palatino Vladislauensi ducibus, nemine iubente, quasi sublato signo armata, itinera & syluas ad Turagoram insedit, dimissis quoque versus exploratoribus, vt, quocunque opus esset, etiam ad extremum Oceanum Germanicum cuncta accurreret, vel cum longe maioribus copiis pro patriæ tranquillitate & honore decertare parata. Iam Francofordiam ad Oderam legati Cæsaris prætergressi erant, quum obsideri vias omnes à Polonis acceperunt: & non ausi periculo sese committere, quum duos menses frustra expectassent, ad Cæsarem reuersi sunt. Non omiseret tamen Poloni longiorem custodiam: quæ cum suspecta esset Cruciferis, suorum sibi consiliorum & conatum consciis, misit Paulus Rusdorffius Magister perquisitum ab iis, hostesne eos, an amicos, ducere deberet? Responsum est: Nihil eius referre, si ipsi intra fines suos armati rerum suarum curam habeant. Si bellum illaturi sint, indicturos id esse prius.

Permolestæ hæc tulit Vitoldus, vbi rescit: sed tamen dolorem apud hospites, ad celebritatem inuitatos, sedulo dissimulauit, & ad finem vsq; Septembris eos apud se retinuit. Fuerunt autem ii, duo Magistri Cruciferorum cum primoribus Commendatoribus: Moscorum, Tuerensium, & Odoiouiensium Russorum Duces, & principes Tartarorum. Cum ergo Vitoldus inuitis Vladislao Rege & Polonis voti se compotem fieri posse desperaret, arte sibi tentandum esse duxit, quod aperta vi peragere non poterat. Sciebat Regem Vladislauem nullo negotio exorari à se posse, si eum in Lithuaniam, cuius desiderio teneri eum nouerat, extraxisset. Itaque missis ad Regem legato præterita excusat, iam se omnem de regno cogitationem deposuisse ostentat, in Lithuaniam eum ad venationes inuitat. Cupiebat Rex ire in Lithuaniam, sed suspecta erat proceribus, qui cum eo Lublini tunc erant, Vitoldi inuitatio, tamque repentina mutatio. Quare mittuntur cum Rege cum alii proceres quidam, tum Zbigneus Episcopus, cuius neque prudentia facile circumscribi, neque integritas corrumpi, neque constantia frangi à Vitoldo posset: quemque Rex reuereretur, vt nequid præter sententiam eius faceret. Non ignorabat hæc Vitoldus: ideoque cum Regem & cæteros omnes, qui in comitatu eius erant, ab extremis finibus Lithaniæ comiter & liberaliter acciperet, vnum Zbigneum negligebat. Vbi vero Vilnam peruentum est, instabat Regi Vitoldus, orando, ne sibi regium diadema inuideret. Negabat ille, licere id sibi concedere, Polonis reclamantibus: eaque de causâ Zbigneum sibi in Lithuaniam proficiscenti, adiunctum esse comitem, qui omnibus neruis hunc

Hospites à Vitoldo ad celebritatem coronationis inuitati. Vitoldi verum consilium.

N a

ipsius conatum impediret & reprimeret. Illum prahensandum, & quoque modo expugnandum esse.

*Vitoldus
Zbigneum
Episcopum
prensat.*

*Zbignei
sponsum.*

Allegat Vitoldus ad Zbigneum, qui eum orent suo nomine, & ingentibus promissis onerent, ne solus honori suo se opponat. Si deduci de sententia nequeat, ut existimationi tamen suae utcumque consulat, & simulari momento temporis coronationem sinat. Acceptum diadema statim se depositurum esse. Si pertinacior ne hoc quidem concedat, pro hoste se illum habiturum esse, & manibus pedibusque adnixurum, ut de episcopatu deiiciatur, quemadmodum Petrus Vissus antea deiectus esset. Immotus ad haec Zbigneus, renunciari Vitoldo iussit: Dignissimum eum sibi videri regio diademate, & summis quibusque honoribus: verum salvis foederibus & iurisiurandi religione assequi id eum non posse. Quocirca suadere se, desineret id affectare, quod ei non honorem, quemadmodum ipse putet, sed dedecus & infamiam sempiternam pariturum, Poloniae vero & Lithuaniae praesens exitium approperaturum esset. Ne errer, non honoris eius gratia id ei suadere Caesarem & Cruciferos, deuotos non magis Polonorum quam Lithuanorum hostes: sed, ut duos coniunctissimos populos, qui coniuncti graues sibi essent, disiunctos commissosque inter se, intestinis atque civilibus propemodum bellis debilitent atque deleant: idque Caesarem vulgo iactare, dictitantem, se os in medium duorum canum coniecisse, ob quod ii ad mutuum usque interitum concertaturi sint. Poneret ergo Vitoldus feniculus, capulo iam proximus, nullos habens liberos, quibus regnum relinquat, modum intempestivae ambitioni: se quidem neque precibus emolliiri, neque largitione corrumpi, neque minis deterri posse, quo minus in hoc cupiditati eius aduersetur. Pluris apud se esse fidem, virtutem, & charitatem patriae, quam fauorem, gratiam, & omnes thesauros Vitoldi. Mirari vero se magnopere, quod Petri Vissi, eiusque deiectionis mentionem faceret, quam sine sua Regisque infamia commemorare non posset: neque id se reformidare. Alia iam esse tempora, & minus turbulenta, minusque deprauata, quam tunc erant, caeca plurium de Pontificatu maximo contendentium ambitione. Paratum autem se esse, non honoris modo, verum etiam vitae discrimen adire pro patria, quae tantam illam rem suae fidei credidisset, neque falsum esse unquam eius expectationem. Atque ita quidem Zbigneus, non sine magna ipsius Vitoldi admiratione.

*Morbus
Vitoldi.*

Inualescebat interim Vitoldi morbus, quem paulo ante siue ex angore animi, siue alia ex causa contraxerat, ita ut ipse desperatione vitae suae cogitationem omnem de regno abiiceret, & ad mortem, uti Christiano Principe dignum est, obeundam sese componeret. Rex ubi animaduertit, viuere eum diutius non posse, Zbigneum & ceteros Polonos proceres in Poloniam amandauit, quod intelligebat, iis praesentibus Suidrigellonem fratrem, se Lithuanis Ducem, quemadmodum animo destinabat, praeficere non posse. Discedens autem Zbigneus, cum rogaretur ab Iuliana Vitoldi vxore, ut supellectilem suam gazamque inde asportaret, ac superstiti sibi seruaret: si quid autem humanitus sibi acciderit, ad cultum diuinum eam conuerteret, assensus non est. Vitoldus vero, quum se viribus destitui sentiret, sacris procuratus, & vere Christianum se mori testatus, veniam superiorum admissorum à Vladislao petiuit, & Lithuanos ei commendauit, petens, ut acta donationesque suas ne rescinderet. Nec multo post apud Trocos spiritum exhalauit, cum octogesimum annum excessisset: Princeps impiger, & vegeto ingenio; abstemius in omni

*Vitoldi
mors.*

omni vita, nihil praeter aquam bibere solitus, in victu temperans, temporis ita perparcus, ut supra mensam iudicaret, & responsa legatis daret. Ceterum in venerem procliuor, in externos liberalis, suos vero metu magis, quam beneficentia in officio continere solitus: statuta fuit mediocri, gracili corpore, radere barbam & genas solitus. Habebat autem in more, ut procuratores bonorum suorum rapinis ditatos excuteret, atque expilaret, rursusque praeficeret.

Post mortem Vitoldi Lithuani & Russorum Proceres suspensi animis haerebant, quidnam secum fieret. Supererat Coributus Vitoldi frater: sed aberat, Bohemis ducem se praebens, nec ullum praclari ingenii specimen in Lithuania ediderat. Porro Suidrigello Regis frater, qui Vitoldum metuens ad Sigismundum Caesarem aliquanto ante profugerat, & Vitoldo indulgente in Lithuaniam redierat, homo erat nihili & ebriosus, & praecipitis iracundiae, sed tamen liberalitate multorum sibi animos conciliarat: imprimis autem Russi ei fauebant, ideo quod à sua secta non alieno eum esse animo existimabant. Sed tamen sensum Regis, penes quem rerum Lithuanicarum summa erat, non tenebant. Posteaquam autem praesenserant, Principatum Lithuaniae clam ab eo ad Suidrigellonem deferri, tunc vero certatim omnes ad eum concurrere, studiaque ei sua probare velle, ita ut ingens circa Regem solitudo esset. Venit deinde Vilnam ad exequias Vitoldi Suidrigello ingenti turba stipatus: elatusque fauore hominum, Vilnensem, Trocensem, & alias quasdam primarias arces occupauit, & pro Duce gerere se absque autoritate Regis cepit. Deinde magis ac magis insolescens, assentatoribus frigidam suffundentibus, oblitus omnium beneficiorum Regis, fraternaeque necessitudinis Regem contumeliosius tractare, carceris & exilii veteris memoriam refricare, venisse tempus dictitans, cum vlscisci eum probe posset: Polonos, qui cum Rege erant, asperius appellare: internuncios, qui à Rege in Poloniam, quive ex Polonia ad Regem mittebantur, excutere, epistolasque refringere. Plus eius amentia atque temeritate, quam suo periculo Rex commouebatur, & quantum poterat, furorem eius & insolentiam lenitate & comitate sua mitigabat. Placatioque is iam futurus esse videbatur, quum res noua oblata denuo furorem eius accendit. Podolii namque proceres, nimirum Paulus Episcopus Camenecensis, vir humi-
*Suidrigello
Lithuania
principatum
arripuit.
Suidrigello
animi im-
pens.*

Id ubi factum rescituit Suidrigello, homo violentus & impotens, fremere, & maledictis Regem Polonosque incessere, & palam vincula necemque praesentibus intentare, ita ut excubare omnes die nocteque circum regiam necesse haberent. Non deerat Polonis, quamuis paucis, animus, non solum ad defendendum sese atque Regem, verum etiam ad inuadendum ac trucidandum Suidrigellonem. Sed Rex, siue quod sibi metuebat, siue quod Suidrigellonem nimio plus diligebat, seu denique quod Lithuaniae quam Poloniae incrementis & amplitudini impensius fauebat, inconsultis omnibus, assensus est de Podolia Suidrigelloni,

Rex Podolia
Suidrigelloni
concedit.

recipienti vna cum proceribus Lithuanis, Regi se eam bona fide redditurum esse, si de ea inter Polonos & Lithuanos non conuenerit: ac deinde ius suum persecuturum ac repetiturum. Ea; de re Zaclicam Tarlonem in Podoliam cum literis & mandatis misit, qui eam Michaeli Babæ Russo Suidrigellonis nomine recipiendâ & obtinendâ traderet. Egredere id ferebat iuuentus Polona, quæ in comitatu Regis erat, & in primis duo iuuenes nobilissimi, Andreas Têcinius, & Nicolaus Dreucius custos Sendomiriensis, cui Rex annulû suum signatoriû, Cancellario & Procancellario absentibus, credebatur. Igitur hi duo ducti amore patriæ scripsere Michaeli Buczacio Præfecto Camenecensi: Regem extrema necessitate adactum, Podolia Suidrigelloni cedere: sed si ipse communi patriæ simul & honori suo consultum vellet, non modo non pareret mandatis regis, verum Tarlonem pariter & Babam comprehenderet. Eas literas, quoniam palam ferri nequibant, Suidrigellone omnes iter in Poloniam capessentes excutiente, conuolutas ceraque contextas, ut speciem cerei præ se ferrent, Tarloni omnium infcio dederunt, ut is, quamprimum Cameneciam venisset, cereum illum Buczacio Præfecto redderet, atque hæc verba adderet: ut si errare ille noller, ex eo cereo vna cum magistratu urbano lumen quæreret. Cum autem Tarlo bona fide omnia fecisset, miratus Buczaci, quid sibi cereus ille, & ambigua mandata vellent, non de nihilo tamen omnia illa esse suspicatus, refracta cera, literas inuenit. Tarlonemque & Babam in custodia habuit.

Polonorum
studium or-
ga Regem.
Comitia
Varta absen-
te Rege.
Decretum de
Rege libera-
do.

Dum hoc agitur in Lithuania, cognouere tandem Poloni, referente Ioanne Olesnicio Marschalco, qui mille ciclos argenti, & alia quædam munera, post reconciliationem à Suidrigellone Regi donata, in thesaurum Polonicum inferre iussus erat, quo in statu Regis res essent. Quare de liberando eo nulla interposita mora, agendum sibi esse existimarunt. Grassabatur quidem tunc dira pestis in tota fere Polonia, sed nihilo tamen segnius comitiis ad sextam diem Decembris Vartam indictis, frequentes conuenerunt. Re diligentius in consilio agitata, expeditio in Lithuaniam decreta: editumque, ut ad mediû Ianuarii apud Kianos pagum supra Veprum amnem armati omnes præsto essent. Tentari tamen prius legatione Suidrigellonis animum placuit: ad eamque obeundam designati, Zbigneus Cracouiensis, & Ioannes Vladislauensis, Episcopi: Sendiuuius Ostrorogus Posnaniensis, & Ioannes Lichinus Brestensis, Palatini. Sed ii cum Varfauiam vsque progressi essent, mandato Regis, nunciantis liberum se iam esse, domos redierunt. Ut enim audiuit Suidrigello, quæ in Vartensibus comitiis acta ac decreta essent, liberum ac reconciliatum sibi Regem dimisit. Eiusdem autem Vartensis conuentus decreto, cura regionum liberorum educandorum ac instituendorum, Magistro Vincentio Cotho Dembinio Custodi Gnesnensi, & Petro Riterfcio Equiti mandata est.

Comitia Sen-
domiria.

Post insequentis anni principium Rex per Chelmensem tractum à Lithuania reuersus, Sendomiriæ comitia habuit: ibi cum de Suidrigellonis insolentia siue amentia plenius cognitum esset vulgo, afferreturque, etiam castella quædam in Podolia per illud tempus ab eius copiis intercepta, Smotriciam circumfessam, Trebouliensem & Leopoliensem oram excursionibus & populationibus diuexari, damnabant omnes præceptis Regis consilium, & bellum aduersus Suidrigellonem flagitabant. Verum peruicit Rex, ut legatio prius ad eum de repetendis rebus mitteretur. Missi itaque Stanislaus Posna-

nienfi-

nienfis, & Ioannes Chelmenfis, Episcopi: Sendiuuius Ostrorogus Posnaniensis, & Ioannes Lichinus Brestensis, Palatini, cum his mandatis, ut Suidrigello castella, quæ in Podolia cepisset, redderet: Lusco & Volynia decederet, ad Regem ad certam diem veniret, ab eoque Principatum Lithuaniae certis legibus acciperet, quem contra fœdera perperam inuasisset: Secus necesse fore Polonis cum Rege ius suum armis persequi. Ferocius his responsum est à Suidrigellone. Nihil enim eorum, quæ postulabantur, faciebat, & alfeuerabat, se quicquid egisset, ageretve, optimo iure egisse & agere: quin etiam reliquam Podoliam à Rege repetebat. Interea dum egeruntur, venit ad Regem Coributus frater Vitoldi cum cæteris Bohemorum Huiitarum, qui post mortem Ziscæ cæci orphanos sese dixere, ducibus, qui Bohemia siue pulsi, siue ultro excedentes, quum Lusaciam diuexallent, Silesiam quoque bellifede Gliuicia posita, longe lateque vastabant, oppida hostilem in modum diripiebant & incendebant, in templa atque monasteria, sacerdotes atque monachos debacchabantur, Ziscæ ducis sui immanitatem secuti: qui moriturus cutem sibi detrahi, eamque tympano induci iussit: fore asserens, ut ad eius tympani sonum animis conciderent ipsorum aduersarii. Cum his itaque se coniunxerat Coributus, captus, & mox pulsus à Pragensibus, & cum primoribus eorum ad Regem venerat, accepta ab eo fide publica. Actum cum his de religione: adhibiti Doctores Cracouiensis Academiae, qui errores ipsorum disputando refellerent. Rex ipse simpliciore oratione vsus, quanta rerum perturbatio secuta apud eos ex mutata religione esset, commemorauit: utque florentissimum quondam Bohemorum regnum ad interitum properaret, sublati magistratibus sacris atque profanis, eueris oppidis & munitioribus, caesis vel fuga dilapsis optimatibus, constupratis honestis matronis & virginibus, agris partim hostiliter vastatis, partim furore quodam ipsorum cultorum desertis, direptis ac dirutis templis, abrogatis ceremoniis, religione contaminata, actam variis portentosisque opinionibus discerpta, ita ut nemini propemodum cum altero conueniret. Quæ omnia, ni mature resipiscerent, præsens & extremum exitium consequi necesse est. Quod si his rebus commouerentur, pollicitabatur, se perfecturum, ut a quibus conditionibus eorum res componeret. Hæc & alia grauissime præfatus, surdis tamen auribus Bohemi ea accepere. Quoad autem illi subistere Cracouiæ, cessatum est à sacris, interdicto Zbignei Episcopi Itaque propter solennes Paschæ dies Casimiriam Bohemi cum Coributo à Rege ire iussi sunt, frementes in Episcopum. Hoc eodem tempore Czenstochouiense monasterium, quod propter peculiarem diuæ virginis cultum, & frequentes non modo Polonorum, sed etiam vicinorum peregrinationes, magnis diuitiis refertum esse credebatur, Poloni quidam, qui iam à Bohemis latrocinari didicerant, diripere atque, ut patratifœderis suspicionem à se in Bohemos amouerent, imagini Virginis matris, quæ vulgo magna religione colitur, vulnus infligere. Cæterum minorem opinionem prædam reperere, meritisque sacrilegii pœnas intra illum ipsum annum expendere.

Dimissis Bohemis cum Coributo, Vladislaus Rex Bieczum profectus, bellum in Suidrigellonem parabat. Eo venit ad ipsum Ludouicus Comendator Toruniensis legatus à Magistro Cruciferorum, deferens eius operam ad componendas res inter dissidentes fratres. Ei gratiæ actæ, factaque potestas, ut id ageret. Misit deinde Rex Ioannem Brezium scribam ad Suidrigellonem, ut

Legatio Po-
lonorum ad
Suidrigello-
nem.

Responsum
Suidrigello-
nis ferrox.

Coributus
venit ad Re-
gem cum Bo-
hemis Hui-
sitis.

Regis sermo
ad Bohemos.

Legatio Ma-
gistri Cruci-
ferorum ad
Regem.

*Legatus a-
ge ad Suidri-
gellonem mi-
sus violatur.
Expedi-
tio
contra Sui-
drigellonem.*

*Suidrigello
foedus i-
citū
Cruciferis.*

*Suidrigello-
nis fuga.*

*Lithuani i-
terum victi
à Polonis.*

*Inducia triū
dierum da-
mnoſa.*

eum ad saniorē mentem reuocaret. Sed eum Suidrigello excandescens contra ius gentium violauit. Quare irritatus Rex, maturauit expeditionem, motisque castris ad Grodlū oppidū supra Bugū annē duodecim dies statua habuit, & maiores Polonos tardius venientes, hostiliterq; pene in suos, quacūq; iter faciebant, grassantes, expectauit. Deinde Bugū fl. traiecit. Interim vulgus omne eius oræ cū iumentis, pecudibus, & facultatib. suis in densas palustresq; syluas sese abdidit. Aduenit & Suidrigello cū sex fere millib. armatorū, arcēq; Lucensē armis, cōmeatu, præsidioq; muniuit. Certatū deinde est leuib. aliquot præliis cū hoste, in quib. omnibus Poloni, vel nullo, vel paruo incōmodo accepto, fere superiores fuere. Senco Dux Russus occisus, captiui nō pauci ad Regē adducti, incēsa Vladimiriā, peruaſatū Vladimiriēse territorium, quod Rex Theodoreto Duci Russo fratris filio donauit, qui & non multo post mortuus Regē instituit hæredē. Nō intermittebat tamē Rex Suidrigellonē ad pacē inuitare, sed nihil inde pacati referebatur. Sperabat. n. ille, Regē breui inde ad aliud bellū à Cruciferis, cū quib. foedus icerat, reuocatum iri. Aduenere deinde maiores Poloni, quib. grauitor de tarditate & neglecta disciplina militari in itinere obiurgatis, Rex cū omni exercitu Styrtū flumiū qui Luscu alluit, difficili ac profundo vado transmisit, cū Suidrigello pontē disiecisset, vltioremque ripam frustra seruasset. Videns autē Suidrigello, se valde imparē esse tanto exercitui, incenso Lusco oppido, arce vero Iuræ Russi fidei cōmendata, ne tentata quidē prælii fortuna fugam iniit. Ducē suū secutæ copię, diuersæ & ipsæ dilapsæ sunt. Sed multi mortales ex his in fuga à Polonis cæsi, captiq; Inter captiuos insignes fuere Rimbodus Marschalcus Lithuania, & Gastoldus. Quos Suidrigello deinde liberauit, cū spondisset Regi, eos Cracouiā, cū Rex iussisset, venturos esse. Cecidere tamen de Polonis quoque nonnulli nobiles & fortes viri, dum incautius Tartaros, qui in castris Suidrigellonis militabant, persequuntur.

Alia quoq; per eodē dies victoria de eodē hoste Belzensem tractū vexatē Polonis parata est. Nā eo sex millia hominū Rex cū Casimiro Duce Masouiorū & Ioanne Menzico Dambrouio Præfecto Russiæ ad præsidium suis miserat. A quib. Olescū arx, cū capi posset, tamen in potestate Bogdani Rohatini Russi qui ad Suidrigellonē nulla necessitate adactus profugerat, præfecturamque eius arcis ab eo, confiscatis à Rege bonis suis, adeptus erat, relicta est, ea conditione, vt eam Regi redderet, cū is Lusco potitus esset. Obsessa est deinde à toto exercitu arx Lucensis, & oppugnata etiam: sed remisse admodum & benigniter, indulgentia quadam Regis, vti creditum est. Et cū pars muri à Polonis bombardarum ictu deiecta esset, frustra tamen impetus factus est. Triū deinde dierū induciæ, per quas de deditione deliberatē, obsessis datæ à Rege, frustra dissuadentibus consiliariis: per quos dies mœnia & propugnacula arcis reſecta sunt, saxa, & alia missilia congesta, & aqua importata, cuius hauſtu à Polonis arcebantur præſidiarii. Post iterum quoque idem factum est, non sine murmure totius exercitus. Fuere tamen inter procures & consiliarios regios, qui noctu clam cum obsessis colloquia habere, & arma eis commeatumq; suppeditare soliti esse dicerentur. At Suidrigello ridiculo magis, quā callido, vt ipse existimabat, commento Polonos ab instituto deterere aggressus, confictis literis nomine Principis Tartarorum ad Regem, vt is Podoliā Suidrigelloni à se donatam redderet. Cæterum vbi is commentum id sibi non procedere animaduertit, legationem de pace ad Regem misit, siue ex animo id agens, siue

produ-

produendi belli, & obsessis subueniendi causa, simulans. Intelligebat. n. Polonos belli ob aduentantē hyemem, grassantēq; in equos luem pertasos, domos reuerti cupere, & ipse Tartarorū ac Valachorū auxilia, cū quib. per hyemē Russiā & Poloniā infestaret, expectabat. Cōuenit, vt procures vtrinq; delecti certa die de conditionibus pacis inter se agerent.

Dein his de rebus tractatur, Rathnum arx regia, proidentibus eam Russis defensoribus, à Suidrigellone capta & exusta est, Chelmenſisq; ora diu exata. Verū eos Ciolcus Præfecti Chelmenſis vicarius cū centū triginta nō amplius hominibus, facto in securos animose impetu, ultus est, ita vt trecentos ex iis interficeret, quadraginta viuos caperet. Ad Cremeneciā quoq; eodē tempore bene res à Polonis desolantibus oram eandem incursionibus gesta est. Cū enim hostes in Polonos paucos consulto per agros palantes ex arce decurissent, excepti insidiis, per pauci in arcē refugerunt, plurimis vel cæsis, vel captis. Continuabatur autē à reliquo exercitu obsidio, & maioribus odiis quā viribus inter obsidentes & obsessos certabatur. Lithuani, & qui cum eis sentiebant, Russi quosq; Polonici generis & Latinorū, vt ipsi loquuntur, ritus in arce repererant, exquisitis suppliciis in propugnaculis, inspectatibus Polonis, necabāt, & omne genus contumeliæ in Polonos iactabāt. Sauebāt & Poloni vicissim in Russos, quosq; ceperāt, vt par pari referret. Conueniebat iā de pace inter procures: Sed eā Suidrigello approbare noluit, nisi Cruciferi quoq; & Valachi foederati, & socii sui pacis eius legibus cōtinerētur. Vtroq; n. in societate adſciuerat, eoq; magnis muneribus illectos adduxerat, vt & Cruciferi rupto foedere Cuiaviā atq; Dobrinū, & Valachi clientes Polonorū, Podoliā & Russiam finitimā armis infestaret: quos quidē cū ingenti prædā à Sniatinensi, Haliciensi & Camenecēsi agro capta redeuntes, Russi regii Buczaciis fratrib. duobus è castris regiis curriculo profecti, & consecuti, magna strage fuderunt, prædāq; excusserunt. Non dissimili, sed pro numero tamē aliquanto minore clade Cruciferi quoq; Crainensē orā vastantes affecti sunt ab agrestibus Cuiaviis ac Dobrinenſibus, Ioanne Iarogneuio, Bartholomæo Vilemborgio, & Dobrogostio Colinio equestri ordinis ducibus, cum ii accepto domesticæ castigationis nuncio, præpeti cursu è castris domū contendissent. Capti sunt ibi Theodoricus Marschalcus Liuonicus, & septem Cōmendatores cū quatuor vexillis, Cracouiāq; ad Regē missi, omnes præter Theodoricum in carcere vitā finierunt. De vniuerso autē agmine illo, in quo septingenti Liuonici equites præter cæteram Torunienſium, Sueconſiū, Tucholienſiū, Slochouienſiūque equitum pariter ac peditū manū, fuere, paucissimi equestres fere euaserunt. Nam reliquos Cruciferorū exercitus peruaſata longelateq; Cuiaviensi ac Dobrinenſi ora, viginti quatuor oppidis, & plurimis pagis direptis atq; incensis, arceq; Niessouienſi præsidio munita, incolumis & prædā grauis domū pedem retulerat. Illos vberioris prædæ spes à Iodoco Tucholienſi Cōmendatore ostensa longius prouexerat, & quidem non sine magno compendio, nisi id sanguine suo exoluissent.

Cum igitur de conditionibus pacis Regi cū Suidrigellone nō conueniret, induciis interceptū est bellum, ita vt poſtride calendis Februarii anni sequētis de pacis conditionibus in conuentu Parczouienſi firmandis denuo tractaretur: protinusq; soluta est Lusci obsidio, dimissusq; exercitus. Ac tū demū Cuiavienses illi, quorū ante mēſio facta est, & cōplures alii eiisdē oræ Nobiles cursu omnia prauertentes, & cū agrestibus adunati, illā de Cruciferis victoriam adepti sunt. Miserat quidem Rex & Suidrigello pariter, induciis sic inter se

*Suidrigello-
nis ad R-ge
legatio de
pace.*

*Lithuani à
Ciolco fuſi.*

*Lithuanorū
clades ad
Cremeneciā*

*Russorum sa-
uitia.*

*Cruciferi
Cuiaviā &
Dobrinum
infestant:
Valachi Po-
doliā &
Russiam.*

*Cruciferi à
Polonis pro-
ſtigati.*

*Inducia cum
Suidrigello-
ne.*

factis, legationem ad Cruciferos, ut ne Poloniam bello vexarent: sed tardius ea peruenit, cum iam hostes satis in homines omnis ordinis & ætatis, innocuaque tecta debacchari, præda onusti domum reuerterentur. Rex vero Lusco discedens, in Chelmenfi regione aliquandiu substitit: per quod tempus Russi Volynii nullum genus crudelitatis omiserant in Polonos, qui ibi post pacem factam & discessum Regis cum mercibus omnis generis Lucensibus venum expositis, siue alia quavis de causa remanserant, aut antiquitus domicilia fixerant. Tempora etiam, quæcunque Russi citius non essent, crudeliter exusta & euerfa sunt.

Rex Leopoldus impet.

Rex beneficium calamitosos.

E Chelmenfi deinde ora Rex Leopoldus contendit: quo cum ingens Cuiavienfium ac Dobrinenfium Equitum multitudo conflueret, opem & subsidium Regis afflictis & perditis Cruciferica incursione rebus suis atque suorum implorans, magna in cunctos ac profusa benignitate usus est: cumque immensis donationibus sese & ætarium suum exhausisset, ecclesiastica illis bona dilargiri cepit, ut per hyemem duntaxat eorum usufructu sustentarentur. Perniciosi exempli ea res visa Antislitibus. Itaque Albertus Archiepiscopus Gnesnensis, & Zbigneus Episcopus Cracouiensis cum primoribus ecclesiarum sacerdotibus propere ad Regem excurrerunt, tam iniustas donationes eius repressuri. Et Archiepiscopus quidem demisse frustra orabat Regem: Zbigneus vero maioris animi vir grauius in eum inuectus est, cum præterita eius peccata commemorans, tum iniustas illas alienorum bonorum donationes reprehendens: ni incepto abstereret, grauiore se in eum censura & animaduersione usurum esse minitans. Excusantique Regi necessitatem, & piam calamitosorum hominum commiserationem, adiecit: Nihil ea commiseratione & misericordia opus futurum fuisse, nisi ipse calamitatem illam sua culpa inuexisset. Vulgo enim iactari, ab eo ipso Cruciferos quiescentes excitatos esse. Quod si id verum non sit, non esse tamen ipsum culpæ expertem, propterea, quia iustum aduersus sceleratum & ingratum fratrem bellum, quod paruo negotio debellari potuerit, peruersa quadam sua indulgentia duxisset, commeatumque & arma obseclis Lucensibus subministrasse diceretur. Inducias quidem certe, per quas illi se recrearent, bis eis contra omnium sententiam concessisset. Ita tunc Zbigneus, (quanquam nihil cuiquam Rex in eius diocesi præter quædam Miechouienfis monasterii donat) non tam suam, quam publicam ecclesiastici ordinis causam agens.

Comitia Nepolomicia.

Hedwigis filia Regis obiit.

Conuentus Parczonia sine successu.

Reuersus deinde Rex est in Poloniam ad comitia, quæ Nepolomiciam ad vndecimam Nouembris diem indixerat. Ibi Hedwigis filiam Friderico iuniori Marchioni Brandeburgensi desponsam, immatura morte defunctam amisit. Creditum vulgo est, veneno eam à nouerca sublatam esse: ne quo filii suis impedimento ad regnum adipiscendum esset: eo quod Casimiri Magni, cuius grata etiã tunc erat memoria apud Polonos, Regis proneptis esset. Rex quoque ipse æquiori, quam par erat, animo mortem eius tulisse visus est. Post initium vero sequentis anni Lublinum Rex magna Procerum caterua stipatus profectus est, proceresque omnes, excepto Archiepiscopo, Parczoniam ad conuentum cum Suidrigellone celebrandum transmisit. Verum ii cum diu frustra Suidrigellonem moras neccentem expectassent, nullo cum fructu discesserunt. Erat autem apud Suidrigellonem Ludouicus Commendator Torunienfis, qui hoc agebat sedulo Cruciferorum nomine, ne pax cū Polonis coiret. Rex de statu Reipublicæ, ac de impendētibz vndiq; periculis anxius,

ad viceſimam tertiam diem Aprilis Siradiæ comitia habuit: ibi Vladislaus maior natus filius regni ſucceſſor à patre designatus, totiusque conuentus ſuffragiis approbatus eſt. Conſtitutum eſt etiam, ut ſi plura ſimul bella ingruiffent, cæteris omiſſis ad tempus, in id, quod eſſet grauiſſimum, toto conatu & cunctis viribus incumberetur, ne diductæ multipliciter, & extenuatæ copiæ nulli recte ſuſtinendo ſufficerent. Nuptias deinde Rex Ameliæ Maſouiorum Ducis & ſororis ſuæ filiæ, Boguslao Pomeraniæ Duci in matrimonium collocatæ ſplendido apparatu fecit.

Reuertentem in minorem Poloniam, Pabianiciæ (oppidi collegii Cracouiensis baſilicæ) legati Bohemorum Huſitarum conuenerunt, auxilia contra Cruciferos pollicentes, & Coributo Regem reconcilians: adhuc Baſilienſis Concilii propenſionem erga ſe nunciantes. Grata fuit ea legatio Regi & Proceribus, bellū in Cruciferos molientibus: quare comiter & laute legati habitū ſunt, & aſſentientibus Archiepiſcopo & Episcopis, qui tunc aderāt, ad ſacrorū cōmunionem admiſſi. Perfuncti vero legatione, cū reuerterentur, & Cracouiam contra præceptum Regis ex itinere diuertiffent, ceſſatum eſt à ſacris mandato Episcopis, licet abſentis. Contumelioſum id viſum Bohemis, Regi vero & cæteris Episcopis per moleſtū fuit: quod Zbigneus vnus omnium acta ac placita irrita faceret. Accen debāt etiam magis ira Regis Ioannes Menzicus Dambrovius Palatinus Ruſſiæ, & Petrus Koſibocus, qui Bohemos honoris cauſa iuſſu Regis deduxerant. Itaque excauitis in Episcopū & venienti ad ſe Viſlicia dextram beneuolentiæ ſymbolum non porrexit: quin aſperioribus etiam verbis eū increpuit, & ne Episcopatu amoueatur, minatus eſt. At ille imperterritus reſpondit: Fauorem ſe, non offenſam Regis meritū arbitrari, quod ſolus & ſolus & exiſtimationis eius, quæ ab inimicis eius, & maxime Cruciferis, cū aliis, tū in Baſilienſi cōcilio proſcinderetur, curā haberet, prouideretq; omni ratione, ne Rex merito pro fautore hæreticorū traducatur. Et quū de religione agitur, neque Regis, neque cuiusquam omnino vultum aut minas ſe formare, quin id faciat, quod rectum eſſe intelligat. Autoritate Archiepiſcopi ac cæterorum Episcoporum nihil ſe hac in parte moueri, habentē ad ſtipulatores diuini humaniq; iuris profeſſores, Episcopatus amiſſione ſe non terreri, paratū pro religione exilium atq; etiam mortem ſubire. Quum autē Rex ſubiiceret, ſe quoq; diuini & humani iuris peritos diuerſa ſententiæ autores habere, acciti primores Academia Cracouiensis, & cum his cōmiſſi Ioannes Szaffranecius Vladislauiensis, Ioannes Theologus Chelmenſis, Episcopis, & Vladislaus Oporouius Pontificii iuris peritus, Procancellarius Regis, qui poſtea Vladislauiensis Episcopus fuit, haud difficulter reſutati ſunt. Neq; tamen penitus ira Regis in Zbigneum reſedit: admonitusq; iſt eſt à Ioanne Tarnouio Palatino Cracouiensi, ut ſibi diligenter cauere: ſubornatos enim eſſe à Rege, qui eum de medio tollerent. Et egit quidem gratias Palatino Zbigneus, ſed tamen nihil ea nocte, in quam ſibi periculum comparatum eſſe acceperat, de cōſuetudine ſua remiſit. In eodem cubiculo, eodem lecto cubuit, nullam ſibi cuſtodiam adhibuit: nocteq; in tempeſta cū vno ſacerdote & puero lumen præferente ad matutinas ptecationes templum adiit. Neque aduerſi quidquam ei accidit, quod vel Rex mutaffet conſilium, vel vanus ille terror fuiſſet.

Venit autem eodem ad Regem illuſtris legatio Iani Cypriorum, Hieroſolymorum, & Armeniorum Regis, mediterraneo mari per Propontidem & Pontum Euxinum, atq; inde aduerſo Danubio aduecta in Moldauia, & inde

O o

porro

Comitia Siradiæ, in quibus Vladislaus iunior Rex Pol. designatus est.

Legatio Bohemorum Huſitarum ad Regem.

Bohemi ad ſacram cōmunionem admiſſi.

Rex iratus Zbigneo Episcopum minatur. Zbignei reſponſum.

Regis Cypri ad Vladisl. Regis legatio.

porro terrestri itinere non sine magna difficultate in Russiam & Poloniam profecta. Eius legationis princeps Balduinus de Noris Marefchalcus Cypri, donis Regi & Reginae oblati connubium Hedwigis regiae filiae, Regis sui filio, ac ducenta millia aureorum nummum ipsi Regi mutua petebat, bessemq; hoc est, duas tertias partes Cypriorum regni hypothecæ nomine Vladislao Regi offerebat. At nihil impetratum, quod & Hedwigis iam obierat, & pecuniam Rex se habere assidue bellis exhaustum negavit. Misit deinde Rex Laurentiū Zarembam Castellani Siradiensem legatū in Lithuaniam, admonendi in speciem, & sanandi Suidrigellonis causa: reuera autē, ut Lithuanorum procerum animos suā sponte iam a Suidrigellone, cum propter crudelitatem eius, tum propter propensioem erga Russos favorem alienatos, magis etiā clam in eū incitaret: Sigismundumq; Vitoldi fratrem germanum Starodubensium Ducē ad inuadēdum principatum Lithuanorum animaret. Neq; infelix hic conatus fuit. Cognita enim voluntate Regis, Lithuani cū Sigismundo conspirantes, aduersus Suidrigellonē apud Osmianos tūc agentē arma capessūt. Et euasit quidē Suidrigello fugā in Russiam, à Ioanne Monuido de insidiis præmonitus: cupidēq; receptus est, cum à cæteris Russis, tū à Smolensciis: indeq; postea adiūctis sibi Liouonibus Lithuaniam vexauit. Vxorem vero eius Russam Tuerensium Ducis filiam Sigismundus cepit, Lithuaniamq; omnem suam in potestate redegit. Deinde ad Regem misit oratum, vellet iuberet se principem esse Lithuaniae. Missi in Lithuaniam septē de primoribus Polonorum, conditiones Sigismundo tulerunt, ut iureiurando interposito reciperet, se in fide & clientela Regis, qui supremi Ducis Lithuaniae titulum retineret, & Polonorum, semper futurum: eisdē cum eis amicos hostesq; habiturum, suisq; stipendiis eis militaturum, cum Suidrigellone & Cruciferis nullum fœdus contra Regem ac Polonos seruaturum: Oleſcum, Grodum, Rathnum, Lopatinum, & omnem Podoliam, quæ in ditione Polonica fuisset, deinceps quoq; esse passurum: neminem alium, quam Regem & liberos eius in principatu successorem relicturum: Michaelē vero filium, & reliquos hæredes suos legitimos in Trocensi tantum dominatu & patrimonio sibi successores, fidem & subiectionem Regi Regnoq; profitentes, iis vero, si absq; suis hæredibus decederent, Regem & Regnum hæredes fore. Volyniam, quoad viueret, sibi concessam & adiunctā, quemadmodum & Vitoldo concessa esset, se mortuo in ius ac ditionem Polonorum reuersuram esse. Hæc omnia Sigismundi ipsius, & filii Michaelis, Senatusq; Lithuanici, & vniuersæ Nobilitatis consensu approbata, atq; literarum monumentis consignata sunt. Quibus rite peractis, Zbigneus Episcopus princeps legationis regiae, gladium, Principatus in signe, Sigismundo Regis nomine publice tradidit. Interfuit his omnibus Ludouicus Commendator Torunensis, cum tribus collegis à Paulo Magistro Cruciferorum ad ineundam nouam cum Sigismundo, posteaquam Suidrigello principatu eiectus erat, societatem missus. Atq; is enixe studuit, infecta reddere, quæcunq; à Polonis proceribus agebantur: adiutorem ad id naſtus Georgium Butrim Lithuanum, hominem ingeniosum & callidum, quippe qui multas Christiani orbis regiones peragrasset. Sed irriti tamen ii conatus fuere: iussique Cruciferorum legati, velut hostes, Lithuania finibus statim excedere.

Compositis rebus Lithuanicis, ad Podoliam pacandam Rex animum intendit. Et miserat quidem eo non nihil copiarum: sed in Oleſci obsidione tempus exerebant, & minores erant, quam ut Podoliam, cuius nonnullæ muni-

tionēs

tionēs adhuc Suidrigellonis præſidiis tenebantur, subigere possent. Itaq; Leopoli profectus est, ut ex propinquo rectius è re nata rebus consuleret. Ibi Lucensi conuentui ad priores immunitates adiecit, ut Nobilitatis subditi non nisi aduenienti in id territorium Regi com meatum & stationes præberent. Tempora Russorum ne vastarentur, neq; cogeretur quisquam transire ad religionē Romanā. Forte per eos dies Oleſcum oppugnatū erat. Eas igitur victrices copias nouo supplemento auctas, ad recipiendas reliquas munitiones Podoliam misit: nec magno ea negotio in potestatem Regis peruenerunt. Bratislauiam vero arcē, ne Poloni ea potirētur, Theodoretus siue Fedco Ostrogus Dux Russus, partiū Suidrigellonis, vir strenuus & bellicosus, una cū oppido incendit. Habebat is quidē circa se non contemnendam manum, sed nusquā aperto Marte cū Polonis regerebat, nec se certo loco tenebat. Ex insidiis vero Polonos la cessens, sæpe fusus fugatusq; erat. Cum autē hominem in late patentibus cāpis cum expedito equitatu vagantem adipisci, & perdomari difficile esset, tēpusq; anni hybernum bello gerendo minime aptum, reuertebantur Poloni, & nihil minus quā bello amplius cum hoste certare velle videbantur, ecce subito Fedco Valachorum, Tartarorum, & Bessarabū auxiliis auctus, & numero militum Regis superior factus, apud fl. Moraquam, qui in Nestrum influit, limosum & late restagnantem, ac fragili iam glacie concretum, regiones flumen superare conantes in vteriori ripa ex insidiis aggreditur. Iam pars regionum angusto tramite impeditum locū transierat, pone carri & impedimenta in mediū recepta sequebantur: cum Fedco magno cum impetu, clamore, & dissono tubarum, timbiarum, tympanorumq; cantu ac strepitu inuectus, nec opinantes adoritur, & in iis stragē edit memorandam. Trepidati re noua & inexpectata Poloni, cum neq; ad extremum agmen receptus daretur, nec ab eo magna auxilii spes affligeret, impetum tamen hostium vtruncq; sustinere. At qui in extremo agmine erant, ubi suorum periculū animaduertere, nil cunctati, contempto omni periculo, partim per constatā viam, euersis & in cœnū deiectis carris, partim per infirmiorē amnis restagnantis glaciē superata difficultate, auxilio suis iam laborantibus accurrerunt, ac prælium instaurarunt. Superabant tamen multitudine hostes, perturbatosq; Polonos & sine ordine pugnantes premebant: pars etiā quasi parta iam victoria ad diripiendos currus discurrebat. Deplorata res Polonorum erat, cū subito quasi diuinitus eis auxiliū affluerit. Kemlicius quispiā tribunus militū cum centū equitibus pabulatū profectus, opportune rediens, & clangore tubarū signo pugne dato, instructā tumultuaria acie, denuo prælium redintegrat, & intentos in pugnam hostes, à tergo pariter, & à fronte fundit ac dissipauit, fugientibus institere Poloni vsq; ad mediam fere noctem, quæ tunc subluſtris erat: & cum neminem viuū seruarent, magnam hominum stragem fecerunt, duodecimque signa capta retulerunt. Dux ipse maturius, quam par fuerat, fuga euasit. De regiis non adeo multi desiderati sunt, & ii fere gregarii. Abest autem locus ille prælii à Leopoli, non minus quadraginta miliaribus bene longis, & tamen, quo die hæc gesta sunt, hoc est, ultimo Nouembrii, quum Rex in templo, ubi tunc totos dies transigebat, diuinam opem sedulus imploraret, non ignatus, cum quam grauib; & insidiosis hostibus exercitui suo res esset, rumor de victoria sparsus totam urbem impleuit. Nec autor eius rumoris inueniri potuit, ita ut vana exultasse lætitia homines viderentur. Sed cum postera luce certo nuncio res omnis, ut gesta erat, cognita esset, gratia Deo actæ, ac dona à Rege missa militibus.

Podoliam
cepta à Po-
lonis.

Prælium Po-
lonorum
cum Russis.

Russis vi-
cuntur.

*Suidrigello
à Rege fusus
& fugatus.*

*Comitia
Craconia.*

*Alia comitia
Sandomiria.*

*Regis respon-
sum datum
Concilii ora-
toribus.*

*Tertia comi-
tia armato-
rum Colum
indicta.*

*Conuentus
inter Pol. &
Cruciferos
frustra in-
stitutus.*

*Liuonia à Li-
thuanis ve-
xatur.
Armata co-
mitia.*

Nec multo post cumulata est Regi ea lætitia, profligato à Sigismundo Duce apud Osmianos insigni strage Suidrigellonis exercitu, è Russis, Tartaris, & Liouonibus collecto: de quo ad decem millia caesa, quatuor capta esse, relata sunt. Suidrigello quidem pernici fuga crebro mutando equos euasit. Sigismundus monumentum victoriæ, templum & collegium sacerdotum apud Osmianos postea constituit. Hac geminâ victoriâ Rex latus, Leopoli discedens, Craconiâ ad comitia, ad natalem Christi indicta, venit, & ouans pedibus urbem ingressus, apud complura templa festas supplicationes obiuit, priusquam arcem ascenderet. In comitiis deinde de Prussico bello agi cœptum, resq; integra ad alia comitia, quæ ad secundam dominicam quadragesimæ Sandomiriam promulgabantur, reiecta. Eo porro aduenerunt oratores è Concilio Basiliensi, quod Eugenius Pontifex cum initio approbasset, Ferrariam transferrebat, atq; adeo dissoluebat. Concilium contra abrogare Pontificatû Eugenio nitebatur. Quamquam obstabat Sigismundus Imperator, ut gratiam referret Eugenio, à quo Romæ paulo ante diadema Cæsareum ritu solenni acceperat. Postulabat autem ea legatio, ut Rex cum omnibus populis suis Concilio aduersus Pontificem faueret, & ut vexandis bello Cruciferis superfederet, Concilioq; causam illam omnem cognoscendam & arbitrandam permetteret. Cui responsum est: Non abhorre Regem à pace, si à Cruciferis ipsi satisfaceret. Porro de iis, quæ Præterea Oratores postulabant, diligentius eum consultaturû, ac deinde missurum legatos suos ad Concilium cû certo responso. Ita dimissi Oratores Concilii, in Prussiam ad Cruciferos, ut eos ad conditionem accipiendâ pacis à Rege oblatam adduceret, profecti sunt. Cæterum in comitiis Sandomiriensibus de bello contra Cruciferos administrando nihil remissius agebatur: tamen si gendi eius ratio non expediebat, propterea quod Rex senio cōfectus, & caligantibus oculis munia belli per se ipse obire non poterat: & Lithuanorum, Russorum, ac Valachorum auxilia, cum ea gentes partim domesticis bellis implicatæ essent partim à fide Regis descisissent, defutura erant. Itaq; tertia comitia armatorû ad diem S. Ioannis Baptistæ natalem Colum indicenda, & Bohemorum, quæ offerebant, auxiliis utendum esse, quamuis refragantibus Episcopis, decretum est.

Nec ita multo post conuentu inter Polonos ac Cruciferos opera oratorum Concilii de pace frustra instituto, cû Cruciferi quindecim dies ultra conditû expectati non venirent, euocati Bohemi à Rege duce Czapcone præsto fuere, cōiunctiq; cû maioribus Polonis, quib. Sendiuius Ostrogogius iussu Regis præerat, nouâ Marchiam Cruciferorû imperio subiectâ, crudeliter vastarunt, duodecimq; oppida munita, partim vi, partim deditone ceperunt: quæ quidē omnia direpta ac diruta sunt, Ernbergæ siue Chosno excepto: quod quoniâ munitissimû erat, præsidio firmatû est, quo facilius omnis ea regio in fide regia cōtineretur. Per eosdē fere dies Sigismundus Dux Lithuanorû, adunatis magnis copiis, duodecim dies Liouoniâ depopulatus est, & cingētē prædâ inde asportauit. In Russia vero Gregorius Kerdeius Nofsû Ducē Russû, Suidrigellonis partiû, qui Luscu nō ita pridē interceperat, profligauit & cepit. Vbi statuta armatorû comitiarû dies aduenit, frequēs cōuētus sciuit, ut Rex in Polonia subsisteret: exercitui vero vniuerso, & sumæ rerû præfectus est Nicolaus Michalonijs, Castellanus & Præfectus Craconiësis. Huic Rex dedit in mādatis, ut hostiles regiones ferro, flāma, ac direptionib. vexaret, munitionû vero oppugnationib. astineret. Colo profectus Michalonijs, cû exercitu in Pomeraniâ, nō diu

diu mandatorû regionû memor fuit. Iam maiores Poloni cum Bohemis subacta omni noua Marchia, præter Landisbergum oppidum, in Pomeraniâ antecesserant, & Choiniciam obsidebant. Quoniam autem consultissimum videbatur continētis copiis rem gerere, eo duxit reliquum exercitum Michalonijs, facileque persuaderi sibi ab Ostrogogio passus est, ut cœptam Choiniciâ obsidionem prosequeretur. Erat autem oppidum bene munitum, comineatu, præsidio, & omni apparatu belli instructissimum. Vbi in longius tempus obsidionem eius duci animaduertsum est, institutus cuniculus, quo ex improviso in oppidum irrumperetur: verum is non altè ductus, priusquam perduceretur, subsidente sabuloso solo obrutus est. Tentata deinde vi & impetu oppugnatio, exiccata fossa oppidum ambiente. Sed inde quoque, multis vulneribus acceptis, nullo cum fructu discessum est, cum primi Bohemi in tutum se recepissent. Iam difficiliore annona propter multitudinem & vias ab hostibus infestas Poloni utebantur, & ex pabuli inopia plurimos equos amittebant. Itaque sero regionum mandatorum recordati, quum totos duos menses in obsidione Choiniciâ casso labore consumpsissent, ea soluta, castra mouerunt, & in interiora Pomeraniæ populabundi progressi sunt: prætergressique nonnulla oppida, direpto Peplinensi monasterio, magnifice ædificato & opulento, ad Dersaniâ peruenerunt. Præcesserant & præterierant oppidum Bohemi, qui primas stationes seruabant, & loca metandis castris capiebant. Poloni vero, quo minus in suburbana prædandi causa discurrent, cohiberi à ducibus nequiere. Erat in oppido validum hostium præsidium. Nam ii quocunque admoturos esse Polonos suspicabantur, omnia præsidia ex propinquis munitionibus deducta noctu eo contrahebant. Id igitur præsidium occurrit Polonis ad extrema suburbana: sed tamen, quo minus ea incenderentur, prohibere non potuit. Itaque late vagante incendio, in oppidum se hostes retulerunt. E vestigio aduerso ac vehementi vento flante, urbana quoque ædificia flamma corripuit: nec ea restingui vllō cum hostium ipsorum, tum ad extremum etiam Polonorum conatu potuit. Sic oppidum munitius & opulentius, quam Choinicia, quasi fortuito incendio conflagrauit: præda omnis, præter eam, quæ in subterraneis cellis & fornicibus absconsa erat, igne corrupta: captiuorum supra decem millia fuisse dicuntur. Ex his quicunque Bohemi fuerunt, Czapco reuertens, ut sibi condonarentur, impetravit: traditos, quod Teutonibus contra Polonos eiusdem secum originis & linguæ militarent, corripuit, pyraque ingenti extructa exussit. Eius exemplum secutus Ioannes Strassus Bialaczouius nauticos homines in ergastulo conclusos, quorum inter Cruciferorum præsidia non pauci fuere, circumiecta palea & arida materia succendit. Qui cum effracto ergastulo ligneo effugere vellent, aduersis Polonorum hastis excipiebantur, donec Michalonijs superueniens cædem eorum repressit, ignemque restinxit. Matronis vero & puellis captiuis iustus honor habitus est, adhibita publice custodia, ne quid contumeliose in eas fieret, aut ne qua priuatim à quopiam occuleretur: omnes ad Vistulam deductæ, traiecitæque nauibus, libera dimissæ sunt. Perhonorificum id fuit Polonis, apud ipsos etiam hostes: omnesque eis omnia bona præcarî: suis vero, qui longe fuissent in populanda Polonia dissimiles, mala imprecari. In templis, monasteriis, & rebus sacris Poloni non eadem abstinentia vti sunt. Sed plus hic valuit ira & dolor immanissime direptorum à Cruciferis in Cuiavia templorum. Itaque Oliuense quoq; monasterium paulo post direptum & incensum est. In-

*Choinicia
obsidetur à
Polonis.*

*Pomerania
vastatur.*

*Perania in-
censa.*

*Oliuen mo-
nasterium
direptum.*

*de durm
castra mota.*

de ad Gedanum castra mota, quatrduoq; in eius vrbis conspectu statua habitata: per quos dies omne id territorium peruastratum, & munitio portus lignea difiecta.

*Isenecia
arx capta &
incensa.*

Desolata vsque ad mare Pomerania, reuertentes alio itinere Poloni, Tucholiensem & Isenecensem oram vastabant. Cum autem apud Iseneciam statua haberent, de pace ab hostibus tractari coëptū est. Dum colloquuntur inter se primores, pauci de Polonis iuniores temere impetum in arcem fecere, eosque prægressos exercitus omnis, cum esset sine imperio, quasi dato signo secutus est. Capta momento arx, direpta atque incensa est. Captiui ad vnum omnes trucidati, furore militum, ob interfectum in oppugnatione Ioannem Leuinum Velcinium, nemini parcente. Per moleste id factum, dum de pace agitur, tulere Cruciferi: sed Polonis iniussu id suo, & tamē iure belli, neq; pace neque induciis adhuc constitutis, factum defendentibus, acceleratę sunt inducię trium mensium.

*Inducię trium
mensium.*

Interim autem ad calendas Decembris, vt in conuentu Brestensi de conditionibus pacis constitueretur: captiui Cruciferorum nobiliores facta sponfione sistendi sese, si de pace non conuenisset, dimissi: tenuiores & gregarii, vel cōmutati, vel binis florenis redempti. Poloni munitiones in noua Marchia quasitas retinere, pacti nihil munire interim, nec reficere. Mirum vero est, tum demum Cruciferos de pace & induciis quā diligentissime egisse, cum Poloni peruastrata omni Pomerania (ita vt soli quatuordecim pagi inter lacus & paludes intacti à Polonis relinquenterent) domū reuerterent. Peractis his, exercitus, accepta à Michalouio missione, suam quisque domum dilapsus est. Sed Bohemorum primores Pysdros ad Regem, vt erat ab eo præceptum, profecti, honorifice ab eo accepti & remunerati sunt.

*Fœdus cum
Duce Pome-
rania*

Nouum etiam tunc fœdus contra Cosmirus Dux Pomeranię Stetinenfis cum Rege Vladislao icit, veteri forte violato, quo recepit sub fide & honore suo, vna cum primoribus suis, nullam opem se laturum Cruciferis esse aduersus Polonos: neque passurum esse quenquam, qui contra eos arma sumpserit, per ditionem suam transire. Hoc fœdere facto, & Bohemis dimissis, Rex in Sendomiriensem tractum contendit fugiens pestem, quę maiorem Poloniam inuaserat: quā quidem Ioannes Szafranecius Episcopus Vladislauensis absumptus, Vladislauum Oporouium Procancellarium regni Rege suffragante successorem accepit. Cum autem Prossouię Rex esset, venit ad eum Bohemus quispiam sacerdos Hussiticus à Christiano Astrplogo, nunciatus, vt mortem sibi prope imminentem cauere. Id cum ille semotis arbitris ageret, Zbigneus Episcopus Craconiensis veritus, ne quid de religione Regi suaderet, grauiter obiurgauit Regem, quod neminem de consiliariis ad audiendam Bohemi adhibuisset, Et satisfecit quidem Rex Zbigneo, nihil Bohemum neque de religione, neque de Republica secum locutum esse, sed tamen coactus est cum primo quoque tempore instante Zbigneo dimittere, eo quod spargebatur vulgo suum dogma.

Cometes.

Nec multo autem post cometes non obscurus, plus quam vnum mensem pernox face ad occidentem versa apparuit: regię mortis, vt vulgo tunc creditum est, postmodum euentus comprobauit, prænuncius. Nepolomicię iam Rex erat, quo comitia ad diem D. Martini Episcopi memorię dicatum edixerat: eo venit Elias Alexandri Palatini Moldauię defuncti filius, à minore natu fratre Stephano dominatu paterno eiectus, Regis opem implorans, & in fide clientelaque Regis ac Polonorum, se fore semper, solenni iureiu-

iureiurando promittens. Consecuta est eum & Stephani fratris legatio cum splendidis donis, Lenciciam vsq; Regem sequens, & postulans, vt ipsi potius, quam fratri omnibus inuiso, Rex faueret: fore & ipsum perpetuo in fide & clientela Polonorum, quemadmodum pater maioresque ipsius fuissent. Habebat quidem Elias in matrimonio sororem germanam Sophiā Reginę: sed tamen re in consultationem posita, placuit, vt Stephanus, in quem studia gentis inclinassent, dato iureiurando in verba Regis & regni Polonię, retineret Valachiam, tractumque Sepinensem cum Chocimo, Cecuio, & Chmielouia munitionibus à Rege iure sempiterno reciperet. Helia vero, quo magis Stephanus eius metu in officio contineretur, luculentę possessiones à Rege in Polonia datę sunt. Cæterum cum his ille non acquiesceret, & ad recuperandum dominatum paternum aspiraret, ex fuga retractus, Sirdia deinceps sub honesta custodia cum vxore & liberis vixit. Stephanus vero, sicut conuenerat, Soezauię solenne iuramentum legatis regiis exigentibus præstitit, & vt gratiam referret Regi, non ita multo post Tartaros in ditiones Polonicas excursionem parantes repressit, Bratislauiamque, quę Suidrigellonis præsidio tenebatur, interceptam, Regi restituit. Ex iisdem comitiis missi sunt proceres quidam in Cuiuiam ad conuentum Brestensem, celebrandum cum Cruciferis. Verum ex eo conuentu re non composita, & irritatis animis, incertum, quā de causā, discessum est. Lencicię Rex exitum illius conuentus expectabat: vbi rediere ad eum legati ē conuentu, de bello agi coëptum, visumque est, non expectandam esse ætatem, sed quamprimum immittendum in terras hostiles exercitum. Expeditione fore omnia concretis glacie fluminibus & lacubus, quibus abundat Prussia. Vnare difficultatem faciebat, quod pecunia Regi deerat in stipendium: & prope abfuerat res à seditione superiori ætate apud Choiniciam, fremente vniuersa Nobilitate contra Proceres, quod ii bellum extra fines Polonię sine stipendio decreuissent, receperantque illi, nunquam id se deinceps admissuros esse. Inuentus tandem est modus eius difficultatis explicandę, vt Palatini suę quisque ditionis Nobilitati de stipendio soluendo cauerent.

Hęc vbi didicere Cruciferi, missi mox ad Regem legatis, quas antea repudiabant conditiones, vltro accepere, in duodecim annos pacti inducias. Adiectum, vt ad diuę virginis diem natalem sequenti anno apud Slonscum de pace perpetua tractaretur. Ibi tunc Marschalcus Cruciferorum Liouonicorum ex pacto dimissus, siue adeo sponfione militari solutus, ac Theodoricus Buczaci Præfectus Camenecensis pro eo receptus: qui captus à Fedcone Duce Camenecensem agrum vastante, cum paucitate prædatorum contempta temere in eos erupisset, ac Magistro Liouonum perenti à Suidrigellone donatus erat. Neque enim quiescebat Suidrigello cum Russis: sed cum ipse perse auxilia Tartarorum & Liouonum habens, Lithuaniam per Fedconem & Nossium Duces Russiam regiam ætate præterita Cruciferis incitantibus infestaret, illa occasione vsus, quod Poloni Russi eo bello distinebantur, & quod is Sigismundum Ducem Lithuanorum inuisum iam esse plerisque Lithuanis acceperat. Et sumpserat Sigismundus paulo ante supplicium capitis de Ioanne Monuido Palatino Trocensi, & Rumboldo summo Lithuanię Marschalco, autoribus conspirationis, quę in eum comparata esse dicebatur.

*Pacta cum
Stephano
Palatino cō-
uentu.*

*Tartari re-
pressi à Mol-
dauo.*

*Conuentus
Polonorum
cum Cruci-
feris Brest.
De bello con-
sultatio.*

*Inducię duo-
decim anno-
rum cum
Cruciferis.*

*Suidrigello
Lithuania
infestat &
Russiam re-
giam.*

Libere etiam tunc Suidrigello Lithuaniam depopulatus est, Vilna, Lida, & Trocis oppidis immunitis exustis, & Bresta Russica obfessa: qua non difficulter potitus esset propter com meatus inopiam ac dubiam Russorum fidem, nisi Masouios iussu Regis arma sumpsisse, & aduentare eo nunciatum esset. Tartaros quoque magnis donis ad populandum eam oram Russiæ, quæ Sigismundo parebat, concitavit. verum ii, cum aliquousque progressi, Sigismundum in clientela Regis Polonorum esse intellexissent, mutata statim sententia, in Kiouiensem & Cernichouiensem tractum, qui in Suidrigellonis ditione erat, populabundi excurrerunt.

Tartari à Suidrigello ne euocati ditionem ipsius vastant.

Comitia Korcini. Legati ad Concilium Basiliens.

Zbignei Episcopi ad Regem oratio.

Insequens annus millesimus quadringentesimus trigessimus quartus Vladislai Regis morte insignis est. Ac initio quidem eius anni in Lithuaniam is rogatus Sigismundi Ducis profectus Krinchos peruenit. Inde vero stabilito Sigismundi Principatu Korcini, quæ & noua ciuitas dicitur, venit, & comitia ibi per tempus quadragenarii ieiunii habuit: in quibus legati ad concilium Basiliense designati sunt, ad obrectationes & falsas criminationes, quæ aduersus Regem Vladislauum iactabantur, Sigismundi Imperatoris & Cruciferorum refellendas, ac de vniuersa causa cum Cruciferis disceptanda.

Fuerunt autem principes eius legationis, Zbigneus Oleſnicius Cracouiensis, Stanislaus Poſnaniensis, Episcopi, Ioannes Konieczpolius Cancellarius regni, & Nicolaus Laffocius Decanus Cracouiensis. Non putauit autem Oleſnicius sibi prætermittendam occasionem castigandi Regis priusquam peregre proficisceretur. Itaque in illo ipso confesso, grauissimis id verbis egit, in hanc sententiam locutus: Non recusare se iniunctum legationis onus pro honore ac dignitate patriæ simul & Regis: sed non posse tamen, quin Regem, quibusdam de rebus pro officio suo, priusquam proficiscatur, admoneat. Veri enim se, ut etiam reuertens à concilio superstitem reperiat, quippe qui tam grandis natus esset, & debilitatis iam viribus. Nescire etiam, quonam pacto pleraque Imperatoris ac Cruciferorum criminationes in ipsum diluat. Nam & ipsum se, & alios plerosque omnes in illo confesso animaduertere in eo nonnullam reprehensione digna. Multas quidem in eo dignas bono principe virtutes relucere: sed non carere eum vitiis, quibus virtutes illæ obscurantur: quæ sint, quod ipso vel iubente, vel permittente, multis per iniuriam, aut certe summo quodam iure, & nimis exacta & acerba interpretatione iuris, bona adimantur: quod oppressi à potentioribus non vindicentur: quod calamitosorum causæ non audiantur, neque decidentur, ipso in profundam notem prolixioribus cœnis indulgente, ac deinde magnam diei partem inerti somno absumentem. In itineribus etiam pergrauem eum esse ecclesiasticis iuxta ac equestribus hominibus, oppidanis & agricolis, propterea quod aulicum suum comitatum, à rapinis, stupris, & iniuriis non cohibeat: subuectionesque & procuraciones præterius & æquum acerbæ, & pignoratione iumentorum, exigere patiatur. Adhæc monetæ eundem potestatem foeminis eum fecisse, eam vero perleuem cudi magnæ Reipublicæ detrimento. Superstitiones vero quasdam ex prisco dæmonum cultu, quas ipse quoque non ignoret, retinuisse. Egisse se his de rebus plerisque omnibus cum ipso, primum semotis arbitris, deinde paucos etiam arbitros adhibuisse, verum quando nihil profecisset, in amplissimi consilii confesso id sibi facere necesse fuisse, ut, quem timor Dei in officio non contineret, pudor hominum duntaxat emendaret. Quod ni hæc quoque profutura essent, acerbioribus deinde

medica-

medicamentis ad sanandum eum vsurum esse. Licere quidem sibi, non minus quam aliis, dissimulando, vel etiam assentando gratiam eius aucupari, sed memorem se esse officii sui, & nullo neque metu, neque gratiæ deserturum esse stationem, in qua se Deus, & Rex ipse, & Senatorem & Episcopum constituisset. Pluris se facere incolumitatem patriæ, quam omnia, quæ vulgo concupiscantur: & pro magnis Regis in se beneficiis antiquiorem sibi esse eius salutem, quam præsentem & assentando quæsitam gratiam, quæ tamen stabilis & certa esse non soleat. Non poterat se diutius Rex tenere, quin sermonem eius interromperet. Itaque fremens atque lachrymans respondit: intemperanter eum & arroganter facere, qui, cunctis aliis senatoribus cum Archiepiscopo ipso Primatæ tacentibus, vnus tam acerbè in se inuehatur. Ibi assurgens cunctus Senatus, eandem omnium esse sententiam, & illam Cracouiensis Episcopi orationem, suam esse, professus est. Quo audito Rex accensus magis à consilio se proripuit, multa Zbigneo minitans: verum cito ad se reuersus, impensius Zbigneum postea dilexit, & corrigere ea, quæ ille reprehenderat, studuit. Albertus vero Archiepiscopus etiam gratias egit Zbigneo, quod maiore fiducia Regis peccata corrigere aggressus esset.

His ita actis, & conuentu soluto, Rex Cracouiam contendit, ut inde porro in Russiam proficisceretur, iusiurandum à Stephano Palatino Valachorum promissum ritu solenni coram accepturus. Dum autem itineri se accingit, nunciatum est, Fridericum quempiam Russum Ducem exulem, cum non contemnenda Bohemorum manu arcem nouam prope Corstenum munire instituisse, vnde in finitimos Polonos & Vngaros latrocinium exerceret. Id ubi Rex accepit, missis confestim aulico comitatu suo manum illam dissipauit: dein iter institutum ingressus, cum Grodecum oppidum in Russia peruenisset, inter prandendum validâ febre correptus est: quam inde accidisse existimatum est, quod nocte præcedenti, quæ præter tempus anni frigida fuit, in syluis diutius lasciniæ cantu se de more oblectans, cœli intemperiem pertulisset. Vbi vitæ suæ finem adesse sensit, sacris mysteriis procurari se iussit, offensas omnes remisit, sibi; ab omnibus vicissim remitti petiuit: testamentum condidit: si quid cuiquam per iniuriam abstulisset, reddi iussit. Filios Proceribus præsentibus atque Nobilitati commendauit, ac Vladislauum quidem diligentius, nam eum tenerius diligebat. Zbigneo vero Episcopo annulū nuptialem ab Hedvigi Regina, quo nihil carius in omni vita sua habuerat, dono misit, veniam superiorum omnium admissorum ab eo petens, & animam suam, liberosque superstites ei commendans. Deinde pridie calēdas Iunias, decimo septimo die, postquam ægrotare cœperat, animam exhalauit, quum regnasset annos duodequingenta, & tres fere menses. Nam quantum vixerit, non constat: Vitoldo quidem natu maior fuit. Tanta autem fuit liberalitate, ut non modo fiscum exhauriret, verum etiam magnam partem regiarum possessionum etiam immerentibus, ac tota interdū singulis hominibus territoria donaret: sic ut quodam tempore Martinus quintus Pontifex maximus prodigaliter eius inhibendam sibi esse duceret, dato ad Archiepiscopum Leopoliensem mandato, ut donationes eius rescinderet. Basilicas Chelmensem atque Kiouiensem in Russiâ instituit, & Episcopis attribuit. Monasterium Lublini D. Brigittæ nomine condidit. In Casimirienſem vero Cracouiæ vicinam parœciam Canonicos D. Augustini institutum profectos induxit: Gnesnensē, Sendomiriensē, & Vislicienſe templū Græcâ picturâ decorauit: in peregrinos hospitalis & munificus.

Senatus Polon. constantia.

Bohemiprogati in finibus Vngaria. Regis morbus, eiusque causa.

Mors Vladislai Regis.

Virtutes & vitia Regis.

Pp

Nullum

Nullum quamuis exiguum munus aspernabatur: nec eos, qui donarant, irremuneratos dimittebat. Aliquid petentibus à se, fere dimidium eius, quod petiissent, largiebatur. Itaque duplum petebant, qui simplum auferre cupiebant: offensarum immemor: ad supplicia de fontibus sumenda lentus: assentatoribus ac delatoribus aurem libenter accommodabat. Cultui diuino apprime deditus, Ieiuniorum diebus pane & aqua fere utebatur. Superstitiones quasdam ab ineunte ætate imbibitas ad extremum usque retinuit: in quibus illa fuit, quod quotidie, priusquam prodiret in publicum, ter se in gyrum vertebat, & stipulam ter contractam in terram abiiciebat. Abstemius in omni vita sua, nec nisi aque potui usus: ceterum cibi appetentissimus fuit, itemque balnei, cultu corporis neglecto, neque aliis, quam agnitis pellibus, & laneis fere vestibus usus. Venationum sine ullo modo auidus fuit, interfectas feras maiores, & præsertim bisontes, in Prælatos & Canonicos, Academiaque ac ciuitatis Cracouiensis præfides & magistratus pariter solitus. A pomis ita abhorruit, ut ne odorem quidem eorum ferret. Statura fuit mediocri, facie oblonga, macra, & ad mentum contractiore: capite caluo, paruo, & fastigiato, oculis nigris, paruis, & instabilibus: ceruice longa, voce graui & cita. Corpus eius magna pompa Cracouiam relatum, & intra mensem in basilica Cracouiensi frequenti Procerum atque Nobilitatis concursu funus celebratum est.

VLADISLAUS TERTIVS REX.

Anno Chri.
1434.

Maiores Po-
lo. cum Zb-
gneo defun-
cti Regis filio
Vladislao re-
gnum decer-
unt.

Præiudicium
maiorum
Polonorum
agrè ferunt
minores Po-
loni.

Conuenticu-
lum Opato-
nia quorundam.

IAM Zbigneus, ceterique legati ad concilium missi, Posnaniam peruenerant. Cum de morte Vladislai Regis nunciatum esset. Itaque conueniunt frequentes Proceres Posnaniæ, Nobilitasque maioris Poloniae, atque ex consilii sententia Vladislao natu maiori defuncti Regis filio regnum deferunt, & ad Sigismundum magnum Ducem Lithuanorum oratores mittunt, ut ad eam celebratam vel ipse adsit, vel legatos mittat. Molestè hoc maiorum Polonorum præiudicium minores Poloni tulere. Sed tamen quia Zbigneus Episcopus Cracouiensis, homo suarum partium, auctor eius fuerat, & ex Republica maxime esse videbatur, ne qua dissensio, neque mora in re tanta fieret, in eandem & ipsi sententiam decretum fecerunt. Dies modo ad octauum calendæ Augusti prorogata est, quo maiore & splendidior pompa omnia celebrarentur. Erant in equestri ordine duo factiosi ac turbulentii iuuenes, Spirco Melstinius Palatini quondam Cracouiensis filius, ac Derslaus Rithuianus Palatini quondam Lenciciensis filius; qui cum res nouare cuperent, & uterque magnas post se iuuentutis cateruas traheret, Opatonia ad tertium idus Iulias, communicato cum suis consilio, conuenticulum instituere. Ibi omnium una erat sententia: male tantum regnum puero committi, cuius ætate & Regina mater, superba mulier, & Primores ad dominatum abusuri essent, aliter de republica constitui oportere. Confirmabat autem id imprimis Gouorcus Chrobranius, homo senex, multa ex veteri memoria ad rem facientia commemorans. Redierat iam Zbigneus Cracouiensis Episcopus cum Konieczpolio Cancellario, reuocatus ex itinere, reliquis duobus legatis institutum iter Basileam prosequentibus. Ab eo itaque Regina non ignata consiliorum Spitconis atque Derslai impetrauit, ut Opatoniam proficisceretur, turbulentaque iuuenum concilia disturbaret. Non fuit gratus eius aduentus iis, qui illuc conuenerant: sed tamē ille singulari patientia usus, & in consilium admissus, graui & prudenti oratione plu-

ne plurimis persuasit, ut abiecto nouandarum rerum studio, decreto Brestensium comitiorum starent: quo cautum est, ut Vladislau defuncti regis filius, Rex post mortem patris designaretur. Ita conuentus ille nulla re perfecta frustra frementibus seditionis auctoribus solutus est. Nec tamen ii quieuerunt, nacti plures sententiarum adstipulatores: In quibus præcipui fuerunt Abraham Zbanscius iudex Posnaniensis conuentus, & Ioannes Strassus. Nam quum vndique frequentes proceres ac equites Cracouiam ad præstitutam diem conuenissent, iniectus est ab iis scrupulus, nouum & inusitatum esse impuberi diadema imponi: in discrimen autem adduci libertatem & prærogati-
*Controuer-
sia de coro-
natione &
iuramento
Regis nomi-*
uas Nobilitatis, magno labore & sanguine maiorum suorum partas, illa impuberis Regis coronatione: neque enim rite ab impubere iusiurandum dari posse. Quod si in aliud tempus differatur, difficulter exactum iri ab eo, qui iam rerum potiarur. Ceterum hic quoque scrupulus à maioribus natu exemptus est, producto à Zbigneo codice è basilica Cracouiensi, in quo effigies Casimiri magni Regis, dum coronaretur, impubes depicta erat. De iureiurando autem Regis reiecta res ad pubertatem eius, interim autem placuit ut Sophia mater & Proceres sacri pariter & ciuili ordinis pro eo fideiuberent, nec eum prius ad gubernacula regni admitterent, quam iusiurandum rite præstitisset. Conquiescenti iam turbatores illi videbantur, quum in ipso coronationis articulo nouas concitauerunt turbas, vociferantes, ne sibi inuitis paucorum conspiratione Rex imponeretur. Inita denovo suffragia, nec ea tamen libere ferri poterant, factiosis illis altercando tempus extrahentibus, ut præteriret dies, & interim ipsi plura de Nobilitate ad se pertraherent: ii porro, quibus magis placebant quæta consilia, ut tædio diuturnæ moræ domos dilaberentur. Quod ubi à Proceribus animaduersum est, Ioannes Olesnicius cognomento Glouacius Marschalculus è Senatusconsulto pronunciauit ad Nobilitatem: ut quibus placeret Vladislau coronari, in dextram discederent: qui aliter sentirent, in laeuam. Id ubi factum est, una voce omnes Vladislau Regem esse iusserunt. Melstinius vero cum Zbanscio & Strasso, qui in editiorem locum conscenderant contradicendi, deturbati sunt, extemploque coronatio Regis in basilica solenniter peracta est, sole ad vespertum declinante. Postridie in urbem descensum, ad recipiendum ab oppidanis & plebe iusiurandum. Nec tamen ascendit tunc Rex in præparatum sibi in foro solium, contentione orta inter Episcopos & Duces Masouiorum, quod proximum Regi locum sibi utrique vendicarent.

Subsequentibus deinde diebus consultatum est à proceribus de ratione administrandæ Reipublicæ: multorumque sententiarum in Ziemouitum Ducem Masouiorum inclinabant, ut is gubernator regni esset, erat enim vir bonus, & magni consilii. At vicit plurium sententia, metuentium, ne is dominandi dulcedine degustata, ambitione deprauatus, aliquid aduersus Regem & Rempublicam moliretur: & indignum visum est, ad eum summam rerum Polonicarum deferre, qui in clientela Polonorum esset. Itaque placuit, in singulis satrapis siue Palatinatibus singulos constitui prouiso-
*Prouisores
instituti in
Polonia.*
res, in Cracouiensi veto propter monetariam officinam duos, ex iis, qui summis in Republica honoribus non fungerentur, qui quæstores regionum reddituum essent, & intra suos quisque fines negoria publica regio nomine administraret. Sed ne quid tamen noui in Republica, nisi ex amplissimi consilii

Russica & Podolica Nobilitas cum Polonica ex- aquata.
 decreto, statuerent. His quinquagena marcae annua in sumptus constituta. Ibi etiam Russica & Podolica Nobilitas cum Polonica omni iure exaequata est à nouo Rege, non sine multorum murmure, qui remitti illa quoque Russis agere ferebant, quod necesse eis fuit antiquitus, quandocunque & quocunque Rex iusserat, sine vlllo stipendio ad bellum proficisci: ad arces muniendas ac reficiendas operas mittere: de quolibet iugero culto duos auenae, totidemque filiginis modios, & quaternos grossos quotannis Regi pendere. Verum illud maxime permouit Regem, quod à patre & Senatu illam exa- quatione promissam eis esse constabat. Incessit deinde cura consiliarios con- stituendae Reipublicae & pacis: multae vndique difficultates impendebant, cum Cruciferis, cum Sigismundo Imperatore, cum Suidrigellone, cum Sile- siis, qui post mortem Regis finitimas sibi oras Nicolao Cotficio duce latroci- niis infestabant. Ne domi quidē vsquequaquē quietae res erant, nouatorib. illis.

Nobilitas co- tra ecclesia- sticos premit.

Legatio Polo- norum ad Sigism. Imp.

Cum Cruci- feris conuen- tus.

Liouones & Samogitis fusi.

Inducia pro- rogata.

Pacta cum Silesiis.

Nobilitatem aduersus ecclesiasticum ordinem ob repressos conatus suos co- citantibus, & ius decimandi, censuraeque ecclesiasticae siue excommunica- tionis in controuersiam vocantibus. His de rebus omnibus frequenti Sena- tu actum. Et ad Sigismundum quidem Imperatorem missi legati Cancellarius & Marechalchus, quo a quiorib. conditionibus pacem conficerent, con- iugium duarum. filiarum Alberti Ducis Austriae generi Casareo nouo Regi fratrique eius petere iussi sunt. Sed suspensa res ab Imperatore, vt prius diffi- dorum causa conuentu instituto summouerentur, ei; rei constituta dies ad Pentecosten sequentis anni. Quod autem tunc nihil impetratum est, in causa fuit illud, quod Imperator tutelam Regis, & gubernationem regni sperabat, & ambiebat, legatosque largitione & pollicitatione frustratentarat, vt eum sibi honorem publice vel simulate deferrent, repudiatio honestius, quam diuulgarat. Cum Cruciferis conuentus actus apud Racianum & Zlotoria- riam ad natalem D. Mariae, sed vtrinque re infecta discessum, propterea quod in expectatione erant Cruciferi, quoniam modo succederet Liouonibus, qui Samogitiam & Lithuaniam cum Suidrigellone tunc bello vexabant. Et iam Poloni discedentes Brestam Cuiaviensem peruenerant, cum eos Commendator Osterrodenensis consecutus est, de pace postulans: fessellerat enim Cruciferos exitus Samagitici belli. Nam Liouones praeda onusti à Samogitia reuertentes, in sylua quadam succis arboribus impediti, à Samogitis, & circumuenti ma- gna strage profligati erant. Atque id Poloni quoque eo ipso puncto tempo- ris, quo Commendator aduenit, cognouerant. Prorogata sunt tamen indu- cia ad tertium nonas Maias insequentis anni, & de alio conuentu constitu- tum.

Cum Silesiis quoque Bendzini conuentus actus est, ipsis postulanti- bus, propterea quod Cristinus Cozeglouius Castellanus Sandecensis da- mna passus à praedonibus Silesiis, cum foenore ipsis vicem referebat, & Gliuici- am oppidum in Silesia interceperat. Renouata pax his conditionibus, vt Cot- ficius turbator pacis vna cum sociis suis vtrinque pelleretur: damna data ac- ceptaque inuicem compensarentur. Deinceps vero, si quod latrocinium ab al- terutris in alteros patraretur, ad id armis persequendum vt praesto essent ii quoque ipsi, à quorum parte id extitisset. Nec diutamen haec à Silesiis obser- uata sunt, ad ingenium redeuntibus. Podoliam vero cum Suidrigello infesta- ret, ac Fedconem Nesuissensem Ducem cepisset, repressus est à Polonis du- cibus Vincentio Szamotulio, & Michaeli Buczacio: receptusque & libera- tus Fed-

rus Fedco Bratislauiam & Cremeneciam Regi dedit, moxque rursus conce- dente Rege eas, quoad viueret, retinendas recepit, cum se vna cum posteris su- is in fide & clientela eius, & regni fore solenni iureiurando professus esset. Porro domi diutius res agitata inter Ecclesiasticum atque Equestrem ordi- nem, conuentumque sapius, neque tamen conuenire quicquam inter partes poterat, Melstinio, Zbanficio, & Strasso omnia miscentibus. Temperatum ta- men est à vi, metu interdicti ecclesiastici. Tandem pedetentim turba omnis conqueuit, compluribus ex iis, qui antesignani erant illarum turbarum, in- tra breue tempus extinctis, ceteris religione & metu interdicti ecclesiastici percussis. Illud autem in contentionem venerat, quod cupiebant politici va- lere constitutionem Iaroslai Archiepiscopi, qua sanciebatur, vt qui agri ex illo tempore colicæpissent, ex iis ne manipularis decima penderetur. Verum ea constitutio per vim expressa esse ferebatur. Præterea, quem agrum quisque Nobilis agresti & adscriptitio depulso sibiiple coleret, vt inde paræco suo de- cimam penderet, quamuis alii prius ea pendi solita esset. Sed neutrum extor- tum, illud modo concessum: vt quoscunque agros Nobilis coleret, ex his canapale ne solueret, neve conueheret suo curru decimam, neque delectum in ea sacardos haberet, nisi data opera vitiosum frumentum à Nobili relin- queretur. Aliud quoque minorum Polonorum intestinum inter ipsos diffi- dum mortuo Spitecone Palatino Sendomiriensi, de conferendis honoribus in conuentu Vislicienfi diuersis partium studiis excitatum, sedatum est: cum esset constitutum, vt vacantes honores iis, qui essent gradu proximi, confer- rentur. Itaque Ioannes Czizouius Castellanus Sendomiriensis Palatinus fa- ctus est: in eius vero locum Castellanus Lublinensis suffectus, & sic aliis alii deinceps successerunt. Briczensem vero Castellaniam Clemens Strelcius alter de primoribus Cracouiensis tractus, Nobilitatis suffragiis adeptus est. Verum hæc duo extrema in sequenti fere anno millesimo quadringentesimo trigesimo quinto acta sunt.

Conuentus deinde rursus cum Cruciferis apud Brestam Cuiaviensem & Sluzeuiam eodem plane, quo superiori anno, exitu actus est. Cruciferis ite- dem ex euentu Samogitici belli pendentes, & Polonorum facilitate abu- rentibus, & ad octauum idus Decembris conuentum & inducias extrahenti- bus. Inde Siradia comitia Rex habuit: ibi de dimittendo Helia Valacho pe- titum ab eius fautoribus, nec tamen impetratum. Sed post paucos dies is, siue praefecti conniuentia, siue custodum negligentia, euasit, & miscere Valachi- am ciuili bello adortus est. Autumno vero eiusdem anni Suidrigellonis exer- citus cum auxiliariis Cruciferis Liuonicis insigni strage in Lithuania à Po- lonis, duce Iacobo Cobilanio in auxiliū Sigismundo Duci à Rege missis, ad Vil- comiriā profligatus est, multi ibi capti, multi caesi, multi Sueta fl. vndis, vbi pra- lium commissum est, suffocati. Ibi robur omne Liouonū cum Magistro & Mar- schalco concidit. Captus est in eo praelio Sigismundus Rothus Silesius, is, qui à Casate ad Vitoldum proficiscens, à Ioanne Czarcouio captus, & sub milita- ri sponsione dimissus, fidem fregerat: itemque Coributhus, qui paulo ante à Bohemia, vbi negligi iam se animaduertat, per Prusiam cum auxiliariis Bohemis & Silesiis reuersus, cum Suidrigellone se coniunxerat. Vterque in profluentem demersus: Suidrigello vero cum paucis Russis effugit, & ex eo tempore Smolenscum, Orsam, Poloscum, Vitepscum, & Russiam fere o- mnem victoris fidem secutam amisit. Miserat interim, dum hæc in Lithuania

Cause dis- sidi inter or- dines.

Diffidium minorum Polonorum intestinum.

Cum Cruci- feris conuen- tus initus.

Suidrigello cum Liuoni- cis Crufife- ris profliga- tus.

Coributhus mors.

Sigismundi Imp. legatio ad Vladislau Regem.
geruntur, Sigismundus Imperator legationem ad Vladislau Regem, ut bellum inter cognatos principes componeret, non tam pacis cupidus, quam quod Suidrigellonis partibus, quem ipse vanis promissis ad id bellum concitaret, metueret. Ei legationi, priusquam de exitu belli Lithuanici cognitum esset, responsum est: Libenter id facturum fuisse Regem si integrum esset: verum credere eum, illos collatis signis iam ferro inter se decreuisse. Vtrilibet autem cessisset victoria, eum difficilior fore ad æquas condiciones pacis. Commodum legati discesserant, cum de victoria Sigismundi allatum est. Quo minus postea negotii fuit cum Cruciferis in concilianda pace perpetua, cum ii fracti animis duriores etiam condiciones acceptarent.

Conuentus Vngarorum & Polonorum ad Kismar. cum.
Subsequenti anno ad Pentecosten Proceres Polonorum & Vngarorum apud Kismarcom conuenerunt, sublatisque dissidiorum causis pacem inter Reges suos fecerunt. Qua confecta, misit rursus Vladislau Rex legationem ad Imperatorem, coniugium neptium eius sibi fratrique suo postulans. Nec ille abnuit, sed in aliud tempus, quo esset bellicis curis & negotiis Bohemicis solutus, eam rem suspendit. Interim vero ille pacata Bohemia non diu post mortuus est.

Legatio ad Imp. Sigism. Regis Pol. de coniugio.
Inter dissidentes autem fratres Valachos Rex per legatos tunc composuit pacem, partitus inter eos dominatum, ita ut inferior & maritima ora (quam Bessarabiam vocant, in qua Bialogrodium arx est, & Kilia) Stephano: superior vero, hoc est, occidentalis & Russis vicinior cum Soczaui metropoli Eliæ cederet.

Elias Palatinus Moldauiæ iurat in verba Regis Pol.
Qui quidem Elias omni mora postposita Leopolum veniens, in verba Regis præsentis ac habitu regio præsentis, una cum proceribus suæ partis iuravit: vexilloque ritu solenni ad pedes Regis abiecto, in fide ac clientela eius, & omnium deinceps Regum Poloniae semper se fore, & contra quosvis hostes summa ope ipsis affore, professus est. Quo facto, Rex eum sublatum exosculatus est. Proceribus vero Valachis dextram dedit, tributumque centum equorum, totidem, siue (ut volunt alii) quadringentorum sericorum pannorum, quæ Camchæ vulgo vocantur, totidem bouum, ac ducentorum currum Visonis (piscis id prægrandis nomen est cuius ferax est Danubius) in singulos annos imposuit: Scepinensem vero tractum, diplomaque paternum, quo is tractus Stephano donabatur, ex pacto ab eo recepit, in compensationem damnorum, quæ Alexander pater eius in Colomeienli & Sniatinensi præfecturis dederat. Halicienlis vero arcis possessionem Eliæ, quoad viueret, Rex concessit. Post quartum demum annum & Stephanus, & Elias frater iterum cum vniuerso senatu suo in verba eiusdem Regis iurauerunt.

Pax cum Cruciferis & pacta ad Brasiam.
Sub finem anni huius pax cum Cruciferis Prussicis & Liuonicis Brestæ Cuiaviensi facta est à Rege: qua cautum est fide & iureiurando principum inter cætera, ut foedus Cruciferorum cum Suidrigellone esset irritum: Episcopis & ecclesiis Polonicis bona sua ac decimæ in ditione Cruciferorum saluæ essent atque liberæ, fructus præteritorum duorum annorum interuersi, ad Pascha proximum ut iis à Cruciferis restituerentur. Episcopo Vladislauensi mille ducenti aurei pro domo Gedanensi diruta soluerentur. Nouam Marchiam

etiam & Chosium Rex Cruciferis, ipsique vicissim Niesoulam, ac ditiorem traiectum Vistulæ apud Toruniam Regi redderent, & nouem millia florenorum ac quingentos aureos numerarent. Iasenciam retinerent: nec fraudi esset cuiquam à suis dominis, ad hostes defecisse: finium regundorum ratio certa præscripta.

De controuersis dirimendis conuenit, ut quotannis bini vtrinque delecti arbitri certo loco conuenirent: sed ita, ut Polonos Magister, Prutenos Rex ederet. Atque hæc pacta conuenta noni Reges, Duces, & Magistri intra annum vertentem à creatione sua, consiliati vero ac subditi decimo quoque anno solenni iureiurando coram legatis alterius partis approbarent: Nobilitas atque ciuitates cauerent sibi inuicem, non fore se dicto audientes dominis suis, si contra hæc pacta venire vellent: idque impune fore, principes ipsi suis quisque subditis intra certum tempus cauerent.

Sequens annus nulla re memorabilis est, nisi quod cum Sigismundo Lithuanorum Duce de Suidrigellone reconciliando per principes Senatus Polonici, legatos à Rege missos, frustra actum est: Commouerat enim Suidrigello Regem Senatumque Polonicum ad misericordiam supplici habitu adueniens, & Lusum, quod adhuc retinuerat, Regi tradens: quod non multo post Rex Sigismundo repetenti ex fœdere tradidit, ea lege, ut eo mortuo in ditionem Regis & Polonorum eum tota Volynia recideret.

Insequenti vero anno millesimo quadringentesimo trigesimo octauo non usque adeo quietæ res fuere domi forisque. Etenim Spitco Melstinus partim inueterato in Zbigneum Olefnicium Episcopum Cracouiensem odio, quod conatibus suis ad nouandas res intentis obstitisset, partim etiam nouo (quod de hæresi exagitaretur) inflammatus, bona eius Vileuensis Melstinio arci suæ propinqua armata manu inuasit atque diripuit: castellum interceptum præsidio munivit. Citatus à Rege velut publicæ pacis turbator, in gratiam cum Zbigneo rediit, cum ei communium amicorum arbitrio satisfecisset. Quæ tamen gratia diuturna non fuit.

Ea vero causa fuit vtriusque ordinis proceribus, ut in comitiis Corcienensibus mense Aprili habitis sancte se obstringerent, pro perduelle habituros, quisquis iudicia contemneret, armisque priuato consilio sumptis ius suum persequeretur: & quisquis hæresim vllam proficeretur, aut profitescentes defenderet.

Vbi etiam minores Poloni frequentes constituerunt inter se, prouisoribus siue curatoribus regiis deinceps non parere, dominatus eorum pertæsi, siue adeo indignum esse rati, à paribus regi.

Vix dum hoc malum conqueuerat, cum subito aliud exortum est. Derslaus namque Rithuanus, opibus & animo ex direptis propatru sui Alberti Archiepiscopi Gnesnensis superiori anno defuncti, facultatibus auctus, validè peditum equitumque manum coëgit: accitusque ad Regem, negavit se quidquam contra Rempublicam moliri. Dimissus, nocte quadam ad Zatoriam coactum illi exercitum duxit, & scalis ad motis oppidum id cepit, oppidanis nil eiusmodi suspicantibus: deinde Osuiecimensem tractum omnem in ditionem suam redigere adortus est. Et iam Sigismundus Imperator Vngarorum & Bohemorum Rex obierat. Molestum id fuit Regi Senatuque, vicinum & amicum princi-

De Suidrigellone cum Sigism. Duce Lithuanorum reconciliando frustra actum.

Melstinus bona Episcopi Craco. interceptis.

Reconciliatio cum Episcopo.

Comitia Corcieni.

Prouisores amoti.

Rithuanus Zatoriam interceptis.

O'uiacimen-
duces in cli-
entela Regis
Polonia.

principem, eamque oram, quæ promptuarium quoddam est Cracouiæ, à suis vexari. Nec tamen reuocari se à cœpto Derslaus passus est, donec dum incautius statua habet, fufus fugatusq; à Silesiis, Regi Zatoriam tradidit, acceptis ab eo mille marcis impendiorum nomine. Rex vero non prius eam Venceslao O'uiacimensium Duci Casimiri filio reddidit, donec in fide & clientela Regis Polonorum se deinceps fore, solenni iureiurando spondit, & Bernaldum castellum infame latrocinii ipsi concessit. Dederant autem ei tumultui causam Duces ipsi Silesii, qui cum late propagati patrimonia sua in tenues portiones diduxissent, neque pro dignitate inde sustentare se possent, raptò viuere nequitiam turpe aut ignominiosum ducebant: & cum alias in mercatores viatoresque grassabantur, tum post pacem haud multo ante cum Polonis factam, Vielunense territorium nouo latrocinio infestant: quanquam non impune. Nam reuertentes à Laurentio Zarembo, cæteraque Vielunensi Nobilitate prædâ omni exuti, trepide domos dilapsi sunt. Sic ergo tunc Vladislaus Rex Silesios vltus est. Quo fit, vt minus moleste factum illud Rithuianii tulisse videatur.

Expedi-
tio
Polonorum
in Bohemi-
am.

Bohemicum deinde bellum exarsit, neq; spacio temporis diuturnum, neque exitu funestum, cuius hæc fuit causa: Sigismundus Imperator moriens, cum animaduertisset, Barbaram vxorem suam de regno magis, quam de vita sua sollicitam, cum primoribus Bohemorum clandestina consilia conferre: Albertum generum suum Vngaris & Bohemis proceribus diligenter commendauit. Barbara, quæ regna illa ad Vladislaum Regem Polonorum dotalia afferre, quam filiam Reginam videre mallebat, capta Znoimæ, & cum funere mariti in Vngariam ducta est. Post Sigismundi mortem nihilominus Bohemi in duas factiones diuisi, partim Albertum, quem Vngari iam sibi Regem coronarant, partim Casimirum Vladislai Regis fratrem ad regnum iuuirunt. Acceptauit delatum regnum Casimirus magnâ Senatus Polonici parte nequicquam dissuadente: cæterum prouisoribus siue curatoribus regni compendii sui causa, quemadmodum creditum est, in primis suadentibus. Itaque missi in Bohemiam ad adeundam possessionem regni nomine Casimiri Sendinotius Ostrorogius Posnaniensis, & Ioannes Tencinius Sendomiriensis, Palatini, cum non contemnendis copiis, cum quibus sese non exiguus Bohemorum numerus coniunxit, ita vt ad quatuordecim millia essent in eo exercitu. Præuenterat eos Pragæ Albertus, iamque solenni ritu diadema suscepserat: quin cœgerat etiam longe validiorem exercitum, cum de Bohemis & Vngaris, tum ex omni fere Germania, cumque eo obuiam hostibus prodijt. Casimiriani ne iniquo loco cum potentiore hoste pugnare cogerentur, ad Thabori oppidū fossis & carris castra cōmuniunt. Nec Albertus castra oppugnare ausus, non longe & ipse castra sua metatus est. Crebris excursionibus & leuibus certaminibus haud leuia vtrinq; damna accepta. Cum autē Casimiriani, quo tutiores essent ab ictibus bombardarū, quibus acriter petebantur, in oppidum se receperant, dimisit Albertus exercitum: nam difficilis & ipse pabulatione atq; annonâ iam utebatur, & difficilis erat oppidi permuniti oppugnatione. Casimiriani quoque nullo operæ precio facto numis exhausti, & amissis equis Bohemiâ excefferunt. Verum id priusquam Vladislaus Rex factum resciret, quoniam de periculo eorum certior factus erat, nihil deteritus minci legatione Alberti, Poloniam omnem ad bellum Bohemicum exiuit, & in Silesiam cum infecto minorum Polonorum exercitu ingressus, longe late-

Poloni re-
fecta Bohe-
mia exceffe-
re.
Expedi-
tio
in Silesiam.

que eam vastauit. Idem ab altera parte maiores Poloni in inferiori Silesiâ fecere. Inde in Bohemiam Rex progredi, & suis opem ferre parabat. Sed cum de statu rerum Bohemicarum apud Opauiam ex Palatino Sendomiriensi & Bohemia reuertente cognouisset, exercitum dimisit, domumq; rediit.

Non fuerunt in ea expeditione Russi & Podolii, clade domesticâ, quam insignem eius ætatis initio à Tartaris acceperant, impediti. Excurrebāt enim Tartari populabundi in Podoliam, ingentemq; prædā abigebant. Recedentes eos cum Podolii manu validâ factâ persequerentur, in limosam quandam paludem ex metu recipere se cœgerunt: ignariq; locorū, ad actis equis imperū in eos fecerunt. Stabant contra instructi Tartari æquiori loco, eminusq; imbrem sagittarum in Polonos cum cœno conflantes iaculabātur. Ibi ancipiti malo perculsi primi extremis, vt retrocederēt, sibiq; explicandi sese ex illa difficultate locum darent, significabant. At illi actum esse de suis rati, in fugam se prorsus coniecerunt. Nec Tartari occasione defuerunt: obtritis enim primis, cæteros auersos obstinate persecuti, magnâ strage profligarūt, neminem viuū seruantes. Ibi pleraq; Nobilitas omnis & firmamentum Russiæ cum Michaelē Buczacio Præfecto Podoliæ concidit, ita vt crebris deinceps excursionibus absq; motu oram illam omnem Tartari peruastarent. Qua in clade Ioannes Vlodecus egregium fortis & tolerantis viri exemplum præbuit. Is multis vulneribus confectus, quum inter cadauera iacens à victoribus despoliaretur, ita compressit vitalem spiritum, vt, quum barbarus caligas de pedibus eius non sine vulnere rescinderet, digitumque cum annulo præcideret, tamen nullam doloris atque sensus significationem edidit, & incredibili patientiâ vitam seruauit. Eodem anno confirmatum est Vladislao regnum in comitiis Petricomitiis. Poloni prouisoribus, quum Rex iam decimum quintum annum, qui apud Polonos finiendæ tutelæ legitimus est, attigisset, ac iusiurandum solenne dedisset. Sigismundo magno Duci Lithuanorum renouanti pacta conuenta cum Iagellone & Polonis stabilitus principatus regio diplomate. Monetæ quoque probandæ qui præessent, in singulis ciuitatibus designati, valde enim iactabatur nummus. Verum non diu id decretum valuit, præterquam in minore Polonia & Russia.

Tartari Po-
doliā va-
stant.

Pugna Tar-
tarorum
cum Polonis.

Poloni pro-
fligantur.

Comitia Pe-
triconia.

Lithuanorū
pacta reno-
uata cum
Polonis.

De pace inter
Cæsarem &
Regem Con-
cilium Basil.
& Pp. agit.

Legatio Re-
gis Pol. ad
Cæsarem.

De pace deinde inter Cæsarem & Regem Concilium tunc temporis Basiliense, & Eugenius Pontifex per Oratores diligentius egerunt: quo commodius sublato inter hos Principes bello Græcis atq; Vngaris subueniretur. Vtrisque enim grauis erat Turcarum Imperator Amurathes, qui Transalpinam Valachiam iam sibi vectigalem fecerat, ac Russiam & Serbiā vectigales Regum Vngarorum ditiones affligebat. Non abhorrebat à pace Cæsar, ac ne Poloni quidem: iam enim refrixerant studia Bohemorum in Casimirum. Silesii vero Alberto Marchione Brandeburgensi duce accepto à Cæsare, crebris populationibus Poloniam vexabant. Itaq; ex illis ipsis comitiis Petricomitiis quatuor de proceribus legati missi ad Imperatorem Vratislaviā, quo is venerat à Bohemia, multis hinc inde iactatis, eo rem perducebant, vt potestas fieret Bohemis denuo, quem vellent, Regem creandi. Ideo lubentius faciebant Poloni, quod Cæsar secreto pollicitus esse dicebatur Archiepiscopo principi legationis Polonicæ, daturum se Casimiro Bohemiam in dotem cum filia natu minore. Nec tamen de pace conuenire ibi potuit, variante Cæsare conditiones pacis, quorundam consilio & maleuolentiâ, nam ipse vir bonus, &

Inducia cum
Cæsare Polo-
notum.
pacis amans erat. Discedentes autem legati infecto negotio, precibus lega-
torum Pontificis & concilii agre reuocati sunt. Namislouia deinde centatum
de conditionibus pacis, neque ibi tamen ea conuenit: induciæ modo quadri-
mestres, per quas commodius pax conficeretur, constituta. Atque id anni mil-
lesimi quadringentesimi trigesimali noni principio actum.

Comitia
Corcini.
Quo quidem anno foris pax fuit, domi turbæ quædam, siue nouanda-
rū in religione rerum studio, siue ecclesiastici ordinis odio & inuidia, siue vtro-
que excitata, paucorum supplicio sedata sunt. Corcinum ex composito erant
indicta comitia post Pascha, iamq; eo ipse etiam Rex peragrata maiore Polo-
nia & parte Russiæ venerat, quū Spitco Melstinijs clam cū armatis suæ factio-
nis hominibus & agrestibus suis in oppidum improuisus irrupit, & impetu fa-
cto in diuersoria Vladislai Episcopi Vladislauensis, & Nicolai Lassocii Deca-
ni Cracouiensis summo mane, quiescentibus adhuc omnibus, ea diripuit. Idē-
que monasterio fecit, quum ibi Ioannē Konieczpolium Cancellarium, & Io-
annem Olesnicium Marschalcum, qui ibi diuiterant, non inuenisset. Cōmo-
dum enim se subdlexerant, præmoniti à quibusdā Spitconis sociis, quod eū in-
fensum ipsis esse nouerāt, quippe qui conatibus eius antea restitissent. His pa-
tratis, ex oppido suos eduxit, & è regione oppidi curribus & fossis castra muni-
re cœpit. Cæterum priusquā ea perficeret, coadunati omnes, qui circa Regem
erant, impetū in exercitum eius Hincia Rogouio, & Dobeslao Scecocinio du-
cibus, inermes fere in armatum fecerunt: commissoque prælio, quum Spitco-
nem ipsum inter primos pugnam cientem interfecissent, facile cæteros in fu-
gam egerūt. Nec multum ibi sanguinis fusum est, parci enim Rex agrestibus,
qui inuiti dominum secuti erāt, iusserat. In Spitconem palpitantem adhuc iu-
diciū institutum: damnatusq; perduellionis, triduo nudus & inhumatus in
publico iacuit. Raptinū arx eius in ditionē regiam redacta: Melstiniū ve-
ro vxori eius deprecanti concessum. Quin & iudiciū decretumq; suū Rex
procerib. supplicanti. ne quid factū eius posteris obesset, clementer rescidit,
quod amentia deliquisse diceretur. In Zbigneum vero Episcopū conatus illos
suos maxime intēdille existimatus est, partim propter litē quandam priuatam
ex affinitate ortam, partim quod ab eo diris deuotus, & senatu propter hære-
sin abstinere iussus erat. Sed vim eius Zbigneus præmonitus, ad comitia non
veniendo, declinavit. Non minores in Polonia maiore per idem tempus mo-
tus erant, Abrahamo Zbanſcio eos concitante. Fauebat & hic Hussitarum do-
gmati, Bohemosque sacerdotes domi suæ alebat, per quos dogma illud in po-
pulum spargeret. Catholicis vero sacerdotibus & Episcopo Posnaniensi Sta-
nislao Ciolco ita infestus erat, vt is Cracouiā commigrare cogeretur. Eo
vero defuncto, Andreaque Bninio successore ei dato, magis sacerdotes vexa-
bat Zbanſcius. Et perculit quidem eum anathemate Andreas Episcopus: sed
quū ea via nihil proficeret, vi coercere eum adortus est. Coactos enim non-
gentos amplius equites de propinquis & clientibus suis, ad Zbanſcinū arcem
duxit, deditq; sibi quinque Bohemos sacerdotes coegit: quos inſtaurato Poſna-
niæ iudicio publice cremauit. Hoc etiam anno magna pars Cracouiæ gemino
incendio conflagrauit.

Consuetudo
Vngarorum
cum Polonijs.

Ad Pentecosten eiusdem anni actum de pace inter proceres Polonos
& Vngaros, neq; tamen Regibus ipsis absentibus quicquam confectum. Re-
iecta res ad congressum ipsorum Regum, qui antequam contingeret, Alber-
tus Imperator ab expeditione, quam in Turcas nullo operæ precio instituerat,

reuer-

reuerrens, dysenteria ex immoderato esu peponum contracta, vitam finiuit.
Post cuius mortem Vngari perpendentes in quantis essent periculis, Turcico
bello implicati, communicato cum defuncti Cæsaris & Regis sui vxore Elifa-
betha consilio, ad Vladislauem Regem Polonorum vna cum ipsius Elisabethæ
coniugio, tametsi prægnans tunc erat Elisabeta, regnum detulerunt. Missi
publice ad acciendum Vladislauem è Polonia Ioannes Signiensis Episcopus,
Matthias Taloncius Dalmatiæ & Croatia Præfectus, Emericus Marcellus
Magister curiæ, Ioānes Pereneus maior, & Ladislaus Palocius, mense Febru-
ario insequentis anni cum splendido comitatu & legatis ciuitatum Craco-
uiam venerunt, & postulata totius Vngariæ Vladislao Regi exposuerunt.
Rein consultationem Senatus posita, variabant sententiæ Senatorum, dis-
suadentibus multis, difficultatemque duorum amplissimorum regnorum
administrandorum, & Turcici belli magnitudinem exaggerantibus, alijs
contra rem splendoris & gloriæ plenam nequaquam repudiandam esse
consentibus, neque prodehdam barbaris cum florentissimo regno salu-
tem & amplitudinem Reipublicæ Christianæ, quæ illo quasi firmissimo
propugnaculo niteretur: tum quod, illo regno quasi intermedio pariete
sublato, Polonos omnem maximi ac difficillimi bellicum Turcis molem
sustinere oporteret. Pronior in eam partem Vladislaus erat, vt regno suo
paterno contentus esse veller, cum propter illas, quæ modo commemo-
rata sunt causas, tum quod adolescens prouectæ mulieris coniugium fasti-
diebat. Cessit tamen plurium diuersum suadentium sententiæ, & Vngaro-
rum precibus. Et aderat forte Amurathis Turcarum Imperatoris legatio,
quæ viuente adhuc Alberto Cæsare missa, fœdus & amicitiam tyranni, pe-
cuniamque, & centum millium armatorum auxilia Vladislao contra Al-
bertum deferebat. De conditionibus deinde cum Vngaris tractatum.
Conueniebat iam legatis, totius conuentus Vngarici & Reginæ mandata
diserte proferentibus, vt si Elisabeta Regina ex Alberto Cæsare mascu-
lum posthumum peperisset, eum Vladislaus ad Bohemicum regnum adi-
piscendum adiuuaret, Vngaricum ipse ad posteros suos transmitteret. Quod
si nullos mares liberos relinqueret, tum demum vt Alberti posthumus in
Vngaria ipsi succederet. Hæc dum ita constituuntur, interim aduolat ex
Vngaria veredarius cum literis ad legatos, quibus scriptum erat, vt in-
fecto negotio redirent, eo quod Regina filium peperisset. Abiece-
rat illo nuncio Rex omnem de suscipiendo eo regno cogitationem: sed
tamen victus est legatorum perseverantia, qui diserte mandata se habe-
re asseuerabant, vt etiam si Regina marem peperisset, nihilominus Vla-
dislao regnum deferrent. Tum demum Turcarum legationi, quæ ali-
quot menses expectabat, Cracouiæ responsum à Rege datum est: regnum
sibi ab Vngaris delatum esse. Si igitur Amurathes amicitiam suam expeteret,
Vngariam ne infestaret, sociis & clientibus Vngarorum Rasciis redderet, quæ
ademisset. Nam is post expugnatam Smiderouiam, alias etiam quasdam Ra-
scinorum munitiones, partim viuente, partim defuncto iam Alberto Cæsa-
re, ceperat.

His ita compositis, legati Vngarorum, duobus ad deducendum Re-
gem relictis, cæteri in Vngariam reuerterunt. Ac Pereneus quidem apud Sa-
rissam arcem suæ ditionis Regem venientem hospitio accepturus substitit:
Matthias vero & Emericus ad Reginam dolorem & iram dissimulantem

Qq 2

con-

Oratores Vn-
garorum ad
Vladislauem
R. de regno
suscipiendo.

Consultatio
Senatus de
regno Vnga-
riæ.

Turcica le-
gatio ad Vla-
dislauem Re-
gem.

Pacta Regi
Vladislai cū
Vngaris.

Ladislaus
Posthumus
Alberti Cæs-
aris filius.

Turcica lega-
tioni à Rege
Vladislao
responsum
datum.

Basilienſe amoto Eugenio ſuffecerat, & Felicem quartum appellarat, Cracouiam reuertens magna omnium gratulatione exceptus eſt. Tameſi in itinere apud Keueſſum oppidum in Vngaria non multum abſuit à periculo, iurgio inter oppidanos & familiam eius concitato. Nemo tamen de comitatu eius caſus eſt, vulnerati complures: oppidani vero multorum ſanguine & nece, dimidiique oppidi conflagratione, excitati temere tumultus, pœnas luerunt.

Conuentus
minorum
Polonorum
Corcini.
Ingeralo tri-
butum decre-
tum.

Vngarorum
factiones.

Vngarorum
fides lubrica.

Slauonia &
Croatia à
Vladislao R.
recepta.

Casimirus
magnus
Dux à Li-
thuanis re-
nunciatur.

Conuentum deinde minores Poloni bis apud Corcinum egerunt, & auxilia quinque millium equitum Regi in Vngariam decreuerunt. In eorum vero ſtipendia vt agricolæ duodenos groſſos in iugera penderent: ſculteti & nobiles, qui nullos haberent adſcriptitios, octonos & quadragenos. Caterum qui equites per ſe ipſi eam militiam obire vellent, vt & ipſi, & adſcriptitii eorum ab omni penſione immunes eſſent. Fuit autem neceſſarium id ſubſidium, eo quod Vngari apertius iam factiones alere cœperant, ac partim Regi Vladislao partim Regina ſtudebant. Et firmiores erant Regina partes in ſuperiore Vngaria, cuius ciuitates pleræque omnes à Germanis habitatae, non contemnendo externi militis mercenarii præſidio, duce Ioanne Iſcra Bohemo, in fide Regina continebantur. Ab his aduerſariorum agri vexabantur, munitiones etiam partim expugnabantur, partim per prodicionem interceptabantur: Ab altera quoque parte Ladislaus Gar male referens Regi liberatori ſuo gratiam, temerato vna cum Archiepiſcopo Strigoniienſi iureiurando, multos in Regina partes potentia & authoritate ſua pertraxerat, & validum exercitum contraxerat. Contra quem Rex, non expectatis Polonorum auxiliis, aulicum ſuum comitatum, Vngaris ac Polonis conſtantem, & quos ad manum habuit Vngaros voluntarios, Nicolao Friſtacio ſiue Vilachio, qui à Regina ad Regem defecebat, & Ioanne Huniade ducibus, miſit, & certam ſibi victoriam pollicentem inſigni ſtrage proſtigauit. Ladislaus tamen ipſe fuga euasit: ſed non ita multo poſt à Friderico Cæſare, qui Alberto patruſi in imperio ſucceſſerat, captus, ſeptuaginta milibus florenorum ſe redemit, cum Regina ſecutus in Austriam veniſſet. Captiuos autem omnes Rex liberaliter dimiſit. Qua clementia permagnam apud Vngaros gratiam inuit, Slauoniamque & Croatiam, miſſo illuc Nicolao Laſſocio Decano Cracouiienſi legato, ſine armis recepit. Friſtacium vero & Huniadem ampliffimis muneribus affecit: & illum quidem Croatia præfectum, (quem illi Banum vocant) hunc vero Tranſyluaniam Palatinum fecit, dein vero etiam Themefſienſi & Seueningenſi præfectura auxit. Poſtmodum vero quum nauiter rem gereret, Turcaſque Vngariam inſeſtantes aliquoties magnis cladibus affeciſſet, etiam Magiſter Vngaricæ militiæ ab Vladislao creatus eſt.

Dum hæc ita ſunt, Caſimirus Regis frater cum plerisque proceribus minoris Poloniae & Ducibus Maſouiorum Caſimiro & Boleslao ſplendido comitatu pro gubernatore in Lithuaniam profeſtus, accepta de arario regio pecunia, Vlnæ magnus Dux à Lithuanis renūciatus eſt, fruſtra reclamantibus Polonis, & fœdera, Regisque aduerſam voluntatem teſtantibus. Verum plus valuit apud Lithuanos præſens metus. Verébantur enim, ne ſi vicarius modo ducis eſſet Caſimirus, Michael Sigifmundi interfecti filius Samogitarum & aliorum fautorum ſuorum ope principatum arriperet, pœnaſque mortis paternæ à ſe expeteret. Quin apud Ruſſos noui iam

motus

motus extiterant, & Smolenscia plebs inprimis tumultuata, ſumptis armis præfectos ſuos cum Nobilitate proſtigat & eiecerat, arcem ſibi ſubiecerat, & Georgium Meſciſlauienſium Ducem dominum ſibi adſciuerat. Sed Caſimirus nouus Dux cum ſubitario exercitu, exuſto oppido, ingentique cæde hominum edita, arcem recuperauit. Hæc igitur cauſa ſiue prætextus fuit Lithuanis creandi ſibi magni Ducis præter ſententiam Regis, & contra pacta conuenta cum Polonis. Petiuit tamen à Rege Vladislao poſtea diligenter Caſimirus, vt factum Lithuanorum, quo ſe magnum Ducem declararint, approbaret: ſed non modo non impetrauit, verum etiam vehementius eum irritauit, quod neque exemplum Regi placebat, & Michaellem Sigifmundi filium Caſimirus patrimonio omni exuerat, & Bielſcum Mielnicum, ac Drohicinum cum omni eo tractu Boleslao Maſouiorum Duci ademerat. Nam Boleslaus eas munitiones auo ſuo Ioanni à Jagellone Rege olim donatas, ſed à Vitoldo deinde ereptas, poſt Sigifmundi demum obitum, ex pacto occupa-

Michael pa-
trimonio o-
mni à Caſi-
mire exui-
tur.

Inſequenti anno minorum ac maiorum Polonorum, ac Ruſſorum auxilia partim ex mercenariis militibus, partim ex voluntariis collecta, ducibus Ioanne Tencinio Palatino Cracouiienſi, Ioanne Oleſnicio Caſtellano Sendomiriienſi; Petro Odrouanzo Palatino Ruſſiæ, Gregorio Kerdeio Palatino Podoliae, Laurentio Zarembo Caſtellano Siradienſi, Ioanne Siennenſio præfecto Sendomiriienſi, Derſlao Richuiano, & nonnullis aliis viris illuſtribus in Vngariam, nequicquam prohibente Iſcra, ad Regem venerunt. Quorum opera ductu Tencinii in ea quidem parte, quæ Austria finitima eſt, ſuperiores fere partes Regis fuerunt, Poſnonienſis arx obſidione liberata: alia munitiones, quæ Regina præſidiis tenebantur, partim per vim, partim per deditionem extrema adhuc hyeme receptæ ſunt. In ea vero ora, quæ ad Poloniam vergit, diuerſa fortuna Regis fuit, ita vt ab obſidione Caſſouia re infecta diſcedere Poloni cogerentur, Keſmarcum amitterent. Scepuſienſem etiam oram, quæ ditionis Polonicæ eſt, & à Zbigneo Epifcopo tunc tenebatur, Iſcra inſeſtare, & Podolinetiam obſideret. Nec tamen eo Rex arma conuertere ab Vngaris permiſſus eſt, ſiue propter graſſantem peſtem, ſiue quod ii vererentur, ne pertæſus tam oneroſi actus buſcenti regni in Poloniam propinquitate loci inuitatus ſeſe ſubduceret. Peſtem tamen ita is contempſit, vt quamuis plurimi paſſim repente conciderent, & in intimum quoque cubiculum eius contagio morbi peruaderet, nihilo tamen minus verſaretur in publico, regiaque obiret munia. Apud Parczouiam vero Poloni proceres cum Lithuanis conuentum egere, cum Lithuanis Polonorum ſuſtraque, Lithuanis rem interturbantibus, concordiam inter Caſimirus Regis fratrem, & Boleslaum Maſouiorum Ducem, & Michaellem Sigifmundi Ducis filium tentarunt. Per quod tempus Moſcorum Dux adiunctis ſibi Tartariſ Caſſanenſibus excuſionem fecit in Lithuaniam, Veſmenſemque tractum ferro & igni depopulatus eſt. Quem Lithuani inſecuti commiſſo prælio fuderunt, & viciffim regionem eius longe lateque vaſtarunt, ingentemque prædam abegerunt. Caſimiro interim Smolensci euentum belli expectante.

Poloni auxi-
lia Regi in
Vngariam
mittunt.

Diuerſa for-
tuna Vladis-
lai Regis in
Vngaria.

Conuentus
cum Lithua-
nis Polonorum
initus.
Excursio
Moſci in Li-
thuaniam.

Sequenti anno maiores Poloni Sileſiæ finitimæ magna detrimenta intulerunt, vlticrebra Sileſiorum latrocinia. Vexatum eſt tamen poſtea nihil-

Sileſiæ vexa-
tur à Polo-
nis.

Tartari Po-
dotiam va-
stant.

nihilominus territorium Vielunense à Vratislaviensibus, Vierussoumque oppidum cum castello incensum, ac dominus eius loci captus. Podoliam vero ac Russiam Leopolum usque; ingentia Tartarorum examina impune ferro ignique vastarunt, & infinitam pene captiuorum multitudinem, cæteramque prædā abduxerunt. Reuertentes præfectus Glinianorum parua cum manu infecutus, magnā strage afflixit, multosque captiuos liberauit: sed ad extremum hostium multitudinē circumfusus, honestam cum suis omnibus mortem oppetiit. Rex ubi de excursione Tartarorum nuncium accepit, Polonos & Russos proceres profuse magis quam liberaliter, non modo pecuniā de redditibus Polonicis proueniente, verum etiam censibus, possessionibus, ac totis præfecturis præter leges Polonorum siue donatis, siue hypothecæ nomine addictis, atque etiam alienis bonis perperam per imprudentiam attributis, remuneratos dimisit. Ex his Petrus Odrouanzus Palatinus Russiæ & præfectus Leopoliensis cum suis Russis festinanter reuertens, cum Agriæ ab Episcopo laute acceptus esset, à Bohemis, qui Cassouia erant in præsidio summo diluculo duce Telepho in oppidum improuiso intruentibus captus est, curruque eius direpti. Cæterum Bohemos cum prædā raptim sese recipientes consecuti Poloni pariter cum comitatu Episcopi, ad internecionem pene ceciderunt, suaque omnia præter ipsum Odrouanzum recuperarunt, quem Telephus in arcem quandam propinquam præmiserat. Sed eum tamen præfectus arcis Iacobus Zuder Regi condonauit, defectionisque suæ impunitatem, placato Rege eo munere, impetrauit. Pauci hostium viui in potestatem Polonorum venere, inter quos fuit ipse Telephus. Hi omnes Simoni Episcopo traditi, non multo post ab eo, isto cum lscra fœdere, & affinitate firmato dimissi sunt. Sub idem fere tempus Nicolaus Czaica, & Nicolaus Komorouius in Scepusio præfecti exiguis cum copiis noctu Eperiassum oppidum, quod modico lscra præsidio tenebatur, ad motis scalis ingressi, raptim direptum incenderunt. Quo repente cognito lscra cum expeditis equitibus eos abeuntes infecutus, facile fulis vel cæsis, vel captis paucis, qui cum ducibus hostem eminus conspectum temere expectarant, prædā fere omnem recepit, Czaicā & Komorouium duces cepit, & ad Brozoueciam ad motis castris, altera arce siue fortuito incendio, siue subiecto à quopiam igni exusta, altera per deditionem potitus est. Quocirca subsidarias aliquot cohortes Zbigneus Cardinalis ad tenendum Scepusium mittere ex Polonia coactus est.

Legati Pon-
tificis duo ad
Regem ve-
niunt.

Ætatis huius initio duo legati pontificii in Vngariam ad Regem iisdem de causis venerunt. Ab Eugenio quidem Iulianus Cæsarinus Cardinalis Episcopus Sabinensis: à Felice vero & Concilio Basilienfi Alexander Ziemouiti Masouiorum Ducis filius, Patriarcha Aquiliensis, Episcopus Tridentinus, & Cardinalis præbyter tituli S. Laurentii in Damaso, non ita multo ante ab ipso Felici creatus. Atque hic quidem ut Felici, ille vero ut Eugenii auctoritatem Rex una cum suis omnibus sequeretur, postulauit. Iustior Eugenii causa Vngaris visa est, quippe quæ Græcos etiam & Armenios ad stipulatores haberet, qui concilio Ferrariam ab eo conuocato, & propter pestem Florentiam translato interfuere. Polonis, quoniam Academia Cracouiensis auctoritatem Concilii defendebat, & non modo Zbigneum Cracouiensem Episcopum, sed etiam Vincencium Archiepiscopum Gnesnensem Cardinalis præbyteri honore ornari at Felix, tutius visum, neutrum, donec dissidium illud maneret, pro Pontifici summo agnoscere. Egit deinde Iulianus cum Rege & Vngaris de pace faci-

cienda

cienda cum Regina Elisabetha, & de suspiciendo bello contra Turcas. Et pax quidem cum Regina secretis conditionibus composita est, quum ad eam Rex Iulianum rogatu Iuliani venisset, moresque & virtutem suam, ac dignitatem oris ei probasset. Verum ea pax, Regina paucis diebus ex dysenteria ac dolore matricis mortua, rursus infecta mansit, defendentibus nihilo segnius partes Ladislai posthumi, seu verius suam rem agentibus iis, qui in superiore Vngaria cum Regina senserant.

Neque vero in persuadendo bello Turcico plus difficultatis sensit Iulianus, quum non tam utilitas inferre bellum barbaris, quam necessitas illatum ab iis depellere, & amissa recuperare suaderet. Etenim Amurathes non ignarus Vngaricorum dissidiorum, ciuiliisque belli, infestabat reliquum Rasciæ, atque Transyluaniam: Belogradum obsederat, & summa vi oppugnarat. Ac quamuis Vladislaus Rex per Dobrogostium Ostrogium, & Lucam Gorcanum Polonos oratores suos postulasset ab eo, ut ab obsidione discederet, & pacem fœdusque dudum ultro expetiturum secum sanciret, ille tamen ferox, amandatis Smiderouiam oratoribus, continuauit obsidionem in septimum mensem, nec nisi maxima suorum strage adactus ab ea recessit. Ac ne tunc quidem demisit spiritus: quin dimittens oratores Regis, iis demum legibus pacem se daturum respondit, si sibi reliquum Rasciæ & Belogradum (quod Nandor Albam & Albam Græcam etiam vocant) traderetur. Pollicebatur interim Regi & Vngaris Iulianus ingentia Pontificis, & quorundam Principum Christianorum ad id bellum auxilia. Adhæc autem augebantur Vngarorum spes per seipsam iam inde ab initio in Vladislaum erectæ, rebus ad eum diem aduersus eundem hostem prospere gestis. Nam præter id, quod Amurathes à septimestri illa Belogradi oppugnatione nulla re perfecta turpiter recedere coactus erat, Ioannes quoque Huniades Regis huius auspiciis eosdem barbaros tribus ingentibus præliis per illud ipsum tempus vicerat, & magnis cladibus affecerat: Mezitem Bassam ducem exercitus bellicosissimum cum filio interfecerat: & Sciabadinum alterum Bassam trepide fugere coegerat. Commouebat etiam Regem & Vngaros Stephani siue Georgii Despotæ Rasciæ & Albanie misericordia, qui paucis illis annis vtraque ditione exutus à Turcis, & filiis duobus captis, exsecratis & excœcatis orbat, Regis beneficentia in Vngaria sustentabatur. Superba denique Amurathis legatio, in illud forte consultationis tempus coniecta, quæ tributum à Rege & Vngaris exigebat, aut traditionem Belogradi contendebat, omnium animos vehementer accendebat.

Itaque procerum animis ad bellum inclinat, comitia Budam ad Pentecosten anni sequentis, qui fuit à Christo nato millesimus quadringentesimus quadragessimus tertius, à Rege indicuntur: ibique bellum vno omnium cōsensu decernitur. Mittuntur oratores ad Fridericum Cæsarem, atque alios Principes Christianos, & ad Cruciferos Prussicos atque Liuonicos, nominatim in hostes Christiani nominis militiā professos, petitū auxilia ad tam piam, ac toti Christianæ Reipublicæ salutarē expeditionem. Verum nihil usquam imperatum, præter duorum annorum inducias à Cæsare Friderico. Pontifex quidem Eugenius piam crucis militiā aduersus barbaros per omnes nationes Christianas pronunciari iussit. Inde aliquantus voluntariorum militū siue adeo promiscue multitudinis numerus, quem duxit Iulianus legatus, cruce pro vexillo vtens, confectus est. Pobni vero non contemnenda auxilia Regi suo misere, eo quidem

Rr

dem

Pax inter
Reginam &
Regem in
Vngaria.
Regina mors.

Belogradum
à Turcis fru-
stra oppu-
gnatur.

Steph. De-
spotæ Rasciæ
& Albanie
à Turcis pul-
sus.
Amurathis
legatio su-
perba ad Re-
gem.

Comitia
Vngarorum
Buda.
Bellum con-
tra Turcas
decernitur.

dem tempore, quo magnus terræ motus Vngariam, Bohemiam, & Poloniam nonis Iunii afflixit, quo multa ædificia atque arces etiam quædam concussæ & dissectæ sunt. Vicesima secunda die mensis Iulii Buda castra mota sunt, transfmissiq; apud Salsum lapidem Danubio, ad hostiles terras perueniunt. Capta & incensa in Rascia & Bulgaria non pauca ignobilia oppida, & cæteræ munitiões. Vbi ad Morauam fluuium, alium ab eo, qui Moravia nomen dedit, ventum est, quum didicisset Rex ab exploratoribus, in propinquo esse hostium copias, Ioannem Hunniadem cum decem millibus ex peditum militum, in quibus & Poloni erant, contra eos misit. Qui cum intempeste noctis silentio improviso in statua eorum imperum fecisset, magna strage ad internecionem hostes profligauit. Cæsa feruntur ad triginta millia Turcarum, capta quatuor. Bulgaria deinde pleraq; omnis, partim per vim, partim per deditionem, ob linguæ & stirpis cognationem in potestatem Regis redacta. Ad fines post Macedoniæ peruentum est, vbi Carambeius propinquus Tyranni præfectus Asiæ, montes ad prohibendum transitum Christianis infederat: quumque illi ad montes appropinquarent, pridie natalis Christi imperum fecit in Regis exercitum. Neque Rex detrectauit pugnam, victosq; & fusos barbaros, duce ipso Carambeio capto, in montes compulit: & rupem, in qua statua habebant, usque ad vesperum summa vi frustra oppugnauit, non sine suo incommodo, ita ut ipse quoq; licet armatus, aliquot sagittas aduerso pectore exciperet. Post hanc victoriam magnis itineribus Rex Belogradum peruenit. Ibi aliquot diebus refecto exercitu, continuato itinere Budam attigit, & nudis pedibus urbem intrauit, signa hostium in æde D. Virginis affixit.

Legationes principum Christianorum ad Vladislaum R.

His in vniuersum orbem Christianum celeri fama vulgatis, frequentes à plerisque omnibus Principibus & Rebus publicis, etiam à Constantinopolitano Imperatore Ioanne Palæologo legationes, tam insignem victoriam Regi gratulabantur, & ad prosequendum eorum bellum eum cohortabantur, auxilia pollicentes. Nominatim autem Pontifex Eugenius cum Veneretis, Genuensibus, & Philippo Duce Burgundiorum classem, ad prohibendum Turcis ex Asia tractum, deferebant. At vero Poloni proceres, missis publice & priuatim legatis, vere & ipsi gratulabantur tã felices Regi suo successus: obtestabantur autem eum, ut vno illo periculo defunctus, ne rursus difficilis belli fortunam tentaret, in Poloniam veniret, ac bene merentis patriæ saluti & tranquillitati consuleret. Nam & Tartari crebris excursionibus Podoliam & Russiam infestabant, & Lithuanicum Duce suo Casimiro aduersus Boleslaum Masouium, ob occupatum (post interfectum Sigismundum Ducem Lithuanorum) Drohicinensem tractum, quem eis Rex in Vngariam proficiscens addixerat, bellum apparabant: & verò à Silesia ipsa magna belli moles conspiratione Principum existeret videbatur. Illa igitur præsentia pariter & impendentia mala, ut Rex aduentu suo sedaret & auerteret, Poloni magnopere instabant. Hæc itaq; optimi Regis animum in diuersa distrahebant: hinc dulcedo degustatæ gloriæ, aut potius salutare exprofligato Christiani nominis hoste gaudium, & cohortationes maximorum Christiani orbis Principum: illinc Polonorum, quibus quantum deberet, intelligebat, preces & impendentia pericula, cogitationes eius differebant. Vicit tamen causa totius Christiani orbis publica, instante maxime legato pontificio. Cæterum ne Polonos omnino derelictui habere videretur, pollicetur se in Polonia ad Pentecosten futurum, æde amplissimi Senatus sententia Rempublicam constitutum esse.

Deliberatio Regis.

Vngaris vero ad diem S. Georgii Budam indixit comitia. Venerat huc quoque euocatus Ioannes Iskra Bohemus, aduersa factionis princeps, & dux belli strenuus, data sibi à Rege fide (nam Vngari proceres post Regina mortem omnes iam in fide & potestate Regis erant) ibiq; pactis cum Iskra & factione Ladislai pueri inducis, bellum in Turcas summo omnium ordinum consensu decernitur: oppidanis atq; agrestibus pecunia in sumptus belli, quia ærarium regium nullum erat, imperatur. Dant ultro nomina præ militiæ Ioannes Varadiensis, & Simon Agriensis, Episcopi.

Comitia Vngarorum Buda. Bellum in Turcas decernitur.

Pactis comitiis, Regem in Poloniam iter adornantem Vngari proceres summo studio & contentione retinuerunt, veriti, ut à Polonis desiderium eius non ferentibus rursus dimitteretur. Quæ res non paruo Polonis constitit: nam Boleslaus Opolienfis posteaquam cognouit, Regem Turcico bello implicatum in Poloniam venturum non esse, maiore confidentia mercatores Cracouientes ad nudinas Vratislauienses proficiscentes diripuit: quod damnum ad ducenta millia aureorum nummum æstimatum est. Quæ res cum ad Regem in Vngaria relata esset, quietos esse iussit suos, quoad ipse à Turcico bello reuenteretur. Dum autem bellum id comparatur, de pace à Turcis acceptum est cum Georgio Despote Rasciæ, & Ioanne Huniade per speciem redimendi Carambeum, pro quo quinquaginta millia nummum aureorum numerata sunt Despotæ. Quo vero promiorem ad pacem redderet Huniadem Despotæ, promisit ei cuncta, quæ exul in Vngaria partim Sigismundi & Alberti Imperatorum, partim Vladislai Regis munificentia nactus erat. Cupiebat autem Amurathes pacem propterea, quod non ignorabat, quanto consensu, & quanta mole Christiani principes contra se bellum pararent, & satis iam anno superiore solius Vladislai vires expertus fuerat. Adhæc aliud ei pergrauē bellum in Asia à Carmanorum principe imminerebat, in quod totis viribus incumbere, pace cum Vladislao facta, cogitabat. Nec Vladislaus, neque Vngari ab honesta & gloriæ plena pace abhorrebant, ex multo tempore petere à Turcis, ac non dare ipsis pacem soliti: & nihil dum consentaneum promissis de classibus & naualibus sociis Venetis ac Genuensibus afferebatur. Segedinum igitur profectus Rex, non intermisso tamen apparatu belli, quo facilius hostem in suas condiciones perduceret, oratores Amurathis ampla dona afferentes audiuit: pacemq; petentibus, siue adeo inducias decem annorum dedit, his legibus, ut Amurathes certas arces, totamq; Rasciam, & eam partem Albaniam, quæ in ditione Despotæ Rasciæ fuisset, ac duos filios Despotæ captiuos redderet: ad eaque implenda pauci dies constituti. Interim allata sunt literæ à Francisco Cardinali Veneto, præfecto classis pontificiæ, & aliarum sociarum classium præfectis, itemque à Ioanne Palæologo Imperatore Constantinopolitano, quibus nunciabatur, Amurathem omnes fere copias suas in Asiam ad Carmanicum bellum traduxisse, mareque sociis classibus teneri. Maturaret Rex expeditionem: neque occasionem tam commodam Græciæ liberandæ, & Europæ vindicandæ elabi sibiè manibus sineret. Pollicebantur autem ii, se præstatuuros, ne Turcæ ex Asia in Europam rursus traicerent. Palæologus vero terrestres etiam copias & societatem belli promittere. His permotus Iulianus Cardinalis, qui pacem frustra dudum dissuaserat, tunc vero ad onissum bellum summa cura atque diligentia Regem incitare: belli præmia longe ampliora quam pacis in immensum attollesse: necessitate expressam pacem, quæ diuturna futura non esset, eleuare

Turca pactum postulans à Rege.

Inducia decem annorum Amurathis data.

Iulianus paxem dissuasit.

ac temporis causa simulatam dicere. Argumento esse, quod lapso iam tempore, tamen promissa à barbaris non implerentur. Quod si maxime nulli per eos mora in tradendo fieret, priora tamen cum Pontifice, Duce Burgundiorum, Venetis, & Genuensibus fœdera, & societatem pii belli initam magis valere oportere. Quod si qua religione Rex teneretur, ne iusiurandum barbaris datum violaret, illo se eum metu Pontificis maximi auctoritate prorsus liberare. Hæc identidem agendo & inculcando, tandem perpulit iuuenem, ut nouo sacramento se cum proceribus ad continuandum bellum Turcicum obstringeret, cedente de priore sententia etiam Huniade, Bulgarici regni promissione illecto.

Non placebat hoc Regis de violandis pactis consilium Polonis proceribus, qui absque eo quoque Regem illo bello tunc implicari, moleste ferebant, & pacis nuncio dudum exhilarati erant. Itaque quum primum hæc acceperunt, comitia Petricouia instituunt, ad vicesimum quintum diem Iulii, legationem ad Regem decernunt. Verum ille eos anteuertit, misso ad conuentum Ioanne Gruscinio Custode Cracouienfi, qui referret, Regi omnino constitutum esse Turcicum bellum persequi, iuberetque Polonos auxilio esse Boleslao Masouio aduersus Lithuanos & Casimirum, si bellum id æquis conditionibus dirimere non possent. Iam enim Casimirus ad Drohichinum castra posuerat. Habebat & Boleslaus exercitum hostili non imparem, in quo multi de Polonica Nobilitate voluntarii militabant. Nec Michael Sigismundi Ducis filius & Boleslai gener aberat, qui non parum momenti rebus fœderi allaturus esse videbatur, propterea quod complures ex Lithuanico exercitu cum eo clam sentire, commissosq; prælio transitori esse ad eum dicebantur. Nec tamen Nicolaus Pouala Succamerarius Sendomiriensis, & magister militiæ Masouiticae fortunam prælii absente Boleslao experiri volebat, intererat enim Boleslaus comitiis: atq; ibi eo petente, è sententia Regis decretum est, ut Lencicienses, Cuiuuienses, ac Dobrinenses arma pro eo capesserent. Præmissi tamen ad Casimirum Vincentius Archiepiscopus Gnesnensis, & Ioannes Olefnicus Palatinus Sendomiriensis, cum pacem nequirent, inducias & controuersie totius reiectionem in aduentum Regis confecerunt. Sed mox ipsis inter se ducibus de re tota ita conuenit, ut Boleslaus Casimiro omnem illam controuersam ditionem, excepto Vengrouienfi territorio, concederet, ac duodecim millia florenorum Pragensium ab eo acciperet. Nec ad amissum tamen Casimirus ea pacta seruauit: mox enim & Vengrouienfe territorium Boleslao eripuit. Legati vero, qui ad Regem designati erant, ubi de Gruscinio cognitum est, Regem iam iter ingredi, reuocati sunt. Missæ tamen publice ad Regem illa ipsa de re literæ per veredarium.

At Rex post medium Septembris Segedino castra mouit, non satis alacer, nec spe optima, eo quod violari à se fœdera & iusiurandi religionem non cogitare non poterat. Iam enim Turcæ & filios Despotæ, & munitiones promissas reddiderant: & animaduerteat, quam longe minores copias, quam pro magnitudine belli, & quam superiore expeditione duxisset, duceret. Multi enim cum ex Vngaris, tum ex aliis Christiani orbis nationibus non occurrerant, pacis conuentione decepti. Adhæc de Polonis, qui circa Regem fuerant, multi, quod eorum spei liberalitas Regis minus respondebat, comitatu accepto discesserunt, cuius rei inuidiam Nicolaus Lafocius, qui fiscum Regis administrabat, sustinuit. Directo autem in Bulgariam itinere, tertia die Nouembris Rex cum

omni exercitu apud Orsaua Danubiū traiecit. Erat consilium eius, ut Callipolim ad Orā Helleſpōti sitā, ubi erat statio classis Italice, recta duceret, & ibi se maritimis cum copiis cōiūgeret. Atq; eo si compedio so maxime itinere peruenire vellet, per fines Macedoniæ & Adrianopolim proficisci eū necesse erat. Quoniā autem iter illud difficillimum, per montestranſitum habet, nec muniri paucitas exercitus proficiscentis obiecta curruum inter angustias poterat, per Bulgariam planiori & flexo in lauam itinere ad Pontum Euxinum exercitus iter habuit, nec oppugnationi urbium & arcium intendit, ut milites quam integerrimi ad dimicationē essent. Ad Nicopolim, quæ metropolis Bulgariæ est, vicesimo sexto die quum peruenisset, venit ad eum Vladus siue Dracula, Palatinus Transalpinæ Valachiæ, veniam petens, quod necessarium cum Turcis fœdus superiori tempore icisset: visaque paucitate exercitus regii, in quo vix quindecim millia equitum, pedites vero longe pauciores, & ii fere cruce signati erant, quum reditū Regi persuadere nequaquam posset, quatuor millibus suorum hominum, dūce filio, exercitum eius auxit: ipse vero domum reuertens, duos equos perniciosissimos, duosque iuuenes viarum peritos in aduersum belli euentum ei dedit.

Vbi ad fines Thraciæ peruentum est, proposuit Rex edictum, ut milites à Christianorum templis manus abstinerent: itemque ut Turcæ libere & secure saluis rebus suis, munitionum prædiis decederent: eiusque edicti exempla per Turcas captiuos quoquo versus dimisit. Hinc deditæ nonnullæ munitiones: Petressum vero & Sumenum, quæ Bezechium & Sunium vocat Bonfinius, quum non dederentur, vna die summa vi expugnata sunt. Vbi præclarum imprimis eximie virtutis specimen duo Poloni equites, Iohannes Tarnouius, & Lescus Bobricius, vel Vngaricorum annalium testimonio, edidere: dum alter Sumeni portas duobus vulneribus acceptis refregit: alter Petressum primus ascendit. Interim Amurathem cum quadraginta (ut Vapouius scribit) centum, siue (ut Iouius) octoginta millibus Turcarum infra Callipolim paruis nauibus ex Asia traieciſſe allatum est, siue conuiuentibus Venetis, & Genuensibus mercede corruptis, siue quum commeatus comparandi causa è custodia decessiſſent. Nec tamen hic nunciū Regem à cœpto deterruit. Decima die Nouēbris quū exercitus Christianus ad Varnā (quæ Dionysopolim dixeret veteres) oppidum mox clade sua nobile futurum, quod iam in deditiōem suam receperant, castra haberet, post ortum solis hostes adesse ab exploratoribus nuntiatum est. Laborare ex apostemate pedis Rex cœperat: Itaque Huniades militibus prælium poscentibus exercitum instruxit, atque sic instructa acie ad duo millia passuum obuiam hostibus itum est: deinde signis defixis (quæ tamen subita tempeſtas in tranquillo coorta concepsit) ad tres horas hostes expectati. Apparuerunt ii post, ab extremis collibus in dextrum cornu Christianorum inuehentes: nec eorum impetum Christiani ab ea parte, equis insuetum camelorum aspectum & odorem non ferentibus, Transalpinisque illico dissipatis, sustinuerunt: fusi fugatique per montosa versus Galatam ad decem fere millia passuum. Meliore vero fortuna à Rege & Huniade ab alia parte collata signa, & ad quatuor millia passuum submoti non sine cade barbari, instabili fere genere pugnae videntes. Inde ad opem ferendam suis, qui reliqui in dextro cornu cum Iuliano & Francobano aggre vim barbarorum sustinebant, Rex reuertens, inde quoque hostes in fugam egit, ita ut ii dissipat Thraciam trepidatione implerent, quasi delet siam omnibus suis copiis.

At Rex fuso fugatoque iam omni equitatu Turcico, in Ianiczorum phalangem (in qua Amurathes ipse erat, & in quam se Bassa Asiaticus ex fuga recipiebat) temere cum paucis, illique Polonis maxime inuectus, quum ab Huniade, siue persequente adhuc hostem fugatum (vt Vngari & Turcæ ipsi) siue fugiente cum media parte exercitus (vt Poloni prodidere) nequicquā reuocaretur, pedem referre turpe, & se genereque suo indignum esse duxit: neganti eius esse, qui bellum inferret, fugere. Itaque cum magnam inter confectos hostes pugnans stragem faceret, arque Asiaticum Bassam (quemadmodum Bonfinius memorat) interfecisset, ad extremum sub vesperum iam equo ab Ianiczaris confosso periit, Princeps iōgiore vita & immortalī gloria dignissimus. Nec barbari tunc equitatu destituti persequi fugientes Vngaros atque Transalpinos, ac ne currus quidem & castra vsque ad tertium diem inuadere ausi sunt. Nox enim pugnantes adhuc opprimens, incertam eis fecerat victoriam: & insidias autem timebant. Tertio demum die castra immaniter trucidatis ægrois & sauciis direpta. Iulianus autem Cardinalis, & Varadiensis atque Agriensis Episcopi fugientes periisse narrantur. Ac Cardinalis quidem secundum Cromerum fugiens à Transalpino nauiculario cum per Daubium veheretur, propter aurum, quod secum ferebat, occisus, & in profluentem nudus deiectus periit. Callimachus in valle quadam à latronibus spoliatus, & à Gregorio Sanocio prætercurrente conspectum, & cum exprobratione perfidiæ increpitum, periisse scribit. De Polonis duo tantum ex prælio euasere, Iohannes Ressonius, & Gregorius Sanocius. Cecidere autem insignes maxime duo fratres Tarnouii, & Zauisii. De omni exercitu, qui viginti millia pugnatorum non excessisse existimatur, vix quintam partem eo prælio desideratam esse, & tamen vix tertiam euasisse, multo pluribus in cæno ac longa fuga absumptis: Turcarum autem ad octoginta millia, vt vult Dlugossus, secundum Bonfinium autem supra triginta millia (quum fuissent sexaginta) periire. De captiuis Polonis Paulus Grabouius, qui Chelmenfis Episcopus, Albertus Zichlinius, qui Procacellarius regni, Iohannes Strelcius, qui Canonicus Craconiensis, Andreas Siennenius, Iohannes Borouinius, Petrus Lathosinius postea mirabiliter euaserunt. Duodecim vero alii nobiles adolescentes Poloni Adrianopoli, cum ab Amurathe ex omni captiuorum numero propter eximiam formam secreti, & in cubiculum tyranni deducti essent, in necē eius coniurarunt: peregissentque facinus præclarum, & omnibus seculis memorabile, ni in ipso articulo à Bulgaro, quem vnum socium consilii adhibuerant, proditi essent. Atque ii tamen, vbi rem palam esse cognouerunt, ne tyranni siue libidini, siue crudelitati essent obnoxii, obditis ostio pessulis, armati inter se concurrerunt, & mutuis vulneribus fortiter conciderunt. Accedit autem clades hæc anno à Christo nato millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto, regni vero Vladislai, in Polonia quidem vndecimo, in Vngaria vero quinto, quum is vicesimum ætatis suæ annum vix dum egressus esset.

Fuit autem Vladislaus hic statura procera, facie fusca, sed honesta ac dignitatis plena, capillis nigris, laboris & inedia patientissimus, abstemius, iustitiæ & religionis cultor eximius: probitate, comitate, & clementia etiam in hostes singulari: liberalitate propemodum nimia: animi vero magnitudine tanta, vt nihil humile cogitaret, nulla difficultate ab eo, quod consulto instituerat auelli se pateretur. Deniq; summa in eo fuerunt omnia, quæ maximos & optimos principes decent: Polonia quidem, totus in Turcicum bellum inten-

Vladislai
Regis interi-
tus.

Iulianus Car-
dinalis mors.

Polonorum
strages.

Turcarum
desideratorū
numerus.

intentus, minorem, quam debuit, curam gessit, eiusq; regni non modo ærarium in alienā rem exhaustum, sed etiam redditus profusis largitionibus extenuauit.

INTERREGNUM.

Posteaquam in Polonia de clade Regis Vladislai incerto primum rumore, deinde & sermonibus eorum qui fuga euaserant, percrebuit, ingens mœror atque luctus mentes omnium peruasit. De Rege ipso, viueretne, an periisset, certum sciri non poterat. Missi publice in Thraciam, Græciam, & Bulgariam Iohannes Ressonius, & Egidius Suchodolus, perquisitum Regem, nihil tamen explorati retulere. Dum autem hæc ita fiunt, Poloni proceres inducias annuas cū Ducibus Opoliensibus publice pacti sunt Glogouia: quæ argumento sunt, orto à latrociniis mutuis initio, ne ab armis quidem temperatum esse. Conuenit autem vt captiui, vtrinque data cautione dimitterentur: Polonis cum aliquo alio bellum gerentibus, vt liceret ex Opoliensī agro commeatum petere: Duces vero illi, ne cui aduersus eos opem ferrent, neue suos homines ferre paterentur, ac ne transitum quidem præberent per ditionem suam latronibus & hostibus Polonorum: si quid iniuriæ damnivi datum esset vtrinque, de eo bini arbitri certis locis conuenirent, ac deciderent. De vniuersa autem controuersia, vt Vladislai Regis, si is reuersus esset, arbitrio staretur, si cum Polonis proceribus Duces rem non composuissent: promittebant enim ob id venturos se esse in Poloniam. Cum Vratislauiensibus quoque tertio post anno decennes induciæ factæ sunt, iisdem fere conditionibus. Porro Opauiensium, Ratiborienfium, Teschenensium, Osuecimensium, & Toscanfium Duces eo ipso anno Craconiā cum venissent, pacem & concordiam cum Regibus & regno Polonorum redintegrarunt. Vnde satis euident est, non leues offensas tunc Polonis cum vniuersa Silesia intercessisse, ex quo tempore Rex Vngaricis negociis, & Turcico bello distentus erat: quæ tamen magna ex parte sopitæ sunt, incerto adhuc rumore de morte eius.

Ceterum vbi cognitum est, Vngaros alium sibi Regem, Ladislaum posthumum Alberti Caesaris filium, nondum quinquennem, creasse: Poloni quoque ad vicesimam tertiam diem Aprilis insequentis anni post amissum Regē Siradiæ comitia frequentia de Rege creando habuere: atque ibi in Zbignei Cardinalis sententiā, quamuis aduersantibus nonnullis, qui expectandum adhuc censebāt, decretū factum est, vt Casimiro Vladislai Regis fratri regnū mandaretur, facile & æquo animo fratrem fratri cessurū, si is vel post aliquot annos reuerteret. Missi igitur legati ad Casimirum in Lithuaniam, qui eum, & tota suspensa, ad alia comitia, quæ ad vicesimum quartum diem mensis Augusti indicebantur Petricouiam euocarent ad consultandum in commune, & constituendum de Republica Polona, Rege orba. Et Polonorum quidem legatos absq; certo responso Casimirus dimisit. suos vero Petriconiā ad conuentū his cū mandatis misit: Debilitatū se egritudine ex aduerso casu fratris, venire eo nō posse, & inopem esse consilii: præter quod immatura sibi ea de surrogando Rege consultatio videretur: se quidem, dū adhuc incerta essent omnia, neq; regnū, neq; administratiō: nē vllā suscepturum esse. Videri autem sibi, vt si deinceps quoq; summæ rei præsentent quos Vladislaus in Vngariā discedens vicarios & gubernatores reliquisset. Nō acquieuit in eo responso conuentus. Itaque placuit, vt octo principes Senatus ad Casimirum mitterentur, ac diserte ad regnum

Interregni
A. Ch. 1444
E. sequen-
tibus duob.

Inducia
annua Po-
lonorum cum
Ducibus O-
polia.

Inducia cū
Vratislaui-
ensibus.
pax & con-
cordia cum
reliquis Du-
cibus Silesiæ.

Comitia Sir-
radiæ de no-
uo Rege cre-
ando.
Casimirus à
Polonis Rex
creatur.
Comitia Pe-
triconia.

Casimirus ad
Polonos lega-
tio.

Polonorum
legatio ad Ca-
simirum.

gnum suscipiendum eum vocarent : si renueret aut cunctaretur , alium sibi quæsituros esse. Neq; enim tutū sibi esse, neq; consultū Reipub. diutius Principecarere. Perstabat in sentētia Casimirus, siue quod de fratris vita nō desperaret, siue quod Lithuani eū ægre à se dimitterēt, lenis ac lēti imperii dulcedine sub Casimiro degustata, ac veriti, ne absente eo Michael Sigismundi filius dominatū arriperet, interfectique patris pœnas à se expeteret: aut si cui alii Principatus à Casimiro mandatus esset, ne is profusas ipsius donationes in se retractaret: adhæc Luscum & Podoliam in suam ditionem redigere cupiebant. Id autem si regnum capessēret Casimirus, commode fieri non posse iudicabāt. Nec tamen Casimirus regnum penitus repudiabat.

Vbi per Lithuanos stare, quo minus Casimirus tunc regnum delatum acciperet, animaduersum est, actum est cum eis diligenter: at nil impetratum. Itaque discedebant re infecta legati, testati, se suo functos officio, quod paternum fraternumque regnum Casimiro detulissent, deinceps aliter sibi prospecturos esse. Regina quoque Casimirus filium, vt saniore vteretur consilio, ne quicquam obsecraret: quem vbi obstinatum vidit, à legatis impetravit, vt referre illi de re tanta ad Lithuanorum & Russorum conuentum liceret. Ad octauum idus Ianuarii sequentis anni, qui fuit post Christum natum millesimus quadringentesimus quadragesimus sextus, eum certum responsum Polonis daturum esse. Vbi vero tempus id aduenit, frequens senatus Nobilitasque Petricouiam venit: Venerunt etiam sex legati à Casimiro & Lithuanis, differri adhuc rem postulantes. Quod ni fieret, bellum comminantes, propterea quod Casimirus armis ius suum persecuturus esset: quem tamen dicebant in principatu Lithuanorum acquiescentem, regnum non appetere. Irritati hoc responso Poloni, alium Regem sibi creare statuunt. Cæterum cum ad rem ventum est, pœnitentia nonnullorum mentes subiit, metuentium, ne graues inde motus existerent. Veniebat enim in mentem, Cruciferos orto inter Polonos & Lithuanos dissidio, minime de futuros esse occasione vexandæ & infestandæ Poloniae. Quare placuit rursus rem in tertium mensem differre, & interim adhuc Casimiri animum pertentare. Missi itaque ad id Prædiborius Konieczpolius Sandomiriensis, & Sciborius Sarleius Inouvladislauensis, Castellani, qui authores comperendinandi in senatu fuerant, nihilo æquius responsum retulerunt. Ideoque ad vicesimam octauam diem Martii, quum frequens senatus Petricouiam conuenisset, cunctusque (quo sic religiosius Reipublicæ consuleret) sacris mysteriis procuratus esset, inita de Rege creando suffragia: ea tamen conditione, vt Casimiro etiam tunc acceptandi regni locus relinqueretur. Persuadebant enim sibi complures, mutaturum eum esse sententiam, vbi intelligeret, alium Regem creatum esse. Ac Episcoporum quidem sententiæ fere in Fridericum Marchionem Brandeburgensem, qui iam ante gener & successor Jagelloni Regi destinatus fuerat, inclinabant: præter Paulum Gizicium Plocensem Episcopum, qui ad alterutrum de Ducibus Masouiorum, Vladislaum vel Boleslaum regnum deferabat. Hunc securi Ioannes Czizouius Castellanus, Ioannes Tencinius Palatinus Cracouiensis, Lucas Gorcanus Palatinus Posnaniensis, ac maior pars senatus, & pleraque Nobilitas Boleslaum Regem edebant. Itaq; ex senatusconsulto Boleslaus à Vincentio Archiepiscopo Gnesnensi Rex renunciatus, designatique quinque de primoribus oratores ad eum, si Casimirus ante Pentecosten mutata voluntatis significationem nullam daret.

Comitia Petricouia.
A Casimiro legati.

Boleslaus Masouius Rex à Polonis creatur.

Ibi iam Casimirus, quum de iis, quæ Petricouia acta erant, celeriter certior factus esset, pœnitere vehementer consilio sui cepit: nec modo speratum regnum se amississe dolebat, sed etiam, de Principatu Lithuanorum, ac de vita denique in periculum se venturum esse propediem augurabatur. Non ignorabat, impigrum esse Boleslaum, & sibi merito suo inimicum. Michaelē vero hostem eundem suum generum eius esse, in eumq; rursus Lithuanorum & Samogitarum studia inclinata esse, alienatis à se animis, quod moleste ferrent, Gastoldi arbitrari sibi imperari: & meminērat, aliquoties iam insidias à coniuratis capiti suo & ferro & veneno comparatas esse, etiam ab iis, quos intimos habuerat.

Cogitabat ergo, si secundis rebus suis, septies tamen petitus, ægre insidias depulisset, quid futurum esset aduersis? Itaque consultores suos, & ipsos per se peccatum suum agnoscentes, reprehendebat: & ad matrem secreto misit, vt rratum suum, si quo modo posset, corrigeret. Nec segniter ea procees atque Nobilitatem pro filio præhensauit, multa largiendo, plura pollicendo. Nec difficulter minores Polonos induxit, vt conuentum apud Belzice agerent, indeque Petrum Curouium Castellani Sandecensem ad Casimirus mitterent. Is vbi cupere eum iam regnum retulit, Regem eum Nobilitas, quæ frequens Cracouiam conuenerat, declarauit, reclamante Zbigneo, & nonnullis aliis proceribus: qui leuitatem multitudinis reprehendebant, quod, nulla propria Casimiri legatione expectata, soli sine cæteris Polonis de re tanta statuerent. Itaque reiecta res ad maiores Polonos: ad quos Ioannes Pilecius legationem sibi desumpsit.

At illi, Coli conuentu acto, in Casimirus ipsi quoque rursus animos inclinant, & abrogata Boleslai electione, legationem nouam ad Casimirus decernunt, vt ad penultimum septembris diem Parczouia, siue vtiq; alibi in finibus Lithuaniae inter Brestam & Parczouiam conuentum secum celebraret.

Deinde & minores Poloni ad decimum octauum Calendas Septembris Corcini conuentum rursus egerunt, & Colense decretum approbarunt. Conueniunt ergo proceres frequentes Parczouiam ad præfixam diem. Casimirus vero frustra expectatus, & admonitus, vt veniret, negauit vllam se significationem suæ voluntatis de acceptando regno dedisse, se matris & quorundam Polonorum procerum sibi amicorum precibus adductum Brestam venisse: si quid forte Poloni secum agere vellent, illuc ad se venirent.

Nimia tunc erat Polonorum patientia, & misera propemodum conditio, quod fastum hunc & ludificationem tam æquis animis ferrent. Et tamen miserunt ii sex de primoribus ad eum Brestam: qui eam conditionem legatis tulit, non aliter se suscepturum regnum, nisi Podolia, Luscum, & Olescum Lithuanis redderentur. Quam quum Poloni non acciperent, & re infecta recedere pararent, insufurrarunt nonnulli Casimiro, in manu eius fore suscepto regno, vt per se ipse faceret, quæ tunc aliunde postularer. Placuit Casimiro consilium, & sic tandem Polonorum desideriis assensus ad octauum decimum Calendas Iulii sequentis anni in Poloniam ad capessendum regnum venturum se esse recepit.

Casimirus pœnitens non suscepti regni.

Minorum Polonorum studia in Casimirus.

Legatio noua Polonorum ad Casimirus.

Casimirus suscipit Regnum.

Pax enim
Ducibus
Ratiboriensibus
& Tessenensibus
f.

Nec multo post Duces Ratiboriensium & Tessenensium aduenientes Cracouiam, pacem cum Polonis fecerunt, reddita Zbigneo Episcopo Cracouienſi Seueria, quam emerat à Venceslao Tessenensium Duce sex marcarum Pragensium millibus.

F I N I S.

RERV

RERV QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR I N D E X.

A

Cademia Craconia erecta	241
Acta inter Polonos & Bohemos	243
Adalberti in Poloniam aduentus & 2. in Prussiam. ibid.	ib.
A Prutenis irucidatur.	ib.
Affinitas inter Silesios & Masouios Duces	134
Agraria contributio decreta.	243
Amurathis legatio superba ad Regem.	307
Andreas, Casimirus, Vladislai Regis filius nascitur	276
Anna Regina moritur	199
Anna Polonia Regina moritur	265
Aquila alba inſigne Poloniae vnde factum.	40
Archiepiscopi, Episcopi	12
Archiepiscopi Gnesnensis officia	23
Archiepiscopi Gnesnensis ad Vladislauum oratio	100
Archiepiscopus Poloniae gubernator	247
Arcis Gedanensis defensio Cruciferis commendata	178
Argentum quando in Polonia signari cepit	17
Arx Cracouienſis firmata	237
Aues in Polonia quales	10

B.

Bele regis Ungaria filii fugiunt in Poloniam	65
Belgradum à Turcis frustra oppugnatur	
Belligerendi ratio	37
Bellica leges	ib.
Bellum Bohemicum & 53. Russicum ib.	ib.
Bellum Russicum à Iaroclaeo Russorum duce renouatum	54

Bellum Russicum à Miecislao Rege secundo gestum	55
Bellum Bohemicum & Pomeranorum ib.	ib.
Bellum Masouiticum à Casimiro gestum	59
Bellum Vngaricum & pugna ad Tibiscum, sine Tisam amnem	63
Bellum Premisliense	65
Bellum Prussicum & Pomeranicum	71
Bellum Pomeranicum alterum ibid.	ibid.
Bellum Bohemicum & Germanicum quomodo exarserit	81
Bellum Pomeranicum à Boleslao gestum	82
Bellum Germanicum magna gloria Polonorum gestum	83
Bellum Prussicum à Boleslao gestum	88
Bellum Pomeranicum à Boleslao continuatum	89
Bellum Bohemicum inter fratres exortum	90
Bellum civile inter fratres	100
Bellum Russicum & Vngaricum	116
Bellum civile inter Polonos	120
Bellum civile inter Henricum & Conradum Duces	134
Bellum cum Duce Opoliense	238
Bellum Russicum	155
Bellum Brandenburgicum quomodo exortum	156
Bellum Silesiacum à Pudico gestum	159
Bellum contra Marchionem in Pomerania gestum	157
Bellum in Silesia intestinum	160
Bellum Brandenburgicum	161
Bellum Russicum	203
Bellum Russicum à Ludonico gestum	218
Bellum inter Lithuanos & Massonios	286
Bellum Prussicum	264
Bellum cum Turcis ab Ungaris decretum	55

I N D E X

Bernardus Dux Suidnicensis in fide Polonorum permanet	187	Boleslaus & Miecislavus uxores ducunt	104
Biale lacus aquam habens nigerrimam	9	Boleslaus mortua Anastasia uxore alteram duxit, Helenam Pramislensium principis filiam	106
Bohemi Silesiam invadunt	78	Boleslaus Crispus bellum Prutenis facit	ib.
Bohemi in finibus Ungaria profligati	297	Boleslaus Crispus fit princeps Poloniae	108
Bohemi ad sacram communionem admissi	289	Eius responsum ad legationem Caesaris ibidem.	
Bohemia Regis & aliorum Principum expeditio in Prussiam	150	Boleslaus Pudicus Lesco nascitur	118
Bohemici motus ob religionem	267	Boleslaus Pudicus a Conrado captus & elapsus	136. Renocatur
Bohemicum bellum a Boleslao quietis & otii impatiente conflatum	87	Boleslaus Pudicus uxorem ducit	138
Bohemorum contra Polonos expeditio	78	Boleslaus Calvus vocatur ad principatum	143
Bohemorum in Poloniam expeditio	170	Boleslaus Calvus suis exosus	145
Bohemorum cum Cruciferis societas	188	Boleslaus victus & fugatus a Conrado	146
Bohemorum expeditio in Poloniam	196	Boleslaus fugit in Ungariam	154
Bohemorum legatio ad Vladislavum Regem	269	Boleslaus Pius Dux Galiss. moritur	161
Boleslai studia in pace	54	Boleslaus Plocensis ad principatum accitus	168
Boleslai mors & atas	55	Boleslaus Masovius principatum deserit	169
Boleslai sanitas & scelera. 68. Boleslaus diris denonetur a Stenislao Episcopo Craconiensis 69. Eius fuga & interitus.	ib.	Boleslaus Opoliensis moritur.	183
Boleslai Regis ad milites cohortatio. 85. Eius de Casare victoria	ib.	Boleslaus bellum fratribus infert	186
Boleslai in Ungariam expeditio	91	Boleslaus Masovius Dux Russorum veneno sublati	200
Boleslai mors	109	Boleslaus Masovius Rex a Polonis creatur.	320
Boleslai Pudici fuga	141	Boleslaus vivus crematus	109.
Boleslai victoria ac moderatio	145	Bombarda inuenta	220
Boleslai Pudici studium	146	Borivogus bellum in Bohemia facit	86
Boleslai Pudici cum Bohemo conventus	158	Burggravi arcis Craconiensis qui	26
Boleslaus primus, quomodo ad principatum pervenerit 52. Eius virtutes	ib.		
Boleslaus primus Rex Poloniae renunciatus	53		
Boleslaus Casimiri filius nascitur	60		
Boleslaus Pudicus moritur	161		
Boleslaus secundus, Casimiri filius Rex creatur	61		
Boleslaus Russis bellum facit 63. Eius ad milites oratio	ib.		
Boleslaus bellum Russicum instaurat	66		
Boleslaus ex Iuditha Vladislao nascitur	71		
Boleslaus tertius cognomento Crimovstus uxorem ducit	78		
Boleslaus Crispus nascitur	92		
Boleslaus Russis bellum infert	94		
Boleslaus ad Casarem in castra venit & bellum finit	103		
Boleslaus moritur	95		

C

Caesaris pacta secreta cum Vitoldo	177
Cadaceatores Cruciferorum gladios Regi afferunt a Magistro	250
Cancellarius & Vicecancellarii in Polonia officia quae	24.
Capitanei sine praefecti in Polonia qui	25
Casimirus Rex a filio monachus factus	56
renocatur in Poloniam	57
Casimirus primus Gnesna inunctus 59. Eius uxor coronatur	ibid.
Casimirus Regis liberi 61. Casimirus moritur	ib.
Casimirus Boleslao nascitur post decem annorum sterilitatem ex Adelheida	90
Casimirus fit Dux Sendomiriensis	108.
ducit uxorem	ib. d.

C asaris pacta secreta cum Vitoldo	277	
Cadaceatores Cruciferorum, gladios Regi afferunt a Magistro	250	
Cancellarii & Vicecancellarii in Polonia officia que	24	
Capitanei sine prefecti in Polonia qui	25	
Casimirus Rex filius monachus factus	56	
renocatur in Poloniam	57	
Casimirus primus Gnesna inunctus	59. Eius uxor coronatur	ibid.
Casimiri Regis liberi	61. Casimirus moritur	ib.
Casimirus Boleslao nascitur post decem annorum sterilitatem ex Adelheida	90	
Casimirus fit Dux Sandomiriensis	108.	
ducit uxorem	ibid.	

Casimirus

I N D E X

Casimiri Ducis laudes	111	Casimirus tertius regnum suscipit.	321
Casimirus ad principatum vocatur.	112.	Castellani munera.	23
Casimiri ad milites oratio. 114. victoria de Russis.	ibid.	Castrensis index & notarius	26
Casimirus Masoviam & Cuavianam suam potestatis facit.	115	Castrense iudicium & officium.	31
Casimirus principatum reciperat auxilio Russorum	117	Choinicia obsidetur a Polonis.	293
Casimirus Prutenis bellum infert.	118	Christianorum strages a Tartaris magna	142
Casimirus princeps moritur. 118. Eius mors & studia.	ibid.	Colloquia & generales termini qui	32
Casimirus Cuavianensis Dux moritur.	157.	Cometa futurorum malorum prodigium Anno 1211. apparet	127
Casimirus Dux Cruciferis supplex factus.	180.	Cometa mortis Regie praeannuncius.	294
Casimirus Vladislao Loethico nascitur.	182	Commeatus Lithuanis suppeditatus a Polonis.	236
Casimirus Regis filius Gedimini filiam uxorem ducit.	188	Comentum Gedeonis Episcopi sapiens.	110.
Casimirus Regis filius maiori Poloniae proficiscitur.	191	Comitiorum ratio.	35
Casimirus secundus cognomento Magnus Rex eligitur & cum uxore coronatur.	197	Comitia regni. 36. Comitiorum locus.	37
Casimirus successorem sibi designat Ungarum	199	Comitia de principe nouo Chrusphicia habita	48
Casimirus alteram uxorem ducit.	200	Comitia & consultatio de Reipub. in Polonia constituenda.	57
Casimiri expeditio in Russiam.	ibid.	Comitia Leucizia habita.	113
Casimirus Rex in Ungariam ad funus Caroli Regis proficiscitur.	201. Eius cum Cruciferis transactio.	Comitia apud Gansauam habita.	132
Eius in Silesiam expeditio	ibid.	Comitia Craconiae de creando Principe	119
Casimiri Regis cum Ludouico Ungar. Rege de Russia transactio.	203.	Comitia Chencini ab Vladislao Rege habita	191
Casimirus Rex plebeiiorum vocatus.	205	Comitia Craconia habita	197
Casimirus Rex in Prussiam proficiscitur.	209.	Comitia Polonorum in Scepusio.	222
Foedus cum Ludouico contra Imperatorem Carolum facit. ibid. in venatione cum equo labitur. ibid. moritur.	210	Comitia Siradia habita	224
Casimiri Regis mors. 210. virtutes & familia insignia.	ibid.	Comitia Craconia habita.	226
Casimiri filiae elegatae & exheredatae.	213	Comitia Radomsci habita	227
Casimirus magnus Dux a Lithuanis renunciatur	310.	Comitia Radomsci de nouo Rege eligendo habita. 223. Item Vislicia ad qua Sigismundus venit	ibid.
Casimirus a Rege Lithuaniae proficiscitur.	308	Comitia Corcini habita.	243.
Casimirus Vladislai Regis frater, Rex creatur. 319. Eius ad Polonos legatio.	ibid.	Comitia Leucicia habita.	245.
Christina Vladislai uxor maritum aduersus fratres incitat.	97	Comitia Leucicia turbulenta.	268
Christiana religionis apud Polonos occasio	50	Comitia Nepolomiciam indicta.	269
Casimirus pœnitet non suscepti Regni	321	Comitia Varte Rege absente habita	274
		Comitia Leucicia habita.	275
		Comitia Sandomiria habita.	284.
		Comitia Ungarorum Buda habita	313. 315
		Comitia Iedlina habita.	279
		Comitia armatorum Colum indicta.	292
		Comitia Siradia habita in quibus Vladislavus minor Rex Poloniae designatus est	289
		Comitia Craconia habita. 292 Item Sandomiria.	ibid.

INDEX

Comitia Petriconia instituta	305.	bitus.	244
Comitia Corcini habita	306.303.296.	Conuentus Regis cum Cruciferis	243
Comitia Nepolomicia habita	294.288.	Conuentus Regis cum Cruciferis apud Can-	
Comitia Siradia de nouo Rege creando ha-		nam.	245
bita	289.292	Conuentus inter Regem & Cruciferos habi-	
Comitia Varia absente Rege habita	284	tus	260
Concilium Basiliense & Papa de pace in-		Conuentus Regis cum Cruciferis.	263
ter Casarem & Regem agunt	305	Conuentus Lithuanorum cum Cruciferis.	
Confliktus cum Turcis ad Varnam.		265	
Conradi Caesaris expeditio per Poloniam in		Conuentus Sigismundi Caesaris, Vladislai	
Asiam. 103. bellum Polonis inferi.		& Vitoldi, Lusci habitus	277
ibid.		Conuentus Polonorum cum Hungaris.	279.
Conradi Imperatoris ad Polonos legatio.		Conuentus cum Cruciferis irritus.	301
108		Conuentus cum Lithuanis Polonorum irri-	
Conradus Dux bis ab Henrico victus.		tus	300
134		Conuentus Parçonia sine successu	288
Conradi in oram Cracouiensem expeditio		Conuentus inter Polonos & Cruciferos frustra	
136		institutus.	292
Conradus Dux, Massonia principatum in-		Conuentus Ungarorum & Polonorum ad	
uadit.	143	Kesmarcum.	302
Conradus bellum inferi Boleslao Pudico.		Conuentus cum Cruciferis ad Rocianum	
144		habitus	300
Conradi expeditio contra Pudicum	146.	Conuentus Polonorum cum Cruciferis Bre-	
moritur	ib.	sta habitus.	295
Conradus in Masouiam fugit.	163	Conuentus Ungarorum cum Polonis	306
Conradus a Lesco vincitur & fugatur.	166	Conuentus minorum Polonorum Corcini ha-	
Conradus Masouie Dux moritur.	172	bitus	310
Conradus dux Glogoniensis moritur.	174	Coributhus in Bohemiam cum exercitu pro-	
Conspiratio contra Secechum.	78.	fiscitur.	271
Consultatio de bello Cruciferis inferendo.		Coributhus renouatur e Bohemia.	274.
239		Ad Bohemos profiscitur.	ib.
Consultatio in senatu de regno Vitoldi		Coributhus Vitoldi frater ad Regem cum	
277		Bohemis Hussitis venit.	285
Controuersiarum inter Ecclesiasticum &		Coributhi mors.	301
equestrem ordinem arbiter quis.	36	Corona a Pontifice Polonis petita.	184
Controuersia de tutela Boleslai Pudici &		Cracouia a Craco condita.	41
principatus administratione	133	Cracouia obsidetur	136
Controuersia de coronatione & iuramento		Cracouienses a Conrado alienantur	144.
noni Regis.	299	Cracouia a Tartaris incensa	154
Conuenticulum quorundam Opatonia habi-		Cracouia in Lesco fide permanet.	166.
tum.	298	Cracouia regimen Germanis mandatum.	
Conuentus generales & particulares	36	166.	
Conuentus Visticia & Gnesna.	219	Cracouia proditione ab Henrico recepta.	
Conuentus Sandecia habitus	227.	164.	
Conuentus Lithuanorum Vilna habitus.		Cracouia a Loetico recuperata.	183
232		Cracouienses deficiunt ad Boleslaum Du-	
Conuentus cum Cruciferis Gniencouia ha-		cem Opoliensem	183
		Cracus Princeps quis fuerit.	41. Mori-

INDEX

tur	ibid.	D	
Cristinus Palatinus Plocensis a Conrado Du-		Decretum contra Cruciferos	199
ce necatur.	130.	Delegati Pontificis de controuersia Po-	
Cruciferi in Prutenos euocati.	ibid.	lonorum cum Cruciferis.	198
Cruciferi a Prutenis afflicti.	155	Desania incensa	293
Cruciferorum vicinitas suspecta.	173	Desania incensa & alia oppida capta.	
Cruciferorum in Ecclesiasticos iniquitas.		181.	
184. Excommunicantur.	ibid. tri-	Disidia ducum Silsiae.	174.
butum Pomeranis imperant.	ibid.	Disidii inter ordines causa.	301
Cruciferi a delegatis Pontificis damnantur		Disidium minorum Polonorum intesti-	
& excommunicantur.	185	num	ibid.
Cruciferi & Massonii a Polonis victi.		Disidium inter filios Suentopelci	157
189.		Disidium inter Regem & Vitoldum	
Cruciferorum cum Bohemis in Polniam		276	
expeditio.	190.	Dobrinum a Prutenis incensum	167
Cruciferi Poloniam vexant & oppida qua-		Duces exercitus in Polonia qui	24
dam diripiunt.	192	Duces seu Palatini duodecim in Polonia.	
Cruciferi arcem Gedanensem sua potestatis		41	
faciunt	179	Ducum Cuianiensium propago.	215
Cruciferi vincuntur a Polonis	195		
Cruciferi Cuianiam vastant.	196	E	
Cruciferorum cum Lithuanis bellum	210.	Ecclesiasticus ordo eiusq. in Polonia desti-	
Cruciferi Lithuaniam vexant.	231.	Etio	17.
Cruciferi Lithuania bellum inferunt.	235.	Ecclesiastici fori iudicia, causa, & indices	
Cruciferi Lithuaniam vastant.	242	30	
Cruciferi belli auidi.	248	Ecclesiasticorum immunitas.	39.
Cruciferi a Polonis victi.	252	Ecclesiastici ordinis cum Equestri controuer-	
Cruciferi funduntur a Polonis	258.	sia composita.	206.
Cruciferi a Polonis profligati.	259.	Edictum Regis Polonia de disciplina militari	
Cruciferorum inmensa copia a Polonis victa		249	
152.260		Elias Palatinus Moldania in verba Regis	
Cruciferi Polonis iniurii.	264.	Polonia iurat	302
Cruciferi non satisfaciunt decreto Caesaris.		Elisabetha Vladislai filia Carolo Hungaria	
268.		Regi nubit.	
Cruciferorum praesidarii Nieffonia fusi		Elisabetha Casimiri Regis filia Duci Pome-	
273		rania elocata.	201
pacem a Rege petunt & impetrant.		Elisabetha Ludouici Regis mater Polonia	
ibid.		excedit.	217
Cruciferi a Polonis profligati.	287	Elisabetha Regina regni administratio com-	
Cruciferi Cuianiam & Dobrinum infe-		missa. 213. moritur.	220.
stant.	287	Elisabetha Regina mors.	268.
Cruelitatis exemplum in Henrico duce sta-		Episcopi electio	29.
tutum	172.	Episcoporum & reliquorum Sacerdotum	
Cuiania a Mieczeslao subacta.	121	promentus.	30
Culmensis tractus Crucigeris concessus inre		Episcopus Plocensis a Bolesla occisus	
hospitii	133	309.	
Cunegundis Princeps moritur.	171		

I N D I X

Episcopus cum sacerdotibus ab Henrico eii- cur.	165	Expediio contra Suidrigellonem.	286
Episcopa in Russia condita.	219	Expediio Vladislai Regis contra Turcas	316
Equites aulici	27	Expediio in Silesiam	304
Equorum cursus de principatu	44	Expediio Polonorum in Bohemiam	ibid.
Ernestus Dux Austria Cymbarcam Maso- uiam in matrimonium ducit.	262		
Exactiones noua & munera honoraria insti- tuta	98		
Excursio Prutenorum & Pomeranorum in Masouiam	86		
Excursio Lithuanorum in Poloniam	212		
Excursio Mosci in Lithuaniam	311		
Excursio Lithuanorum in Poloniam.	218		
Exequia Casimiro Regis facta.	213		
Executio rerum iudicatarum in Polonia	35		
Executio urbanorum iudiciorum	35		
Exercitus Lithuanicus a Mosco in commodis affectus.	244		
Expediio bell. ca sine Comitibus non indicitur	38		
Expediio Polonorum in Vngariam	66		
Expediio in Pomeranos tertia & quarta.	71		
Expediio in Bohemiam.	73. In Morauia		
am ibid. in Pomeranos	ib.		
Expediio in Pomeranos	79		
Expediio Boleslai in Pomeraniam.	86		
Expediio Morauica	149		
Expediio Polonorum in Marchiam	158		
Expediio Vladislai Regis cum Lithuanis in Marchiam Brandenburg.	189		
Expediio Casimiri Regis in Russiam	206		
Expediio Cruciferorum in maiorem Polo- niam	191		
Expediio Valachica, eiusque causa.	206		
Expediio Vngarorum aduersus Ziemonitum.	226		
Expediio Polonorum contra Crucigeros.	246		
Expediio toti Polonia indicta	247		
Expediio in Russiam noua.	259.		
Expediio Vitoldi in Proscouienfes Russos	275		
		F	
		Fames & pestis in Polonia	129
		Fames in Polonia magna	164
		Fames horrenda & pestis in Polonia	183
		Fames in Polonia	207
		Ferai in Polonia quales	10
		Fines inter Prussiam & Samogitiam consti- tuti	274
		Fluuus Poloniae praecipui qui	8
		Fœdera & pacta inter Vngaros & Polonos	199
		Fœdus & affinitas Boleslai cum Bela Vngaria Rege.	138
		Fœdus Casimiri Regis cum Ducibus Pome- ranica.	201
		Fœdus Marchionis Misnia cum Rege.	242
		Fœdus Tartatorum cum Vitoldo	267
		Fœdus cum Duce Pomeraniae initum	294
		Fortuna Vladislai Regis in Hungaria diuer- sa	311
		Friderici Imperatoris ad Polonos legatio.	105. in Poloniam expediio.
			ibid.
		G	
		Gedenum a Cruciferis receptum.	179
		Gedanum Cruciferis proditum.	180
		Gedanenses dedunt se Marchionibus	178.
		Gedeon Episcopus Craconiensis corripit prin- cipem.	110.
		Gedeonis oratio ad principem libera	111.
		Gedeminus magnus Dux Lithuaniae fœdas cum Polonis facit.	188
		Georgius Dux Russorum se & Beczum Re- gi dedit.	219.
		Germani incola Polonia	205
		Gladium stringendi in Polonia circa Euan- gelii recitationem consuetudo	11

Glogo-

I N D E X

Glogonia oppugnata & strenue defensa	83	Henricus Lignicensis Vratislaniae potitur	170
Glogonium Bohemus sui iuris facit	186	Henrici Probi mors	ib.
Gostinum a Conrado surreptum Loethico	167	Henricus a Boleslao victus moritur	182
Gostinum & Ploscum a Bohemis oppugnan- tur	176	Henricus Vratislaniensis ad Vladislai Regis Pol. confugit auxilium	187
Griphina Lesci Nigri uxor principatum.		Homicidii iudicium & poena	35
Venceslao Bohemo donat	170	Hospites a Vitoldo ad celebritate coronatio- nis inuitati	281
Guilhelmus Austriacus Craconiā venit	230	Hyems aspera & niuosa	208
		Hyems mitissima	263

H

Habanci familie nomen unde	84		
Habitandatio in Polonia	11		
Habuc seu mare recens in Borussia	9		
Halicienses a Polonis victi, in potestatem eo- rum transeunt	121		
Haliciense bellum a Casimiro gestum	127		
Hedwigis regina moritur	206		
Hedwigis in Poloniam aduentus	227.	Regina Polonia renūciatur & coronatur	229
		moritur	240
Hedwigis filia Regis moritur	288		
Helena a Miecislao decepta	123		
Henricus Imperator Casimirum in Poloni- am deduci curat	58		
Henricus Boleslai filius nascitur	92		
Henricus Dux ad Hierosolymitanam mili- tiam profectus	104		
Henricus Dux interfectus	108		
Henricus Barbatus ad principatum inter- uertendum concitatur	130		
Henrici Barbatum in Craconiensem principa- tum expediio	131		
Henricus Barbatus a Conrado Missam au- diens capitur	134		
Henrici Barbatum in maiorem Poloniam ex- pediio	136		
Henrici expediio in maiorem Poloniam.	138. moritur		ibid.
Henrici Plaucii ad Regem oratio	254		
Henricus Plaucius Cruciferorum Magister factus	257		
Henricus Probus Ecclesiastica bona ac deci- mas usurpat	165		
Henrici Ducis cum Episcopo transactio	165		
Henricus Vratislaniensis Craconiā potitur	169		

I

Iagello Craconiā aduenit	231.	Bapti- zatus nomen Vladislai accipit	ibid.
		cum Hedwigi matrimonium contrahit ib.	
		Rex coronatur	ib.
Iagello Rex cum Regina in maiorem Polo- niam se recipit	232		
Iagellonis Regis studium religionis Christia- nae propaganda	ib.		
Jaroslans Archiepiscopus abdicat se Archi- episcopatu	214. moritur		ib.
Jasenecia arx capta & incensa	249		
Jazyges a Pudico victi & pene deleti	155		
Ieiunii quadragesimalis moderatio	147		
Immunitates Polonorum a Rege confirma- ta	279		
Inducia cum Vngaris	117		
Inducia inter Polonos & Crucigeros	196		
	197		
Inducia inter Polonos & Cruciferos	186		
Inducia cum Vratislaniensibus	319		
Inducia trium mensium cum Pomeranis fa- cta	294		
Inducia cum Cruciferis facta	270		
Inducia cum Suidrigellone	287		
Inducia Polonorum cum Casare	306		
Inducia trium dierum damnosa	286		
Inducia annua Polonorum cum Ducibus Opolia	319		
Inducia duodecim annorum cum Cruciferis facta	295		
Inducia decem annorum Amurathi da- ta	315		
Inimicitia inter Carolum Imperatorem & inquisitio in Regina pudicitiam	276		

T t

INDEX

Interdictum Archiepiscopi in Plocensiditione	139	L	Lacus sereno & ardente sole in solidum salem	3
Interdictum & dira Archiepiscopi in Henricum	165		instar glaciei concrefcens	3
Interregnum anno Christi 1444. & sequentibus duobus	319		Lacus piscosi in Prussia	9
Inundatio & tempestas magna	89		Ladislau posthumus Alberti Casaris nascitur	307
Inundatio & imbres in Polonia	129		Ladislau posthumus infans coronatur	309
Inundatio in Polonia insolita	157		Latrocinia a Rege Polonia coercita	241
Ioannes Czapla Scholasticus Plocensis suspenditur	139		Lechi parricidium: 43 pœna	ibid.
Ioannes Rex Bohemia in Prussiam cum exercitu venit	189		Legati Pontificii in Poloniam & Prussiam aduentus	164
Ioannes Rex Bohemia bellum Polonis facit	202		Legati Regis ad Magistrum Cruciferorum	245
Ioannis Tencinii oratio admodum efficax	224		Legati Polonorum ad Sagellonem	230
Ioannes Masouia Dux a Crucigeris captus	244		Legati Casaris ad Vladislaum Regem	266
Ioannes Rex Bohemia dolo Vratislania potitur	187		Legati Regis Vladislai ad Sigismundum Casarem	269
Iudai prerogatiua: in Polonia quomodo adepti	211		Legati Pontificis duo ad Regem veniunt	312
Iudex iniustus punitus	232		Legati ad Concilium Basiliense	296
Iudicis, subiudicis, & notarie electio	29		Legati Casaris ad Vitoldum	280
Iudicia terrestria	30		Legatio Boleslai ad Henricum Casarem	84
Iudicia terrestria causa	31		Legatio Casimiri Regis ad Pontificem	198
Iudicium iuris supremi Magdeburgici	34		Legatio Polonorum ad Ludonicum Vngaria Regem	213
Iudicium iuratum, & ab eo prouocatio	34		Legatio Polonorum ad Regem	219
Iudicia Consulum & Magistratum Continuorum	34		Legatio Iagellonis ad Reginam & Polonia proceres	219
Iudicia tribunalitia quæ	35		Legatio Vladislai Regis ad Sigismundum Vngar. Regem	247
Iudicia comitialia	36		Legatio Sigismundi Regis ad Vladislaum Regem	262
Indices a Pontifice Romano, inter Polonos & Cruciferos delegati	184		Legatio Imp. Constantinopol. ad Regem Vladislaum	265
Iudicii Teutonici supremi institutio Cracouie	205		Legatio Papa ad Vladislaum Regem	266
Iudiciorum ratio varia	30		Legatio Boemorum ad Regem	274
Iudicium in Episcopum Cracouiensem & duos proceres	269		Legatio Casaris ad Vitoldum cum donis	279
Julianus Cardinalis pacem cum Turcis dissuadet	315		Legatio Regis & Procerum Polonia ad Vitoldum	280
Lithani Cardinalis mors	318		Legatio Magistri Cruciferorum ad Regem	285
Lugium inter Polonos & Vngaros	219		Legatio Sigismundi Imp. ad Vladislaum Regem	302
Iurisdiclio bellica qualis	32			
Iurisdictionis mos barbarus sublatus	202			

INDEX

Legatio Regis Polonia ad Casarem	305	162	Lignicium in clientelam Bohemorum venit	187
Legatio Casaris ad Vitoldum			Lingua Polonica qualis	10
Legationes Principum Christianorum ad Vladislaum Regem	314		Lites & similitates inter Regem & Reginam	234
Legatio noua Polonorum ad Casimirum	321		Lithuani Sendomiriensem tractum populantur. 164. a Lesco vincuntur	ibid.
Legatio Regis & procerum Polonia ad Vitoldum			Lithuani Poloniam vexant	188
Legatio Polonorum ad Sigismundum Imperatorem	300		Lithuani Cuianiam populantur	171
Legatio Polonorum ad Suidrigellonem	285		Lithuani Lenciciensem oram vastant	172
Legatio Regis ad Sigismundum Imp. de coniugio	302		Lithuani maiorem Poloniam vastant	177
Legatio Regis Cypri ad Vladislaum			Lithuani baptizantur	232
Legatio Bohemorum Hussitarum ad Regem	289		Lithuani Masouiam vastant. 189. Eorum in Marchiam excursio	ibid.
Legatio Turcice ad Vladislaum Regem	307		Lithuani Masouiam vastant. 199. funduntur	ibid.
Legatio Polonorum ad Casimirum	319		Lithuani Sendomiriensem oram populantur	203
Legatus Pontificis ad Regem veniens inducias cum Cruciferis facit	264		Lithuani Masouiam vastant	227
Legatus Casaris ad Vladislaum Regem missus	272		Lithuani a Cruciferis fusi	235
Legatus a Rege ad Suidrigellonem missus violatur	286		Lithuani oratores in Vngariam profecti	236
Leges Polonorum	21		Lithuani a Polonis victi	286
Leges mala ab Henrico abrogate	137		Lithuani a Ciolco fusi. 287. Eorum clades ad Cremenciam	ibid.
Leges Casimiri Regis	202		Lithuanis prerogatiua & leges a Rege data	263
Lescius secundus quomodo ad principatum peruenit. 44. ob dolum interfectus	45		Lithuania a Cruciferis vastata	207
Lescius studium in pace & bello. 45. Mors. ibid. liberi	ibid.		Lithuania vexatur a Cruciferis	233
Lescius quartus moritur	50		Lithuania a Cruciferis vexata	237
Lescius princeps creatur	119		Lithuanorum & Iazygum in Poloniam excursus	145
Lescius Albus Cracouia potitur	123		Lithuanorum excursio in Masouiam & Poloniam	149
Lescius ad principatum accersitur	127		Lithuanorum in Lublinensem oram excursio. 162. Masouiam vexant	167
Lescius fratri Masouia & Cuiania cedit. 128. Vxorem ducit	ibid.		Lithuanorum Ducum dissensio	233
Lescius a Suentopelco interfectus	133		Lithuanorum conuentus cum Cruciferis	266
Lescius Russiam peruenit. 162. Contra Hericum Probum expeditionem instituit. ib. Vratislaniensem ditionem duxat ibidem			Linones a Samogitis fusi	300
Lesci Nigri victoria de Lithuanis insignis	163		Linonia a Lithuanis vexatur	292
Lesci ad milites sermo	164		Loeticus principatum armis petit. 169. princeps renunciatur	ibid.
Lescius Niger princeps moritur	168		Loeticus ditionem Cracouiensem infestat	172
Leo Russorum Dux in Poloniam excurret				

INDEX

<i>Locticus Vislicia potitur & Cracouiensem</i>	170	<i>Masonia Cirenensis à Loscorvatur</i>	167
<i>oram infestat.</i>		<i>Massonia Cirenensis, à Siradiensibus vastata</i>	168
<i>Locticus omnibus bonis spoliatur</i>	175	<i>Marrimonii inter Jagellonem & Heduigen</i>	
<i>Locticus in Vngariam fugiens peregrinatur</i>	136.	<i>conditiones</i>	229
<i>Regnum repetit</i>	ib.	<i>Melstinius bona Episcopi Cracouiensis inter-</i>	
<i>Locticus Craconiā recipit</i>	177.	<i>cipit</i>	303
<i>Henrico Glogo. bellum facit</i>	ibid.	<i>Mendacii retractatio, pœna apud Polonos</i>	
<i>ibid.</i>		<i>qualiter fiat</i>	234
<i>Locustarum vis ingens in Polonia</i>	198	<i>Mercimonia Polonorum qua</i>	18
<i>Ludonici Regis privilegium Polonis datum</i>	204	<i>Michael Sigismundi interfecti filius patri-</i>	
<i>Ludonici Regis in Poloniam aduentus &</i>		<i>monio omni à Casimiro exiit</i>	311
<i>coronatio</i>	213	<i>Mieczislai etymon.</i>	50
<i>Ludonici Regis mors</i>	222	<i>Mieczislaus primus princeps Christianus</i>	
<i>Ludonicus Rex Polonia designatur</i>	203	<i>quando principatum suscepit</i>	50
<i>Ludonicus Rex filiam suam Sigismundo Ca-</i>		<i>Mieczislaus baptizatur s. i. ei filius ex Dam-</i>	
<i>roli Imperatoris filio despondet</i>	215.	<i>bronca nascitur</i>	ib.
<i>Eius filia altera, Regina Polonia destinata</i>	ibid.	<i>Mieczislai mors</i>	52
<i>ibid.</i>		<i>Mieczislaus filius Boleslai à patre successor</i>	
<i>Ludonicus Rex Vngaris Russiam attribuit</i>	219	<i>designatus s. s. Eius vitia</i>	ib.
<i>Lusum à Suidrigellone interceptum</i>	308.	<i>Mieczislaus moritur</i>	56
		<i>Mieczislaus Boleslai filius nascitur</i>	92
		<i>Mieczislai dominatus asper</i>	110
		<i>Mieczislaus principatu deicitur</i>	112
		<i>Mieczislaus Masonia & Cuiavia arte po-</i>	
		<i>titur</i>	115
		<i>Mieczislaus senex à minoribus Polonis ad</i>	
		<i>principatum reuocatur</i>	117
		<i>Mieczislaus ducit filiam sororis FridERICI</i>	
		<i>Imperatoris 105. A filio pulsus, Pomera-</i>	
		<i>norum ope ditionem suam recuperat</i>	113
		<i>Ad principatum rursus adspirat</i>	120
		<i>Mieczislaus principatu potitus. 121. pro-</i>	
		<i>missa non seruat</i>	ib.
		<i>Mieczislaus in odium procerum incurrit</i>	
		123;	
		<i>Mieczislaus pactorum immemor moritur</i>	
		124.	
		<i>Mieczislaus Conradi Ducis filius à muribus</i>	
		<i>absumptus</i>	138
		<i>Miesco nascitur cœcus</i>	50
		<i>Miesco immatura morte obit</i>	71
		<i>Miesco Bolislai filius exul reuocatur</i>	70
		<i>Mindacus Lubanoni Rex interficitur</i>	154
		<i>Ministeria aulica</i>	27
		<i>Mogilnense monasterium à quo constructum</i>	
		70	

X E I N D E X

<i>Monachi Benedictini Cluniaco in Poloni-</i>		276		
<i>am acciti.</i>	61.		<i>Nummarii reiratio in Polonia.</i>	17
<i>Monarchia apud Polonos</i>	18		<i>Nuptiarum Casimiri apparatus.</i>	208
<i>Montes in Polonia.</i>	7		<i>Nuncii nobilitatis.</i>	35
<i>Moscicum Tartaris victi.</i>	245			
<i>Motus in maiore Polonia</i>	134		O	
<i>Motus Silesiaci.</i>	151.		<i>Obsidio Marieburgensis soluta</i>	256
<i>Motus in Silesia multi</i>	171		<i>Officiales seu magistratus terrestres in</i>	
<i>Motus Polonia maioris</i>	226		<i>Polonia:</i>	24
<i>Motus maioris Polonia</i>	227		<i>Officia Curia qua</i>	26
<i>Motus in Polonia maiori.</i>	306		<i>Officiales Regni qui</i>	23
<i>Mulierbre in Polonia imperium.</i>	56		<i>Olinense monasterium direptum</i>	293
			<i>Onera Polonis à Pontifice iniuncta.</i>	58
N			<i>Oppidanorum munia in bello</i>	38
<i>Naculum à Sueniopelco interceptum.</i>			<i>Oratores Poloni Romam profecti.</i>	58
150			<i>Osiuecimensium Duces in clientelam Regis</i>	
<i>Nervia fluvius venenata animalia auersatur</i>			<i>Polonia perueniunt</i>	304
9			<i>Oitonis III. Imperatoris in Poloniam adven-</i>	
<i>Naves Polonica cum frumento à Cruciferis</i>			<i>tus</i>	53
<i>intercepta</i>	245		<i>Otto Mieczislai filius patri reconciliatus</i>	113
<i>Nimcense territorium Bernhardo Snidnicen-</i>				
<i>sium Duci oppigneratum.</i>	186		P	
<i>Nix & gelu post medium Maium.</i>	204		<i>Pacis conditiones Cruciferis à Rege pro-</i>	
<i>Nobiles qui</i>	14		<i>posita.</i>	248
<i>Nobiles familiae in Polonia unde dicantur.</i>			<i>Pacta Conradi Ducis cum Crucigeris.</i>	133
15			<i>Pacta Cruciferorum cum Duce Craniae.</i>	
<i>Nobilitatis prerogativa</i>	14		179	
<i>Nobilitatis in Polonia amissio. 15. aqua-</i>			<i>Pacta Regina cum Ziemuoito.</i>	230
<i>litas</i>	ibid.		<i>Pacta cum Vitoldo & Lithuanis renoua-</i>	
<i>Nobilitatis in Polonia studia</i>	16		<i>ta.</i>	247
<i>Nobilitatis officium</i>	38		<i>Pacta conuenta & societas inter Reges Un-</i>	
<i>Nobilitatis Craconiensis motus contra Bo-</i>			<i>gar. & Pol.</i>	262
<i>leslaum principem</i>	109		<i>Pacta conuenta inter Regem & Marchio-</i>	
<i>Nobilitas Haliciensis omnis fere à Romano</i>			<i>nem Brandeburgensem.</i>	270
<i>irrudicata</i>	126		<i>Pacta cum Silesis.</i>	300
<i>Nobilitas contra ecclesiasticos fremit</i>	300		<i>Pacta Regis Vladislai cum Ungaris</i>	307
<i>Nobilitatis maioris Polonia confederatio</i>			<i>Pacta Lithuanorum cum Polonis</i>	290
204			<i>pacta Lithuanorū cum Polonis renouata</i>	305
<i>Nobilitas Russica & Podolica cum Polonica</i>			<i>Pacta cum Stephano Palatino conuenta</i>	
<i>exaequata.</i>	300		295	
<i>Nobilium habitandi & vinendi ratio.</i>			<i>Palatini, Castellani Marechalci, Cancellarij,</i>	
15			<i>Theaurarii.</i>	12
<i>Nobilium prehensio in Polonia fieri non po-</i>			<i>Palatini officium</i>	23
<i>test</i>	35		<i>Palatinorum dignitas</i>	41
<i>Nobilium Polonorum libertas.</i>	215		<i>Palatinus Valachus iurat Regi Poloniae</i>	60
<i>Novogradenses pacem à Vitoldo redemerunt</i>				

I N D E X

<i>Pannoni & Moravi à Polonis fusi</i>	<i>Ploſcum à Sbigneo obſeſſum</i>	77
44	<i>Ploſcum interceptum a Loſtico.</i>	167
<i>Paulus Episcopus turbator captus.</i>	<i>Podolia Suidrigelloni à Rege concessa.</i>	
165	242	
<i>Paulus Episcopus Craconiensis moritur</i>	<i>Podolia in ditionem Polonorum redacta.</i>	
171	244	
<i>Pax inter Bohemos & Polonos affinitate sanc-</i>	<i>Podoliorum insigne factum.</i>	283
<i>cita</i>	62	
<i>Pax & affinitas inter Henricum Casarem</i>	<i>Podolia recepta a Polonis</i>	291
<i>& Boleslaum principem</i>	<i>Pœna non militantium</i>	37
86	<i>Poloni unde & quando in Sarmaciam vene-</i>	
<i>Pax inter Imperatorem Fridericum & Po-</i>	<i>runt</i>	3
<i>lonos</i>	105	
<i>Pax cum Vngaris congressu utriusque prin-</i>	<i>Poloni à Russis in fugam versi</i>	94
<i>cipis confirmata</i>	117	
117	<i>Poloni à Prutenis fusi</i>	107
<i>Pax à Casimiro Prutenis data</i>	<i>Polonorum clades à Tartaris accepta</i>	
118	140	
<i>Pax & fœdus inter principes Polonia cogna-</i>	<i>Poloni maiores in fidem Loſtici veniunt</i>	
<i>tos.</i>	182	
131	<i>Poloni minores ad Ducem Opoliensem defici-</i>	
<i>Pax inter Suentopolum & Premislum</i>	<i>unt. 159. Eorum cum Bohemis in-</i>	
151	<i>ducia</i>	ibid.
<i>Pax & transactio cum Crucigeris.</i>	<i>Poloni minores expeditionem contra Russos</i>	
261	<i>suscipiunt. 176</i>	
<i>Pax inter Cruciferos & Polonos.</i>	<i>Poloni Masoviam populantur</i>	188
198	<i>Poloni maiores Henrico Glogouensi se sub-</i>	
<i>Pax cum Saganensibus Duce Henrico</i>	<i>iciunt</i>	177
201	<i>Poloni Culmensensem oram vexant.</i>	
<i>Pax & pacta cum Cruciferis.</i>	196	
243	<i>Poloni à Valachiis trucidati.</i>	206
<i>Pax inter Casarem & Regem Polonia</i>	<i>Poloni Prussiam infestant</i>	247
273	<i>Poloni cum Crucigeris ad duos annos inducias</i>	
<i>Pax cum Cruciferis & pacta ad Braſtam</i>	<i>faciunt</i>	267
302	<i>Poloni re infecta Bohemia excedunt.</i>	
<i>Pax inter Reginam & Regem in Vngaria</i>	304	
313	<i>Poloni à Tartaris proſtigantur</i>	305
<i>Pax & concordia cum Ducibus Silesia.</i>	<i>Poloni Regis filium sibi Regem designant</i>	
319	29. 298	
<i>Pax cum Ducibus Ratiboriensi & Teshniensi</i>	<i>Poloni auxilia Regi in Vngariam mittunt</i>	
322	311	
<i>Peregrinatio Boleslai in Galliam</i>	<i>Poloni maiores cum Zbigneo Vladislao</i>	
92	<i>Vladislai defuncti Regis filio regnum de-</i>	
<i>Persidia Russorum notata</i>	<i>cernunt. 298. Eorum prauitium</i>	
154	<i>minores Poloni aggreferunt.</i>	ibid.
<i>Petrus Dumnus dolo Cristina petitus</i>	<i>lonia fines. 5. situs geographicus.</i>	
99.	ibid.	
<i>Eius calamitas</i>	<i>Poibid. finitimi populi. ibid. partes</i>	
<i>Praſti genus & conditio.</i>	<i>& satrapia. ibid. limites</i>	ibid.
48. poster-	Polo-	
<i>tus, mors.</i>		
49		
<i>Pisces in Polonia.</i>		
10		
<i>Piscina in Polonia</i>		
9		
<i>Plebei in Polonia qui</i>		
16		
<i>Plebeiorum magistratum creatio</i>		
29		
<i>Plebs urbana & plebei magistratus</i>		
28		
<i>Plebis iudicia rusticana</i>		
34		

I N D E X

<i>Polonia vbertas.</i>	7	<i>Polonorum studium erga Regem</i>	284
<i>Polonia solum quale</i>	7	<i>Poma Daporta in Polonia</i>	123
<i>Polonia inter Boleslai filios diuisa.</i>		<i>Pomerania Boleslao victi</i>	77
95		<i>Pomeranis bellum à Polonis inferitur.</i>	
<i>Polonia status turbulentissimus</i>	57	80	
<i>Polonia maior ad Henricum Barbatum de-</i>		<i>Pomerania exterior à Polonis subacta &</i>	
<i>ſciuit</i>	135	<i>Christianafacta</i>	90
<i>Polonia maioris diuisio noua</i>	149	<i>Pomerani sunt Christiani</i>	81
<i>Polonia minoris motus</i>	135	<i>Pomerani ad Casimirum à Mieczislao de-</i>	
<i>Polonia civilibus bellis agitur</i>	152	<i>ficiunt</i>	113
<i>Polonia minor à Lesco ad Conradum Ma-</i>		<i>Pomerania Marchionibus prodita</i>	178
<i>ſonium deficit.</i>	166	<i>Pomerania à Cruciferis subacta.</i>	182.
<i>Polonia regnum Vitoldo offertur.</i>	278	<i>Pomerania à Cruciferis bello petita.</i>	
<i>Polonici regni diuisio</i>	96	180.	
<i>Polonorum origo qua</i>	1.	<i>Popielus principatum suscipit.</i>	46. Eius
<i>Polonorum nomen quam vetustum.</i>	41	<i>execrandi sese consuetudo</i>	ibid.
<i>pagi. 12. vestitus. ibid. Vietus</i>		<i>Popielus atas iuuenilis</i>	46
<i>ratio. ibid. Corporum habitudo. 13</i>		<i>Pomeraniam Crucigeri emunt à Mar-</i>	
<i>ingenia & mores. ibid. Educatio.</i>		<i>chionibus</i>	183
<i>ibid. studia. ibid. Rei familiaris</i>		<i>Pomerania Crucigeris à Rege Bohemia do-</i>	
<i>cura. ibid. Conſilia & compota-</i>		<i>nota</i>	190
<i>tiones</i>	ibid.	<i>Pomerania à Polonis vastatur.</i>	293
<i>Polonorum fœdus cum Polonis</i>	95	<i>Popielus patruos suos veneno tollit.</i>	
<i>Polonorum cum Vngaris conuenta & pacta</i>	161	47	
<i>Polonorum ad Pontificem legatio</i>	184	<i>Eius, uxorisque & liberorum mors mise-</i>	
<i>Polonorum & Lithuanorum conuentus apud</i>		<i>ra</i>	ibid.
<i>Grodum</i>	263	<i>Portenta & prodigia in Polonia.</i>	
<i>Polonorum minorum contra principem con-</i>		157	
<i>spiratio.</i>	158	<i>Portenta in Polonia varia.</i>	159
<i>Polonorum expeditio contra Prutenos</i>		<i>Praefecturarum reditus & administratio.</i>	
107.		26	
<i>Polonorum à Boleslao Caluo defectio.</i>		<i>Praefectorum iurisdicctio</i>	31
145		<i>Praetium inter patrem & filium</i>	75
<i>Polonorum in Silesiam expeditio</i>	196	<i>Praetium Polonorum ad Mosſauam</i>	
<i>Poloni improbant Regis consilium de pactis</i>		120	
<i>violandis.</i>	316	<i>Praetium Polonorum cum Russis ad Zaſucho-</i>	
<i>Polonorum de Cruciferis victoria firma.</i>	248	<i>ſtum</i>	126
<i>Polonorum ad Vitoldum legatio</i>	278	<i>Praetium cum Tartaris ad Ligniciam</i>	
<i>Polonorum Comitum Buda habita</i>	220	141	
<i>Polonorum minorum studia in Casimirum</i>	319	<i>Praetium ad Corononiam commissum.</i>	
<i>Polonorum ad Varnam strages</i>	318	258	
		<i>Praetium Polonorum cum Russis.</i>	
		291	
		<i>Pramisus princeps Polonorum primus, quis</i>	
		<i>antea fuerit, & quomodo ad Principatum</i>	
		<i>peruenerit.</i>	44
		<i>Pramisli mors & laudes</i>	11

INDEX

Premisus posthumus nascitur. 151
 Premisus Gnesnarex creatur. 173
 Premisus Gedanum munivit. 173. In-
 fidiis Marchionum Brandeburgensium
 interficitur. ibid.
 Premisus Glogouiensis veneno sublatus. 186
 Principis potestas qualis olim fuerit. 19
 Principis in Polonia redditus. 40
 Principatum obscurus quidam casu adeptus. 45
 Principum conuentus Cracouia. 274
 Procerum alienatio ab Vladislao principe. 98
 Promissores in Polonia instituti. 299
 Promissores in Polonia amoti. 303
 Pronuatio ad principem in Polonia. 32
 Pruteni rebellantes, bello à Boleslao petun-
 tur. 62
 Prutenorum & Pomeranorum rebellio. 71.
 Pruteni religionem Christianam recipiunt
 & mox iterum deserunt. 106
 Prutenorum defectio & in Culmensē tra-
 ctum excursio. 107
 Pruteni Culmensē tractum sua potestatis
 faciunt. 130.
 Prutenorum vires fracta à Cruciferis &
 Germanis. 139
 Prutenorum studium erga Regem Polonia, &
 consilium fidele. 256
 Pruteni multa de Crucigeris capiunt. 162
 Prussia vastata à Massoniis & Cruciferis. 136
 Prussia fere omnis in deditionem accepta. 254
 Prussia oppida & arces à Cruciferis reci-
 piuntur. 257
 Prussica causa disceptatio Concilio Constantien-
 si permissa. 264
 Puer dentatus nascitur & loquitur. 159
 Pugna ad Suchodolum. 144.
 Pugna Tartarorum cum Polonis. 305

Q

Quarta red. num regionum Reipub. con-
 cessa. 39

R

Radzinum per deditionem acceptum. 256
 Redditus magistratuum. 30
 Referendariorum officium. 27
 Regia potestatis finis. 19
 Regis iudicii causa qua. 32
 Regina coronatio. 20
 Regine Comitatus & administratio. 28
 Regis electio in Polonia. 19. Coronatio
 ibid.
 Regis expeditio in Lithuaniam. 234
 Regis Oratores ad Papam cum muneribus. 261
 Regis sermo ad Bohemos. 285
 Regis responsum datum concilii oratoribus. 292
 Regum & Principum conuentus Cracouia
 adnuptias Casimiri neptis Elisabetha. 207
 Restium litera. 37
 Rex Pol. Toruniam petit, à Magistro Cruci-
 gerorum inuitatus. 243
 Rex ex Lithuania Cracouiam pedes ingredi-
 tur. 262.
 Rex Polonia fœdus cum Dania & Suecia
 regibus facit. 267
 Rex a senatu correptus. 278
 Rex iratus Zbigneo Episcopo minatur. 289
 Rex Pol. Leopolum petit. 288. Benefi-
 cius est in calamitosos. ibid.
 Rex Lithuanos concitat in Suidrigellonem. 280
 Ritigerus Venda coniugium petit. 43
 Rixa Mieczislao desponsatur. 53
 Rixa regina regni administras. coabuitur &
 fugit ex Polonia. ibid.
 Rixa Premisli filia. 174
 Ruthuanus Zatoriam intercipit. 303
 Russi se in libertatem afferunt. 71
 Russi superantur à Boleslao. 78
 Russia Polonis victi. 91. 291
 Russi à Polonis victi. 127
 Russi & Tartari à Polonis profligati. 155
 Russi cum barbaris à Polonis casti. 162
 Russi

INDEX

Russi Sandomiriensem tractum vastant. 176
 Russi victi à Polonis. ibid.
 Russi exequati cum Polonis iure & prae-
 gatinis. 100
 Russi à Polonis ad Lithuanos deficiunt. 203
 Russi & Valachi in auxilium Casari contra
 Turcas missi. 275
 Russia Polonis vectigalis facta. 67
 Russia meridionalis a Casimiro Rege subacta. 199
 Russia Lithuaniae prodita à praefectis Vnga-
 ris. 223
 Russorum origo & nomen. 2
 Russorum in Poloniam excursio. 77. 92
 Russorum sania. 287

S

Sacerdotiorum collatio. 29
 Salinates qui. 26
 Salina Bochnenses quando inuenta. 149
 Sambia à Crucigeris subacta & ad religio-
 nem Christianam adacta. 150
 Samogitia Cruciferis à Vitoldo concessa. 244
 Samogitia à Vitoldo recepta. 245
 Samogitia ad religionem Christianam conuer-
 sa. 263
 Satellites, cubicularii & pueri. 27
 Saxonibus bellum à Boleslao illatum. 54
 Sbigneus aduersus patrem pugnans capitur
 & patri reconciliatur. 75
 Sbigneus sit monachus in Saxonia. 74. Ex
 monasterio extractus, Dux exulm crea-
 tur. ibid.
 Sbigneus à fratre capitur. 82. Eius perfidia
 ib. Exilio mulctatur. ib.
 Sbigneus exul fratris Boleslai gratiam implo-
 rat & impetrat. 88. interficitur. 89
 Scabinorum in Polonia iudicia. 34
 Scarbimirus Palatinus Cracouiensis excoeca-
 tus & magistratu motus. 89
 Scepusium Regi Polonia oppignorat. 263
 Sclauorum origo qua sit, sententia Auctorum
 varia. 1
 Scultetorum iudicia. 33
 Secretarii magni officium. 37
 Secretariorum munera qua. 26

Senatorum genera & numerus. 12
 Senatorum officia communia. 23
 Senatus conuocandiratio. ibid.
 Senatus & magistratuum equestrium cre-
 andorum ratio. 29
 Senatus ad Vladislai orationem responsum. 97
 Senatus Polonici constantia. 297
 Senatus de regno Vngaria consultatio. 307
 Sendinoius Subinius Iaderam ad Reginam
 proficiscitur. 227
 Sandomirienses à Lesco deficiunt. 163
 Sigismundus Rex Poloniae designatus. 222
 Sigismundus Cuianiam infestat. 227
 Sigismundus in Poloniam venire prohibe-
 tur. ib.
 Sigismundus Rex Vngaria venit in Poloni-
 am. 238
 Sigismundus Rex Vngaria Cracouiam ve-
 nit. 239
 Sigismundus Vngarus Regi affini bellum in-
 dicit. 250
 Sigismundus Rex fines Poloniae vastat. 260
 Sigismundi Imperatoris cum Vladislao con-
 gressus. 267. Eius decretum ex com-
 promisso. ib.
 Sigismundus Caesar & Vladislauus Rex con-
 grediuntur. 273
 Sigismundus Dux Lithuanorum à Rege de-
 claratur. 290
 Sigismundus Dux Lithuaniae interficitur. 308
 Silesia à Bohemis vexata. 96
 Silesia Vladislao attributa. 105
 Silesia Ducum origo. 106. Eius diuisio. ib.
 Silesii Duces in Boleslaum principem conci-
 tantur. 108
 Silesia à Tartaris vastata. 141
 Silesiorum & Polonorum fuga. 142
 Silesia inter Boleslaum Caluum & Henri-
 cum Duces diuisa. 146
 Silesia motus & bellum inter fratres. 147
 Silesia intestinis dissidiis agitata. 160
 Silesiorum expeditio contra Locticum. 169
 Silesii à Polonis eiekti. 182
 Silesia interuersa à Bohemis causa. 185
 Silesiorum Ducum bella intestina. 185
 Silesii Duces Bohemo se permittunt. 187
 Silesia vexatur à Polonis. 311

INDEX

<i>Siradienses à Massoniis fusi</i>	168	<i>Suidrigello fugit, & Lithuaniam vexat</i>	290
<i>Siradiensis ditio vastatur</i>	171	<i>Suidrigello cum Linonicis Cruciferis profli-</i>	
<i>Skirgello à Rege fit prefectus Lithuania</i>		<i>gatus</i>	301
233		<i>Suidrigellonis cum Sigismundo Lithuania</i>	
<i>Skirgelli cum Vitoldo inimicitia</i>	237	<i>duce reconciliatio frustra instituta</i>	303
<i>Slauonia & Croatia ab Vladislao Rege re-</i>		<i>Suidrigello fœdus facit cum Crucigeris</i>	286
<i>cepta</i>	310	<i>Eius fuga ibid. Ad Regem legatio de pace</i>	
<i>Smolenscii à Polonis & Lithuanis subacti</i>		286	
231		<i>Synodi Sacerdotum</i>	37
<i>Smolenscii subacti à Vitoldo</i>	242	<i>Synodus Calissia ab Archiepiscopo Gnesnensi</i>	
<i>Soldinum oppidum à Boleslao direptum</i>	157	<i>instituta</i>	210
<i>Sophia Regina coronatur</i>	274	<i>Szamoitulus pristino honori restitutus</i>	195
<i>Spectrum in Cracouiensi tractu apparet</i>		<i>Szamoitulus interficitur</i>	196
161		<i>Szamoitulum Regi reconciliatur</i>	192
<i>Spitco interfectus & perduellionis damna-</i>			
<i>tus</i>	306		
<i>Stanislai Episcopi Cracouiensis cadēs</i>	69		
<i>Status & Ordines Polonorum</i>	14		
<i>Statuta regni Poloniae quæ</i>	35		
<i>Stephanus Despotæ Rascia & Albania à</i>			
<i>Turcis pulsus</i>	313		
<i>Stipendia equitum & peditum</i>	38		
<i>Strages Cruciferorum</i>	195		
<i>Strages Lithuanorum</i>	235		
<i>Succamerarii iudicium quod</i>	31		
<i>Succinum ubi colligatur</i>	8		
<i>Suentopelcus fit Boleslao rebellis</i>	90		
<i>Suentopelci Pomeranorum præfecti ambitio</i>			
<i>& defectio 132. se pro Duce gerit. 133. mo-</i>			
<i>ritur</i>	156		
<i>Suentopelci bellum aduersus Cruciferos</i>	145		
<i>Suentopelcus Culmensensem & Cuianensem</i>			
<i>terram infestat</i>	147		
<i>Suentoslaua filia Boleslai nascitur</i>	80		
<i>Suentoslauus Dux Smolenscorum Lithuania</i>			
<i>niam infestat</i>	231		
<i>Suidrigello ad Cruciferos profugit</i>	237		
<i>Suidrigello à Prussia renocatur</i>	242		
<i>Suidrigello Moscis contra Vitoldum adest</i>			
244			
<i>Suidrigello iterum ad Cruciferos profugit</i>			
244			
<i>Suidrigello Lithuania principatū arripit</i>	283		
<i>Suidrigello à Rege fusus & fugatus</i>	292		
<i>Suidrigello Lithuania infestat & Russia</i>			
<i>Regiam</i>	295		
<i>Suidrigellonis responsum ferox</i>	285		

T

<i>Tartari bipartito agmine totam Poloniam</i>	
<i>peruastant</i>	149
<i>Tartari Poloniam populantur</i>	143
<i>Tartari cum Russis Poloniam vastant</i>	167
<i>Tartarorum excursio in Poloniam & Rus-</i>	
<i>siam</i>	202
<i>Tartari in Lithuania collocati</i>	239
<i>Tartari Lithuaniam & Russiam populan-</i>	
<i>tur</i>	240
<i>Tartarorum ad Regem Polonia legatio</i>	262
<i>Tartari Podoliam populantur</i>	204
<i>Tartari Russiam vastant</i>	265
<i>Tartari Poloniam vastant</i>	139
<i>Tartari Polonis bellum inferunt</i>	128
<i>Poloniam vastant</i>	153
<i>Tartari repressi à Moldauo</i>	295
<i>Tartari Podoliam vastant</i>	305, 311
<i>Tartari à Suidrigellone euocati, ditionem i-</i>	
<i>psius vastant</i>	296
<i>Tartari Podoliam infestat</i>	314
<i>Telonia in Polonia 21 Impensa principis</i>	ib.
<i>Templa à Casimiro condita</i>	204
<i>Terramotus in Polonia</i>	56, 152
<i>Terramotus in Polonia</i>	135
<i>Teutonicorum fratrum Ordo in Masonia</i>	
<i>institutus</i>	133
<i>Thesaurarii Polonici officium</i>	24
<i>Thesaurarii Curie</i>	27
<i>Torunienses & Gedanenses ad Cruciferos de-</i>	
<i>ficiunt</i>	259
<i>Trebn-</i>	

INDEX

<i>Trebnicense monasterium fundatum</i>	128	<i>Vitoldus ad Vilnam exercitum ducit</i>	235
<i>Tributorum exactores qui</i>	26	<i>Regi reconciliatur</i>	237
<i>Tributa siue exactiones</i>	38	<i>Vitoldus in Lithuaniam redit. 237. Ma-</i>	
<i>Tributum ab Vladislao fratribus imperatum</i>		<i>gnus Dux Lithuania creatur</i>	ibid.
98		<i>Vitoldi expeditio contra Tartaros</i>	239
<i>Tributum ingurale decretum</i>	310	<i>Vitoldus à Tartaris fusus casis Ducibus Re-</i>	
<i>Tributum Moldauorum</i>	302	<i>gis fratribus</i>	240
<i>Triumui in Polonia</i>	210	<i>Vitoldi expeditio in Moscos</i>	244
<i>Turca ad Morauum fusi</i>	314	<i>Vitoldo Podolia concessa</i>	261
<i>Turca legationi à Rege Vladislao respon-</i>		<i>Vitoldus Nonogrodensibus Russis bellum in-</i>	
<i>sum datum</i>	307	<i>fert</i>	257
<i>Turcarum ad Varnam desideratorum nu-</i>		<i>Vitoldus oratores ad Regem & proceres Po-</i>	
<i>merus</i>	318	<i>lonos mittit</i>	278
<i>Turcapacem postulant à Rege</i>	315	<i>Vitoldi cum Crucigeris fœdus</i>	279
		<i>Vitoldi ad Regis legationem responsum</i>	282
		<i>Vitoldi versum consilium. 281. Zbigneum</i>	
		<i>Episcopum prensat</i>	282
		<i>Vitoldi morbus & mors</i>	ibid.
		<i>Vladislaus Casimiri filius nascitur</i>	60
		<i>Vladislaus Hermanus ad principatum Po-</i>	
		<i>lonia promouetur. 70. ducit uxorem</i>	ibid.
		<i>Vladislai expeditio contra exules</i>	75
		<i>Vladislaus moritur</i>	78
		<i>Vladislaus Boleslai filius nascitur</i>	79
		<i>Vladislai cum Christina nuptia</i>	90
		<i>Vladislaus secundus Princeps Poloniae quando</i>	
		<i>factus</i>	96
		<i>Vladislai ambitio. 97. Oratio in sena-</i>	
		<i>inhabita</i>	ibid.
		<i>Vladislaus fratres violat cum Russis</i>	100
		<i>Vladislaus diris deuonetur ab Archiepiscopo</i>	
		<i>100. Vincitur & fugatur à fratribus</i>	101
		<i>in Germaniam fugit</i>	ibid.
		<i>Vladislaus exul infestat Poloniam</i>	104
		<i>Vladislaus Rex moritur</i>	106
		<i>Vladislaus Lasconogus princeps renunciatur</i>	
		125	
		<i>Vladislaus Sputator Calissiam intercipit</i>	131
		<i>Vladislaus Lasconogus moritur</i>	135
		<i>Vladislaus Sputator moritur</i>	138
		<i>Vladislaus Locticus Rex creatur</i>	174
		<i>Silesis bellum infert</i>	ibid.
		<i>Vladislaus Locticus cum Cruciferis exposu-</i>	
		<i>lat</i>	179
		<i>Vladislai Regis cum Cruciferis Brasie con-</i>	
		<i>uentus</i>	182

INDEX

<i>Vladislaus latrocinator</i>	185	<i>coronatur</i>	<i>ibid.</i>
<i>Vladislaus Rex Dobrino potitur.</i>	188	<i>Vladislai Regis interitus</i>	318
<i>Vladislaus Lothicus cum uxore coronatur</i>	185	<i>Vladislaus Rex constitutus Polonia gubernatoribus in Ungariam proficiscitur</i>	308
<i>Vladislaus a fratre Boleslao in carcerem coniectus</i>	186	<i>Vladislai Regis morbus & mors, Virtutes & vitia.</i>	297
<i>Vladislaus bellum in Prussiam mouet.</i>	189	<i>Ungarorum violentia & rapacitas.</i>	218
<i>Vladislaus Rex cum exercitu Prussiam ingreditur</i>	190	<i>Eorum cades Cracouia</i>	<i>ibid.</i>
<i>Vladislai Regis ad milites oratio</i>	193	<i>Ungarorum cum Polonis fœdus sempiternum</i>	225
<i>Vladislaus Lothicus Rex moritur.</i>	197	<i>Ungarorum cum Polonis fœdus.</i>	242
<i>Vladislai Ducis Cuiania acta.</i>	215	<i>Ungarorum & Polonorum conuentus Kestmarci</i>	273
<i>Vladislaus fit monachus.</i>	216	<i>Ungarorum diuersa studia</i>	308
<i>accersitur ad regnum. ibid. Res nouas molitur in Polonia.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Ungarorum Oratores ad Vladislaum Regem de regno suscipiendo</i>	307
<i>Vladislaus Dux victus.</i>	217	<i>Ungarorum factiones, & fides lubrica.</i>	310
<i>ibid.</i>		<i>Vratislaus Boemia princeps Polonis bellum mouet</i>	61
<i>Vladislaus Opoliensis Dux, gubernator Polonia</i>	219	<i>Urbanorum & agrestium discrimen</i>	16
<i>Vladislai expeditio in Lithuaniam.</i>	236	<i>Vrbes & oppida.</i>	11
<i>Vladislaus Rex cum Bohemia Rege Vratislaui congregatur.</i>	243		
<i>Vladislai Regis ante conflictum cum Cruciferis oratio ad Deum.</i>	248		
<i>Vladislaus Opoliensis Regi reconciliatus</i>	238		
<i>Vladislai Regis congressus cum Sigismundo Imperatore</i>	296		
<i>Vladislaus Rex curam gerit Ungaria Sigismundo absente.</i>	267		
<i>Vladislai Regis & Vitoldi mandata ad Casarem</i>	268		
<i>Vladislai Regis de suscipiendo Bohemia regno consiliatio.</i>	269		
<i>Vladislaus Rex alienus a Friderico Marchione</i>	274		
<i>Vladislai Regis filium Poloni sibi Regem designant</i>	280		
<i>Vladislaus iunior tertius eius nomine coronatur</i>	299		
<i>Vladislai Regis ad Ungaros oratio</i>	309		
<i>eorum ad Regem responsum</i>	<i>ibid.</i>		
<i>Vladislaus ab Ungaris Rex promulgatur &</i>	249		

F I N I S.

Z <i>Auisse Episcopi Cracouiensis mors pendenda</i>	221
<i>Zbignei ad Vitoldum responsum.</i>	289
<i>Zbignei ad Regem responsum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Zbignei Episcopi ad Regem oratio</i>	296
<i>Ziemonmisus Dux Polonia moritur</i>	50
<i>Ziemonitus primus princeps Polonia & eius virtutes. 49. mors eius</i>	50
<i>Ziemonitus diris deuouetur quod non coereret bonorum Ecclesiasticorum inuasores</i>	214
<i>Ziemonitus Cuianiam sua potestatis facit</i>	226
<i>Comitia Siradia indicit. ibid. Rex Pol. renunciat.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ziemonitus Masouius Regi reconciliatus</i>	275
<i>Ziemonitus Masouius moritur</i>	276
<i>Zindramus Moscus, dux belli eligitur.</i>	

KSIEGARNIA
ANTYKWARIAT

DOM
KSIAZKI
DOM

D 350871

